Sven Wimnell 16 mars 2008:
Något om sociala miljöer.
Kompletterad 1 juni 2012 med våldet i världen, mänskliga rättigheter, mobbning, diskriminering o d.

http://wimnell.com/omr7952-7956d.pdf

Sven Wimnell 16 mars 2008: Något om sociala miljöer. Kompletterad 1 juni 2012 med våldet i världen, mänskliga rättigheter, mobbning, diskriminering o d. http://wimnell.com/omr7952-7956d.pdf

Del 1. 16 mars 2008: Något om sociala miljöer.

Sida

7 Utdrag från Sven Wimnell 080202: Fördomar, kunskaper, moral, politik för välfärdsfördelning och koldioxid. (http://wimnell.com/omr36-39t.pdf)
8 Världen. Klimat och sociala relationer.
8 Koldioxidutsläpp.
8 Fysiska och sociala miljöer.
8 Mänsklighetens utveckling.
9 Sociala relationer.
10 Sveriges elva folkhälsomål.
13 FN:s Konvention om barnets rättigheter.
14 Människornas levnadsvillkor och planering av framtiden.
16 Inre verkligheter och sociala miljöer.
16 Rådande och väntade bristsituationer och konfliktrisker medför krav om mer och bättre planeringar
18 Inre verkligheter, spekulativt tänkande och empirism. Framtidsplaneringens möjligheter. Medvetande. Ansvar.
19 Problemen har hopat sig och finns framför allt i de sociala miljöerna som formar de inre verkligheterna.
20 De inre verkligheterna och de sociala miljöerna under tidernas lopp
21 Historien om människan.
25 Åke Holmberg: Vår världs historia.
33 Exempel på inre verkligheter och sociala miljöer.
54 Religioner, världsliga makthavare, klasser och slavar. En sammanfattning av exemplen i det föregående
64 Sven Wimnell 080201: Sveriges och omvärldens historia.
65 Läget i början av 2008.
65 Förenta Nationernas Millenniedeklaration. Sammandrag.
68 Från näbbmus till millenniedeklaration.
70 Något om värdsbilder, livsåskådningar, ideologier, människosyn värderingar, attityder, fördomar, moral, jämställdhet och diskriminering.

Utdrag från http://wimnell.com/omr36-39zg.pdf (2010):
78 Sociala miljöer o verksamheter i fysiska miljöer.
78 Myten om det goda Sverige.
81 Fram med sanningen.
82 Tintin i belgisk rättegång.
83 Dödstraffet viker – men några länder håller emot.
85 Dödsstraffet i världen: Interaktiv karta ger effektfull bild.
86 Ander blev den siste att avrättas.
88 Motvalls i glädjediktaturen. (USA)
90 Barbara Ehrenreich: ”Gilla läget. Hur allt gick åt helvete med positivt tänkande. (USA)
92 Ehrenreich wallraffade i underklassen. (USA)

95 31 maj 2012: Brutal och jämn valrörelse väntar (i USA).

Del 2. 1 juni 2012: Våldet i världen och mänskliga rättigheter.

Utdrag från http://wimnell.com/omr36-39zo.pdf :
97 Något om läget inför 2012
97 Världen.
99 Läs på! Världen har förändrats
101 Optimism: Många julljus i mörkret.

Utdrag från http://wimnell.com/omr36-39zq. pdf :
103 Världen utanför Sverige.
104 Mot en fredligare värld.
106 Steven Pinker: ”The better angels of our nature.
108 Spännande om våldets historia

109 Utdrag från Sven Wimnell 4 maj 2011:
Om mänskliga rättigheter 2007 i alla världens länder enligt Urikesdepartementets utredningar.
http://wimnell.com/omr103a.pdf
109 Från Utrikesdepartementets hemsida på Internet.
114 De mänskliga rättigheterna
115 Konventioner om mänskliga rättigheter som Sverige har undertecknat
118 Vilka rättigheter finns det?
118 Rätten att inte bli diskriminerad
119 Rätten till liv - dödsstraffet
121 Förbud mot tortyr
122 Förbud mot slaveri och slavhandel
123 Regler om rättssäkerheten
124 Privat- och familjelivet
125 Tanke- och religionsfrihet
125 Yttrandefrihet
127 Förenings- och församlingsfrihet
128 Rätten till arbete
129 Rätten till tillfredsställande levnadsstandard
129 Rätten till hälsa
130 Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter
131 Rätten till utbildning
132 Kvinnors rättigheter
134 Allt du behöver veta om FN:s kvinnokommission
135 Mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck i samkönade relationer
138 Barnets rättigheter
140 Barns deltagande fick konkret innebörd på evenemang som hölls parallellt med FN debatten om barnets rättigheter
141 Rättigheter för personer med funktionsnedsättning
143 Urfolkens rättigheter
145 Rättigheter för HBT-personer
148 Flyktingars rättigheter
149 Migranters rättigheter
150 Folkmord
152 Väpnade konflikter
153 Våld och förtryck i hederns namn
155 Demokrati och mänskliga rättigheter
155 Utbildningshäften om mänskliga rättigheter
156 På lätt svenska: Vad är mänskliga rättigheter?
158 Vem gör vad?
158 Sverige och mänskliga rättigheter
160 UD:s rapporter om MR i världens länder
162 Dokumentarkiv
163 Polisen
164 MR-arbetet i Sverige framöver

Del 3. 1 juni 2012: Något om mobbning, diskriminering o d.

Några artiklar 2000-2002 om mobbning och dikriminering o d:

166 Skola prickas för mobbning.
168 Friends. Elever mot mobbning.
170 Ökad stress bland elever.
172 Klassmorfar för barnen.
173 Skolverket 2002-11-13.
175 En undersökning som Lärarnas Riksförbund gjorde 2001.

Utdrag från http://wimnell.com/omr36-39zg.pdf :

177 Sociala miljöer o verksamheter i fysiska miljöer.
177 De skrattade bara." Så berövades Safet sitt människovärde.
184 Säg inget vänligt till mig.
190 Fritt fram i Sverige. Men brottsligt i Frankrike.
196 De skiter i vilket" – Så sviker vi de mobbade.
201 Värst för dig själv" – Vår heder har inget pris.

207 Hon orkade inte gå kvar på elitskolan
208 Fem pojkar häktade för misshandel
208 Övergreppen liknar Ondskan
209 1000-tals elever tar ställning mot mobbning
210 Lundsberg tror de står över lagen

Del 4. 1 juni 2012: Myndigheter och organisationer om mobbning och diskriminering.

213 Skolverket
213 webbkarta.
214 Mobbning.
215 Kränkningar och diskriminering.
217 Arbetet mot diskriminering och kränkande behandling (pdf 2798).
221 1. Förbud mot diskriminering och kränkande behandling,
223 2. Att främja barns och elevers lika rättigheter och möjligheter,
226 3. Att förebygga trakasserier och kränkande behandling,
228 4. Att upptäcka och anmäla trakasserier och kränkande behandling,
231 5. Att utreda och dokumentera uppgifter om trakasserier och kränkande behandling,
234 6. Att åtgärda trakasserier och kränkande behandling, samt
235 7. Planer mot diskriminering och kränkande behandling.
239 Bilaga 1. Definitioner och begrepp.
240 Bilaga 2. Aktuella bestämmelser.
245 Utvärdering av program som används för att förebygga och åtgärda mobbning.

247 Arbetsmiljöverket
247 webbkarta.
250 Vad är mobbning?
252 Resultat för sökning på mobbning

255 Diskrimineringsombudsmannen (DO)
255 webbkarta.
257 Diskriminerad?
257 Riskerar du att diskriminera?
258 Webbverktyg Plan för skolan och förskolan.
258 Handbok om europeisk diskrimineringslagstiftning.

259 Socialstyrelsen
259 webbkarta.
266 Sökt mobbning på Socialstyrelsen.

268 Regeringen.se 26 maj 2012. Sökning på mobbning
270 Regeringen.se 26 maj 2012. Sökning på diskriminering
272 Regeringen.se 26 maj 2012. Sökning på kränkande behandling
273 Socialdemokraterna.se 26 maj 2012. Sökning på mobbning
275 Socialdemokraterna.se 26 maj 2012. Sökning på diskriminering.
277 Svenskt Näringsliv. Sökt på mobbing 27 maj 2012

279 LO. EUROPEISKA SOCIALA DIALOGEN. RAMAVTAL OM TRAKASSERIER OCH VÅLD I ARBETET

282 Migrationsverket.

291 Skolinspektionen.
291 Webbkarta
298 Riktad tillsyn av riksinternat
299 Beslut för grundskola och gymnasieskola efter tillsyn av Grennaskolan.
311 Barn- och elevombudet.
313 BEO kräver skadestånd av Lundsbergs skola
314 Statliga myndigheter mm

Del 5. 1 juni 2012: Kort om Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen?

316 Sven Wimnells hemsida. Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ?
316 Utvecklingen mot framtiden beror huvudsakligen amänniskornas verksamheter.
317 De senaste utredningarna i pdf,

320 **Samhällsplaneringens problem.**
Hur ska man kunna förättra världen?
En planeringsfilosofi med ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter

320 **Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Det är människornas verksamheter som avgör världens framtid. För framtidsplaneringen har arbetats fram en planeringsfilosofi och ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter som ska ge bättre underlag för kunskaper om verksamheterna och deras samband - för bättre demokrati och bättre framtid i en gemensam värld.**
(Se även Sven Wimnells hemsida http://wimnell.com)

321 Systemets avdelningar på högsta nivån.
321 Människornas levnadsvillkor beror av fyra föränderbara faktorer.
321 Förändringsprocesserna i världen hålls i de mest väsentliga avseendena igång av människornas verksamheter.

321 Människorna påverkar genom verksamheter i fyra olika roller.
321 Individer och samhällen planerar framtiden.
323 De nio verksamhetsområdena har delats upp så att det blir 129 verksamhetsområden
324 Två sidor med de 129 områdena.
Klassifikationssystem för verksamheter.
326 Människorna har olika behov av information i de olika rollerna.
327 Bilder med samband mellan områdena 1-9
328 Den fundamentala påverkanskedjan.
329 Schema med politiska och opolitiska planeringar.
330 Schema över påverkans -och förändringdproblem.
331 Bild med pilar för påverkan mellan olika områden.
332 Klassifikationssystemet för verksamheter ochbiblioteksystem
333 Kort om skillnader mellan klassifikationssystemet för verksamheter och biblioteksystemen DC, DK och SAB.
334 Forskningen om Samhällsplaneringens problem.

Del 1. 16 mars 2008:
Något om sociala miljöer.

Utdrag från
Sven Wimnell 080202:
Fördomar, kunskaper, moral, politik för välfärdsfördelning och koldioxid. (http://wimnell.com/omr36-39t.pdf)

Observera, att innehållet är från år 2008 och inte har med sådant som hänt sedan dess.

På slutet några artiklar om sociala miljöer o d, bl a en 31 maj 2012 om valrörelsen i USA, som illustrerar olika två sätt att se på sociala miljöer.

Världen. Klimat och sociala relationer.

Koldioxidutsläpp.

Under 2007 har jordens klimat blivit ett stort ämne i massmedierna. Utsläpp av koldioxid gör att jorden blir varmare. Glaciärer och polarisar smälter, höjer havsnivåer och orsakar översvämningar. När glaciärerna smält ned blir det vattenbrist nedanför och växter, djur och människor kan inte leva där som tidigare.

Fysiska och sociala miljöer.

Koldioxidutsläppen är delar av det som ingår i de fysiska miljöerna. Men de största problemen finns i de sociala miljöerna. De gäller människornas relationer av alla slag mellan grupper och individer. I de sociala miljöerna ingår krig och strider och konflikter, vänskap och fiendskap, solidaritet och konkurrens, klasskamp, rasism, diskriminering, mobbning, omhändertagande, vård, uppfostran, utbildning, hjälp och stöd, välfärdsfördelning, indoktrinering, lögnaktighet, moral, kriminalitet, kriminalvård, korruption, lobbyism, integrering, segregering, demokrati osv, och det kan gälla i små och storagrupper, nationellt och internationellt och globalt.

De sociala relationerna hanteras av individer, grupper och organisationer på många nivåer. I Sverige finns tre demokratiskt styrda nivåer: statlig nivå, landstingsnivå och komunal nivå. Staten har under sig ett stort antal myndigheter och organisationer. Under landsting och kommuner finns nämnder och andra organ. Över staten finns EU, Europeiska unionen för en del av Europa och FN, Förenta Nationerna för all världens länder. Mellan staterna finns många olika slags samarbetsorganisationer. Varje stat har sitt sätt att organisera sina verksamheter, har sin historia och sina speciella traditioner och värderingar. För privata verksamheter finns organisationer av många slag.

Mänsklighetens utveckling.

Det anses vanligen att människorna blev människor i Afrika och sedan spred sig över världen. De äldsta mest kända kulturerna uppstod i områdena kring östra Medelhavet där det bildades stora riken som avlöste varandra, bl a romarriket som sträckte sig upp i Europa. Människorna kom också till bl a bortre Asien och Amerika men hade då till en början föga kontakt med dem vid Medelhavet. På 1200-talet reste italienaren Marco Polo till Ostasien och avslöjade för västerlandet en helt ny värld där. På 1400-talet reste Columbus västerut och kom till Amerika som han trodde var Indien, människorna där kallades därför indiander.

Romarriket (Västrom) föll sönder omkring år 400 och därefter övertogs makten av Europeerna, som gav sig ut och koloniserade världen. Områdena i Amerika blev kolonier, men blev såsmåningom till ett stort antal självständiga stater, bl a USA som bildades i slutet på 1700-talet och nu ses som världens mäktigaste. Kolonierna i Asien blev självständiga stater efter andra världskriget, bl a britternas Indien, som blev två självständiga stater Indien och Pakistan. Områdena i Afrika var efter andra världskriget nästan helt europeiska kolonier, men har sedan dess blivit många självständiga stater. De kolonier som nu finns är mestadels bara små områden, mest öar i världshaven.

Förenta Nationerna, FN, bildades efter andra världskriget och nästan alla världens stater är med där. Ett viktigt dokument är FNs förklaring om de mänskliga rättigheterna. Inför det nya årtusendet 2000 uppsatte FN de sk Millenniemålen om hur världen bör förbättras.

Mänsklighetens historia innehåller mycken dramatik och elände. Traditioner och tänkesätt finns av många slag och har utvecklats på många olika sätt. De flesta staterna har formellt ett demokratiskt styrelseskick, andra styrs diktatoriskt. Trenden är att demokratin är på framgång. Ett problem är att det finns mycket fördomar och föråldrade

tänkesätt som gör att en utvecklingen i världen inte alltid styrs av förnuft. Religioner innehåller tankegods som försvårar.

Utvecklingen av flyget efter andra världskriget och utvecklingen av telekommunikationerna, med satelliter mm för nära ögonblickliga förbindelser mellan världens alla hörn, radio, TV, Internet och datorer har gjort en helt ny situation för mänskligheten. Före andra världskriget behövdes en båtresa en vecka för att komma från Europa till Amerika, nu går det på några timmar. Dagens svenska ungdomar kan åka på skolresa till Australien, vilket var otänkbart på 1930-talet. Men tekniken har lett till bl a utsläpp av koldioxid som kan förstöra hela planeten.

Efter andra världskriget har tidigare underutvecklade länder skaffat sig förmåga att tillverka högteknologiska produkter som förr bara de västerländska industriländerna kunde göra. Kina och Indien med vardera omkring en miljard invånare konkurrerar nu med de gamla industriländerna och strävar efter att skaffa sig industriländernas högre levnadsstandard med risk att planeten genom ökade utsläpp fördärvas ännu fortare.

Sociala relationer.

Under historiens gång har människorna vartefter förbättrat de sociala relationerna, men en blick ut över världen visar att situationen nu på det hela taget är dålig. I slutet på september 2007 har förhållandena i Burma blivit aktuella. Burma styrs sedan decennier av en militärjunta som folket ogillar. Buddistmunkar har protesterat mot styret och fått stöd av människomassor. Militärjuntan har kallat ut militärer som skjuter på dem som protesterar eller misstänks vilja protestera. Ledningen i Kina vill inte stöta sig med juntan, men världen för övrigt fördömer den. FN har skickat ett sändebud till Burmas ledning med uppgift att förmå juntan överge sin hållning mot folket. Kina har såsmåningom gått med på protester.

Dåliga sociala relationer har funnits eller kan man finna på många andra ställen, t ex för att nämna några: Israel, Palestina, Libanon, Irak, Iran, Pakistan, Afghanistan, Sri Lanka, Tibet, Kina, Kambodja, Thailand, Vietnam, Korea, Burma, Indonesien, Sydafrika, Zimbabwe, Sudan, Liberia, Somalia, Eritrea, Etiopien och andra Afrikanska stater, Sovjetunionen, Ryssland, Ukraina, Vitryssland, Baltikum, Balkan, Rumänien, Turkiet, Cypern, Belgien, Chile, Argentina, Brasilien, Bolivia, Colombia, Mellanamerika, Kuba, Mexiko, USA. De här och flera till har haft eller har krig, revolutioner eller andra svåra konflikter under tiden efter andra världskriget, dvs dåliga sociala relationer.

En stor del av världsbefolkningen på drygt sex miljarder personer lever i fattigdom med brist på mat och bostad, vatten och avfallshantering, sjukvård och skolor. Enligt en uppgift finns i Indien 300 miljoner personer som lever på sju kronor om dagen hur det nu går till, samtidigt som det finns rika med hög levnadsstandard. Flera miljoner barn dör varje år i fattiga länder som följd av svält eller sjukdomar som skulle kunna botas om det fanns pengar. Ojämn fördelning är dåliga sociala relationer.

Det finns ett antal stater som har kvar dödsstraffet. I EU får det inte förekomma. EU vill påpeka för dem i världen som har det kvar, att de bör avskaffa dödsstraffet. För att det påpekandet ska gå för sig måste alla EUs stater vara eniga, med Polen vill inte vara med på det.

USA är världens militärt mäktigast land och ses av många som en förebild, men är på många sätt primitivt. USA har kvar dödsstraffet och har lagar och traditioner om vapeninnehav som är förödande. 2006 skedde 17000 mord där, de flesta med skjutvapen och antalet våldsbrott var 1,4 miljoner (DN 070926 sid 23). 47 miljoner personer har ingen sjukförsäkring och hälften av alla personliga konkurser är en följd av att man inte kan betala sjukvårskostnader. 2/3 ibefolkningen är överviktiga eller feta förmodligen bl a en följd av reklam som lurar folk till felaktig kost och livsstil.

USA följer inte till fullo FN-stadgan (Irak mm), vilket är illa enligt ambassadör Hans Corell, f d rättschef i FN, i P1-programmet Konflikt den 13 oktober 2007 kl 9-10. Sverige tillhör länderna med de bästa social relationerna, men de är inte bra. Den borgerliga regeringen skär ned ersättningarna för sjuka och arbetslösa och sänker skatterna för dem med höga inkomster. Inkomstklyftorna ökar. De som har höga inkomster och kan köpa en miljöbil får 10 000 kr av staten. De som kan läga ut 100 000 kr på hushållsnära tjänster får 50 000 kr av staten. Välfärdsfördelningen försämras. Ensamstående med låga inkomster har inte råd med lägsta rimliga levnadsstandard.

De sociala miljöerna i världen är av många olika slag. Hur kan fattiga under krig engagera sig i koldioxidutsläpp? Ska man komma till rätta med dem måste det i hela världen skapas kunskaper om världens problem och dessa spridas ut så att alla kan vara med och bidra med åtgärder. Om alla ska vara med måste alla kunna läsa och det måste finns skolgång för alla. Om man ska kunna lära sig något måste man vara frisk och ha en dräglig levnadsstandard, det behövs alltså sjukvård och mat och bostad etc. Kraven om mänskliga rättig heter för vuxna och barn måste vara bättre uppfyllda.

Om världen fylls med krig och konflikter som hittills blir det svårt att få engagemang till minskning av koldioxidutsläppen. Man kan inte begära att människorna i Palestina, Israel och Irak under de konflikter som nu råder ska fundera mycket över koldioxidutsläppen. Samma när det gäller människorna i Sudan och andra stater i Afrika och fattiga över hela världen. Och i det relativt välmående Sverige, ska de sjuka och arbetslösa som får nedsatta ersättningar och har svårt klara sig i det höga kostnadsläget, grubbla över koldioxiden?

I Sverige finns 11 folkhälsomål. De målen borde också kunna gälla för andra delar av världen. Bra folkhälsa är viktigt i sig, men också en förutsättning för att människor ska kunna orka med att göra något åt klimatproblemen.

Sveriges elva folkhälsomål.

Från Folkhälsoinstitutet www.fhi.se den 12 okt 07.

"En god hälsa för hela befolkningen.
Sverige har en nationell folkhälsopolitik med elva målområden. Målområdena omfattar de bestämningsfaktorer som har störst betydelse för den svenska folkhälsan. Det övergripande målet är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa för hela befolkningen. Särskilt angeläget är det att hälsan förbättras för de grupper som är mest utsatta för ohälsa.

Förutsättningar för ett framgångsrikt folkhälsoarbete.
Folkhälsoarbetet fokuseras på de faktorer som påverkar folkhälsan, det vill säga på livsvillkor, miljöer, produkter och levnadsvanor. Ansvaret för dessa är fördelade mellan olika sektorer och nivåer i samhället. Ett framgångsrikt folkhälsoarbete kräver därför aktiva insatser av flera samhällsaktörer inom flera politiska områden.

Kommuner och landsting.
Kommuner, landsting, frivilligorganisationer och andra aktörer kan använda de elva folkhälsomålen i den egna verksamheten för att nå det övergripande målet. Folkhälsomålen kan också användas i arbetet med att formulera delmål på olika nivåer.

Statens folkhälsoinstitut samordnar och följer upp.
Statens folkhälsoinstitut har en central roll i den nationella samordningen av folkhälsarbetet. Även arbetet med att konkretisera och följa upp de elva folkhälsomålen görs av institutet, som också tar fram indikatorer på hur väl målen uppfylls. Uppföljningen rapporteras till regeringen genom återkommande folkhälsopolitiska rapporter, som ger underlag för diskussioner om hur väl politiken har lyckats att påverka folkhälsan.

F O L K H Ä L S O M Å L 1

Delaktighet och inflytande i samhället.

Delaktighet och inflytande i samhället är en av de mest grundläggande samhälleliga förutsättningarna för folkhälsan och ska därför utgöra ett särskilt målområde. För att nå det övergripande nationella folkhälsomålet ska särskild vikt läggas vid att stärka förmågan och möjligheten till social och kulturell delaktighet för ekonomiskt och socialt utsatta personer samt på barns och ungdomars samt äldres möjligheter till inflytande och delaktighet i samhället.

F O L K H Ä L S O M Å L 2

Ekonomisk och social trygghet.

Ekonomisk och social trygghet är en av de mest grundläggande samhälleliga förutsättningarna för folkhälsan och skall därför utgöra ett särskilt målområde.

F O L K H Ä L S O M Å L 3

Trygga och goda uppväxtvillkor.

Trygga och goda uppväxtvillkor är avgörande för barns och ungdomars hälsa och för folkhälsan på lång sikt. Trygga och goda uppväxtvillkor skall därför utgöra ett särskilt målområde. Den ökande psykiska ohälsan bland barn och ungdomar bör uppmärksammas särskilt, liksom utvecklingen av barns och ungdomars levnadsvanor.

F O L K H Ä L S O M Å L 4

Ökad hälsa i arbetslivet.

Ett bra arbetsliv med väl fungerande arbetsvillkor minskar den arbetsrelaterade ohälsan och bidrar till en allmänt förbättrad folkhälsa samt minskar de sociala skillnaderna i ohälsa. Ökad hälsa i arbetslivet skall därför utgöra ett särskilt målområde.

F O L K H Ä L S O M Å L 5

Sunda och säkra miljöer och produkter.

Sunda och säkra miljöer och produkter är av grundläggande betydelse för folkhälsan och ska utgöra ett särskilt målområde. De framtida insatserna inom området ska utgå ifrån de av riksdagen beslutade miljökvalitetsmålen och en kretsloppsstrategi som inkluderar en miljöorienterad produktpolitik samt de av riksdagen beslutade konsumentpolitiska målen. Insatserna för att skapa en säker trafikmiljö ska på samma vis utgå från de av riksdagen beslutade målen för transportpolitiken.

F O L K H Ä L S O M Å L 6

En mer hälsofrämjande hälso- och sjukvård.

Hälso- och sjukvården har stor betydelse för den långsiktiga hälsoutvecklingen genom sin specifika kompetens, sin auktoritet, breda kunskap och stora kontaktyta gentemot befolkningen. En mer hälsofrämjande hälso- och sjukvård ska därför utgöra ett målområde. Ett hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande perspektiv ska genomsyra hela hälso- och sjukvården och vara en självklar del i all vård och behandling.

F O L K H Ä L S O M Å L 7

Gott skydd mot smittspridning.

Samhällets skydd mot smittsamma sjukdomar måste bibehålla en hög nivå för att inte de framsteg som gjorts i fråga om att minska förekomsten av smittsamma sjukdomar ska gå förlorade. Insatser för att förebygga smittspridning är en del av folkhälsoarbetet och därmed viktigt för att nå det övergripande folkhälsomålet. Gott skydd mot smittspridning ska därför utgöra ett särskilt målområde.

F O L K H Ä L S O M Å L 8

Trygg och säker sexualitet och en god reproduktiv hälsa.

Möjligheten till trygg och säker sexualitet är grundläggande för individens upplevelse av hälsa och välbefinnande och samhället måste värna om de framsteg som gjorts inom områden som sex- och samlevnadsundervisning, familjeplanering och mödrahälsovård. Trygg och säker sexualitet och en god reproduktiv hälsa ska därför utgöra ett målområde.

F O L K H Ä L S O M Å L 9
Ökad fysisk aktivitet.
Fysisk aktivitet är en förutsättning för en god hälsoutveckling. Ökad fysisk aktivitet ska därför utgöra ett särskilt målområde.

F O L K H Ä L S O M Å L 1 0
Goda matvanor och säkra livsmedel.
Goda matvanor och säkra livsmedel är förutsättningar för en god hälsoutveckling hos befolkningen. Goda matvanor och säkra livsmedel skall därför utgöra ett särskilt målområde. Målet för de samlade insatserna inom detta område ska vara att samhället utformas så att det ger förutsättningar för en ökad fysisk aktivitet för hela befolkningen. Detta ska främst ske genom insatser som stimulerar till:

- mer fysisk aktivitet i förskola, skola och i anslutning till arbetet,
- mer fysisk aktivitet under fritiden,
- att äldre, långtidssjukskrivna och funktionshindrade aktivt erbjuds möjligheter till motion eller träning på sina egna villkor.

F O L K H Ä L S O M Å L 1 1
Minskat bruk av tobak och alkohol, ett samhälle fritt från narkotika och dopning samt minskade skadeverkningar av överdrivet spelande.
Bruket av beroendeframkallande medel är en viktig bestämningsfaktor för hälsan. Även spelberoende kan leda till ohälsa. Ett ökat fokus på dessa bestämningsfaktorers samlade effekter och inbördes kopplingar krävs. Åtgärder mot skador på grund av tobak, alkohol och spel samt för ett samhälle fritt från narkotika och dopning är nödvändigt för att nå det övergripande folkhälsomålet. Riksdag och regering har tidigare beslutat om samhällets insatser och mål för alkohol- och narkotikapolitiken. Dessa mål ska ligga fast. Målet för samhällets insatser inom tobaksområdet ska vara att minska tobaksbruket. Målet för samhällets insatser mot spelberoende ska vara att minska skadeverkningar av överdrivet spelande. Målet avseende dopning ska vara ett samhälle fritt från dopning.”

Kommentarer.

Folkhälsomålen gäller hälsan hos de enskilda individerna och innehåller inget om hälsan hos hela folket räknat som det hälsosamma i hur olika grupper bemöter varandra, exempelvis hur de med höga inkomster strävar efter att förbättra de egna levnadsvillkoren på låginkomsttagarnas bekostnad, är det hälsosamt? Eller allmänt sett hur hälsosamt det är med ojämlikhet mellan olika kategorier av människor, i Sverige och i världen. De politiska partierna behandlar sådant, men ofullständigt och otydligt.

Ett mål borde också vara att undvika kriminalitet, dvs förebygga kriminalitet och att rehabilitera dem som blivit kriminella. Att ge människor empati, dvs förmåga till inlevelse i andras problem

I de elva målen står inte uttryckligen något om utbildning och undervisning. Man borde kunna räkna med att alla elva målen innehåller krav om information och undervisning om ämnesområdena och målen. Grundskolan och efterföljande utbildningar bör innehålla undervisning av folkhälsomålen och hur de kan uppnås, både i Sverige och i världen för övrigt.

Isynnerhet mål 1 om Delaktighet och inflytande i samhället medför stora behov av undervisning och annan information.

Fokhälsomål för undervisningen kan vara utbildning för människornas olika roller:
A. Huvudroll: allmän levnadsroll lekmannaroll-fritidsroll.
A1: att i största allmänhet leva med kropp och psyke i de fysiska och sociala miljöerna med de möjligheter och innanför de ramar som ges av de politiska styrningarna.
A2: att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas levnadsförhållanden, som beror av de fyra ovan nämnda faktorerna.
B. Biroll: förvärvslivsroll-expertroll-yrkesroll.
B1: att hitta lämplig plats i de gemensamma förvärvslivssystemen och göra arbetet med hänsyn till egna egoistiska krav.
B2: att sköta arbetsuppgifterna i förvärvsarbetet med hänsyn till vad de övriga samhällsmedlemmarna kan begära att få uträttat i den gemensamma arbetsfördelningen.

FN:s Konvention om barnets rättigheter.

Från Barnombudsmannen:

"FN:s konvention om barnets rättigheter eller barnkonventionen som den ofta kallas, antogs av FN:s generalförsamling den 20 november 1989.

Barnkonventionen innebär en ny epok i arbetet med barns och ungas villkor. Det är första gången barns egna mänskliga rättigheter formuleras i ett internationellt bindande avtal, som uttrycker världssamfundets samlade syn på barn och ger därmed alla länder ett gemensamt språk och ett gemensamt mål.

Konventionen utgår ifrån att barndomen har ett värde i sig och att barn är en utsatt grupp i samhället med särskilda behov av omvårdnad och skydd, som också innefattar ett rättsligt skydd. Konventionen tillerkänner barn grundläggande medborgerliga, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Den bygger på fyra viktiga principer: att barnet har rätt till likvärdiga villkor, att barnets bästa ska beaktas vid alla beslut, att barnet har rätt till liv och utveckling samt att barnet har rätt att säga sin mening och få den respekterad.

Sverige var ett av de drivande länderna vid utformningen av barnkonventionen, och en av de första nationer som ratificerade den. I vårt land trädde konventionen i kraft den 2 september 1990. Av FN:s medlemsstater är det totalt 191 stater som anslutit sig, endast USA och Somalia är ännu inte bundna av barnkonventionen.

Förteckning över konventionens artiklar.

Inledning
Del I
Art. 1 Definition av "barn"
Art. 2 Icke-diskriminering
Art. 3 Barnets bästa
Art. 4 Genomförande av rättigheterna
Art. 5 Föräldrarnas ledning
Art. 6 Rätt till liv och överlevnad
Art. 7 Rätt till namn och nationalitet
Art. 8 Rätt att behålla identitet
Art. 9 Åtskiljande från föräldrar
Art. 10 Familjeåterföreningar
Art. 11 Olovligt bortförande
Art. 12 Åsiktsfrihet och rätten till att bli hörd
Art. 13 Yttrande- och informationsfrihet
Art. 14 Tanke-, samvets- och religionsfrihet
Art. 15 Förenings- och församlingsfrihet
Art. 16 Rätt till privat- och familjeliv
Art. 17 Massmediers roll
Art. 18 Uppfostran och utveckling
Art. 19 Skydd mot övergrepp
Art. 20 Alternativ omvårdnad
Art. 21 Adoption
Art. 22 Flyktingbarn
Art. 23 Handikappade barn
Art. 24 Hälsa- och sjukvård
Art. 25 Översyn avseende omhändertagna barn
Art. 26 Social trygghet
Art. 27 Levnadsstandard
Art. 28 Utbildning, rätt till
Art. 29 Utbildning, syfte
Art. 30 Minoritets- och urbefolkningsbarn
Art. 31 Vila och fritid
Art. 32 Skydd mot ekonomiskt utnyttjande
Art. 33 Skydd mot narkotika
Art. 34 Skydd mot sexuellt utnyttjande
Art. 35 Förhindrande av handel med barn
Art. 36 Skydd mot annat utnyttjande
Art. 37 Skydd mot tortyr och dödsstraff
Art. 38 Skydd mot väpnade konflikter
Art. 39 Rehabilitering
Art. 40 Straffprocess och kriminalvård
Art. 41 Förhållande till mer långtgående bestämmelser
Del II
Art. 42 Informationsskyldighet om konventionen
Art. 43 Kommittén för barnets rättigheter
Art. 44 Implementeringsrapporter
Art. 45 Kommitténs arbetsmetoder
Del III
Art. 46 Undertecknande. 47 Ratificering. 48 Anslutning. 49 Ikraftträdande. 50 Ändringar. 51 Reservationer. 52 Uppsägning. 53 Depositarie.54 Originaltext

Människornas levnadsvillkor och planering av framtiden.

Människornas levnadsvillkor beror av fyra föränderbara faktorer:

Individens kroppsliga förhållanden, dvs individens kroppsliga status och personliga hjälpmedel för de kroppsliga behoven.

Individens psykiska förhållanden, dvs individens olika psykiska tillstånd och aktiviteter, individens inre verklighet.

Individens fysiska miljö - fysiska samhälle. De fysiska miljöerna gäller det fysiska i omgivningarna. De fysiska miljöerna kan gälla:

* De fysiska miljöerna som estetiska objekt med kulturella värden och funktioner.
* De fysiska miljöerna som materiella objekt med ekonomiska värden och teknologiska funktioner.

Individens sociala miljö - sociala samhälle, dvs människornas psykiska samspel, de sociala miljöerna .

Förändringsprocesserna i världen hålls i de mest väsentliga avseendena igång av människornas verksamheter :

Individernas viljor.
Kollektiva viljor. (Politik).
Handlingar för kroppen (ekonomiska- teknologiska handlingar).
Handlingar för psyket (informationshandlingar- kulturella handlingar).
Verksamheterna påverkar varandra i en påverkanskedja utan slut.

Människorna påverkar genom verksamheter i fyra olika roller i livet:

A. Huvudroll: allmän levnadsroll lekmannaroll-fritidsroll.

A1: att i största allmänhet leva med kropp och psyke i de fysiska och sociala miljöerna med de möjligheter och innanför de ramar som ges av de politiska styrningarna.

A2: att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas levnadsförhållanden, som beror av de fyra ovan nämnda faktorerna.

B. Biroll: förvärvslivsroll-expertroll-yrkesroll.

B1: att hitta lämplig plats i de gemensamma förvärvslivssystemen och göra arbetet med hänsyn till egna egoistiska krav.

B2: att sköta arbetsuppgifterna i förvärvsarbetet med hänsyn till vad de övriga samhällsmedlemmarna kan begära att få uträttat i den gemensamma arbetsfördelningen.

Individer och samhällen planerar framtiden.
Planeringar går ut på att finna vad man bör vilja och innehåller fyra planeringsmoment som kan redovisas på många olika sätt alltefter omständigheterna i varje planeringsfall :

Hur var det ?	Kunskaper och erfarenheter från det förgångna.
Hur är det ?	Riktiga kunskaper om rådande förhållanden.
Hur kan det bli ?	Vilka alternativ är möjliga i framtiden ?
Hur bör det bli ?	Vilket eller vilka alternativ bör man välja ?

Dessa frågor bör ställas ifråga om alla mänskliga verksamheter. Man bör utforma svaren på frågorna om hur det bör bli med hänsyn till effekterna, sedda i jämlikhetsperspektiv, på individernas levnadsvillkor, som ges av psykiska och kroppsliga förhållanden och av deras fysiska och sociala miljöer.

Vill man förbättra världen - göra världen till en bättre plats - måste man arbeta på alla de fyra områdena om psykiska och kroppsliga förhållanden och fysiska och sociala miljöer. De fyra områdena påverkar varandra och direkt eller indirekt slutmålet: tillfredsställelse för individen.

Ska man gemensamt kunna åstadkomma en bättre framtid i världen måste man ha gemensamma framtidsvisioner, det kräver gemensamma viljor och gemensamma planeringar. I en demokrati är alla medansvariga för utvecklingen och får försöka bilda sig uppfattningar och ta ställning och försöka påverka verksamheterna inklusive samverkansverksamheterna i lämplig riktning. I en demokrati är det viktigt att alla medborgare är så väl informerade att de kan delta i styrningarna mot framtiden. Det ställer stora krav på informationssystemen.

Resonemangen leder till att man bör göra allt som är möjligt för att till alla genom utbildning och information sprida ut kunskaper om världsförbättringsproblemen, dvs kunskaper om hur det var och är, kan bli och bör bli. För att ha något att sprida ut måste man hålla igång forskningar, utredningar och planeringar. För att hålla ihop allt detta måste man hålla igång även kontinuerliga planeringar om forskning, utredning, utbildning, information och planeringar.

Planeringar bör finnas dels för en mängd ämnesområden-verksamhetsområden, dels för geografiska områden av olika storlekar. För alla planeringar bör finnas flera framtida tidshorisonter. Både tillstånd och framför allt processer bör planeras. Man bör alltså ha planeringar för tillstånd i rummet vid olika tidpunkter och planeringar för processer som fördelar i rummet och förändrar med tiden.

Man bör noga skilja mellan planeringar och beslut. Planeringar är beslutsunderlag. När alla fått alla informationer i planeringsprocesserna ska allas åsikter slussas igenom i hierarkierna till dem som fått makt att besluta, och det är också informationsprocesser som ingår i samhällsplaneringens problem.

Till problemen hör också informationsprocesserna från beslut till det slutliga verkställandet. Samhällsplaneringsprocesserna bildar ett jättelikt informationssystem som rymmer alla informationsflöden. I själva verket är det så att de förekommande informationsprocesserna bildar eller utgör de förekommande planerings- och beslutsprocesserna.

Samhällsplaneringsprocessernas och beslutsprocessernas problem kan ses som en mängd informationsproblem med ca 6 miljarder personers, dvs världsbefolkningens, inre informationsproblem i psykiska processer och ett yttre informationsproblem med informationsutbyten mellan alla dessa personer. Samhällsplanering innebär bl a konstruktion av förslag till framtider, då det konstruktiva arbetet utförs i de psykiska processerna med hjälp av kunskapsmaterial som tillkommer genom både inre och yttre informationsflöden.

Förändringsprocesserna hålls igång av informationsflöden i och mellan människorna, och därför övergår förändringsproblemen och samhällsplaneringens problem i ett stort problem om produktion och spridning av kunskaper och värderingar, som leder till handlingar som förändrar världen.

Vill man förbättra världen bör man i första hand förbättra individernas inre verkligheter och viljor och förbättra de politiska-demokratiska styrningsprocesserna. Det kan man göra genom åtgärder på planerings-, forsknings-, utrednings-, utbildnings- och informationsområdena.

Det är framför allt politikerna som bör känna till detta, men väljarna bör kunna så mycket att de kan hålla efter politikerna.

Inre verkligheter och sociala miljöer.

Det är människornas handlingar som främst avgör tillstånden i framtiden. Handlingarna följer av individernas inre verkligheter med bl a viljor.

Hur det går i framtiden beror på människornas inre verkligheter som i hög grad formas av de sociala miljöerna.

Varje människa har en egen unik inre verklighet oåtkomlig för andra. Denna inre verklighet består av kunskaper och erfarenheter, minnen från det förgångna, tro och förhoppningar om framtiden, känslor, upplevelser, värderingar, föreställningar om världens stora och små sammanhang och föreställningar om hur man bör bete sig mot ting och människor så att de kan göra nytta praktiskt, estetiskt och socialt.

Varje människa har också en yttre verklighet som består av allt annat än den inre verkligheten. I den yttre verkligheten ingår hela universum, och där ingår andra människors både inre och yttre verkligheter, fastän andras inre verkligheter inte är direkt åtkomliga.

De materiella tingen i den yttre verkligheten har materiell betydelse men är också symboler med vars hjälp människorna bygger upp den inre verkligheten omdvetet eller medvetet. Människornas inre verkligheter kan bli kända för andra bara genom symboler och system av symboler. De viktigaste symbolsystemen är språken, talspråken och skriftspråken.

Samhällsplanering i en demokrati är en fråga om samverkan mellan människorna där alla de olika människornas inre verkligheter samspelar sinsemellan med hjälp av en fysisk yttre verklighet som fysiskt sett huvudsakligen är gemensam.

Sociala samhällen eller sociala miljöer bildas av samspelande människor när man ser dem som system av samspelande inre verkligheter, samspelande psyken.

Fysiska samhällen eller fysiska miljöer bildas av de fysiska tingen. De fysiska tingen fungerar praktiskt och ger de fysiska möjligheterna för de sociala miljöerna, men är också symboler som ger estetiska upplevelser och som symboliserar sociala relationer.

Grovt formulerat består de sociala miljöerna av människorna och de fysiska miljöerna av allt annat, men det är grovt bl a därför att de fysiska tingen sedda som symboler ingår i de sociala miljöerna och därför att männnskorna sedda som ting också ingår i de fysiska miljöerna.

De förekommande etablerade samhällsplaneringarna som de förekommer idag är inriktade främst på planeringar kring de fysiska tingens praktiska användningar. De fysiska tingens symbolvärden beaktas mycket litet och de sociala miljöerna planeras inte medvetet i någon högre grad. De fysiska miljöerna styr de sociala miljöerna men denna styrning kan inte bli bra och medveten om inte de sociala miljöerna planeras bra och medvetet.

Rådande och väntade bristsituationer och konfliktrisker medför krav om mer och bättre planeringar.

Befolkningsökning och brister i fråga om olika saker, bl a livsmedel, råvaror och energi, gör att världens problem kan tänkas bli större och större. Bristsituationer och ojämna fördelningar av tillgångar brukar resultera i strider om de knappa tillgångarna. Stora brister ger stora strider och små brister mindre strider eller konflikter.

Tillgångarna i fråga om sådant som livsmedel, råvaror och energi förändras inte plötsligt i stora steg utan vartefter i mindre steg. Stri-

derna och konflikterna om tillgångarna kan då tänkas förändra sig också de i små steg. Det är risk att människorna vartefter vänjer sig vid brister och strider, även om det sker motvilligt, men till slut hamnar i en situation där de inte tål mer och det hela plötsligt kollapsar.

Det är inte bara fundamentala saker som livsmedel, råvaror och energi som kan orsaka konflikter. I Sverige har uppstått problem med fördelningar på grund av arbetslöshet och man kan se hur de svagare grupperna får inskränka sig till levnadsnivåer under det rimliga. För att utröna riskerna och för att få kontroll över utvecklingen behöver man tänka igenom vad som kan hända i framtiden och man behöver göra klart vad man helst vill ha. Detta tankearbete bör ske i medvetna planeringar.

Planeringarnas tidshorisonter bör anpassas efter de farhågor och drömmar man har beträffande olika tidpunkter i framtiden och efter beslutens räckvidder. Det kan bli nog så svårt om 20 år men ännu värre tiden därefter, om 50 år och 100 år. Världsbefolkningen har ökat från 2 miljarder på 1930-talet till 4 miljarder på 1970-talet, 6 miljarder på 1990-talet och ökningen därefter lär fortsätta i hög takt. Ju fler människorna blir desto flera ska dela på de tillgängliga materiella resurerna, som i en del fall samtidigt kan antas minska.

Situationen ställer krav om att man tänker igenom hur fördelningen av resurserna bör ske på individer och grupper av individer och på miljöer de vistas i. De teknologiska möjligheterna att med våld strida om tillgångarna är förfärande stora. Mer av krig och terrorism skymtar i fjärran om fördelningarna blir för skeva. De som har någon fantasi kan föreställa sig hur mänskligheten av oskicklighet styr in sig i en framtid med överbefolkning, knapphet på tillgångar, upptrappade konflikter, svåra motsättningar, terrorhandlingar, inbördeskrig, krig.

Därför behöver planeringsverksamheterna förbättras. Planeringarna bör bli mer omfattande och mer långsiktiga. Förenta Nationerna kan förmodligen inte driva en tillräckligt utvecklad världsplanering innan det är för sent. Varje stat bör bedriva planeringar för förhållandena inom den egna staten och dessutom egna världsplaneringar för eget behov. Om en stat ska kunna planera de inre förhållandena måste samtidigt finnas uppfattningar om hur de inre förhållandena beror av världen utanför.

Man kan hoppas att människorna vartefter kommer att klara av de uppdykande problemen, men det kan man inte ha någon säker uppfattning om nu om man inte tänker igenom vad som kan komma och på tidigt stadium försöker tänka igenom hur man kan undvika svårigheterna.

Det är fyra viktiga typer av planeringar som behövs och som gäller :
* individernas kroppsliga förhållanden,
* individernas psykiska förhållanden,
* individernas fysiska miljöer,
* individernas sociala miljöer.

Hur kan möj1igen människornas kroppsliga och psykiska tillstånd vara och hur bör de vara vid olika framtida tidpunkter ? Hur kan möjligen de fysiska och de sociala miljöerna vara och hur bör de vara vid olika framtida tidpunkter ? Vad är det för krafter som styr utvecklingen? Hur kan man ändra dessa utvecklingskrafter så att utvecklingen går i den riktning man önskar?

Det finns vissa krafter som inte går att påverka, det är de orubbliga naturkrafterna. För övrigt är det människorna själva som utgör utvecklingskrafterna, medvetet eller omedvetet. De rådande bristerna ifråga om planering gör att man kan säga, att mänskligheten på det hela taget lever i ett planeringslöst tillstånd och att de mänskliga utvecklingskraftena kan ses som främst omedvetna. Det är naturligtvis inte bra. Att planerna är ett sätt att göra människorna medvetna om hur de påverkar utvecklingen.

Inre verkligheter, spekulativt tänkande och empirism. Framtidsplaneringens möjligheter. Medvetande. Ansvar.

Studerar man utvecklingen i det förgångna kan man finna att människornas inre verkligheter skiftat genom tiderna. Man kan skönja intressanta utvecklingar i flera avseenden.

Människornas uppfattningar om kunskap har undergått en tydlig förändring. Människornas uppfattningar och kunskaper om den yttre verkligheten grundades till en början på spekulationer där i de inre verkligheterna byggdes upp bilder av den yttre verkligheten utan undersökningar av den yttre verkligheten. Detta sätt att bilda sig uppfattningar om den yttre verkligheten avlöstes såsmåningom av den s k empirismen enligt vilken uppfattningar ska grundas på undersökningar av det man vill skaffa sig uppfattningar om. Empirismen började slå igenom på 1500-talet, fick större utbredning först på 1800-talet men har ännu inte slagit igenom på alla områden. Framför allt råder fortfarande det spekulativa tänkandet vid beslut som formar framtiden.

Det finns en utbredd missuppfattning om framtidsplaneringen. Man menar att framtiden inte kan utforskas därför att den ännu inte finns, och menar att allt om framtiden är spekulationer. Till detta kan sägas att framtidsplanering innehåller spekulationer om hur framtiden sannolikt kommer att bli, men planering innehåller också normativa, värderande moment om hur det bör bli, vilket inte alls är spekulativt.

En medveten vetenskaplig planering kan bedrivas utifrån förslag om hur framtiden bör bli. Om man utformar konkreta förslag om framtiden kan det spekulativa inslaget reduceras. Det är alltså möjligt att bedriva en vetenskaplig framtidsplanering, vilket är angeläget att framhålla därför att en del tycks mena att det är omöjligt.

Att det är möjligt att bedriva en vetenskaplig framtidsplanering beror på omständigheterna kring uppfattningar om förrändringskrafterna. Längre tillbaka i tiden menade man att världen förändrades på grund av gudomliga krafter eller på grund av ”ödet”. Under tidernas lopp har det skett en förändring i den uppfattningen så att det nu i välutvecklade samhällen är klart att det mest bara är människorna själva som avgör utvecklingen på jorden i framtiden.

Man kan hävda att människorna under hela den historiska tiden från omkring år 3000 f Kr själva styrt världen, men gjort det utan att veta om det. Att människorna huvudsakligen själva avgör sin framtid är en mycket sen insikt som ännu inte slagit igenom. Därför är det angeläget att framhålla också detta.

Studierna av det förgångna visar att människornas tankefömåga, kunskaper, föreställningar och värderingar etc inte är av naturen givna utan är kulturellt betingade. Människorna har ett nervsystem med en hjärna genom biologiskt arv, men det som finns i och händer i systemet i form av kunskaper och värderingar, föreställningar om världen etc beror av den sociala miljön och symbolmiljön.

Om man eftersträvar tillstånd med människor som är medvetna och kan fatta goda beslut om framtiden måste man bygga sociala miljöer och symbolmiljöer som kan forma de eftersträvade människorna. De sociala miljöerna bör vara beskaffade så att de i nuet känns tillfredsställande för individerna och så att de gör människorna så kunniga och ansvarsmedvetna man vill ha dem. Det är ett gemensamt intresse för alla att människorna, vilka ju formar framtiden, är kunniga och ansvarsfulla. Det är särskilt angeläget i en demokrati som räknar med att alla ska vara med och bestämma.

Demokratin är en viktig faktor i framtidsplaneringen. Studier av det förgångna visar att uppfattningarna om bestämmanderätten har förändrats genom tiderna. Den nu rådande uppfattningen är demokratins idé och den idén torde bli bestående i framtiden, och borde då utvecklas och fördjupas.

Dagens demokratier kan ses som tämligen primitiva demokratier, och kan till och med ses som fåmansvälden där folkets valda representanter i princip är folkets representanter men i praktiken är det på ett ofullkomligt sätt, bl a därför att det inte finns planeringar som kan tjäna som kommunikationsinstrument mellan foIket och dess representanter. Med hjälp av goda planeringar kan man förbättra framtiden, men med hjälp av goda planeringar kan man också förbättra demokratin.

Problemen har hopat sig och finns framför allt i de sociala miljöerna som formar de inre verkligheterna.

Människorna främst ansvariga för utvecklingen, vilket gör en omfattande planering möjlig. Alla människor har enligt demokratins idé rätt att delta i besluten. Man kan hävda att de då också när de deltar har skyldighet att delta på ett medvetet och kunnigt sätt.

Hur framtiden kommer att bli beror av i vilken utsträckning demokratins medborgare är medvetna om och har kunskaper om förändringskrafterna, styrningsproblemen och planeringsproblemen. Goda planeringar och styrningsbeslut kan inte komma till om inte medborgarna förstår samhällsplaneringens problem. Bristerna i fråga om förståelsen är nu så stor att de är ett hot mot en möjlig bra framtid.

De moderna utvecklade industrisamhällena är mycket specialiserade och så komplicerade att de är svåra att overblicka. De är så komplicerade att man kan räkna med att de som ytterst ansvarar för besluten inte riktigt vet vad de styr, bl a på grund av brister i planeringarna. Specialiseringen har bl a medfört en stark uppdelning av vad man kan kalla produktion och konsumtion. Uppdelningen har givit till resultat kommersiella system med mycken reklam och propaganda som kan tänkas ofta förvilla människorna. De kommersiella reklam- och propagandasystemen, som på det hela taget vädjar till människornas kortsiktiga krav eller önskningar, har i stor utsträckning kopierats av de politiska partierna. Partierna arbetar nu mycket kortsiktigt och behandar de långsiktiga problemen illa.

Specialiseringen har också medfört att utbildning och förvärvsarbete skilts åt, vilket har nackdelar. Elevernas liv i skolan tycks ofta isolerat från arbetslivet och vuxenlivet för övrigt. Eleverna förbereds inte tillräckligt väl för livet efter skolan.

Informationsflödena i de utvecklade samhällena är numera så omfattande att de flesta har ha svårt att hinna med att ta del av och bearbeta informationerna på ett tillräckligt bra sätt.

Det har hopat sig en mängd problem :

* Problem som följer av befolkningsökning och minskade materiella tillgångar har ökat behovet av medvetna goda styrningar.
* Samhällena har blivit så speciliserade och komplicerade att det är svårt att få överblick över dem och förstå hur de arbetar.
* Människornas kunskaper om sig själva och deras medvetande om ansvaret för utvecklingen är för litet. Människorna har genom demokratin givits makt att påverka utvecklingen, men saknar på det hela taget kunskapsmässiga förutsättningar att fatta medvetna goda beslut.
* Reklam för kommersiella produkter gör samtidigt reklam för kortsiktigt tänkande. De förtroendevalda representanterna i demokratin är benägna att falla in i det kortsiktiga tänkandet och fästa större avseende vid kortsiktiga krav än vid långsiktiga.
* Vill man styra mot en framtid utan elände och katastrofer måste man beakta att demokratins idé medför krav om att alla har tillräckliga kunskaper och är tillräckligt ansvarsmedvetna, men informationsflödena börjar växa människorna över huvudet.
* Genom medvetna planeringar kan konflikter upptäckas i god tid och man kan då styra så att man undviker konflikterna. Planeringsverksamheter går ut på att skaffa fram kunskaper och bl a kunskaper om kunskapsbrister så att kunskapsluckorna kan fyllas. Men planeringsverksamheterna är outvecklade och kunskaperna om planerings- och framtidsproblemen små .
* Flera liknande satser kan ställas upp, men de nu uppställda räcker för att visa att problemen framför allt ligger i de sociala miljöerna i vilka ingår människornas inre verkligheter med kunskaper och värderingar etc.

Det är en viktig uppgift att ge alla kunskaper om framtidsproblemen. Alla vuxna i Sverige och världen bör känna till dem och det bör ordnas så att de kan följa med i vartefter inträffade förändringar i problemen. Eleverna i grundskolan bör få kunskaper om dem så tidigt som möjligt och bör sedan under skoltiden utveckla dem.

Att snabbt genomföra en bred utbildning av hela svenska folket och världens folk kan vara svårt. Det blir då viktigt att försöka ge goda kunskaper åtminstone till nyckelpersonerna i de många institutionerna och organisationerna som på ett avgörande sätt fattar de framtidspåverkande besluten. Särskilt viktigt blir det att ge kunskaper åt dem som utforskar och sprider kunskaper.

De inre verkligheterna och de sociala miljöerna under tidernas lopp.

Människor handlar enskilt och i grupper. Gruppernas handlingar är summor av enskilda individers handlingar och individerna handlar viljemässigt som en följd av omedvetna och medvetna tankeoperationer och andra psykiska processer i de inre verkligheterna. I grupperna påverkar individerna varandras inre verkligheter genom den nära samverkan de har. Mellan grupperna sker en liknande påverkan men kan ta längre tid eftersom kontakterna kan vara färre och avstånden större.

Människorna utvecklades under 35 miljoner år från tidiga smådjur som liknade näbbmöss. Vilka deras inre verkligheter var då kan man inte veta och deras sociala miljöer kan man bara gissa om. För 4 miljoner år sedan uppträdde den första människoapan som gick upprätt på två ben. För 20 000 år sedan hade vår tids människor etablerat sig och börjat sprida sig till trakter som inte tidigare varit bebodda. De mest fantastiska lämningarna från denna tid är nog de grottmålningar och skulpturer som har påträffats över hela världen. Det tyder på att det fanns både inre verkligheter och sociala miljöer. Jorden började odlas för bara 10 000 år sedan, men inom 8 000 år hade minst hälften av jordens befolkning blivit jordbrukare. För 2000 år sedan hade de självförsörjande jägarnas och samlarnas antal minskat till knappt 10% av jordens befolkning.

För ungefär 7 000 år sedan ökade befolkningen kraftigt i vissa områden, t ex i de första städerna som anlades i fyra floddalar i Egypten, Mesopotamien, Indusdalen och Kina. För första gången delades människorna in i klart åtskilda samhällsklasser. Allteftersom statusidén utvecklades fick människor titlar och ställning som fördelar utöver varor och tjänster. En hög ställning gav människor möjlighet att påverka hur samhället skulle styras.

De första högkulturerna uppstod på några få spridda platser för ungefär 5000 år sedan, men för ungefär 3000 år sedan började mönstret ändras. Genom handeln blev högkulturerna kring Medelhavet, i Mellanöstern, Indien och Kina sammanlänkade. Det gjorde det möjligt att utbyta ideer och teknik och framför allt att sprida de stora världsreligionerna. Det började med buddhismen och hinduismen och fortsatte med zoroastrismen, judendomen, kristendomen och islam. Religionen fungerade som ett starkt enande band.

Historisk tid brukar räknas från det finns skriftspråk och de finns i högkulturerna 3000 år f. Kr. Det är i många avseenden väl utvecklade samhällen, men kunskaperna om världen är inte stora och bristerna är ersatta med spekulationer och fördomar. Man kunde odla och tillverka, köpa och sälja, man kunde kriga och slåss, men man hade dåliga kunskaper om naturen och om livet. I religionerna blandade man ihop många saker som kunde vara till tröst i det osäkra livet och vara bra vid maktutövning mm.

Innehållet i de närmaste sidorna:

Att beskriva de inre verkligheternas och de sociala miljöernas utveckling under tidernas lopp är ett mycket omfattande arbete som inte kan göras utförligt här. Delar av det ämnet finns i filosofihisorien, idéhistorien, konsthistorien, arkitekturhistorien, religionshistorien. teknikhistorien, medicinhistoren mm.

I det följande kommer först ett kort sammandrag av “Historien om människan”, en bok från etnografiska museet.

Sedan innehållsförteckningen i professor Åke Holmbergs “Vår världs historia”, som ger en översiktlig bild av världshistorien.

Därefter utdrag ur boken med syfte att visa inre verkligheter och sociala miljöer från historiska tidens början till mitten av 1700-talet, och efter det en sammanfattning av utdragen och en komplettering av utvecklingen tiden därefter till början av 2008.

Så kommer hänvisning till “ Sven Wimnell: Sveriges och omvärldens historia.” Efter några kommentarer om läget i början av 2008 kommer Något om värdsbilder, livsåskådningar, ideologier, människosyn,värderingar, attityder, fördomar, moral, jämställdhet och diskriminering.

Historien om människan.

För 4600 miljoner år sedan bildades jorden, livet började i haven för 3200 miljoner år sedan med bakterier och alger, djur kom för 650 miljoner år sedan.

För ungefär 40 miljoner år sedan täcktes större delen av jorden av regnskogar och klimatet var varmt och fuktigt. Dinosaurierna, som dominerat under 140 miljoner år, hade försvunnit och andra arter hade fått större livsrum. Däggdjur hade funnits i åtminstone 140 miljoner år och de började nu delas upp i en mängd olika arter, mest små pälsdjur som till skillnad från reptilerna kunde hålla en konstant kroppstemperatur även under perioder med stora omsvängningar i klimatet. En liten grupp däggdjur som kallas prosimier, små djur med lång nos som liknar vår näbbmus var de första djuren som hade egenskaper liknande de senare primaternas. Det var för 35 miljoner år sedan som den första apförfadern utvecklades.

I primaternas utveckling har ögon och händer förändrats mest. De tidiga däggdjuren hade kloförsedda tassar som senare utvecklades till en hand med tydligt åtskilda fingrar. Primaterna fick en unik uppsättning sinnen som kunde förse hjärnan med information. Förutom känsel, smak och hörsel hade primaterna god syn och motorik. Hjärnan fick mer och mer information om yttervärlden och gavs möjlighet att ordna och klassificera informationen genom en intelligens som andra varelser i regnskogen inte hade.

För 4 miljoner år sedan hade många regnskogar i Afrika försvunnit och ersatts av savann. Många däggdjur sökte sig till den nya miljön och ett antal nya arter utvecklades där. Gräsätare som antiloper, zebror och andra av vår tids savanndjur utvecklades vid den här tiden. När skogarna krympte började en del primater flytta ut på de öppna slätterna. Från den här tiden kommer de fossila fynd som visar den första människoapan som går upprätt på två ben, Australopithecus.

För 2 miljoner år sedan levde i Afrika en annan art, Homo habilis, jämsides med Australopithecus. Homo habilis - den händiga människan - började tillverka och använda redskap av sten och inledde därmed stenåldern.

Redskapens utveckling sammanfaller med en ändrad diet. Man började äta kött. Verktygen var inte gjorda för jakt utan användes troligen till att skrapa av köttet från djurkadavren. Frukt och grönsaker bör fortfarande ha utgjort den viktigaste födan. Dessa tidiga människor levde förmodligen i mindre grupper och samlade föda tillsammans. De kan ha haft fasta boplatser. När våra förfäder började äta kött regelbundet blev jakten alltmer betydelsefull.

För 1,5 miljoner år sedan började därför en ny redskapskultur att formas samtidigt som en ny art med ännu större hjärna, Homo erectus, uppträder. Homo erectus var en relativt motståndskraftig art som fanns i ungefär en miljon år.

För omkring 40 000 år sedan började vår tids människor Homo sapiens sapiens att uppträda över hela den gamla världen. Elden hade de lärt sig att utnyttja.

För 20 000 år sedan hade vår tids människor etablerat sig och börjat sprida sig till trakter som inte tidigare varit bebodda. Vi har nu nått en period i människans historia då det inte längre går att klart urskilja den fysiska utvecklingen. Tidsperspektiven är för korta. Förändringarna kommer mer att handla om beteenden, ett område där den moderna människan har visat hur anpassningsbar hon är.

En ny stenteknik skapades. Man har hittat en stor mängd konstnärligt tillverkade verktyg från den här tiden. Så småningom började man också snida vackra nyttoföremål i elfenben och hjorthorn. De mest fantastiska lämningarna från denna period är nog de grottmålningar och skulpturer som har påträffats över hela världen.

Den senaste istidens slut för 10 000 år sedan var en milstolpe i vår historia. Många stora tekniska framsteg gjordes under den efterföljande varma perioden. När isen drog sig tillbaka lämnade den ett bördigt lager jord där nya växter kunde utvecklas. I denna nya miljö uppträdde nya djur som åsnor, oxar och hjortar.

Jorden började odlas för bara 10 000 år sedan, men inom 8 000 år hade minst hälften av jordens befolkning blivit jordbrukare. För 2000 år sedan hade de självförsörjande jägarnas och samlarnas antal minskat till knappt 10% av jordens befolkning. Eftersom utvecklingen från jägare och samlare till jordbrukare inte är genetiskt utan kulturellt betingad har den kunnat ske så otroligt snabbt.

För ungefär 7 000 år sedan ökade befolkningen kraftigt i vissa områden, t ex i de första städerna som anlades i fyra floddalar i Egypten, Mesopotamien, Indusdalen och Kina. Genom konstbevattning utnyttjades floderna för jordbrukets behov. De stora bevattningssystemen krävde en komplicerad administration och ingenjörskonst för att fungera. En högre grad av specialisering med skilda yrken utvecklades och den växande administrationen togs omhand av en härskande överklass och ett mäktigt prästerskap. Skriftspråk växte fram och byråkratin ökade. Människorna i städerna var inte längre självförsörjande, utan började byta varor och tjänster. För första gången delades människorna in i klart åtskilda samhällsklasser. Allteftersom statusidén utvecklades fick människor titlar och ställning som fördelar utöver varor och tjänster. En hög ställning gav människor möjlighet att påverka hur samhället skulle styras.

Det var en intensivt nyskapande tid då människorna använde sitt tekniska kunnande till att förändra och i viss mån styra sin omgivning. Uppfinningen av seglet och hjulet var början till en utveckling som vi ser fortsättningen av i dag. Textil och glaserad keramik kunde produceras sedan vävstolen och drejskivan uppfunnits. Matlagningen blev mer varierad och eldstaden gav husen värme i kyligare klimat. Man lärde sig att bearbeta metaller - koppar, järn och nya legeringar som brons. Verktygen och redskapen blev mer sofistikerade och mångsidiga. Även utsmyckningen av redskapen förfinades och lyxvaror och exotiska material som lapis lazuli blev vanliga. Järnsvärd och bronssköldar tillverkades för att beväpna den stående armé som beskyddade staden. Utvecklingen gick nu inte att hejda.

Handeln öppnade land- och sjövägar mellan Asien och Mellanöstern. Städerna knöts samman i handelsnät och öppnades allt mer mot omvärlden. Angränsande kulturer knöt täta kontakter och idéer, teknik och religion spreds över stora områden.

För 5000 år sedan hade den stora mängden råmaterial som behövdes för att förse de snabbt växande stadsstaterna lett till en mycket utbredd handel som sträckte sig från Medelhavet i väster till den norra delen av nuvarande Indien och ner längs Nilen i Egypten. Dessa handelsnätverk användes också av soldater för att bekämpa grannstäder och lägga större områden under ett centralt styre. Social, religiös, teknisk och ekonomisk makt utövades över stora områden och många människor. Tanken om stora imperier hade nu väckts.

De första högkulturerna uppstod på några få spridda platser, men för ungefär 3000 år sedan började mönstret ändras. Genom handeln blev högkulturerna kring Medelhavet, i Mellanöstern, Indien och Kina sammanlänkade. För 2000 år sedan, under den klassiska erans höjdpunkt, sträckte sig en smal kedja av expanderande kolonialvälden från Atlanten till Stilla Havet. Dessa gjorde det möjligt inte bara att bedriva en omfattande handel utan också att utbyta ideer och teknik och framför allt att sprida de stora världsreligionerna. Det började med buddhismen och hinduismen och fortsatte med zoroastrismen, judendomen, kristendomen och islam. Religionen fungerade som ett starkt enande band.

Perioden för omkring 1500 år sedan var omvälvningarnas tid i Asien och Europa. Nomader kom från Asiens stäpper, anföll de stora rikena och gjorde handelsvägarna osäkra. Nu började de stora folkvandringarnas tid. Stora mängder av germanska och slaviska folk, framför

allt hunner, vällde in över Europa och blev dödsstöten för det Västromerska imperiet, som gradvis föll sönder och upplöstes. Efter romarrikets fall grundades många mindre stater och det moderna Europa började ta form. I andra delar av världen växte blomstrande riken till nya imperier. I Amerika ser vi hur maya-, inka- och aztekfolken skapade högkulturer och i Afrika grundade Ghana, Mali och Songhai mäktiga imperier. I väst kom arabvärlden, genom Islams stora spridning, att inta en central plats och därmed var kontinuiteten i kulturtraditionerna säkerställd. Från araberna fick världen algebra, trigonometri och decimalsystemet, som ursprungligen hade kommit från Indien.

För 500 år sedan kom olika skeenden att lägga grunden till en ny ekonomisk framtid för Europa. En snabb tillväxt av Europas befolkning hade gått hand i hand med utvecklingen av effektivare teknik inom jordbruk och andra näringar, något som också ledde till behovet att upptäcka och exploatera nya länder och resurser. Ny teknik inom skeppsbyggnad och navigation möjliggjorde spanjorernas upptäckt av Amerika och portugisernas ankomst till Indien, vilket kom att knyta samman kontinenterna. Handel och bankväsen, som knappast hade nått utanför den europeiska kontinenten tidigare, fick ett uppsving och nådde snart hela jorden. De nya sätten att skaffa sig inkomster förändrade snabbt den traditionella handeln och den struktur som vi ser i dagens kommersiella värld uppstod.

För ungefär 200 år sedan inleddes den industriella revolutionen då Europas handel skapade stora rikedomar och välstånd i norr och västvärldens industrier snabbt övertog jordbrukets plats som bas för ekonomin.

Industristäderna växte snabbt och en allt större del av stadsbefolkningen fick utbildning. Därmed blev de traditionella sociala och politiska strukturerna snart föråldrade och behovet av förändring kändes stort. De amerikanska och franska revolutionerna hade fört fram begreppet "människovärde oberoende av börd och religion", vilket har blivit av bestående värde över hela jorden. Idéerna om jämlikhet och frihet väckte också tankar om liberalism, självstyre och nationalism till liv i en tid då de stora kolonialväldena började falla sönder och nationerna började hävda sin rätt till självständighet. Under artonhundratalet uppstod i Europa också en reaktion mot den gamla ordningen när den politiska makten spreds till delar av medelklassen. En stor del av det nya välstånd som finansierade liberalismen kom från exploateringen av andra kontinenter. Mängder av emigranter från Europa reste över haven för att komma bort från fattigdom och svält och söka lyckan i andra delar av världen.

Den ryska revolutionen utmanade den rådande sociala och politiska ordningen och gav eko över hela världen.

Inom vetenskapen öppnades nya fält som elektronik och atomfysik. Teknologier utvecklades som kunde ge människorna makt att bestämma över miljön, som när atombomben föll över Hiroshima den 6 augusti 1945. Modern vetenskap som skulle kunna skapa tekniken för Utopia skapade istället medel för världens undergång.

Plötsligt medveten om den enorma destruktiva kraft som nu stod till förfogande försökte länderna i världen upprätthålla fred genom att etablera internationella organ som Förenta Nationerna, ett forum för överläggningar mellan länder.

Efter andra världskrigets slut har många länder utvecklats kraftigt och världen har alltmer delats upp i block. När det gäller välfärden är det en klyfta mellan de industriellt utvecklade länderna och de underutvecklade. Billig arbetskraft i underurvecklade länder som ökar sina industrier kan dra ner lönerna i de gamla välfärdsländerna och minska välfärden där.

De senaste kapitlen i människans historia har varit de blodigaste. Våldet har ständigt ökat alltsedan jordbruket, städerna och de suveräna staterna tillkom för 10 000 år sedan fram till de två världskrigen i vårt

århundrande. Vi kan inte lägga skulden på vår tidiga historia och påstå att våldsbenägenheten är ett arv från vårt förflutna som jägare. Det var den fredligaste perioden i människans historia, då undvek man hotande konflikter genom att flytta till nya områden. Ursprunget till vårt krigshetsande kan nog spåras tillbaka till den tid då människan för första gången såg jordområden som egendom, dvs när hon började bo permanent i byar och städer och blev beroende av ägodelar och makt.

Människan, med sin unika intelligens, har uppnått kunskaper som ger henne makt över världen. Vi ser naturen som en självklarhet som kan exploateras och plundras. Vi utnyttjar vår planets resurser på ett hänsynslöst sätt. Om vi fortsätter så här är det risk för att vi i framtiden råkar in i en kris som är mer omspännande och förvirrande än någon vi tidigare har upplevt. Om vi inte försöker finna lösningar på de globala problemen kan det inträffa redan under våra barns livstid.

Nu finns ingen återvändo. Vi har skaffat oss makt över liv och död på vår planet. Jämsides med vår destruktiva förmåga har vi också förmågan att skydda och upprätthålla liv.

Det nu nämnda är ett sammandrag av Historien om människan, en bok från Etnografiska museet.

Under 2007 har jordens klimat blivit ett stort ämne i massmedierna. Utsläpp av koldioxid gör att jorden blir varmare. Glaciärer och polarisar smälter, höjer havsnivåer och orsakar översvämningar. När glaciärerna smält ned blir det vattenbrist nedanför och växter, djur och människor kan inte leva där som tidigare.

Vad ska man göra åt världen?

Från det livet uppstod på jorden tog det drygt 600 miljoner år att för 35 miljoner år sedan komma fram till den näbbmus som kan ses som människornas första anfader.

Sedan behövdes det cirka 30 miljoner år för att komma fram till den första människoapan som gick upprätt på två ben. Efter ytterligare 2 miljoner år fanns Homo habilis - den händiga människan, som började tillverka och använda redskap av sten och inledde stenåldern. 2 miljoner år till och för omkring 40 000 år sedan började vår tids människor Homo sapiens sapiens att uppträda över hela den gamla världen. Efter 20 000 år hade de blivit konstnärliga och kunde snida vackra nyttoföremål och göra fantastiska grottmålningar. 10 000 år till och man började med jordbruk.

Den s k historiska tiden med skriftspråk började för ungefär 5000 år sedan, dvs 3000 år f Kr. Efter den tiden kan man tämligen väl följa människornas utveckling.

ÅKE HOLMBERG: Vår världs historia.

NATUR OCH KULTUR
Första utgåvan, andra tryckningen. 1987.

INNEHÅLL

Förord
Inledning

MÄNNISKAN OCH MILJÖERNA..... sid 3

Erövringen av jorden 3
De första hundratusen generationerna

1. *Vårt stamträd*

2. *Människans spridning och första redskap*
Äldre paleolitikum
Neanderthalmänniskan
Senpaleolitikum
Paleolitiskt panorama från Kina till Amerika

3. *Jordbruket— "den neolitiska revolutionen"*
Jordbrukets uppkomst
Amerikanska begynnelser
Tidigt jordbruk i Östasien
Den fruktbara halvmånen
Afrikanska jordbrukare
Europeiska spridningsvägar
Omvälvningens följder

4. *Neolitiska kulturer—ett panorama*
Den fruktbara halvmånen än en gång
Europeiska bebyggelseformer och samhällen
i början av neolitikum
Megalitmonumentens tid
Den yngsta europeiska stenåldern
Den yngre stenåldern i Östasien
Sydostasien och Oceanien

Stads- och statsbyggandet..... 39
Högkulturerna

5. *Vad är högkultur?*
Tekniska och ekonomiska förändringar
Politiska och sociala förändringar
Religiösa och kulturella faktorer: skrivkonsten

6. *Sumerernas, semiternas och invandrarstaternas*
Mesopotamien
Sumererna
Akkadema
Babylon och invandrarrikena
Mesopotamisk ekonomi och babyloniskt samhälle
Tankar och tro

7. *Egypten—enflodsriket*
Den fördynastiska tiden
Teorier om rikets enande
Härskarstaten
Gamla riket
Mellersta riket
Nya riket

8. *Induskulturen*
Förspelet
Stadskulturen
Nedgången

9. *Shang och Zhou i Kina*
Shangs äldsta skeden
Shangs kulmen
Västra Zhou. Vår och Höst

10. *Europeisk "bronsålder"*
De egeiska kulturerna
Central- och nordeuropeiska glimtar

11. *Järn och imperier*
Järnteknologi
Hettitema
Assyrien
Filistéer och fenicier
Järnhanteringens spridning

12. *Grekisk kultur*
Den första kolonisationen
Den andra kolonisationen
Den grekiska potentialen
Perserriket
Perserkrigen
Grekisk politik
Konsterna och vetenskapen
Alexander och hellenismen

13. *Världsriket Rom*
Erövringen av Italien
Rom blir Medelhavets härskare
Från republik till principal
Maktapparaten
Rom och provinserna

14. *Amerikanska fornkulturer*
Andiska kulturer
Från olmeker till tolteker
Mississippikulturer

MÄNNISKAN OCH VÄRLDSRELIGIONERNA..... 115

Samfund och samhälle under två tusen år 115
Ca 500 f Kr —ca 1500 e Kr

15. Folkreligioner och världsreligioner
Tillbakablick
Profeterna
Världsreligionerna

Buddhismen i Asien 121

16. *Från Harappa till Buddha*
Vedaskrifterna
Det gammalvediska Indien
Det senvediska samhället

17. *Buddhismen i Indien*
Buddhas lära
De första framgångarna
Ashoka och buddhismen
Buddhismens sista årtusende i Indien

18. *Filosofer, kejsare och munkar i Kina*
Den ekonomiska och sociala förvandlingen
Konfucianismen och andra livsåskådningar
Den första kejserliga dynastin
Han-epoken
Buddhismens ankomst till Kina
Sui, Tång och buddhismens guldålder
Song, världens modernaste rike
Mongolkejsama

19. *Det buddhistiska Japan*
Buddhistisk begynnelse

Heian-perioden
Kamakura-epoken
Japansk buddhism

20. *Centralasiatisk buddhism*
Turkestan
Tibet

21. *Indisk utstrålning i Sydostasien*
Monfolket
Burmanerna
Khmerema
Vietnam
Den indonesiska övärlden
Den buddhistiska vågen över Asien

Kristenheten 161

22. *Kristendomen erövrar Rom*
Kristendom och judendom i den religiösa smältdegeln
Tidig kristen mission och organisation
Kyrkan och romarstaten under de första tre hundra åren

23. *Bysans*
Kejsarstaten och den kristna kyrkan under 300-talet
De växande klyftorna mellan Öström och Västrom
Schismerna inom kyrkan
Klosterväsendets uppkomst
Konstantinopels partier
Epoken Justinianus: horisonter och fronter
Epoken Justinianus: bysantinismen
Den stora krisen: barbarer, sassanider och muslimer
Bysantinsk motoffensiv och mission
Ett rikes undergång
En kulturs livskraft .

24. *Västrom och dess efterträdare*
Problemet Roms fall
Folkvandringarna
Folkvandringarnas verkningar
Frankerriket
Den feodala samhällsordningen

25. *Det katolska Europas uppkomst*
Påvedömet och provinskyrkoma
Katolsk konsolidering i kärnländerna
Offensiv på de brittiska öama
"Den karolingiska renässansen"
Mission i öster och norr
Ett nytt Europa
Cluny

26 Europa och omvärlden under högmedeltiden
Vikingar, normander och saracener
Kampen mellan påve och kejsare
Korstågen
Mongolerna
Korstågens västerländska verkningar
- kunskapen om Österlandet
De vetenskapliga impulserna från öster
Universiteten
Gotiken

27. *Högmedeltidens nya ekonomi och samhälle*
Uppodling och kolonisation
Städerna och handeln
Befolkningsutvecklingen
Den senmedeltida krisen
Social omgestaltning
Ständerstaten i Franrike och England

28. *Kyrkans kris: från katarerna till Hus*
Bogomiler, valdenser och katarer
Franciskaner och dominikaner
Lollarder och husiter

Islam 229

29. *Muhammeds budskap och det muslimska samhället*
Islam som världsreligion
Den arabiska bakgrunden
Muhammed: profeten och hans lära
Från sekt till imperium
Sharia - den heliga lagen
Sunna och shia
Sufism och folklig fromhet
Kalifatet, arabkulturen och filosoferna
Riktningarna och samhällsklasserna

30. *Erövringarna och riket*
Segrarna över Bysans och Persien
Araberna och de besegrade
Omajjader och abbasider
Kalifatets sönderfall
De sammanhållande banden

31. *Det muslimska Spanien och det kristna*
Ockupationen
Andalusien under omajjadema
Reconquistan och den islamiska reträtten
De kristna staterna
De andalusiska impulserna

32. *Islam i Maghreb och Sudan*
Araber, berber och kristna
Maghreb-dynastier
Sudanhandel .
Ghana, Mali och Songhai

33. *Egypten som islamisk centralmakt*
Kolonialtiden och övergången
Fatimiderna
Ayyubider och mamluker

34. *Persiskt och muslimskt i Iran*
Iranska impulser under abbasidema
Den persiska litterära renässansen
Iransk kulturpolitik under seldjukema
Persien under mongolerna
Timurider och safavider

35. *Seldjuker och ottomaner som islamiska riksbyggare*
Det seldjukiska samhället
Det ottomanska rikets uppkomst
Segern över Bysans och imperiebyggandet
Stat och samhälle i det ottomanska imperiet

36. *Muslimernas Indien och bortom*
Delhisultanatet
Indien och islam
Mogulema
Muslimsk merkantil expansion

MÄNNISKAN OCH HAVET 283

Kolonialismens värld 1500—1800 283

37. *Färdvägarna*
Tillbakablick
Kineser och européer på de stora haven

Portugisisk offensiv
Från Columbus till Cook
Det portugisiska sjöhandelsimperiet
Det ekonomiska misslyckandet

38. *Kolonialamerika modell Syd*
Conquistadortiden: aztekernas Mexiko
Conquistadortiden: inkas Peru
Den fortsatta erövringen
Indianfolken och spanska kronan
Indianfolken och kolonisterna
Indianfolken och kyrkan. Slaveriet

39. *Kolonialamerika modell Nord*
Fransk kolonisation
De engelska koloniernas tillkomst
Den indianska faktorn

40. *Afrikas belägring*
Maghreb, turkarna och européerna
Länderna vid Nilen
Den västafrikanska scenen .
Portugiser, afrikaner och araber i Östafrika
Konkurrensen om Väst- och Sydafrika
Slavhandeln och dess verkningar i Afrika

41. *Indien, övärldarna och kompanierna*
Sydasien och portugiserna
Java och holländarna
Filippinerna under Spanien
Indien och den engelska kompanihandeln
Om orsakerna till Mogulimperiets tillbakagång
Europeisk inblandning
Det brittiska härskarsystemet

42. *Östasien och de främmande barbarerna*
Ashikagas Japan
Det kinesiska regeringssystemet under Ming
Ming-Kina och omvärlden
Mings undergång
Japans återsamling
Japansk ekonomi under Tokugawa
Qings glansperiod i Kina

43. *Det ryska storriket*
Gyllene Horden
Moskva tar ledningen
Drivkrafterna bakom expansionen
Den ryska samhällsutvecklingen
»Västerländska» strömningar i Ryssland

Spindeln i nätet 367
Den atlantiska världen 1500—1800

44. *Reformationer och nationalkyrkor*
Skiss av reformationens förlopp
Bakgrundsfaktorerna
»Cuius regio, eius religio»
Katolsk reform och motreformation
Reformation och inbördesstrider i England
Reformationens facit

45. *Den naturvetenskapliga revolutionen och samhällstänkandet*
Vetenskap och teknik
Från Copemicus till Newton
Samhällstänkandet

46. *Den starka staten*
Den spanska monarkin

Det franska enväldets framväxt
Versailles
Byråkrati, kyrka och armé i enväldets tjänst
Upplysning och envälde under 1700-talet
Det brittiska systemet

47. *Den västeuropeiska ekonomin och den kommersiella revolutionen*
Prisrevolutionen
Handelsomvälvningens verkningar i Europa
Merkantilismen
Merkantilismens kritiker

48. Den industriella revolutionen i 1700-talets England
England, Rom och Kina
Jordbrukets omvandling
Den tekniska nydaningen
De sociala verkningarna
Bättre eller sämre?

49. *Revolutionstidevarv: Amerika, Frankrike, Europa, världen*
Det amerikanska upprorets orsaker
Revolutionen
Den första självständighetstiden
Den amerikanska revolutionen och Europa
Franska revolutionens bakgrund: klasser och konflikter
Året 1789
Revolutionen radikaliseras
Direktoriet och Napoleon
Revolutionerna och världen

Västerlandet och världen 419
1815—1914

50. *Folk och näringar*
Befolkningsutvecklingen
Migrationema
Jordbrukets expansion
Den fortsatta industrialiseringen och transportrevolutionen
Järnvägarnas betydelse, den europeiska kontinentens och USA: s framryckning
Industrialismens tredje fas
De sociala verkningarna .

51. *Det europeiska borgerskapets segrar och nederlag*
Konservatismen
Liberalismen
Franskt drama
Brittisk parlamentarism
Tysk nationalism

52. *Proletariatets mobilisering*
Den tidiga arbetarrörelsen och socialismen
Marxismen
Den fackliga och politiska mobiliseringen
Bondeemancipationen i Ryssland
Slavemancipationen i USA
Bonderevolter världen runt

53. *Latinamerikanskt sekel*
Frigörelsen
Instabilitetens orsaker och den sociala hierarkin
Latinamerika i världsekonomin

54. *Afrikas ockupation*
Islam och imperialismen i Nordafrika
Handel och mission i Östafrika
Antislavhandelskampanjer och rivaliteter i Västafrika
Folkvandringar i Sydafrika
Den stora rusningen
Vinster och förluster

55. *Asien under imperialismens epok*
Rysk framryckning och turkisk tillbakagång
Indien från kompani till kongress
Spirande nationalism i Sydostasien
Kejsarnas Kina mot undergång
Det japanska undret

KONFRONTATIONERNAS SEKEL 483

Världskrig och världsrevolution 483
1914—1945

56. *Första världskriget*
Bakgrunden
Krigets förlopp
Fredsvillkor och långtidsverkningar

57. *Ryska revolutionen* .
Populism och marxism, arbetare och bönder
Revolution och reaktion 1905-1917
Revolutionen från februari till oktober 1917
Bolsjevikema tar över makten
Kommunisterna tar över landet
Stalin tar över partiet och Sovjetunionen
Kommunistisk världsstrategi

58. *Värld i vapenvila*
Den mexikanska revolutionen
Välstånd och depression i USA
Östasiatiska konflikter
Britternas indiska välde vacklar
Afrikansk nationalism
Fascismen i Italien
Hitlers Tyskland

59. *Andra världskriget*
Kunde kriget ha undvikits?
Spanska, mellaneuropeiska och polska förspel
Krigets förlopp
De närmaste följderna

Förenade och oförenade nationer 527
Tiden efter 1945

60. *Imperier rasar, nationer byggs*
Det fria Indien
Indisk utvecklingsstrategi
Pakistan .
Sydöstasiatisk frigörelse
Den arabiska frigörelsen
Afrika söder om Sahara

61. *Ideologier och maktpolitik: revolutioner och kontrarevolutioner*
Kommunismens väg till makten i Kina
Den kinesiska kommunismens egenart
Den permanenta revolutionen i Kina
Vietnam som världskris
Afrikanska omvälvningar
Revolution och kontrarevolution i Latinamerika
Det irrationella Iran

62. *Människorna, tekniken och miljöerna: fattigdom och rikedom*
Befolkningsexplosionen .
Naturvetenskap och teknik under 1900-talet
Livsvetenskapema
Hoten mot mänskligheten
Industriländernas ekonomiska tillväxt
Sovjetisk ekonomi
Utvecklingsländerna
Kinas ekonomiska utveckling
Förhållandet rika - fattiga länder

63. *Från nationalstat till överstat?*
Kommunikationer knyter ihop världen
Världsorganisation
Litteraturanvisningar
Bildkällor och fotografer
Register

“INLEDNING

Världshistoria är till stor del en efterhandskonstruktion. Vi försöker överblicka det som efter hand blir känt om de första årmiljonerna av människans liv på jorden, den något fylligare kunskap vi har om de följande tiotusentalen år och den väldiga faktamängd som står till buds från de senaste århundradena. Ur det förrådet väljer vi ut sådant som uppfyller åtminstone två villkor:

1. Det skall nu efteråt förefalla oss viktigt, dvs det skall ha påverkat människors tillvaro och synsätt i något betydelsefullt avseende och inte bara tillfälligt. Här förskjuts perspektivet oavbrutet. 1870 tyckte människor åtminstone i Västerlandet, att Tysklands seger över Frankrike var en världshistorisk händelse. Hundra år senare är vi kanske alltjämt intresserade men tror knappast, att mänsklighetens öde ändrades väsentligt av den episoden. Vår egen tids kriser och frågor, som i tur och ordning dominerar nyhetsmedia, kommer också att sållas av tiden. Få av dem blir kvar bland de viktiga.

2. Det som hör hemma i en världshistorisk framställning skall också ha global betydelse, röra inte bara en vrå av världen utan direkt eller genom sina långsiktiga verkningar jordens olika kontinenter och regioner. Gustav Vasa var viktig i Sveriges historia, Gandhi säkert i Indiens, men bara Gandhi hör hemma i världshistorien, eftersom hans ideal har lyst klotet runt.

Men naturligtvis blir vi aldrig ense om vad som är viktigt, varaktigt och globalt, framför allt inte i fråga om enstaka händelser och enskilda individers insatser. Däremot finns knappast någon som inte anser konsten att metodiskt bruka jorden och att producera industriellt som några av de stora märkena i världshistorien. Människan själv i praktiskt taget alla tider och trakter har också fäst ett oerhört avseende vid sitt förhållande till den del av tillvaron som faller utanför vår kontroll: usprunget, döden, rättfärdigheten. Inte mycket har därför påverkat historien så djupt som de stora religionerna.

I en världshistoria måste vidare allt som har med kommunikation att göra vara väsentligt. Både produktionsförhållanden och religion kommuniceras naturligtvis; idéerna, idealen, metoderna sprider sig sakta eller hastigt. Men därjämte är de direkta mötena mellan olika regioners människor starka sammanhållande band i en framväxande världshistoria: handelns, upptäckternas, missionerandets, infiltrationens, invandringarnas, erövringarnas kommunikationer ger efter hand alla människor en handgripligt gemensam världshistoria.

I grova drag är detta de urvalskriterier som har använts för denna världshistoria. Det som fångas i detta nät är förhoppningsvis hårddata, sådant som de spår det förgångna lämnar efter sig tillåter oss att veta med ett stort mått av säkerhet. Man har länge ansett att historikern bör nöja sig med spåren i skrift, så att berättelsen egentligen inte börjar förrän med skrivkonsten och de bevarade skriftliga dokumenten. Det som ligger före hieroglyfema och kilskriften bör historikern lämna åt akeologerna att rekonstruera och tolka. Som praktisk arbetsdelning i forskningen har detta fortfarande sin giltighet. Men en historia som skulle börja mitt uppe i de skrivkunniga högkulturema och lämna 100000 tidigare generationer åt förordet eller helt enkelt därhän, det vore en omvänd torso, ett huvud utan kropp.

Historikern måste börja med att låna friskt från arkeologen.”

Exempel på inre verkligheter och sociala miljöer.

Högkulturernas uppkomst. Från sid 44 och 47.
Handlar om samspel= sociala miljöer.

Mesopotamisk ekonomi och babyloniskt samhälle. Sid 54-55.
Handlar om samspel= sociala miljöer och religioner=inre verkligheter.

Grekernas konst och vetenskap. Sid 95.
Handlar om skönhet, religioner, kunskaper= inre verkligheter, och möten mellan kulturer= sociala miljöer.

Folkreligioner. Sid 116.
Handlar om religioner= inre verkligeter, och samspel mellan religiösa= sociala miljöer.

Den siste romerske kejsaren. Sid 174-175.
Handlar om kulturspridning o d= inre verkligheter och sociala miljöer.

Bysans undergång. Sid 181.
Handlar om vackra saker och religion= inre verkligheter, och spridning av religion= sociala miljöer.

Korstågen. Sid 209.
Handlar om religioner= inre verkligheter, och kunskaps- och kulturspridning= sociala miljöer.

Universiteten. Sid 212.
Handlar om religioner och kunskaper= inre verkligheter, och kunskapsspridning= sociala miljöer.

Gotiken. Sid 213-214.
Handlar om konst, estetik och religioner= inre verkligheter, och kulturspridning= sociala miljöer.

Den senmedeltida krisen. Sid 218-219
Handlar om spridning av kriser och kunskaper om kriser= inre verkligheter och sociala miljöer.

Kyrkans kris. Sid 222.
Handlar om religioner= inre verkligheter, och samspel mellan religiösa= sociala miljöer.

Islam. Sid 230-231.
Handlar om religioner= inre verkligheter, och religionsspridning= sociala miljöer.

Indianfolken och kyrkan. Slaveriet. Sid 310-311.
Handlar om religioner= inre verkligheter, och samspel= sociala miljöer.

Det brittiska härskarsystemet. sid 343-344.
Handlar om samspel= sociala miljöer, och religion= inre verkligheter.

Den ryska samhällsutvecklingen. Sid 362-363.
Handlar om samspel/maktspel= sociala miljöer.

Reformationerna. Sid 368-369
Handlar om religioner= inre verkligheter, och religionsspridning= sociala miljöer.

Den naturvetenskapliga revolutionen. Sid 376-377.
Handlar om kunskaper och religioner= inre verkligheter, och kunskapsspridning= sociala miljöer.

Samhällstänkandet. Sid 377-378.
Hndlar om tänkande= inre verkligheter. och maktspel= sociala miljöer.

Det franska enväldets framväxt. Sid 382-383.
Handlar om maktspel= sociala miljöer, och konst och religion= inre verkligheter.

Ludvig XIV och Versailles. Sid 383-385
Handlar om maktspel och kulturspridning= sociala miljöer, och förlustelser= inre verkligheter.

Högkulturernas uppkomst. Från sid 44 och 47:

Ett av de mest omdiskuterade försöken att leda högkulturernas uppkomst tillbaka till en bestämd teknisk-ekonomisk förändring som yttersta upphov gjordes för ett kvartssekel sedan av Wittfogel. Titeln på hans bok, »Orientalisk despotism», visar att det framför allt var Mesopotamiens, Egyptens och andra »österländska» högkulturers politiska organisation han vill förklara. Enligt hans tolkning var det bevattningsanläggningarna vid de stora floderna som satte igång utvecklingen. De krävde stora arbetarmassor, och denna hoprafsade skara måste styras och organiseras av en hierarki av uppsyningsmän och arbetsledare. Detta gav stöten till en ny politisk struktur: i stället för stammen, med dess i sista hand personliga relationer mellan styrande och styrda, uppstod en opersonlig, permanent regeringsapparat, staten i mer modern mening....

I Wittfogels modell mötte vi arméer och en mäktig officerskår, bl a som beskyddare av landsbygden och de stora bevattningsanläggningarna. I själva verket är fjärrhandeln, inte minst de expeditioner som hämtade koppar och tenn och ädlare metaller till de rika floddalarna, i ännu större behov av militärt beskydd. Det kunde skapa konflikter att människor och varor, rikedom i alla dess former, var koncentrerade till begränsade områden längs de stora floderna, medan det bodde folk i mycket enklare omständigheter runt omkring. Därför krävdes satsning på försvar och militära maktmedel.

Krigsmakt och organisation av ett komplicerat, socialt stratifierat samhälle kräver en centralmakt med en administrationsapparat. Den måste betalas med skatter och arrenden från folkets breda lager. Vilka politiska och sociala system detta gav upphov till i Mesopotamien, Egypten och de andra hög kulturerna skall de följande kapitlen visa. Det gemensamma draget är att spännvidden mellan rik och fattig, mellan mäktig och svag ökade kraftigt. Redan inom det breda basskiktet av jordbrukare uppstod större ekonomiska klyftor, mellan sådana som framgångsrikt begagnade de nya möjligheterna och dem som inte hängde med. Som grupp tenderade bönderna samtidigt att tryckas ned av den framväxande staten och av de samhällsklasser som stod makten närmare - just krigarna, byråkraterna och de ekonomiskt mer fullfjädrade köpmännen. Ungefär så kan man kanske beskriva det faktiska innehållet i »den orientaliska despotismen».

Också slaveriet som institution i större skala brukar sättas i samband med att självhushållningen fick inslag av marknadsekonomi. Tidigare kan slavar ha använts i hushållen och i jordbrukssysslor. Först på stora jordegendomar som producerar för marknaden, i stora gruvor och byggnadsföretag blir det ekonomiskt meningsfullt att i större utsträckning lita till slavarbete....

Ytterligare en dimension i den nya samhällsstrukturen var religionernas och kultens utveckling. Marknadsekonomi, centralbyråkrati och religiös kult i förening stimulerade vidare en rik och mångsidig intellektuell och estetisk verksamhet i vetenskaper och konster. För historikern betydelsefullt är att högkulturerna blev litterära, dvs »uppfann» och utvecklade skrivkonsten.

Skrivkonstens betydelse för de samhällen som skapade den skall inte överdrivas. Den möjliggjorde ekonomiska transaktioner på längre sikt, ackumulation av upplysningar och rön av alla slag, och den gav härskare nya möjligheter att berätta för eftervärlden. De flesta människors liv påverkades inte omedelbart. Men på lång sikt fick det stora konsekvenser, att kunskap kunde magasineras på nytt sätt.

Alla de förändringar, som tillsammans innebär högkulturernas genombrott, har visat sig vara gradvisa, med rötter långttillbaka i föregående epoker. Det gäller i hög grad skrivkonsten. Som ett sätt att kommunicera visuellt och varaktigt, dvs att ge budskap inte bara mellan samtidigt närvarande människor, har skriften förelöpare i den äldre stenåldern: grottmålaren meddelar sig med bilder. Ju mer figurerna i sådana konstverk stiliseras och konventionaliseras, ju närmare kommer vi verklig skrift, eftersom meddelandet blir viktigare än det konstnärliga skaparbehovet. I andra visuella kommunikationsmetoder är det artistiska helt borta: t ex i inkas så kallade knutskrift (quipu), som registrerar talvärden. Kanske är talnoteringen som idé ett av ursprungen till skriften.

Mesopotamisk ekonomi och babyloniskt samhälle. Sid 54-55:

Enligt Hammurabis lagar fanns huvudsakligen tre samhällsklasser. Det lägsta skiktet var slavarna. Under den sumeriskakkadiska tiden tycks slaveriet huvudsakligen ha gällt kvinnlig arbetskraft för hushållsarbete, livsmedelsberedning och textiltillverkning. Manligt slaveri är sällsynt men förekommer t ex vid det omnämnda Lagash-templet i verkstäder och i trädgårdsarbete. Inte heller i Hammurabis Babylonien var slavarbete ekonomiskt synnerligen betydelsefullt. Inget av de riken som uppstod och gick under i Mesopotamien under dessa årtusenden hade för övrigt så stor militärmakt att det kunde förse sig med slavar i stor skala från »barbarfolken» runt omkring.

Mellanskiktet är i lagtexterna framför allt palatsets underlydande, men i vidare mening utgjordes det av folkets breda lager, av arbetare, arrendatorer, soldater osv. Det kan inte skarpt avgränsas från klassen ovanför. Liksom i ännu högre grad under den föregående sumeriska tiden var de emellertid underkastade utskrivning till arbete i byggnadsföretag och för underhållet av bevattningssystemet.

Till toppskiktet hörde de större jordägarna, de mest välbärgade köpmännen, byråkratin och prästerskapet. Det säger sig självt att denna generella bild av den sociala skiktningen bortser från en stor mängd lokala och tidsmässiga olikheter och förändringar. Själva huvuddraget i samhällsstrukturen, de stora skillnaderna mellan olika klasser både i fråga om rikedom, bildning, anseende och inflytande, är emellertid det väsentliga. Det är som skiljedomare mellan och reglerare av stridiga privat- och klassintressen som statsmakten framträder i lagsamlingar som Hammurabis. Till listan över kungarnas storverk och välgärningar hör mycket ofta just att de genom lagstiftning har sökt råda bot på de lägsta samhällsklassernas nöd, inte minst deras skuldsättning till högresamhällsklasser och till myndigheterna själva.

Om andan i den mesopotamiska överhetsstaten säger också lagarnas straffbestämmelser något. Lagarna vimlar av stympnings- och dödsstraff. I det avseendet tycks en utveckling ha ägt rum bort från en humanare sumerisk rättsuppfattning till en hårdare juridik, byggd på »öga för öga»-principen.

Notiser om furstar och erövringar, om tempelbyggen och kanalkonstruktioner, texter som kastar ljus över ekonomi. samhällsstruktur och styrelseapparat, allt detta är vad den mesopotamiska skrivkonsten ger historieskrivningen att arbeta med. En ojämförligt bredare, mer detaljerad och precisare skildring än av förlitterära epoker blir därigenom möjlig.

I andra avseenden gör skrivkonsten en ännu större skillnad. Utan texter kan man bara gissa sig till tänkesätt och religiösa föreställningar. Kilskriften ger nu rika möjligheter att studera en kulturs tanke- och trosinnehåll. Vi möter en värld av hjältar, tex i det stora Gilgamesheposet, och en gudavärld, en kult och en »spådomskonst» av mycket särpräglad art. I alla dessa avseenden var den gammalbabyloniska eran en sorts skördetid, då den sumeriska litteraturen skrevs ner och kopierades, och då det sumeriska språket, nu bara ett lärt språk, behandlades i grammatiker och lexika, och då matematik och astronomi odlades. Det skedde för praktiska, inte för vetenskapliga syften. Det gällde beräkningar vid byggenskap och lantmäteri. Det gällde att iaktta himmelens tecken, inte minst för att konstruera och korrigera kalendern, som i sin tur i många avseenden reglerade civilt och religiöst liv.....

Att dela upp den mesopotamiska kulturen i olika materiella och andliga aspekter är kanske nödvändigt för överblicken, men det är givetvis helt obabyloniskt. Hela tillvaron har i grund och botten upplevts och tolkats religiöst. Det för eftervärlden mest slående draget i den mesopotamiska religionen är det oerhörda myllret av gudar och gudinnor. Religionshistorikerna tror sig kunna urskilja olika utvecklingsstadier i detta panteon. Från början har man haft natur- och fruktbarhetsgudomligheter, associerade med olika näringsfång som kornodling, trädgårds- och boskapsskötsel, fiske. Det stadiet skall ha varit för handen vid övergången från förhistoria till historia omkring år 3000. I nästa fas får gudarna mer mänskliga drag, ordnas i en sorts hierarki och får var och en en särskild funktion: gudar och gudinnor för solen, månen, vattnet, stormen.....

Grekernas konst och vetenskap. Sid 95.

I ett avseende var Greklands tyranner och demokratiska ledargestalter lika: de byggde och smyckade sina städer. Peisistratos började tex förvandlingen av Atens Akropolis från en härskarborg till ett tempelberg med byggnad för stadsgudinnan Athena och en rikedom av sakral skulptur. När så persekrigens förödelse hade gått fram över staden, började Perikles om i ännu större och rikare skala. Parthenon kom till i stor dorisk stil med Fidias' berömda Athenabild (förlorad liksom den lika guld- och elfenbensprunkande Zeusbilden i Olympia av samma mästare), Erechtheion, helgad äldre gudomligheter, och den stora pelargången Propyléerna, som ledde upp till klippans platå. Också torgen nedanför smyckades med pelargångar, rådhus och andra officiella lokaler. Aten fick konserthus, idrottsanläggningar, badinrättningar. Detta är endast ett exempel från en stad under en kortperiod.

Under hela den arkaiska och klassiska tiden reste sig tempelbyggnaderna över hela den grekiska världen, i yppig jonisk stil i öster, i stramare dorisk stil särskilt i Storgrekland och på Sicilien. Templen smyckades med friser och gavelreliefer, med väggmålningar och fristående skulptur. Samtidigt florerade krukmakeri och vasmåleri i Korint och Aten i en ständigt fortgående teknisk och konstnärlig utveckling. Tillsammans gav dessa konstarter ett brett panorama över gudarnas, människornas och naturens värld - och över fantasi världar däremellan. Spännvidden och varaktigheten i den grekiska kulturens inflytande i världen kan inte minst mätas i det faktum att denna konst - i originaltappning eller i efterbildningar av varierande kvalitet - under hellenismens tid och sedan i ständigt nya antikiserande vågor har nått ut över praktiskt taget hela världen.

En grupp av monumentalanläggningar fick sin storhet mer av naturen än av arkitekterna: teatrarna. Ur religiösa festspel på Atens Dionysosteater växte det atenska dramat fram, skapat av de tre stora tragöderna: Aischylos med sitt nationella drama om hur övermod straffar sig, dvs om »Perserna» och deras nederlag, och med sin stora trilogi Orestien; Sofokles, den skickligaste dramatikern men kanske också den mest konventionelle (Antigone, Elektra och många fler); samt den store ifrågasättaren Euripides med sina många kvinnoporträtt (Medea, Andro-mache, Elektra). Tillsammans ställde de frågorna om existensen av en moralisk världsordning, om förhållandet mellan gudomligt och mänskligt. De gjorde det i en form och med en intensitet som är ett av grekernas originellaste bidrag till världskulturen.

I samma anda, ibland också med liknande litterär slagkraft, verkade också filosoferna under dessa sekler. Falska klichéer gör denna filosofi till ett intellektuellt genomlyst, rationellt, modernt vetenskapligt alternativ till Österlandets myllrande religioner och mysterier. Verkligheten är en annan. Pythagoras var matematiker, men han var ännu mer mystiker, själavandringstroende, religionsstiftare. Sofistema och Sokrates ägnade sig förvisso åt intellektuella övningar, men den sistnämnde och de allvarliga av de förstnämnda hade djupt religiösa, etiska uppsåt. Platon analyserade med oerhörd skärpa många av filosofins grundproblem, men han är också den store mytskaparen. Det stora flödet av inflytande från honom är en mystisk religiositet, nyplatonismen.

Självklart fanns en kvalitet av förutsättningslöst frågande och ibland empiriskt forskande nyfikenhet i det grekiska tänkandet. Aristoteles representerar kanske främst den sidan. Men den var inget grekiskt monopol. Ingen avgrund skiljer de joniska naturfilosofema, Pythagoras och deras efterföljare från deras samtida Kongzi och Buddha. En av förklaringarna till att mötet mellan grekiskt och orientaliskt resulterade i den hellenistiska syntesen, är att grekerna aldrig var eller blev någon västerländsk motpol till den fruktbara halvmånens värld.

Det klassiska Grekland la också grunden till många specialvetenskaper. Herodotos och Thukydides inledde den västerländska historieskrivningen, Hippokrates var en pionjär förempiriskt arbetande läkekonst, Aristoteles gav grundritningarna till biologi och statsvetenskap som vetenskapsdiscipliner. Men både human- och naturvetenskaperna skulle nå ännu längre i den hellenistiska blandkultur som följde.

Folkreligioner. Sid 116.

Vår kunskap om religiös tro och praxis under den förhistoriska tidens hundratusentals år är rudimentär och bygger på bevarade gravars innehåll av mänskliga och tingliga lämningar, på klippmålningar, »gudabilder», »tempelruiner». Paralleller med nutidens så kallade primitiva religioner kan ibland erbjuda förklaringsmöjligheter. Alla indicier pekar på att det har varit fråga om naturreligioner, dvs religioner som har kretsat kring livets huvudfakta: liv och död, försörjning, fruktbarhet.

I det något klarare ljus som faller över t ex Europas megalitgravar, Sydvästasiens pionjärstäder och storbyarna i stenålderns Kina, skymtar dyrkan av fruktbara modergudinnor, förfäderskult, divination.

Hur stora likheter som har funnits i religiöst avseende mellan olika delar av Gamla världen finns ingen möjlighet att avgöra. I den mån likheten finns, har den varit resultat av likartade levnadsomständigheter snarare än av idéspridning.

Högkulturernas religioner känner vi i ojämförligt större brokighet och rikedom. Vi kan se hur gudarna dominerar samhälle och stat i Egypten, Mesopotamien, i krigarstaterna från Hettiterriket till Perserriket, i de grekiska stadsstaterna. Romarriket, Mayasamhället och Kina. De gör det genom tempel och präster, eller genom kungar som är deras representanter eller söner, inom hellenismen till och med jämbördiga kolleger. Eftersom gudavärlden hör samman med staten, är det fråga om national- eller folkreligioner.

Ett annat drag hör lika mycket till bilden. Varken babylonsk. egyptisk, grekisk, hellenistisk eller någon annan av högkulturemas kända religioner är ett enhetligt tros- och kultsystem. I alla har vi mött lager på lager av gudavärldar, av fromhetssystem och riter, i konkurrens, samspel eller korsbefruktning. eller helt enkelt som olika trakters och folkgruppers religioner. Folkreligionerna är alltså inga slutna världar, de är i själva verket smältdeglar för ett myller av idéer, impulser och lokala myter. Inte minst i Egypten såg vi hur detta gav upphov till en rad religiösa omvälvningar inom nationalreligionens ram.

Inte heller har statsgränserna hindrat den religiösa trafiken. Asiatiska gudinnor och tänkesätt sipprade in i Egypten, egyptisk Isis-kult och annan fromhet gick ut i världen. I hellenismen och i Romarriket öppnades portarna på vid gavel för Medelhavsvärldens alla kulter och religiösa mysterier, att spridas från man till man eller genom systematisk mission.

Omkring 500 f Kr kan man på många olika håll i världen iaktta ett fenomen som åtminstone ser ut att vara nytt. Med en viss kronologisk samstämmighet låter nämligen då profeter höra sig. Kinas Vår- och Höstperiod var en tid av sociala och politiska omvälvningar. Men också en filosofisk och religiös smältdegelsprocess pågick. Ur den trädde mästaren Kongzi framsom den främste bland »hundra filosofer». Han undervisade, i former som för västerlänningens tanke till Sokrates, om den storsinta och medmänskliga kärleken som den rätta principen att bygga individers, familjers och staters liv på. Det var en socialt och etiskt betonad vishetslära, avpassad för Kina. Men Kongzi betraktade sin etik och sin tro på en gudomlig makt som giltiga för alla människor. I så måtto var han universialist och konfucianismen en »världsreligion», om än regionalt begränsad och förlagd till gränsområdet mellan vishetslära och tro.

En radikalt världsfrånvänd fromhet predikades vid ungefär samma tid av Gautama Buddha i Nordindien. Hans världsreligion blir den röda tråden i nästa del av framställningen.

Buddha som historisk person är svår att upptäcka bakom legendernas utsmyckningar. Detta gäller ännu mer nästa gestalt i raden av profeter och religionsstiftare på 500-talet f Kr: Persiens Zarathustra. Hans monoteism, parad med etisk dualism (kampen mellan den goda och den onda andemakten) blev i modifierad form statsreligion i Persien och influerade direkt och indirekt den hellenistiska världen. Den lever kvarsom en sorts restreligion i Iran och i Indien som parsism.

Till dessa religionsstiftare och vishetslärare ansluter sig också judendomens stora profeter från seklen kring 500 och de grekiska filosoferna från Pythagoras till Platon. Ingen hävdar att denna profetkedja från Kongzi till Jesaja hänger ihop genom inbördes kännedom eller genom påverkningar från den ene vishetsläraren till den andre.....

Den siste romerske kejsaren. Bysans. Sid 174-175.

Justinianus I kan kallas på en gång den siste romerske kejsaren i reell och någorlunda klassisk mening - som idé och som chimär skulle ju kejsardömet återkomma många gånger senare i Europas historia - och den förste bysantinske härskaren. Under de två hundra åren mellan Konstantin och Justinianus hade Västrom gradvis fallit sönder, som närmare skall skildras i nästa kapitel, och hade efterträtts av en rad germanriken eller riken med germanfurstar som herrar. Under Justinianus gjordes det sista allvarliga och till stor del lyckosamma försöket att återställa ett rike från Eufrat till Atlanten. Men under hans regering samlas också alla de tendenser - religiösa, kulturella, politiska, ekonomiska, sociala - som skilde Östrom från den klassiska romerska antiken. Från mitten av 500-talet blir det därför motiverat att tala om Bysans och bysantinism till skillnad från romerskt eller östromerskt.

500-talets bysantinska rike hade vida geografiska och ekonomiska horisonter. Vägarna genom Ryssland till Östersjön och Skandinavien där bortom var bekanta i Konstantinopel, likaså i hög grad de brittiska öarna inklusive Irland. Från Cornwall kom tenn sjövägen till Alexandria, som det hade gjort i årtusenden. I Afrika var gamla karavanvägar genom Sahara till Västafrika visserligen blockerade av berberfolk, men på östsidan trängde i gengäld handel och kristen mission längre söderut än någonsin förut. Etiopien drogs på ett nytt sätt in i medelhavsområdets och Mellersta österns affärer. Sjö- och karavanvägarna till och från Indien var ett livsvillkor för den bysantinska ekonomin, och åtskillig kunskap om Indien självt nådde Bosporen. Via folken i Turkestan och andra centralasiatiska områden stod man i förbindelse med och fick underrättelse om Kina, som nu var på väg in i sin andra glansperiod. Mynt med Justinianus' bild har påträffats i kinesiska städer.

Ur sådana synpunkter mer än ur territoriella var Östrom ett världsrike, när Justinianus kom på tronen. Av alla dessa horisonter - några av dem också fronter för försvar och attack mot grannfolk och konkurrentstater - var östfronten den helt avgörande, framför allt ur ekonomisk synpunkt. Expansionspolitiken under Justinianus börjar följdriktigt med en uppgörelse med Persien, men av allt att döma i syfte bara att säkerställa handelsvägar och hålla ryggen fri för planerade företag i väster. Detta lyckades någorlunda, men till priset av stora persiska plundringar och brandskattningar i Syrien och stora guldtributer ur Bysans' hårt ansträngda statskassa.

Samma defensiva syfte tjänade de stora befästningsanläggningar som uppfördes i gränsprovinserna från Röda till Svarta havet och kors och tvärs genom Balkanhalvön. Det var inte längre som på det gamla Romarrikets tid fråga om palissader och murar, utan om en serie kastell förbundna genom härvägar. Kring kastellen placerades lokalt rekryterade militära förband. När kriget inte krävde dem var soldaterna jordbrukare eller utövade andra fredliga yrken. Som så mycket annat i Bysans gick systemet tillbaka till Diocletianus men började nu dominera hela krigsväsendet och fick, som vi skall se, djupgående konsekvenser för hela det bysantinska samhället.

Under allt detta hade Justinianus blickarna riktade västerut. Han var en latintalande illyrier och sålunda halvvägs västromare. Detta kan vara en av förklaringarna till att hans utrikespolitik trots de ekonomiska realiteterna satte »återerövring» av de till germaner förlorade provinserna som ett huvudmål. De bysantinska arméerna och flottorna under Belisarius genomförde uppgifterna med förbluffande framgång. Vandalernas rike i Nordafrika erövrades snabbt och införlivades, medan kriget mot ostrogoterna i Italien böljade fram och tillbaka i tjugo år, innan Bysans stod som segrare och landets herre. Ytterligare ett stycke av det gamla Romarriket återtogs, när visigoterna i Spanien måste avträda södra delen av halvön.

Men Bysans njöt ingalunda någon obruten rad av triumfer. Inte bara krigen i öster och Italien var rika på bakslag. Hela tiden bröt germanfolk, slaver och bulgarer ner från nordost och härjade Donauländerna och Balkan och nådde till och med Konstantinopels portar.

Krigen och de många befästningsanläggningarna mot barbarinvasioner tyngde hårt på ekonomin. Särskilt svårt visade det sig att livnära arméer och flotta i vinterkvarter....

Bysans undergång. Sid 181.

Bysans' politiska och militära historia under de sista fyra hundra åren av rikets existens blir mer och mer en trist lokalkrönika. Riket maldes sönder och förintades mellan gamla och nya fiender. I stället för ett arabiskt kalifat, som Bysans någorlunda kunde balansera, kom en ström av krigarfolk från öster, de flesta turkspråkiga. De intog islams kärnländer, antog islams tro och vräkte Bysans ut ur Asien. I väster exploderade normandema i en erövringsvåg och blev Bysans' dödsfiende först i Italien, sedan i hela östra Medelhavet. Bakom normanderna avtecknade sig alltmer hotande andra västeuropeiska makter med östliga ambitioner, samtidigt som påvemakten i Rom gick mot sin höjdpunkt och allt intensivare eftersträvade den ortodoxa kyrkans underkastelse.

På ett enda år, 1071, led Bysans två katastrofala nederlag: mot de seldjukiska turkarna och förlorade Mindre Asien på kuppen, mot normandema och miste de sista resterna av sitt italienska välde....

Venedig gav hjälp mot normanderna men till priset av så omfattande ekonomiska privilegier inom hela det bysantinska riket, att handeln och stora delar av produktionen helt kom i venetianska händer....

Riket hade en gång uppkommit och blomstrat tack vare sitt läge som nav i Gamla världens handelshjul. Islams erövring av Mellersta östern hade självklart förändrat läget radikalt men hade i vissa avseenden snarast gjort Konstantinopel ännu mer ekonomiskt centralt. När de bysantinska flottorna efter hand fick överhand i Medelhavet, kunde de effektivt blockera handeln från Egypten och Syriens kuststäder och tvinga alla Österns dyrbarheter - kryddorna, sidenet, essenserna - att samla sig i bysantinska hamnar. För övrigt hade Kina inte längre monopol på silkestillverkning: silkesmasken hadesmugglats till Konstantinopel redan på 560-talet.

Från Bysans hade lyxvarorna från Asien och bysantinarnas egna alster gått till Italien och vidare upp genom Europa; ända till Birka i Mälaren nådde denna handel, fast då på östligare vägar. Långt in på 1000-talet behöll bysantinarna ett grepp över förmedlingen av lyxvaror från öster till Västeuropa. Nu föll detta handelsvälde i spillror. Venedig och hela kopplet av italienska sjöstäder och uppåtgående västeuropeiska makter störtade till för att ta över arvet. Från andra sidan Medelhavetutvecklade det muslimska Nordafrika en allt aktivare handel. Bysans trängdes ytterligare undan.

Om korstågen och deras motiv skall det senare bli tal. Att de ekonomiska drivkrafterna, dvs fjärrhandeln med Österlandet, som oemotståndlig lockelse mer och mer dominerade framgår av själva händelseförloppet. Ur Bysans' synpunkt var tågen en katastrof. Under det första upprätthöll korsfararna en tid föreställningen att det gällde en samkristen aktion till den bysantinske kejsarens hjälp. Faktiskt återfick riket också en del av sina anatoliska kärnländer. Men sedan blev korsriddarhärama bara ett plågoris. Plundrande och förnedrande drog de genom huvudstaden och det lilla stympade riket.

Med Venedig som pådrivare utnyttjade »latinarna» (västeuropéerna) fjärde korståget till att (1204) avsätta kejsaren och stycka den rest av riket som återstod. Under detta så kallade latinska kejsardöme övervintrade bara en liten spillra av det grekiska Bysans i ett hörn av Mindre Asien kring Nicea.

Den sista långa akten i det bysantinska sorgespelet och den sista av rikets dynastier började då Mikael Palaiologos, kejsare i det lilla Rump-Bysans i Nicea, lyckades utnyttja konjunkturerna till att återta Konstantinopel (1261). Då hade mongolstormen satt skräck i hela Europa och hade krossat Bysans' fiender seldjukema....

Men seldjukerna ersattes snart av ett annat krigiskt turkfolk, osmanerna. Mindre Asien gick på nytt förlorat. Vid mitten av 1300-talet gick så turkarna över Dardanellerna in i Europa och behärskade femtio år senare hela Balkanhalvön. I åtta långa år från 1394 belägrade de Konstantinopel. En ny asiatisk storm, Timur Lenks erövringståg, gav återigen Bysans en respit. Men Timurs välde blev kort. Osmanerna återupptog sitt avbrutna verk. Med ett väldigt uppbåd av fästningsbyggande, släpande av krigsfartyg över land till Konstantinopels krigshamn Gyllene hornet, uppbåd av tidevarvets mest hårdskjutande artilleri och väldiga härskaror övervältigade de i maj 1453 staden och riket. Bara små upprensningsaktioner återstod. Så var en mer än tusenårig historia slut.

Korstågen. Sid 209.

Korstågen bör ha vidgat Västeuropas horisont genom att ge rikare och riktigare kunskap om länder, folk och förhållanden i Österlandet. Men det är lättare sagt än bevisat. Det katolska Europas kunskapsnivå kan man bara ana glimtvis genom bevarade dokument och litterära källor. Säkert är att Europa väster om Bysans var utomordentligt illa orienterat om den islamiska världen vid korstågstidens början. Det berodde inte på att någon järnridå existerade mellan islam och kristenheten. Hela tiden upprätthölls förbindelser, ekonomiska, diplomatiska, militära, i någon grad också kulturella.

En kontaktyta tycks rentav ha blivit bredare under 1000-talet, nämligen de kristnas pilgrimsresor till Det heliga landet. Ett stort antal sådana vallfärder är beskrivna eller omtalade i samtida källor. De skedde både i smågrupper - furstar, grevar, biskopar med följen av släktingar och tjänare - och i mycket större ressällskap. Medeltidens sifferuppgifter är lika storvulna som antikens. Berättelsen om hur en hertig av Normandie på egen bekostnad låter 700 pilgrimer besöka Den heliga graven, eller om hur sydtyska adelsmän och prelater 1065 ger sig iväg med en skara på 12000 man, bevisar alltså bara att pilgrimsfärderna var omfattande. De förutsatte betydande ekonomiska tillgångar men genom välgörenhet låg de ändå ibland inom möjlighetens gräns också för fattigare.

Om pilgrimsindustrins omfattning vittnar för övrigt också att både enskilda och fromma institutioner organiserade insamlingar och lät bygga härbärgen och sjukhus för de vallfärdande utefter den långa vägen och i själva Det heliga landet. Efter Ungerns kristnande omkring 1000 gick den vanligaste vägen genom ungerskt territorium, genom det bysantinska riket och Mindre Asien, utefter den syriska kusten till Jerusalem. Också sjövägen via syditalienska hamnar som Bari och Amalfi tjänade pilgrimstrafiken. Amalfis ledande köpmannafamilj hörde typiskt nog till donatorerna av sjukhus och kyrkor i Antiochia och Jerusalem, en fingervisning om att rörelsen har haft ekonomisk betydelse. Det heliga landets muslimska härskare har i varje fall gjort sitt bästa för att avvinna de kristna besökarna inkomster. Ofta fick de vallfärdande köpa sig »pass» från stad till stad för att nå sitt mål.

Men denna fromma turistnäring har inte, lika litet som det mesta av den moderna, avsatt någon verklig insikt om de främmande och fientliga länder som hyste de heliga minnena. Då första korståget inleddes, hade man tex i Europa ingen aning om när och var Muhammed hade levat. 300-talet, gissade någon; »jag vet inte när», bekände en annan krönikör. Kairo var för dem Babylon, dåligt isärhållet från det syndens näste som Gamla testamentet talade om. Uppfattningarna om turkar och araber, inklusive så kallade arabiska kristna (dvs det som fanns kvar av de gamla monofysitiska kyrkorna) var i minst lika hög grad bestämda av myter och vanföreställningar. Islam betraktades som avgudadyrkande hedendom.

Korstågstiden medförde inte bara att strömmen av pilgrimer växte, utan också att »franker» av alla klasser och kategorier blev bofasta i de latinska rikena i Orienten under längre eller kortare tid. Det kunde knappast undvikas att åtminstone några grundfakta om den islamiska verkligheten i Egypten, Palestina och Syrien - liksom för övrigt också om Bysans och den grekiska kyrkan - nådde Europa, även om okunnigheten säkerligen förblev massiv hos de bredare folklagren. Förändringen skall inte överdrivas. Kvar stod, kanske rent av förstärkt, främlingsrädslan och övertygelsen att det kristna Europa hade rätt att härska över barbariska främlingar sådana som turkar och araber.

Om insikter och attityder beträffande islam förändrades långsamt, när de över huvud taget påverkades av kontakterna, så bröt mongolerna plötsligt och dramatiskt in i den europeiska världen. De europeiska folken pendlade mellan hopp och fruktan, men slutresultatet blev en skräckbild av horderna från öster, som ännu inte är utplånad. Inte desto mindre innebar denna nya och mäktiga faktor i världspolitiken att den europeiska horisonten, sedd från samhällets högsta nivå, plötsligt blev nästan världsvid. Därigenom blev mongolerna det första folk som skapade »världshistoria», dvs ett skeende som upplevdes nästan samtidigt tvärs över Gamla världen.

När den första mongolskräcken hade lagt sig på 1240-talet, tog påvemakten initiativet till en katolsk nyorientering... som dock inte gav några löften om fredlig samexistens mellan västvärlden och mongolimperiet....

Universiteten. Sid 212.

Rörelsen från mystik och spekulation till mer rationalistiska överväganden började redan vid slutet av 1000-talet. Anselm av Canterbury ägnade sig åt att bevisa Guds existens med logiska resonemang och ville ge en logiskt begriplig förklaring till inkarnationen och frälsningens mysterier. (Hans mest kända skrift hette Cur Deus Homo? Varför blev Gud människa?) Parisläraren Abelard, romantiskt ryktbar för sin kärlek till Héloise och brevväxling med henne, var ett halvsekel yngre. Med ett uppbåd av aristotelisk logik ifrågasatte han djärvt många av kyrkans lärosatser. Betecknande för hans metod är titeln på hans mest kända filosofiska verk, Sic et non. Ja och nej, dvs argument och motargument.

Både Anselm och Abelard hade lärjungar, men ingen av dem var knuten till något organiserat, kollektivt lärosäte. Den organisationen var nu i färd med att växa fram.

Förstadier till högmedeltidens europeiska universitet kan spåras i t ex den medicinska högskolan i Salemo (möjligen redan från 800-talet), i juristskolor i olika italienska städer, främst bland dem Bologna, som från 1000-talet blev Västerlandets främsta centrum för studium av både romarrätt och kanonisk rätt. Skolor kring en eller flera lärda män, som samlade lärjungar för studier utöver katedral- och klosterskolorna, hör också till universitetsväsendets framväxtperiod, t ex just Abelards krets i Paris. Den mest berömda av 1100-talets humanistskolor låg i Chartres.

Universitetet i egentlig mening uppstod, då lärare och studenter vid ett sådant centrum skildes ut genom privilegier av olika slag från det omgivande samhället. Det avgörande kännemärket var att de ledande lärarna blev auktoriserade av världsliga eller kyrkliga auktoriteter, framför allt av påvemakten själv, att ta emot elever och föra dem fram till vetenskapligt mästerskap, dvs att göra dem till »magistrar». Universiteten var vidare alltid internationella. Just på grund av examensrätten sökte sig studenter från hela Europa till dem och bildade nationella kollektiv (tyskar för sig, nordbor för sig osv), som just kallades universitet.

De äldsta universiteten i Västeuropa hade troligen förebilder både i Konstantinopels och Kairos högskolor. Fredrik Barbarossa privilegierade Bologna på 1150-talet, Paris växte fram ur katedralskolan vid Notre-Dame under årtiondena efter 1150, Oxford visar ansatser till universitetsbildning omkring 1170. 1200-talet blev sedan det stora seklet för universitetsgrundande i Italien, Spanien och Frankrike. Ofta tog furstar initiativet, tex Fredrik II, som grundade statsuniversitetet i Neapel på 1220-talet. På 1300-talet fick Prag, Krakow, Wien, Köln och många andra tyska städer sina universitet. Mot slutet av 1400-talet kom Norden med i den intellektuella rörelsen genom Köpenhamn och Uppsala.

Det utan jämförelse viktigaste av dessa lärosäten var Paris, modell för praktiskt taget alla de övriga och centrum för hela tidevarvets humanistiska och teologiska vetenskap. I Paris utbildades och undervisade de främsta av skolastikens män. Av kyrkans egna traditioner och den nya aristoteliska kunskapen uppförde de en imponerande lärobyggnad - ingalunda bara, som deras kritiker humanisterna på 1500-talet fick eftervärlden att tro, en hop knastrande teser utan originalitet och substans.

Tre män får företräda denna universitetslärdom, alla verksamma i Paris på 1200-talet. Albertus Magnus, med hederstiteln »den universelle doktorn» på grund av sin även för 1200-talet häpnadsväckande bredd i forskning och undervisning, ... täckte i undervisning och skrifter naturvetenskap, logik, retorik, matematik, astronomi, etik, ekonomi, politik och metafysik - dvs just hela spektrum av vetenskaper.

Ungefär samtidigt med Albert kom den engelske franciskanen Roger Bacon till Paris, även han för att studera och vidareföra den nya aristoteliska vetenskapen.... Han sysslade med eller gjorde idéskisser till bland annat krutfabrikation, ballonger, flygmaskiner och glasögon. Men det typiska för skolastiken och för hela tidevarvet var att all hans aktivitet i sista hand gick ut på att tränga in i naturens under och därigenom bekräfta den kristna tron.

Det tredje namnet är det största, Thomas från det italienskaAquino. han började sin universitetsbana vid det nya Neapel-universitet....

Gotiken. Sid 213-214.

Skolastikens lärobyggnad - otänkbar utan de aristoteliska impulserna via den islamiska världen - hade ett slags motsvarighet i sten och glas i de gotiska katedralerna och deras bildvärld. På detta område är det knappast fråga om några konstnärliga eller tekniska impulser från islam. Men tidevarvets skaplynne känns igen även på denna front av verkligheten.

Den romanska kyrkan hade några av sina andliga rötter i reformrörelsen från Cluny. På liknande sätt var nästa stora väckelserörelse inom Västerlandets klosterväsen, den cisterciensiska, en viktig impuls bakom gotiken. Väckelsen började som en reformrörelse inom benediktinerorden i det burgundiska klostret Citeaux. Man ville återställa den ursprungliga fattigdomen och enkelheten, som man ansåg hade gått förlorad genom benediktinernas väldiga världsliga framgångar, och återföra munkarna till ett liv i andakt och arbete.

I början av 1100-talet anslöt sig den burgundiske adelsmannen Bernhard. Efter några år sändes han att grunda ett nytt kloster i Clairvaux. Därifrån spred sig rörelsen med Bernhard som ledare ut över hela Europa. Bernhard av Clairvaux var inte någon anhängare av den begynnande aristoteliska vetenskapen, tvärtom Abelards opponent och skolastikens bekämpare. Han företrädde en innerlig, mystisk fromhet, en ny inriktning på Mariadyrkan - det var Bernhard som introducerade Ave Maria i den romerska gudstjänsten -, en lyrisk gudskärlek, som (dock först på 1900-talet) skulle ge honom titeln »den honungsflödande doktorn». I cisterciensemas asketiska program ingick också en ny estetisk stil. Man reagerade mot de väldiga och påkostade romanska kyrkorna i clunystil. Den cisterciensiska kyrkan (i Sverige tex Alvastra och Värnhem) var logiskt klar och enkel, rum utan kapell och tom och med ofärgade glasfönster.

Den religiösa reformrörelsen var bara en av gotikens förutsättningar. Stora tekniska nydaningar inom arkitekturen, som gjorde den gotiska katedralen möjlig, var en annan. De var ett verk av ingenjörer och byggmästare i landskapet kring Paris, lle-de-France. Där uppfördes alla de tidigaste gotiska kyrkorna. För gotikens segertåg över Väst- och Nordeuropa spelade vidare ekonomiska faktorer såsom stadsväsendets uppblomstring en stor roll. Ur den synpunkten är den gotiska katedralen ett uttryck för Europas materiella blomstring och handelspolitiska expansion .

Det som knyter gotiken samman med högmedeltidens livsstil och skolastikens tankevärld är både katedralernas totalidé och, ännu mer, det program som bestämde kyrkornas skulpturala och bildmässiga gestaltning. De himmelssträvande byggnaderna hade skelettkonstruktioner av ribbknippen, strävpelare och strävbågar. Mellanrummen fylldes av färgsprakande glasfönster. Katedralerna var liksom teologins stora Summor tänkta som totala bilder av verkligheten, den himmelska tillvaron planterad på jorden, skapelsen som Guds avbild. I fasadernas, dörrarnas och glasfönstrens naturalistiska bildvärld kunde människorna se både sin egen jordiska tillvaro och kyrkans hela lära demonstrerad: böndernas arbetsdagar genom årets olika månader, universitetens vetenskapliga värld och hela uppenbarelsehistorien från Gamla till Nya testamentet. Om Thomas Aquinas avslöjade världen för studenterna som »en bok skriven av Guds hand» (Gregor Paulson) gjorde katedralerna från Chartres till Uppsala samma tjänst för städernas föga bokliga befolkning och den ännu mindre läskunniga landsbygden i vida cirklar däromkring.

Ett yttrande av Adelard av Bath, en av 1100-talets ivrigaste förmedare av grekisk-arabisk matematik och naturvetenskap, låter som en kommentar till katedralernas bildvärld: »Man säger att om någon bor i ett hus och är okunnig om vad det är gjort av och hur det är byggt, om dess storlek, kvalitet och plan, så är han ovärdig att njuta dess gästfrihet. På samma sätt, om någon, som är född och uppvuxen i denna världs boning, underlåter att lära känna planen bakom dess förunderliga skönhet, så är han, när han hunnit mogen ålder, ovärdig och borde om möjligt kastas ut.» (Citerat efter Chenu, La théologie dudouziéme siécle).

Högmedeltiden var en epok då det var högt till tak, både bokstavligen i svindlande katedraler och bildligt i en aktiv, intellektuell värld av upptäckter och ny vetenskap.

Den senmedeltida krisen. Sid 218-219

Fram emot mitten av 1300-talet bröts enligt många beräkningar och notiser de stigande befolkningskurvorna nästan överallt i Europa. Den ekonomiska expansionen upphörde likaså och byttes på många områden i tillbakagång. Depression och kris präglade sedan mycket av västkristenhetens liv under medeltidens sista 150 år.

Tidigare var man benägen att lägga hela skulden för tillbakagången på en väldig pestvåg, som började i Kina, gick över Turkestan till Svartahavsområdet och via genuesiska hamnar nådde Italien 1347. Därifrån spred den sig till Spanien och Frankrike, vidare till Österrike, Ungern, Tyskland, Nederländerna och England, för att slutligen nå Skandinavien och de baltiska länderna. Även den östliga kristenheten. Bysans och Ryssland, drabbades. Nya utbrott förekom sedan under resten av århundradet, framför allt under 1360- och 70-talen.

Denna digerdöd tros ha kostat Europa bortåt en tredjedel av dess befolkning eller kanske 75 miljoner människor. Men dessa i och för sig utomordentligt osäkra beräkningar täcker över väldiga skillnader inom kontinenten. Vissa delar av Nederländerna och Tyskland tycks ha sluppit undan helt, andra orter, trakter och länder (de italienska sjöstäderna, Spanien, delar av Frankrike, Norge) drabbades så mycket hårdare och kan ha mist två tredjedelar av sin befolkning.

Pesten var en katastrof av första ordningen. Den måste ha bidragit kraftigt till krisen inom ekonomi och samhällsliv, i somliga trakter kanske satt igång den. Men nyare lokalforskning har å andra sidan kommit fram till att tecknen till stagnation och tillbakagång på många håll visade sig redan flera årtionden före »svarta döden». Man kan se att kolonisationen och stadsgrundandet saktade av eller helt upphörde i vissa regioner, att det stora handelsuppsvinget byttes i sin motsats under tidigt 1300-tal, att övergivna byar och bosättningar (ödegårdar) dyker upp i källmaterialet i vissa områden, tillsammans med åkrar i lägervall och igenväxta odlingar, att befolkningstalen har börjat sjunka på en rad platser redan på 1320-talet.

Det måste innebära att krisen hade andra och mer generella orsaker än pesten. Forskningen är långtifrån färdig med frågorna och svaren i denna problemhärva. En klimatförsämring hör till de tänkbara förklaringarna. Europa norr om alperna hade under perioden 1000-1300 någon grad varmare klimat i genomsnitt än nu. Första hälften av 1300-talet uppvisade en rad osedvanligt våta höstar, 1400-talet var ett särdeles kallt sekel. Sådana förändringar påverkade i synnerhet marginella bosättningsområden (t ex Island och Grönland), och marginella odlingsmarker. En serie dåliga skördar i hela Nordeuropa på 1310-talet beror kanske på usla skördeförhållanden. I vissa regioner kan flykten till städerna ha bidragit till att lägga landsbygd öde. På andra håll kan övergång till produktion av kött, smör och ull ha medfört att åkerjorden minskade. I så fall är tillbakagången bara skenbar. De svåra krigen, tex mellan Frankrike och England, kan ha spelat in. Faktorerna är så många och växlande att till sist endast den allmänna maximen gäller: sant är bara det lokala.

Sammanhang och förlopp i den senmedeltida krisen varierar starkt från region till region. Återhämtningen gick också mycket olika snabbt i olika delar av Europa. Det tyska kolonisationsområdet i öster, delar av England, Lombardiet och det kristna Spanien tycks ha kommit över krisen redan i början av 1400-talet. I andra delar var den passerad först mot slutet av seklet, i ytterligare andra- inte minst nordliga områden - satt verkningarna i ännu flera århundraden eller blev permanenta. Den nordiska bosättningen på Grönland försvann tex för gott.

Både det stora uppsvinget under högmedeltiden och senmedeltidens djupgående kriser fick stora verkningar på europeiska samhällsmönster. Framför allt har nya produktionsförhållanden underminerat den feodala strukturen i stora delar av Europa. Men förhållandena är så komplicerade och olika i olika delar av området att bara några av många möjliga verkningar kan skisseras.

Förändringarna visade sig främst på feodalsamhällets basnivå, dvs på storgodsen, där ofria jordbruksarbetare skapade det överskott som adeln, kyrkan och furstarna levde av. Den viktigaste förändringen var att dagsverksskyldigheterna i allt större utsträckning ersattes med avgifter i pengar eller varor. Det sammanhängde givetvis i sin tur med det växande inslaget av penningekonomi i hushållningen över huvud taget.....

Kyrkans kris. Kätterier. Sid 222.

De stora systemen i kyrka och stat, som anvisade varje enskild och varje stånd och klass en bestämd plats i en hierarki, var aldrig obestridda. Hela medeltiden igenom fanns det överallt människor som gjorde motstånd mot kyrkans disciplin och krav på tionde, mot dagsverksskyldigheter och andra former av feodalt förtryck. Den stora jordbruksexpansionen och den kommersiella revolutionen från ca 1000 gav, som vi har sett, mäktigt stöd åt sådana uppbrytande krafter och åstadkom särskilt i Västeuropa radikala förändringar i hela samhällsstrukturen. Men även om rörligheten mellan samhällsklasserna kanske ökade under den förvandlingen, förblev drängen dräng och herren herre. På så sätt var det katolska Europa lika hierarkiskt år 1500 som år 1000.

En annan mer genomgripande kris drabbade den katolska kyrkan under samma tid. Där fick verkligen hierarkin ett grundskott. Därför är det lämpligt att sluta skildringen av det medeltida Europa med en teckning av oppositionsrörelserna inom västkyrkan under de sista seklen av epoken.

Den tidigaste stora vågen av kätteri (ordet kommer just av katarerna, som strax skall behandlas) i Västeuropa hade sitt andliga ursprung i öster. På 900-talet uppträdde i Bulgarien prästen Bogomil och vann många anhängare för en lära som på de flesta punkter gick stick i stäv mot den grekiska kyrkans. Rörelsen hade starka undertoner av bulgariskt hat både mot Bysans och mot den egna överklassen. Den betraktade världen som djävulens skapelse, fördömde äktenskap och avskydde barn, åt inte kött, förkastade kyrkor, ikoner och kors samt alla kyrkans sakrament. Från Bulgarien spred sig detta kätteri in i själva det bysantinska riket och nådde också Konstantinopel.

I väster började liknande världsfrånvända rörelser, fientliga mot den samtida kyrkans hela apparat, dyka upp på 1000-talet. De tycks ha hämtat en del av sin inspiration från reformrörelsen inom klosterväsendet, framför allt Cluny. Men inflytande från »bogomilismen» är också skönjbart. På 1100-talet slog dessa oppositionsrörelser ut i full kraft, aggressivt, militant, med krav på kyrkan att göra bättring och i evangelisk fattigdom ställa sig solidarisk med samhällets lägsta grupper. Även nu finns förbindelselänkar mellan dessa oppositionella och reformrörelser inom kyrkan själv, under män som Gregorius VII och Bernhard av Clairvaux. Samtidigt gjorde korstågen de öst-västliga förbindelserna livliga, och bogomilismens påverkan på Västerlandets kätteri växte.

Vid mitten av århundradet predikade Abelards lärjunge Arnold av Brescia i Italien apostolisk fattigdom och radikal social omgestaltning av stat och kyrka. Han lyckades en tid till och med fördriva påven från Rom med den romerska underklassens hjälp. Asketiska oppositionsgrupper florerade också tidigt i Rhenlandet, i Flandern och i Frankrike. De gick under många namn. Eftervärlden har oftast använt beteckningen katarer, dvs de rena, de av världen obesmittade. Ett annat vanligt namn är albigensema, efter en av deras sydfranska huvudorter.

Katarerna organiserade sig som en separat kyrka med egna biskopar och präster, även med egna kyrkomöten. Languedoc och Lombardiet blev de främsta skådeplatserna för detta radikala kätteri. Den mest långtgående askesen inom rörelsen, med bland annat krav på fullständig sexuell avhållsamhet, tillämpades bara av ett smalt ledarskikt. Men rörelsen accepterade som troende medlemmar människor med mindre sträng moral och fick därigenom också en bred folklig förankring i Sydfrankrike och Norditalien.

Långt mindre fientlig mot den officiella kyrkan var en rörelse som hade till upphovsman en rik köpman i Lyon, Valdes. Han beslöt sig omkring 1170 för att sälja allt vad han ägde och i biblisk fattigdom gå ut och predika evangelium. Kyrkan ogillade hans och hans anhängares, valdensernas, verksamhet, särskilt därför att de i sin mission använde sig av bibeldelar översatta till franska, istället för den erkända latinska bibeln..... Många andra protester uppstod....

De medeltida kätterierna krossades av etablissemanget, liksom alla uppror mot den världsliga herrestaten rann ut i sanden. 1500-talets reformatorer däremot lyckades verkligen med eller mot sin vilja bryta sönder det katolska Europa. I vilken mån det tidigare undermineringsarbetet medverkade till deras framgång är omöjligt att avgöra.

Islam. Sid 230-231.

Om buddhismen var som ett regn, som länge och stilla föll över nästan alla Asiens länder och fick verkningar allt efter terräng och jordmån, framkallade rik växtlighet eller sjönk undan i sanden, och om kristendomen mer liknade ett nytt flodsystem i medelhavsvärldens och Europas landskap, som skapade nya livsbetingelser utan att utplåna de äldre formationerna - så kom islam som en svallvåg över en fjärdedel av världen, dränkte och genomsyrade allt.

Bilder skall inte pressas. Även islam fick, som vi skall se, anpassa sig till den verklighet den sköljde över. Många drag i de förislamiska kulturtraditionerna satt kvar genom hela islams historia både generellt och lokalt. Men det förbluffande i islam som historiskt fenomen i jämförelse med de båda andra världsreligionerna är den snabba, enorma och varaktiga framgången. Där buddhismen sipprade in under ett par årtusenden och kristendomen plöjde sig fram genom långa sekler, blev islam en världsmakt på några få generationer. En ideologisk-militär »världserövring» i det formatet och med sådan explosivitet kan i världshistorien bara vår egen tid visa maken till i kommunismens utbredning över halva jordklotet....

Detta kapitel försöker ge en totalbild av islam som ram för mänskligt liv och samliv och föregriper därigenom något som blev full verklighet först 50, 100 eller 200 år efter Muhammeds tid. Läsaren får alltså hålla i minnet att den tändande gnistan och den första skissen till det muslimska samhället har som miljö Västarabien vid början av 600-talet, medan det stora systemet, med genomreflekterad »helig lag», med filosofi och teologi, med fromhetsliv och fasta sociala mönster, med ekonomiska band och politiska mönster, är ett verk av flera sekler och har till geografisk ram hela den fruktbara halvmånen från Amudarja till Nilen, med utlöpare genom Nordafrika till Spanien....

Som världsreligion har islam fundamentala likheter med andra sådana. Några av de viktigaste är:

1. De universella anspråken som finns inbyggda i grundläggarnas budskap, även om de första efterföljarna inte vågar eller kan uttala dem direkt (det dröjer innan apostlarna bryter sig ur judendomen, det går en tid innan sanghan börjar missionera på allvar).

2. Den centrala roll för lära och liv som just grundaren spelar. Men här finns också en betydelsefull skillnad. Kristendom och buddhism är adekvata beteckningar, eftersom Kristus och Buddha åkallas och dyrkas i olika former av sina troende. Beteckningen muhammedanism, förr den vanligaste i Västerlandet, vanställer däremot innehållet i islam. Muhammed är en nyckelgestalt, hans ord och gärningar är muslimernas rättesnöre, men ingen rättrogen muslim dyrkar honom.

3. Kravet på individuell trosavgörelse och ett levnadssätt, privat och socialt, i överensstämmelse med en bestämd etik.

4. Individers, samhällens och hela mänsklighetens infogande i ett allomfattande kosmiskt (buddhismen) eller historiskt (kristendomen, islam) sammanhang....

För buddhismen som filosofi och religion spelade den världsliga staten en mycket marginell roll, och under buddhismens utbredning över Asien utformades förhållandet mellan stat och sangha i en sådan mångfald av mönster att inga generaliseringar är möjliga. Kristendomen skilde skarpt mellan Guds och kejsarens sfärer, skapade sin egen från staten skilda kyrka och bäddade på så sätt både för samröre och konflikt mellan de båda. I islam finns distinktionen praktiskt taget inte. Samfundet av muslimer är också en stat. Ingen skillnad görs mellan andligt och världsligt. »I Rom var kejsaren Gud, i kristenheten delade Gud och kejsaren makten, i islam är Gud kejsare, och det muslimska samfundets överhuvud är Hans ståthållare på jorden»....

Mer än de andra världsreligionernas områden har därför det av islam präglade samhället fått en homogen karaktär. Livets alla områden är integrerade och hålls samman av enhetliga synsätt och regelsystem. Buddhismens spekulativa frenesi berör ofta det folkliga vardagslivet ganska litet. Kristendomens historia speglar minst sagt dåligt en etik och ett gudsförhållande grundat på kärlek. Islam, med möjligen enklare världsbild och rimligare moraliska krav, tycks kanske bättre uppfylla »den ideale fordring»; att vara vad den är fullt och helt och icke styckevis och delt. Att konflikterna och de inre spänningarna inte för den skull uteblev, framgår av det följande....

Indianfolken och kyrkan. Slaveriet. Sid 310-311.

Att kolonisation och kristnande programmatiskt sammankopplades under den spanska erövringen, innebar att nästan från början kyrkan och de utåtriktade predikar- och tiggarordnarna, dominikaner, franciskaner och senare jesuiter, följde erövrarna och kolonisatörerna åt och i varje fall ytligt lyckades införliva stora skaror av indianer i sina församlingar. Utan att analysera den religiösa innebörden i sådan massomvändelse kan man konstatera, att ett sorts skyddsnät på det sättet spändes upp för indianbefolkningen. Döpta indianer, oavsett bakgrund och motiv, kunde förvisso exploateras och proletariseras, men inte utan vidare jagas och förintas som djuriska hedningar.

Kyrkans konto med indianfolken har annars både debet- och kreditposter. Las Casas var inte den ende som uppträdde som deras talesman. Andra missionärer ägnade sig med kraft åt att skriftfästa deras språk och historiska traditioner, och bidrog därigenom till att rädda dem från att suddas ut. Men kyrkan och klostren som väldiga jordägare deltog också i exploateringen av den kontinent som hade varit indianernas.

Hur djupt och fullständigt kristnades Ibero-Amerika? Frågan är omöjig att besvara. På ytan har få regioner präglats så av kyrkan. Hjärtat i den iberiska kolonisationen var staden, och i varje stad var kyrkan, katedralen och klostret den arkitektoniskt och andligt dominerande institutionen. Men den fromhet som praktiserades i indian- och mestisstadsdelarna, i indianernas egna byar och städer och av peonerna på haciendorna var en blandning av indianska föreställningar och riter med kristna doktriner och gudstjänstbruk. Religiösa bruk och idéer ur indiansk folkreligion lever alltjämt kvar i Mellan- och Sydamerikas folkliga religiositet.

För indianerna och deras Amerika höjdes alltså åtminstone några röster under kolonialtiden. För de importerade negrerna eller mot negerslaveriet som institution hördes däremot bara svaga viskningar. Kolonialregimerna gynnade slavhandeln som ett sätt att minska trycket mot den inhemska amerikanska befolkningen, och många humanitärt sinnade argumenterade på liknande vis.

Negerslaveriet hade sin miljö i det smala plantagebältet efter Atlantkusten från södra Nordamerika till Brasilien. I den spanska delen spelade det en jämförelsevis underordnad roll, i Portugals amerikanska välde en desto större. Det berodde på att portugiserna mer ensidigt satsade på plantagedrift - socker. senare kaffe - samt på gruvdrift - guld, diamanter - på att de hade egna afrikanska handelsfaktorier som kunde skaffa negerslavar, och på att de inte hade stora, tättbefolkade indianriken på sitt område att tappa på arbetskraft. I gengäld bedrev portugisiska privatföretagare formlig slavjakt på indianer allt längre in från kusten. Det var i själva verket den huvudsakliga drivkraften bakom den långsamma portugisiska penetrationen av Amazonbäckenet.

Indianjakternas resultat förslog emellertid inte. I stora skaror fördes negerslavar över Atlanten, en mindre del till spanska besittningar, huvuddelen till Brasilien. I spanska Västindien torde slavbefolkningen vid kolonialtidens slut (1800-talet) inte på långa vägar ha nått upp till en miljon, i Brasilien var den åtskilligt större. Ändå hölls siffrorna nere av att negerslaven var dyr arbetskraft, bland annat för att många dog under transporten över havet och för att få slavar överlevde tio års arbete på plantagen. Detta sista faktum, jämte de många vittnesbörden om negerslavars uppror och flykt från brasilianska gruvor och fazendor (den portugisiska motsvarigheten till haciendorna), dementerar den gynnsamma bild av det ibero-amerikanska slaveriet, som en modern socialhistorisk skola särskilt i Brasilien har försökt teckna. Negerslaveriet var ingen välviligt patriarkalisk inrättning utan den hårda exploatering som plantageekonomin krävde.

Den långsiktiga historiska verkan av negerslaveriet var framför allt, att Amerikas befolkning tillfördes ytterligare ett kraftigt inslag i brygden - negrerna själva - samt den blandning mellan europeiskt, afrikanskt och amerikanskt som kom till stånd, återigen främst i Brasilien. Demografiskt var det verkligen en helt ny värld, som växte fram efter det att Columbus hade upptäckt indianernas gamla. Det var en kolonialvärld dominerad och styrd av Europa, men en värld som till folk och livsmönster allt hastigare avlägsnade sig från det europeiska.

Det brittiska härskarsystemet. sid 343-344.

Möjligheterna till detta kolossala imperiebyggande hade Indien, som vi har sett, självt tillhandahållit. Men vad gav kompaniet de stora och snabba framgångarna? Omkring 1500 hade eldvapenimperierna - ottomanernas, safavidernas, mogulernas - byggts upp inte minst på militär överlägsenhet: gevär och kanoner mot gammalmodigt beväpnade arméer. 250 år senare var situationen i Indien i det hänseendet omvänd. Européerna och deras indiska hjälptrupper hade mycket bättre musköter, fler och bättre skeppskanoner, deras infanteri förintade med sin eld anstormande kavalleri. Att engelsmännen helt behärskade havet och sjövägarna gav dem ett annat stort försteg också militärt. Ytterligare ett övertag låg i att kompaniet hade baser och resurser utanför Indien, kunde reparera nederlag på ett annat sätt än besegrade indiska motståndare, utan att bli direkt lidande av krigets härjningar och bortfallet av agrara inkomster.

Men den kanske främsta tillgången för kompaniet i spelet om Indien var alliansen med mäktiga indiska intressen. Det gällde inte så mycket de växlande allianser med olika rajor och nawaber som ingick i diplomatin, utan mera det permanenta förbund, som kompaniet slöt med banyakasten i Bengalen.... Det var banyas nätverk av köpenskap som skaffade de utländska kompanierna deras varor, och det var den kastens hat mot de muslimska mogulhärskarna och ekonomiska motsättningar till hela den agrara regimen, som var basen för alliansen mellan Clive och Bengalens banya. Med deras miljoner köptes tronpretendenter och trupper. Förräderi lika mycket som europeiska eldvapen vållade nawabens nederlag vid Plassey.

Indiens infogande i ett kommersiellt världsvälde var alltså en triumf för den sjöburna handeln i dubbel bemärkelse: brittiska och indiska köpmän i förbund tog över, självklart med de förra som främsta makthavare men med de senare som finansiärer och kanske också i sista hand bland de främsta profitörerna.

I första omgången var det dock kompaniets folk som profiterade. Enorma summor pressades ut ur Bengalens härskarskikt och ur provinsens resurser över huvud taget. Clive självkrävde inkomster motsvarande en sjundedel av Storbritanniens ordinarie årsintäkter. Kompaniets tjänstemän skyndade sig att genom privat handel och privata utpressningar följa exemplet....

En rovdrift av det slaget kunde inte fortsätta. Inte ens Indiens skatter var outtömliga. Redan Clive försökte under sin sista sejour i Bengalen hejda korruptionen och utsugningen och få till stånd en fungerande förvaltning. Kompaniet hade makten, framför allt över finanserna, men styrde genom indisk personal. Rättsskipning och alla andra inre angelägenheter lämnades åt den indiska administrationen. Hastings gick längre mot direkt brittisk styrelse genom att göra kompaniets eget folk mer ansvarigt för skatteuppbörden och genom att rensa ut åtskilliga mellanhänder på vägen mellan de skattebetalande bönderna och Calcutta. Domstolar med engelska domare inrättades, men alltjämt gällde muslimsk lag, och förvaltningsspråket var persiska.

1784 tog brittiska kronan genom Pitts India Act över det politiska ansvaret för kompaniets indiska besittningar. Cornwallis sändes ut för att mer definitivt organisera den brittiska styrelsen och dess förhållande till indiska härskare och de indiska folken. Han genomförde ytterligare en kraftig anglicering. Alla högre poster reserverades för britter, bara britter kunde bli officerare, indiska domstolar ersattes med engelska (men sharia gällde alltjämt). Från denna tid gav oordningen och korruptionen vika för en strikt legal regim. I gengäld präglades den allt mer av nedlåtande och fjära attityder till indierna och det indiska....Religiöst och ideologiskt fick mötet mellan det europeiska, företrätt av engelsmän, och de indiska kulturerna sina väsentligaste verkningar först efter 1800....

1793 kom baptistpastorn William Carey till Calcutta. Trots kompaniets skarpa motstånd inledde han där en ny era av kristen mission i Indien. Han blev också pionjär för modern indisk litteratur genom sina ordböcker och grammatikor på bangali och andra indiska språk samt sina många bibelöversättningar. Han var den förste som lät trycka böcker på moderna indiska språk och med indiska skrifttecken. Både den västerländska boklärdomens genomslag bland Indiens bildade och i viss mån det nationella indiska självmedvetandet kan ledas tillbaka till Carey.

Den ryska samhällsutvecklingen. Sid 362-363.

En term som har använts för att karakterisera det ryska styrelseskick som växte fram under senmedeltiden och nådde sin fulländning under 1500- och 1600-talen, är »arvgodsmonarki» ... Innebörden är, att härskaren inte bara utövade all makt i staten utan också disponerade alla samhällets ekonomiska resurser. Han skötte riket som godsägaren sin fäderneärvda gård. Han ägde landet. Utrymme för andras rättigheter och egendom ges inte under en sådan regim, ingen hållbar distinktion existerar mellan en offentlig och en privat sektor av samhällslivet. ...

I utgångsläget, då Kiev-staten hade fallit sönder och det ryska territoriet hade delats upp i en mängd furstendömen. härskade varje furste bara över sin egen lilla domän, där han i gengäld var självhärskare och skötte sina gårdar huvudsakligen genom slavar. Mellan domänerna, som alltså var långtifrån heltäckande, var folket fritt och rörligt och inte underkastat annan disciplin än tributskyldighet.

Det var ett decentraliserat system, naturahushållning förhärskade - två kännemärken också för västeuropeisk feodalism. Men skillnaderna är mer avgörande. I Ryssland fanns ingen kung som teoretisk innehavare av all makt, en makt som andliga eller världsliga stormän skulle kunna tillskansa sig. I stället fanns ett antal helt jämställda furstar; varken bojarerna (adelsståndet) eller kyrkomännen i Ryssland tog sig härskarmakt. Bojarerna tjänade hos furstar som krigare och ämbetsmän, men inget kontrakt eller ömsesidig förpliktelse, som det västerländska vasallförhållandet krävde, existerade. ...

Insidan av moskvafurstens »rikssamling» är, att de små furstarna, de självständiga bojarerna, den i stor utsträckning fria bondeklassen gradvis ersattes av en arvgodsmonarki utan fri- och rörligheter. Steg för steg - genom erövringar, giftermål, köp och konfiskationer - utvidgade storfursten sin egen domän. ...

Den avgörande knäcken fick adeln som politisk maktfaktor genom Ivan IV. Skillnaderna mellan arvegods och förläning hade då suddats ut, bojarernas skyldighet att tjäna tsaren var ett faktum, oavsett vilken jord de disponerade. Men först nu sattes den militära tjänsteplikten i system och i relation till varje adelsmans godsinnehav. Detta stod för övrigt i samband med en reform av krigsmakten, varigenom Moskovien i någon mån sällade sig till eldvapenimperiema. Artilleriet utvecklades, stående regementen utrustade med musköter inrättades. Men soldaterna i dessa »streltsy» livnärde sig mellan kampanjerna som hantverkare och var alltså inte någon egentlig yrkesarmé.

Detta var emellertid bara ett förspel. På 1560-talet bröt en storm ut, som varade ungefär ett årtionde. Utformningen och detaljerna i detta skräckregemente torde avslöja galenskap hos Ivan den förskräcklige, men det var metod i galenskapen. Riket delades upp. En del styrdes helt av tsaren, med en särskild kår av beväpnade tsartjänare (oprichniki, svartklädda gendarmer på svarta hästar) som blev det främsta och mest fruktade terrorvapnet. I en annan del fungerade de gamla institutionerna alltjämt, t ex duman, som var ett råd, där representanter för de främsta bojarättema dominerade. Tsaren krävde absolut rätt att helt efter eget gottfinnande straffa alla förrädare och ogärningsmän. Med dessa vapen till sitt förfogande inledde han en utrensningsaktion både inom bojarståndet och mot oppositionella kyrkomän. Hela adelsfamiljer med tjänare och livegna utrotades, deras egendom konfiskerades. Kärnan i hela processen var, att tsaren tog över som sin domän de delar av riket, i allmänhet centralt belägna, där de mäktigaste bojarsläkterna hade sina rötter. Dessa klaner förintades eller miste sina arvegods och fick perifera förläningar i stället. Liknande öde drabbade för övrigt också andra öar av privat äganderätt och privilegierad frihet, tex städer som Novgorod. Även stadsväsendet och marknadsekonomin kom alltså under tsarens självhärskardöme. Ansatser till en merkantil medelklass ströps i sin linda.

Bojarståndet levde kvar hela 1600-talet igenom som en hovadel, men alltmer undanträngt från verkligt inflytande av den nya rena tjänsteadel, som tsarerna skapade i ymnigt flöde. Peter den store avskaffade sedan hela bojarinstitutionen och fyllde tjänsteadeln med folk ur alla samhällsklasser, samtidigt som han strikt krävde livstids statstjänst av varje adelsperson. Detta var lågvattensmärket för aristokratin i förhållande till tronen. Sedan gick vägen åter uppåt under 1700-talet, mot ett nytt slutet, socialt och ekonomiskt privilegierat adelsstånd, om också politiskt helt underordnat kejsarmakten.

Reformationerna. Sid 368-369

De största omvälvningarna i Europa väster om Ryssland under 1500-talet bör samlas under rubriken »reformationerna». Genom protestantismen spräcktes det mått av religiös enhetlighet, som kan ha funnits i regionen, nya religiösa och intellektuella krafter frigjordes både på den reformerade och på den alltjämt romerska sidan i schismen, hela det andliga klimatet i Västeuropa förändrades radikalt. Detta fick genomgripande konsekvenser för europeisk storpolitik (i t ex religionskrigen), för de politiska systemen i en lång rad stater (t ex i furstemaktens tillväxt i Tyskland, Norden, England), för ekonomin (t ex genom att mängder av kyrkojord kom ut på den världsliga marknaden), för de sociala förhållandena (som t ex Englands 1600-tal skulle demonstrera). Genom att reformationen motsvarades av en katolsk reformrörelse med gamla anor och nästan omedelbart framkallade en romersk motreformation, kom förändringens vindar att blåsa genom praktiskt taget alla Europas länder. ...

Den tyske sociologen MaxWeber lade vid början av 1900-talet fram en ännu livligt diskuterad tes om ett orsakssammanhang mellan protestantismens etik och den västeuropeiska kapitalismens och företagsamhetens framväxt. Tesen är omöjlig att bevisa. .. Protestantismen duger dåligt som yttersta orsak till kapitalism, industrialism och västeuropeiskt världsherravälde. ....

Reformationen själv var en oupplöslig blandning av teologisk polemik, religiösa väckelserörelser, social oro, ekonomiska störningsfenomen, lokal- och regionspolitiska ambitioner och intriger, storpolitiska blockbildningar. Vad den åstadkom i yttre mening kan man göra klart för sig genom att lägga Europas religionskartor åren 1500, 1550 och 1600 bredvid varandra.

Den första visar ett Sydösteuropa under turkisk överhöghet men med folkmajoritetens grekisk-ortodoxa millet ostörd i sin religionsutövning, ett ortodoxt moskovitiskt rike med anspråk på arv efter Bysans som den grekiska kyrkans centralmakt, i övrigt ett homogent katolskt Europa, fastän med oppositionsrörelser såsom husiternas arvtagare i Böhmen och Mähren men utan lösbrutna, schismatiska kyrkor.

Femtio år senare har ottomanema skjutit fram sin europeiska gräns djupt in i romerskt-katolskt territorium, nästan hela det tyska territoriet är lutherskt - undantag är huvudsakligen delar av Bayern och Rhenländerna. Skandinavien och England har kapat banden med Rom, i Nederländerna, Polen, Österrike, Ungern och Frankrike finns större eller mindre protestantiska minoriteter, Schweiz håller på att erövras av reformert lära (Zwingli och Kalvin), på många håll i Europa, tex Rhenlandet och Tyrolen, är radikala »vederdöparsekten» utomordentligt aktiva. Det kan över huvud taget se ut som om den romerska kyrkan håller på att drivas tillbaka till sina medelhavsbastioner.

Efter ytterligare ett halvsekel är läget stabiliserat. Lutherdomen behåller Nordtyskland, Balticum och Norden, kalvinismen har sina fästen i Schweiz, de holländska delarna av Nederländerna samt i Skottland, England håller på att söka sig en anglikansk medelväg mellan kyrkorna. Men i ett brett band över Europa har den romerska kyrkan behållit eller återtagit greppet, från Spanien och Italien över Frankrike, Belgien, södra och västra Tyskland, in genom Österrike och den ickeottomanska delen av Ungern till det stora polska riket. Protestantiska minoriteter finns kvar i några av de sistnämnda länderna, men hotet om sammanbrott för Rom är avvärjt.

Bakom dessa kartbilder döljer sig ur en synpunkt sett två nederlag för reformationen. Det första var, att det alls gick till schism. Vad Luther ville, när han 1517 skrev sina 95 teser mot avlatshandeln ... var inte att splittra kyrkan. Det ville inte heller hans reformatoriska efterföljare, av vilka den främste var Kalvin. De avsåg vad ordet reformation säger: reformera kyrkan, rensa bort missbruk och utväxter, återföra kyrkan till biblisk enkelhet i tro och leverne. ...

De lyckades inte alls övertyga påvemakten och de katolska teologerna. När deras protester och profetiska väckelserop avvisades såsom villoläror och kätterier och de själva ställdes utanför kyrkan, gick reformationen över i revolt, blev till schism, dvs till nederlag.

I andra omgången misslyckades reformationen med att revolutionsvägen erövra den romerska kyrkan, som tvärtom återtog initiativet och åtskilligt territorium. Trots allt fick 1500-talets reformatorer gehör för sitt budskap på ett helt annat sätt än de medeltida föregångarna.

Den naturvetenskapliga revolutionen. Sid 376-377.

Sambandet mellan den religiösa omvälvningen på 1500-talet och den naturvetenskapliga revolution som började då, är säkert av mycket allmännare och mer svårfångad art. Det är frågan om att olika tidevarv präglas av skilda mentaliteter, är så att säga igenkännliga genom att liknande attityder och tänkesätt går igen på de mest skilda livsområden. I allmänhet kan man då inte peka ut någon särskild livssfär som impulsgivare framför andra. Religiöst och vetenskapligt tänkande är båda barn av sin tid.

Det andliga klimat som präglade både reformatorer och naturvetenskapsmän under epoken, hade som en huvudingrediens uppror mot det hierarkiska tänkandet. Det gällde inte bara det mänskliga samhället i kyrkans och statens former utan också själva bilden av universum. Luther och Kalvin sköt undan hela kyrkans välordnade apparat för att, som de menade, ställa människan direkt inför Gud. Copernicus och Kepler sopade bort den ptolemeiska världsbilden med dess hierarkiska system av sfärer kring jorden: längst ut dvaldes Gud i sin himmel, hans makt företräddes därefter av änglar i sjunkande grader genom de nio eller tio sfärerna ner till jorden i centrum, där hierarkin sjönk vidare genom människan ner till djuren och växtriket. ...

Copernicus började sprida sina tankar om solen som världsalltets centrum redan på 1510-talet, men hans verk kom i tryck först 1543. Det mötte ett mäktigt och ofta våldsamt motstånd från alla kyrkor och från de flesta av Europas universitet. Ändå var hans rön bara första steget. Redan mot slutet av 1500-talet förkunnade Bruno, att vårt solsystem bara var ett bland många i ett oändligt universum. För detta och över huvud taget för sitt fritänkeri brändes han på bål efter en sjuårig process inför inkvisitionen i Rom (1600).

Bruno var en drömmare, i långa stycken en fantast. Den exakta naturvetenskapliga iakttagelsens och experimentets pionjär och banbrytaren för en rationalistisk världsuppfattning blev Galilei. Han studerade bland annat fallande kroppar och lade grunden för den moderna mekaniken. Han skärskådade himlakropparna genom det teleskop som han hade konstruerat, upptäckte månytans skrovligheter, Saturnus' ringar och det faktum, att Vintergatan bestod av myriader stjärnor. Hans iakttagelser styrkte honom i övertygelsen, att Copernicus hade rätt, men den katolska kyrkans ledande krafter lyckades han inte övertyga. 1633 tvangs han i Rom att avsvärja sig heliocentrismen (solen i centrum) såsom irrlära.

Galileis vetenskapssyn och hans uppfattning av förhållandet mellan tro och vetande gick likafullt sakta segrande fram i Västeuropa.Bibeln, sådan var Galileis uppfattning, är en bok om människans förhållande till Gud och om hennes frälsningsväg, inte en uppslagsbok i naturkunnighet. Naturens värld är vetenskapens fält. Vetenskapen arbetar med exakta iakttagelser, som måste reduceras till matematiska strukturer för att så kunna knytas ihop till ett sammanhängande rationellt system. På två punkter satt Galilei ändå fast i den aristoteliska naturuppfattningen: han trodde att himlakropparna måste röra sig i perfekta cirklar, eftersom cirkelrörelsen var den himmelska världens rytm, och han satte inte sin mekanik, som ju gällde den jordiska tillvaron, i samband med sina rön om planeterna. På den första punkten blev han korrigerad framför allt av Kepler, som visade upp, att planeterna rörde sig i elliptiska banor och med olika hastighet under olika delar av sitt omlopp kring solen. Genom honom och andra astronomer började också universums ofantliga utsträckning bli mer än en aning.

Hela naturens enhet och därmed alla naturvetenskapers sammanhang slogs fast bland annat av den store franske filosofen Descartes. ... Han trodde att hela tillvaron, i den mån den var tillgänglig för mänsklig iakttagelse och kunde preciseras i matematiska formler, skulle visa sig hänga samman i en enda byggnad.

Den stora syntes, som Descartes förutsåg och för övrigt själv prövade, kom med Newton. Hans arbete Principia (1687) använde mekanikens rön för att lösa astronomins problem och lyckades matematiskt bevisa, att grundlagen i den »himmelska mekaniken» var gravitationen. Varje kropp i universum utövar en dragningskraft på varje annan kropp i proportion till de båda kropparnas massa och omvänt proportionell mot kvadraten på avståndet mellan dem. Därmed var boskillnaden mellan en himmelsk och en jordisk värld upphävd, samma krafter styrde hela världsalltet efter samma lagar.

Samhällstänkandet. Sid 377-378.

Det naturvetenskapliga nytänkandet under perioden 1500-1800 har sin motsvarighet inte bara i humanisternas stora språkvetenskapliga arbeten utan också i en ny samhällsvetenskap, som väsentligt bidrog till en klimatförändring i Västeuropas intellektuella liv. ...

Liksom det religiösa tänkandet hade det politiska under 1500-talet en av sina viktigaste förutsättningar i Occam. Han hade skilt mellan två huvudtyper av samhälle: styrelse till allas bästa och styrelse i härskarens intresse. I det förra fallet styrde en kung ett folk, som behöll sina naturliga friheter - Occam trodde alltså på att människan var född fri. Kungens makt kunde variera, han kunde vara bunden av lagar som han hade besvurit, eller vara fri från alla skrivna lagar. Också härskarsamhället kunde vara av två slag: det despotiska, där härskaren styrde sina undersåtar såsom slavar som hade godtagit sitt slaveri - detta var på Occams tid liksom in i vår egen Europas bild av det orientaliska styrelseskicket - eller det tyranniska, där herradömet utövades mot de förslavades vilja. Occam betraktade påvemakten som despotisk och bekämpade den som sådan.

Huvudströmmen i europeisk politik efter 1500 gick i riktning mot den absoluta härskarens dominans. De politiska teoretikerna följde i stor utsträckning strömmen. Florentinaren Machiavelli rådde i Fursten (1513) den härskare som han hoppades på som Italiens räddare ur splittring och förnedring, att ta sig makt utan hänsyn till moral, löften eller ingångna fördrag, med våld och lögn om nödvändigt. Machiavelli såg pessimistiskt på människonaturen och därför på möjligheterna att vinna något i godo. Skriften innebar ur en synpunkt politikens självständighetsförklaring gentemot religionen. Hans skrift blev satt på index av den romerska kyrkan och hatad som ett djävulens påfund av t ex hugenotterna i Frankrike och puritanerna i England. Men machiavellism, dvs en ofta nog tillrättalagd och missförstådd version av synpunkterna i Fursten, blev också ett rättesnöre för många av Europas maktsträvande suveräner under 1500- och 1600-talen.

Om Machiavelli företrädde politikens moraliska emancipation från den medeltida kristna samhällsläran, gjorde fransmannen Jean Bodin (1500-talets senare del) en på samma gång grundligare och mindre provocerande boskillnad mellan å ena sidan den gudomliga historien om Guds handlande med världen och naturhistorien om skapelsens utveckling, å den andra människans egen historia. Inom den senare rådde visserligen inte lagar som i naturvetenskapen, men klimat och naturförutsättningar bestämde folkens karaktär och därmed deras utveckling. Bodin förkastade till förmån för en »naturligare» epokindelning den bibelinspirerade medeltida läran om de fyra världsmonarkierna (Babylonien, Perserriket, Makedonien, Rom), likaså den antika uppfattningen av historien som ett fortgående förfall från en ursprunglig guldålder. I stället lät han tre folkgrupper, formade av sina miljöer, dominera var sin epok. Först kom de »sydöstra folkens» dominans, dvs den fruktbara halvmånens, i 2000 år. Dessa sydliga folk präglades av långsam förståndighet och ett kontemplativt religiöst sinnelag.... Så följde medelhavsfolkens herravälde, likaså i två årtusenden. Denna tempererade zons folkslag var dugliga i fråga om rättsväsende och politik. Sedan flyttade maktens centrum till Norden, där människorna är våldsamma, aktiva, framgångsrika i krig, begåvade i tekniska värv.

Bodins försök att överblicka de mänskliga samhällena under historiens gång och i olika regioner av jorden ledde honom också till en uppfattning av hur stater kom till och styrdes. Först när familjeöverhuvuden frivilligt slöt sig samman och avstod sin auktoritet åt en suverän makt, som ensam stiftade lag, uppkom staten. Suveränen kunde vara en (monarki), många (aristokrati) eller folket (demokrati). Alla dessa styrelseskick kunde fungera väl men löpte också ständigt risk att urarta. För stora och sammansatta riken som Frankrike passade monarkin bäst. ...

Det stora experimentalfältet för styrelseformer och samhällskonstruktioner blev under 1600-talet England. Spännvidden i det samhällsteoretiska tänkandet kan uttryckas i två namn: Hobbes och Locke.

Mot 1600-talets engelska motsatspar Hobbes-Locke skall ställas två stora samhällstänkare i det förrevolutionära 1700-talet, Montesquieu och Voltaire. I den förstes stora verk, Om lagarnas anda (1748) löpte många tankar samman. Arbetet har betecknats som inledningen till den moderna sam hällsvetenskapen.

Det franska enväldets framväxt. Sid 382-383.

Frankrike vid 1600-tales början hade varken Spaniens väldiga kolonialvälde eller dess helstöpta ideologiska profil. Kungamakten hade, som vi har sett, ända sedan senmedeltiden hävdat sig väl i maktkampen både i förhållande till kyrkan och aristokratin, men under inbördesstridema på 1500-talet hade den många gånger varit illa ute. Henrik I V av Navarra avslutade religionskrigen genom att själv övergå till katolicismen och därmed möjliggöra för sin ätt, huset Bourbon, att överta Frankrikes tron, och genom att ge sina forna trosbröder hugenotterna en tryggad ställning som stat i staten. Med honom fick också kungamakten en renässans i överensstämmelse med Bodins idéer, men när han mördades 1610 hotade på nytt kaos. Det aristokratiska motståndet mot den monarkiska enhetsstaten blossade upp, hugenotternas opposition mot det katolska kungadömet likaså. När den franska ståndsriksdagen, generalständerna, sammanträdde 1614, stötte tredje ståndets, dvs borgerskapets och bondeklassens intressen hårt mot adelns. Men det skulle sedan dröja 175 år, innan ständerna på nytt fick tillfälle att sammanträda och bekämpa varandra. Däremellan låg den franska absolutismens period.

Den starka franska 1600-talsstatens främsta arkitekt var kardinal Richelieu (1585-1642). Han blev biskop vid några och tjugo års ålder och kardinal vid 35. Kyrkopolitiskt företrädde han den katolska reformationens strävan att bygga upp en stark kyrka med ett välutbildat prästerskap. Till sin åskådning var han rationalist i Descartes' anda men som praktiker opportunist, ett långt stycke till och med machiavellist. Som Frankrikes ledare både i in- och utrikespolitiken under de sista årtiondena av sitt liv inriktade han sig på att bekämpa alla krafter inom landet som motsatte sig centralmakten, och på att i den europeiska politiken bryta habsburgarnas (Spaniens och Österrikes) makt och göra Frankrikes europeiska ledarställning ointaglig.

Han hann inte uppleva Frankrikes triumf i det senare avseendet men lade grunden till den. Det samma gäller hans konsolideringspolitik inom Frankrike. Han organiserade den centrala kontroll över provinserna genom intendenter som senare skulle bli karakteristisk för den absoluta franska staten. Han bekämpade framgångsrikt adelsuppror och aristokratisk opposition, lät riva ner borgar och stadsmurar, och stärkte därigenom statens monopol över de militära maktmedlen. Ett viktigt steg i det avseendet var, att han kraftigt reducerade hugenotternas fristående maktställning. Efter en serie uppror berövade han hugenottena alla deras politiska och militära rättigheter och garantier. Den rent religiösa toleransen bestod likväl ytterligare ett halvsekel.

Årtiondet efter Richelieus död såg ett sista uppblossande av de centrifugala krafterna i det franska samhället. Adelsoppositionen, provinsernas motstånd mot Paris, parlamentens, dvs de provinsiella domstolarnas motvärn mot centralbyråkratin gick samman i uppror (frondema), som en kort tid till och med bemäktigade sig huvudstaden. Men Richelieus efterträdare, den italienske kardinalen Mazarini, red ut stormen med hjälp av värvade trupper och fortsatte centraliseringsverket. När han dog 1661, tog Ludvig XIV själv över regeringen. Den stora enväldestiden var inne.

Den innebar trots namnet ingalunda enmansvälde, snarare att statens totala maktmonopol nu förkroppsligades i härskarens person. Kungen blev för Frankrike, vad farao hade varit för Egypten och vad Ludvigs samtida Qingkejsarna var för Kina: staten personifierad och länken mellan himmel och jord. Men det var hans fältherrar och arméer, ämbetsmän och hovfolk, biskopar och universitetsprofessorer, hovmålare, hovskalder och hovdramatiker som verkligen bar upp den starka staten. Det var en smal elits välorganiserade försök att mobilisera ett folk- och resursrikt lands alla krafter för att behärska Europa militärt, ekonomiskt och kulturellt. Det lyckades ett långt stycke: ett franskt sekel följde på det spanska, och oppositionen från provinserna och samhällsklasserna - vingklippt gammal krigaradel såväl som skatte- och dagsverkstyngda bönder - bragtes under kontroll.

Men den franska hegemonin varade på sin höjd ett halvsekel, och de franska provinserna, Frankrikes borgare, bönder och lantadel fortsatte att leva sina liv i mångt och mycket, kanske i allt väsentligt, oberoende av Paris och Versailles. 1600-talets absoluta enväldesregimer var i verkligheten, när det gäller kontroll över vardagsliv, mycket svaga jämfört med vårt eget århundrades stater, oavsett deras styrelseform.

Ludvig XIV och Versailles. Sid 383-385

Ludvig XIV övergav sin huvudstad och byggde sig en ny. Så kom Versailles till. .. Denna praktfulla symbolvärld var mycket mer än en påkostad kuliss, den var ett av absolutismens viktigaste maktmedel. I Versailles' skapelse medverkade allt vad Frankrike hade av byggmästare, trädgårdsarkitekter, skulptörer och målare. För versailleshovets teater skrev stora tragöder som Racine. Moliéres inte alltid helt hovmässiga stycken uppfördes ofta först där, innan parispubliken fick njuta av dem. Frankrikes poeter och främsta prosaister läste sina verk under aftnar vid hovet, opera och balettmusik producerades för andra förlustelser där. ...

Varje dag i Versailles var ett jättelikt skådespel, och det krävde tusentals agerande - utöver härskaran av betjänter och hovpersonal också närvaro och medverkan av aristokratin. Det var inte fråga om ett obligatorium. Men för alla familjer som sökte ämbeten och framgång, blev det nödvändigt att låta sig företrädas i det dyrbara hovlivet, vilket oftast gjorde dem än mer ekonomiskt beroende av kungamakten. ...

Efter hand samlades också alla centralregeringens och centralbyråkratins organ i Versailles. Under ledning av Colbert. ...

Den starka staten ville också monopolisera tankar, tro och åsikter. Den fungerade därvid enligt principen morot och piska: befordran och belöningar till välartade, glans från storkungen själv över rättänkande, men detta kombinerat med ett vitt förgrenat övervaknings-, spion- och censursystem. Tryckpressarna kontrollerades noggrant - men misshagliga skrifter av filosofiskt, religiöst, politiskt eller lättfärdigt slag flödade ändå in över gränserna från Holland och Schweiz. Man försökte hålla modernism borta från universiteten. Under starkt jesuitiskt inflytande bekämpades och förföljdes alla avvikande rörelser inom den katolska kyrkan...Till intendenternas åligganden hörde vidare att rapportera från sina provinser om ståndspersoners, framför allt adelsfamiljernas, andliga och politiska bakgrund, åsikter och aktiviteter.

Från omkring 1675 riktades åsiktskontrollen och trakasserierna mot oliktänkande mer och mer mot hugenotterna, vars religion »misshagade Hans Majestät». Under intendenternas ivriga medverkan revs reformerta kyrkor, togs barn från föräldrar för katolsk uppfostran, stängdes det ena yrket efter det andra för hugenotter, inkvarterades dragoner i protestantiska hem...

Armén var den stöttepelare för enväldet som mest fulländat realiserade monopolidealet. Under Ludvig XIV fullbordades den förvandling som hade inletts redan på Richelieus tid: i stället för privatarméer, värvade av aristokratiska officerare och uthyrda till staten, kom en stående kunglig armé, med alla officerare utnämnda av kungen, med enhetlig uniformering och utrustning, med ordnat underhållssystem med kasernen som förläggning, med invalidhus för uttjänta soldater.

Med dessa arméer och med en helt nybyggd flotta krigade Ludvig och hans generaler hela hans mer än halvsekellånga regeringstid igenom.... I slutakten, det så kallade spanska tronföljdskriget vid 1700-talets början, gällde det den europeiska hegemonin och ledarställningen i världshandeln, eftersom frågan var om de franska bourbonerna skulle ta över hela det spanska imperiet efter de utdöende spanska habsburgarna... Uppgörelsen slutade med Frankrikes ekonomiska och statsfinansiella utarmning och med dess militära nederlag. (Freden i Utrecht 1713.)...

Med sina naturrikedomar och sin tjugomiljonerbefolkning, med sina västindiska, nordamerikanska och indiska kolonier, sin starka ställning i levanthandeln och med sin alltjämt idealbildande materiella och andliga kultur förblev Frankrike även efter nederlaget en av Europas ledande makter. Under Ludvig XIV: s glansperiod hade den franska maktapparaten blivit mönster för härskare nästan överallt på kontinenten. Stuartarna i England efter restaurationen 1660, Ludvigs motståndare i Holland Vilhelm av Oranien, Fredrik III i Danmark och Karl XI i Sverige, hohenzollrarna i Brandenburg-Preussen, habsburgarna i Wien och många andra hade i olika avseenden försökt imitera Kung Sol, hans slott, hans hov, hans här, hans byråkrati. Vi har sett hur tsar Peter sög åt sig allt han kunde lära eller påtvinga Ryssland från Västeuropa i förvaltning, krigsväsen och metoder att vingklippa adeln. Hans direkta förebilder var oftast svenska, men mycket gick också tillbaka till Versailles.

Religioner, världsliga makthavare, klasser och slavar.

En sammanfattning av exemplen i det föregående.

Exemplen, som är från den historiska tidens början till mitten av 1700-talet, visar en utveckling som domineras av religioner, religionernas makthavare och höga värdsliga makthavare. Det är klassamhällen där de lägre klasserna styrs av de högre. De religiösa och de världsliga makthavarna konkurrerar med varandra eller drar fördel av varandra på olika sätt.

Opposition mot makthavarna slås ned. Det lägsta skiktet var slavarna. Under den sumeriskakkadiska tiden tycks slaveriet huvudsakligen ha gällt kvinnlig arbetskraft för hushållsarbete, livsmedelsberedning och textiltillverkning. Det låter som en beskrivning av 2000-talet.

Tiden efter det som är med i exemplen gäller i Vår världs historia enligt den tidigare innehållsförteckningen :

Den västeuropeiska ekonomin och den kommersiella revolutionen
Den industriella revolutionen i 1700-talets England
Revolutionstidevarv: Amerika, Frankrike, Europa, världen
Västerlandet och världen 1815—1914
Folk och näringar
Det europeiska borgerskapets segrar och nederlag
Proletariatets mobilisering
Afrikas ockupation
Asien under imperialismens epok
KONFRONTATIONERNAS SEKEL
Världskrig och världsrevolution 1914—1945
Ryska revolutionen .
Värld i vapenvila
Andra världskriget
Förenade och oförenade nationer. Tiden efter 1945
Ideologier och maktpolitik: revolutioner och kontrarevolutioner
Människorna, tekniken och miljöerna: fattigdom och rikedom
Från nationalstat till överstat?

Högkulturernas uppkomst.

Ett av de mest omdiskuterade försöken att leda högkulturernas uppkomst tillbaka till en bestämd teknisk-ekonomisk förändring som yttersta upphov gjordes för ett kvartssekel sedan av Wittfogel. Titeln på hans bok, »Orientalisk despotism», visar att det framför allt var Mesopotamiens, Egyptens och andra »österländska» högkulturers politiska organisation han vill förklara. Enligt hans tolkning var det bevattningsanläggningarna vid de stora floderna som satte igång utvecklingen. De krävde stora arbetarmassor, och denna hoprafsade skara måste styras och organiseras av en hierarki av uppsyningsmän och arbetsledare. Detta gav stöten till en ny politisk struktur: i stället för stammen, med dess i sista hand personliga relationer mellan styrande och styrda, uppstod en opersonlig, permanent regeringsapparat, staten i mer modern mening....

Spännvidden mellan rik och fattig, mellan mäktig och svag ökade kraftigt. Som grupp tenderade bönderna samtidigt att tryckas ned av den framväxande staten och av de samhällsklasser som stod makten närmare - just krigarna, byråkraterna och de ekonomiskt mer fullfjädrade köpmännen. Ungefär så kan man kanske beskriva det faktiska innehållet i »den orientaliska despotismen».

Också slaveriet som institution i större skala brukar sättas i samband med att självhushållningen fick inslag av marknadsekonomi. Tidigare kan slavar ha använts i hushållen och i jordbrukssysslor. Först på stora jordegendomar som producerar för marknaden, i stora gruvor och byggnadsföretag blir det ekonomiskt meningsfullt att i större utsträckning lita till slavarbete....

Ytterligare en dimension i den nya samhällsstrukturen var religionernas och kultens utveckling. Marknadsekonomi, centralbyråkrati och religiös kult i förening stimulerade vidare en rik och mångsidig intellektuell och estetisk verksamhet i vetenskaper och konster. För historikern betydelsefullt är att högkulturerna blev litterära, dvs »uppfann» och utvecklade skrivkonsten.

Mesopotamisk ekonomi och babyloniskt samhälle.

Enligt Hammurabis lagar fanns huvudsakligen tre samhällsklasser. Det lägsta skiktet var slavarna. Under den sumeriskakkadiska tiden tycks slaveriet huvudsakligen ha gällt kvinnlig arbetskraft för hushållsarbete, livsmedelsberedning och textiltillverkning...

Mellanskiktet är i lagtexterna framför allt palatsets underlydande, men i vidare mening utgjordes det av folkets breda lager, av arbetare, arrendatorer, soldater osv....

Till toppskiktet hörde de större jordägarna, de mest välbärgade köpmännen, byråkratin och prästerskapet....

Det gällde att iaktta himmelens tecken, inte minst för att konstruera och korrigera kalendern, som i sin tur i många avseenden reglerade civilt och religiöst liv.... Hela tillvaron har i grund och botten upplevts och tolkats religiöst. Det för eftervärlden mest slående draget i den mesopotamiska religionen är det oerhörda myllret av gudar och gudinnor.. I nästa fas får gudarna mer mänskliga drag, ordnas i en sorts hierarki och får var och en en särskild funktion:gudar och gudinnor för solen, månen, vattnet, stormen .....

Grekernas konst och vetenskap.

I ett avseende var Greklands tyranner och demokratiska ledargestalter lika: de byggde och smyckade sina städer. ...

I samma anda, ibland också med liknande litterär slagkraft, verkade också filosoferna under dessa sekler...Pythagoras var matematiker, men han var ännu mer mystiker, själavandringstroende, religionsstiftare. Sofistema och Sokrates ägnade sig förvisso åt intellektuella övningar, men den sistnämnde och de allvarliga av de förstnämnda hade djupt religiösa, etiska uppsåt. Platon analyserade med oerhörd skärpa många av filosofins grundproblem, men han är också den store mytskaparen. Det stora flödet av inflytande från honom är en mystisk religiositet, nyplatonismen.... Det klassiska Grekland la också grunden till många specialvetenskaper.

Folkreligioner.

Vår kunskap om religiös tro och praxis under den förhistoriska tidens hundratusentals år är rudimentär och bygger på bevarade gravars innehåll av mänskliga och tingliga lämningar, på klippmålningar, »gudabilder», »tempelruiner». Paralleller med nutidens så kallade primitiva religioner kan ibland erbjuda förklaringsmöjligheter. Alla indicier pekar på att det har varit fråga om naturreligioner, dvs religioner som har kretsat kring livets huvudfakta: liv och död, försörjning, fruktbarhet. ...

Vi kan se hur gudarna dominerar samhälle och stat i Egypten, Mesopotamien, i krigarstaterna från Hettiterriket till Perserriket, i de grekiska stadsstaterna. Romarriket, Mayasamhället och Kina. De gör det genom tempel och präster, eller genom kungar som är deras representanter eller söner, inom hellenismen till och med jämbördiga kolleger. Eftersom gudavärlden hör samman med staten, är det fråga om national- eller folkreligioner....

I alla har vi mött lager på lager av gudavärldar, av fromhetssystem och riter, i konkurrens, samspel eller korsbefruktning. eller helt enkelt som olika trakters och folkgruppers religioner. Folkreligionerna är alltså inga slutna världar, de är i själva verket smältdeglar för ett myller av idéer, impulser och lokala myter....

Inte heller har statsgränserna hindrat den religiösa trafiken. Asiatiska gudinnor och tänkesätt sipprade in i Egypten, egyptisk Isis-kult och annan fromhet gick ut i världen. I hellenismen och i Romarriket öppnades portarna på vid gavel för Medelhavsvärldens alla kulter och religiösa mysterier, att spridas från man till man eller genom systematisk mission. ...

Omkring 500 f Kr kan man på många olika håll i världen iaktta ett fenomen som åtminstone ser ut att vara nytt. Med en viss kronologisk samstämmighet låter nämligen då profeter höra sig. Kinas Vår- och Höstperiod var en tid av sociala och politiska omvälvningar. Men också en filosofisk och religiös smältdegelsprocess pågick. ...

En radikalt världsfrånvänd fromhet predikades vid ungefär samma tid av Gautama Buddha i Nordindien.

Till dessa religionsstiftare och vishetslärare ansluter sig också judendomens stora profeter från seklen kring 500 och de grekiska filosoferna från Pythagoras till Platon.

Den siste romerske kejsaren. Bysans.

Justinianus I kan kallas på en gång den siste romerske kejsaren i reell och någorlunda klassisk mening. ... Under Justinianus gjordes det sista allvarliga och till stor del lyckosamma försöket att återställa ett rike från Eufrat till Atlanten. Men under hans regering samlas också alla de tendenser - religiösa, kulturella, politiska, ekonomiska, sociala - som skilde Östrom från den klassiska romerska antiken....

Detta kan vara en av förklaringarna till att hans utrikespolitik trots de ekonomiska realiteterna satte »återerövring» av de till germaner förlorade provinserna som ett huvudmål.

Bysans undergång.

Bysans' politiska och militära historia under de sista fyra hundra åren av rikets existens blir mer och mer en trist lokalkrönika. Riket maldes sönder och förintades mellan gamla och nya fiender. I stället för ett arabiskt kalifat, som Bysans någorlunda kunde balansera, kom en ström av krigarfolk från öster, de flesta turkspråkiga. De intog islams kärnländer, antog islams tro och vräkte Bysans ut ur Asien. I väster exploderade normanderna i en erövringsvåg och blev Bysans' dödsfiende först i Italien, sedan i hela östra Medelhavet. Bakom normanderna avtecknade sig alltmer hotande andra västeuropeiska makter med östliga ambitioner, samtidigt som påvemakten i Rom gick mot sin höjdpunkt och allt intensivare eftersträvade den ortodoxa kyrkans underkastelse....

Om korstågen och deras motiv skall det senare bli tal. Att de ekonomiska drivkrafterna, dvs fjärrhandeln med Österlandet, som oemotståndlig lockelse mer och mer dominerade framgår av själva händelseförloppet. Ur Bysans' synpunkt var tågen en katastrof. Under det första upprätthöll korsfararna en tid föreställningen att det gällde en samkristen aktion till den bysantinske kejsarens hjälp. Faktiskt återfick riket också en del av sina anatoliska kärnländer. Men sedan blev korsriddarhärama bara ett plågoris....

Med ett väldigt uppbåd av fästningsbyggande, släpande av krigs-fartyg över land till Konstantinopels krigshamn Gyllene hornet, uppbåd av tidevarvets mest hårdskjutande artilleri och väldiga härskaror övervåldigades i maj 1453 staden och riket. Bara små upprensningsaktioner återstod. Så var en mer än tusenårig historia slut.

Korstågen.

Korstågen bör ha vidgat Västeuropas horisont genom att ge rikare och riktigare kunskap om länder, folk och förhållanden i Österlandet.... Säkert är att Europa väster om Bysans var utomordentligt illa orienterat om den islamiska världen vid korstågstidens början. Det berodde inte på att någon järnridå existerade mellan islam och kristenheten. Hela tiden upprätthölls förbindelser, ekonomiska, diplomatiska, militära, i någon grad också kulturella....

En kontaktyta tycks rentav ha blivit bredare under 1000-talet, nämligen de kristnas pilgrimsresor till Det heliga landet. Ett stort antal sådana vallfärder är beskrivna eller omtalade i samtida källor. De skedde både i smågrupper - furstar, grevar, biskopar med följen av släktingar och tjänare - och i mycket större ressällskap....

Då första korståget inleddes, hade man tex i Europa ingen aning om när och var Muhammed hade levat. 300-talet, gissade någon; »jag vet inte när», bekände en annan krönikör. Kairo var för dem Babylon, dåligt isärhållet från det syndens näste som Gamla testamentet talade om. Uppfattningarna om turkar och araber, inklusive så kallade arabiska kristna (dvs det som fanns kvar av de gamla monofysitiska kyrkorna) var i minst lika hög grad bestämda av myter och vanföreställningar. Islam betraktades som avgudadyrkande hedendom....

Det kunde knappast undvikas att åtminstone några grundfakta om den islamiska verkligheten i Egypten, Palestina och Syrien - liksom för övrigt också om Bysans och den grekiska kyrkan - nådde Europa, även om okunnigheten säkerligen förblev massiv hos de bredare folklagren ... Kvar stod, kanske rent av förstärkt, främlingsrädslan och övertygelsen att det kristna Europa hade rätt att härska över barbariska främlingar sådana som turkar och araber.

Universiteten.

Rörelsen från mystik och spekulation till mer rationalistiska överväganden började redan vid slutet av 1000-talet. Anselm av Canterbury ägnade sig åt att bevisa Guds existens med logiska resonemang och ville ge en logiskt begriplig förklaring till inkarnationen och frälsningens mysterier....

Universitetet i egentlig mening uppstod, då lärare och studenter vid ett sådant centrum skildes ut genom privilegier av olika slag från det omgivande samhället. Det avgörande kännemärket var att de ledande lärarna blev auktoriserade av världsliga eller kyrkliga auktoriteter, framför allt av påvemakten själv, att ta emot elever och föra dem fram till vetenskapligt mästerskap, dvs att göra dem till »magistrar»....

I Paris utbildades och undervisade de främsta av skolastikens män. Av kyrkans egna traditioner och den nya aristoteliska kunskapen uppförde de en imponerande lärobyggnad - ingalunda bara, som deras kritiker humanisterna på 1500-talet fick eftervärlden att tro, en hop knastrande teser utan originalitet och substans.

Gotiken.

Skolastikens lärobyggnad - otänkbar utan de aristoteliska impulserna via den islamiska världen - hade ett slags motsvarighet i sten och glas i de gotiska katedralerna och deras bildvärld. På detta område är det knappast fråga om några konstnärliga eller tekniska impulser från islam....

I början av 1100-talet anslöt sig den burgundiske adelsmannen Bernhard. Efter några år sändes han att grunda ett nytt kloster i Clairvaux. Därifrån spred sig rörelsen med Bernhard som ledare ut över hela Europa....

Han företrädde en innerlig, mystisk fromhet, en ny inriktning på Mariadyrkan - det var Bernhard som introducerade Ave Maria i den romerska gudstjänsten - en lyrisk gudskärlek, som (dock först på 1900-talet) skulle ge honom titeln »den honungs-flödande doktorn». I cistersiensrnas asketiska program ingick också en ny estetisk stil. Man reagerade mot de väldiga och påkostade romanska kyrkorna i clunystil....

Den religiösa reformrörelsen var bara en av gotikens förutsättningar. Stora tekniska nydaningar inom arkitekturen, som gjorde den gotiska katedralen möjlig, var en annan....

De himmelssträvande byggnaderna hade skelettkonstruktioner av ribbknippen, strävpelare och strävbågar. Mellanrummen fylldes av färgsprakande glasfönster. Katedralerna var liksom teologins stora Summor tänkta som totala bilder av verkligheten, den himmelska tillvaron planterad på jorden, skapelsen som Guds avbild. I fasadernas, dörrarnas och glasfönstrens naturalistiska bildvärld kunde människorna se både sin egen jordiska tillvaro och kyrkans hela lära demonstrerad: böndernas arbetsdagar genom årets olika månader, universitetens vetenskapliga värld och hela uppenbarelsehistorien från Gamla till Nya testamentet....

Den senmedeltida krisen.

Fram emot mitten av 1300-talet bröts enligt många beräkningar och notiser de stigande befolkningskurvorna nästan överallt i Europa. Den ekonomiska expansionen upphörde likaså och byttes på många områden i tillbakagång....

Tidigare var man benägen att lägga hela skulden för tillbakagången på en väldig pestvåg, som började i Kina, gick över Turkestan till Svartahavsområdet och via genuesiska hamnar nådde Italien 1347. Därifrån spred den sig till Spanien och Frankrike, vidare till Österrike, Ungern, Tyskland, Nederländerna och England, för att slutligen nå Skandinavien och de baltiska länderna. Även den östliga kristenheten. Bysans och Ryssland, drabbades....

Förändringarna visade sig främst på feodalsamhällets basnivå, dvs på storgodsen, där ofria jordbruksarbetare skapade det överskott som adeln, kyrkan och furstarna levde av. Den viktigaste förändringen var att dagsverksskyldigheterna i allt större utsträckning ersattes med avgifter i pengar eller varor. Det sammanhängde givetvis i sin tur med det växande inslaget av penningekonomi i hushållningen över huvud taget.....

Kyrkans kris. Kätterier.

De stora systemen i kyrka och stat, som anvisade varje enskild och varje stånd och klass en bestämd plats i en hierarki, var aldrig obestridda. Hela medeltiden igenom fanns det överallt människor som gjorde motstånd mot kyrkans disciplin och krav på tionde, mot dagsverksskyldigheter och andra former av feodalt förtryck. Den stora jordbruksexpansionen och den kommersiella revolutionen från ca 1000 gav, som vi har sett, mäktigt stöd åt sådana uppbrytande krafter och åstadkom särskilt i Västeuropa radikala förändringar i hela samhällsstrukturen. Men även om rörligheten mellan samhällsklasserna kanske ökade under den förvandlingen, förblev drängen dräng och herren herre. På så sätt var det katolska Europa lika hierarkiskt år 1500 som år 1000.

En annan mer genomgripande kris drabbade den katolska kyrkan under samma tid. Där fick verkligen hierarkin ett grundskott....

Den tidigaste stora vågen av kätteri i Västeuropa hade sitt andliga ursprung i öster. På 900-talet uppträdde i Bulgarien prästen Bogomil och vann många anhängare för en lära som på de flesta punkter gick stick i stäv mot den grekiska kyrkans. Rörelsen hade starka undertoner av bulgariskt hat både mot Bysans och mot den egna överklassen. Den betraktade världen som djävulens skapelse, fördömde äktenskap och avskydde barn, åt inte kött, förkastade kyrkor, ikoner och kors samt alla kyrkans sakrament. Från Bulgarien spred sig detta kätteri in i själva det bysantinska riket och nådde också Konstantinopel....

De medeltida kätterierna krossades av etablissemanget, liksom alla uppror mot den världsliga herrestaten rann ut i sanden.

Islam.

Om buddhismen var som ett regn, som länge och stilla föll över nästan alla Asiens länder och fick verkningar allt efter terräng och jordmån, framkallade rik växtlighet eller sjönk undan i sanden, och om kristendomen mer liknade ett nytt flodsystem i medelhavsvärldens och Europas landskap, som skapade nya livsbetingelser utan att utplåna de äldre formationerna - så kom islam som en svallvåg över en fjärdedel av världen, dränkte och genomsyrade allt....

Men det förbluffande i islam som historiskt fenomen i jämförelse med de båda andra världsreligionerna är den snabba, enorma och varaktiga framgången. Där buddhismen sipprade in under ett par årtusenden och kristendomen plöjde sig fram genom långa sekler, blev islam en världsmakt på några få generationer. En ideologisk-militär »världserövring» i det formatet och med sådan explosivitet kan i världshistorien bara vår egen tid visa maken till i kommunismens utbredning över halva jordklotet....

För buddhismen som filosofi och religion spelade den världsliga staten en mycket marginell roll, och under buddhismens utbredning över Asien utformades förhållandet mellan stat och sangha i en sådan mångfald av mönster att inga generaliseringar är möjliga. Kristendomen skilde skarpt mellan Guds och kejsarens sfärer, skapade sin egen från staten skilda kyrka och bäddade på så sätt både för samröre och konflikt mellan de båda. I islam finns distinktionen praktiskt taget inte. Samfundet av muslimer är också en stat. Ingen skillnad görs mellan andligt och världsligt....

Indianfolken och kyrkan. Slaveriet.

Att kolonisation och kristnande programmatiskt sammankopplades under den spanska erövringen, innebar att nästan från början kyrkan och de utåtriktade predikar- och tiggarordnarna, dominikaner, franciskaner och senare jesuiter, följde erövrarna och kolonisatörerna åt och i varje fall ytligt lyckades införliva stora skaror av indianer i sina församlingar....

Hur djupt och fullständigt kristnades Ibero-Amerika? På ytan har få regioner präglats så av kyrkan. Hjärtat i den iberiska kolonisationen var staden, och i varje stad var kyrkan, katedralen och klostret den arkitektoniskt och andligt dominerande institutionen. Men den fromhet som praktiserades i indian- och mestisstadsdelarna, i indianernas egna byar och städer och av peonerna på haciendorna var en blandning av indianska föreställningar och riter med kristna doktriner och guds-

tjänstbruk. Religiösa bruk och idéer ur indiansk folkreligion lever alltjämt kvar i Mellan- och Sydamerikas folkliga religiositet....

Negerslaveriet hade sin miljö i det smala plantagebältet efter Atlantkusten från södra Nordamerika till Brasilien. I den spanska delen spelade det en jämförelsevis underordnad roll, i Portugals amerikanska välde en desto större....

Den långsiktiga historiska verkan av negerslaveriet var framför allt, att Amerikas befolkning tillfördes ytterligare ett kraftigt inslag i bygden - negrerna själva - samt den blandning mellan europeiskt, afrikanskt och amerikanskt som kom till stånd, återigen främst i Brasilien. Demografiskt var det verkligen en helt ny värld, som växte fram efter det att Columbus hade upptäckt indianernas gamla. Det var en kolonialvärld dominerad och styrd av Europa, men en värld som till folk och livsmönster allt hastigare avlägsnade sig från det europeiska.

Det brittiska härskarsystemet.

Möjligheterna till detta kolossala imperiebyggande hade Indien, självt tillhandahållit.... I första omgången var det dock kompaniets folk som profiterade. Enorma summor pressades ut ur Bengalens härskarskikt och ur provinsens resurser över huvud taget. ... En rovdrift av det slaget kunde inte fortsätta. Inte ens Indiens skatter var outtömliga....

1793 kom baptistpastorn William Carey till Calcutta. Trots kompaniets skarpa motstånd inledde han där en ny era av kristen mission i Indien. Han blev också pionjär för modern indisk litteratur genom sina ordböcker och grammatikor på bangali och andra indiska språk samt sina många bibelöversättningar.

Den ryska samhällsutvecklingen.

En term som har använts för att karakterisera det ryska styrelseskick som växte fram under senmedeltiden och nådde sin fulländning under 1500- och 1600-talen, är »arvgodsmonarki» ... Innebörden är, att härskaren inte bara utövade all makt i staten utan också disponerade alla samhällets ekonomiska resurser. Han skötte riket som godsägaren sin fäderneärvda gård. Han ägde landet. Utrymme för andras rättigheter och egendom ges inte under en sådan regim, ingen hållbar distinktion existerar mellan en offentlig och en privat sektor av samhällslivet....

Insidan av moskvafurstens »rikssamling» är, att de små furstarna, de självständiga bojarerna, den i stor utsträckning fria bondeklassen gradvis ersattes av en arvgodsmonarki utan fri- och rörligheter. Steg för steg - genom erövringar, giftermål, köp och konfiskationer - utvidgade storfursten sin egen domän. ...

Detta var emellertid bara ett förspel. På 1560-talet bröt en storm ut, som varade ungefär ett årtionde. Utformningen och detaljerna i detta skräckregemente torde avslöja galenskap hos Ivan den förskräcklige, men det var metod i galenskapen. Riket delades upp. En del styrdes helt av tsaren, med en särskild kår av beväpnade tsartjänare (oprichniki, svartklädda gendarmer på svarta hästar) som blev det främsta och mest fruktade terrorvapnet....

Peter den store avskaffade sedan hela bojarinstitutionen och fyllde tjänsteadeln med folk ur alla samhällsklasser, samtidigt som han strikt krävde livstids statstjänst av varje adelsperson. Detta var lågvattensmärket för aristokratin i förhållande till tronen. Sedan gick vägen åter uppåt under 1700-talet, mot ett nytt slutet, socialt och ekonomiskt privilegierat adelsstånd, om också politiskt helt underordnat kejsarmakten.

Reformationerna.

De största omvälvningarna i Europa väster om Ryssland under 1500-talet bör samlas under rubriken »reformationerna». Genom protestantismen spräcktes det mått av religiös enhetlighet, som kan ha funnits i regionen, nya religiösa och intellektuella krafter frigjordes både på den reformerade och på den alltjämt romerska sidan i schismen, hela det andliga klimatet i Västeuropa förändrades radikalt. Detta fick genomgripande konsekvenser för europeisk storpolitik (i t ex religionskrigen), för de politiska systemen i en lång rad stater (t ex i furstemaktens tillväxt i Tyskland, Norden, England), för ekonomin (t ex genom att mängder av kyrkojord kom ut på den världsliga marknaden), för de sociala förhållandena (som t ex Englands 1600-tal skulle demonstrera). Genom att reformationen motsvarades av en katolsk reformrörelse med gamla anor och nästan omedelbart framkallade en

romersk motreformation, kom förändringens vindar att blåsa genom praktiskt taget alla Europas länder. ...

Reformationen själv var en oupplöslig blandning av teologisk polemik, religiösa väckelserörelser, social oro, ekonomiska störningsfenomen, lokal- och regionspolitiska ambitioner och intriger, storpolitiska blockbildningar. Vad den åstadkom i yttre mening kan man göra klart för sig genom att lägga Europas religionskartor åren 1500, 1550 och 1600 bredvid varandra.

Den första visar ett Sydösteuropa under turkisk överhöghet men med folkmajoritetens grekisk-ortodoxa millet ostörd i sin religionsutövning, ett ortodoxt moskovitiskt rike med anspråk på arv efter Bysans som den grekiska kyrkans centralmakt, i övrigt ett homogent katolskt Europa, fastän med oppositionsrörelser såsom husiternas arvtagare i Böhmen och Mähren men utan lösbrutna, schismatiska kyrkor.

Femtio år senare har ottomanema skjutit fram sin europeiska gräns djupt in i romerskt-katolskt territorium, nästan hela det tyska territoriet är lutherskt - undantag är huvudsakligen delar av Bayern och Rhenländerna. Skandinavien och England har kapat banden med Rom, i Nederländerna, Polen, Österrike, Ungern och Frankrike finns större eller mindre protestantiska minoriteter, Schweiz håller på att erövras av reformert lära (Zwingli och Kalvin), på många håll i Europa, tex Rhenlandet och Tyrolen, är radikala »vederdöparsekten» utomordentligt aktiva. Det kan över huvud taget se ut som om den romerska kyrkan håller på att drivas tillbaka till sina medelhavsbastioner.

Efter ytterligare ett halvsekel är läget stabiliserat. Lutherdomen behåller Nordtyskland, Balticum och Norden, kalvinismen har sina fästen i Schweiz, de holländska delarna av Nederländerna samt i Skott-land, England håller på att söka sig en anglikansk medelväg mellan kyrkorna. Men i ett brett band över Europa har den romerska kyrkan behållit eller återtagit greppet, från Spanien och Italien över Frankrike, Belgien, södra och västra Tyskland, in genom Österrike och den ickeottomanska delen av Ungern till det stora polska riket. Protestantiska minoriteter finns kvar i några av de sistnämnda länderna, men hotet om sammanbrott för Rom är avvärjt.

Den naturvetenskapliga revolutionen.

Sambandet mellan den religiösa omvälvningen på 1500-talet och den naturvetenskapliga revolution som började då, är säkert av mycket allmännare och mer svårfångad art. Det är frågan om att olika tidevarv präglas av skilda mentaliteter, är så att säga igenkännliga genom att liknande attityder och tänkesätt går igen på de mest skilda livsområden. I allmänhet kan man då inte peka ut någon särskild livssfär som impulsgivare framför andra. Religiöst och vetenskapligt tänkande är båda barn av sin tid.

Det andliga klimat som präglade både reformatorer och naturvetenskapsmän under epoken, hade som en huvudingrediens uppror mot det hierarkiska tänkandet. Det gällde inte bara det mänskliga samhället i kyrkans och statens former utan också själva bilden av universum....

Copernicus började sprida sina tankar om solen som världsalltets centrum redan på 1510-talet, men hans verk kom i tryck först 1543. Det mötte ett mäktigt och ofta våldsamt motstånd från alla kyrkor och från de flesta av Europas universitet....

Den exakta naturvetenskapliga iakttagelsens och experimentets pionjär och banbrytaren för en rationalistisk världsuppfattning blev Galilei. Han studerade bland annat fallande kroppar och lade grunden för den moderna mekaniken. Han skärskådade himlakropparna genom det teleskop som han hade konstruerat, upptäckte månytans skrovligheter, Saturnus' ringar och det faktum, att Vintergatan bestod av myriader stjärnor. Hans iakttagelser styrkte honom i övertygelsen, att Copernicus hade rätt, men den katolska kyrkans ledande krafter lyckades han inte övertyga. 1633 tvangs han i Rom att avsvärja sig heliocentrismen (solen i centrum) såsom irrlära.

Galileis vetenskapssyn och hans uppfattning av förhållandet mellan tro och vetande gick likafullt sakta segrande fram i Västeuropa.Bibeln, sådan var Galileis uppfattning, är en bok om människans förhållande till Gud och om hennes frälsningsväg, inte en uppslagsbok i naturkunnighet. Naturens värld är vetenskapens fält. Vetenskapen arbetar med exakta iakttagelser, som måste reduceras till matematiska strukturer för att så kunna knytas ihop till ett sammanhängande rationellt system.

Hela naturens enhet och därmed alla naturvetenskapers sammanhang slogs fast bland annat av den store franske filosofen Descartes. ...

Den stora syntes, som Descartes förutsåg och för övrigt själv prövade, kom med Newton. Hans arbete Principia (1687) använde mekanikens rön för att lösa astronomins problem och lyckades matematiskt bevisa, att grundlagen i den »himmelska mekaniken» var gravitationen.

Samhällstänkandet.

Det naturvetenskapliga nytänkandet under perioden 1500-1800 har sin motsvarighet inte bara i humanisternas stora språkvetenskapliga arbeten utan också i en ny samhällsvetenskap, som väsentligt bidrog till en klimatförändring i Västeuropas intellektuella liv. ...

Liksom det religiösa tänkandet hade det politiska under 1500-talet en av sina viktigaste förutsättningar i Occam. Han hade skilt mellan två huvudtyper av samhälle: styrelse till allas bästa och styrelse i härskarens intresse. I det förra fallet styrde en kung ett folk, som behöll sina naturliga friheter - Occam trodde alltså på att människan var född fri. Kungens makt kunde variera, han kunde vara bunden av lagar som han hade besvurit, eller vara fri från alla skrivna lagar. Också härskarsamhället kunde vara av två slag: det despotiska, där härskaren styrde sina undersåtar såsom slavar som hade godtagit sitt slaveri - detta var på Occams tid liksom in i vår egen Europas bild av det orientaliska styrelseskicket - eller det tyranniska, där herradömet utövades mot de förslavades vilja. Occam betraktade påvemakten som despotisk och bekämpade den som sådan

Huvudströmmen i europeisk politik efter 1500 gick i riktning mot den absoluta härskarens dominans. De politiska teoretikerna följde i stor utsträckning strömmen. Florentinaren Machiavelli rådde i Fursten (1513) den härskare som han hoppades på som Italiens räddare ur splittring och förnedring, att ta sig makt utan hänsyn till moral, löften eller ingångna fördrag, med våld och lögn om nödvändigt....

Det stora experimentalfältet för styrelseformer och samhällskonstruktioner blev under 1600-talet England. Spännvidden i det samhällsteoretiska tänkandet kan uttryckas i två namn: Hobbes och Locke.

Mot 1600-talets engelska motsatspar Hobbes-Locke skall ställas två stora samhällstänkare i det förrevolutionära 1700-talet, Montesquieu och Voltaire. I den förstes stora verk, Om lagarnas anda (1748) löpte många tankar samman. Arbetet har betecknats som inledningen till den moderna sam hällsvetenskapen.

Det franska enväldets framväxt.

Den starka franska 1600-talsstatens främsta arkitekt var kardinal Richelieu (1585-1642). Han blev biskop vid några och tjugo års ålder och kardinal vid 35. Kyrkopolitiskt företrädde han den katolska reformationens strävan att bygga upp en stark kyrka med ett välutbildat prästerskap....

Som Frankrikes ledare både i in- och utrikespolitiken under de sista årtiondena av sitt liv inriktade han sig på att bekämpa alla krafter inom landet som motsatte sig centralmakten, och på att i den europeiska politiken bryta habsburgarnas (Spaniens och Österrikes) makt och göra Frankrikes europeiska ledarställning ointaglig....

Han bekämpade framgångsrikt adelsuppror och aristokratisk opposition, lät riva ner borgar och stadsmurar, och stärkte därigenom statens monopol över de militära maktmedlen. Ett viktigt steg i det avseendet var, att han kraftigt reducerade hugenotternas fristående maktställning....

Kungen blev för Frankrike, vad farao hade varit för Egypten och vad Ludvigs samtida Qingkejsarna var för Kina: staten personifierad och länken mellan himmel och jord....

Det lyckades ett långt stycke: ett franskt sekel följde på det spanska, och oppositionen från provinserna och samhällsklasserna - vingklippt gammal krigaradel såväl som skatte- och dagsverkstyngda bönder - bragtes under kontroll.

Ludvig XIV och Versailles.

Ludvig XIV övergav sin huvudstad och byggde sig en ny. Så kom Versailles till. .. Denna praktfulla symbolvärld var mycket mer än en påkostad kuliss, den var ett av absolutismens viktigaste maktmedel. I Versailles' skapelse medverkade allt vad Frankrike hade av byggmästa-

re, trädgårdsarkitekter, skulptörer och målare. För versailleshovets teater skrev stora tragöder som Racine. Moliéres inte alltid helt hovmässiga stycken uppfördes ofta först där, innan parispubliken fick njuta av dem. Frankrikes poeter och främsta prosaister läste sina verk under aftnar vid hovet, opera och balettmusik producerades för andra förlustelser där. ...

Varje dag i Versailles var ett jättelikt skådespel, och det krävde tusentals agerande - utöver härskaran av betjänter och hovpersonal också närvaro och medverkan av aristokratin. Det var inte fråga om ett obligatorium. Men för alla familjer som sökte ämbeten och framgång, blev det nödvändigt att låta sig företrädas i det dyrbara hovlivet, vilket oftast gjorde dem än mer ekonomiskt beroende av kungamakten. ...

Efter hand samlades också alla centralregeringens och centralbyråkratins organ i Versailles. Under ledning av Colbert. ...

Den starka staten ville också monopolisera tankar, tro och åsikter. Den fungerade därvid enligt principen morot och piska: befordran och belöningar till välartade, glans från storkungen själv över rättänkande, men detta kombinerat med ett vitt förgrenat övervaknings-, spion- och censursystem. Tryckpressarna kontrollerades noggrant - men misshagliga skrifter av filosofiskt, religiöst, politiskt eller lättfärdigt slag flödade ändå in över gränserna från Holland och Schweiz. Man försökte hålla modernism borta från universiteten. Under starkt jesuitiskt inflytande bekämpades och förföljdes alla avvikande rörelser inom den katolska kyrkan...Till intendenternas åligganden hörde vidare att rapportera från sina provinser om ståndspersoners, framför allt adelsfamiljernas, andliga och politiska bakgrund, åsikter och aktiviteter....

Armén var den stöttepelare för enväldet som mest fulländat realiserade monopolidealet.....Med dessa arméer och med en helt nybyggd flotta krigade Ludvig och hans generaler hela hans mer än halvsekellånga regeringstid igenom.... I slutakten, det så kallade spanska tronföljdskriget vid 1700-talets början, gällde det den europeiska hegemonin och ledarställningen i världshandeln, eftersom frågan var om de franska bourbonerna skulle ta över hela det spanska imperiet efter de utdöende spanska habsburgarna... Uppgörelsen slutade med Frankrikes ekonomiska och statsfinansiella utarmning och med dess militära nederlag. (Freden i Utrecht 1713.)...

Med sina naturrikedomar och sin tjugomiljonerbefolkning, med sina västindiska, nordamerikanska och indiska kolonier, sin starka ställning i levanthandeln och med sin alltjämt idealbildande materiella och andliga kultur förblev Frankrike även efter nederlaget en av Europas ledande makter. Under Ludvig XIV: s glansperiod hade den franska maktapparaten blivit mönster för härskare nästan överallt på kontinenten. Stuartarna i England efter restaurationen 1660, Ludvigs motståndare i Holland Vilhelm av Oranien, Fredrik III i Danmark och Karl XI i Sverige, hohenzollrarna i Brandenburg-Preussen, habsburgarna i Wien och många andra hade i olika avseenden försökt imitera Kung Sol, hans slott, hans hov, hans här, hans byråkrati. Vi har sett hur tsar Peter sög åt sig allt han kunde lära eller påtvinga Ryssland från Västeuropa i förvaltning, krigsväsen och metoder att vingklippa adeln. Hans direkta förebilder var oftast svenska, men mycket gick också tillbaka till Versailles.

Tiden efter mitten av 1700-talet.

Nya tiden fram till 1648, Westfaliska freden, brukar ses som religionsstridernas tidevarv. Under den här tiden bildades också s k nationalstater med starka furstar i ledningen. Tiden 1648 fram till 1789 med den franska revolutionen ses som den oinskränkta furstemaktens epok med bl a mäktiga franska kungar, Ludvig XIV, XV och XVI, som revolutionärerna opponerade mot. I kolonierna i Amerika uppstod också opposition och folk frigjorde sig från herrarna i Europa och bildade Amerikas Förenta Stater 1786. Under den oinskränkta furstemakten tid fanns i Europa stora riken som hade stora resurser och bekämpade varandra.

Den franska revolutionen 1789 var en revolution mot den hårda kungamakten och innebar bara början på vägen mot en större spridning av makten.

Napoleon var 20-årig löjtnant när revolutionen bröt ut, han skaffade sig makt, blev kejsare, ville erövra världen och satte hela Europa på krigsfot, men kämpades ned vid Waterloo och placerades oskadliggjord på St Helena i Atlanten 1815.

Efter hans krig samlades Europas mäktiga på kongressen i Wien l815 och ritade upp en ny politisk karta över Europa. Drivkrafter under den här perioden var bl a idéerna under den sk upplysningstiden då bl a Montesquieu (l689-1755) skrev om maktfördelning med en udd mot furstarnas starka makt, och Diderot samlade mänskligt vetande i "Encyklopedin" i 35 band 1751-1780.

Under de hundra åren efter 1815 bröt en demokrati med lika rösträtt för alla i stort sett igenom i några av de mest välutvecklade länderna, och industrier för varutillverkning i stor skala växte fram.

Världsbilden förändrades väsentligt när Darwin 1859 lade fram sin bok om arternas uppkomst, - en stöt mot de kyrkliga lärorna. Inom naturvetenskaperna gjordes viktiga upptäckter och en välutvecklad atomteori fanns innan första världskriget bröt ut.

Överbefolkning ledde till uppkomsten av fattiga proletärer som Karl Marx intresserade sig för, 1847 författade han tillsammans med Engels ett kommunistiskt manifest. Första internationalen, en arbetarorganisation, bildades i London l864. Den andra bildades i Paris l889 med arbetarombud från 19 länder, bl a Sverige. Då ställdes som mål bl a 8-timmarsdag sex dagar i veckan, vilket blev lag i Sverige 30 år senare 1919, och man införde 1 maj som arbetarnas demonstrationsdag.

I Amerikas Förenta Stater avskaffades slaveriet efter inbördeskrig 1861-1865.

År 1914 behärskade europeerna en stor del av världen utanför Europa, de hade kolonier eller härskade på annat sätt. Självständiga stater utanför Europa var huvudsakligen i Amerika USA, Mexiko och de flesta staterna som 1990 finns söder därom, i Afrika Etiopien och Liberia och i Asien Turkiet, Arabien, Persien och Afghanistan i Främre orienten och bortom Indus : Kina, Mongoliet, Japan, Siam och några småstater i Tibet.

Perioden 1914-1945 bildar en ny epok med första världskriget, mellankrigstiden och andra världskriget.

Första världskriget 1914-1918, ledde till stora förändringar av Europas karta. Kriget var en fortsättning på gamla maktstrider i Europa och slutade med nederlag för Tyskland.

I krigets spår ägde rum revolutioner i Tyskland och framför allt i Ryssland som förvandlades till Sovjetunionen.

På initiativ av USA-presidenten Wilson tillkom 1919 Nationernas förbund, men hans eget land blev aldrig medlem och Sovjetunionen stod också utanför.

Spanien blev republik 1931 och sedan utbröt där inbördeskrig som slutade med att general Franco blev diktator. Italien underkuvade Etiopien 1936 under ledning av Mussolini som gjort sig till överste makthavare, diktator, i Italien. Japanerna ockuperade större delen av Kina 1937-1938. Stalin gjorde sig till diktator i Sovjetunionen.

I Tyskland uppträdde Adolf Hitler och bildade den nationalsocialistiska rörelsen. Han blev rikskansler 1933, statschef 1934 med titeln ”Führer und Reichskanzler” och gjorde sig till diktator. Han tog Österrike mm "under sitt beskydd", dvs ockuperade och anslöt till Tyskland.

Hösten 1939 angrep tyskarna Polen och det andra världskriget kom igång. I en tysk-rysk vänskapspakt 1939 "fick" ryssarna de baltiska länderna, och efter finsk-ryska vinterkriget 1939-40 måste Finland avstå Karelen.

Vänskapen tog slut när tyskarna angrep Sovjetunionen 1941. I december det året anföll japanerna USA genom bombning av den amerikanska flottbasen Pearl Habor. Kriget fick därmed full styrka med Tyskland, Italien och Japan på den ena sidan och England, USA och Sovjetunionen på den andra.

Det gick sämre och sämre för tyskarna och de allierade på andra sidan träffades i Jalta i februari 1945 och gjorde upp om krigsslutet och Europas framtid, det var brittiske premiärministern Churchill, amerikanske presidenten Roosevelt och Sovjetdiktatorn Stalin. Den 30 april 1945 var det tyska nederlaget nära och Hitler begick självmord i en bunker i Berlin. Kapitulation följde kort därefter. Men kriget pågick i Asien. För att få definitivt slut på det lät amerikanske presidenten hösten 1945 fälla två atombomber över Japan, som då kapitulerade.

Det andra världskriget har setts som som en kamp för demokratin mot Hitlers diktatur med "arier" som herrefolk och med en rasism som riktades isynnerhet mot judar med en strävan att utplåna dem helt.

Som supermakter framstod efter kriget USA och Sovjetunionen. Vänskapen dem emellan under kriget övergick snart i fiendskap i ett "kallt krig", en "järnridå" drogs ned i Europa mellan öst och väst. Världspolitiken har under efterkrigstiden präglats av motsättningarna mellan USA och Västeuropa å den ena sidan och Sovjetunionen å den andra.

De krigshärjade delarna av världen återuppbyggdes. Kolonierna frigjorde sig vartefter och bildade en stor mängd nya stater, många i Afrika. De västeuropeiska staterna har mestadels blivit fredliga demokratier, även Spanien.

Med början 1989 har fredliga revolutioner i Sovjetunionens s k satellitstater i Östeuropa ratat den sovjetiska kommunismen som havererat. Sovjetunionen har upphört.

Atombomber och andra förfärliga krigsredskap har blivit så utvecklade att de kan förstöra möjligheterna till liv på jorden. Mänskligheten har hamnat i en fälla där människorna blir tvungna att samverka.

I Västeuropa har hela efterkrigstiden pågått en integrationsprocess som lett fram till Europeiska Unionen, EU, där Sverige trätt in 1 januari 1995. Unionen lider av "demokratisk underskott", dvs gamla demokratiska principer är satta ur spel, lagar utfärdas av ministrar och mycket bestäms i den av en byråkrati i Bryssel.

Trots motgångar har demokratins princip blivit ledstjärna världen över, men mycket återstår innan den helt slagit igenom i praktiken. Den sovjetiska komunismen avses bli ersatt av mer demokratiska former. Jämsides med demokratin löper jämlikheten. Den svåra uppgiften i framtiden tycks vara att förbättra demokratin och att förbättra jämlikheten. Förändringarna efter 1989, 200 år efter franska revolutionen 1789, ger löften om en bättre framtid, men kan också leda till försämringar om reaktionära krafter tar överhanden.

En sammanställning om utvecklingen finns i
"Sven Wimnell 080201: Sveriges och omvärldens historia"

Sven Wimnell 080201:
Sveriges och omvärldens historia.

(http://wimnell.com/omr93c.pdf)

Läget i början av 2008.

Under 2007 har jordens klimat blivit ett stort ämne i massmedierna. Utsläpp av koldioxid gör att jorden blir varmare. Glaciärer och polarisar smälter, höjer havsnivåer och orsakar översvämningar. När glaciärerna smält ned blir det vattenbrist nedanför och växter, djur och människor kan inte leva där som tidigare.

Efter andra världskriget har tidigare underutvecklade länder skaffat sig förmåga att tillverka högteknologiska produkter som förr bara de västerländska industriländerna kunde göra. Kina och Indien med vardera omkring en miljard invånare konkurrerar nu med de gamla industriländerna och strävar efter att skaffa sig industriländernas högre levnadsstandard med risk att planeten genom ökade utsläpp fördärvas ännu fortare. Globaliseringen har blivit ett stort ämne.

Striderna mellan Isrel och Palestina fortsätter. USA har ett krig i Irak. USA börjar få det svårt med ekonomin och ska hålla presidentval hösten 2008, då det väntas att demokraterna vinner. Förväntningarna på en ny USA-politik är stora.

Religionerna spelar inte lika stor roll som i äldre tider, men har ännu ett fast grepp på många håll, bl a i USA. Islam vållar bekymmer. Påven håller fast vid gamla fördomar. Rasism o d är ett stort problem.

Vad som är säkert är att det i hela världen behövs undervisning om världsproblemen och bättre planeringar för framtiden. Ska det bli bättre med det måste fattigdomen i världen reduceras och levnadsvillkoren bli så goda att alla kan vara med och förbättra världen.

De inre verkligheterna, de sociala miljöerna och informationsflödena måste bli bättre.

Förenta Nationernas Millenniedeklaration. Sammandrag.

" Generalförsamlingen antar följande deklaration:
Förenta Nationernas Millenniedeklaration

I. VÄRDERINGAR OCH PRINCIPER

1. Vi, stats- och regeringschefer, har varit samlade till möte i Förenta Nationernas högkvarter i New York från den 6 till den 8 september 2000, i gryningen till ett nytt millennium, för att åter betyga vår tro på organisationen och dess stadga som oumbärliga grundstenar för en fredligare, rättvisare och mer välmående värld.

2. Vi erkänner att vi, utöver våra förpliktelser i våra egna länder, har ett kollektivt ansvar för att principerna om människors värdighet, jämlikhet och jämställdhet upprätthålls på det globala planet. Vi som ledare är därför ansvariga inför alla människor i världen, särskilt de mest sårbara och utsatta, och framför allt världens barn, eftersom framtiden tillhör dem.

3. Vi bekräftar åter vår anslutning till de ändamål och principer som är inskrivna i Förenta Nationernas stadga och som visat sig vara tidlösa och universella. I själva verket har deras relevans och kraft att inspirera ökat i takt med att länder och folk blivit allt mer sammanlänkade och beroende av varandra.

4. Vi är beslutna att skapa en rättvis och bestående fred i hela världen i enlighet med stadgans mål och principer. Vi ålägger oss på nytt att stödja varje ansträngning att upprätthålla respekten för alla staters suveräna likställdhet och deras territoriella integritet och politiska oberoende, att lösa tvister med fredliga medel i enlighet med rättvisans principer och internationell rätt, att garantera rätten till självbestämmande för folk som fortfarande lever under kolonialt styre och

utländsk ockupation, att tillämpa principerna om icke-inblandning i staters inre angelägenheter, respekt för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter och respekt för allas lika rätStigheter utan åtskillnad på grund av ras, kön, språk eller religion samt att samverka internationellt vid lösning av internationella problem av ekonomisk, social, kulturell och humanitär art.

5. Vi tror att den centrala utmaning vi står inför idag är att säkerställa att globaliseringen blir en positiv kraft för världens alla människor. Även om globaliseringen erbjuder stora möjligheter är vinsterna för närvarande mycket ojämnt fördelade, vilket också kostnaderna är. Vi inser att utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier har särskilt svårt att svara på denna utmaning. Därför kan globaliseringen gynna människorna på ett rättvist sätt och skapa en god framtid för alla endast genom kraftfulla och uthålliga insatser som bygger på vår gemensamma värdegrund av medmänsklighet och humanism. Dessa ansträngningar måste innehålla riktlinjer och åtgärder på det globala planet som möter behoven hos utvecklingsländerna och länderna med övergångsekonomier. De måste formuleras och genomföras med dessa länders aktiva deltagande.

6. Vi anser att vissa grundläggande värderingar är särskilt viktiga i de internationella relationerna under det tjugoförsta århundradet.

Dessa är:
* Frihet. Män och kvinnor har rätt att leva sina liv och fostra sina barn i värdighet, fria från hunger och från fruktan för våld, förtryck och orättvisor. Demokratisk samhällsstyrning i vilken medborgarna är delaktiga och som utgår från folkets vilja är den bästa garantin för dessa rättigheter.

* Jämlikhet. Ingen individ och ingen nation får förnekas möjligheten att dra nytta av utveckling. Lika rättigheter och möjligheter för kvinnor och män måste garanteras.

* Solidaritet. Globala utmaningar måste mötas på ett sätt som fördelar kostnaderna och bördorna i överensstämmelse med grundläggande principer om jämlikhet och social rättvisa. De som lider eller missgynnas förtjänar hjälp från dem som gynnas mest.

* Tolerans. Människor måste respektera varandra oavsett skillnader i tro, kultur och språk. Skillnaderna inom och mellan samhällen bör varken fruktas eller undertryckas utan tas till vara som värdefulla tillgångar för mänskligheten. En kultur av fred och samtal mellan alla civilisationer bör aktivt främjas.

* Respekt för naturen. Alla levande arter och andra naturtillgångar måste behandlas och användas på ett klokt sätt i enlighet med principerna för hållbar utveckling. Endast med den inställningen kan de omätbara rikedomar som naturen försett oss med bevaras och överlämnas till våra efterkommande. De rådande ohållbara mönstren för produktion och konsumtion måste ändras med tanke på vår egen och kommande generationers framtida välfärd.

* Delat ansvar. Ansvaret för hanteringen av ekonomisk och social utveckling världen över och av hot mot internationell fred och säkerhet måste delas av världens länder och bör utövas multilateralt. Som den mest universella och mest representativa organisationen i världen måste Förenta Nationerna ha den centrala rollen.

7. För att omsätta dessa värderingar i handling har vi identifierat viktiga mål som vi tillmäter speciell betydelse.

II. FRED, SÄKERHET OCH NEDRUSTNING

8. Vi skall göra vårt yttersta för att befria våra folk från krigets gissel som i konflikter inom och mellan länder har krävt mer än 5 miljoner liv under det senaste årtiondet. Vårt mål är också att eliminera de faror som massförstörelsevapnen utgör.....

III. UTVECKLING OCH FATTIGDOMSBEKÄMPNING

11. Vi skall göra vårt yttersta för att befria våra medmänniskor – män, kvinnor och barn – från den extrema fattigdomens elände och förnedring. Mer än en miljard lever just nu i extrem fattigdom. Vi förbinder oss att förverkliga allas rätt till utveckling och att befria hela mänskligheten från nöd.....

IV. SKYDD AV VÅR GEMENSAMMA MILJÖ.

21. Vi skall göra vårt yttersta för att befria hela mänskligheten, framför allt våra barn och barnbarn, från hotet om ett liv på en planet som är oåterkalleligt förstörd av mänskliga aktiviteter och vars naturtillgångar inte längre räcker för människornas behov.....

V. MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER, DEMOKRATI OCH GOD SAMHÄLLSSTYRNING

24. Vi skall göra vårt yttersta för att främja demokratin och stärka rättssäkerheten, liksom respekten för alla internat ionellt erkända mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, inklusive rätten till utveckling...

VI. SKYDD AV DE SÅRBARA.

26. Vi skall göra vårt yttersta för att säkerställa att barn och andra civila som drabbas oproportionerligt hårt av naturkatastrofer, folk-mord, väpnade konflikter och andra humanitära nödsituationer får allt det bistånd och allt det skydd som de behöver för att de skall kunna återgå till ett normalt liv så snart som möjligt.....

VII. ÅTGÄRDER FÖR ATT MÖTA AFRIKAS SÄRSKILDA BEHOV.

27. Vi skall medverka till att demokratin stärks i Afrika och bistå Afrika i dess kamp för varaktig fred, utrotning av fattigdomen och hållbar utveckling och därigenom ge Afrika en betydande roll i världsekonomin.....

VIII. ETT STARKARE FÖRENTA NATIONERNA.

29. Vi skall göra vårt yttersta för att göra Förenta Nationerna till ett mer effektivt verktyg i genomförandet av alla dess prioriteringar: kampen för utveckling åt världens alla folk; kampen mot fattigdom, okunnighet och sjukdomar; kampen mot orättvisa; kampen mot våld, terror och brott samt kampen mot misskötseln och förstörelsen av vårt gemensamma hem.....

32. Vi bekräftar ånyo högtidligen, vid detta historiska tillfälle, att Förenta Nationerna är hela den mänskliga familjens oumbärliga gemen-samma verktyg, med vilket vi skall försöka förverkliga våra universella förhoppningar om fred, samarbete och utveckling. Där-för lovar vi att oreserverat stödja dessa gemensamma mål och uttalar vår beslutsamhet att nå dem.

Resolution A/RES/55/28
september 2000 “

Från näbbmus till millenniedeklaration.

För 35 miljoner år sedan utvecklades den första apförfadern. En liten grupp däggdjur som kallas prosimier, små djur med lång nos som liknar vår näbbmus var de första djuren som hade egenskaper liknande de senare primaternas. I primaternas utveckling har ögon och händer förändrats mest.

För 2 miljoner år sedan: Homo habilis - den händiga människan - började tillverka och använda redskap av sten och inledde därmed stenåldern. Redskapens utveckling sammanfaller med en ändrad diet. Man började äta kött. När våra förfäder började äta kött regelbundet blev jakten alltmer betydelsefull.

För 1,5 miljoner år sedan började därför en ny redskapskultur att formas samtidigt som en ny art med ännu större hjärna, Homo erectus, uppträder. Homo erectus var en relativt motståndskraftig art som fanns i ungefär en miljon år. Elden hade de lärt sig att utnyttja.

För omkring 40 000 år sedan började vår tids människor Homo sapiens sapiens att uppträda över hela den gamla världen.

För 20 000 år sedan hade vår tids människor etablerat sig och börjat sprida sig till trakter som inte tidigare varit bebodda. Vi har nu nått en period i människans historia då det inte längre går att klart urskilja den fysiska utvecklingen. Tidsperspektiven är för korta. Förändringarna kommer mer att handla om beteenden.

En ny stenteknik skapades. Man har hittat en stor mängd konstnärligt tillverkade verktyg. Så småningom började man också snida vackra nyttoföremål. De mest fantastiska lämningarna från denna period är nog de grottmålningar och skulpturer som har påträffats över hela världen.

Jorden började odlas för bara 10 000 år sedan, men inom 8 000 år hade minst hälften av jordens befolkning blivit jordbrukare. För 2000 år sedan hade de självförsörjande jägarnas och samlarnas antal minskat till knappt 10% av jordens befolkning. Eftersom utvecklingen från jägare och samlare till jordbrukare inte är genetiskt utan kulturellt betingad har den kunnat ske så otroligt snabbt.

För ungefär 7 000 år sedan ökade befolkningen kraftigt i vissa områden, t ex i de första städerna som anlades i fyra floddalar i Egypten, Mesopotamien, Indusdalen och Kina. Genom konstbevattning utnyttjades floderna för jordbrukets behov. De stora bevattningssystemen krävde en komplicerad administration och ingenjörskonst för att fungera.

En högre grad av specialisering med skilda yrken utvecklades och den växande administrationen togs omhand av en härskande överklass och ett mäktigt prästerskap.

Skriftspråk växte fram och byråkratin ökade. Människorna i städerna var inte längre självförsörjande, utan började byta varor och tjänster. För första gången delades människorna in i klart åtskilda samhällsklasser. Allteftersom statusidén utvecklades fick människor titlar och ställning som fördelar utöver varor och tjänster. En hög ställning gav människor möjlighet att påverka hur samhället skulle styras.

För 5000 år sedan hade den stora mängden råmaterial som behövdes för att förse de snabbt växande stadsstaterna lett till en mycket utbredd handel som sträckte sig från Medelhavet i väster till den norra delen av nuvarande Indien och ner längs Nilen i Egypten. Dessa handelsnätverk användes också av soldater för att bekämpa grannstäder och lägga större områden under ett centralt styre. Social, religiös, teknisk och ekonomisk makt utövades över stora områden och många människor. Tanken om stora imperier hade nu väckts.

De första högkulturerna uppstod på några få spridda platser, men för ungefär 3000 år sedan började mönstret ändras. Genom handeln blev

högkulturerna kring Medelhavet, i Mellanöstern, Indien och Kina sammanlänkade. För 2000 år sedan, under den klassiska erans höjdpunkt, sträckte sig en smal kedja av expanderande kolonialvälden från Atlanten till Stilla Havet. Dessa gjorde det möjligt inte bara att bedriva en omfattande handel utan också att utbyta ideer och teknik och framför allt att sprida de stora världsreligionerna. Det började med buddhismen och hinduismen och fortsatte med zoroastrismen, judendomen, kristendomen och islam. Religionen fungerade som ett starkt enande band.

Med de s k högkulturerna som började för ungefär 5000 år sedan är människorna inne i den s k historiska tiden som har krig som en väsentlig ingrediens.

De senaste kapitlen i människans historia har varit de blodigaste. Våldet har ständigt ökat alltsedan jordbruket, städerna och de suveräna staterna tillkom för 10 000 år sedan fram till de två världskrigen i vårt århundrande. Vi kan inte lägga skulden på vår tidiga historia och påstå att våldsbenägenheten är ett arv från vårt förflutna som jägare. Det var den fredligaste perioden i människans historia, då undvek man hotande konflikter genom att flytta till nya områden. Ursprunget till vårt krigshetsande kan nog spåras tillbaka till den tid då människan för första gången såg jordområden som egendom, dvs när hon började bo permanent i byar och städer och blev beroende av ägodelar och makt.

Människorna hade utvecklats från näbbmusens tid, bivit människor på två ben, fått större hjärna, börjat tänka redigare, intresserat sig för att överleva i naturen, äta frukt och grönsaker, börjat jaga och äta kött, lärt sig om elden och lagat mat, börjat göra bilder och vackra saker och funderat över världen. Vad var världen? Ur det kom religionerna. Abrahams judendom, grekernas, romarnas och nordbornas gudar.

Greker, bl a Sokrates, Platon och Aristoteles, ställde frågor om alltings ursprung, om hur man borde leva mm. Greker tillämpade demokrati, men alla räknades då inte med i demokratin, inte slavarna.

Kristendomen växte till och blev en stor kraft i västvärlden. Påvarna menade, att jorden var universums medelpunkt. När Galilei menade, att jorden kretsade kring solen hotades han med döden. Han räddade livet med att avsvära sig den tron, men filosofen Bruno brändes på bål.

Tiden före 1500 e Kr var en tid då man spekulerade. Aristoteles hade formulerat teorier, spekulationer, om fallande kroppar. Galilei visade att Aristoteles hade fel genom att undersöka fallande kroppar vid tornet i Pisa. Galilei gjorde alltså undersökningar i verkligheten och nöjde sig inte med att som Aristoteles spekulera om hur det nog var, därmed var han en tidig empirist.

Världsbilden förändrades väsentligt när Darwin 1859 lade fram sin bok om arternas uppkomst, - en stöt mot de kyrkliga lärorna, som inte innehöll något om arternas utveckling från enklare till mer komplicerade livsformer och där människan var skapelsens krona. Att människorna skulle ha något gemensamt med aporna var en hädelse. Det är bara 150 år sedan och fortfarande finns grupper där den gamla uppfattningen ännu gäller. Religionernas fördomar om att det finns gudar som styr lever kvar.

Mendel var pionjär inom ärftlighetsforskningen och gjorde viktiga rön, som dock föll i glömska och fick spridning först år 1900. Etablerad vetenskap om ärftligheten är bara ungefär 100 år gammal. Inom naturvetenskaperna gjordes viktiga upptäckter och en atomteori fanns innan första världskriget bröt ut, men är fortfarande under utveckling.

Demokrati som bygger på allmän rösträtt kom i Sverige på 1920-talet då kvinnorna sist fick rösträtt. De politiska systemen har stora brister. De två världskrigen och konflikterna därefter visar att mänskligheten trots framgångar på många områden inte lyckats väl.

Mänskligheten har på sin resa under miljontals år inte kommit långt. Millenniedeklarationen vittnar om det.

Något om värdsbilder, livsåskådningar, ideologier, människosyn, värderingar, attityder, fördomar, moral, jämställdhet och diskriminering.

Källa Nationalencyklopedin 2008-02-03. http://www.ne.se

världsbild, föreställning om tillvarons beskaffenhet och universums byggnad, knuten till ett bestämt historiskt skede. Jfr världsåskådning. Världsbildens förändring kännetecknas bland annat av ett allt mer vidgat perspektiv över tid och rum samt av skiftande tankar kring vilka krafter som upprätthåller universum. I Gamla Testamentets världsbild är universum några få årtusenden gammalt, skapat och styrt av Gud. Där, liksom i många senare världsbilder (den ptolemaiska, den medeltida) ansågs det självklart att jorden hade en central position i ett universum som i jämförelse med nutida uppfattning tänktes utomordentligt litet. Med Copernicus kom insikten att jorden är en planet, och mot slutet av 1500-talet hävdade Thomas Digges att solen är en stjärna bland alla andra stjärnor i en oändlig rymd (liknande idéer hade förekommit redan under antiken). Först vid mitten av 1700-talet började man spekulera om att stjärnorna kan vara samlade i stjärnsystem (som vi nu kallar galaxer).

Vid den tiden möter man ofta tanken att Gud vid världens skapelse hade frambringat materien, naturkrafterna och naturens lagar och att han sällan eller aldrig behövde ingripa i världens öde (jfr deism). Kant och Laplace skisserade hypoteser kring hur solen och planeterna kan ha uppkommit ur diffusa materiemoln. Att solsystemet var en produkt av naturliga processer innebar att jordens och himlakropparnas existens kunde förklaras utan någon skapargud. I sinom tid skulle utvecklingsläran antyda att samma förhållande gällde för livets former. Genom att Gud blev överflödig som förklarande faktor försvann gudsbegreppet ur naturvetenskapens världsbild. Att utforska naturen blev att avslöja de lagar som gäller för materien och naturkrafterna, de ansågs styra alla händelseförlopp och frågan om deras ursprung har ofta avfärdats som "metafysik".

I de flesta gamla världsbilder ansågs människan vara skapad ungefär samtidigt med universum. Geologins utveckling under 1800-talets första hälft visade att jorden har existerat under oerhört långa tidsåldrar (hundratusentals eller miljoner år). Darwins utvecklingslära (1859) gjorde det sannolikt att även livet har mycket hög ålder och att de nutida organismerna har växt fram ur äldre, enklare former. Forskning på skilda fält inom naturvetenskapen har gett insikten att människan liksom alla andra arter har en flyktig existens inom en biologisk historia som sträcker sig över årmiljarder. Jordens ålder uppskattas numera till 4,6 miljarder år.

Under 1920-talet blev det klarlagt att det verkligen existerar stjärnsystem utanför vår egen Vintergata. Man fann också att universum utvidgar sig genom att stjärnsystemen flyr bort från varandra. Senare forskning antyder att universum kan ha blivit till i en "urexplosion" (Big Bang) 13–15 miljarder år före vår tid. Några forskare har gjort spekulativa försök att med hänvisning till kvantmekaniken förklara universums uppkomst. Andra menar att "skapelsen" representerar en oöverkomlig gräns för naturvetenskapen: det fanns inte något "före" som låter sig beskrivas genom vetenskapliga metoder.

I den moderna kosmologins världsbild kan universums historia beskrivas som en process där allt mer komplexa former har uppträtt efter hand. Universum var i begynnelsen ett kaos av elementarpartiklar ur vilka vissa lätta atomkärnor bildades i ett tidigt skede (väte, helium, litium). Medan universum utvidgades och svalnade uppkom stjärnor och stjärnsystem. I stjärnornas inre, och i samband med att instabila stjärnor sprängdes sönder, blev de övriga grundämnena till. Efter någon årmiljard fanns tunga grundämnen i sådan omfattning att även

planetsystem kunde uppkomma då nya stjärngenerationer bildades. Livets utveckling på jorden kan ses som en fortsättning av denna komplikationsprocess. Vi vet ännu inte om detta händelseförlopp är unikt eller om liv (eller andra lika komplicerade strukturer) har uppkommit på andra håll i universum.

Utvecklingstanken innebär inte att det finns något "mål" för livets eller världsalltets historia. Teleologiska betraktelsesätt är främmande för den moderna naturvetenskapens världsbild. Skapandet av allt mer komplexa former leder dessutom till en ständig ökning av entropi; uppkomsten av ordning sker alltså till priset av större oordning någon annanstans.

En världsbild kan även innefatta element av religiös eller ideologisk karaktär men också kunskapsteoretiska antaganden exempelvis om vad medvetande är och hur det är förknippat med hjärnan och nervsystemet. Någon allmänt accepterad uppfattning om medvetandets natur finns ännu inte.

Inom det västerländska samhället ryms många, sinsemellan mycket olika världsbilder, grundade på skilda tolkningar av vetenskapliga fakta eller mänsklig erfarenhet. Trots en tilltagande sekularisering har religiösa föreställningar levt vidare, dock ofta modifierade av vetenskaplig kunskap. Ett av kännetecknen för en religiös världsbild är att vetenskapen anses otillräcklig när det gäller att förklara och beskriva tillvaron. Ofta tänker man sig att medvetandet är av en annan natur än materien och kan frigöra sig från denna, att universum blev till genom en gudomlig skapelseakt och med ett bestämt syfte och att naturlagarna är Guds verktyg för att upprätthålla skapelsen. Även ockultism, magi, astrologi och andra former av kvasivetenskap är – vid sidan av religiös fundamentalism – viktiga inslag i många människors världsbild. Över jorden i dess helhet spelar olika religiösa världsbilder en utomordentligt stor roll; deras inflytande har knappast förminskats under senare decennier.

livsåskådning, de mer eller mindre systematiserade svar människor ger på grundläggande frågor om livets mening och om verklighetens innersta natur. I äldre svensk litteratur skilde man som regel mellan "världsåskådning" och "livsåskådning". Världsåskådningen omfattade då teorier om verklighetens beskaffenhet, och frågor om livets mening och mål fördes till livsåskådningen. Existentialismen kan kallas en livsåskådning liksom ekosofi eller humanism. För människors svar på de grundläggande livsfrågorna använder man ofta termen *livstolkning*. Ett med livsåskådning besläktat begrepp är ideologi. Religioner räknas i regel in bland livsåskådningarna, men det finns också ett språkbruk som skiljer mellan "religion" och "livsåskådning".

Livsåskådningar uppvisar ofta ett samspel mellan tre olika komponenter:
1) teorier om människan och världen, t.ex. om universums uppkomst, om vad som skiljer människan från djuren eller vad som händer efter döden;
2) värderingar och normer av grundläggande natur, vad man kan kalla ett centralt värderingssystem;
3) en grundhållning, ett sätt att uppleva situationen som människa i världen; det kan vara en i åskådningen invävd grundton av tilltro, hopp eller förtvivlan, och det kan vara en sammansatt känsla som det är svårt att ge ett namn. En definition kan då bli följande: en livsåskådning är de teoretiska och värderingsmässiga antaganden som utgör eller har avgörande betydelse för en övergripande bild av människan och världen och som bildar ett centralt värderingssystem och ger uttryck åt en grundhållning. En viktig del av livsåskådningen utgör människosynen.

Livsåskådningar möter man i många sammanhang: filosofiska, religiösa, politiska och litterära texter, konstnärliga gestaltningar av skilda slag, populärkulturens attityder till livet och döden. Forskning om livsåskådningar sker därför i olika vetenskapliga discipliner, främst inom ämnena praktisk filosofi, tros- och livsåskådningsvetenskap och empirisk livsåskådningsforskning. Inom folkhögskolor och studieför-

bund finns en lång tradition av livsåskådningsstudier. Alf Ahlberg har här varit en viktig inspiratör.

ideologi (av *ideo-*, se *idé*, och *-logi*), ett mångtydigt men centralt begrepp i modern politisk teori, kunskapssociologi och idéhistoria. Ofta används i dag ideologi allmänt i betydelsen åskådning, isynnerhet samhällsåskådning. En ideologi i denna mening utgör en någorlunda sammanhängande enhet, vilken innehåller såväl antaganden om verklighetens beskaffenhet som värderingar och handlingsnormer. Att vara anhängare av en ideologi betyder alltså att man accepterar dess verklighetsbeskrivning, delar dess grundläggande värderingar och stöder dess handlingsprogram.

Ideologibegreppets historia är skiftande, ofta dramatisk. Själva termen lanserades av den franske filosofen Destutt de Tracy 1798. Han avsåg därmed ett enhetligt system av säkra kunskaper. Hela den grupp av tänkare och samhällsreformatörer som omgav Destutt kallades "ideologerna". Napoléon Bonaparte, som kom på kollisionskurs med dem när han sökte försoning med katolska kyrkan, något som stred mot ideologernas principer, brännmärkte dem som orealistiska pratmakare. Ordet ideologi fick strax en anstrykning av världsfrånvänt hårklyveri.

I Tyskland kom det däremot tidigt att användas i positiv mening. Det sattes i samband med den vid 1800-talets början där dominerande idealismen. Det sades inte sällan att medan britterna utfört en ekonomisk revolution och fransmännen en politisk, så hade man i Tyskland revolutionerat ideologin, dvs. tänkesättet. Ja, det hävdades t.o.m. att tyskarna besegrat Napoleon med ideologin som främsta vapen.

Denna föreställning utgjorde utgångspunkten för vad Marx och Engels redan i titeln till en gemensam, ofullbordad skrift kallade "Tyska ideologin" (1845–46). Tyska ideologin innebar enligt Marx och Engels att man vände upp och ned på de verkliga förhållandena. Man trodde att det var de abstrakta idéerna som regerade historien, medan det i själva verket var den praktiska verksamheten.

Denna uppochnedvändning var, hävdade Marx och Engels, utmärkande för de dominerande föreställningarna i varje klassamhälle. En ideologi tjänade till att befästa den bestående ordningen, den var "den härskande klassens ideologi". Men den omfattades inte bara av de härskande utan spontant också av de förtryckta. Engels kom senare att tala om ideologin som "falskt medvetande", en beteckning som inte motsvarar den ursprungliga föreställningen att verkligheten i ideologin förvrids som i en hägring. Den bäddade däremot för tanken att det också skulle kunna finnas en sann ideologi – motsatsen till den falska – och denna tanke utvecklades framför allt i rysk marxism. Marxismen själv eller den därmed förbundna socialismen kunde framställas som en ideologi.

Den moderna kunskapssociologin, som utvecklats från 1920-talet, tar däremot ofta sin utgångspunkt i de tidiga marxistiska föreställningarna om ideologi. Viktigaste namnet är här Karl Mannheim. Kunskapssociologin har emellertid också valt andra vägar och utelämnat frågan huruvida en ideologi måste vara falsk eller förvriden; även sanningen är bunden till konkreta sociala omständigheter, säger t.ex. Robert Merton.

I den moderna statsvetenskapen liksom i dagligt tal har de politiska åskådningarna som liberalism, socialism och konservatism kommit att ses som ideologierna framför andra. En viktig roll för utvecklingen i Sverige spelade Herbert Tingsten med sina kritiska granskningar av enskilda politiska system som konservatism, fascism och socialism. Han hävdade att dessa ideologier, som han huvudsakligen såg som i längden ohållbara, motsägelsefulla teorier om samhället, var på väg att försvinna i länder med fri partibildning och öppen debatt. Kvar blev ett slags demokratisk överideologi. Tingsten anslöt sig därmed till tesen om "ideologiernas död", som under 1950- och 60-talen spelade en viss roll även i bl.a. USA och Frankrike.

Under 1990-talet tycks denna tes vinna förnyad popularitet men nu med en annan innebörd. Nu sätts den i samband med sovjetsfärens upplösning och kommer i själva verket att innebära att en av de kämp-

ande ideologierna segrat och erövrat ideologiskt monopol. Samtidigt har den dominerande internationella forskningen om ideologi slagit in på andra vägar. Av stor betydelse har därvid intresset för språket som teckensystem varit. Ideologiforskningen har med andra ord inspirerats av semiotiken. Antropologen Claude Lévi-Strauss och litteraturkritikern Roland Barthes har därvid spelat en viktig roll. Att studera en ideologi blir nu inte huvudsakligen att ur en text eller annan manifestation av en ideologi söka vaska fram ett idéinnehåll utan att i själva det språkliga uttrycket finna den "sekundära meningen", alltså den extra information som uttrycket ger utöver den som är tillgänglig för en innehållsanalys. Ideologin har nämligen inte sin övertygelsekraft främst genom abstrakta idéer utan genom att anknyta till sådant som för dess bejakare ter sig som självklart, naturligt eller i överensstämmelse med sunda förnuftet. Denna anknytning framträder genom den språkliga formen.

Hos den franske marxistiske filosofen Louis Althusser finns också ansatser till samma angreppssätt, men han knyter samtidigt ideologierna till vad han kallar de "ideologiska statsapparaterna", skolan, kyrkan, rätten, familjen osv. Dessa institutioner utgör enligt hans mening förutsättningarna för människors tankar och åsikter. De ger så att säga ramarna för föreställningsvärlden. Man kan enligt Althusser inte tänka sig ett samhälle utan ideologi. Ideologi är alltså inte liktydigt med "falskt medvetande" utan snarare förutsättningen för människors medvetande, deras åsikter och tankar, i ett bestämt samhälle.

Det senaste decenniets ideologiforskning har dominerats av ansträngningar att förfina analysinstrumenten men också att vidareutveckla problemen om förhållandet mellan ideologi och samhälle. Ett särskilt intresse har ägnats ideologiska förändringar, dvs. frågan hur och varför tänkesätt, värderingssystem etc. – kort sagt vad som populärt kallas tidsandan – förändras.

människosyn, i samtida idédebatt gängse term för uppfattningar om människans grundläggande egenskaper, hennes möjligheter och begränsningar. Människosynen har ofta ett historiskt samband med mer omfattande livsåskådningar eller ideologier. *Etiska grundvärderingar* av människans värde kan ingå i människosynen, dvs. antaganden om vad människan bör eftersträva och vilka egenskaper som är särskilt värdefulla. Uppfattningar om själens existens och natur eller människans öden efter döden hör också hit, men det är då fråga om *obevisbara försanthållanden*, omöjliga att avgöra på vetenskaplig väg. Människosyn kan man också kalla sådana *öppna teorier om människan* som i princip går att pröva empiriskt men som i praktiken knappast låter sig prövas, t.ex. uppfattningar om vad människor djupast sett eftersträvar eller om vilka de grundläggande skillnaderna är mellan människor och djur. - För den växande mängden empiriska fakta och teorier om människan kan man lämpligen använda termen "människokunskap".

Olika religiösa traditioner förmedlar olika människosyn. Central i kristendomen är föreställningen att människan är skapad till Guds avbild (imago Dei), att hon har en särställning i skapelsen och är bestämd till gudsgemenskap. Genom ett historiskt eller existentiellt tolkat syndafall förfelar hon dock denna bestämmelse. I frågan om djupet av detta fördärv och om människans möjlighet att medverka i frälsningen finns skilda - och kyrkoskiljande - meningar. Den slutliga räddningen består i ett evigt liv (med bevarad individualitet) i "den nya skapelsen". I österländsk religion uppfattas livstörsten som människans största olycka. Hon kan befrias genom olika existensformer (reinkarnationer); konsekvenserna av människans handlingar kvarstår alltid, men ett misslyckat liv kan övervinnas i nästa existensform. Sluttillståndet är nirvana, fattad som en överindividuell världssjäl (hinduismen) eller som ett formlöst tillstånd bortom existens och icke-existens (buddhismen).

Den västerländska filosofin har alltsedan Platon och Aristoteles reflekterat över grundläggande frågor om människans natur. Protagoras har med sin berömda sats att människan är alltings mått lämnat väsentliga impulser till den humanistiska traditionen. Renässansfilosofen Pico della Mirandola framhäver människans autonomi och frihet. Under

1700-talet motiverar Kant människans egenvärde med hänvisning till hennes förnuftsnatur. Kierkegaard har med sin betoning av den mänskliga subjektiviteten blivit en viktig inspirationskälla för 1900-talets existentialistiska filosofier.

Vetenskapens perspektiv på människan är av särskild betydelse i modern tid. Darwin inordnar genom sin evolutionsteori människan i natursammanhanget. Radikala tillämpningar av Darwins teorier (hos t.ex. Nietzsche) tolkar övermänniskan - obunden av moralens inskränkningar - som utvecklingens mål. Freuds teori om människans omedvetna själsliv har haft ett oöverskådligt inflytande på 1900-talets konst och litteratur. Modern hjärnforskning och genetik har lagt grunden för en reduktionistisk människosyn, som hävdar att människan uttömmande kan beskrivas i fysiologiska och biologiska termer.

Det systematiska studiet och formulerandet av människosyner bedrivs i kontinental tradition inom ämnena filosofisk respektive teologisk antropologi. I Sverige studeras människosynsfrågor mer systematiskt inom filosofin, idéhistorien, litteraturvetenskapen samt inom religionsvetenskapen (främst inom delämnen som etik och livsåskådningsforskning)

Ingen *politisk ideologi* hyllar entydigt en enda människosyn, men det finns en viss släktskap mellan ideologier och uppfattningar om människans natur. Den konservatism som utvecklas främst under andra hälften av 1800-talet betonar att människan är bunden till sitt biologiska arv - eventuellt också till sin syndiga natur - och att hon därför inte kan ändras på djupet. Det innebär också att samhället inte kan reformeras mer än marginellt och mycket långsamt. Gentemot detta hävdar såväl liberaler som socialister att människan främst präglas av sin sociala miljö och att hon därmed kan förändras i takt med den. Allra längst i denna riktning gick de ryska kommunisterna, som drömde om att i och genom sovjetexperimentet skapa en helt ny människa. Klassiska konservativa och socialister liksom kommunister förenas å andra sidan gentemot liberalerna genom sin övertygelse att människan i grunden är en kollektiv varelse, vare sig kollektivet nu - som hos de konservativa - är familjen, ståndet och nationen, eller det är klassen eller mänskligheten, som hävdas inom ideologierna till vänster. För liberalerna är människan först och sist individ.

humanism (för etymologi se *humanist*), i filosofisk bemärkelse ett etiskt-estetiskt förhållningssätt som grundas i en normativ uppfattning av människans väsen. Därmed avses å ena sidan att människan har ett värde som inte får kränkas, å den andra att hon har möjligheter och frihet att utvecklas moraliskt, estetiskt och intellektuellt och därigenom förverkliga sin mänsklighet. Humanism innebär ett avståndstagande från olika former av brutal eller förnedrande behandling av människor. Humanism står också i opposition till teorier som förnekar människans frihet och beskriver henne som styrd av ödet, arvsynden, sin biolo-giska natur, det genetiska arvet, den sociala miljön eller andra struk-turer. Humanism är ett honnörsbegrepp med vidsträckt och diffus användning i vardagsspråket och den allmänna debatten. Det före-kommer emellertid också som filosofisk term, särskilt i de kristna, marxistiska och existentialistiska traditionernas diskussion av männi-skans villkor.

värdering, handlingen att sätta ett (positivt eller negativt) värde på något eller resultatet av att utföra en sådan handling. Resultatet har i allmänhet formen av ett omdöme, en åsikt eller en uppfattning. Inte sällan betecknas en uppfattning som en värdering för att antyda att den är subjektivt eller personligt präglad, ett bruk som naturligtvis sammanhänger med att värden ofta förstås som något icke objektivt, något som *vi* tillskriver objekten. Värdering i denna bemärkelse sätts därför ofta i motsats till (objektiv) beskrivning, en motsättning som dock på många sätt är problematisk och sammanhänger med grundläggande frågeställningar i kunskapsteori och metafysik.

attityd (fr. *attitude* 'hållning', av ital. *attitudine*, ytterst av senlat. *aptitu´do* 'lämplighet', 'lämpligt tillfälle'), kroppsställning, kroppshållning, pose; eller inställning, förhållningssätt. Attityd är alltsedan 1920-talet en viktig term inom socialpsykologin och andra socialvetenskaper. Ordet har dock använts i vetenskapen längre än så. Darwin använde

t.ex. attityd om människors och djurs kroppsorienteringar och ställningar, gester, miner och läten, som han fann vara artspecifika uttryck för känslor. Han definierade attityd som något *yttre* eller ett beteende som kan observeras. Hans definition användes senare av G.H. Mead, som ansåg att den sociala omvärldens attityder, som möter varje individ alltifrån den tidiga barndomen, bidrar till att forma de unika kognitiva, intellektuella kompetenser som möjliggör mänskliga former för samarbete och samhällsliv.

Andra har däremot använt ordet attityd om något *inre* eller mentalt och inte direkt iakttagbart, som antagits påverka t.ex. varseblivning och tänkande. Tyska experimentalpsykologer inom Würzburgskolan avsåg med attityd en mental förhandsinställning som påskyndar tänkandet vid problemlösning. Deras definition av attityd bidrog till uppkomsten av den dynamiska psykologin. De amerikanska sociologerna W.J. Thomas och Florian Znaniecki använde attityd för att beteckna en genom erfarenheter uppbyggd disposition som styr en individs handlande. Begreppet attityd antogs av dessa forskare kunna förklara att sociala beteenden när situationerna växlar visar individuellt utformade mönster. Deras arbete från 1918 blev banbrytande, och forskning kring attityder tog snabbt fart, särskilt i USA. En omfattande internationell forskning har bedrivits sedan 40-talet kring attitydernas betydelse för individen och för samhället och kring betingelserna för hur attityder bildas och förändras. Forskningen har resulterat i dels ett flertal teorier och metoder för observation och mätning av attityder, dels en betydande kunskap som tillämpas inom många samhällsområden.

Inom socialpsykologin och andra vetenskaper används termen attityd i dag vanligen för en varaktig inställning som har byggts upp genom erfarenheter och kommer till uttryck i att man är för eller emot något (ett *attitydobjekt*). I stort sett blir de flesta företeelser i samhällslivet föremål för attityder. Det kan vara abstrakta objekt som jämställdhet, idrott, religion. Det kan också vara specifika beteenden som att använda tandkrämen X. Föremålet för en attityd kan vara en person - även den egna personen - och då ofta i en social roll, t.ex. som mor, lärare eller riksdagsman.

En attityd anses bestå av kognitiva, affektiva och intentionella komponenter. Den *kognitiva* delen innehåller vad en person tror eller vet om något. Om attitydobjektet är 'att dricka alkoholhaltiga drycker', består det kognitiva innehållet av vad man tror om alkoholförtäringens effekter i kroppen, på sinnesstämningen och beteendet, vad man tror om konsekvenserna för samhället etc. Förmågan att samtidigt beakta en stor mängd kunskap är mycket begränsad, och bara en del av vad man känner till får en sådan betydelse att det påverkar attityden hos en individ. Den *affektiva* komponenten svarar för hur starkt man tar ställning för eller emot attitydobjektets olika egenskaper: hur positivt eller negativt bedömer man de olika effekterna av alkoholförtäring? Den *intentionella* komponenten slutligen är beredskapen till handling när det gäller attityd-objektet, t.ex. den avsikt man har att själv dricka eller inte dricka något alkoholhaltigt.

En attityds psykologiska funktioner anses vara bl.a. att den förenklar hanteringen av information från den sociala omvärlden och blir ett slags mall för förståelsen av många likartade situationer i vardagslivet. Vidare kan en attityd som någon uttrycker i ord eller handling bidra till att hos andra skapa och vidmakthålla den bild av honom eller henne som är förenlig med självuppfattningen. Olika attityder inom individen anses vara hierarkiskt uppbyggda. Några är mer övergripande och speglar inställningen till företeelser som på olika sätt berör något centralt eller viktigt i individens liv. Attityder längre ner i hierarkin avser alltmer specifika objekt. Mer övergripande attityder har visat sig vara mycket stabila. Försök att påverka och förändra dem möts av psykologiskt motstånd hos individen.

Attityder varierar alltså i betydelse men också i styrka: från starkt positiva till starkt negativa. En speciell undergrupp bland negativa attityder är *fördomar*. Dessa bygger vanligen på lätt identifierbara egenskaper - hos människor t.ex. kön, nationalitet eller hudfärg - utan

att annan tillgänglig information blir beaktad. En fördom leder ofta till diskriminerande behandling av dem mot vilka den är riktad.

fördom, negativ attityd mot individer och företeelser vilken bygger på vissa lätt identifierbara egenskaper hos dessa utan att annan tillgänglig information blir beaktad. Ofta är fördomar antipatier som bygger på felaktiga och nästan orubbliga generaliseringar, vilka hindrar rättelse även om starka motargument skulle uppbringas. Liksom attityder i allmänhet anses inom socialpsykologin fördomar bestå av s.k. kognitiva, affektiva och intentionella komponenter. (Filosofiska rum met i P1 program kl 17 den 3 februari 2008 handlade om fördomar.)

stereoty´p (fr. *stéréotype* 'av fast eller oföränderlig typ', av *stereo-* och grek. *ty´pos* 'mönster', 'förebild'; 'prägel'), inom socialpsykologin: förenklad, ofta allmänt omfattad föreställning om utmärkande egenskaper hos alla som tillhör en viss grupp, t.ex. nation, ras, religion eller kön, också en där man själv ingår. Ett exempel på en stereotyp är "skottar är snåla". Stereotypen påverkar ofta den bild man skapar sig av en individ ur en viss grupp utan att man närmare prövar om den är korrekt. En stereotyp är vanligen uppbyggd av viss faktisk kunskap och förenklar hanteringen av intryck från omvärlden, men den kan påverka inte bara uppfattningen om hurdana vissa andra "är" utan också om hurdana de "bör" vara. Stereotyper bidrar ofta till att vidmakthålla fördomar och negativa attityder.

moral (fr. *morale*, av lat. *mora´lis* 'som rör sederna', av *mos*, genitiv *mo´ris*, 'sed'), uppfattning om rätt och orätt. En individs eller en grupps moral visar sig i vad de gör eller underlåter att göra, medan deras *etik* är deras reflexioner över det berättigade i vad de gör eller underlåter att göra. När man t.ex. talar om filosofen Kants moral, är det hans handlingssätt och vanor man åsyftar. Talar man om Kants etik, är det normalt hans skrifter om moralens grunder man avser. Av detta skäl är t.ex. affärsmoral och affärsetik inte heller riktigt detsamma, även om man ibland inte skiljer mellan etik och moral, i synnerhet inte mellan adjektiven "etisk" och "moralisk".

moralfilosofi, två olika men relaterade problemområden inom etik: *normativ etik* och *metaetik*. Den normativa etiken sysslar med frågor om vad som är rätt och orätt, gott och dåligt och försöker uppställa principer (normer) för detta. Metaetiken undersöker och analyserar semantiska, ontologiska och kunskapsteoretiska frågor som uppkommer i normativ etik. Den är en gren av värdeteori.

jämställdhet innebär att kvinnor och män har samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter inom alla väsentliga områden i livet. Jämställdhet förutsätter en jämn fördelning av makt och inflytande, samma möjligheter till ekonomiskt oberoende, lika villkor och förutsättningar i fråga om företagande, arbete, arbetsvillkor samt utvecklingsmöjligheter i arbetet, lika tillgång till utbildning och möjligheter till utveckling av personliga ambitioner, intressen och talanger, delat ansvar för hem och barn samt slutligen frihet från könsrelaterat våld. Denna artikel fokuserar på tre väsentliga jämställdhetsområden: för det första arbetsmarknad, utbildning och försörjning, för det andra familj och föräldraskap samt för det tredje makt och inflytande. (För området könsrelaterat våld, se kvinnomisshandel.) Perspektivet är svenskt, men rymmer även internationella utblickar.

Jämställdhet är närbesläktat med jämlikhet. Medan jämlikhet rör alla människors lika värde är jämställdhet förbehållet förhållandet mellan könen. Det svenska ordet jämställdhet i den nu aktuella betydelsen etablerades i samband med att frågan om lagstiftning mot könsdiskriminering initierades politiskt i början av 1970-talet. År 1979 antogs Sveriges första jämställdhetslag, som sedan dess reviderats fyra gånger (1992, 1994, 1998 och 2000).

Man kan tala om *kvantitativ* resp. *kvalitativ jämställdhet*. Kvantitativ jämställdhet kallas för rättviseaspekten. Det är helt enkelt orättvist att vissa människor utan särskilda skäl skall ha lägre lön, sämre arbetsvillkor och mindre möjligheter till inflytande, osv. Jämn könsfördelning anses råda då båda könen är representerade till minst 40 % vardera. Med kvalitativ jämställdhet avses ett förhållande där innehåll, villkor, regler, rutiner, organisation, värderingar, maktförhållanden m.

m. är könsneutrala och således inte präglade av tillskrivna könsbestämda kvalifikationer och kompetenser. Förändras den kvantitativa fördelningen mellan könen finns förutsättningar för kvalitativa förändringar och omvänt. Det finns en skillnad mellan *formell* och *reell jämställdhet*. Formell jämställdhet, i meningen att det inte längre finns några formella eller rättsliga hinder för jämställdhet, har successivt uppnåtts i Sverige, t.ex. genom att alla yrken är öppna för båda könen, genom särbeskattningen och genom jämställdhetslagen. Däremot fortgår alltjämt arbetet för reell jämställdhet, dvs. att kvinnor och män har lika villkor i realiteten.

Jämställdhetssträvandena har sina historiska rötter i den tidiga kvinnorörelsen, där kampen för kvinnlig rösträtt var av särskild betydelse. År 1921 fick Sverige allmän rösträtt, dvs. kvinnor fick rätt att rösta och blev samtidigt även valbara till riksdagen. Samma år valdes fem kvinnor in i riksdagens första och andra kammare, och 1947 fick vi den första kvinnan i regeringen, professorn i nationalekonomi Karin Kock.

Jämställdhetsarbetet, som bedrevs av bl.a. kvinnorörelserna, och debatten om och de faktiska förändringarna som ägt rum i relationerna mellan könen, har lett till reaktioner. Under de senaste decennierna har mansrörelser av varierande slag vuxit fram på skilda håll i världen. Vissa av dem har konservativ och revanschistisk karaktär och består av medlemmar som strävar efter att återupprätta mäns traditionella roll och ställning, t.ex. Promise Keepers i USA. Andra tar parti för jämställdheten på olika sätt. Männens roll i jämställdhetsarbetet uppmärksammades alltmer under 1990-talet.

Som strategi i samhällsutvecklingen introducerades under 1990-talet mainstreaming. Sverige, liksom EU, har antagit det övergripande målet om mainstreaming. Det innebär att könsperspektivet tydliggörs och beaktas inom alla delar av regeringens arbete liksom inom statliga verk och myndigheter.

diskriminering (av latin *discri´mino* 'avskilja'), särbehandling (av individer eller grupper) vilken innebär ett avsteg från principen att lika fall skall behandlas lika. Man brukar skilja mellan *värdeneutral diskriminering* och *positiv diskriminering* resp. *negativ diskriminering*. I dagligt tal avser man med diskriminering den negativa formen, dvs. sådan särbehandling av en grupp eller av en individ som innebär olägenhet av något slag.

För att konstatera diskriminering, dvs. att lika fall inte behandlas lika, måste man kunna avgöra vad som är lika fall. Regeln att rösträtten i Sverige vid val till riksdagen är allmän och lika för svenska medborgare gäller inte för dem som inte fyllt 18 år på valdagen; men det är därför inte självklart att barn och ungdomar är diskriminerade. Man måste i sådana sammanhang utgå från vad som enligt de i samhället (i stort sett) accepterade föreställningarna är lika fall. I varje situation bör man därför ange de universella normer, internationella konventioner, lagar, umgängesregler osv. som bedömningen förutsätter. Detta är svårt när det gäller relationerna mellan grupper inom ett samhälle och blir ännu mer komplicerat när statsmakten själv är part i konflikten.

En viktig distinktion är den mellan *individuell diskriminering* och *institutionell (strukturell) diskriminering*. Den senare formen innebär att regler, föreskrifter eller praxis i ett socialt system avsiktligt eller oavsiktligt får diskriminerande konsekvenser; de diskriminerande handlingarna är en del av de formella och informella rutiner som gäller i institutionerna. Således innebär detta att diskriminering inte enbart praktiseras av individer utan även kan ingå i de sätt som samhällets institutioner, organisationer, företag m.fl. fungerar. Föremål för diskriminering kan vara i stort sett vilka kategorier, gruppbildningar eller kollektiv som helst. Inom ramen för internationell rätt och nationell lagstiftning avgränsas de grupper som däri skall anses vara skyddade mot diskriminering.

DN 27 okt 2010:

“Myten om det goda Sverige”

“Bilden av Sverige är inte längre enhetlig utan mångfacetterad. Och det har den varit sedan länge, menar historikern Heléne Lööw. Men förändringar i samhället och enstaka händelser gör att myten om Sverige ställs på sin spets.”

“Medan utländska medier skriver om att bilden av Sverige förändrats efter Sverigedemokraternas framgångar i riksdagsvalet och efter de senaste våldshändelserna i Malmö så är frågan: Finns det bara ett sätt att beskriva Sverige?

Heléne Lööw är docent i historia och har tidigare specialiserat sig på nazism i Sverige, ett ämne hon har skrivit flera böcker om. Sedan augusti arbetar hon på Uppsala universitet med ett projekt som leds av Rikspolisstyrelsen om hur man ska minska konflikter vid större demonstrationer och konfrontationer mellan polis och demonstranter. För henne är bilden av Sverige sedan länge mångfacetterad.

– Bilden av Sverige bygger på ett slags myt, säger hon. Myten om det lugna och stabila Sverige borde ha förändrats sedan länge men ska man peka på en tidpunkt och en händelse då bilden av Sverige verkligen förändrades så var det efter mordet på Olof Palme, och det var ju ett tag sedan. Sverige är ju faktiskt det land i Europa där en statsminister och en utrikesminister mördats på öppen gata. Ändå lever det en föreställning som skapades efter andra världskriget av ett land med konsensus och tolerans, något som egentligen aldrig har funnits. Den borde ha rämnat för länge sedan.

Enligt Heléne Lööw finns det en kollektiv bild av Sverige som aktiveras efter varje större händelse. Samtidigt blir reportagen i utländska medier inte sällan ett försök att slå sönder bilden av den framgångsrika välfärdsstaten där Pippi Långstrumps nya grannar heter Wallander och Larsson.

– Senast blev det en del sådana reportage efter det att Sverigedemokraterna kom in i riksdagen. Då var det nästan med lite skadeglädje som en del medier konstaterade att nu är svenskarna definitivt som oss.

När det gäller våldsbrotten i Malmö så upplever de flesta svenskar det som händer där på avstånd. Det blir något man ser på teve eller läser om.

– Jag tror att många upplever det som händer i Malmö som något som inte angår dem eftersom de inte ser sig själva som potentiella offer. Det är inte deras verklighet, det är inte de som springer hem från bussen eller oroar sig för någon som inte kommit hem i tid. Det är lätt att tänka att man kanske måste se ut eller vara på ett visst sätt för att bli drabbad. Men så behöver det ju inte vara.

Heléne Lööw konstaterar att ingen i dag vet vilka bevekelsegrunder som ligger bakom brotten. Samtidigt är det lätt att vi skaffar oss förutfattade meningar och att vi drar snabba slutsatser, i viss mån för att skydda oss själva, menar hon.

– I dag har vi en diskussion kring Malmö som en problematisk stad, en stad med segregation och brottslighet. Många tänker ”konflikter” och ”bråk” när det gäller Malmö och därför riskerar Malmö att få samma stämpel som andra orter tidigare har fått, som Klippan som länge associerades med rasism och grov brottslighet efter ett knivmord på en asylsökande flykting där 1995.

Men som man i dag kanske inte längre tänker på?

– Nej, men skulle det hända något igen så dras ofta allt det gamla

upp. Då börjar människor minnas. Precis som Lasermannen finns kvar i något kollektivt medvetande så finns äldre händelser kvar också på andra platser. I århundraden har Sverige befunnit sig i Europas utkant som ett litet marginaliserat land. Det tänker vi inte alltid på. Vi hade ett slags glansperiod efter andra världskriget då vi internationellt seglade upp som en förebild. Nu är vi kanske tillbaka till vår gamla position.

Sveriges röst i världen är inte lika stark?

– Styrkan försvagades när vi blev medlemmar av EU där EU talar med en röst internationellt. Vi har inte längre samma handlingsutrymme.

Samtidigt som bilden av Sverige förändras över tiden förändras själva landet av impulser och kreativitet från nyinflyttade människor från andra länder och genom nya generationer svenskar som växer upp och blir delaktiga. Men mitt i detta finns det de som har lättare att se skillnader än likheter och gör dessa till ett problem.

– Vi har lite svårt att acceptera att människor efter ett tag upphör att vara invandrare. Att de faktiskt är medborgare. Att de faktiskt är här för att stanna. En del av dem vi kallar för invandrargrupper har bott här i generationer, de är födda och uppväxta här. De känner inget annat land än Sverige.

Vad kan man göra åt det synsättet?

– Det är svårt att förändra mentala strukturer. Det är en väldigt lång process. Samtidigt har vi ett byråkratiskt system som befäster detta. Kanske borde vi fråga politikerna *när* en grupp upphör att vara en invandrargrupp.

Enligt Heléne Lööw är det svårt att säga hur pass utbredd invandrarfientligheten är i Sverige. Enligt henne är det få personer som är generellt främlingsfientliga.

– Det mesta handlar om vilken grupp vi just nu talar om. Det är knappast någon som vill kasta ut norrmännen, finländarna eller andra européer. Huvudsakligen handlar det om muslimska utomeuropéer.

Hur ska vi komma tillrätta med den polarisering som finns på vissa platser i dag?

– Jag tror inte att det finns något snabbt sätt att ändra detta på. Historiskt sett har detta alltid tagit lång tid. I vårt moderna samhälle tror vi ofta att det räcker med att trycka ned ett lämpligt åtgärdspaket så löser vi problemen. Jag tror att vi får acceptera att det går långsamt och att människor inte alltid tycker om varandra men att vi måste arbeta för att skapa ömsesidig respekt. Det är ett evighetsarbete. Vi måste kanske acceptera att människor lever sida vid sida utan att älska varandra men att de kan göra detta utan våldsamma konflikter.

– När man tittar på de intoleranta föreställningarna så är de uråldriga. Antisemitismen är mer än tusen år. Föreställningarna om islam går tillbaka till korstågen. De existerar som ett slags bakgrundsbrus i den västerländska civilisationen.

Varför har människor ibland så svårt att acceptera avvikelser från den norm som vi anser oss leva inom?

– De flesta uppfattar att mitt sätt att leva är ett bra sätt att leva och att det är en slags normalitet, det rätta sättet som man ska leva. Man tänker kanske inte på att alla andra uppfattar sitt sätt att leva på exakt samma sätt. Det är där den ömsesidiga respekten för varandra kommer in.

Ligger det en fara i att vi utmålar oss som att vara på ett visst sätt och beskriver nationen som enhetlig?

– Det är också en del av myten. Vi svenskar är inte på ett visst sätt.

Sverige är väldigt mycket. Sättet att leva och att vara varierar enormt beroende på var i Sverige som du bor. Där blir frågan om integration komplicerad. Integrerad i vad? Det är en väldig skillnad att bo i Stockholmsregionen, ett litet samhälle på landsbygden eller i en kuststad, i ett visst bostadsområde och så vidare. Det finns olika svenskheter beroende på var du befinner dig någonstans. Och vem bestämmer när någon har integrerats?

Heléne Lööw trycker på vikten av att hålla igång en dialog. Att diskutera också de svåra och obekväma frågorna.

– Kan man skapa ett slags ömsesidig acceptans och hålla en dialog levande, då kan man kanske undvika öppna konflikter. När man slutar tala och stänger möjligheterna till dialog, då kan situationen förvärras. Jag tycker att man ska tala betydligt mer. Så länge man gör det går man inte till fysiskt angrepp i alla fall. Det är en väg som är väldigt framgångsrik även om den är krävande. Vi borde vara bra på samförståndslösningar i Sverige men vi är inte det längre.

Clas Svahn
clas.svahn@dn.se “

“SKOTTATTENTATEN I MALMÖ
Se ministern möta Malmöbor efter skotten
SENASTE NYTT
Skottdåden i Malmö en stor internationell händelse
Polisens teori: Skytten känner till området väl
Polisen tror sig kunna säkra dna från skytt
Ännu en skottlossning i Malmö
Butiksägare beskjuten efter demonstration
Skott mot butik i Malmö
Fler skott i Malmö
Religiös manifestation mot skotten
Skytten binds till minst fem skottdåd
Brottsplatserna viktiga i jakten på gärningsmannen
Inga spår efter förmodad beskjutning
Malmöskott ekar över världen
Polisen: Skytten mellan 20 och 40
”Många vågar inte gå ensamma”
Kvinnorna sköts genom fönstret
BAKGRUND
Ensam skytt fortsätter gäcka polisen
Många illegala vapen men få beslag
Kulor som fingeravtryck
Polisen skamfilade rykte kan tvättas bort
Gellert Tamas: ”Dagens samhälle liknar Lasermannens”
DEBATT
”Beatrice Ask måste agera för Malmö – eller avgå!”
LEDARE
Frågor utan svar”

DN 28 okt 2010 ledare :

“Fram med sanningen”

“Under århundraden har romer förtryckts, förföljts och mördats. Europa behöver en sanningskommission och statsminister Reinfeldt kan börja i Sverige. “

“Tänk så många gånger jag har suttit vid ett middagsbord och fått samma kommentar, berättade Maria Leissner under ett frukostseminarium vid organisationen Civil rights defenders i Stockholm i går.

Demokratiambassadör Leissner har varit ordförande för Delegationen för romska frågor, som överlämnade sitt slutbetänkande till regeringen i juli.

Leissners uppdrag har lett till många reaktioner från omgivningen, också under privata middagar. Upprepade gånger har hon fått höra av bordsgrannar att de minsann inte är rasister, men att de inte ”tycker om romer”.

Hur skulle jag ha reagerat om de sagt samma sak om judar? Varför har jag inte rest mig upp och gått från bordet? undrade Leissner retoriskt. Förklaringen till fördomarna är framför allt bristande kunskap, hävdade hon.

Det är säkert en riktig slutsats. Den förfärliga historien om hur Europas romer har förföljts och förtryckts är inte tillräckligt dokumenterad, studerad och allmänt känd.

Det är bland annat därför som männi-skor som annars anser sig vara upplysta och bildade kan häva ur sig rasistiska kommentarer. Det sker antagligen runt om i Europa varje minut.

I Leissners betänkande ”Romers rätt – en strategi för romer i Sverige” redogörs kortfattat och på torr utredningsprosa för 500 år av förtryck. I Rumänien var romer slavar fram till 1855, i Mussolinis Italien beordrades total utrensning och i Hitlers tredje rike deporterades och mördades minst en halv miljon.

I Sverige drabbades resande, som kallades ”tattare”, särskilt hårt av steriliseringslagarna som infördes på 1930- och 40-talen. Kvinnor i långt gången graviditet tvingades till sena aborter och tvångssteriliserades. Hela släkter sargades, vilket har återverkningar än i dag. Ända fram till 1960-talet hade svenska kommuner rätt att avvisa romer efter tre veckors vistelse. Därmed fick barnen inte gå i skola och föräldrarna fick inga barnbidrag. Många romer lever än i denna dag som papperslösa i Europa och förvägras därmed de rättigheter som är knutna till ett medborgarskap.

Allt detta – och en hel del därtill – vet vi. Men det behövs mer dokumentation och fördjupad kunskap om historien.

Därför borde regeringen lyssna på Maria Leissners förslag om att tillsätta en sanningskommission. Statsminister Reinfeldt har redan förklarat att han inte tycker att det behövs.

Men en ordentlig dokumentation av det offentligas behandling av romer skulle vara värdefullt av flera skäl.

Alla länder behöver göra upp med sitt förflutna och det gäller också Sverige. Övergrepp och förtryckets mekanismer måste fram i ljuset för att nya generationer ska kunna gå vidare och lära sig av det som hänt. Fördjupad kunskap om romernas historia skulle förhoppningsvis rensa bort en del av de rent rasistiska kommentarerna. En kartläggning av förtrycket, följt av en ursäkt i någon form, skulle dessutom skapa en känsla av upprättelse bland romerna. Det skulle kunna vara början på en ny och bättre relation.

Frågan är känslig och laddad, det märktes också under gårdagens seminarium. Det ställdes frågor om hedersvåld och förtryck av hbt-personer i romska hem. Romernas begripliga misstro mot majoritetssamhällets företrädare riskerar att bli ett skydd för våld i de starka familjerna. Men inte ens en utsatt minoritet kan ta lagen i egna händer.

Hela Europa skulle behöva en sanningskommission. I väntan på den kan statsminister Reinfeldt se till att Sverige blir ett gott exempel för andra.

DN 28/10 2010 “

DN 21 nov2010:

“Tintin i belgisk rättegång”

“Seriefiguren Tintin ska upp i rätten i morgon, måndag. Då börjar rättegången om seriealbumet ”Tintin i Kongo”, som vissa tycker är kränkande.”

“Rättegången sker i Tintins ”hemland” Belgien och det är Bienvenu Mbutu som stämt förlaget Moulinsart som äger rättigheterna till seriealbumet. Mbutu menar att seriealbumet strider mot en lag som förbjuder rasistiska bilder i konstnärliga produkter.

– Det här seriealbumet ger en oacceptabel bild av Afrika, säger Bienvenu Mbutu till Sveriges Radios magasin ”God morgon världen”. Mbutu är kritisk till bilderna i albumet som ger en bild av svarta människor som ”allmänt dumma och kolsvarta afrikaner”. Vinner Mbutu i rätten kan det betyda att försäljningen av albumet stoppas. Mbutu tycker dock att det finns ett alternativ – att Belgien ber kongoleser om ursäkt för de kränkande bilderna och att albumet får ett försättsblad som beskriver Belgiens övergrepp i Kongo för 100 år sedan.

Företaget Moulinsart som äger rättigheterna hävdar att ”Tintin i Kongo” måste ses i ljuset av att albumet skrevs för 80 år sedan, när synen på rasism var annorlunda.

Om domstolen går på Mbutus linje hävdar förlaget att även andra böcker måste förbjudas, till exempel verk av Jules Verne eller Honoré de Balzac.

Belgien styrde Kongo i 75 år och omkring 10 miljoner människor uppskattas ha förlorat livet på grund av den brutala regimen. ”Tintin i Kongo” skrevs av Georges Remi under dennes pseudonym Hergé.

Remi har hävdat att den dagstidning som publicerade serierna om Tintin tvingade honom att skriva ”Tintin i Kongo”.

Mikael Bondesson
mikael.bondesson@dn.se “

“**LÄS MER**
Tintin i ett nytt Amerika
Efter 75 år får Tintin äntligen tala till punkt
Tintin får väggmålning i Bryssel
Det visste du inte om Tintin
Tintin debuterade vid 8 månaders ålder
Tintin tar sig an upphovsrätten”

DN 23 nov 2010:

“Dödstraffet viker – men några länder håller emot”

“Att döma andra människor till döden har till slut blivit ett undantag bland världens rättssystem, efter att tidigare ha varit något självklart. Dödsstraffet har avskaffats i två tredjedelar av alla länder. Men i delar av Asien avrättas ännu tusentals, och USA tycks långt från ett avskaffande.”

“Att straffa människor med döden har varit en tämligen normal ordning så länge mänsklig verksamhet har dokumenterats. Straffrätten har i århundraden präglats av idén om hämnd för begångna synder. Numera går utvecklingen mot en värld utan dödsstraff. Men vägen är inte rak (se faktaruta här intill).

Låt oss granska läget i olika delar av världen.
Nästan alla stater som fortfarande tillämpar det yttersta straffet ligger i Asien och Afrika. Söder om Sahara avrättades tio människor under 2009, i Nordafrika och Mellanöstern drygt 600 och i övriga Asien mer än tusen, varav en överväldigande majoritet i Kina.

Kina har haft ännu svartare år. Åren 1996 och 2004 avrättade landet uppskattningsvis (antalet betraktas som en statshemlighet) över 3.000 personer, enligt Amnesty International. Det är fler än antalet civila som dött något enskilt år i Afghanistankriget.

Högsta domstolen i Kina beslutade i mitten av 2000-talet att se över alla dödsstraff som utmäts av provinsdomstolarna, och det förekommer en juridisk diskussion om huruvida straffet bör avskaffas. Men i officiell politik märks ännu inga sådana signaler.

I en DN-intervju för två år sedan sade Kinas Sverigeambassadör Chen Mingming att det finns ”ett överväldigande stöd bland allmänheten för att behålla dödsstraffet som avskräckning och straff för de grövsta brotten”. Att avskaffa det skulle strida mot den allmänna viljan, och det vet regeringen, sade Chen. Frågan är dock hur stor den avskräckande effekten kan vara när antalet avrättade inte redovisas. Efter Kina står Iran för de flesta avrättningarna, minst 388 stycken 2009. Därefter följer Irak, Saudiarabien – och USA, världens mäktigaste demokrati.

Även om frånvaro av dödsstraff är nära förknippat med folkstyre är det inte synonymt. De främsta avvikarna bland de industrialiserade demokratierna är Japan med sju avrättade 2009 och USA med hela 52 stycken.

USA har förvisso länge haft en livlig debatt om straffet. 15 av de 50 delstaterna har förbjudit avrättningar, senast i raden var New Mexico 2009.

Efter en dyster toppnotering 1935 med nära 200 fall minskade antalet avrättade i USA stadigt fram till dess att Högsta domstolen i en dom 1972 kom fram till att dödsstraff stred mot författningen. Alla avrättningar ställdes då in.

Men redan fyra år senare, efter en ny förtydligande dom, återupptogs bruket. Antalet avrättningar steg därefter till en ny topp år 2000, då nästan 100 personer avrättades. Därefter har siffran sjunkit igen. Även antalet avkunnade dödsdomar har gått ned.

Frågan finns hela tiden på den amerikanska politiska dagordningen. Ny dna-teknik har förtydligat dilemmat med att det alltid finns en risk att oskyldiga döms till döden, och nya avrättningsmetoder införs sedan gamla dömts ut som inhumana.

Trots all denna politiska och juridiska rörelse är stödet för dödsstraffet fortfarande massivt hos den amerikanska allmänheten: över 80 procent är för att mördare straffas med döden.

I övriga Nord- och Sydamerika är det sedan 2003 bara den karibiska östaten St Kitts och Nevis som tillämpar dödsstraff. I en handfull andra latinamerikanska länder har personer dömts till döden under 2000-talet, men ingen har avrättats.

I Europa, slutligen, avrättades förra året inte en enda person, vilket var första gången. I våras kom dock ett bakslag: två avrättningar genomfördes i Vitryssland, det enda europeiska land som använt dödsstraff på senare år.

I Ryssland tillämpas sedan 1999 ett undantag. Den ryska författningsdomstolen har slagit fast att ”vägen mot ett fullständigt avskaffande av dödsstraffet är oåterkallelig”.

I östra Europa har EU varit en drivande motkraft efter Berlinmurens fall, eftersom länder som har dödsstraff inte får bli medlemmar i unionen. Av de 18 central- och östeuropeiska länder som skrotat straffet har samtliga gjort det efter 1989. Knappt hälften gjorde det tidigt. Fyra av dem har tagit beslutet på 2000-talet, varav Albanien var senast ut, 2007.

Anders Bolling
anders.bolling@dn.se”

“MOT EN VÄRLD UTAN DÖDSSTRAFF

Först under 1700-talets upplysning började institutionaliserade avrättningar på allvar ifrågasättas. Hade människor verkligen rätt att förfoga över andra människors liv? 1764 gav den italienska filosofen Cesare Beccaria ut ”Om brott och straff”, som blev startskottet för kampen mot dödstraffet.

Under andra halvan av 1800-talet avskaffade några länder dödstraffet, och en bit in på 1900-talet gjorde motståndarna fortsatta

framsteg. Flera latinamerikanska länder var pionjärer. Sedan kom världskrigen och de stora totalitära ideologierna, och kampen drabbades av bakslag.
Inte förrän de senaste decennierna, i takt med att demokratin spridits, har pendeln åter svängt tillbaka. År 1977 var det bara 16 länder som avskaffat dödsstraffet för alla typer av brott. I dag är siffran 95. Bara under 2000-talet har 22 skrotat det oåterkalleliga straffet.
Förutom de 95 som fullt ut avskaffat dödsstraffet har ytterligare 44 av de 197 länderna i människorättsorganisationen **Amnestys genomgång** i princip skrotat straffet men har rättsliga rester kvar, som inte betyder något i praktiken. Summa alltså **139.**
Av de återstående 58 avstår en majoritet från att tillämpa straffet. Under 2009 genomfördes avrättningar i 18 länder, de flesta i Kina (minst tusen under fjolåret).”

“VÅRA UNDERLAG:
Se rådata till dödsstraffsgrafik. (88 kB)
DN.SE:S SERIE OM DÖDSSTRAFF
Dömdes till döden för ett mord han inte begått
Ander blev den siste att avrättas
Dödstraffet viker – men några länder håller emot
Massivt folkligt stöd för dödsstraff i USA
”Dödsstraff får icke förekomma”
100 years of the death penalty”

DN 23 nov 2010:

“Dödsstraffet i världen: Interaktiv karta ger effektfull bild”

I dag, den 23 november 2010, har 100 år passerat sedan skarprättaren Albert Gustaf Dahlman verkställde Sveriges sista avrättning, på Långholmens centralfängelse, ett stenkast från DN.se:s redaktion (läs mer om den sista svenska avrättningen i en artikel som publiceras på DN.se i dag).

Hundraårsdagen ägnar vi på DN.se åt att uppmärksamma dödsstraffet och dess utbredning i världen. I Sverige uppfattas det i dag som en närmast medeltida praktik, men på många håll i världen har dödsstraffet fortfarande en solid ställning.

Vi ville belysa var och i vilken omfattning dödsstraffet tillämpas i dag och hur detta förändrats över tid. För det ändamålet har vi tagit fram en interaktiv grafik. När sådana stora datamängder ska presenteras för läsare på ett sätt som blir tydligt och effektfullt är grafisk så kallad datavisualisering överlägsen text och tabeller.

Genom att dra reglaget över tidslinjen kan du se hur länder avskaffat - eller inte avskaffat - dödsstraffet, och genom att klicka på ett land får du mer detaljerad information. Från 1992 och framåt finns bättre statistik över antalet avrättningar i enskilda länder. Tyvärr är det så att vissa länder som är slutna kan tyckas komma lättare undan i vår färgkodning eftersom ett stort antal avrättningar genomförts där som inte kunnat bekräftas. I de fallen anger vi antalet kända avrättningar följt av ett plustecken.

Den visuella resan genom de senaste hundra åren ger snabbt bilder av det avvikande och anmärkningsvärda. År 1900 lyser några få länder vita eller ljust rosa, bland dem Venezuela som avskaffade dödsstraffet redan 1863. Sverige sällar sig jämförelsevis tidigt till skaran av länder som avskaffat dödsstraffet i praktiken, men är inte först i Skandinavien.

Men den kanske mest effektfulla bilden ger kartan i vår tid, när den västerländska demokratin USA hamnar i ensamt sällskap med länder som Iran, Nordkorea, Kina och Saudiarabien. Kartan finns också i en engelsk version, åtkomlig genom symbolen med en engelsk flagga uppe i högra hörnet eller via webbadressen deathmap.org.

Den mycket stora mängd fakta som samlats in om dödsstraffet i världen genom historien bildar ett unikt dokument - den databas som vår interaktiva grafik bygger på. Informationen är också tillgänglig i en lista med rådata. Ett stort tack till **Elisabeth Löfgren** på Amnesty, **Anna Åberg** och **Maria Ringborg** på DN.se, samt till **Emil Stenström** och **Björn Andersson** på Valtech.

För särskilt internetintresserade läsare kan jag berätta att applikationen är DN.se:s första bygge i den kommande webbstandarden HTML5.

Jag rekommenderar också varmt de artiklar och starka bilder om dödsstraffet som vi publicerar i dag på DN.se.

Björn Hedensjö, redaktionschef DN.se”

DN 23 nov 2010:

“Ander blev den siste att avrättas”

“Anna Viktoria Hellsten hann ta två tuggor på sin frukostmacka den 5 januari 1910 innan hon fick två dödande slag i bakhuvudet. Den för dådet dömde gärningsmannen lades under bilan den 23 november för 100 år sedan. Han blev den sista att avrättas i Sverige innan straffet avskaffades 1921.”

“**Långholmen, Stockholm, 23 november 1910.** Det är onsdag, klockan närmar sig åtta. Det börjar ljusna. Giljotinen är på plats, riggad och klar. Stämningen på fängelsegården är pressad. Det är första, och kommer också att bli den sista gången, som en giljotin används i Sverige. Den är nästan fem meter hög och skinande blank, alldeles ny och importerad från Frankrike. I sju år har den stått inpackad i ett skjul på Långholmen.

Skarprättaren A.G Dalman står redo tillsammans med sina tre medarbetare, och söner, den yngsta 17 år gammal. Dagen innan har de sett till att giljotinens alla delar fungerar som de ska. Dalman är erfaren men van vid den något enklare bödelsyxan. Man kan anta att han är nervös men också lättad att slippa hackan då den ställde stora krav på hans nerver. Inte sällan krävdes två hugg för att skilja huvudet från den dömdas kropp.

På fängelsegården står ytterligare tolv svartklädda män och trycker. Fängelsepräster, läkare, åklagare, fängelsechef, jurister och ämbetsmän.

Stadig och rakryggad vandrar den dömde, en mager, 37 år gammal, Johan Alfred Andersson Ander över fängelsegården. Han visar inga tecken på nervositet. Händerna är bakbundna och han har ett löst

sittande fängsel runt benen. Ögonbindel fanns att välja som alternativ men det hade han tackat nej till.

När Ander kommer i närheten av vittnena hälsar han högt och ljudligt "God morgon, mina herrar!" De lyfter alla tyst på de höga hattarna till svar.

"Jag skulle vilja säga några ord, får jag det?" frågar Ander väl framme vid giljotinen. Begäran avslås och hans skjortkrage viks ner. Kroppen skjuts in med halsen rakt under bilan. För första gången syns det att Ander påverkas av situationens allvar. Han skälver till. Då drar Dalman i snöret. Anders huvud faller ner i zinkkaret som är fäst vid giljotinen.

Johan Alfred Andersson Ander hade inte lyckats med mycket i livet. Tillsammans med sin fru levde han ett kringflackande, ostrukturerat liv i Stockholm. De startade olika företag som gick i konkurs efter storstilade champagnefester och Ander fick flertalet gånger avtjäna kortare fängelsestraff för stöld och misshandel.

Anders rykte gjorde tillslut att varken han eller makan fick något arbete och man kan anta att det som blev början till slutet på hans liv var en akt av desperation.

Den 25-åriga kassörskan Anna Viktoria Hellsten arbetade på Gerells växelkontor på Malmtorgsgatan 2 i Stockholm. Förmiddagen den 5 januari 1910 satt hon i en upplyst lokal i färd med att äta sin medhavda frukost. Vid halvelva-tiden kom en kolutkörare till ett nu nedsläckt kontor och fann Hellsten på golvet blödandes från ett krossår i huvudet. På bordet bredvid låg en macka som det hade tagits två bett på. Hon var inte vid medvetande och en timme senare avled hon på sjukhuset.

Vid midnatt samma dag var polisen säkra på att de hade sin gärningsman. 5.211 kronor och 27 öre hade försvunnit från växelkontoret. En koffert som Ander lämnat kvar på hotell Temperens innehöll delar av rånbytet, blod och Anders fotografi samt personbevis. Ander hade setts stryka omkring växlingskontoret som för att kolla läget flera gånger dagen innan. På morgonen hade han blivit extremt stressad när frukosten han beställt varit försenad. Han struntade i maten och tog bara en kopp kaffe. Strax därefter hade han setts bärandes på ett paket mycket likt mordvapnet, ett besman, en slags långsmal handvåg.

Ander erkände aldrig mordet. Han hävdade att han hade flera dubbelgångare, att det var de som de uppemot sextio vittnena hade sett, och att han fått väskan med rånbytet av en mörk, snygg främling. Han kunde aldrig riktigt bindas vid brottsplatsen men polisen tvivlade inte på att han var den skyldiga.

I Anders fars stuga på Karlsunds brygga greps Johan Alfred och frun, Julia Charlotta, av polis där de låg nakna i en säng på kvällen efter mordet. Frun släpptes på förmiddagen nästa dag, befriad från varje misstanke om delaktighet i brottet.

I åklagarens redovisning av brottsutredningen står att läsa "Den kedja av bevis, som dragits ihop kring Ander, ådagalägger till fullo, att det är Ander som förberett och ensam fullbordat mordet på fröken Anna Viktoria Hellsten..." "...Av de omfattande skadornas beskaffenhet, samt mordvapnets tyngd och storlek, framgår tydligt att uppsåtet varit att döda." "Rånmordet på den värnlösa kvinnan har föregåtts av många och noggranna förberedelser samt utförts med en lömskhet och en kallblodighet som är fasaväckande. Det finns endast ett straff som står i rättvist förhållande till en sådan med berått mod begången grym förbrytelse, och det är dödsstraff."

Jenny Nordlander jenny.nordlander@dn.se “

DN 30 nov 2010:

“Motvalls i glädjediktaturen”

“Var positiv! Var glad! Budskapet från självhjälpsböcker, livsstilsguruer och jobbcoacher kan enligt Barbara Ehrenreich jämföras med Sovjetunionens system för social kontroll. DN:s Sverker Lenas har träffat henne.”

“För tio år sedan skildrade Barbara Ehrenreich den amerikanska ojämlikhetens avigsida i boken ”Barskrapad”. Som wallraffande servitris, städerska, långvårdsbiträde och varuhussäljare upptäckte hon hur omöjligt det var att ordna både tak över huvudet och mat på bordet genom bara ett heltidsarbete. Working poor – arbetande fattig – blev ett begrepp i samhällsdebatten.

Hennes nya bok ”Gilla läget. Hur allt gick åt helvete med positivt tänkande” presenterar en förklaring till varför de arbetande fattiga i USA inte gör något åt saken.

När Europa monterar ner sina välfärdsbyggen för att täcka bankvärldens kreditförluster leder det till demonstrationer i Irland och Frankrike, kravaller i Grekland, studentuppror i Storbritannien och strejker i Portugal och Spanien.

Halva EU sjuder. Men i världens mest beväpnade land, där fattigdomen både är mer utbredd och extrem, är det förhållandevis lugnt. Inga folkmassor ger sig ut på gatorna för att försvara sina löner, kräva sin rätt till sjukvård eller tryggade pensionsvillkor.

Beror det på att amerikaner skolats att vara positiva även när de är barskrapade?

– Ja, det är delvis förenklande, men rymmer ett mått av sanning. Jag frågar mig allt oftare nu för tiden varför folk finner sig i så påvra levnadsvillkor och där tror jag att doktrinen om positivt tänkande är en del av svaret.

– Vi har en populistrevolt i form av Teapartyrörelsen just nu, men det är en rörelse som stöder åtstramningar. Där ingår inte de fattiga, utan mer välbeställda människor, säger Barbara Ehrenreich i soffan hemma hos sin svenska förläggare Dan Israel på Leopard förlag.

I fredags framträdde hon i ”Skavlan” och i lördags på Socialistiskt forum på ABF Stockholm. ”Gilla läget”, som fått flera entusiastiska recensioner i svensk press, tar spjärn mot den flodvåg av självhjälpsböcker, livsstilsguruer och jobbcoacher som predikar att ansvaret för framgångar och motgångar i livet vilar på dig själv och ingen annan.

– Medlidande och sympati blir onödigt enligt denna ideologi. Problemet är att de samhälleliga orsakerna till att vissa människor far illa då osynliggörs medan offret skuldbeläggs. Det positiva tänkandets profeter hävdar att alla människor befinner sig bara några tankebanor bort från ofantlig rikedom. Mitt favoritexempel är när man ska lägga handen på hjärtat och säga: ”Jag älskar rika människor. Jag välsignar rika människor och en dag ska jag också bli en rik människa”, säger hon och skrattar.

Men är det inte bra att försöka vara -positiv och lycklig även i motvind?

– Förväxla inte positivt tänkande med att vara lycklig. När man väl sätter i gång med projektet att ständigt vara positiv är det inte lätt att bli lycklig. Det innebär ett ständigt undersökande av sig själv: Är jag för negativ nu? Hur ska jag bekämpa mina negativa tankar? Sedan är jag övertygad om att strävandet efter lycka fordrar verkliga

förändringar i levnadsvillkoren för många människor. Att inte behöva vara fattig till exempel, eller att få en sjukvårdsförsäkring.

Barbara Ehrenreich utsattes för tvångsglädjekulturen första gången när hon drabbades av bröstcancer. Då fick hon höra att en positiv inställning skulle besegra sjukdomen och att cancern rent av kunde betraktas som en gåva, en möjlighet till karaktärsdaning.

Men från att ha varit mest utvecklad inom new age-rörelsen har positivitetskulturen i dag blivit en integrerad del av den konsumtionsbaserade senkapitalismen, som bygger på att folk drömmer om mer men nöjer sig med vad de får.

– Det är ett system för social kontroll, som ser till att det inte uppstår några klagomål. I USA kan en ”dålig attityd” räcka som skäl för att bli av med jobbet. Och vad är en dålig attityd? Ja, att klaga på lönen. Eller att nämna ordet fackförening.

– Det är intressant att det fanns en liknande social kontroll i Sovjetunionen. Om man var negativ och pessimistisk i Sovjetunionen stämplades det som ”defaitism” och var kriminellt. Det är alltså inget exklusivt drag för just kapitalismen, utan handlar om hur man kontrollerar stora folkmängder, säger hon.

I dag är en av åtta amerikaner -beroende av matkuponger för att överleva. Hur har du märkt av de -förändrade levnadsvillkoren i USA - efter finanskrisen 2008?

– Det skrivs extremt lite om nyfattigdomen i amerikansk press. Men jag gjorde en reportageserie för New York Times 2009 och stötte då på folk som jagade ekorrar och tvättbjörnar för köttets skull. Inom medelklassen flyttar vuxna barn tillbaka till föräldrahemmet och inom arbetarklassen flyttar det in en familj i varje sovrum.

– Samtidigt har de allra rikaste kommit ut ur krisen med ännu mer - pengar, bland annat eftersom Obama bestämde sig för att fortsätta med Bushs räddningsaktion av bankerna. Dessa dollarmiljardärer utgör en superklass som inte existerade för 20 år sedan. Men här kan man säga att det positiva tänkandet fungerar. Tillhör man superklassen är det på sätt och vis sant att man kan kontrollera världen med sina tankar: De får allt de tänker på, mer eller mindre automatiskt.

Sverker Lenas
sverker.lenas@dn.se “

“ **LÅGLÖNE-KRITIKER**
Barbara Ehrenreich är amerikansk feminist, journalist och en av USA:s mest profilerade samhällskritiker.

Hon föddes 1941 i Butte, Montana, som dotter till en gruvarbetare, och doktorerade i cellbiologi 1968.

Hon har skrivit ett 20-tal böcker. På svenska finns bland annat

”Barskrapad. Konsten att hanka sig fram” (2002), ”Körd. Uppvaknandet ur den amerikanska drömmen” (2006) och

”Karnevalsyra. Den kollektiva glädjens historia” (2010) – alla utgivna på Leopard förlag.”

DN 17 aug 2010:

Barbara Ehrenreich: ”Gilla läget. Hur allt gick åt helvete med positivt tänkande”

“Barbara Ehrenreich har fått nog av den tvångsglädjekultur som ordinerar en positiv attityd mot motgångar i livet. Malin Ullgren läser en underhållande uppgörelse med positivitetskulten.

“LITTERATURRECENSION
Författare: Barbara Ehrenreich
Titel: ”Gilla läget. Hur allt gick åt helvete med positivt tänkande”
Översättare: Hans O Sjöström **Förlag:** Leopard förlag”

“En kommunalanställd kvinna berättade en gång för mig om sin erfarenhet av ”att välja glädje”, eller en liknande fortbildningsdag i harmoni, lycka och positiva tankar: Hon ansåg att det hela var bortkastad tid och dessutom obehagligt påtvingat av arbetsgivaren. Hon protesterade tyst genom att vägra bära den namnskylt som under dagen skulle sätta henne i ordlös kontakt med andra kursdeltagare.

I pausen kom den namnkunnige och framgångsrike endagsgurun fram till henne och påpekade att hon saknade skylt på bröstet. När hon svarade att hon inte ville ha någon, blev han bekymrad och höll ett spontant anförande om vikten av att göra sig av med negativa attityder, som annars lätt kunde sprida sig i gruppen. Det var alltså inte fullt acceptabelt att en vuxen människa ifrågasatte innehållet i en föreläsning.

Hans lilla maktdemonstration påminner om det Barbara Ehrenreich skriver om i slutet av sin senaste bok, ”Gilla läget – Hur allt gick åt helvete med positivt tänkande”: Att det mest typiska tonläget i en diktatur egentligen inte är svartsynen eller det öppna hotet mot de egna medborgarna, utan i stället ett starkt krav på entusiasm och framtidstro, på enorma skördar och tjocka spädbarn. Det realistiska påpekandet att skördarna slår fel och att barnen är magra är det som inte tolereras.

De västliga demokratierna har en besläktad tanke på detta: ”Offermentalitet”. Ett populärt begrepp i Sverige, men kanske ännu djupare rotat i USA och dess amerikanska mardröm: Om det inte går dig så väl i livet, är det enbart ditt eget fel.

Barbara Ehrenreich spårar den specifikt amerikanska tvångsglädjekulturen till kalvinismens grepp om kristendomen. Kalvinistens Gud är inte särskilt god, däremot kan han benåda den som ägnar all tid åt arbete och självrannsakan.

Enligt Ehrenreich en perfekt historisk jordmån för alltifrån ”vetenskapligt” inspirerad religiositet med ekonomisk framgång som främsta mål, till våra dagars coacher. Coacher, som är näringslivets bästa vänner, på grund av deras förmåga att få ett massavskedande att verka lika bubblande löftesrikt som en nyss öppnad flaska champagne.

Det mest bekymmersamma med det positiva tänkandet är ju inte att enskilda människor försöker hantera livets smärta med mer eller mindre verkningsfulla självterapier. Det som är Ehrenreichs vassaste punkt i boken är hur positivitetskraven på ett väldigt konkret sätt används för att döva människors rättmätiga ilska över ett ovanligt orörligt klassamhälle som det amerikanska och över en finansmakt som faktiskt inte kan hantera pengar.

Den bärande ideologiska tanken i positivitetskulten är att inga yttre omständigheter räknas i människors liv, ingen människa är beroende

av hennes omgivande samhälle. Alltifrån bröstcancer till svårigheten att försörja en familj på en minimilön är en fråga om attityd. Med bara ett uns kritiskt tänkande ter sig den sortens ideal som resultatet av ett deep talk mellan Joakim von Anka och en botoxfyllig framgångspastor.

Det ledsamma är att de uppenbara bristerna i detta möte mellan ekonomism och religion inte har hindrat spridningen av idéerna. En av Barbara Ehrenreichs viktigaste förklaringar till att positivitetstänkandet har varit så inflytelserikt är att tillräckligt många forskare från både naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga discipliner har försökt bidra genom att ta fram resultat som bekräftar tesen om inställningens betydelse för en frisk kropp och ekonomisk framgång. Genom slarviga rapporter och dåligt genomförda analyser har sådant som att en positiv stödgrupp ökar möjligheterna till tillfrisknande från bröstcancer fått fäste. Som Ehrenreich påpekar – stressfrihet är inte detsamma som entusiasm.

Positivitetskulten må ha en air av vältränad modernitet; den har ändå uppenbart frånstötande tankegods från gammalreligiöst strafftänkande i sig. I en svensk kontext är det uppenbart för de flesta att det är fel när en karismatiskt kristen kopplar ihop cancer med djävulen eller onda tankar. I det perspektivet är det mycket sorgligt att de sekulära varianterna av individuellt skuldbeläggande inte har mött samma massiva motstånd. När slutsatserna om bröstcancerpepp har reviderats, har ett visst antal sjuka kvinnor redan marinerats i idéer om att cancern är en enorm tillgång i livet, för den som bara orkar ta sig i kragen och hjälpa cellerna med en affirmation eller två.

Barbara Ehrenreich var en av alla dem och hennes erfarenhet av att det inte räckte att ha cancer, man skulle vara glad också, är själva ingången i boken. Hon landar en bra bit utanför sig själv, i slutsatsen att förbudet mot ”negativa attityder” har haft en avgörande betydelse för den amerikanska lånekraschen. Insatta röster beskriver i boken hur storfinansens viskande realister åkte ut med huvudet före innan de hann ta det roliga svänget ur all denna funky business.

Barbara Ehrenreich är en entertainer till reporter och essäist, vilket ibland är just underhållande, ibland tröttsamt. För den som tror på hennes grundantagande, att ett samhälle som inbillar sina medborgare att en positiv attityd är viktigare än att klaga över orättvisor är rätt sjukt, är läsningen motståndslös och inte särskilt ögonöppnande. Hon arbetar över huvud taget inte med tvivel, trots att boken just handlar om vikten av att inte gilla läget. I stället står indicierna på kö, och konkurrerar om uppdraget att fastställa domen.

Däremot uppskattar jag Ehrenreichs form av bevisföring – att koppla ihop en rosa bröstcancernalle med en finanskollaps och se den övergripande manipulationen – det kräver förmågan att identifiera en vanlig dag i världen som helt orimlig.

Malin Ullgren
litteratur@dn.se “

DN 19 sept 2010:

“Ehrenreich wallraffade i underklassen”

“Hon är späd och lågmäld, närmast försynt. En sommarklädd 60-årig Floridabo bland andra lika tunt påklädda i den bedövande, nära fyrtiogradiga, värme på denna amerikanska kontinents sydligaste, Hemingway-mytologiserade spets. Men det finns syra i både blick och tunga när ämnet så påkallar.

Barbara Ehrenreich är en auktoritet. Hon äger sedan många år en respekterad och radikal röst i den amerikanska akademiska samhällsdebatten. Inte minst i den som avhandlar könsfrågor, klass och socialt förtryck. Hon har tolv uppmärksammade böcker bakom sig, en lång rad utmärkelser för framstående journalistik i tidningar som Time, Harper´s Magazine, The New Republic och The Nation. Hon har doktorerat - i biologi - och bjuds ständigt in som föreläsare på landets universitet.

Men hennes budskap är utmanande. I de tongivande riksmedierna med genomslag i de breda politiska lagren - läs: de kommersiella tv-kanalerna - är åsikter som hennes nära nog tabuförklarade. I synnerhet de som rör klassfrågor.

- I det här landet finns en myt om det klasslösa samhället. Ibland uppstår korta ögonblick då orättvisor sätts i blixtbelysning, det skedde på 1960-talet med "upptäckandet av fattigdomen", som det då kallades. Och så mycket av de könspolitiska förtycket har uppmärksammats. Men just klasskillnader är mycket känsligt, varje gång jag skriver om sådant hamnar jag i trubbel för att vara "för radikal".

I "Nickel and Dimed" beskriver hon jobben som blev kvar. De osynliggjorda, förtärande och karriärslösa. De som återstod efter industrialiseringen av USA och ett 1950- och 1960-tal när en inkomst - och då mannens - kunde försörja en hel familj.

- Den utvecklingen är väldigt tydlig i min familj. Männen i min fars generation var gruvarbetare eller jobbade på järnvägen, de som kom efter hamnade i serviceyrken, levererade saker med lastbil eller snickrade. De gamla yrkeskårerna med en stark fackföreningstradition och mer rimliga löner finns inte längre. Samtidigt krävs det att kvinnor i dag arbetar, vare sig de vill eller ej. Det är en enorm förändring. Parallellt med detta har de rika blivit så oerhört förmögna: de som förr hade lustyachter har i dag egna jetplan.

Hennes bok är en 191 sidor lång smärtsam resa djupt in i det galonklädda, plastöverdragna, av fimpar brända och lysrör upplysta låglönemärkta USA. Ett land där arbetskraften är en anonym kostnadsmassa i budgetplanen. Den rymmer svart humor, men det bärande bjälklaget i Ehrenreichs tunna bok är ilska. Hon tar arbete på en städfirma och hamnar i en tiomiljonerslägenhet där ägarinnan är missnöjd med att badrumsväggarna i marmor har "blött" och missfärgat hennes mässingkranar:

"Det är inte marmorn som blöder, vill jag säga till henne, det är hela den här världens arbetarklass - människorna som bröt marmorn, som vävde dina persiska mattor tills de blev blinda, som skördade äpplena till bordsuppsättningen i ditt fantastiska matrum, som smälte stålet till spikarna, körde lastbilarna och byggde det här huset och som nu böjer sig, hukar och svettas för att städa det", skriver hon.

- Indignation har alltid varit en stor del av min drivkraft för att skriva. Ilska. Raseri över sådant som pågår inom politiken. Det är erfarenheter jag gjorde inom fredsrörelsen på 1960-talet och som feminist. Och ilskan är densamma i dag som då. Men också nyfikenheten, den har försatt mig i situationer som jag aldrig planerat eller trott jag skulle hamna i. Jag kan inte tänka mig ett bättre sätt att försörja sig på.

En av bokens avgörande slutsatser är att lönerna i USA för dessa

arbeten i dag är så låga att allt fler tvingas ha två jobb för att klara de stigande boendekostnaderna. Den skeva ekvationen är resultatet av en turbokapitalism som accelererat sedan 1980-talet, anser hon.

- Det finns inga regler eller förordningar i dag som kan stoppa arbetsgivarna - och då fortsätter de. Möjligen kan detta förändras av avskyn för företagsskandalerna som bland annat Enron utlöst. Men mycket av det jag beskriver i boken är mycket värre och mer omfattande än jag kunde ana. Som butikskedjan Wal-Mart där de anställda tvingas stanna på övertid för att utan lön städa och till och med blir inlåsta på arbetsplatserna. Men det finns inga lagar i USA som förhindrar sådant - och då sker det.

Du beskriver en tillvaro helt utan empati. Människan är en muskel som ska förbrukas och sedan kasseras.

- Jo, fast samtidigt är det ju ingen generell brist på medkänsla i USA. Se på 11 september. Vi kan sättas i stark känslomässig rörelse för människor som vi inte alls känner. Och många har reagerat likadant efter att de läst det jag skrivit: "Oh, jag har aldrig tänkt på det, jag har inte ens sett de människorna", säger de. Men jag kommer från en släkt där många hade sådana här jobb, det här var ingen överraskning. Ändå har arbetet gjort mig argare över vissa saker. Arg och otålig på alla som inte ens sett den här verkligheten. Boken har också gjort mig mer bestämd över att jag nu vill ... uppvigla andra mot de här orättvisorna.

I slutkapitlet på din bok efterlyser du just ett korståg mot dessa orättvisor. Ser du några tecken på ett sådant?

- Förr uppvaktade alla protesterande organisationer myndigheterna på ett riksplan, men det har de flesta givit upp nu. I dag finns det i stället ett slags väldigt decentraliserat arbete för ekonomisk rättvisa. Små lokala grupper som slåss för bättre boendevillkor och andra viktiga reformer. Inom universiteten och college ryms det också mycket engagemang. Och en rörelse som Living wage har lyckats få åttio amerikanska städer att lagstifta så att företag med affärsförbindelser med de offentliga myndigheterna måste betala högre löner, runt 10 dollar i timmen. Det är ett sätt att sätta press på näringslivet.

Åtskilligt i dagens amerikanska samhällsutveckling oroar henne: Abortfrågan. Den "patetiskt lilla" kvinnliga representationen i de politiska maktsfärerna. Urholkandet av barnomsorgen. "Britneyfieringen", sexualiseringen av småflickor. Men det finns också ljuspunkter i hennes värld. Den allmänna medvetenheten om förtrycket av kvinnor är till exempel avsevärt större i dag än på 1960-talet. Till och med filmindustrin och Hollywood sprider i dag starka kvinnoporträtt, påpekar hon:

- Verkligen inte alltid, men ibland. Som "Hidden dragon, crouching tiger" - sådana filmer tror jag har en positiv kraft trots all kommersialisering och alla plattityder. Min son säger cyniskt att det bara är ett slags hollywoodfiering av främmande kulturer, men det är i alla fall något som är annorlunda än vår kultur.

Partipolitiskt står hon bakom den miljömedvetne Ralph Nader. Clinton svek framför allt genom förändringarna av sjukförsäkringsvillkoren och med George W Bush har USA förlorat mycket mark, upprepar hon.

- Jag vill inte låta alltför cynisk nu, men Bush hade tur att vara vid makten 11 september. Det placerade honom omedelbart på en global plattform som ledare. Han har därför sluppit engagera sig i inrikesfrågor. Vi är ännu mer en polisstat i dag. Just det ordet tyckte jag det var fullkomligt galet att använda förr, men det anser jag inte längre: Vi ger upp vår frihet mer och mer utan att ens märka det. Barbara Ehrenreich tror att en rörelse kritisk mot makten i Washington nu håller på att gro inom fredsrörelsen.

- Just de hotade medborgerliga rättigheterna hoppas jag kommer att

vara en del av en framtida fredsrörelse, men frågan är hur stor fredsrörelse som kan mobiliseras. Jag vet inte, det är långt dit. Det finns en stor rädsla för att avvika från den upptrampade stigen. Se hur svårt det är för demokraterna i kongressen att ifrågasätta krigsplanerna mot Irak.

Efter 11 september hoppades jag att en positiv följd skulle kunna bli att vi reflekterade mer över vårt förhållande till omvärlden: "Varför hatar några oss så mycket att det är beredda att dö för att skada oss?" Men det har inte skett. Tvärtom har känslan av att vi är offer ökat vår medvetna arrogans mot världen utanför USA. Stora nyhetshändelser blir till besatthet här; samma sak hände med O J Simpson och Monica Lewinsky. Det som hände förra året har gjort oss ännu mer solipsistiska, säger hon.

- Vi är så nationalistiska här att vi till och med har ett eget ord för det: patriotism, något som är bättre än andras länders nationalism. Det finns ett uttalat ointresse för vad som sker utanför våra gränser.

Vad hoppas du ha åstadkommit när du en dag slutar skriva?

- Att det jag skrev gjorde skillnad. Att det på något sätt bidragit till något större. Att någon blev inspirerad till en bra idé. En vän beskrev det som att spela kula: Man kastar i väg sin kula och hoppas att den ska träffa rätt. Det är det enda man kan göra.

Georg Cederskog “

“FAKTA/BARBARA EHRENREICH

Barbara Ehrenreich framträder i helgen på bokmässan i Göteborg. Hennes senaste bok "Nickel and Dimed" (2001) är hittills översatt till femton språk. Den har just blivit pjäs och spelas för närvarande i Los Angeles. En filmad version är under projektering, Susan Sarandon har anmält intresse för huvudrollen.

Bland Barbara Ehrenreichs böcker märks "Fear of Falling" (1989), "The Worst Years of Our Lives" (1990) och "Blood Rites" (1998). Hon har precis avslutat arbetet med antologin "Global Woman" om kvinnliga invandrare som är hembiträden och barnflickor i USA. Nu skriver hon en bok om den historiska traditionen att förtrycka extatiska uttryck, som festivaler - och sportarrangemang.

Om att skriva: "Jag ser mig mer som skribent än journalist, det mesta jag skrivit genom åren har varit mer essäer och analyser. En sak jag lär eleverna när jag undervisar på Berkeley University är att om de får skrivkramp så har de inte gjort sin research tillräckligt väl. De är inte nog förberedda för att skriva då och har inte tänkt igenom varför de ska skriva." “

DN 31 maj 2012:

“Brutal och jämn valrörelse väntar”

“Washington. Nu är det oåterkalleligt: efter att ha vunnit primärvalet i Texas har Mitt Romney fått ihop de 1 144 delegater som krävs för att oiciellt nominera honom till Republikanernas presidentkandidat.”

“Men redan innan dess har valrörelsen – alltså den riktiga mellan Romney och president Barack Obama – varit i gång i några veckor. Den har startat med giftiga ömsesidiga angrepp mellan dem, och så lär det fortsätta fram till valet den 6 november.

I en utförlig artikel i senaste New York Magazine diskuterar John Heileman denna situation och skillnaden mellan 2008 och 2012. Om Obama för fyra år sedan stod för ”hopp”, så är årets slagord ”fruktan”.

Från Obamakampanjens sida går argumenten ut på att Romney är en hänsynslös riskkapitalist – från tiden i Bain Capital – utan empati för de svaga i samhället. Romney framställs som en misslyckad guvernör i Massachusetts, som på en och samma gång är en ryggradslös lip-loppare och ultrakonservativ, hur det nu går ihop.

Romney framställs också som en reaktionär som vill ta USA tillbaka till 1950-talet, en idyllisk och optimistisk tid för vita medelklassamerikaner. Men för många kvinnor (utan preventivmedel och rätt till abort), de svarta (i praktiken utan rösträtt i Södern) och latinos var det knappast en epok att längta tillbaka till, och det är just dessa väljarkategorier som Obama måste mobilisera för att ha en chans att vinna valet.

En del demokrater har uttryckt oro för att det negativa budskapet kan skada Obamas image som en kandidat som vill läka de sår som har rivits upp i landet. Det var en strategi som fungerade mycket efektivt 2008. Med attackerna riskerar Obama att framstå som en polariserande gestalt.

Romney riskerar antagligen mindre med att använda sig av negativa attacker; han är trots allt utmanaren. Hans kampanj inriktar sig mest på att ifrågasätta Obamas förmåga att förstå sig på en kapitalistisk marknadsekonomi. Presidenten har ju bara ägnat sig åt socialt arbete och politik, men har aldrig drivit ett företag.

Det är därför det inte har skapats några jobb i USA, hävdar Romney-kampanjen (även om det faktiskt har gjort det, i 28 månader i följd sedan recessionen bottnade).

Något de flesta är ense om är att det inte bara blir en brutal valrörelse, utan också mycket jämn. Romney framstår som betydligt starkare än under det bitvis cirkusartade republikanska primärvalet. De nationella opinionssifrorna ger just nu, enligt Real Clear Politics sammanvägning av lera mätningar, Obama 45,6 procent och Romney 43,6 procent, alltså inom den statistiska felmarginalen.

Men valstrategerna bryr sig inte mycket om detta. Avgörandet kommer att stå i ett fåtal delstater som står och väger, och det bestämmer vem som får de 270 elektorsröster som krävs för att vinna.

Enligt nyhetsbyrån AP:s bedömning skulle, om valet hölls i dag, Obama ta hem 247 elektorer mot 206 för Romney. Det är de återstående sju staterna, Colorado, Florida, Iowa, Nevada, New Hampshire, Ohio och Virginia (med sammanlagt 85 elektorsröster), som korar segraren.

Michael Winiarski michael.winiarski@dn.se”

Del 2. 1 juni 2012:
Våldet i världen och mänskliga rättigheter

Något om läget inför 2012

Världen

Revolutionerna i Nordafrika och protesterna i Jemen och Syrien har fått mycket plats under sommaren och hösten 2011. Kadaffi i Libyen har försvunnit från arenan. Den diktatoriska ledaren i Jemen har avgått och ledaren i Syrien har fått många krav om avgång. Vad som ska komma efter i de här länderna finns det stora frågetecken kring. Ska det bli en regim utan religiösa, islamiska, inflytanden, som väl västvärlden hoppas, eller något annat ?

Fredspriset gick i år till tre kvinnor, två från Liberia och en från Jemen. De höll alla tal vid prisutdelningen i Oslo den tionde december och talade om hur illa kvinnor är eftersatta.

I Sydafrika är apartheid avskaffat men nya problem dyker upp.

I Afrika för övrigt råder många missförhållanden, bl a i Somalia mm i öst och Västsahara i väst. Kina investerar i Afrika i jakt efter råvaror till den egna industriproduktionen. I Nordafrika och Mellanöstern finns olja och islam som gerproblem.

Konflikterna mellan Israel och Palestina fortsätter. USA har dragit sig ur Irak men har kvar problem med Iran, som tycks hålla på att skaffa sig atomvapen.

I Afghanistan försöker de stödjande utlänningarna dra sig ur, men det finns en oro för hur det ska gå då de försvunnit.

Pakistan har problem med sina grannar. I letandet efter al Qaida fann USA honom i ett hus i Pakistan och tog livet av honom.

Kina har lagt beslag på Tibet och Dalai Lama reser runt världen och talar om fred. Bangladesh drabbas ständigt av översvämningar.

Militärregimen i Burma tycks ha lättat litet på det diktatoriska trycket, men oppositionen är pessimistisk.

I Sydostasien har industialiseringen gått framåt. Japan var stor industrination redan i början av 1900-talet, landet har nu problem efter naturkatastrofernai mars. Fillippinerna har råkat ut för kraftiga stormar med stor ödeläggelse och mycket förluster.

Kina går det bra för. Ledarna styr och det blir överskott som kan lånas ut till USA. Men de tänker sig att öka den privata konsumtionen så att det blir mindre att skicka till USA.

Shanghai är en stor stad med 18 miljoner invånare, dubbelt så mycket som hela Sverige. Kinesiska barn där klarar sig bättre i skolan än svenska.

Indien med nästan lika många invånare som Kina, är en demokrati, men med mycket stora klasskillnader med många fattiga och många rika. Indierna är bra på datorer.

I Nordkorea har diktatorn dött den 17 dec 2011, 69 år gammal, diktator av värsta sort sedan 1994, efter fadern. Nu tycks yngsta sonen i 30-årsåldern ta över. Nordkorea lär ha atomvapen, har isolerat sig och man vet inte mycket om landet, men tror att människorna är undernär-da. USA vill ha stabilitet kring Nordkorea. Sydkorea och Japan fruktar problem efter diktatorns död. Kan sonen sköta landet? Deras atomva-pen sätter skräck i världen. Vid ledarens död har nordkoreaner gråtit på beställning. Människor kan hylla på beställning. Sådana som var med i Östtyskland före berlinmurens fall har berättat hur ungdomar vid stora parader hyllade Stalin på beställning. I Rumänien, innan diktatorn Ceausescu avsattes, applåderade folkhopar hans tal efter tecken från regissörer.

Ryssland blev ett annat land efter sovjetunionens fall. Forna sovjet-stater som gränsar till Ryssland har problem både inrikes och utrikes.

Mikhail Gorbatjov var den siste sovjetiske presidenten 1985-91. Han införde perestrojka och glasnost men fick vika för Boris Jeltsin

1992- 99. Jeltsin avgick och lämnade platsen till Vladimir Putin 2000-2008. Han fick inte omväljas och Dmitrij Medvedev blev president till i mars 2012. Då ska Putin väljas till president, tänkt till 2024 och Medvedev ska bli premiärminister. Medvedev ställer inte upp för omval 2012 eftersom Putin har bättre opinionssiffror.

Under Putins och Medvedevs presidenttid har förhållandet till USA blivit bättre, inrikes har det varit mycket att styra och ställa med.

Europerna upptäckte Amerika för 500 år sedan. Sydeuropeer erövrade, koloniserade Sydamerika och Nordeuropeer Nordamerika, och de nära nog utrotade befolkningen som fanns där.

Kolonisatörerna avskilde sig sedan från moderländerna. USA bildades i slutet av 1700-talet med en konstitution som innehåller stora ord om friheten. De älskade friheten så mycket att de importerade slavar från Afrika för att slippa arbeta själva.

De upptäckte i slutet av 1800-talet att friheten kanske också skulle omfatta de svarta och avskaffade slaveriet, men ordnade regler om att svarta och vita skulle hållas åtskilda. Så blev det till sent i slutet på 1900-talet då raséskillanden formellt förbjöds.

De gamla frihetstankarna hänger med i gamla former och skulle behöva moderniseras. Men amerikanerna i USA anser att de förträder den bästa formen av frihet, friheten att se världen som en djungel där det gäller att skaffa sig så mycket pengar som möjligt, om det behövs med hjälp av skjutvapen.

USA är världens största militärmakt och republikanke presidenten Georga W Bush såg sig som kallad av Gud att vara världens polis. Attentaten mot de två tornen i New York den 11 september 2001 kom som en chock. Han startade krig mot terrorismen, de som inte var med honom var emot honom.

USA är kapitalismens och marknadsekonomins förlovade land och har länge varit världens största ekonomiska stormakt. Dollar har gått överallt. Och man har de största utsläppen av skadliga växthusgaser.

Som ekonomisk stormakt hotas nu USA av Kina. USA fick i valet 2008 sin första svarta president, demokraten Barack Obama. De politiska striderna mellan republikanerna och demokraterna har lett till stora budgetunderskott och svårigheter att få bort dem, republikanerna vill sänka skatterna för dem med höga inkomster och demokraterna vill förbättra villkoren för dem med låga inkomster. Att vara med och förbättra världens klimat är svårt i det läget.

USA har på ett avgörande sätt varit med och räddat världen mot Hitler och den sovjetiska Stalinkommunismen, och ofta varit ledande i den tekniska utvecklingen, men saknar de tankar om gemensamma åtaganden som såsmåningom börjat råda i Europa och som kommit relativt långt i de nordiska länderna.

De nu rådande finanskriserna kan sägas ha sitt ursprung i USAs finansvärld.

Det amerikanska bilbolaget General Motors, GM, har sålt bolaget med SAABs personbilar, men har kvar patent och ser till att bolaget går i konkurs. Det är ingen bra PR för USA och försämrar relationera till Sverige.

De svarta i USA har bidragit till musikhistorien genom jazzen. Film och underhållning har flödat från USA. Den amerikanska livsstilen har satt spår i Europa.

I Amerika för övrigt: Narkotikaodlingar i bl a Colombia och transporter av narkotia över Mexiko till USA. Skogsskövlingar i Amazonas. Jordbävningar i Haiti och Chile. Kuba, de latinamerikanska danserna hemland: salsa, mambo, rumba, cha-cha-cha, och med USAs fängläger för terrorister, Guantanamo.

Europa präglas nu av finanskriserna, euron, sydeuropeiska staternas budgetunderskott och försöken att hitta pengar för att undvika staternas konkurs. Den svenska regeringen tänker låna ut 100 miljarder

kronor till EU som hjälp. men har ingen tanke på att hjälpa SAAB, som strax före julen 2011 har begärt sig i konkurs.

Det var socialdemokraterna som förde in Sverige i EU 1995. Senare var det fråga om att Sverige skulle med i EMU, unionen om euron, men i en folkomröstning svarade svenska folket nej.

Klimatmötet i Durban gav inte önskat resultat bara en provisorisk förbättring. Isarna kring Nordpolen smälter och stater med anspråk där börjar förbereda sig för att ta upp värdefulla råvaror från botten.

Världen ser inte ut som något paradis på jorden, det finns mycket att göra på vägen dit.

Fattiga länder i världen har ofta stora problem med livsmedel, bostäder, vatten, avlopp, avfall, skolor, sjukdomar, malaria mm, sjukhus o s v. Tillståndet och dess förändringar visas bl a i Hans Roslings statistiksystem som finns på Internet. Se wimnell.com /omr36-39ze sid 98-101 och Hemsidan för Hans Roslings omtalade statistikverktyg

Som fattiga räknas de som har mindre än två dollar om dagen att leva på, eller något mera, säg cirka 20 kronor om dagen. I Sverige ligger lägsta rimliga levnadskostnader 2011 som genomsnitt för ensamma vuxna och sambor på ungefär ett 15 gånger högre belopp.

Norge drabbades av en tragedi med många dödade ungdomar på Utö.

DN 5 jan 2012:

"Läs på! Världen har förändrats"

Kolumnen – Hans Rosling.

Många känner inte till de stora globala framsteg som skett. Världen är inte tudelad och antalet nyfödda slutade växa för 20 år sedan.

Jorden är rund och snurrar runt solen. Det vet alla. Namn och utseende på de stora kontinenterna ingår också i allmänt kunnande. Att denna kunskap hålls vid liv underlättas av att världskartans konturer inte ändrat sig sen kontinenterna upptäcktes för 500 år sen.

De flesta svenskar kan även huvuddragen i världshistorien. Europeiska länder koloniserade större delen av jorden, och för 200 år sen började den industriella revolutionen omforma Västeuropa och Nordamerika. Industriländernas befolkningar blev rikare, friskare och bättre utbildade.

För 90 år sen började demokrati införas och för 60 år sen inleddes kolonialismens avveckling. Världens historia ändrar sig inte. Krångligare är det att veta hur världen är nuförtiden.

Tiden ändrar det mesta. Det som hade hänt fram till för några årtionden sen fick vi lära oss i skolan. De snabba och plötsliga förändringarna förmedlar medierna. Men riktning, takt och mönster i de största förändringarna som gradvis men totalt omformar världen får vi varken i oss från läroböcker eller medier.

Den etablerade världsbilden är fortfarande ett ramverk byggt för att passa 1960-talets tudelade länder. I-länder med folk som på det hela

taget var rika, friska, utbildade samt hade två barn per kvinna och befolkningar som slutat växa. U-länder med folk som var fattiga, sjuka, okunniga samt hade sex barn per kvinna och därför snabb befolkningstillväxt. Denna tudelade värld var så orättvis att Sverige och andra i-länder började ge utvecklingsbistånd till u-länderna för att folken där skulle få ett drägligare liv.

Nu har bistånd getts i 50 år. Varje år frågas ett urval svenskar om de är positiva till att fortsätta. I år svarade som vanligt en stabil majoritet att de förblir positiva till att ge bistånd!

Beror stödet på att svenskarna vet att livet verkligen blivit drägligare för de som fått bistånd under det gångna 50 åren? Nej, konstigt nog är svenskarna positiva utan att veta hur bra det gått i många länder.

Årets enkät inkluderade kunskapsfrågor och svaren visar att huvuddelen av de tillfrågade inte alls känner till de stora framsteg som skett i de flesta länder som fått bistånd. En av frågorna löd: Hur stor andel av unga (15–25 år) i Tanzania kan läsa? Rätt svar är ungefär 8 av 10. Men de flesta svenskar tror att mindre än hälften av unga tanzanier kan läsa. En tredjedel tror att det bara är 2 av 10 som kan läsa. Endast några få procent av svenskarna svarar rätt.

De flesta svenskar tror att medellivslängden i Vietnam är ungefär 55 år eller kortare. Men ett barn som föds i Vietnam har i dag en förväntad medellivslängd på ungefär 75 år. Fattigdomens sjukdomar har besegrats i Vietnam, men det vet bara några få procent av svenskarna. Så vietnameserna har blivit friskare och de flesta unga tanzanierna kan numera läsa, men under de senaste 30 åren har svenskarnas kunskap om dessa länder inte uppgraderats.

Viktiga frågor i enkäten handlade om befolkningstillväxt. Först gällde det Bangladesh, ett av världens största muslimska länder. På en yta som är mindre än halva Sverige bor nu 142 miljoner, men lyckligtvis har där skett ett familjeplaneringsmirakel. Sedan 1970 har barnadödligheten sjunkit, och antalet födda per kvinna har rasat från 7 barn till nu färre än 2,5 barn.

Bistånd från Sverige har bidragit till detta mirakel. Men 70 procent av tillfrågade svenskar tror att kvinnor i Bangladesh föder 5 barn, de vet inte vad som hänt de senaste 25 åren.

Endast 5 procent av svenskarna valde rätt svar av fyra möjliga. Bland aporna på Skansen skulle 25 procent ha svarat rätt! Svenska folkets svar beror inte på okunnighet, ty i så fall hade de gett slumpmässiga svar och fått samma resultat som aporna. Svenskarna vet hur världen var för 30 år sen, men inte vad som hänt sen dess. Det är därför de får sämre resultat än aporna.

Den folkbildare i Sverige som gjort till sin livsuppgift att lära ut grundläggande fakta om de stora förändringarna i världen rodnar i blygsel inför dessa resultat. Och jag som använt antalet barn per kvinna i Bangladesh som det främsta exemplet på positiv förändring. Jag har misslyckats totalt.

Hjälp mig, snälla läsare, berätta för alla ni träffar att det numera till och med föds färre än 2,5 barn per kvinna i Bangladesh. Motsvarande siffra i de andra stora muslimska länderna är 3,5 i Pakistan, 2,6 i Indien, 2,1 i Indonesien och bara 1,7 barn per kvinna i Iran (lägre än i Sverige). Muslimer är som andra, när de blir friska och får det bättre så är de lika motiverade och bra som alla andra på att ta p-piller eller sätta på kondom.

Till sist den svåraste frågan. Endast 2 procent av svenskarna vet att antalet barn som föds per år i världen slutade öka redan 1990. Det finns nu 2 miljarder barn på jorden och antalet förväntas inte öka.

Bakom detta faktum ligger en stor variation. Det kvarstår ett desperat behov av mer tillgång till familjeplanering på landsbygden i Afrikas fattigaste länder, där det fortfarande föds mer än 5 barn per kvinna. Men de stora barnkullarna bland den fattigaste miljarden kompenseras sen två årtionden helt av att det bland flera miljarder i Asien och Europa föds färre än 2 barn per kvinna.

Nu återstår att få slut på den absoluta fattigdomen bland de fattigaste 2 miljarderna av våra medmänniskor och att säkra tillgång till familjeplanering när de kommer ut ur fattigdomen. Om detta åstadkoms så slutar världens befolkning växa på en nivå mellan 9 och 10 miljarder omkring år 2070. Om skolor och medier berättar hur mycket bättre det blivit, så blir nog mer än 70 procent av svenskarna positiva till bistånd.

Lösningen är att sluta tala om i-länder och u-länder. Hälften av värdens befolkning bor nu i medelinkomstländer med mellan 1.000 och 10.000 dollar växelkurs per person i BNP. Dit kan biståndet avvecklas och samarbete i stället stödjas av Exportrådet och Svenska institutet. Biståndet bör snabbt fokuseras på de 2 miljarder som bor i låginkomstländer för att hjälpa de fattigaste att genomgå samma positiva utveckling som biståndet redan hjälpt de flesta att få del av. Vi får då en frisk, kunnig och stabil världsbefolkning som förhoppningsvis använder jordens resurser på ett varsamt sätt, väljer sina ledare, undviker krig samt köper svenska varor och tjänster (om vi klarar av att fortsätt producera nyttigheter som de vill ha).

Hans Rosling ledare@dn.se “

DN 24 dec 2011. Ledare:

“Optimism: Många julljus i mörkret. Jo, världen blir bättre”

“Enligt Nationalencyklopedin vet ingen exakt vad ordet jul, fornvästnordiska ”jól”, betyder. Men belästa män och kvinnor har slagit fast att vår julhelg är en sammansmältning av tre högtider: Kristi födelsedag, den romerska festen till firande av ”den oövervinneliga solen” och vad som tros ha varit en fruktbarhetsfest hos de skäggiga germaner som trotsat allt förnuft och valt att bosätta sig på den skandinaviska halvön.

Oavsett vilken av de tre jularna som den moderna människan väljer att fira är det nog tryggt att slå fast att de alla i grunden är glädjens högtider. I kristendomen betyder själva ordet evangelium – texterna om Jesu födelse, gärning, död och uppståndelse – just ”glädjebud”.

2011 har varit ett år av dramatik som borde räcka för ett helt decennium. Många av årets händelser inbjuder förvisso till allt annat än glädje. Främlingsfientliga terrordåd, eurokris, inbördeskrig, kärnkraftsolyckor, islamistisk extremism och global uppvärmning skapar djup oro. Det är lätt att tro att världen blint och tungt marscherar mot apokalyps.

Ändå finns julen 2011 skäl att vara optimistisk. Tiden rymmer också många glädjebud.

Den arabiska våren har, trots despoternas fall, inte övergått i sommar. Om den hårdföra islamismen får för starkt fäste i regionen innebär det ett hot mot mänskliga rättigheter och jämställdhetssträvanden.

Men Tunisien har hållit val, Marocko folkomröstning om reformer och flera andra länder har tagit kliv i demokratins riktning. Nu är det

dessutom upp till bevis för rörelser som Muslimska brödraskapet. I påtvingad opposition är det lätt att framstå som det bästa alternativet. Regeringsställning och ansvar medför helt andra krav.

Lyckligtvis är demokrati en rätt som ger mersmak. I takt med att Mellanösterns och Nordafrikas folk får tillgång till nya friheter lär det bli svårare för auktoritära, patriarkala imamer att framstå som rimliga framtidsalternativ.

Europas tunga kris kan ge skäl till misströstan. Men människan är förunderligt kortsiktig: i varje högkonjunktur inbillar vi oss att nu kommer hjulen att rulla friktionsfritt i all evighet, när konjunkturen vänt tror vi att allt är och förblir elände. Visserligen råder nu ekonomiskt mörker, men ingen natt är så lång och svart att den inte följs av en gryning och ett ljus i slutet.

Dessutom: för bara ett par generationer sedan kombinerades lågkonjunktur, arbetslöshet och bankkriser med att Europas länder rustade och hetsade mot varandra. I dag är EU, trots alla dess brister, ett uttryck för viljan att lösa gemensamma problem med samarbete i stället för störtbombningar och pansarchocker.

Sverige har – hittills – klarat krisen bättre än de flesta. Problemen ska inte ringaktas, och många av dem blir speciellt tydliga och smärtsamma i juletid. Arbetslösheten är hög och utanförskapet växer under lågkonjunkturens slagskugga.

Ändå lever vi i ett av världens minst taggiga länder, vi har ett starkt skyddsnät och ovanligt goda förutsättningar att rida ut även denna svacka. Jämfört med den senaste djupa krisen, i 1990-talets början, sitter vi med en betydligt bättre hand. Inför batteriet av skräckrubriker är det lätt att tappa sinnet för proportioner.

Om vi höjer blicken och ser ut över hela vår omvärld finns också goda anledningar till optimism. Många länder i Asien och Afrika har det senaste decenniet genomfört välfärdslyft som saknar historiskt motstycke. Färre människor svälter, färre är utlämnade åt naturkrafterna, färre dukar under av epidemier,fler spädbarn överlever sitt första år

Klimathotet är en realitet, men det är också viljan att åtgärda det även om det finns skäl att efterlysa mer konkret handling. Toppmötet i Durban fick trots allt en bättre utgång än vad olyckskorparna kraxat. Torsken i Östersjön återhämtar sig, nedsmutsningen av världshaven minskar.

Mänsklighetens tolerans för att lösa konflikter med våld är lägre i dag än någonsin, liksom förmågan att rädda livet på dem som fortfarande utsätts för det. Läkarvetenskapen går svindlande fort framåt. Så sent som i går kom en fantastisk julklapp: Dödsfallen i malaria, ett av mänsklighetens verkliga gissel, har på tio år minskat med närmare 40 procent. Ett helt nytt vaccin ger dessutom lovande resultat.

Så oavsett om vi firar jól på det traditionella vikingasättet, för att hylla den oövervinneliga solen, för att minnas barnet i Betlehem eller inte alls: Glädjebuden finns där, för den som vill lyssna.

DN 24/12 2011”

Världen utanför Sverige.

Regeringen, oppositionen, löntagare och arbetsgivare talar om arbetslöshet och nämner inte mycket om att en stor del av produktionen säljs till utlandet och att mycket köps därifrån. Sverige ingår i ett globalt handelsutbyte. Hur detta byte fungerar beror på förhållandena ute i världen.

Världen förändras ständigt. Det är inte bara handeln som är viktig i kontakten med världen. Det finns många andra beroenden. För inte så länge sedan gällde pricipen att stater inte ska lägga sig i andra staters inre anglägenheter. Nu blir det tydligare och tydligare att staterna bör engagera sig i det som händer i andra stater, t ex i Libyen, Syrien och andra stater som är med i den arabiska våren.

Klimatproblemen gör att välställda stater måste ta hänsyn till fattiga. Fattigdom och elände i världen måste man göra något åt. Finanskriserna löper över hela världen och pengarna blir en angelägenhet för alla. Kinas uppgång som ekonomisk stormakt och USA som beroende av Kinas pengar illustrerar beroenden. Kriserna inom EU likaså.

Internet, mobiltelefoner och spridningen av TV, stora förändringar de senaste 20 åren, gör att det som händer snabbt kommer till världens kännedom.

Trots stora motsättningar har världen blivit förnuftigare med åren. Undersökningar visar att våldet har minskat, krigen blivit färre.

Men de svenska politiska partierna mal på som vanligt som om Sverige inte hade något med världen att göra.

Vill man bli av med svåra motsättningar i världen, vilket är nödvändigt för Sverige, måste man öka demokratin i världen, öka läskunnigheten och grundutbildningen, för att kunna göra det, minska fattigdomen.

Tidskriften Forskning och Framsteg nr 9, 2011:

“Mot en fredligare värld.”

“Trots nyhetsrapporteringen om ständiga krig, minskar såväl antalet konflikter som antal krigsdödade i världen. Detta är en mycket tydlig långsiktig trend, enligt prisbelönta forskare vid Uppsala universitet.” Text Henrik Höjer

“- DET AR EN VANLIG FÖRESTÄLLNING att allt bara blir värre, säger Stina Högbladh. Och det är lätt att bli bekräftad när man läser tidningen eller ser på tv - vi översvämmas av negativa bilder. Men i själva verket har världen blivit fredligare!

Stina Högbladh har arbetat som projektledare vid konfliktdatabasen The Uppsala conflict data program i snart tio år. Hon och ett tiotal andra forskare vid Institutionen för freds- och konfliktforskning vid Uppsala universitet samlar data om krig, konflikter och fredsprocesser sedan 1946. Insamlingen startade på 1970-talet, och databasen har funnits online sedan 2004. Förra året lanserades konfliktdatabasen även som applikation till smarta mobiltelefoner, och nyligen belönades den med det amerikanska statsvetarförbundets pris för bästa databas.

Materialet är öppet för all världens forskare - men även journalister och studenter har nytta av den. Forskarna går igenom tidningsartiklar, nyhetsinslag, rapporter från FN, Human rights watch och Amnesty och så vidare. Detta material - det kan handla om uppåt 200 000 artiklar per år - systematiseras, kodas och hamnar i databasen. Tanken är att man ska få tillgång till opartisk och tillförlitlig information, vilket är svårt när det gäller just konflikter.

I dag är det mycket lättare än för bara ett par decennier sedan att hitta information från alla delar av världen, även för massmedierna - vilket kan förstärka bilden av elände runt om i världen. Men för inte så länge sedan kunde stora krig utspelas i medieskugga.

TANKEN ÄR ATT ALL TILLGÄNGLIG INFORMATION ska hjälpa forskarna att hitta formler för ett effektivt fredsarbete och att motverka krig. - Det finns gott hopp om att vi ska kunna minska konflikterna i världen, säger Peter Wallensteen.

Han är innehavare av Dag Hammarskjölds professur i freds- och konfliktforskning vid Uppsala universitet, och ansvarig för arbetet med konfliktdatabasen. När jag når honom är han i USA för att bland annat berätta om konfliktdatabasen. Han är försiktigt optimistisk inför framtiden.

-Vår forskning och våra data visar till exempel vilka mekanismer som kan hindra konflikter från att trappas upp eller spridas. Så visst - mänskligheten verkar faktiskt ha förmåga att lära sig något av vad som hänt. Och där kan vår forskning bidra.

FREDS- OCH KONFLIKTFORSKARNA vid Uppsala universitet kan visa på en överlag positiv trend - krig håller alltmer på att bli ett undantagstillstånd. Särskilt gäller det för de senaste tjugo åren.

Sedan andra världskrigets slut har vi sett 244 väpnade konflikter i världen, om vi med väpnad konflikt menar strid om ett område med minst 25 döda i strider per år. Databasen visar tydligt att åren kring 1990, när kalla krigets världsordning upplöstes, så ökade konflikterna i och med denna stora omvälvning. Sedan dess har antalet konflikter i världen minskat, liksom antalet döda i konflikterna.

Under 2000-talet medförde "kriget emot terrorismen" att konflikterna ökade något, men de senaste åren har de återigen minskat.

-Även om konflikternas antal minskat, så bör man ha i minnet att de konflikter vi ser dessutom är mindre och med färre antal dödsoffer, säger Stina Högbladh.

Just detta med dödsoffer är svårt - och ofta omstritt. Databasens syfte är att underlätta vetenskapliga analyser och jämförelser mellan tider och regioner. Därför är det viktigt att vara konsekvent och använ-

da samma definitioner och metoder för alla konflikter.

- Under pågående konflikter förekommer ofta överdrivna dödssiffror, ofta från någon part som vill utmåla sig som offer, eller av journalister som väljer höga och alarmistiska siffror, säger Stina Högbladh. Vi räknar bekräftade dödsfall, vilket ger låga siffror. Dessutom arbetar vi fortlöpande med att revidera antalet döda i olika konflikter, eftersom det kan ta decennier att fastställa sådant.

PETER WALLENSTEEN KONSTATERAR att globaliseringen bidrar till att göra världen fredligare - eftersom det blivit alltmer legitimt att lägga sig i. Världen har blivit mindre, och det är svårare för stater att undanhålla en intern konflikt och framställa den som en nationell ensak.

- Ett internationellt engagemang är en underskattad faktor i de senaste decenniernas utveckling, säger Peter Wallensteen. Det har bidragit till minskningen av antalet konflikter i världen. Det handlar om allt från internationella domstolar, handelssanktioner och medlingsaktiviteter till FN-aktioner och regionala organisationer som lägger sig i. Allt detta har bidragit till att göra krig mindre effektiva och svårare att vinna något på.

- Man bör alltså lägga sig i - men på ett fredligt sätt, säger han, och påpekar att militära interventioner riskerar att förlänga befintliga konflikter.

Även demokrariutvecklingen är en självklar faktor bakom framstegen.

-Men det tar lång tid att bygga demokratier, säger Peter Wallensteen.

På lång sikt spelar detta en oerhörd roll, men under en pågående konflikt behövs snabba lösningar.

Kommer vi att nå en nollvision?

-Ja, det tror jag, säger Peter Wallensteen eftertänksamt, men med eftertryck. Jag tror att vi så småningom kommer till en situation då vi häpet kommer att fråga oss varför vi använde våld för att lösa konflikter - men när vi är där, nej det vet jag inte.

- De senaste decennierna har vi upplevt stora oväntade förändringar ungefär vart tionde år: Berlinmurens fall 1989, den elfte september 2001, den arabiska våren 2011, säger Peter Wallensteen. Och två av dessa tre inger faktiskt hopp. Så jag envisas med att vara optimist. “

Institutionen för freds- och konfliktforskning - Uppsala universitet
Peter Wallensteen - Uppsala universitet
Nobel Peace Prize Laureates Discuss with Peace Researchers - Uppsala universitet
UCDP Georeferenced Event Data -
Uppsala Conflict Data Program (Uppsala Universtiy)

http://www.pcr.uu.se/

Harvard Professor Steven Pinker gave a lecture in the Aula Magna of Uppsala University's Main Building on Thursday March 15. The topic built on his new book, The Better Angels of Our Nature: Why Violence Has Declined, and documented the decline in violence, in terms of wars, deaths in war and other types of violence, such as torture and lynchings. Part of his presentation built on information from the Uppsala Conflict Data Program.

Dr. Pinker is a Professor of Psychology and his explanations for the decline did not only include the importance of a responsive state but also normative changes in society. Two researchers, Peace Research Dr. Peter Haldén and History Dr. Karin Hassan Jansson commented on his ideas. The event was moderated by Professor Peter Wallensteen, and it was opened by Vice Rector Ulf Danielsson of Uppsala University and Carl Hvenmark Nilsson from the Uppsala Association of International Affairs.

For the presentation and the panel debate, see http://media.medfarm.uu.se/play/kanal/1/

DN 31 januari 2012:

“Steven Pinker: ”The better angels of our nature””

“800 sidor om människan och våldet. Steven Pinker satsar allt och förklarar varför världen har blivit bättre.”

“Äntligen ett glädjebudskap: världen har blivit allt mindre våldsam! Vi lever faktiskt i den mest fredliga tiden i homo sapiens historia. Vare sig man ser det på kort eller lång sikt, decennier eller millennier, är tendensen tydlig. Därtill statistiskt säkerställd. Jag säger bara: minns An Lushan-upproret. Och återkommer till det.

Detta glädjens budskap kan vara svårsmält i en global medial tidsålder som ständigt rapporterar om svält och krig, katastrofer och trafficking, blodiga yxmord och barn som dödar barn. Det framstår, snällt sagt, som en smula naivt. Likväl hävdar Steven Pinker just det. Men han är ingen bortkollrad nyfrälst Jesusscientolog utan en av USA:s främsta tänkande forskare.

Pinker vet att slutsatsen är både kontraintuitiv och kontroversiell. Så han framlägger därför 800 digra sidor bevis i nya boken ”The better angels of our nature. Why violence has declined” som renderat huvudsakligen positiva recensioner i USA, men också attackerats, främst av fackhistoriker.

Den 57-årige Steven Pinker är född i Kanada men psykologiprofessor vid Harvard sedan evigheter. En världsledande språkforskare – vad Pinker inte vet om verb, är inte värt att veta – med fäbless för evolutionär psykologi och medvetandeforskning. Han har tidigare publicerat fem populärvetenskapliga böcker om allt från hur vår språkinstinkt fungerar till byggklossarna i medvetandets trollerilåda. Han är också en flitig, gärna från debattör; hans sågning av Malcolm Gladwells ”Vad hunden såg och andra äventyr” i New York Times är redan smått legendarisk.

I nya boken går han långt utanför sin egen specialkompetens. ”The better angels of our nature” är historia, kriminologi, tortyrhistoria, ekonomi, filosofi, psykologi, sociologi, idéhistoria. Och mycket statistik, ett ämne som Pinker på goda, vetenskapliga grunder – läs Daniel Kahneman nya, intressanta bok, ”Thinking, fast and slow” – vet att alla människor, även forskare, gärna drar förbluffande felaktiga slutsatser av.

Alla vet ju att 1900-talet är historiens blodigaste sekel. Ja, räknat i absoluta tal, antalet döda. Men en jämförande historisk studie måste räkna procentuellt, allt annat är orimligt med tanke på befolkningsutvecklingen. Då framstår forna våldsamheter i väsentligen dystrare ljus. Historiens krigiska lågvattenmärke var varken första eller andra världskriget utan, just det, An Lushan-upproret. I Kina på 700-talet då runt 36 miljoner människor dog vilket översatt till 1900-talets befolkning motsvarar ofattbara 429 miljoner döda. Tvåa på denna bistra lista hamnar mongolernas bärsärkagång på 1200-talet då 40 miljoner människor massakrerades, vilket Pinker 1900-talsöversätter till 278 miljoner.

Jämför man i stället dödligheten med nivåerna bland jägar- och samlarsamhällen – vissa med en krigisk dödlighet på trettio procent – summeras översättning av de två världskrigen till 2 miljarder (!) döda. Pinker utnyttjar också, flitigt, jämförande mordstatistik, där den säkraste statistiken hämtas från 1200-talets England och framåt. Trenden

är uppenbar: det var extremt mycket farligare att leva i Oxford på 1300-talet och i Sverige på 1500-talet. Det var mellan 10 och 100 gånger mer sannolikt att du skulle bli mördad. Skulle gärna vilja veta vad Leif G W Persson har att tillägga.

Så varför denna ”positiva” förändring? Evolutionär utveckling? Icke, på ynka 10 000 år kan vårt arvsanlag inte förändras så komplext radikalt. Liksom i boken ”Ett oskrivet blad” hävdar Pinker att människan är produkt av både arv och miljö. Vi är en mix av ängel och demon. Frågan är vad som krävs för att den förra ska få övertag på den senare.

För sitt resonemang håller Pinker två auktoriteter i handen, tyske sociologen Norbert Elias ”Civilisationsprocessen” och brittiske filosofen Thomas Hobbes ”Leviathan”. Pinker är i allt väsentligt trogen upplysningstraditionen, men väger den emot den evolutionära psykologens insikter om den mänskliga hjärnan, därmed om hur vårt medvetande och känsloliv fungerar. Och fallerar.

Svaret är en samling svar. Viktigast är civilisationsprocessen – som gör att få i dag finner nöje av att se katter strypas eller kvinnor stenas – och Hobbes Leviathan, det vill säga statsmaktens monopol på våld och stabiliserande av samhället i stort. Avgörande är också utökat handelsutbyte. Pinker lyfter inte fram EU men väl EKSG, alltså europeiska kol- och stålunionen som bildades efter andra världskriget av forna dödsfiender (och som senare blev just EU).

Kritiskt är även ökad läskunnighet, jämlikhet mellan könen (kvinnor har en fredsskapande karaktär, enligt Pinker) och det faktum att många minoriteter och homosexuella i dagens västvärld har rättigheter som var fullständigt otänkbara för hundra år sedan.

Mest kontroversiellt är bokens avsnitt om ”den långa freden” som enligt Pinker präglat de dryga sextio åren efter andra världskriget. Under den långa freden har inga fria stater krigat mot varandra. I västvärlden. Här finns åtskilligt att invända när Pinker vill knöka in alla motstridiga fakta i sin tes om den långa freden. Vad var Sovjets invasion av Afghanistan? USA:s krig i Vietnam? Var finns den långa freden i dagens Irak?

Likväl vill jag ändå tro på Steven Pinker, trots att jag själv alltid varit skeptisk till statsmakter av alla de slag. Och visst håller jag med om att vår mediala värld gör oss extremt närsynta och selektiva.

Kryssningsfartyg går på grund i Medelhavet under sanslös medial uppmärksamhet, medan fartyg ständigt sjunker till botten av Bengaliska viken utan en viskning i väst.

”The better angels of our nature” är en bjässe till bok. En mäktig läsning, bitvis svårforcerad, särskilt när Pinker statistikbriljerar. Avsnittet om tortyr är förskräckande fascinerande. Avslutningen lysande. Sammantaget en suveränt tänkvärd och utmanande intellektuell resa, dessutom en personlig och ofta mycket underhållande bok tack vara Pinkers flyhänta stil och ironiska kommentarer.

Det är faktiskt också uppmuntrande läsning, låt vara att Pinker är så mycket vetenskapsman att han vet bättre än att sia om framtiden. Vad vi gör framöver är upp till dig och mig. Men glöm inte: det är större risk att dödas av blixten än av en terrorist.
Örjan Abrahamsson litteratur@dn.se **“**

“LITTERATURRECENSION. **Skribent:** Steven Pinker.
Titel: ”The better angels of our nature” **Utgiven av:** Viking”

www.fof.se nr 4,/2012:

“Spännande om våldets historia”

“AV HENRIK HÖJER UR F&F 4/2012.

”Den här boken handlar om en av världshistoriens viktigaste förändringar.” Så inleder psykologen och Harvardprofessorn Steven Pinker sin tankeväckande bok om våldets historiska minskning. Han har samlat data från massor av forskning. Resultatet är nästan 700 tätskrivna sidor. Bara den som är djupt ointresserad av människan och samhället bör lämna boken oläst. Inbitna nostalgiker kan räkna med att få sin världsbild kastad över ända. Steven Pinker diskuterar hur allt från kriminalisering av barnaga och ökad tolerans för minoriteter till färre dueller och ökade rättigheter för kvinnor har bidragit till en värld där risken att utsättas för våld har minskat dramatiskt.

Men han är ändå ingen naiv framstegsoptimist – han letar i världshistorien efter de samhällsmekanismer som bromsat våld och krig, och vilka som ibland ökat våldet. Av detta bör vi dra lärdomar, annars kan våldet öka igen. Det är upp till oss människor.

Hans tes är inte helt invändningsfri, men det gör inte boken mindre spännande att läsa. Personligen tycker jag att han använder siffror över antalet dödsoffer i forntida krig lite för lättvindigt. Eftersom vi inte ens i dag är helt på det klara över hur många som dog i Bosnienkriget eller Irakkriget, så är det ännu svårare att veta hur många som dog vid korstågen eller mongolerövringarna.

Desto mer intressant är han vad gäller de mekanismer som gynnar ett fredligt beteende. Jag hittar en nyckelmening på sidan 309: ”En värld som bryr sig mindre om heder, ära och ideologi, och som är mer lockad av ett välmående medelklassliv är en värld där färre människor dödas.” Och det senaste halvseklet har detta medelklassliv kommit inom räckhåll för allt fler av jordens människor – även om alla knappast är där än.

Det faktum att många intuitivt invänder mot Steven Pinkers tes har troligen att göra med såväl perceptionsförändringar som historielöshet. Toleransen emot våld har minskat snabbare än våldet i sig. Därför tycker vi oss fortfarande stå inför en värld av våld. Men betänk att det vi i dag fördömer som barnmisshandel och hustrumisshandel under tusentals år varit en självklar del av vardagen. Och att relativt nya ord med normativ laddning – som folkmord, rasism, sexism och homofobi – belyser att vi i dag invänder emot sådant som våra förfäder tyckte var självklarheter.

HENRIK HÖJER”

Sven Wimnell 4 maj 2011:
Om mänskliga rättigheter 2007 i alla världens länder enligt Urikesdepartementets utredningar.
http://wimnell.com/omr103a.pdf

Innehåll

7 **Från Utrikesdepartementets hemsida på Internet.**
7 De mänskliga rättigheterna
8 Konventioner om mänskliga rättigheter som Sverige har undertecknat
11 Vilka rättigheter finns det?
11 Rätten att inte bli diskriminerad
12 Rätten till liv - dödsstraffet
14 Förbud mot tortyr
15 Förbud mot slaveri och slavhandel
16 Regler om rättssäkerheten
17 Privat- och familjelivet
18 Tanke- och religionsfrihet
18 Yttrandefrihet
20 Förenings- och församlingsfrihet
21 Rätten till arbete
22 Rätten till tillfredsställande levnadsstandard
22 Rätten till hälsa
23 Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter
24 Rätten till utbildning
25 Kvinnors rättigheter
27 Allt du behöver veta om FN:s kvinnokommission
28 Mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck i samkönade relationer
31 Barnets rättigheter
33 Barns deltagande fick konkret innebörd på evenemang som hölls parallellt med FN debatten om barnets rättigheter
34 Rättigheter för personer med funktionsnedsättning
36 Urfolkens rättigheter
38 Rättigheter för HBT-personer
41 Flyktingars rättigheter
42 Migranters rättigheter
43 Folkmord
44 Väpnade konflikter
46 Våld och förtryck i hederns namn
47 Demokrati och mänskliga rättigheter
47 Utbildningshäften om mänskliga rättigheter
49 På lätt svenska: Vad är mänskliga rättigheter?
50 Vem gör vad?
50 Sverige och mänskliga rättigheter
53 UD:s rapporter om MR i världens länder
55 Dokumentarkiv
56 Polisen
57 MR-arbetet i Sverige framöver

58 **Europa och Centralasien**

60 **Nordeuropa**
61 Island
70 Danmark
76 Norge
87 Sverige
88 Finland
96 Estland
106 Lettland
117 Litauen

128 **Västeuropa**
129 Storbritannien
140 Irland
149 Frankrike
163 Luxemburg
168 Belgien
177 Nederländerna
188 Tyskland
201 Österrike
211 Schweiz
218 Liechtenstein

222 **Sydeuropa**
223 Spanien
231 Portugal
239 Italien
246 Grekland
257 Turkiet
269 Cypern
276 Malta
280 Andorra
284 Monaco
290 San Marino
293 Vatikanstaten

296 **Österuropa**
297 Ryssland
310 Ukraina
321 Moldavien
337 Vitryssland
349 Polen
358 Tjeckien
364 Slovakien
377 Ungern
386 Rumänien
400 Bulgarien
413 Makedonien
425 Albanien
436 Serbien
447 Kosovo
459 Montenegro
470 Bosien-Hercegovina
480 Kroatien
490 Slovenien

494 **Centralasien**
495 Georgien
505 Azerbajdzjan
512 Armenien
519 Turkmenistan
525 Uzbekistan
532 Kazakstan
538 Kirgizistan
544 Tadzjikistan

550 Mellanöstern och Nordafrika

552 Mellanöstern
553 Iran
566 Saudiaraben
576 Jemen
584 Oman
593 Förenade Arabemiraten
603 Qatar
609 Bahrain
615 Kuwait
623 Irak
635 Syrien
648 Libanon
658 Israel
666 Palestinska områden
679 Jordanien

691 Nordafrika
692 Egypten
703 Libyen
709 Tunisien
717 Algeriet
730 Marocko
742 Västsahara

747 Afrika söder om Sahara

749 Nordafrika söder om Sahara
750 Mauretanien
756 Mali
762 Niger
767 Tschad

771 Västra och ekvatoriala Afrika
773 Senegal
779 Gambia
784 Guinea Bissau
789 Guinea
794 Sierra Leone
800 Liberia
808 Elfenbenskusten
818 Burkina faso
826 Ghana
833 Togo
839 Benin
845 Nigeria
856 Kamerun
862 Ekvatorialguinea
866 Sao Tomé och Principe
871 Gabon
875 Republiken Kongo
880 Demokratiska republiken Kongo
889 Angola
898 Centralafrikanska republiken
904 Uganda
916 Rwanda
928 Burundi

938 Östra och södra Afrika
939 Sudan
951 Eritrea
957 Djibouti
962 Etiopien
975 Somalia
983 Kenya
996 Tanzania
1009 Malawi
1019 Mocambique
1032 Zambia
1043 Zimbabwe
1056 Botswana
1068 Namibia
1081 Sydafrika
1094 Lesotho
1101 Seychellerna
1105 Mauritius
1112 Komorerna
1116 Madagaskar

1122 Asien och Oceanien

1124 Sydvästasien
1125 Afghanistan
1137 Pakistan
1151 Indien
1164 Bangladesh
1174 Bhutan
1180 Nepal
1188 Sri Lanka
1199 Maldiverna

1206 Fjärran Östern
1207 Mongoliet
1215 Kina
1229 Nordkorea
1238 Sydkorea
1247 Japan
1225 Taiwan
1265 Hongkong
1269 Macao
1273 Vietnam
1284 Laos
1296 Kambodja
1308 Thailand
1321 Burma

1332 Sydasien
1334 Filippinerna
1343 Brunei
1349 Östtimor
1360 Indonesien
1373 Singapore
1383 Malaysia

1395 Oceanien
1396 Marschallöarna
1399 Mikronesien
1402 Palau
1406 Papua Nya Guinea
1410 Nauru
1414 Salomonöarna
1417 Tuvalu
1421 Samoa
1424 Vanuatu
1427 Fiji
1431 Tonga
1434 Nya Zeeland
1440 Australien

1447 <u>Amerika</u>

1450 Nordamerika
1451 Kanada
1459 USA

1472 Latinamerika
1472 Mexiko
1489 Belize
1497 Guatemala
1513 El Salvador
1523 Honduras
1532 Nicaragua
1545 Costa Rica
1552 Panama
1560 Colombia
1574 Ecuador
1585 Peru
1594 Bolivia
1607 Chile
1615 Argentina
1630 Paraguay
1643 Uruguay
1654 Brasilien
1665 Surinam
1674 Guyana
1677 Venezuela
1688 Trinidad och Tobago

1692 Karibien
1693 Kuba
1703 Jamaica
1707 Haiti
1711 Dominikanska republiken
1716 Bahamas
1722 Saint Kitts och Nevis
1725 Antigua och Barbuda
1728 Dominica
1731 St Lucia
1734 Barbados
1737 Saint Vincent och Grenadinerna
1740 Grenada

Från Utrikesdepartementets hemsida på Internet.

De mänskliga rättigheterna

De mänskliga rättigheterna gäller för alla och envar. De slår fast att alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. De mänskliga rättigheterna är universella. De gäller över hela världen, oavsett land, kultur eller sammanhang.

De mänskliga rättigheterna reglerar förhållandet mellan statsmakten och enskilda människor. De utgör en begränsning av statens makt över individen och slår samtidigt fast vissa skyldigheter för staten gentemot individen.

Folkrätt eller internationell rätt
De mänskliga rättigheterna är en del av folkrätten. Rättigheterna finns nedskrivna i olika typer av internationella överenskommelser. Dessa har olika beteckningar beroende på vilken form av skyldigheter de innehåller. Konventioner och protokoll blir juridiskt bindande genom att staterna uttryckligen förklarar sig bundna av dem, medan förklaringar och deklarationer utgör politiska förpliktelser.

Samarbete under efterkrigstiden
Det internationella samarbetet vad gäller de mänskliga rättigheterna har utvecklats framför allt efter andra världskriget. Flera stater hade redan före 1945 egna lagar om medborgarnas rättigheter gentemot staten, men det fanns få internationella regler mellan flera stater.

Efter andra världskriget fanns det en växande uppfattning bland de länder som bildade Förenta Nationerna (FN) att världssamfundet måste ta ett gemensamt ansvar för den enskildes mänskliga rättigheter. Främjandet av de mänskliga rättigheterna utgör därför ett av FN:s mål, vilket framgår av FN:s stadga. Inom FN:s ram har under åren utarbetats en rad dokument som behandlar mänskliga rättigheter. Samtidigt med utvecklingen av FN:s system för att främja de mänskliga rättigheterna har regionala system vuxit fram i olika delar av världen.

Grundläggande friheter och rättigheter
FN:s allmänna förklaring och de två FN-konventionerna från 1966 innehåller tillsammans med de regionala konventionerna en lång rad rättigheter som innefattar grundläggande friheter, rätten till skydd mot övergrepp och rättigheter för att tillgodose de grundläggande behoven.

Vad är en rättighet?
De mänskliga rättigheterna täcker in många delar av en människas liv. De syftar till att alla människor ska få möjlighet att leva ett drägligt liv, och inkluderar därför regler om människors möjlighet att överleva, inbegripet föda och husrum, om människors rätt till sina innersta tankar och trosuppfattningar, om skydd för familjen, frihet från tortyr och slaveri, om rätt till utbildning, yttrandefrihet och att delta i landets styrelse.

Statens skyldighet och individens rättigheter
Staterna är skyldiga att respektera folkrättens regler. Varje land har ett ansvar för att dess åtaganden vad gäller de mänskliga rättigheterna omsätts i nationell lagstiftning. Det räcker dock inte med lagar som klargör statens skyldigheter eller som förbjuder vissa handlingar. Det måste också finnas ett fungerande rättssystem (poliser, advokater och åklagare, opartiska och rättvisa domstolar) som förverkligar lagarna. Därutöver krävs kompletterande åtgärder såsom främjande - genom information och på annat sätt - av de mänskliga rättigheterna.

En internationell angelägenhet
Om en kränkning sker av de mänskliga rättigheterna är det i första hand den aktuella statens ansvar att se till att den enskilde får upprättelse. Men de mänskliga rättigheterna är en internationell angelägenhet och det är därför fullt legitimt för andra stater att framföra åsikter om och försöka påverka situationen i olika länder där rättigheterna kränks. Inom området för de mänskliga rättigheterna är det alltså stater som har skyldigheter och individer som har rättigheter. Enskilda individer är skyldiga att under landets lagar respektera andra människors rättigheter. Enligt huvudregeln är det dock enbart stater som internationellt kan ställas till svars för kränkningar av de mänskliga rättigheterna.

Ratifikation
Genom ratifikation förklarar sig ett land bundet av en konventions regler. Detta görs i de flesta stater av landets lagstiftande församling (i Sverige riksdagen). Innan dess har regeringens representanter undertecknat konventionen. Undertecknandet kan ses som en viljeförklaring samt en signal att landet ifråga förbereder ratifikation av en viss konvention. Aktuella ratifikationslistor visar vilka konventioner som olika länder ratificerat eller anslutit sig till. För information om vilka konventioner som Sverige har ratificerat, se här.

- De centrala internationella konventionerna om mänskliga rättigheter

Senast ändrat 2011-05-19

- Vilka rättigheter finns det?
- Demokrati och mänskliga rättigheter
- Viktiga årtal
- Utbildningshäften om mänskliga rättigheter
- På lätt svenska: Vad är mänskliga rättigheter?

Konventioner om mänskliga rättigheter som Sverige har undertecknat

Här följer en lista över de konventioner om mänskliga rättigheter som Sverige har undertecknat.
För uppgift om datum för Sveriges undertecknande, ratifikation, ikraftträdande, eventuella reservationer samt proposition, klicka här. Konventionerna i fulltext finns i dokumentarkivet.

Förenta Nationerna (FN)

9 december 1948
Konvention om förhindrande och bestraffning av brottet folkmord

28 juli 1951
Konvention angående flyktingars rättsliga ställning

7 mars 1965
Internationell konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering

16 december 1966
Internationell konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter

16 december 1966
Internationell konvention om medborgerliga och politiska rättigheter

16 december 1966
Fakultativt protokoll om enskild klagorätt till den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter

21 januari 1967
Protokoll angående flyktingars rättsliga ställning

18 december 1979
Konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor

10 december 1984
Konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning

20 november 1989
Konvention om barnets rättigheter

15 december 1989
Andra fakultativa protokollet syftande till dödsstraffets avskaffande till den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter

17 juli 1998
Romstadga för den internationella brottmålsdomstolen

25 maj 2000
Fakultativt protokoll till konventionen om barnens rättigheter angående barns inblandning i väpnade konflikter

25 maj 2000
Fakultativt protokoll till konventionen om barnens rättigheter angående handel med barn, barnprostitution och barnpornografi

18 december 2002
Fakultativt protokoll till konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning

6 februari 2007
Konvention till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden

30 mars 2007
Konventionen om rättigheter för personer med funktionshinder och fakultativt protokoll till konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Europarådet

4 november 1950
Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

20 mars 1952
Tilläggsprotokoll till konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

18 oktober 1961
Europeisk social stadga

16 september 1963
Protokoll nr 4 till konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, avseende erkännande av vissa andra rättigheter och friheter än dem som redan finns i konventionen och i dess första tilläggsprotokoll

28 april 1983
Protokoll nr 6 till konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, avseende avskaffande av dödsstraffet

22 november 1984
Protokoll nr 7 till konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

26 november 1987
Europeisk konvention till förhindrande av tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning

5 maj 1988
Tilläggsprotokoll till den europeiska sociala stadgan

21 oktober 1991
Protokoll om ändring i den europeiska sociala stadgan (ej i kraft)

5 november 1992
Europeisk stadga om landsdels- eller minoritetsspråk

4 november 1993
Protokoll nr 1 till den europeiska konventionen till förhindrande av tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (ej i kraft)

4 november 1993
Protokoll nr 2 till den europeiska konventionen till förhindrande av tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (ej i kraft)

1 februari 1995
Ramkonvention om skydd för nationella minoriteter

9 november 1995
Tilläggsprotokoll till den europeiska sociala stadgan angående ett kollektivt klagomålsförfarande

3 maj 1996
Reviderad europeisk social stadga

25 januari 1996
Europeisk konvention om utövandet av barns rättigheter

4 april 1997
Konvention angående skydd av de mänskliga rättigheterna och människans värdighet med avseende på tillämpningen av biologi och medicin.

12 januari 1998
Tilläggsprotokoll till konvention angående skydd av de mänskliga rättigheterna och människans värdighet med avseende på tillämpningen av biologi och medicin om förbud mot kloning av människor.

3 maj 2002
Protokoll nr 13 till den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna avseende dödsstraffets avskaffande i alla sammanhang.

17 nov 2005
Tilläggsprotokoll nr 14 till konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, (effektivisering av Europadomstolens arbete).

Internationella arbetsorganisationen (ILO)

ILO har till dags dato antagit 185 konventioner, många med bäring på de mänskliga rättigheterna. Sverige är för närvarande bunden genom ratifikation att tillämpa 76 av dessa, bland andra följande åtta konventioner om grundläggande principer i arbetslivet:

28 juni 1930. Konvention (nr 29) om tvångs- eller obligatoriskt arbete

9 juli 1948. Konvention (nr 87) om föreningsfrihet och skydd för organisationsrätten

1 juli 1949. Konvention (nr 98) om tillämpningen av principerna för organisationsrätten och den kollektiva förhandlingsrätten

29 juni 1951. Konvention (nr 100) om lika lön (mellan kvinnor och män)

25 juni 1957. Konvention (nr 105) om avskaffande av tvångsarbete

25 juni 1958. Konvention (nr 111) om diskriminering vad avser anställning och yrkesutövning

26 juni 1973. Konvention (nr 138) om minimiålder för tillträde till arbete17 juni 1999

Konvention (nr 182) om förbud mot och omedelbara åtgärder för avskaffande av de värsta formerna av barnarbet.Senast änd 2011-02-18

Vilka rättigheter finns det?

I de internationella konventionerna om mänskliga rättigheter finns en lång rad rättigheter. På dessa sidorna kan du läsa om flera av dessa rättigheter.

Senast ändrat 2010-05-05

Rätten att inte bli diskriminerad

Alla människor är lika i värde och rättigheter. Det betyder att ingen får diskrimineras eller hindras från att utnyttja sina rättigheter på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning eller politisk eller annan uppfattning.

Skyddet mot diskriminering är en av hörnstenarna i arbetet för de mänskliga rättigheterna.

Internationella konventioner
Det främsta internationella instrumentet för att motverka etnisk diskriminering utgörs av FN:s konvention om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (rasdiskrimineringskonventionen). Konventionen syftar till att garantera alla människor, oavsett ursprung, absolut och fullständig rätt till alla tänkbara mänskliga rättigheter. Uttrycket "rasdiskriminering" avser varje skillnad, undantag, inskränkning eller företräde på grund av ras, hudfärg, härstamning eller nationellt eller etniskt ursprung, som har till syfte eller verkan att omintetgöra eller inskränka erkännandet, åtnjutandet eller utövandet, på lika villkor, av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter på politiska, ekonomiska, sociala, kulturella eller andra områden av det offentliga livet.

FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor från 1979 ger ett ramverk för att säkerställa lika rätt för kvinnor och män. Konventionen lyfter fram regeringars skyldighet att i lagstiftning och praxis avskaffa de vanligaste formerna av diskriminering av kvinnor på grund av kön. Sverige var bland de första länderna att ratificera konventionen, som trädde i kraft 1981.

Utöver dessa två konventioner finns det bestämmelser om icke-diskriminering i stort sett i samtliga av FN:s centrala konventioner om mänskliga rättigheter.

Europakonventionen
Europakonventionen innehåller i artikel 14 ett diskrimineringsförbud. Ett tilläggsprotokoll 12 till konventionen, som innehåller ett generellt diskrimineringsförbud, har nyligen antagits. Även i EG-rätten, till exempel artikel 13 i EG-fördraget och artikel 21 i EU-stadgan, finns bestämmelser varigenom diskriminering förbjuds.

Regeringens arbete
Regeringen verkar aktivt för alla människors lika rätt till alla rättigheter såväl internationellt som i Sverige. Åtgärder som syftar till att förebygga och motverka diskriminering är grundläggande i en demokrati. Arbetet mot diskriminering kan aldrig bli långsiktigt framgångsrikt utan att alla människor i vårt land i praktiken har lika möjligheter och förutsättningar att delta i samhället på lika villkor. Sådana åtgärder genomförs bland annat inom ramen för jämställdhetspolitiken, integrationspolitiken och handikappolitiken.

Diskrimineringsombudsmannen
I Sverige fanns tidigare fyra ombudsmän med uppgift att motverka diskriminering på olika grunder. De fyra ersättes den 1 januari 2009 av en enda ombudsman - Diskrimineringsombudsmannen.

Barnombudsmannen
Barnombudsmannen (BO) finns kvar oförändrat efter att Diskrimineringsombudsmannen inrättas den 1 januari 2009. Barnombudsmannen har till uppgift att bevaka frågor som angår barn och ungdomars rättigheter och intressen.

- Läs om Sveriges grundlag och lagar mot diskriminering

Senast ändrat 2010-05-06

Rätten till liv - dödsstraffet

Enligt FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna har var och en rätt till liv, frihet och personlig säkerhet. Det finns däremot ännu inget generellt förbud mot dödsstraffet i folkrätten.

Enligt svensk uppfattning är dödsstraffet ett djupt omänskligt straff som bör avskaffas.

I artikel 3 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna sägs att "Envar har rätt till liv, frihet och personlig säkerhet." Enligt artikel 6 konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter ska rätten till liv garanteras genom lag. Samma artikel förbjuder stater att godtyckligt beröva människor deras liv. Europakonventionens artikel 2 innehåller liknande bestämmelser om rätten till liv.

Dödsstraffet
Det finns ännu inget generellt förbud mot dödsstraffet i folkrätten. Det finns dock ett antal begränsningar för dess tillämpning och en tydlig anmodan om att sträva mot dödsstraffets totala avskaffande. Relevanta normer är artikel 3 i den allmänna förklaringen om rätten till liv och artikel 6 i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter också den om rätten till liv. FN:s ekonomiska och sociala råd (ECOSOC) har antagit rekommendationer om garantier för personer som är dömda till döden.

För första gången sedan 1977 kunde FN:s generalförsamlings tredje utskott år 2007 anta en resolution mot dödsstraffet.

Resolutionen uppmanar alla länder som fortfarande har kvar dödsstraffet att införa ett moratorium för avrättningar med sikte att helt

avskaffa dödsstraffet. Resolutionen lades fram av en grupp länder från alla världsdelar, i vilken EU var pådrivande. Det stora antalet ändringsförslag som lades fram i syfte att försvaga resolutionen, vilka sedermera röstades ned, visar att frågan om dödstraffets avskaffande fortfarande möter motstånd bland FN:s medlemsländer. Att resolutionen kunde antas skickar dock ett tydligt budskap mot dödsstraffet. FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna (numera ersatt av FN:s råd för de mänskliga rättigheterna) har antagit resolutioner om dödsstraffet, senast 2005.

Barn och dödsstraff

Det finns normer inom folkrätten för tillämpning av dödsstraffet på minderåriga. Enligt artikel 6 i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter får ingen dömas till döden för brott begångna innan man fyllt arton år. Samma förbud uppställs i FN:s barnkonvention.

Det andra fakultativa protokollet till FN:s konvention om de medborgerliga och politiska rättigheterna stadgar ett förbud mot dödsstraffet i fredstid. Detta protokoll har tillträtts av en dryg fjärdedel av FN:s medlemsstater. Situationen är betydlig mer positiv i Europa där nästan alla stater har tillrätt det sjätte tilläggsprotokollet till Europakonvention som förbjuder dödsstraff i fredstid. Det nyligen antagna trettonde tilläggsprotokollet till Europakonventionen, som ntogs på svenskt initiativ, utsträcker detta förbud till att gälla under alla omständigheter, alltså även i krigstid.

Ett omänskligt straff

Sverige har sedan många år aktivt verkat på det internationella planet för att dödsstraffet helt ska avskaffas. Enligt svensk uppfattning är dödsstraffet djupt inhumant och dess avskaffande utgör en prioriterad uppgift för regeringen i arbetet med att främja och öka respekten för de mänskliga rättigheterna. Från svensk sida arbetar vi aktivt med att förmå stater som fortfarande har dödsstraffet i sin lagstiftning att ändra inställning. Detta arbete bedrivs både inom olika internationella fora, främst i FN men också i Europarådet och inom Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) och i bilaterala kontakter. Mycket av arbetet samordnas numera inom EU i enlighet med de riktlinjer för agerande mot dödsstraffet gentemot tredje land som antogs av EU:s Allmänna råd i juni 1998. Under det svenska ordförandeskapet i EU var arbetet för ett avskaffande av dödsstraffet en prioriterad fråga.

Avrättningar utan rättegång

Utomrättsliga och godtyckliga avrättningar och hot om sådana övergrepp förekommer idag i alla världsdelar, enligt FN:s särskilda rapportör för dessa frågor. Avrättningarna utförs ofta med en regerings goda minne utanför lagens ram av ett lands polis- och säkerhetsstyrkor, eller andra personer eller grupper som samarbetar med eller tolereras av landets regering och är således ett brott mot rätten till liv. Sverige driver sedan ett tiotal år en resolution om summariska avrättningar i FN:s råd, tidigare kommission, för de mänskliga rättigheterna.

- Riktlinjer för EU:s politik gentemot tredje land i fråga om dödsstraffet

Senast ändrat 2008-05-21

Förbud mot tortyr

Ingen får utsättas för tortyr eller annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Förbudet mot tortyr kan i dag sägas vara en folkrättslig regel som staterna inte kan avtala bort. Sverige arbetar aktivt mot alla former av tortyr och kroppsstraff.

FN:s tortyrkonvention från 1984 syftar till att förhindra tortyr och skapa ett system av garantier för att den som utför eller utfört tortyr bestraffas.

En definition av vad tortyr innefattar finns i artikel 1 i FN:s tortyrkonvention. Enligt denna är tortyr varje handling som genom allvarlig smärta eller svårt fysiskt eller psykiskt lidande tillfogas en annan person. Handlingen ska utföras av eller på uppdrag av en person som företräder staten och i ett visst syfte (till exempel för att framtvinga en bekännelse).

Omänsklig handling
Begreppet omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning har inte definierats och skillnaden mellan tortyr å ena sidan och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning å andra sidan är oklar. Förnedrande behandling är sådan som får den som utsätts för denna att känna fruktan, ångest och underlägsenhet. Den omänskliga eller förnedrande behandlingen eller bestraffningen bör vara av viss svårighetsgrad. Bedömningen beror på omständigheterna i varje enskilt fall, såsom den utsattes ålder, kön, hälsotillstånd, de metoder som använts och tidslängden för bestraffningen.

Sexuella övergrepp
Våldtäkt och andra former av sexuella övergrepp är en vanligt förekommande form av tortyr särskilt riktad mot kvinnor. Inga former av tortyr eller annan grym eller förnedrande behandling kan någonsin accepteras i vilket syfte det än må vara.

Utvisning vid risk för tortyr
Förbudet mot tortyr är också av betydelse för en enskild person som har välgrundade skäl att tro att han eller hon skulle bli utsatt för tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling om han eller hon blev utlämnad eller utvisad till en viss stat. FN:s tortyrkonvention (art. 3) innehåller ett särskilt förbud mot utvisning i sådana fall.

Sverige har en lång tradition av att aktivt motverka alla former av tortyr och annan omänsklig eller förnedrande behandling. Arbetet mot tortyr bedrivs inom ramen för FN, Europarådet och Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) men också i bilaterala kontakter med länder där tortyr förekommer.

EU-samarbetet
Mycket av arbetet samordnas numera inom EU i enlighet med EU:s riktlinjer mot tortyr. Riktlinjerna arbetades fram och antogs under det svenska ordförandeskapet i EU våren 2001.

Granskning och efterlevanden av rättigheterna
I enlighet med artikel 17 i FN:s tortyrkonvention har en kommitté (FN:s tortyrkommitté, CAT) upprättats. Kommitténs uppgift är att granska staternas tillämpning av konventionens regler.

Konventionsstaterna ska regelbundet rapportera till kommittén om de åtgärder som gjorts och görs för att genomföra konventionen. Efter en genomgång av rapporten träffar kommittén företrädare från den aktuella regeringen för att ställa frågor och be om klargöranden. När kommittén avslutat sin granskning lämnar den kommentarer till och

rekommendationer om den enskilda statens tillämpning av konventionen, så kallade *concluding observations and recommendations*.

Klagomål från enskilda
Enligt FN:s tortyrkonvention kan kommittén också ta emot mellanstatliga och individuella klagomål. För att sådana klagomål ska kunna behandlas av kommittén krävs enligt artikel 21 och 22 särskilda förklaringar från de stater som är parter i ett mål.

Inspektioner av Europarådets tortyrkommitté och och FN:s underkommitté för förebyggande av tortyr

Läs mer om Europarådets tortyrkommitté och och FN:s underkommitté för förebyggande av tortyr i faktarutorna till höger. Ett samarbete mellan Europarådet och FN:s underkommitté mot tortyr ska upprättas. Läs mer om samarbetet

Här hittar du rättigheterna:

- Europakonventionen artikel 3
- Europeiska tortyrkonventionen
- FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter artikel 7 och 10
- FN:s tortyrkonvention
- FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna
- Regeringsformen 2:5 och 2:6

Senast ändrat 2009-07-13

Förbud mot slaveri och slavhandel

Ingen får hållas i slaveri eller träldom. Förbudet gäller all form av slaveri och slavhandel. Ingen får tvingas att utföra tvångsarbete eller annat påtvingat arbete

I artikel 4 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna sägs att "Ingen får hållas i slaveri eller träldom; slaveri och slavhandel i alla dess former ska vara förbjudna". Förbud mot slaveri finns också i FN:s konvention om de medborgerliga och politiska rättigheterna (art. 8) samt i Europakonventionen (art.4).

Historiskt om slaveriet
Slaveri har funnits i olika former och förekommit inom olika kulturer och under flera tidsepoker. I norden förekom slaveri under vikingatiden, i det antika Grekland samt i Romarriket förekom slaveri. Under 1600-talet inleddes den transatlantiska slavhandeln. Ett flertal europeiska länder, däribland Sverige, bedrev slavhandel på den afrikanska västkusten, där slavar exporterades till Västindien, Syd- och Nordamerika. Under 1800-talet förbjöds slaveri och slavhandel av de europeiska länderna och den transatlantiska slavhandeln upphörde.

Moderna former av slaveriet
En modern form av slaveri är människohandel. Människohandel är ett brott med förödande omfattning och konsekvenser. Förenta Nationerna uppskattar att mellan en och fyra miljoner människor, främst kvinnor och barn, är offer för människohandel varje år och att majoriteten av dem utnyttjas sexuellt och prostitueras. Förutom prostitution och andra former av sexuellt utnyttjande kan människohandelns offer också utsättas för tvångsarbete, slaveri, organhandel eller andra former av

utnyttjande. Läs regeringens handlingsplan mot prostitution och människohandel på regeringen.se.

Projektet Slaveri då och nu
Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige har på regeringens uppdrag genomfört aktiviteter under rubriken "Slaveri då och nu" med anledning av 200-årsminnet av den transatlantiska slavhandelns avskaffande, år 2007.

FN:s medlemsländer hade uppmanats av FN:s generalförsamling att högtidlighålla och genomföra aktiviteter med anledning av 200-årsjubiléet.

Läs om "Slaveri då och nu" (delegationen för mänskliga rättigheters webbplats)

- Organisationen Free the slaves
- Utställning om trafficking vid Världskulturmuseet i Göteborg
- Organisationen Anti-slavery International

Senast ändrat 2009-06-09

Regler om rättssäkerheten

Det internationella arbetet för de mänskliga rättigheterna lyfter alltmer fram vikten av en rättsstat för att skydda de mänskliga rättigheterna. Rättsstatsprincipen innebär att ingen får stå ovanför eller utanför lagen, att staten är skyldig att följa den gällande rätten och att det finns garantier mot missbruk av statsmakten. Dessutom krävs att lagar stiftas och tillämpas utan diskriminering och med respekt för mänskliga rättigheter. Det krävs också ett fungerande rättsväsende som alla har tillgång till – det vill säga okorrumperade poliser och åklagare, obereonde advokater samt en obunden och opartisk domarkår.

Enligt FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna har alla människor rätt till en rättvis och offentlig rannsakning inför en opartisk och självständig domare.

För att garantera skyddet för de mänskliga rättigheterna i det nationella rättssystemet innehåller de internationella konventionerna en rad föreskrifter som tillsammans garanterar rättssäkerheten. Bland dessa ingår rätten till likhet inför lagen, rätten att få anklagelser om brott utredda och prövade i domstol inom rimlig tid, förbudet mot godtyckligt frihetsberövande liksom rätten till en korrekt och opartisk rättegång.

Förbud mot godtyckligt frihetsberövande
Förbudet mot godtyckligt frihetsberövande innebär att varje frihetsberövande ska ha stöd i lag och vara beslutat av domstol, nämnd eller motsvarande organ. Lagen i sig ska vara utformad i enlighet med internationellt överenskomna normer.

Rätten att få anklagelser om brott prövade i domstol
Utan möjlighet att anmäla övergrepp och få dem prövade i domstol blir den enskildas rättigheter inte mycket värda. Enligt artikel 8 i Artikel 14 i konventionen om de medborgerliga och politiska rättigheterna och artikel 6 och artikel 13 i Europakonventionen har alla rätt att få sin sak prövad inom rimlig tid och inför en opartisk domstol.

Senast ändrat 2008-02-18

Här hittar du rättigheterna

- Europakonventionen (art. 5, 6, 7 och 13)
- Protokoll 4 till Europakonventionen (art. 1)
- Protokoll 7 till Europakonventionen (art. 2-4)
- FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (art. 2.3, 9, 14, 15, 16 och 26)
- FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna (art. 7, 8, 9, 10 och 11)
- Regeringsformen (2:9 och 11:3)

Privat- och familjelivet

Var och en har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv och ingen ska behöva utsättas för godtyckliga eller olagliga ingripanden i sitt hem. Var och en har också rätt att fritt ingå äktenskap och välja äktenskapspartner.

Skyddet för den enskildes privat- och familjeliv har tolkats av de organ som övervakar rättigheterna så att det innefattar en skyldighet för staten att inte bara avhålla sig från ingrepp i privat- och familjelivet, utan också att effektivt skydda mot ingrepp från både statliga myndigheter och enskilda personer.

Den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna har prövat ett stort antal fall som ansetts falla under bestämmelserna om privat- och familjeliv i Europakonventionen och Protokoll 7. Målen har handlat om bland annat frågor om abort, kriminalisering av homosexualitet, transsexuellas frågor, om övervakningsmetoder vid brottsbekämpning, personalkontroll och fosterhemsplacering av barn.

Rätten att fritt ingå äktenskap och bilda familj
Rätten att fritt ingå äktenskap och bilda familj slås fast i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna (artikel 16), konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (artikel 23) och Europakonventionen (artikel 12).

Myndiga personer har rätt att fritt välja äktenskapspartner utan inblandning från myndigheterna. I de ovanstående artiklarna innefattas även rätten att inte bli tvingad in i ett äktenskap man inte själv har valt. Bestämmelserna innehåller inte någon fastställd giftasålder eller någon rätt att skiljas och/eller ingå nytt äktenskap.

Likheten mellan makarna gäller såväl inom äktenskapet som vid äktenskapets upplösning och finns inskriven i artikel 23 i FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter.

Senast ändrat 2008-02-18

Tanke- och religionsfrihet

Varje människa rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet.

Enligt artikel 18 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna har varje människa rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Denna rätt innefattar frihet att byta religion eller tro och att ensam eller i gemenskap med andra offentligt eller enskilt utöva sin religion eller tro genom undervisning, gudstjänst och iakttagande av religiösa sedvänjor. Dessa rättigheter återfinns även i FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter och Europakonventionen.

Religionsfriheten får endast begränsas om det är föreskrivet i lag och är nödvändigt i ett demokratiskt samhälle med hänsyn till den allmänna säkerheten, den allmänna ordningen, hälsa och moral samt andras fri- och rättigheter. Skyddet för religionsfriheten innebär ett förbud mot bestämmelser som uttryckligen riktar sig mot någon viss religionsutövning eller som uppenbart syftar till att motverka en viss religiös åskådning.

Religionsfriheten är grundlagsfäst i Sverige och kampen mot diskriminering på grund av bland annat religion är en mycket högt prioriterad fråga för regeringen. Se vidare avsnittet om skydd mot diskriminering.

SOU 1999:9 Att slakta ett får i guds namn. Om religionsfrihet och demokrati.

Senast ändrat 2008-02-18

Yttrandefrihet

Rätten att fritt hysa en åsikt och att uttrycka den i tal, skrift eller bild slås fast i den allmänna förklaringens artikel 19 liksom i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, artikel 19. Yttrandefriheten har fått nya möjligheter i och med Internets spridning i världen, på bara en millidels sekund kan information om exempelvis kränkningar spridas till hundratusentals mottagare runt om i världen.

Allmänt om yttrandefriheten
Yttrandefriheten tillhör tillsammans med bl.a. åsiktsfriheten de grundläggande fri-och rättigheterna i ett demokratiskt samhälle. Möjligheten att uttrycka sin åsikt och bilda opinion i allehanda frågor har länge ansetts vara en viktig förutsättning för att de politiska processerna ska fungera på ett demokratiskt sätt. Åsiktsfriheten är obegränsad, medan rätten att fritt uttrycka sin mening medför särskilda skyldigheter och särskilt ansvar. Det fria ordet kan orsaka skada, till exempel genom att upplevas som kränkande, hetsa till diskriminering eller våldshandlingar, eller genom att röja uppgifter som får negativa konsekvenser antingen för enskilda eller för samhället som helhet. Yttrandefriheten har med andra ord vissa gränser.

Varför yttrandefrihet?
En grundläggande tanke bakom yttrandefriheten är att medborgarna skall kunna ta del av en mångfald av åsikter gällande alla de frågor som vi fattar gemensamma beslut om. Yttrandefriheten brukar beskrivas som viktig för demokratin för att den möjliggör att information kan spridas fritt, och därmed får medborgare och beslutsfattare bättre möjligheter att komma fram till välgrundade beslut. Yttrandefriheten kan också sägas fylla en mer kritisk funktion genom att välinformerade medborgare samt fria massmedier ges goda

möjligheter att granska och uttala sin mening om hur den offentliga makten utövas. Man kan också motivera yttrandefriheten utifrån ett demokratiskt jämlikhetsperspektiv. Ett politiskt styre där besluten fattas enligt majoritetsprincipen blir ett legitimt styre först om alla medborgare har haft möjlighet ge uttryck för sin uppfattning i en viss fråga. Vidare är yttrandefriheten en individuell rättighet som ger den enskilde individen rätt att uttrycka sina åsikter och att kommunicera med andra.

Yttrandefriheten i regeringsformen

Sverige har liksom de flesta andra demokratiska stater en skriven författning. I många länder kallas en sådan författning för konstitution, i vårt land grundlag. I Sverige har vi närmare bestämt fyra olika grundlagar, och det är i regeringsformen (RF) som de grundläggande principerna för det svenska styrelseskicket slås fast. I de flesta demokratier är yttrandefriheten garanterad i grundlag, så också i Sverige. Varje medborgare är gentemot det allmänna tillförsäkrad yttrandefrihet, dvs. frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor (2 kap. 1 § RF) I regeringsformens inledningskapitel finns vidare det nära sambandet mellan det demokratiska styrelseskicket och yttrandefriheten tydligt formulerat: ”All offentlig makt utgår från folket. Den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och allmän och lika rösträtt” (1 kap. 1 § RF)

Inskränkningar av yttrandefriheten?

Inskränkningar av den generella yttrandefriheten kan göras i vanlig lag (grundlagsform krävs inte). Möjligheten att stifta sådana lagar är dock begränsad. En begränsning av bl.a. yttrandefriheten får nämligen endast göras för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle och får inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den. Begränsningen får inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar (2 kap. 12 § andra stycket RF).

Tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen

Av Sveriges fyra grundlagar är det två som mer konkret reglerar yttrandefriheten i medierna: Tryckfrihetsförordningen (TF) och yttrandefrihetsgrundlagen (YGL). TF reglerar friheten att yttra sig skrifter som t.ex. böcker och tidningar och YGL reglerar yttrandefriheten i medier som radio, TV, film och ljudupptagningar. Tryckfriheten har i Sverige anor ända från 1766, men den nu gällande tryckfrihetsförordningen tillkom 1949. YGL tillkom 1991 och är utformad med TF som förebild.

Grundläggande principer

En grundläggande princip är att grundlagsskyddat material får framställas och spridas utan att myndigheter eller andra organ i förväg får ställa upp hinder för tillverkning och distribution. Det finns alltså ett förbud mot censur. Ansvar för vad som tryckts kan bara utkrävas i efterhand och endast mot den som av lagstiftningen pekas ut som ansvarig. Meddelarfriheten innebär bl.a. att var och en har rätt att straffritt lämna eller anskaffa uppgifter i vilket ämne som helst för offentliggörande. Den som lämnar ett meddelande för publicering har rätt att vara anonym och kan inte straffas för sin medverkan. Endast de brott som anges i en särskild brottskatalog kan föranleda straffansvar och det utkrävs i en särskild rättegångsordning med Justitiekanslern som åklagare och med juryprövning.

De tryck- och yttrandefrihetsbrott som finns kan delas in i fyra kategorier:

• brott av beredskapsliknande karaktär (rikets säkerhet) t.ex. landsförräderi,
• brott med hemliga uppgifter t.ex. spioneri,
• brott mot allmänna intressen t.ex. uppvigling och hets mot folkgrupp och
• brott mot enskilda t.ex. förtal.

Internationella regler för yttrandefriheten
De allra flesta demokratiska länders regler för yttrandefriheten är influerade av internationella konventioner om mänskliga rättigheter, konventioner som blir bindande för de stater som ansluter sig. Yttrandefriheten garanteras också i andra centrala dokument om de mänskliga rättigheterna, bland annat FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna från 1948, där det slås fast i artikel 19 att var och en har rätt att fritt hysa en åsikt och att uttrycka den i tal, skrift eller bild. En motsvarande rätt slås fast i artikel 19 i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, vilken tillkom 1966. Europakonventionens regler om yttrandefrihet är lite annorlunda utformade. I artikel 10 sägs att var och en har yttrandefrihet och att åsiktsfriheten samt att friheten att sprida och motta uppgifter och tankar är en del av yttrandefriheten.

Senast ändrat 2008-08-28

Här finns rättigheterna

- Europakonventionen (art. 9)
- FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (art. 18)
- FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna (art. 18)
- Regeringsformen (2:1 p 6)

Förenings- och församlingsfrihet

Det är centralt för demokratin att människor samlas för att ägna sig åt gemensamma intressen, diskutera eller demonstrera och att organisationer kan bildas för olika syften. Församlingsfrihet och föreningsfrihet har ett nära samband med varandra och skyddas av en rad centrala dokument om mänskliga rättigheter.

Församlingsfriheten
Församlingsfriheten innefattar rätten att delta i fredliga sammankomster, till exempel att demonstrera och att anordna opinionsmöten. Enligt både Europakonventionen och FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter får församlingsfriheten endast underkastas sådana inskränkningar som är lagenliga och som är nödvändiga med hänsyn till statens säkerhet, allmän ordning och säkerhet, förebyggande av brott, skyddandet av hälsa eller moral eller andra personers fri- och rättigheter.

Statens plikt att vidta åtgärder
Enligt den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna täcker mötesfriheten såväl privata sammankomster som möten på allmän plats. Att kräva tillstånd för möten på allmän plats anses dock inte vara ett intrång i rättigheten. Staten har inte bara en skyldighet att inte ingripa utan även en plikt att vidta positiva åtgärder, i den meningen att motverka att enskilda inte hindras av andra att utöva sina rättigheter.

Föreningsfriheten
Föreningsfriheten gäller olika slags föreningar och innefattar också rätten för varje människa att bilda och ansluta sig till fackföreningar för att skydda sina intressen. I föreningsfriheten ingår även rätten att

bilda och ansluta sig till politiska partier. Samma typer av undantag och begränsningar gäller för föreningsfriheten som för mötesfriheten.

Rätt att avstå
FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna innehåller även en bestämmelse om så kallad negativ föreningsfrihet: "ingen får tvingas att tillhöra en förening". Någon motsvarande bestämmelse finns varken i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter eller Europakonventionen. Europadomstolen har emellertid i ett mål rörande Island uttalat att rätten att inte vara medlem i en facklig förening är inbegripen i föreningsfriheten.

Senast ändrat 2008-02-18

Rätten till arbete

Rätten till arbete innebär inte en ovillkorlig rätt till ett arbete, utan en skyldighet för staterna att vidta åtgärder som syftar till att avskaffa arbetslösheten.

Alla människor har också rätt till gynnsamma och rättvisa arbetsvillkor, bland annat en ersättning som är skälig och tillräcklig för att ge familjen en godtagbar tillvaro, samt lika lön för lika arbete. Dessutom ska alla ha trygga och sunda arbetsförhållanden och möjlighet till befordran. Rätten att bilda och ansluta sig till fackföreningar är av avgörande betydelse för rätten till arbete.

Senast ändrat 2008-02-18

Rätten till tillfredsställande levnadsstandard

Alla människor har rätt till en levnadsstandard som är tillräcklig för den egna och familjens hälsa och välbefinnande. Denna omfattar mat, kläder, bostad, hälsovård och nödvändiga sociala förmåner liksom trygghet vid förlust av försörjning under omständigheter som man själv inte har kunnat råda över. Rätten till en skälig levnadsstandard är specificerad till sitt innehåll, men inte till omfattning. Varje land ska, utifrån sina förutsättningar och de omständigheter som råder i landet, arbeta för att varje människa får tillgång till en levnadsstandard som är tillräcklig.

FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation
FAO, the Food and Agriculture Organization of the United Nations, eller FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation, leder FN:s och det internationella samfundets ansträngningar att nå målet: en värld utan hunger. Organisationen verkar både i samråd med utvecklingsländer och med industrialiserade länder och fungerar som ett neutralt forum där nationer kan mötas för att förhandla fram avtal eller diskutera policy. FAO är även en källa till kunskap samt information och lägger ned kontinuerligt arbete på kunskapsöverföring till och i sina 192 medlemsländer, inklusive EU som egen medlem. Läs mer om FAO:s arbete

Senast ändrat 2010-04-08

Rätten till hälsa

För att en människa ska kunna leva ett drägligt och värdigt liv måste rätten till hälsa vara tillgodosedd. De åtgärder som ska vidtas av staterna innehåller fundamentala insatser som att minska spädbarnsdödligheten, främja barnets sunda utveckling, förbättra samhällets hälsovård, förhindra och kontrollera epidemier samt skapa villkor för att garantera alla människor läkar- och sjukhusvård i händelse av sjukdom. Tillgång till sjukvård är en del av rätten till hälsa, men inte den enda delen. Staterna har en skyldighet att också bedriva en politik som förebygger sjukdomar och som därmed leder till bästa uppnåeliga hälsa för alla människor.

Mer om sjukvård och hälsa på Regeringens webbplats

Rapporter om Sverige
FN:s särskilde rapportör om rätten till hälsa, Paul Hunt, besökte Sverige i januari 2006 för att skapa sig en uppfattning om situationen för rätten till hälsa i Sverige. Hunt konstaterar i sin rapport att Sverige är ett av de länder i världen med högst levnadsstandard och bäst folkhälsa, samt att Sverige genom sitt utvecklingssamarbete (bistånd) bidrar till att förbättra situationen i andra länder. Hunt undersöker de utmaningar för svenska makthavare och myndigheter såsom allas tillgång till sjukvård, mentalvården, samernas situation, vård till narkotikamissbrukare, utbildning i mänskliga rättigheter för de anställda inom vården, asylsökande och personer som vistas i Sverige utan uppehållstillstånd.
Läs FN:s rapport om folkhälsa i Sverige

FNs specialrapportör Yakin Ertürk har i en rapport från 2007 granskat våldet mot kvinnor i Sverige. Ertürk kritiserar att alltför få svenska kommuner kan erbjuda hotade och våldsutsatta kvinnor skydd. Kommunerna är helt beroende av de ideella kvinnojourernas arbete, enligt Ertürk.
Läs FN:s rapport om våld mot kvinnor i Sverige

Senast ändrat 2009-10-23

Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter

Regeringens mål: Bättre hälsa och livskvalitet för kvinnor och män, pojkar och flickor i utvecklingsländer.

Sexuell och reproduktiv hälsa och därtill hörande rättigheter (så kallade SRHR-frågor) omfattar varje människas lika möjligheter, rättigheter och förutsättningar att ha ett säkert sexualliv, och utan tvång, våld eller diskriminering kunna bestämma över sin egen kropp. Att undanhålla kunskap, samt diskriminering och förtryck när det gäller sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter liksom fysisk integritet, är vanligt. Övergrepp ökar också markant och systematiseras ofta i konflikt-, postkonflikt-, och krissituationer.

Sexuell och reproduktiv ohälsa är en av de vanligaste sjukdoms- och dödsorsakerna för kvinnor i åldern 15 till 44 år i utvecklingsländerna, där en graviditet, abort, förlossning eller skadliga sedvänjor, så som kvinnlig könsstympning, kan medföra livsfara. Trots stora insatser har mödradödligheten i världen inte minskat under de senaste 20 åren. Ojämlika maktförhållanden mellan könen gör det svårt för kvinnor och flickor att förhandla sig till säkrare sex.

Regeringen uppmärksammar SRHR, inklusive den nära kopplingen mellan SRHR och hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar, genom arbete som kräver insatser och åtgärder inom olika politikområden, så som social- och jämställdhetspolitiken.

För att bidra till målet avser regeringen bland annat att:

- agera för att framsteg görs på SRHR-området i policyförhandlingar i EU, FN och andra internationella och multilaterala sammanhang.

- agera för SRHR inom ramen för det nya svensk-norska ministerinitiativet om kvinnor, demokrati och utveckling, bland annat genom ett internationellt seminarium med Afrikanska Unionen, FN och enskilda organisationer under 2009
genomföra särskilda satsningar i konflikt- och postkonflikt-länder för att bekämpa sexuellt våld och stödja hälsovård, inklusive psykosocial vård samt stärka rättssäkerheten och tillgång till rättsväsendet för drabbade kvinnor, flickor och pojkar.

- höja ambitionsnivån, när det gäller såväl effektivitet som resurser, till insatser för att förbättra kunskap och service om sexualitet för kvinnors och flickors fysiska integritet och sexuella rättigheter, samt stödja mäns och pojkars roll och ansvar för jämställdhet och för sexuell och reproduktiv hälsa för alla.

- ge stöd till SRHR i form av utbildning; information och rådgivning för ungdomar; tillgång till preventivmedel; sexuell och reproduktiv hälsovård, inklusive rådgivning och medicinsk vård; samt genom arbete inom ramen för breda ansatser där information och förebyggande insatser är av särskild vikt, när det gäller tillgång till säkra, lagliga aborter
stärka stödet till forskning och metodutveckling om sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter

- Läs om svenska sida:s arbete med SRHR 1994-2003
- Läs mer om FN:s befolkningsfonds arbete för SRHR

Senast ändrat 2010-03-05

Rätten till utbildning

Skolan är ofta avgörande för en människa att känna till och kunna hävda sina mänskliga rättigheter. Den som kan läsa, skriva och räkna kan ta till sig olika typer av information och själv bilda sig en uppfattning.

Enligt FN (UNDP) är grundläggande utbildning för flickor avgörande för att skapa bättre levnadsvillkor i ett land, på ett bestående sätt.

Utan skola fortsätter fattigdomen
Rätten till utbildning finns bland annat i den allmänna deklarationen om de mänskliga rättigheterna, som en del av de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna, och i barnkonventionen (artikel 28 och 29). Det är en av huvudfrågorna i FN:s handlingsplan för att halvera fattigdomen till år 2015.

Undervisningen ska vara kostnadsfri i varje fall på de grundläggande stadierna, där den också ska vara obligatorisk. Yrkesutbildning ska finnas tillgänglig för alla, liksom högre utbildning vid gymnasium, universitet eller liknande.

Skolan ska ge kunskap om och respekt för de mänskliga rättigheterna. Den ska främja förståelse, tolerans och vänskap mellan och inom nationer, stater och grupper av personer och leda till förståelse för FN:s verksamhet och fred.

Tillsammans mot fattigdomen
Det finns idag en av alla världens länder överenskommen dagordning för global utveckling. I centrum står FN:s millenniemål – åtta övergripande mål som bland annat rör barn och ungas rätt till grundläggande utbildning.

Rätten till utbildning i barnkonventionen
Barnkonventionen slår bland annat fast att grundutbildning ska vara obligatorisk och kostnadsfri för alla (art. 28). Enligt barnkonventionen (art. 29) ska barnets utbildning bland annat syfta till att:
- utveckla barnets fulla möjligheter;
- utveckla respekt för de mänskliga rättigheterna;
- utveckla respekt för barnets föräldrar, barnets egen kulturella identitet och för kulturer som skiljer sig från barnets egen;
- förebereda barnet för ett ansvarsfullt liv i ett fritt samhälle i en anda av förståelse, fred, tolerans, jämlikhet mellan könen och vänskap mellan alla folk, etniska, nationella och religiösa grupper och personer som tillhör urbefolkningar och
- utveckla respekt för naturmiljön.

Rätten till utbildning i Sverige
Ubildning, forskning och information om de mänskliga rättigheterna behandlas i regeringens handlingsplan om de mänskliga rättigheterna i Sverige (regeringens skrivelse 2005/06:95, pdf).

PGU – Politik för global utveckling
I propositionen ”Gemensamt ansvar: Sveriges politik för global utveckling” (2002/03:122) presenterar regeringen Sveriges politik för global utveckling. Målet är att bidra till en rättvis och hållbar utveckling i världen, inom alla politikområden.

Inom området ”stärkt samstämmighet i svensk politik” fokuserar man bland annat på utbildningspolitiken:

”Sveriges politik för rättvis och hållbar global utveckling måste utgå från grundläggande värderingar om solidaritet och om människors lika värde som måste förankras i tidig ålder. Värdegrundsfrågor är därför en viktig utbildningspolitisk uppgift.”

”Sveriges utbildningspolitik grundar sig ytterst på synen att alla människor skall ha rätt att växa och utveckla sina möjligheter. Rätten till utbildning är också något som slås fast i konventionen om barnets rättigheter.”

FN:s millenniemål
Världens länder enades år 2000 om åtta millenniemål för att halvera fattigdomen till år 2015. Det andra målet lyder:

”Alla barn ska få gå i skola! År 2015 ska både pojkar och flickor få gå i grundskola och kunna slutföra utbildningen. Utbildning ger bland annat en människa större möjlighet att få ett betalt arbete och försörja sig själv. Det bidrar till att halvera fattigdomen och hungern i världen.”

Läs mer om millenniemålen

Senast ändrat 2010-05-03

Kvinnors rättigheter

Arbetet för att motverka diskriminering på grund av kön pågår på många sätt både i Sverige och internationellt.

Hedersrelaterat våld och förtryck

Sveriges handlingsplan för att bekämpa våld mot kvinnor m fl

FN:s kvinnokommission
I andra kapitlet i Regeringsformen, Sveriges grundlag, förbjuds lagstiftning som missgynnar någon på grund av kön om inte lagstiftningen utgör ett led i strävandena att åstadkomma jämställdhet mellan män och kvinnor eller avser värnplikt eller motsvarande tjänsteplikt.

FN:s konvention (1979)
En av det nybildade FN:s första åtgärder var att i organisationens stadga slå fast att de mänskliga rättigheterna gäller för både kvinnor och män, flickor och pojkar. FN har därefter under årens lopp fortsatt att konsekvent föra in denna princip i olika konventioner.

FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (kvinnodiskrimineringskonventionen) från 1979 ger ett ramverk för att säkerställa lika rätt för kvinnor och män. Konventionen lyfter fram regeringars skyldighet att i lagstiftning och praxis avskaffa de vanligaste formerna av diskriminering av kvinnor på grund av kön. Sverige var bland de första länderna att ratificera konventionen, som trädde i kraft 1981.

2008 har 185 länder ratificerat CEDAW vilket motsvarar drygt 90%

av FN:s medlemsstater och gör den till den konvention som har näst flest ratifikationer (efter barnkonventionen) av alla konventioner om mänskliga rättigheter. Samtidigt har många konventionsstater reserverat sig mot konventionen på ett sätt som strider mot konventionens ändamål och syfte. Dessa reservationer undergräver själva avsikten med konventionen, dvs. att skapa en gemensam miniminivå för alla stater som anslutit sig om de åtgärder som måste vidtas för att förhindra alla former av diskriminering av kvinnor och ge lika möjligheter för kvinnor och män att åtnjuta de mänskliga rättigheterna.

Andra internationella konventioner
Ett flertal ILO-konventioner (International Labour Organization) som Sverige är bundet av är även tillämpliga på kvinnors rättigheter, se till exempel konventionen (nr 100) om lika lön, konventionen (nr 111) om diskriminering på arbetsmarknaden, konventionen (nr 156) om arbetstagare med familjeansvar och rekommendationen (nr 170) om arbetsmarknadsstatistik.

I EG-fördraget har genom antagandet av Amsterdamfördraget 1998 skydd mot könsdiskriminering och jämställdhet fått en starkare ställning än tidigare. I till exempel artikel 2 i fördraget anges att gemenskapen har till uppgift att främja jämställdhet mellan kvinnor och män.

Granskning av efterlevnaden av kvinnors rättigheter
I Sverige finns flera ombudsmän som lyder under regeringen och vars uppgifter har anknytning till de mänskliga rättigheterna. Jämställdhetsombudsmannens (JämO) huvuduppgift är att se till att jämställdhetslagen (1991:433) efterlevs. Jämställdhetslagen har till ändamål att främja kvinnors och mäns lika rätt i fråga om arbete, anställnings- och andra arbetsvillkor samt utvecklingsmöjligheter i arbetet. JämO ska även genom rådgivning och information verka för jämställdhet inom skolväsendet, högskolan, arbetsmarknadsutbildningen och andra utbildningsformer enligt förordningen (1991:1438) med instruktion för Jämställdhetsombudsmannen. JämO ska också bevaka efterlevnaden av lagen (2001:1286) om likabehandling av studenter i högskolan.

Läs mer om den svenska regeringens jämställdhetspolitik

FN:s kvinnokommitté, CEDAW
Kvinnodiskrimineringskommittén är ett oberoende expertorgan inom FN som har till uppgift att granska konventionsstaternas efterlevnad av kvinnodiskrimineringskonventionen. Medlemsländerna måste rapportera vart fjärde år till kommittén om hur man lagstiftningsmässigt, juridiskt och administrativt lever upp till konventionens olika artiklar. Rapporterna behandlas sedan vid kommitténs möten. Då kallas representanter för de regeringar vars rapporter är uppe till behandling för att presentera sina rapporter och svara på frågor från kommittén. Kommittén kan även ta emot information från enskilda organisationer.

Senaste rapporten om Sverige kan du läsa om här

Se också tidigare rapporter om Sverige.

Kommittén kan också lägga fram förslag och allmänna rekommendationer, vilka innefattar kommitténs tolkning av konventionen. Rekommendationerna är emellertid inte juridiskt bindande för konventionsstaterna. Kommittén har bl.a. särskilt engagerat sig i frågan om våld mot kvinnor samt i reservationer till konventionen.

FN:s tilläggsprotokoll
Kopplat till FN:s kvinnodiskrimineringskonvention finns också ett fakultativt protokoll, som ger enskilda individer eller grupper av individer klagorätt till FN:s kvinnodiskrimineringskommitté. En viktig regel är att nationella rättsmedel måste vara uttömda innan kommittén kan behandla ett klagomål. Protokollet ger också kommittén en möjlighet att på eget initiativ undersöka allvarliga och systematiska kränkningar av de rättigheter som anges i konventionen. Protokollet öppnades den 10 december 1999 för undertecknande och trädde i kraft den 22 december 2000. Sverige ratificerade protokollet den 24 april 2003.

- Läs mer på diskrimineringsombudsmannens webbplats (DO)

Senast ändrat 2011-03-03

Allt du behöver veta om FN:s kvinnokommission

Vad är kvinnokommissionen?
Kvinnokommissionen är en av FN:s funktionella kommissioner som organisatoriskt tillhör ECOSOC (Ekonomiska kulturella och sociala rådet) och har huvudansvaret för att följa upp efterlevnaden av den handlingsplan för kvinnors rättigheter som antogs vid FN:s kvinnokonferens i Peking 1995.

Mötets upplägg
Arbetsprogrammet utgår framförallt från de tolv huvudområdena i Pekingplattformen.
Ett huvudtema behandlas vid varje möte, och ett tidigare behandlat huvudtema följs upp. Härutöver behandlas även en aktuell global fråga som påverkar kvinnors situation eller berör jämställdheten mellan män och kvinnor. Huvudtemat förhandlas mellan staterna och resulterar i gemensamma överenskommelser, (d v s ett icke juridiskt bindande policydokument). Uppföljningstemat och den så kallade aktuella frågan förhandlas inte utan behandlas vid paneldebatter och resulterar i en sammanfattning av ordföranden.

Hur går det för Pekingplattformen?
Tendensen under de senaste åren har varit att vissa länder försöker försvaga överenskommelserna i Pekingplattformen och slutdokumenten från Peking +5 och +10. Detta gäller exempelvis återbekräftandet av Pekingplattformen samt frågor kring sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter. Inom FN-systemet har även diskussioner kring våld mot barn länge varit kontroversiella.

Sidoaktiviteter
Vid sidan av Kvinnokommissionens ordinarie program finns även ett omfattande sidoprogram i form av seminarier, paneldebatter och aktiviteter arrangerade av regeringar och enskilda organisationer. Svenska regeringen har under flera år arrangerat seminarium om något aktuellt tema.

Vad innebär en resolution?
En resolution är ett förslag från en eller flera länder om en specifik fråga som antas av medlemmarna i kommissionen, med eller utan omröstning. En resolution är inte juridisk bindande såsom en lag, utan ska snarare ses som en kraftfull rekommendation till staterna.

Vid varje session presenteras vanligen mellan fem och tio resolutioner.

Vilka deltar i kvinnokommissionens möten?
Under kvinnokommissionens möten representeras många länder på ministernivå. Många enskilda organisationer deltar också.
Totalt medverkar ungefär 500-800 personer vid varje session. Sverige brukar representeras av en delegation som består av jämställdhetsminister, politiskt sakkunniga, tjänstemän och enskilda organisationer.

Hur fortsätter arbetet i Sverige efter ett möte?
Regeringen sprider sin rapport från mötet, de gemensamma slutsatserna och resolutionerna till berörda myndigheter och svenska enskilda organisationer. Regeringen driver fortsatt de frågor som är prioriterade för Sverige både nationellt och internationellt.

- Webbplats: FN:s kvinnokommission
- Läs mer (på engelska) om FN:s arbete med jämställdhet

Senast ändrat 2011-03-03

Mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck i samkönade relationer

Att slippa utsättas för våld och övergrepp är en förutsättning för att kunna åtnjuta mänskliga rättigheter. Oavsett kön, familjesituation och sexuell läggning är våld mot en enskild person en kriminell handling som ska utredas och lagföras.

FN:s deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor antogs av FN:s generalförsamling 1993. I deklarationens första artikel definieras våld mot kvinnor så här:

”Varje könsrelaterad våldshandling som resulterar i fysisk, sexuell eller psykisk skada eller lidande för kvinnor, samt hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, vare sig det sker i det offentliga eller privata livet.”

Detta innebär att våldet omfattar fysiskt, sexuellt och psykiskt våld i hemmet och i samhället.

I vissa länder accepteras våld mot kvinnor av staten. Ibland anses det inte vara en kriminell handling, eller anges det i lag att det är kriminellt men sådant våld leder ändå inte till några rättsliga påföljder. Det kan t.ex. gälla "hedersrelaterat" våld som inte utreds och lagförs. Enligt deklarationen om avskaffande av våld mot kvinnor omfattas även sådant våld i definitionen av våld mot kvinnor.

Våld i hederns namn
Det s k hedersrelaterade våldet och förtrycket har flera beröringspunkter med mäns våld mot kvinnor. I enlighet med

deklarationen kan våld och förtryck som skadar kvinnor aldrig accepteras med hänvisning till religion, seder och traditioner.
Läs mer om s k hedersrelaterat våld.

Våld i samkönade (homosexuella) relationer
Problemen med våld i samkönade relationer har mycket gemensamt med mäns våld mot kvinnor. Det är till stor del samma problematik, men den har ofta osynliggjorts.

Personer under 18 år
Barnkonventionens artikel 19 slår fast att barn har rätt till skydd mot alla former av våld, såväl psykiskt som fysiskt. Barn som bevittnar våld av eller mot närstående vuxna är offer för brott. Särskild hänsyn ska tas till deras behov, rättigheter och förutsättningar.

Regeringens handlingsplan
I november 2007 antog regeringen en handlingsplan mot bland annat våld mot kvinnor. Definitionen av mäns våld mot kvinnor grundas på FN:s deklaration från 1993 (se ovan).

Budskapet är att mäns våld mot kvinnor, s k hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer är oacceptabelt och måste upphöra.

Att våld i samkönade relationer har inkluderats i handlingsplanen beror på att alla som är utsatta för våldet ska kunna få sina behov tillgodosedda, oavsett sexuell läggning eller val av kärlekspartner.

Handlingsplanen omfattar sex insatsområden som är viktiga var för sig men som också kompletterar och stärker varandra.

Insatsområdena är:
– ökat skydd och stöd till våldsutsatta,
– stärkt förebyggande arbete,
– stärkt kvalitet och effektivitet i rättsväsendet,
– utveckling av insatser riktade till våldsutövare,
– ökad samverkan,
– ökade kunskaper.

Handlingsplanens principer

- **Ökat skydd och stöd till våldsutsatta**

Alla människor har rätt att leva i trygghet och säkerhet. Den som utsätts för hot och våld ska ha rätt till skydd och stöd. Det skydd och stöd som erbjuds ska vara av god kvalitet, individuellt anpassat och tillgängligt för den som är i behov av det. Våldsutsatta människor ska få samhällets stöd att leva ett normalt liv i frihet. Samhällets insatser ska syfta till att hindra våldsverkare från att begå brott och därmed också hota andra människors trygghet. Frihetsinskränkningar ska riktas mot den som utövar våld, medan den våldsutsattas frihet ska värnas.

- **Brottsoffer**

Alla brottsoffer ska bemötas på ett professionellt sätt, oavsett vilka de är eller var i landet de bor. Kommunerna har enligt lag ett ansvar för att brottsoffer får den hjälp och det stöd som de behöver. Kommunerna ska särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Även barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott och kan vara i behov av stöd och hjälp. Det är viktigt att ta hänsyn till att barns behov kan se annorlunda ut än vuxnas.

Det är helt grundläggande att människor som utsätts för brott vågar polisanmäla och fullfölja sin anmälan. För att en person som utsatts för brott ska kunna känna sig trygg och säker krävs kontinuerlig information om vad som händer i brottsutredningen och om vilket stöd som är möjligt att få under rättsprocessen. Samhället måste ge tillräckligt skydd såväl under en pågående rättsprocess som efter det att processen avslutats.

- **Stärkt förebyggande arbete**

Ett aktivt och verkningsfullt förebyggande arbete handlar både om att motverka att våld utövas och att avbryta våld som pågår. Ett brett förebyggande arbete riktar sig till både kvinnor och män, även till dem som inte själva är direkt berörda i sin vardag. Insatser riktade till både potentiella och konstaterade förövare är en central och viktig del i det före-byggande arbetet. Barn och unga är också viktiga målgrupper i det förebyggande arbetet. Därför är det angeläget med tidiga insatser i skolan och i andra sammanhang där barn och ungdomar befinner sig.

- **Samhällets ansvar**

Rättsväsendets myndigheter, hälso- och sjukvården, skolan och socialtjänsten har alla en viktig roll i det förebyggande arbetet genom sina nära kontakter med människor i deras vardag. Genom ett professionellt bemötande, rutiner och dokumentation, samt kunskap om mäns våld mot kvinnor, s k hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer, ökar förutsättningarna för att en våldsutsatt person eller en person som lever under hot om våld får rätt hjälp.

Polisen ska vara tillgänglig för att kunna rycka ut och göra snabba insatser när brott begås. Genom att beakta brottsförebyggande aspekter, särskilt beträffande kvinnors utsatthet, vid samhällsplanering och byggande kan risken för att utsättas för brott i utomhusmiljön minska.

- **Stärkt kvalitet och effektivitet i rättsväsendet**

Bekämpandet av mäns våld mot kvinnor, s k hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer, är en uppgift och utmaning för rättsväsendet. Rättskedjan – särskilt polis och åklagare – ska fungera effektivt så att brott som begås utreds och lagförs skyndsamt. Straffen för våldsbrott ska vara rimliga och proportionerliga. Samhällets reaktion måste på ett tydligt sätt markera allvaret i den kränkning som sådan brottslighet innebär för offren.

Lagstiftning kring äktenskap, registrerat partnerskap, skilsmässa och bodelning ska vara utformad på ett sådant sätt att en våldsutsatt persons rättigheter garanteras. Det gäller även regler om vårdnad och umgänge. Alla som bor i Sverige ska skyddas av lagen. Människors rättigheter får inte inskränkas med hänvisning till religion eller tradition.

Våldsutsatta personer ska kunna känna sig trygga i sina kontakter med rättsväsendet. Då barn kommer i kontakt med rättsväsendet måste särskild hänsyn tas till deras speciella behov och förutsättningar. Det är därför angeläget att det finns kunskaper om dessa frågor inom hela rättskedjan. Det är också viktigt att de som anmäler brott får ett professionellt bemötande av samtliga aktörer i rättsväsendet.

- **Utveckling av insatser riktade till våldsutövare**

Inom kriminalvården måste det finnas programverksamhet att erbjuda våldsutövare. Det ska gälla inom kriminalvårdens alla verksamheter. Även utanför kriminalvården är det angeläget att sådan programverksamhet utvecklas. Insatserna som är riktade till män som

utövar våld ska utvärderas, utvecklas och kvalitetssäkras. Kvinnors och barns säkerhet ska vara central i all verksamhet riktad till män som utövar våld.

- **Ökad samverkan**

Många aktörer, både offentliga och ideella, kommer i kontakt med våldsutsatta människor. Ett ökat samarbete inom och mellan myndigheter och andra aktörer som kommer i kontakt med våldsutsatta och förövare är av avgörande betydelse för att utsatta personer ska få den hjälp de behöver. Samarbetet ska ske med kunskap om och respekt för varje myndighets uppdrag och kompetens. Regelverk, rutiner och myndigheters sätt att arbeta får inte utan goda skäl hindra ett fördjupat samarbete.

- **Ökade kunskaper**

Ökade kunskaper är avgörande för alla insatser som görs för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer. Genom bl.a. forskning ska kunskaperna på området öka och fördjupas och genom utbildning ska kompetensen hos myndigheter och ideella organisationer som kommer i kontakt med våldsutsatta och förövare utvecklas. Det är även viktigt att ta del av erfarenheter från andra länder och att samverka för att utveckla kunskap och tillämpningar. Uppföljning och utvärdering av myndigheternas verksamhet och särskilda satsningar inom området är en viktig del av kvalitetssäkring och kunskapsutveckling.

Läs mer om handlingsplanen
Läs hela handlingsplanen (pdf)
Läs om polisens arbete med regeringens handlingsplan för att förebygga mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterade brott
Senast ändrat 2011-03-03

Barnets rättigheter

Varje barn, oavsett bakgrund, har rätt att behandlas med respekt och att få komma till tals. FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) antogs 1989. Enligt konventionen ska bland annat barnets bästa komma i främsta rummet i alla åtgärder som rör barn.

Läs om barnets rättigheter och barnkonventionen på lättläst svenska
Läs om barnets rättigheter i Sverige
Läs om barnets rättigheter i biståndet till andra länder
FN:s handlingsplan "En värld som passar barn"
Läs om barnets rättigheter i den svenska utrikespolitiken
"Trygga och delaktiga barn". En sammanfattning av regeringens barnpolitik

Konventionen om barnets rättigheter (barnkonventionen)
Konventionen definierar barn som varje människa under 18 år, om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller barnet. Konventionen innehåller såväl medborgerliga och politiska som ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Barnkonventionen innehåller fyra grundläggande principer som ska vara styrande för tolkningen av konventionens övriga artiklar:

• Förbud mot diskriminering (artikel 2)
• Barnets bästa i främsta rummet (artikel 3)
• Rätten till liv och utveckling (artikel 6)
• Rätten att få komma till tals (artikel 12)

De grundläggande principerna innebär att varje barn, utan undantag,

har rätt att få del av sina rättigheter; att barnets bästa skall beaktas vid alla beslut som berör barn; att inte bara barnets överlevnad utan också hans eller hennes utveckling skall säkerställas till det yttersta av samhällets förmåga; samt att barnets åsikter skall få komma fram och visas respekt. De grundläggande principerna relaterar till varandra och formar tillsammans en attityd till barn som man skulle kunna kalla konventionens barnsyn.

Vad innehåller barnkonventionen?
Barnkonventionen innehåller både civila och politiska rättigheter och ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Vissa av rättigheterna, till exempel yttrandefriheten, religionsfriheten, föreningsfriheten och rätten till utbildning, tillfredsställande levnadsstandard och bästa uppnåeliga hälsa regleras både i barnkonventionen och i andra centrala konventioner om mänskliga rättigheter. Men barnkonventionen innehåller även en rad rättigheter som är specifika för barn. Det är till exempel barnets rätt till personlig kontakt med sina föräldrar, rätt till omvårdnad för ett barn som berövats sin familjemiljö och barnets rätt till kostnadsfri utbildning.

Fakultativa protokoll
Barnkonventionen har även två fakultativa tilläggsprotokoll. Det första rör frågan om barns indragning i väpnade konflikter och ålägger staterna att vidta åtgärder för att barn, d.v.s. personer under 18 år, inte skall delta direkt i sådana konflikter. Minimiåldern för obligatorisk rekrytering höjs därmed från 15 till 18 år jämfört med barnkonventionen. Det andra protokollet behandlar frågan om sexuell exploatering av barn, handel med barn och barnprostitution samt barnpornografi.Sverige har ratificerat bägge fakultativa tilläggsprotokoll.

Barnets rättigheter i andra internationella överenskommelser
De flesta mänskliga rättigheter gäller både barn och vuxna. Men det finns även andra konventioner än barnkonventionen som innehåller bestämmelser som särskilt rör barn. En av dem är ILO-konventionen (nr 182) om förbud mot och omedelbara åtgärder för att avskaffa de värsta formerna av barnarbete. Likaså innehåller Europakonventionen bestämmelser som är särskilt viktiga för barn, bland andra artikel 8 som reglerar rätten till respekt för privat- och familjelivet. Barnets rättigheter uttrycks också i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Lissabonfördraget som trädde ikraft den 1 december 2009 behandlar även barnets rättigheter. I artikel 3 i EU-fördraget anges att ett av unionens mål är att främja skyddet av barnets rättigheter. Genom Lissabonfördraget har Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna blivit rättsligt bindande. I stadgan finns en särskild artikel om barnets rättigheter.

Granskning av efterlevnaden av rättigheterna (se även faktaruta ovan)
Barnkonventionen innehåller också regler om hur konventionen ska tillämpas och hur denna tillämpning ska följas upp och kontrolleras. I enlighet med artikel 43 i barnkonventionen har en internationell barnrättskommitté upprättats i FN. Kommitténs uppgift är att följa upp och kontrollera staternas tillämpning av konventionens regler.

Barnrättskommittén är ett oberoende expertorgan. Staterna ska vart femte år lämna en rapport om de framsteg som har gjorts för att förverkliga de rättigheter som anges i konventionen. Rapporteringen följs av en utfrågningmed företrädare för regeringen. Som underlag för utfrågningen samlar kommittén även in underlag från andra aktörer såsomBarnombudsmannen, enskilda organisationer och FN:s egna organ. Enskildapersoner kan också skicka in information till kommittén. Efter utfrågningensammanställer kommittén sinarekommendationer om hur staten kan förbättra sitt arbete för att leva upp till konventionen. Sverige lämnade sin senaste rapport i september 2007 och utfrågningen ägde rum den 26 maj 2009.

Barnkonventionen internationellt
Barnkonventionenhar ratificerats av alla världens stater utom Somalia och USA, och är därmed i princip ett universellt dokument (något som gäller i alla länder). Men mycket återstår innan konventionen kan sägas gälla i praktiken världen över. Barns rättigheter kränks varje dag. Sverige fortsätter därför att arbeta för att barnets rättigheter och livsvillkor stärks. Det sker genom såväl bilateralt som multilateralt utvecklingssamarbete. Sverige uppmärksammar särskilt de på vissa håll omfattande kränkningarna av flickors rättigheter och är pådrivande för att förbättra livssituationen för barn med funktionshinder och situationen för barn i väpnade konflikter.

Råd till beslutsfattare från barn och unga:
- Skriv och tala så att barn och unga förstår.
- Sprid positiva förebilder av hur barn och unga har kunnat vara med och påverka.
- Avfärda inte omedelbart det barn och unga säger.
- Visa att ni lyssnar genom att återkoppla besluten till barn och unga.
- När det inte blir som barn och unga föreslår måste beslutsfattare motivera varför det inte blev så.
- Visa uppskattning och respekt för att barn och unga tar sig tid att delge sina synpunkter. Bjud på fika! (Ur ”Röster som räknas”, Barnombudsmannens årsrapport 2006)

Läs om hur barnkonventionen efterlevs i Sverige

- Konventionen om barnets rättigheter (UD info-skrift)
- Barnets rättigheter. En lättläst skrift om konventionen om barnets rättigheter
- Barnombudsmannens webbplats
- Tilläggsprotokollet om barn i väpnade konflikter
- EU:s riktlinjer om barn och väpnad konflikt
- FN:s webbplats om barnets rättigheter
- Läs svenska UNICEF handbok om barns rättigheter

Senast ändrat 2010-12-17

Barns deltagande fick konkret innebörd på evenemang som hölls parallellt med FN debatten om barnets rättigheter

Begreppet 'barns deltagande' fick en konkret innebörd på ett evenemang anordnat av Sveriges representation till FN den 15e oktober tillsammans med Uruguay, Tjeckien och Belize i samarbete med UNICEF, Plan International, Save the Children och War Child Holland.

I panelen satt sex ungdomar från runtom i världen som interacted med en packad publik av diplomater, practitioners och akademiker och delade med sig av sina åsikter och erfarenheter om barns deltagande. Moderator var Ishmael Beah, en f.d. barnsoldat och numera författare och UNICEF:s företrädare för barn i väpnad konflikt. Att förmå vuxna att lyssna var den största utmaningen, sa ungdomarna, men dessa vältaliga aktivister både inspirerade och utbildade publiken som gick därifrån med många funderingar över hur barn kan involveras i beslut som rör dem.

Sveriges ambassadör Anders Lidén noterade att evenemanget kom mycket lägligt med tanke på att det är just barns deltagande som är årets tema för FN:s generalförsamlings 'omnibus' resolution om barnets rättigheter, en resolution som i år läggs fram av europeiska unionen tillsammans med de latinamerikanska och karibiska länderna, med Sverige och Uruguay som facilitatörer.

Som ett av de nio länder som skapade omnibusresolutionen för fjorton år det särskilt glädjande för Sverige att lägga fram resolutionen i år till sammans med Uruguay, som också var med i denna grupp, sade Lidén.

Uruguay:s ambassadör José Luis Cancela betonade vikten av ungdom panelens bidrag till de pågående förhandlingarna om omnibusresolution, och sade att: "Det är endast genom att lyssna till er ungdomars erfarenheter med barns deltagande som vi medlemsländer verkligen kan uppskatta vad denna viktiga rättighet i verkligheten betyder.

För utom att visa hur relevant barns deltagande är överallt har panelen tydligt demonstrerat dess relevans i alla olika sammanhang, inklusive svåra sådana som under väpnade konflikter och i samband med våld mot barn. "För att bekämpa brott och övergrepp mot barn är det oumbärligt att barn själva kan tala ut och bidra till lösningar", sade Lidén.

Detta underströks även av evenemangets hedersgäster, Radhika Coomaraswamy, generalsekreterarens särskilda representant (SRSG) för barn och väpnad konflikt, och Marta Santos Pais, SRSG för våld mot barn. Coomaraswamy lyfte fram den viktiga roll barns deltagande kunde spela i fredsprocesser och rekonstruktion avderas samhällen. Santos Pais beskrev hur barns deltagande hade bidragit till FN studien om våld mot barn, som ligger till grund för hennes mandat. Studien var ett pionjärprojekt för FN genom att barn var involverade på ett genomgående och substantiellt sätt, och det första FN dokument som skrivits också i en barnvänlig version, vilken använts både av medlemsstater för utbildnings ändamål och av ungdomar för 'advocacy'.

- Sveriges FN-representation: Video, bilder och citat från paneldeltagarna

Senast ändrat 2009-10-22

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Konventionens syfte är att främja, skydda och säkerställa det fulla och lika åtnjutandet av alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla personer med funktionsnedsättning och att främja respekten för deras inneboende värde.

- ur FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Efter fem års aktiva förhandlingar i FN kunde samtliga medlemsländer i slutet av augusti 2006 enas om en konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, och den 13 december antogs den av FN:s generalförsamling. Den 30 mars 2007 öppnades konventionen för undertecknande och Sverige var ett av 82 länder som undertecknade vid detta tillfälle. Konventionen trädde i kraft den 3 maj 2008. Det finns ett protokoll knutet till konventionen som innebär att enskilda personer eller grupper av personer har möjlighet att klaga till en övervakningskommitté om de anser att deras rättigheter kränkts. Staterna kan frivilligt ansluta sig till protokollet.

Konventionens syfte är att stärka skyddet av de mänskliga rättigheter som funktionshindrade har enligt de konventioner som redan finns. Den fokuserar på icke-diskriminering och listar nödvändiga åtgärder för att personer med funktionsnedsättning ska kunna åtnjuta såväl medborgerliga och politiska som ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

Sverige tillträdde konventionen i slutet av 2008
Sverige medverkade mycket aktivt i FN:s arbete med att förhandla fram konventionen, och som en följd av riksdagens godkännande beslöt regeringen den 4 december 2008 att Sverige skulle tillträda konventionen. Sverige anslöt sig också till det frivilliga protokollet on enskild klagorätt. Från den 14 januari 2009 gäller konventionen för Sveriges del.

Inför ratificeringen av konventionen prövades hur väl svensk lagstiftning överensstämmer med konventionen i samband med utarbetandet av propositionen 2008/08:29 Mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Tillträdet till konventionen och det fakultativa protokollet föranleder inga ändringar i gällande lagstiftning, konstaterar regeringen i propositionen.

Läs regeringens proposition 2008/08:29 Mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige har utrett om Handisam (Myndigheten för handikappolitisk samordning), Diskrimineringsombudsmannen (DO) eller något annat samhällsorgan bör vara nationellt övervakningsorgan för konventionen.

Läs betänkandet Främja, Skydda, övervaka – FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (SOU 2009:36).

FN:s standardregler
FN:s standardregler för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet är 22 till antalet. Reglerna uttrycker tydliga principiella ståndpunkter när det gäller rättigheter, möjligheter och ansvar på olika samhällsområden. De ger också konkreta förslag på hur ett land kan minska hinder för personer med funktionsnedsättning och skapa ett tillgängligt samhälle.

Standardreglerna är inte juridiskt bindande för medlemsstaterna, men tanken är att de ändå ska påverka hur olika länder formar sin handikappolitik genom att vara moraliskt förpliktande.

Shuaib Chalklen från Sydafrika har utnämnts till specialrapportör i handikappfrågor av Sociala utvecklingskommissionen för perioden 2009-2011. Länk till FN:s hemsida http://www.un.org/disabilities/

Läs mer på Regeringens webbplats om handikappfrågor i FN.

Arbetet med rättigheter för personer med funktionsnedsättning inom EU
Artikel 13 i EG-fördraget ger EU:s ministerråd möjlighet att vidta åtgärder för att bekämpa diskriminering på grund av bland annat funktionsnedsättning. Den 27 november 2000 antogs rådets direktiv 2000/78/EG om inrättande av en allmän ram för likabehandling i arbetslivet. Direktivet omfattar bland annat personer med funktionsnedsättning. Genom EU-stadgan bekräftas i artikel 26 att Europeiska unionen erkänner och respekterar rätten för personer med funktionsnedsättning att få del av åtgärder som syftar till att säkerställa deras oberoende, sociala och yrkesmässiga integrering och deltagande i samhällslivet.

Arbetet i Sverige
I den svenska grundlagen, Regeringsformen, anges att det allmänna ska motverka diskriminering av människor bland annat på grund av funktionsnedsättning. Sedan den 1 januari 2009 gäller en ny lag om förbud mot diskriminering i Sverige. I den nya lagen gäller förbudet mot diskriminering inom i princip alla samhällsområden och för sju diskrimineringsgrunder, inklusive funktionsnedsättning.

Att bekämpa diskriminering är inte tillräckligt för att personer med funktionsnedsättning ska bli delaktiga i samhällslivet. Samhället måste också vara tillgängligt. Regeringens arbete med att göra samhället tillgängligt för funktionshindrade framgår av handlingsplanen Från

patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken från 2000 och Regeringens proposition från 2006, Skäliga stöd- och anpassningsåtgärder för arbetstagare med funktionshinder (prop. 2005/2006:207).

Inom regeringskansliet pågår en utredning om bristande tillgänglighet ska var en form av diskriminering.

För den svenska regeringen är det viktigt att handikappolitiken är en del av alla politikområden och inte behandlas separat. Människor med funktionsnedsättning omfattas självklart av FN:s alla andra regler på samma sätt som andra människor. Kunskapen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning måste finnas i alla FN:s kommittéer och organisationer som världshälsoorganisationen (WHO), FN:s barnfond (UNICEF) och UNESCO.

En parlamentarisk utredning lämnade i augusti 2008 över en översyn av lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och personlig assistans. Utredningen vill bevara lagen men göra kompletteringar. Läs mer om LSS-kommitténs förslag.

Läs mer om regeringens handikappolitik.

Diskrimineringsombudsmannen
Handikappsombudsmannen (HO) liksom JämO, DO och HomO, har upphört att vara fristående myndigheter. Uppgifterna ingår nu i den nya Diskrimineringsombudsmannen (DO). Myndigheten bildas den 1 januari 2009 när också den nya diskrimineringslagen trädde i kraft.

Diskrimineringsombudsmannen (DO) ska enligt diskrimineringslagen utöva tillsyn över att lagen följs och verka för att diskriminering som har samband med bl.a. funktionsnedsättning inte förekommer.

Läs mer om den nya diskrimineringslagen. Senast ändrat 2009-10-12

Urfolkens rättigheter

Ett urfolk härstammar från folkgrupper som bodde i landet eller i ett geografiskt område, som landet tillhör, vid tiden för erövring eller kolonisation eller fastställande av nuvarande statsgränser och vilka har behållit en del eller alla sina egna sociala, ekonomiska, kulturella och politiska institutioner.

Genom sin speciella relation till land och vatten är ett urfolk i behov av andra rättigheter än minoriteterna i övrigt för att utveckla sin identitet och kultur. Folkrättsligt går regelverket för urfolk längre än för övriga minoritetsgrupper i ett land.

Den 13 september 2007 antog FN:s generalförsamling en deklaration om urfolkens rättigheter, som har förhandlats under många år. Representanter för världens urfolk, bland annat samerna i Norden, har deltagit aktivt i arbetet. 143 länder valde att rösta för deklarationen, 11 avstod och 4 röstade emot (Australien, Kanada, Nya Zeeland och USA).

Läs deklarationen
Läs mer om deklarationen på FN:s webbplats

Samerna är att betrakta som ett urfolk i Sverige och är en grupp som har folkrättsliga krav på en kulturell särbehandling. Målet för den svenska samepolitiken är en levande samisk kultur byggd på en ekologiskt hållbar rennäring och andra samiska näringar samt ett ökat samiskt självbestämmande.

Läs mer om regeringens samepolitik på regeringen.se

FN-forum för frågor som rör urfolken

FN har sedan år 2000 ett permanent forum för urfolksfrågor. Det har 16 medlemmar. Åtta medlemmar har utsetts av urfolksgrupper och åtta medlemmar har utsetts av stater.

I maj 2007 sammanträdde FN:s permanenta forum för urfolk (UNPFII) för sjätte gången. Mötets särskilda tema var "Territorier, land och naturresurser".

Från svensk sida deltog personal från Sveriges ständiga representation vid FN samt svenska Sametingets ordförande Lars-Anders Baer, som även valts till en av de åtta urfolksrepresentanterna i detta FN-forum.

Webbplats: FN:s permanent forum för urfolk, UNPFII
Inom ramen för FN:s råd för mänskliga rättigheter finns även en "mekanism" eller expertgrupp för urfolksfrågor med fem medlemmar som möts under en vecka per år och sedan rapporterar till MR-rådet.

Läs mer om FN:s MR-råd

FN:s årtionde för urfolk

I december 2004 beslöt FN:s generalförsamling att FN:s andra urfolksårtionde skulle inledas den 1 januari 2005. Årtiondet har bland annat som mål att verka för icke-diskriminering och för urfolkens deltagande i samhällslivet, i synnerhet i beslut som rör urfolk.

Samerna är att betrakta som ett urfolk i Sverige och är en grupp som har folkrättsliga krav på en kulturell särbehandling. Målet för den svenska samepolitiken är en levande samisk kultur byggd på en ekologiskt hållbar rennäring och andra samiska näringar samt ett ökat samiskt självbestämmande.

Åren 1994 - 2004 var FN:s första urfolksårtionde. Två av målsättningarna inom ramen för årtiondet var att en internationell deklaration om urfolk skulle antas och att ett permanent forum för urfolksfrågor skulle inrättas inom FN-systemet. Den senare målsättningen uppfylldes genom att FN den 28 juli 2000 beslutade att etablera det permanent forumet för urfolksfrågor.

Målsättningen om en internationell deklaration uppnåddes i september 2007, då FN:s generalförsamling med stöd av 143 röstande länder antog deklarationen.

Senast ändrat 2010-04-08

Rättigheter för HBT-personer

Diskriminering av människor på grund av sexuell läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck står i strid med den grundläggande principen om alla människors lika värde och rättigheter. Sådan diskriminering är förbjuden, uttryckligen eller underförstått, enligt svensk och internationell rätt.

Det internationella regelsystemet
FN:s konventioner om mänskliga rättigheter är grunden för nationellt och internationellt skydd för homo-, bisexuella eller transpersoners (HBT-personer) åtnjutande av de mänskliga rättigheterna.

Sexuell läggning anges inte uttryckligen som diskrimineringsgrund i artikel 26 i FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter. FN:s kommitté för mänskliga rättigheter har emellertid fastslagit att artikel 26 även omfattar homo- och bisexuella. FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter framhöll under 2009 att såväl sexuell läggning som könsidentitet omfattas av diskrimineringsskyddet i artikel 2 (2) i FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. FN:s kommitté för barnets rättigheter har också framhållit att diskrimineringsförbudet omfattar sexuell läggning. Denna tolkning är emellertid inte allmänt accepterad av FN:s alla medlemsstater. Sverige och övriga EU-stater strävar dock efter att dessa tolkningar successivt ska bli mer allmänt accepterade av alla världens stater liksom att frågan om sexuell läggning diskuteras i olika internationella sammanhang. Därför var det en framgång när 66 länder, inklusive Sverige, hösten 2008 presenterade en deklaration i FN:s generalförsamling om HBT-personers rättigheter. Deklarationen är historisk eftersom det var första gången som en samlad åsiktsförklaring gjordes i generalförsamlingen till förmån för HBT-personers rättigheter. Läs mer om deklarationen

Sverige verkar aktivt för att alla länder ska avkriminalisera sexuella kontakter mellan vuxna personer av samma kön och att skydd mot diskriminering på grund av sexuell läggning och könsidentitet införs. Bl.a. lyfter Sverige fram situationen för HBT-personer i dialog med andra länder och inom ramen för den s.k. universella granskningen i FN:s råd för mänskliga rättigheter. Sverige och EU agerar också genom uppvaktningar och offentliga uttalanden mot lagförslag som medför diskriminering av HBT-personer eller förföljelse av personer som försvarar de mänskliga rättigheterna med koppling till dessa frågor. Sverige och de andra nordiska länderna driver också frågan om diskriminering på grund av sexuell läggning inom ramen för resolutionen om summariska avrättningar i FN:s generalförsamling samt FN:s råd för mänskliga rättigheter.

Europakonventionen
Inte heller i artikel 14 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna (Europakonventionen), som föreskriver ett förbud mot diskriminering som är begränsat till de i konventionen och tilläggsprotokollen garanterade fri- och rättigheterna, anges uttryckligen sexuell läggning som diskrimineringsgrund. Av praxis från Europadomstolen framgår emellertid att artikeln – i kombination med andra artiklar i konventionen – har ansetts vara tillämplig då en person diskrimineras på grund av sin sexuella läggning eftersom diskrimineringsgrunderna inte är uttömmande. Europakonventionen gäller som lag i Sverige.

HBT-frågor inom EU
Europeiska unionens råd har enligt artikel 13 i EG-fördraget möjlighet att vidta åtgärder för att bekämpa diskriminering bland annat på grund

av sexuell läggning. Den 27 november 2000 antogs rådets direktiv 2000/78/EG om inrättande av en allmän ram för likabehandling i arbetslivet, vilket bland annat innefattar ett förbud mot diskriminering på grund av sexuell läggning. Det gemenskapsrättsliga skyddet mot diskriminering på grund av kön, ras eller etniskt ursprung är dock än så länge mer långtgående än motsvarande skydd för t.ex. sexuell läggning.

Ett nytt direktiv är under beredning, som omfattar förbud mot diskriminering på grund av religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning. Förbudet ska gälla på flera samhällsområden, t.ex. social trygghet, hälso- och sjukvård och utbildning. Sverige arbetar aktivt för att antidiskrimineringsdirektivet är så brett som möjligt och att det säkerställer samma nivå av skydd mot diskriminering oavsett diskrimineringsgrund.
Även Europaparlamentet har engagerat sig i HBT-frågor. I en resolution som antogs 18 januari 2006 fördömde Europaparlamentet skarpt homofobi och all diskriminering på grund av sexuell läggning i Europa. Parlamentet uppmanade såväl Kommissionen som medlemsstaternas regeringar att vidta åtgärder för att skydda homo- och bisexuella mot diskriminering, hat och våld.

Av artikel 21 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna framgår att diskriminering på grund av bland annat sexuell läggning ska vara förbjuden. Stadgan är än så länge endast en politisk avsiktsförklaring men om Lissabonfördraget träder i kraft blir stadgan bindande.

HBT-frågor inom Europarådet
Sverige arbetar aktivt inom Europarådet för HBT-rättigheter. Europarådets ministerkommitté tillsatte 2009 en expertkommitté om diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsöverskridandeidentitet eller uttryck, där Sveriges expert, generaldirektör Hans Ytterberg, var ordförande. Expertkommittén tog fram ett förslag till rekommendation till alla Europarådets 47 medlemsstater om åtgärder för att motverka diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsöverskridandeidentitet eller uttryck med syftet att säkerställa respekten för homo-, bi- och transsexuellas åtnjutande av de mänskliga rättigheterna och att främja tolerans. Den 31 mars 2010 antog Europarådets Ministerkommitté rekommendationen. Det är första gången någonsin som ett internationellt dokument uttryckligen fastställer rättigheter för HBT-personer.

Läs Ministerkommitténs rekommendation

HBT-frågor i Sverige
Situationen för HBT-personer i världen uppmärksammades i regeringsförklaringen från den 6 oktober 2006. Med det blev Sveriges regering den första regeringen någonsin som lyfte in frågan i en regeringsförklaring.

Regeringsförklaringen 6 oktober 2006
”I stora delar av världen utsätts HBT-personer för brutalt förtryck. Det är angeläget att stärka FN:s arbete mot detta. Respekten för de mänskliga rättigheterna skall vara universell.”

Den nya diskrimineringslagen
Den 1 januari 2009 trädde en ny diskrimineringslag i kraft i Sverige där de tidigare sju diskrimineringslagarna slogs samman till en lag. Till de redan befintliga diskrimineringsgrunderna, där sexuell läggning är en, lades också två nya - ålder och könsöverskridande identitet eller uttryck.

Samtidigt slogs de tidigare fyra myndigheterna, inklusive Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning (HomO), samman till en myndighet - Diskrimineringsombudsmannen. Diskrimineringsombudsmannen ska svara för tillsynen över att den nya lagen följs.

Genom den nya lagen infördes skydd mot diskriminering på samhällsområden där förbud mot diskriminering tidigare inte funnits i lag, nämligen offentlig anställning, värnplikt och civilplikt, all utbildningsverksamhet, allmän sammankomst och offentlig tillställning.

Läs mer om den nya diskrimineringslagen

Familjerättsfrågor
Från och med den 1 maj 2009 gäller nya regler som rör äktenskap i Sverige. Ändringarna i äktenskapsbalken innebär att två personer av samma kön kan ingå äktenskap på samma villkor som par av olika kön. Bestämmelserna i äktenskapsbalken tillämpas därmed på samma sätt oavsett om makarna är av olika kön eller av samma kön.

Sedan den 1 februari 2003 kan registrerade partners prövas som adoptivföräldrar på samma sätt som gäller för gifta par. Registrerade partners och sambor av samma kön kan också utses att gemensamt utöva vårdnaden om ett barn. För de samkönade par som väljer att ingå äktenskap gäller numera samma regler om adoption som sedan tidigare gällt för heterosexuella par.

Assisterad befruktning med donerade spermier får utföras också när en kvinna är gift, registrerad partner eller sambo med en annan kvinna. Makan, partnern eller sambon ska tillsammans med den befruktade kvinnan anses vara förälder till det barn som föds, förutsatt att hon har samtyckt till behandlingen och att det är sannolikt att barnet har avlats genom denna.

Pågående lagstiftningsarbete i Sverige
Grundlagsutredningen, som hade till uppgift att göra en samlad översyn av regeringsformen, överlämnade sitt betänkande En reformerad grundlag (SOU 2008:125) den 17 december 2008. Vad gäller diskrimineringsskyddet i regeringsformen föreslås det att diskrimineringsskyddet utvidgas så att det även omfattar ett förbud mot normgivning som innebär att någon missgynnas med hänsyn till sexuell läggning.

Straffnivåutredningen lämnade i ett betänkande i oktober 2008 (SOU 2008:85) förslag till lagändringar som ska leda till att försvårande omständigheter får större genomslag vid straffmätningen. Exempel på försvårande omständigheter kan vara att en anledning till brottet har varit att kränka en person eller en grupp av personer på grund av sexuell läggning. Betänkandet har remissbehandlats och förslagen bereds inom Regeringskansliet.

Utredningen om föräldraskap vid assisterad befruktning föreslog i ett betänkande i januari 2007 (SOU 2007:3) att regler om föräldraskap för kvinnor i lesbiska förhållanden som infördes år 2005 ska utvidgas till att gälla också barn som kommer till genom assisterad befruktning utanför den svenska sjukvården. Det föreslås att föräldraskapet för en registrerad partner bör presumeras på liknande sätt som faderskapet för mannen i ett äktenskapet. Vidare föreslås åtgärder för att ytterligare förbättra möjligheterna för barn som kommer till genom assisterad befruktning med donerade spermier eller ägg att få kännedom om sitt biologiska ursprung. Betänkandet har skickats ut på remiss.

- Faktablad: Lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck
- Faktablad: Könsneutrala äktenskap och vigsel
- DO:s webbplats

Senast ändrat 2010-08-09

Flyktingars rättigheter

När människor är hotade och inte har möjlighet att få skydd inom sitt land söker de skydd i andra länder. FN:s flyktingkonvention från 1951 med 1967 års tilläggsprotokoll är ett grundläggande skyddsnät. Konventionen syftar till att ge skydd för dem som utsätts för grova kränkningar av de mänskliga rättigheterna.

Det är alltså människor som omfattas av FN:s flyktingkonvention och efter bedömning får "flyktingstatus" som har rätt till asyl enligt folkrätten.

Enligt konventionen är en flykting en person som känner en välgrundad fruktan för att utsättas för förföljelse i sitt hemland på grund av ras, nationalitet, tillhörighet till en viss samhällsgrupp eller på grund av sin religiösa eller politiska uppfattning.

Många länder, däribland Sverige, ger även skydd till personer som inte omfattas av konventionen såsom de som riskerar dödsstraff, tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning i hemlandet.

Rätten att söka asyl finns även uttryckt i artikel 14 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och i EU-stadgan om mänskliga rättigheter.

UNHCR
FN:s högkommissarie för flyktingar (UNHCR) inrättades 1950 och har ett grundläggande mandat att utifrån flyktingkonventionen angående flyktingars rättsliga ställning och 1967 års tilläggsprotokoll verka för skydd åt personer som på grund av fruktan för förföljelse flytt från sitt hemland.

Sverige stödjer UNHCR:s arbete och är en av de största bidragsgivarna till organisationen. Sverige verkar också för att konventionens skyddsnät får en global täckning genom att uppmana de regeringar, som ännu ej gjort så, att ansluta sig till konventionen angående flyktingars rättsliga ställning och dess tilläggsprotokoll.

Flyktingpolitiken består inte bara av att ta emot flyktingar i Sverige. Däri ingår också arbete i FN och andra internationella fora för att lösa konflikter mellan länder, arbete inom EU och annat internationellt samarbete samt bistånd i olika former.

Förbud mot utvisning och avvisning vid risk för tortyr
Personer som löper risk att utsättas för tortyr får inte utvisas, avvisas eller utlämnas. Detta fastslås i artikel 3 i FN:s konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Artikel 3 i Europakonventionen stadgar ett förbud mot tortyr, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Genom fastslagen praxis av Europadomstolen innefattar artikel 3 även ett förbud mot utvisning, avvisning eller utlämning om en person riskerar att utsättas för tortyr.

Finns det risk för dödsstraff får aldrig en person avvisas från Sverige.

Asyl- och migrationsfrågor är sedan 1999 en del av gemenskapsrätten inom EU. Arbetet med ett gemensamt europeiskt asylsystem har påbörjats. Den pågående harmoniseringen inom området syftar till att minska skillnaderna i medlemsländernas asyllagstiftning.

Läs mer om den svenska asylpolitiken Senast ändrat 2010-05-06

Migranters rättigheter

Cirka 175 miljoner människor bor utanför sitt eget hemland i dag, nästan hälften är kvinnor, och cirka 90 miljoner av dem är arbetstagare. 15 procent saknar uppehållstillstånd i det land de arbetar. Lågutbildade migranter kan vara mer utsatta för exploatering och kränkande behandling om de inte har tillgång till välfärds- och samhällssystem och inte har tillgång till rättssystemet i det land de arbetar i.

ILO

Internationella arbetsorganisationen, ILO, har lång erfarenhet av att arbeta för migranters rättigheter. Migranters rättigheter ingår i ILOs grundläggande regelverk för arbetstagare, Core Labour Standards. Enligt ILO förväntas antalet arbetstagare som arbetar utanför sina hemländer öka kraftigt de kommande årtiondena.

ILOs program för migranters rättigheter syftar till att försvara migranters rättigheter, hjälpa stater att finna bra system för reglerad invandring och att sprida kunskap om migranter.

ILO har antagit två konventioner om migranters rättigheter (1949 och 1975).

De stater som anslutit sig till ILO:s konventioner ska rapportera om statens arbete för genomförandet av rättigheterna. Staterna måste ge inhemska representanter för arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer tillfälle att yttra sig över rapporterna.

Läs mer på ILO:s webbplats (på engelska)

FN:s konvention om migrerande arbetares och deras familjers rättigheter

Sedan 1990 finns inom ramen för FN en konvention om migrerande arbetares och deras familjers rättigheter med tillhörande övervakningskommitté.

Endast 36 stater har ratificerat konventionen (april 2007). Sverige har inte ratificerat den. I nuläget finns heller inga planer på att Sverige ska ratificera den.

OECD

OECD tar fram intressanta studier om migration och dess påverkan på en rad områden (arbetsmarknad, befolkningsmängd, skattesystem, ekonomisk tillväxt, utbildning och internationellt utvecklingssamarbete). OECD ger råd till sina medlemsländer om hur de bör förhålla sig till migrationsfrågorna.

Läs om migration på OECD:s webbplats

Människohandel

Handel med människor mellan länder eller inom ett land är sammankopplad med fattigdom och sociala och ekonomiska orättvisor inom och mellan länder.

Det är en komplex fråga som rör mänskliga rättigheter, kampen mot den organiserade brottsligheten, migrationsfrågor samt jämställdhet mellan kvinnor och män.

För att bekämpa den krävs samarbete mellan ursprungs-, transit- och destinationsländer och ett mycket brett angreppssätt med samarbete mellan olika myndigheter och organisationer och även näringslivet.

Läs mer om människohandel

Senast ändrat 2008-02-27

Folkmord

Den 9 december 2008 är det 60 år sedan folkmordskonventionen antogs av FN:s generalförsamling. Sverige har ett starkt intresse av en internationell rättsordning som gör det möjligt att ställa dem som är ansvariga för de allra grövsta brotten mot de mänskliga rättigheterna och den humanitära rätten till svars.

Offer för folkmordet i Kambodja. Foto: Johan Borgstam/ Utrikesdepartementet

Folkmord och andra brott mot mänskligheten är grova kränkningar av mänskliga rättigheter i mycket stor skala. I väpnade konflikter hamnar civila ofta i kläm eller är själva måltavlor och utnyttjas på ett skoningslöst sätt av de stridande parterna. Det är vanligt att en samhällsgrupp beskrivs som ett konkret hot mot en annan grupp. Om målet blir att fördriva eller att förinta en grupp är det ett folkmordsbrott.

Folkmordskonventionen och begreppet folkmord
Termen folkmord tillkom när det blev nödvändigt att namnge nazisternas oerhörda brott mot det judiska folket - Förintelsen. Det var mot denna mörka bakgrund som begreppet accepterades i den folkrättsliga terminologin och fick sin juridiska utformning i folkmordskonventionen (Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide) som antogs av FN:s generalförsamling 1948.

Folkmord definieras enligt folkmordskonventionen som handlingar begångna i avsikt att utplåna, helt eller delvis, en grupp på nationella, etniska, rasmässiga eller religiösa grunder. Till sådana handlingar räknas dödande eller orsakande av allvarlig kroppslig eller mental skada på medlemmar tillhörande en sådan grupp. Dit hör också att medvetet skapa levnadsförhållanden avsedda att åstadkomma fysiskt utplånande av en grupp, helt eller delvis, att genomföra åtgärder avsedda att förhindra födslar inom gruppen eller att tvångsförflytta barn tillhörande gruppen till en annan grupp. Brottet kan begås såväl under freds- som krigstid. Idag är förbudet mot folkmord sedvanerättsligt bindande, vilket innebär att folkmord utgör ett internationellt brott oavsett var och av vem det begås och oavsett om den stat där brottet begås har tillträtt folkmordskonventionen eller ej. Brottet folkmord har en specifik definition, genom att de gärningar med vilka brottet genomförs (t.ex. mord, våldtäkt) måste vara genomförda med föresatsen att helt eller delvis utplåna en specifik grupp. Detta innebär att en gärning inte nödvändigtvis behöver vara folkmord i detta begrepps folkrättsliga bemärkelse, om ovannämnda föresats inte är uppfylld. Brottet kan då istället utgöra brott mot mänskligheten eller krigsförbrytelser. Även dessa brott tillhör - tillsammans med folkmord – folkrättens allra allvarligaste. Även för dessa brott måste de ansvariga ställas till svars. Även i dessa fall har omvärlden rätt och skyldighet att agera.

Att förebygga folkmord – när världen måste ingripa
Det finns alltför många exempel på situationer när det internationella samfundet har misslyckats med att förhindra folkmord och andra brott mot mänskligheten. Man har reagerat för långsamt och med otillräckliga insatser. Alltför ofta har den politiska viljan att ingripa i tid saknats. Folkmordet i Rwanda kom inte helt utan förvarning. Varningssignalerna fanns där. De förmedlades till FN, stormakterna och till alla andra som följde utvecklingen i Rwanda. Ändå vidtogs under lång tid inga internationella motåtgärder. Trots den internationella närvaro som fanns i Rwanda agerade inte säkerhetsrådet i tid för att stoppa folkmordet.

Vad kan vi då göra för att det inte ska hända igen? Vad gör FN för att förebygga folkmord och för att få stopp på övergrepp i tid? Hur kan Sverige bidra?

FN har de senaste åren stärkt sin förmåga att förebygga folkmord. Inom FN inrättades 2004 en särskild funktion med uppgift att arbeta för att förhindra folkmord och massövergrepp, i form av en särskild rådgivare till FN:s generalsekreterare. Posten innehades de första åren av Juan Méndez. I maj 2007 utsågs Francis Deng, Sudan, till Méndez efterträdare, samtidigt som posten höjdes till generalsekreterarens särskilde representant för förebyggande av folkmord och massövergrepp (Special Adviser for the Prevention of Genocide and Mass Atrocities). Till sin hjälp har den särskilde rådgivaren även fått en särskild rådgivare för skyldigheten att skydda (Special Adviser for the Responsibility to Protect), Edward Luck.

Sverige har bidragit med finansiellt stöd och andra åtgärder för att göra den särskilde representantens verksamhet känd. Den svenska regeringen var mycket aktiv i EU och FN för att få till stånd en särskild funktion i FN-systemet för förebyggande av folkmord. Regeringen ger även bidrag till frivilligorganisationer som arbetar för principen om skyldigheten att skydda.

Skyldighet att skydda - Responsibility to protect (R2P)
Vid FN:s toppmöte 2005 enades världens ledare om att staterna har det primära ansvaret för att skydda sina egna befolkningar.
Det internationella samfundet har också ett kollektivt ansvar att agera när staternas regeringar inte lever upp till sitt ansvar att skydda de mest utsatta. Läs mer om staters skyldighet att skydda sina befolkningar.

Hur straffar man de ansvariga?
Varje stat har en skyldighet att lagföra personer som gjort sig skyldiga till folkmord. Även om det fortfarande är mycket svårt för omvärlden att stoppa och förebygga brott finns också några viktiga framsteg i utvecklingen. För att komma till rätta med problematiken med straffrihet har flera internationella domstolar inrättats: den internationella brottmålsdomstolen samt specialdomstolarna för Rwanda, Sierra Leone, det forna Jugoslavien och Kambodja. Dessa domstolar har visat sig kunna ställa personer misstänkta för internationella brott inför rätta, till och med i några fall medan en konflikt fortfarande pågår. Specialdomstolarna för Rwanda och det forna Jugoslavien har i flera fall dömt personer för folkmord. Den internationella domstolen i Haag har dömt Serbien för dess oförmåga att förhindra folkmordet i Srebrenica 1995. Läs mer om internationella domstolar och tribunaler

Kvinnor är viktiga för att förhindra konflikt och skapa fred
I en resolution som antogs av FN:s säkerhetsråd år 2000 (resolution 1325) står att kvinnor har en minst lika viktig roll som män när det gäller att förebygga konflikter och verka för fred. Kvinnor kan också vara extra utsatta i en konflikt och behöva extra skydd. FN:s säkerhetsråd, antog i juni 2008, en resolution (1820) om sexuellt våld mot civila i konflikter. Resolutionen är ett viktigt steg för stärka skyddet för civila i väpnade konflikter. Båda resolutionerna är dessutom fundamentala byggstenar för att långsiktigt stärka kvinnors och flickors roll i samhället och i förlängningen för hållbar fred och stabilitet. Läs mer om resolution 1325 och 1820

- Läs hela folkmordskonventionen

Senast ändrat 2010-05-20

Väpnade konflikter

Brott mot de mänskliga rättigheterna förekommer ofta under väpnade konflikter och kränkningar av de mänskliga rättigheterna tenderar i sig att vara konfliktskapande. Omvänt kan man säga att respekt för de mänskliga rättigheterna kan förebygga väpnade konflikter.

De flesta av dagens väpnade konflikter är inbördeskrig, så kallade interna väpnade konflikter. Skyddsreglerna i interna och internationella väpnade konflikter utgörs i första hand av den internationella humanitära rätten och de mänskliga rättigheterna. Skillnaden mellan den humanitära rätten och de mänskliga rättigheterna är framför allt att den humanitära rätten endast gäller vid väpnade konflikter, medan skyddet för de mänskliga rättigheter ska upprätthållas både i fredstid och i en väpnad konflikt. De två rättsområdena utgår från samma grundsats: alla människors lika värde. Oavsett vem en människa är, oavsett var hon kommer ifrån eller vad hon har gjort har hon samma rättigheter. Regeringar har dock under vissa förhållanden möjlighet att sätta flera av de mänskliga rättigheterna ur spel om landet befinner sig i en krissituation. Det rättsliga skyddet för enskilda personer som befinner sig i ett konfliktområde eller i ett land med våldsamma inre oroligheter kan därför bli otillräckligt.

Respekt för mänskliga rättigheter förebygger konflikter
Kränkningar av de mänskliga rättigheterna kan vara en av flera orsaker till väpnade konflikter. Förtryck och repressiv kontroll leder ofta till en eskalerande våldsspiral som kan övergå i väpnad konflikt. Etnisk diskriminering och andra typer av brott mot gruppmedlemmars mänskliga rättigheter är några av de främsta orsakerna till interna konflikter. I länder med resursknapphet, sned ekonomisk fördelning och brist på deltagandeprocesser utnyttjas allt oftare ojämlik fördelning mellan majoritet och minoritet för att underblåsa missnöje och skapa våldsamma etniska och religiösa motsättningar. Mänskliga rättigheter och minoritetsfrågor har därför en central ställning i den internationella diskussionen om konfliktförebyggande åtgärder.

Ökat skydd för konfliktutsatt befolkning
Situationen för civilbefolkningen i dagens konfliktområden är mycket svår. I många fall hamnar befolkningen mellan de stridande fraktionerna eller utnyttjas på olika sätt av de stridande parterna. Allt vanligare är att en av konfliktens mål är att fördriva och/eller förinta en annan befolkningsgrupp. Etnisk rensning har blivit ett begrepp som tydligt klargör syftet med krigshandlingarna.

Det som ibland förkortas Responsibility to Protect eller "R2P" är en folkrättslig princip om att det är varje stats skyldighet att skydda sin befolkning mot folkmord, krigsförbrytelser, etnisk rensning och brott mot mänskligheten. Den antogs av FN:s medlemsstater på FN:s toppmöte 2005.

Principen innebär också att det finns en kollektiv skyldighet för omvärlden att ingripa för att skydda en befolkning, men först måste FN:s säkerhetsråd fatta beslut.

Sverige anser att det internationella samfundet här har ett grundläggande ansvar. I detta sammanhang har också arbetet för att inrätta en internationell permanent brottmålsdomstol särskild betydelse. Samtidigt måste ansträngningar göras för att se till att lagar stiftas och institutionella ramverk sätts på plats i ett post-konfliktskede för att minska risken för att nya brott mot de mänskliga rättigheterna begås, vilket kan leda till att konflikten blossar upp ånyo.

Dilemma i fredsarbetet: försoning eller upprättelse?
Hur ska tidigare förbrytelser mot mänskliga rättigheter hanteras i en fredsprocess? En allmän amnesti kan påskynda fredsavtalet medan tendenserna att inte göra upp med tidigare övergrepp kan bli ett hot mot en hållbar fred.

Olika länder hanterar detta problem på olika sätt. Behovet av politisk stabilitet kan i vissa lägen tala för en tidig amnesti åt de som begått våldshandlingar. Samtidigt är det viktigt att offren och deras familjer ges upprättelse. Detta kan vara avgörande för att kunna nå nationell försoning.

Den internationella organisationen IDEA i Stockholm har arbetat med denna fråga.
Läs mer på IDEA:s webbplats

I april 2006 publicerades temasidor om förebyggande av folkmord på denna webbplats.

Läs temasidorna: Folkmord - när världen måste ingripa

- Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen
- Sveriges samarbete med Internationella brottmålsdomstolen, Regeringens proposition 2001/02:88
- "Humanitär rätt och mänskliga rättigheter: samspel under utveckling" (Totalförsvarets folkrättsråds skriftserie)
- Stockholms internationella forum

Senast ändrat 2008-06-24

Våld och förtryck i hederns namn

Kvinnor och män, flickor och pojkar har samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. Alla människor ska kunna leva i frihet från rädsla att utsättas för våld och övergrepp. Därför ligger det ingen heder i att begå ett brott i hederns namn.

Vad är s k hederrelaterat våld?
Det som kallas hedersrelaterat våld och förtryck har, liksom mäns våld mot kvinnor generellt, sin grund i kön, makt, sexualitet och kulturella föreställningar. När det gäller hedersrelaterat tänkande är kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet central och starkt knuten till ett kollektiv. I "hederstänkandet" står föreställningar om oskuld och kyskhet i fokus och familjens rykte och anseende ses som avhängigt flickors och kvinnors faktiska eller påstådda beteende.

Hur kan våldet se ut?
Detta förhållande kan vara mer eller mindre uttalat och kontrollen kan sträcka sig från vardagliga former av begränsningar i flickors och kvinnors liv som berör exempelvis klädval, socialt umgänge och rörelsefrihet till livsval som utbildning, jobb och giftermål och skilsmässa. I sin mest extrema form kan hederstänkandet i hot om våld och våld, inklusive dödligt våld.

Särskild kunskap
Det s k hedersrelaterade våldets kollektiva uttryck innebär att det kan finnas fler förövare av båda könen och att offren kan vara både kvinnor och män samt flickor och pojkar. Det kan också innebära att våldet godkänns av familjen och den närmaste omgivningen, även av andra kvinnor. Detta gör att det i vissa fall är viktigt med särskilda insatser för att bekämpa s k hedersrelaterat tänkande. Specifik kunskap

och särskilda rutiner är nödvändigt, exempelvis i polisutredningar, vid riskbedömningar och vid bedömningar av vilka stödinsatser som bör ges till den våldsutsatta personen.

Olika uttryck
"Hederstänkandet" kan ta sig olika uttryck beroende på kulturella föreställningar och religion, men är inte kopplat till någon specifik kultur eller religion. Hederstänkande kan även förekomma i icke-religiösa sammanhang. Tvångsäktenskap och könsstympning är specifika företeelser som har sin grund i bl.a. föreställningen om att mäns och familjers heder är avhängig kvinnors och flickors sexuella beteende (därför kontrolleras flickans och kvinnors sexualitet genom könsstympning).

Arrangerade äktenskap har inte sällan starka inslag av påverkan och det kan vara svårt att avgöra om det fråga om ett tvångsäktenskap. Att gå emot familjens och andra släktingars tradition och önskemål kan för den enskilda flickan eller kvinnan, och även för unga män, vara så kännbart att det i praktiken inte är ett möjligt alternativ. S k hedersrelaterat våld och förtryck drabbar också homo- och bisexuella av båda könen, samt transpersoner eller transsexuella personer.

Förebyggande arbete
Målet är att öka kunskapen om hedersrelaterat våld och förtryck, att förbättra attityderna hos dem som anser att familjens heder är beroende av flickors och kvinnors uppförande och att behovet av platser på skyddat boende ska tillgodoses. Åtgärderna är i huvudsak förebyggande och inriktas på ett bättre skydd av den enskilda individen. För att de utsatta ska få rätt hjälp krävs att myndigheterna har goda insikter om hedersrelaterad våld och förtryck.

Läs mer om våld mot kvinnor och regeringens handlingsplan mot våld och förtryck

Svenska institutet i Alexandria anordnade seminarieserie om hedersrelaterat våld
Ungdomsstyrelsens nya angreppssätt mot våld i hederns namn
Läs om polisens arbete med regeringens handlingsplan för att förebygga mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterade brott
Läs mer: Så ska Ungdomsstyrelsen, Länsstyrelserna och Rikspolisstyrelsen arbeta

Läs mer om kvinnors rättigheter.

Läs mer om barnets rättigheter.
Senast ändrat 2010-01-25

Demokrati och mänskliga rättigheter

Det finns starka samband mellan mänskliga rättigheter och demokrati. De två begreppen är inte identiska och bör inte blandas samman, men det är uppenbart att en fördjupad och långsiktigt hållbar demokrati förutsätter att de mänskliga rättigheterna respekteras. Att de mänskliga rättigheterna respekteras är avgörande för utvecklingen av en demokratisk kultur . De omvända sambanden är lika uppenbara. Demokratiska beslutsprocesser tenderar att förstärka skyddet för de mänskliga rättigheterna.

FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna liksom konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter och de regionala rättighetskonventionerna innehåller en rad rättigheter som direkt eller indirekt utgör grunden för en demokratisk samhällsbyggnad. De rättigheter som har en mer direkt koppling till det demokratiska beslutsfattandet är åsikts- och yttrandefriheten, mötes- och föreningsfriheten samt den allmänna rösträtten. Även övriga rättigheter har betydelse för demokratiseringsprocessen, till exempel de som sammanlagt syftar till upprätthållandet av rättsstatens principer och rätten till utbildning.

Sverige stödjer på olika sätt valprocesser, partiväsenden och parlament i olika länder. Genom biståndet verkar även Sverige för åsikts- och yttrandefrihet, bland annat genom ett omfattande mediastöd.

Grundläggande behov såsom rätten till en rimlig levnadsstandard, hälsovård och utbildning spelar också en väsentlig roll för människors möjligheter att ta del av politiken. Det krävs ett minimum av materiell standard för att den enskilde ska ha kraft och råd att utöva sina politiska rättigheter. Rätten till utbildning är av avgörande betydelse för demokratin.

- Läs mer om demokratifrågor på regeringens webbplats

Senast ändrat 2010-04-08

Utbildningshäften om mänskliga rättigheter

Integrations- och jämställdhetsdepartementet och Utrikesdepartementet har gemensamt tagit fram fem olika utbildningshäften om de mänskliga rättigheterna. Utbildningshäftena ger en beskrivning av begreppet mänskliga rättigheter och om skyddet och kontrollmekanismerna för de mänskliga rättigheterna både nationellt och internationellt.

Mänskliga rättigheter - En introduktion:
Innehåller en introduktion till de mänskliga rättigheterna med en beskrivning av bland annat begreppet mänskliga rättigheter, arbetet för de mänskliga rättigheterna inom FN, Europarådet och OSSE samt mänskliga rättigheter i Sverige. Häftet innehåller också en ordlista.

Mänskliga rättigheter - FN:s konventioner om mänskliga rättigheter:
Beskriver i korthet innehållet i sex av FN:s konventioner om mänskliga rättigheter liksom de övervakningsmekanismer som är kopplade till respektive konvention.

Mänskliga rättigheter - ILO:s arbete för mänskliga rättigheter:
Beskriver i korthet ILO:s arbete för mänskliga rättigheter liksom ILO-arbetet i Sverige.

Mänskliga rättigheter - Regionala system för att främja och skydda mänskliga rättigheter.
I detta utbildningshäfte beskrivs i korthet regionala system för att främja och skydda de mänskliga rättigheterna. I synnerhet behandlas arbetet vid Europarådet och Europadomstolen.

Mänskliga rättigheter - Mänskliga rättigheter i Sverige:
Innehåller information om mänskliga rättigheter i Sverige. Beskrivning av hur internationella förpliktelser införlivas i svensk rätt, vilka lagar och föreskrifter som innehåller skydd för de mänskliga rättigheterna, vilka kontrollmekanismer som finns och information om den nationella handlingsplanen för de mänskliga rättigheterna.

Häftena kan inte beställas, men de kan laddas ned via länkarna nedan:

- Mänskliga rättigheter - En introduktion
- Mänskliga rättigheter - FN:s konventioner om mänskliga rättigheter
- Mänskliga rättigheter - ILO:s arbete för mänskliga rättigheter
- Mänskliga rättigheter - Regionala system för att främja och skydda mänskliga rättigheter
- Mänskliga rättigheter - Mänskliga rättigheter i Sverige

Senast ändrat 2008-04-11

På lätt svenska: Vad är mänskliga rättigheter?

Mänskliga rättigheter är regler där det står
vilka rättigheter människor har.
Rättigheterna är individuella.
Det betyder att **reglerna gäller för varje människa.**
Det är staten som ska skydda människor och se till
att de får sina rättigheter.
Regeringen har det största ansvaret.
Men myndigheter och kommuner har också ansvar.

Det finns olika sorters rättigheter.
Men alla rättigheter är viktiga.
En del rättigheter är politiska och medborgerliga.
Människor ska ha rätt att säga vad de tycker,
tro på vilken gud de vill och kunna välja att vara med i föreningar.
Andra rättigheter är ekonomiska, sociala och kulturella.
Människor ska ha rätt till ett arbete och att äta sig mätta.
Människor som inte kan arbeta ska få hjälp av samhället.
Alla ska få sjukvård och lära sig att läsa och skriva.

FNs regler om mänskliga rättigheter
Efter andra världskriget började länderna
samarbeta i Förenta nationerna, FN.
I FNs allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna
talar länderna i FN om hur de tycker
att det ska vara i världen för att människor
ska kunna leva i fred och frihet.

Det här är vad den allmänna förklaringen bland annat handlar om:
Alla människor är lika mycket värda
Mänskliga rättigheter gäller för alla människor.

Alla människor har rätt att leva och att vara medborgare i ett land.
Länderna ska skydda människor så att de kan känna sig säkra.
Ländernas lagar och domstolar ska behandla alla människor lika.
Människor ska kunna resa i sina länder och till andra länder.
Länderna ska ta emot flyktingar som saknar skydd i sina egna länder.
Människor ska själva få bestämma över sina liv.
De ska få gifta sig, tycka vad de vill och tro på vilken gud de vill.
Länderna ska kämpa mot fattigdom och se till
att människor har arbete och bostad, får äta sig mätta
och lära sig att läsa och skriva.

Konventioner
I förklaringen säger länderna att de tycker
att det är viktigt med mänskliga rättigheter.
Men de lovar inte att göra som det står i förklaringen.

Därför var nästa steg att göra konventioner.
I konventionerna finns regler för mänskliga rättigheter.
De länder som har skrivit på konventionerna
lovar att följa reglerna.
Sverige har skrivit på många konventioner.
Det här är några av de viktigaste:

Konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering.
Den handlar om att människor inte får bli dåligt behandlade
på grund av till exempel sin hudfärg.

Internationell konvention om ekonomiska,
sociala och kulturella rättigheter.
Den handlar om att människor har rätt till
bland annat trygghet och utbildning och att slippa vara fattiga.

Internationell konvention om medborgerliga och politiska
rättigheter.
Den handlar om att människor har rätt att leva i frihet
och att kunna bestämma över sina liv.
Människor har rätt att till exempel tycka, tänka
och säga vad de vill så länge det inte skadar andra människor.

Konvention om avskaffande av all slags diskriminering
av kvinnor.
Den handlar om kvinnors rättigheter.

Konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig
eller förnedrande behandling eller bestraffning.
Den handlar om att länderna inte ska behandla människor
dåligt i fängelser, till exempel slå människor
för att tvinga dem att berätta saker.

Konvention om barnets rättigheter.
Den handlar om barns rättigheter.

Regeringen arbetar för att skriva på fler konventioner.
En av konventionerna handlar om samernas rättigheter.
Samerna är ett ursprungsfolk.

Andra regler om mänskliga rättigheter
Sverige och de andra länderna i Europa har kommit
överens om regler för mänskliga rättigheter.
Den europeiska konventionen angående skydd för
de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
gäller som lag i Sverige sedan 1995.

Den europeiska unionen, EU, har också olika regler
för mänskliga rättigheter.

I Sverige skyddas de mänskliga rättigheterna i grundlagarna.

Senast ändrat 2010-04-14

Vem gör vad?

- Sverige
- Europeiska unionen
- Europarådet
- Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa
- Förenta Nationerna
- Internationella domstolar och tribunaler
- Enskilda organisationer

Här kan du läsa om vem som gör vad gällande mänskliga rättigheter. På undersidorna hittar du information om Sverige, Europeiska unionen, Europarådet, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa, Förenta Nationerna, Internationella domstolar och tribunaler, enskilda organisationer och näringslivet

Senast ändrat 2010-04-30

Sverige och mänskliga rättigheter

- Så arbetar regeringen med mänskliga rättigheter i Sverige
- Vissa prioriterade områden på nationell nivå
- Konventioner om mänskliga rättigheter som Sverige har undertecknat
- Internationell granskning av Sverige
- Europadomstolens domar i mål mot Sverige
- Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik

I Sverige ligger det yttersta ansvaret för att följa de internationella åtagandena om de mänskliga rättigheterna på regeringen.

Grundlagarna och Regeringsformen
De rättigheter och friheter som tillkommer personer i Sverige skyddas främst i tre grundlagar: regeringsformen, tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. Regeringsformen slår fast att den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet.

Regeringsformen innehåller dessutom en uppräkning av mänskliga rättigheter och friheter, av vilka vissa anses vara absoluta. De absoluta rättigheterna är t.ex. religionsfrihet, skydd mot tvång från myndigheter att sprida en åsikt i ett politiskt, religiöst, kulturellt eller liknande samband, skydd mot tvång att delta i möten för åsiktsbildning, att tillhöra en politisk sammanslutning, en religiös församling eller annan sådan sammanslutning. Regeringsformen innehåller även ett absolut förbud mot dödsstraff, tortyr och kroppsstraff.

Rättsväsendets oberoende
Rättsväsendets oberoende garanteras i regeringsformen. Domstolarna

spelar en central roll i skyddet av enskilda personers rättigheter i Sverige. De rättsmedel som finns i det svenska rättsystemet är utformade för att skydda de mänskliga rättigheterna. Rättsliga processer avgörs generellt av allmänna domstolar och allmänna förvaltningsdomstolar, samt i viss utsträckning av förvaltningsmyndigheter.

Dessutom har ett antal specialdomstolar inrättats vilka tar upp mål av vissa särskilda typer. Sådana specialdomstolar med särskild tillämplighet för mänskliga rättigheter är Arbetsdomstolen, Migrationsdomstolen, migrationsöverdomstolen och domstolar för pressfrihet och övriga medier.

Inskränkning av de mänskliga rättigheterna
Utöver de absoluta rättigheterna fastställer grundlagen också ett antal mänskliga rättigheter och friheter som, under vissa omständigheter, kan begränsas i lag. De omfattar yttrandefrihet, inklusive informationsfrihet, mötesfrihet, demonstrationsfrihet, föreningsfrihet, rätten till skydd mot berövande av personlig frihet, rätt till utbildning, rätt till egendom och rätt till privatlivets helgd.

Sådana inskränkningar är emellertid i sig föremål för begränsningar. Grundlagens yttrandefrihet inbegriper också en offentlighetsprincip. Denna princip reglerar bland annat allmänhetens tillgång till offentliga handlingar, bestämmelser om källskydd och rätten att vidarebefordra och publicera information. Även allmänhetens tillgång till domstolsförhandlingar samt till möten hos beslutsfattande församlingar finns reglerat.

Grundlagsändringar
I december 2009 lade regeringen fram ett förslag om vissa grundlagsändringar i en proposition till riksdagen. I propositionen föreslår regeringen bland annat att det grundlagsbefästa skyddet för de mänskliga rättigheterna ska omfatta alla personer som befinner sig i Sverige, och inte enbart som idag svenska medborgare; att det grundlagsbefästa skyddet mot diskriminering ska utökas till att även omfatta diskriminering på grundval av sexuell läggning, och att enskilda ska garanteras full ekonomisk kompensation om deras äganderätt kränks eller inskränks till följd av offentliga beslut, t ex i samband med att privatägd mark konfiskeras.

Lissabonfördraget
Efter att Lissabonfördraget trätt i kraft under 2009, är Sverige bundet av Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna.

Europakonventionen
Sverige är part till Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (ECHR) och de flesta av dess protokoll, samt ett antal av Europarådets övriga konventioner om mänskliga rättigheter. En person, en icke-statlig organisation eller en grupp enskilda personer som anser sig vara utsatt för en kränkning från Sveriges sida av de rättigheter som anges i Europakonventionen eller dess protokoll kan vända sig med ett klagomål till Europadomstolen.

Som part till konventionen åligger det Sverige att rätta sig efter domstolens slutgiltiga dom i mål där Sverige är part. Domar mot Sverige har i ett antal fall föranlett utbetalning av skälig ersättning till klaganden och i vissa fall föranlett ändringar i svensk lagstiftning, bland annat beträffande ökad tillgång till domstolsprövning. Under överinseende av Europarådets ministerkommitté kommer regeringen att fortsätta att vidta alla nödvändiga åtgärder för att verkställa domstolens domar.

Dualistiskt system
Sverige har ett dualistiskt system, enligt vilket konventioner som Sverige har ratificerat inte automatiskt blir en del av svensk lag. Det finns två huvudsakliga metoder för att ge laga kraft till internationella konventioner i svensk lag: införlivande och omvandling. Internationella konventioner omvandlas vanligen till svensk lag genom antagande av motsvarande bestämmelser i en befintlig eller ny svensk lagstiftning. I vissa fall kan en konvention införlivas i en allmän lag, som anger att konventionen ska gälla i Sverige som svensk lag och vara direkt tillämplig. Ett exempel på den senare metoden är Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, som införlivades i svensk lag 1995.

- Läs om Sveriges demokratiska system (på regeringen.se)

Senast ändrat 2010-05-21

UD:s rapporter om MR i världens länder

- Om rapporterna
- Europa och Centralasien
- Mellanöstern och Nordafrika
- Afrika (söder om Sahara)
- Asien och Oceanien
- Nordamerika, Latinamerika och Karibien

Den 27 mars 2008 släpptes de senaste UD-rapporterna om mänskliga rättigheter i världens länder.

UD utarbetar för närvarande nya rapporter under 2010 om mänskliga rättigheter i världens länder. Dessa kommer att lanseras i början av 2011.

Rapporternas slutsatser

Globalt sett sker en positiv utveckling av efterlevnaden av de mänskliga rättigheterna. Ett större antal människor åtnjuter fler rättigheter än någonsin tidigare. Färre avrättas, fler får rösta i fria och rättvisa val. På många håll finns en ökad öppenhet när det gäller att tala om mänskliga rättigheter.

Ekonomisk utveckling på många håll i världen har medfört bättre levnadsvillkor, skolgång och hälsovård för miljontals människor. Under 2007 antog FN:s generalförsamling för första gången på 20 år en resolution mot dödsstraffet.

Samtidigt fortgår grava övergrepp mot de mänskliga rättigheterna. Ett

exempel är att antalet dödade journalister, 86 enligt Reportrar utan gränser, inte minskade under 2007. I många länder förekommer fortfarande svår diskriminering av i synnerhet kvinnor och HBT-personer (homo-, bi- och transpersoner).

Det internationella arbetet mot terrorism väcker frågor om rättssäkerhet och folkrättens tortyrförbud.

Respekten för de mänskliga rättigheterna i **EU:s medlemsstater** är i allmänhet mycket god, men brister förekommer. Inte minst efter terroristangreppen i Madrid den 11 mars 2004 och i London den 7 juli 2005 har avvägningen mellan respekten för mänskliga rättigheter och en regerings ansvar för sina medborgares säkerhet hamnat i fokus. Kritik har också riktats mot vissa europeiska länder när det gäller flyktingars rättigheter, övervåld från polisen, människohandel och romernas fortsatt utsatta situation.
Utvecklingen i Afrika söder om Sahara uppvisar flera positiva tendenser. Tretton afrikanska länder har nu avskaffat dödsstraffet och tjugo andra har upphört att verkställa avrättningar.

I **Mellanöstern och Nordafrika** har utvecklingen när det gäller mänskliga rättigheter snarast varit negativ även om förhållandena skiftar från land till land. Dödsstraff förekommer till exempel alltjämt i nästan alla länder i regionen.

Trots den ökade respekten för medborgerliga och politiska rättigheter i **Sydamerika** överlag finns orosmoment. Kuba är fortfarande en auktoritär enpartistat utan yttrande- och föreningsfrihet och ett oberoende rättsväsende. Överbelagda fängelser fortsätter vara ett stort problem på hela kontinenten

I **USA** är dödsstraffet en uppmärksammat problem. Kampen mot terrorismen har också rest frågor om inskränkningar av de mänskliga rättigheterna.

I **Asien** har situationen för de mänskliga rättigheterna i Afghanistan och Pakistan ytterligare förvärrats. Det utbredda förtrycket är oförändrat hårt i Burma, i synnerhet efter militärens blodiga nedslag mot demonstranter under hösten 2007.
I Nordkorea och Kina finns få tecken på utveckling i positiv riktning. Och i Tibet har den religiösa friheten försämrats genom införandet av nya inskränkande regleringar av verksamheten vid religiösa platser.

Offentlighet och dialog

Som ett led i en aktiv politik för de mänskliga rättigheterna sammanställer Utrikesdepartementet rapporter om efterlevnaden av de mänskliga rättigheterna i enskilda länder. Sedan 2003 offentliggörs rapporterna i syfte att göra informationen tillgänglig för en bred krets av aktörer – organisationer, myndigheter, företag och enskilda – som intresserar sig för mänskliga rättigheter.

Offentliga rapporter om världens länder speglar regeringens ambition att mänskliga rättigheter ska vara en central del av Sveriges och EUs utrikespolitik. Rapporterna når varje år allt fler läsare, vilket speglar en växande efterfrågan på information om mänskliga rättigheter, i synnerhet på svenska. Regeringens webbplats för mänskliga rättigheter hade 490 000 unika besökare under 2007.

- Centrala MR-konventioner
- Sök på kategori
- Sök på sökord

Dokumentarkiv

Här i dokumentarkivet kan du genom att söka på sökord finna rapporter om världens länder, regeringsskrivelser, faktablad och de internationella konventioner om mänskliga rättigheter som Sverige undertecknat och andra centrala dokument som rör de mänskliga rättigheterna.

Du kan också välja att söka på kategori och på så sätt få en överblick över samtliga dokument som finns i arkivet.

Landrapporter om mänskliga rättigheter
Här hittar du till exempel ett urval av regeringens skrivelser, artiklar, tal, informationsmaterial, m.m. som på olika sätt behandlar frågor med anknytning till mänskliga rättigheter. Du hittar också Utrikesdepartementets rapporter om situationen för mänskliga rättigheter i världens alla länder.

Europarådets domar, Sveriges rapporter till internationella organ
Här finns också domar från Europadomstolen i mål mot Sverige samt Sveriges senaste rapporter till FN:s konventionskommittéer och dessutom Sveriges rapporter till Europarådets övervakningskommittéer.

De flesta av dokumenten är på svenska, men i de fall en svensk text inte finns tillgänglig har vi valt att publicera en engelsk version.

Propositioner, riksdagsledamöternas frågor till statsråden, interpellationer
På riksdagens webbplats finns en fullständig sammanställning över regeringens propositioner samt även regeringens svar på skriftliga frågor och interpellationer sedan 1989/90.

Sveriges internationella överenskommelser
En förteckning över de avtal och konventioner som Sverige har ingått finner du på regeringens webbplats, Sveriges internationella överenskommelser (SÖ)

FN-dokument
Fler FN-dokument, till exempel andra medlemsstaters rapporter, finns på FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheters webbplats. En förklaring på svenska till hur FN:s högkommissaries övervakningssystem och dokument är uppbyggt finner du på vår guide till FN-dokument.

EU-dokument
Arbetet med mänskliga rättigheter involverar flera av EU:s institutioner. Fler EU-dokument finns bland annat på EU-kommissionens webbplats samt EU:s ministerråds webbplats för mänskliga rättigheter.

- Sök dokument efter kategori
- Sök dokument med hjälp av sökord
- Om riksdagens dokument...
- Om FN-dokument...
- Sveriges internationella överenskommelser, SÖ (länk till regeringens webbplats)

Senast ändrat 2010-08-18

Polisen

Hur arbetar Polisen med regeringens handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor?

Integrations- och jämställdhetsdepartementet har ställt några frågor ang. detta till Abigail Choate, strategisamordnare vid Rikspolisstyrelsen;

Vad anser du som den största utmaningen för Polisen, på lång sikt, i arbetet med att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och våld i samkönade relationer?

- Den största utmatningen är att se till att fler kvinnor känner förtroende för Polisen och anmäler brotten samt att de medverkar i den fortsatta utredningen. Det gäller även våld i samkönade relationer. Det är även viktigt att ungdomar som utsätts för hedersrelaterade brott - eller lever under hedersrelaterade normer - får ett ökat förtroende för myndigheterna och Polisen. Det kräver kvalificerad och kunnig personal och framförallt ett bra bemötande av brottsoffer och misstänkta.

Tycker ni att ni kan använda handlingsplanen som ett konkret arbetsredskap?

- Handlingsplanen är en viktig del i den särskilda satsning som Rikspolisstyrelsen driver för att öka kvaliteten på arbetet och öka antalet ärenden till åklagare. Handlingsplanen och de regeringsuppdrag som finns på området mäns våld mot kvinnor och brott mot barn utgör kärnan i *Projekt Brott i nära relationer* som initierades 2007 och avslutas i slutet av år 2009.

Handlingsplanen används till exempel som en plattform för de planeringsdialoger som sker mellan polismyndigheterna och Rikspolisstyrelsen. Vi arbetare vidare med att förverkliga de uppdrag som vi har fått i handlingsplanen. Ett uppdrag är att skapa ett internationellt koncept för förhörsmiljöer av utsatta kvinnor. Det är ett projekt i samarbete med polismyndigheten i Skåne.

Hur har ni kommunicerat handlingsplanens innehåll i organisationen?

- Handlingsplanen har skickats till samtliga 21 polismyndigheter och alla informationsansvariga samt de personer som utnämnts till polismyndighetens kontaktperson för dessa frågor inklusive hedersbrott. Inom ramen för projektet *Brott i nära relationer* har handlingsplanen presenterats och diskuterats.

Vi har också presenterat handlingsplanen på Polisens intranät, Intrapolis, och www.polisen.se.

Vilken nuvarande / framtida bemanning har ni vad gäller dessa frågor?

Rikspolisstyrelsen har en särskild projektgrupp med projektledning och handläggare som för närvarande arbetar med området brott i nära relationer. Det är ett av de prioriterade områdena inom Polisen. Polisen kommer även i framtiden - både centralt på RPS och lokalt vid polismyndigheterna - bedriva ett arbete med att utveckla Polisens arbete när det gäller brott i nära relationer.

- Tema: demokrati och mänskliga rättigheter
- Människohandel
- Att förebygga folkmord - när världen måste ingripa
- Tema sexuell läggning
- Funktionshindrade personers rättigheter
- Barnkonventionen 15 år
- Kvinnor och mänskliga rättigheter
- Minoriteter
- Mänskliga rättigheter i Europa
- Antisemitism och islamofobi
- Tema Romer
- Mänskliga rättigheter, handel och företagens ansvar
- FN-möte om Darfur
- MR-dagarna 2007
- Våld i hederns namn
  - Polisen

MR-arbetet i Sverige framöver

Under eftermiddagen deltog jag i ett seminarium med den utmanande titeln *Hur ska MR-arbetet bedrivas i Sverige i framtiden?*. Jag, Elisabeth Abiri och Anna-Karin Lundin från MR-delegationen och Christina Johnsson från Raul Wallenberg-institutet i Lund fick tillfälle att tänka högt om framtiden, främst med utgångspunkt i våra förslag om att utreda inkorporering av flera MR-konventioner i svensk lag, att inrätta av en ny MR-kommission och att införa tydligare hänvisningar till Sveriges MR-åtaganden i olika svenska lagar och bestämmelser.

Jag tyckte att framförallt Christina Johnssons utifrånperspektiv gjorde diskussionen intressant. Avsaknaden av de stora visionära förslagen kontrasterades av risken med att låta det bästa bli det godas fiende. Delegationens förslag och bakgrundsunderlaget har betonat vikten av att de också ska kunna vinna stöd så att det kan bli en förändring i verkligheten. Framtiden lär ganska snart ge oss en indikation på om delegationen hamnade någorlunda rätt i sina förslag eller inte.

- 2010-11-16 15:43
- Bloggare: Hans Ytterberg. Generaldirektör

Del 3. 1 juni 2012: Något om mobbning, diskriminering o d.

DN 001221 sid A6:

”Skola prickas för mobbning.”

“Var det mobbning eller olycksfall? Ord står emot ord på Sävar skola. Men nu riktar Skolverket allvarlig kritik mot Umeå kommun för att den inte följt skollagens och läroplanens bestämmelser om kränkande behandling.

I TVÅ ÅR HOTADES, knuffades, tappades, sparkades och trakasserades den nu femtonåriga flickan, elev vid Sävar skola i Umeå. Fem gånger skadades hon så allvarligt att hon blev hämtad med ambulans. En gång med ambulanshelikopter. Mobbning och trakasserier, menar flickans föräldrar som till sist anmälde kommunen till Skolverket. Olyckshändelser. Kamratligt bus och lek, anser skolans ledning.

BARA I ETT FALL, när flickan fick ta emot ett trettiotal anonyma mejl, varav några grovt kränkande, erkänner skolan mobbning. Då har också åtgärder satts in, förövarna avslöjats och trakasserierna upphört. Men i övrigt har allt fortsatt som förut. Knuffar, lyft, medvetslöshet och ambulanstransport. - Om skolan i stället hade arbetat med lagens och läroplanens vidare begrepp kränkande behandling hade kanske allt kunnat sluta annorlunda, säger undervisningsrådet Carl Åsemar vid Skolverket i Umeå som utrett föräldrarnas anmälan. -Vad som är kränkande behandling kan bara den som utsätts avgöra. Om flickan känner sig kränkt så är hon det och då ska atgärder sättas in. I två fall medger skolan i efterhand att det handlar om kränkande behandling. Det är det traditionsenliga ’duschandet’ på födelsedagen och när flickans kryckor sparkas undan. - Men inte ens här har skolan följt lagen som säger att man aktivt ska motverka och bekämpa den typen av handling ar, säger Carl Åsemar.

ETT STORT PROBLEM är att skolan inte har satt de olika händelserna i samband med varandra utan betraktat dem som separata tillbud. - Om man hade gjort en sammanfattande analys av vad flickan varit med om kunde det ha givit en annan bild av situationen och kanske påverkat fortsättningen, säger Carl Åsemar. Det var först när läkarna på barnkliniken reagerade över flickans många skador som den samlade bilden kom fram. Vid det möte som läkarna sammankallade läste flickan upp en dikt för skolledningen. I den framgår tydligt hur djupt kränkt hon kände sig. - Då om inte förr borde skolledningen ha reagerat, menar Skolverket.

SKOLAN OCH KOMMUNEN har nu tre månader på sig att vidta de atgärder som krävs för att något liknande inte ska hända igen. Den femtonariga flickan har lämnat skolan. Efter att hon fått ta del av hur skolan ser på de hon varit utsatt för kände hon sig ännu mera kränkt. Den 8 december tömde hon därför sitt skåp på skolan och tog farväl av sina klasskamrater och klassföreståndare.

Sigrid Boe sigrid.boe@dn.se 08-738 24 22”

”Kritik från Yrkesinspektionen. Även Yrkesinspektionen har granskat forhållandena vid Sävar skola. På flera punkter krävs förbättring. Bland annat måste skolan förtydliga och komplettera sina rutiner vad gäller kränkande behandling. Inspektionen vill också att skolan utvecklar rutiner för att utreda och sammanställa elevers olycksfall och ohälsa som hör samman med arbetsmiljön. TT”

”Fakta/kränkande behandling.

* I skollagens 1 kapitel 2 paragrafen anges skolans värdegrunder: ’Särskilt ska den som verkar inom skolan

1. främja jämställdhet mellan könen
2. motverka alla former av kränkande behandling såsom mobbning och rasistiska beteenden’

* 1 Iäroplanen (LpO 94) framhålls att ingen i skolan ska utsättas för mobbning samt att tendenser till trakasserier aktivt ska bekämpas.
* Rektor har ett särskilt ansvar för: ’att upprätta, genomföra, följa upp och utvärdera skolans handlingsprogram för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling’

”Fakta/så plågades skolflickan i Sävar.

Skolverket har granskat följande händelser:

1. **Hösten 1998 tar** flickan parti för en redan mobbad elev. Hon blir då själv utfryst och hotas med stryk i anonyma brev och telefonsamtal.
2. **Den 11 maj** 1999 blir hon kittlad av en annan elev tills hon tappar balansen, faller och slår i huvudet mot en bordsskiva. Vårdcentralen konstaterar hjärnskakning.
3. **Den 11 oktober** 1999 lyfter en elev upp henne bakifrån. Flickan faller, slår huvudet i golvet och förlorar medvetandet. Förs till sjukhuset i ambulans. Hjärnskakning.
4. **1 november** 1999 går flickan på kryckor efter en knäoperation. Några pojkar vill se om hon klarar sig utan. De knuffar henne och sparkar på kryckorna tills hon faller. När hon återvänder till skolan två veckor senare fortsätter samma pojkar att trakassera henne och försöka ta kryckorna.
5. **Den 24 januari** fyller hon år och uppvaktas enligt skolans tradition genom att först släpas ut i en snödriva utan ytterkläder Där efter får hon en kall dusch och stängs åter ute i 16 graders kyla. Efter tio minuter blir hon upptäckt och insläppt av en lärare.
6. **Den 27 januari** utsätts hon för "flipper". Elever på ömse sidor av korridoren knuffar henne mellan sig tills hon faller och slår huvudet i golvet.
7. **Den 14 februari** bryts hon ned av en pojke som lägger sin arm runt hennes hals och trycker ner henne till marken. Flickan blir sängliggande två veckor och tvingas ta smärstillande mot värken i nacken.
8. **Mellan november 1999 och april 2000** får flickan ett trettiotal anonyma mejl. En del grovt kränkande. Några har skickats från skolans datorer och avsändarna avslöjas. Det är elever som flickan dittills räknat som sina kamrater.
9. **Den 28 april** 2000 lyfts hon återigen mot sin vilja och blir tappad i golvet varvid hon förlorar medvetandet. Flickan förs i ambulas till sjukhus där hjärnskakning konstateras.
10. **På sommarlovet** går flickan en sommarkurs för att ta igen skolarbete hon missat under året. Än en gång lyfter en elev upp henne mot hennes vilja och tappar henne i golvet så att hon förlorar medvetandet. Ambulanshelikopter tillkallas och hjärnskakning konstateras.
11. **Den 21 augusti** knuffas hon och faller mot en järndörr när hon står i kö till matsalen. Efter en stund svimmar hon och förs till sjukhus men får åka hem efter undersökning.
12. **Den 7 september** förlorar flickan känseln i ena armen när hon vilar i uppehållsrummet. Hon blir rädd, börjar krampa och hyperventilera och förlorar medvetandet. Ambulans tillkallas och flickan läggs in på sjukhus för observation.
13. **Den18 september** kallar barnklinikens läkare skolledning, skolläkare, kurator, lärare, flickan själv och hennes far till möte. Läkaren förklarar att kliniken ser allvarligt på flickans skador och inte vill se henne där någon fler gång.
14. **Den 8 november** knuffas flickan in i väggen, förlorar medvetandet och får kramper. Ambulans tillkallas igen och flickan vårdas på sjukhuset i tre dygn.
15. **Den 16 november** anmäler flickans föräldrar skolan och händelserna till Skolverket.”

010910:

Friends. Elever mot mobbning.

"September 1997 beslutades det om en lagstiftning som innebär att alla skolor skall utarbeta en handlingsplan om hur mobbing skall motarbetas.

Denna lag har tyvär inte tagits på något större allvar, då det intill dags dato endast är cirka sju av tio skolor som har en sådan handlingsplan. friends är en organisation som har skapats för att hjälpa skolor att bygga upp en aktiv plan mot mobbing, och vi startade vårterminen 97. Sedan dess har vi upptäckt att det är möjligt att göra något åt den dåliga situation som idag råder i många av våra skolor.

I vårt arbete hjälper vi elever att våga säga ifrån vid elakheter och orättvisor, att tro på sig själva och att bry sig om och respektera varandra. Vi informerar om hur viktigt det är att elever, personal och föräldrar tar sitt personliga ansvar och använder sina möjligheter att påverka i positiv riktning.

Därför vill vi med vårt arbete skapa engagemang, väcka känslor och inbjuda till ett aktivt deltagande hos såväl elever, personal och föräldrar.

Vad är mobbing?
Stiftelsen friends (97):
"Mobbing är ingen engångsföreteelse, utan en systematisk kränkning av en person." Mobbning, (eng. = bullying.) Definitionen på mobbning, som finns i litteraturen, placerade i bokstavsordning:

Arbetarskyddsstyrelsen(93): Säger att mobbning finns när återkommande klandervärda eller negativt präglade handlingar, som riktas mot enskilda arbetstagare på ett kränkande sätt, kan leda till att arbetstagaren ställs utanför arbetsplatsens gemenskap.

Svein Otto Aarland (88): Säger att han ser på mobbningen som ett specifikt problem. Han kallar mobbning ett fenomen bland flera; mobbningsproblem, aggressionsproblem, samlevnadsproblem och konfliktproblem. Aarland börjar sin bok med att granska Olweus(73) definitioner och hans vetenskapliga fynd om mobbare och offer. Han säger "Varje mobbningssituation är unik, och lösningen ligger nästan i detta. Vi kan inte hitta en universell lösning utifrån statistiska forskningsdata. Men vi kan hitta vissa hjälpmedel inom olika former av pedagogisk och psykologisk litteratur. Hjälpmedlen får väljas utifrån det som är speciellt med mobbningssituationen. "Vi kan inte använda allt överallt."

Gunilla Björk (95): Säger i sin doktorsavhandling att mobbning utgör en serie kränkningar. Varje kränkning är en sorts inkompetensförklaring. Inkompetensförklaringen gäller det spel, som för närvarande spelas, till vilket hör vissa regler. För att få vara med och spela krävs, att man ställer upp på dessa regler. Spelet gäller ett utökat handlingsutrymme, och speglar de maktförhållanden, som för tillfället råder. En ökning av handlingsutrymmet motsvaras av en ökning av makt. Björk anser att om ledarskapet i en klass brister finns det utrymme för maktövertagande från individerna i klassen/gruppen. I det klimatet frodas mobbning och jag är benägen att hålla med henne.

Roger Ellmin (85): Säger att om vi hanterar konflikter rätt uppstår sällan mobbning i skolan. Han säger också att aggressiva handlingar i skolan kan ha sin upprinnelse i mobbning likväl som i en konflikt. Det är först när analysen av händelser som synts i skolan, vi kan avgöra vad som är vad. Det går ingen synlig linje mellan mobbning och konflikt. Ellmin nämner att lärare kan mobba genom att använda ironi i klassrummet. Ett sådant "pedagogiskt grepp" kan leda till mobbning säger Ellmin. Läraren förminskar en elev genom ironiska anmärk-

ningar. Eleven är redan i sina egna tankar mindre än liten. Det är när detta händer det är öppet för mobben att göra likaledes.

Zelma Fors (93): Har ingen direkt definition i sin avhandling men väl i sin efterföljande bok Makt Maktlöshet Mobbning där hon separerat slagsmål och barnmobbning: I mobbningen har plågaren mer makt än offret och plågaren har kontroll över offret. I mobbningen förekommer negativa handlingar från plågaren mot offret i avsikt att skada offret. Dessutom förekommer de negativa handlingarna upprepade gånger och över en längre tid.

Peter-Paul Heinemann (87): Har en ursprunglig definition på mobbning som Gruppvåld. Han säger i inledningen till sin bok att "Mobbning" är vardagsengelska. Det betyder ungefär "pöbla" eller "bråka i gäng eller i grupper" eller ännu neutralare "trängas i mängder" Det finns ingen riktigt bra svensk motsvarighet, och täcker inte det som åsyftas. "Mobbning" har större bredd och täcker in hela skalan från ett mer godartat småretande till en aggressiv massattack. Vi mobbar när vi har tråkigt, när vi inte känner varandra. Det är det enda vi verkligen kan enas om, att överfalla någon som är ännu räddare och mer utsatt än vi själva. Vi mobbar också när vi äntligen nått en gemenskap och av någon anledning får för oss att den hotas. Är gemenskapen fast och stabil fyller den ett behov som uppenbart är en del av den "mänskliga naturen". En sådan gemenskap försvarar vi med hänsynslöshet och råhet från det ögonblick vi tror att vi håller på att förlora den. Ett omistligt ting ger man inte upp godvilligt.

Gunnar Höistad (94): Säger att mobbning pågår när en grupp trakasserar en eller flera. Ibland handlar det emellertid om en enskild som plågar en annan. Därför bör man även komplettera definitionen på mobbning med: "När en person blir systematiskt utsatt av en eller flera." Höjstad skiljer på 1)psykisk, 2)verbal och 3)fysisk mobbning.

Heintz Leyman (86) Säger att mobbning föreligger om trakasserier pågår regelbundet i form av psykiskt våld. Han pekar på att mobbning försiggår ofta i arbetslivet. Om den pågår under en längre tid hotar den att ge allvarliga psykiska konsekvenser för individen. Leyman säger att vuxenmobbning liknar barn-mobbning.

Karl Ljungström (92): Säger att mobbning innebär: "att en person utsätts av andra personer för upprepade och systematiska trakasserier. Det är också. mobbning när en person systematiskt blir "utfryst" av andra personer." Det finns ännu en definition av Karl Ljungström: Skolmobbning är när en eller flera elever systematiskt trakasserar en annan elev, fysiskt eller psykiskt eller båda delarna. Det bör betonas att det sker vid upprepade tillfällen under viss tid. Ljungström vill utöka sin definition att omfatta trakasserier, tråkningar trouble och kombinera det med rimmet på mobbning : "TROBBING". Ljungström bygger i stort på Pikas metoder som Pikas kallar GBm (gemensamma bekymmers- modellen) och STm (suggestiv tillsägelse-metoden) när han stoppar mobbning

Dan Olweus (73/86): Säger att mobbning föreligger när en person upprepade gånger och under en viss tid, blir utsatt för negativa handlingar från en eller flera personer. Innebörden i uttrycket "negativa handlingar" måste anges närmare. Det är en negativ handling när en person tillfogar eller försöker tillfoga en annan person skada eller obehag dvs ungefär det man lägger i begreppet aggressiv handling. Man kan utföra sådana handlingar med ord (verbalt) som när man hotar , hånar eller säger elaka och obehagliga saker som den andre inte tycker om att höra. När en person slår knuffar, sparkas, nyper eller håller fast någon mot hans/hennes vilja, är också det negativa handlingar. Olweus trycker också på att det föreligger viss obalans i styrkeförhållandet. Han pekar på att det går att skilja mellan direkt mobbning

- med relativt öppna angrepp på offret - och indirekt mobbning i form av social isolering och utfrysning.

Anatol Pikas (75): Säger att mobbning är fysiskt eller psykiskt våld, som utövas av en grupp mot en person. Pikas (87) Utökad version: Mobbning är medvetna, icke legitima fysiska eller psykiska angrepp och eller uteslutningar ut gemenskapen, som riktas mot en enskild individ i underläge, av en grupp, vars medlemmar förstärker varandras beteende i interaktion. Mobbning är gruppvåld. Pikas menar att allt är inte mobbning. Definierar vi mobbning allt för brett förlorar vi perspektivet. Pikas har förordat två olika modeller för behandling av mobbning. Båda dessa har blivit starkt kritiserade. Han kallar den ena modellen GBm (gemensamma bekymmersmodellen) och den andra STm (suggestiv tillsägelsemetoden). Skillnaden, som jag ser det är, att i STm behöver terapeuten ha en etablerad tillit i gruppen för att kunna intervenera. I GBm förutsätter terapeuten att mobbaren också mår illa av att mobbningen pågår och att han/hon kan hjälpa till att få stopp på mobbningen. Pikas skiljer sig i sin definition gentemot andra att han har noggrant försökt definiera när bråk är mobbning utifrån makt, underlägsenhet/överlägsenhet och styrka.

Roland (83): Säger att mobbning är långvarigt våld, psykiskt och/eller fysiskt, riktat mot ett offer utövat av enskilda personer eller grupper. "

PRESSMEDDELANDE 2001-04-13 från Skolverket:

Ökad stress bland elever

Skolverkets stora attitydundersökning visar att många elever känner sig stressade i skolan. 35 procent säger att de ofta eller alltid är stressade. Fler flickor än pojkar känner sig ofta stressade. Men 94 procent säger också att de känner sig trygga i sin skola. Det eleverna är mest kritiska till är lärarnas förmåga att skapa engagemang och intresse.

Rapporten visar också att lärare, föräldrar och allmänhet har ett litet förtroende för de ansvariga för de svenska skolorna. Att de som arbetar i skolor har ett mycket lågt förtroende för de lokala skolpolitikerna visar på en allvarlig förtroendekris, skriver Skolverket i rapporten som presenteras idag. 75 procent av lärarna, 64 procent av skolbarnsföräldrarna och 60 procent av allmänheten säger att de har litet förtroende för de lokala skolpolitikerna, 69 procent av lärarna och 63 procent av föräldrar och 61 procent av allmänheten har litet förtroende för rikspolitikerna. 39 procent av lärarna har litet förtroende för Skolverket.

Ju längre ifrån verksamheten man är desto mer kritisk är man till hur skolor lyckas att nå sina mål. Föräldrarna tycker att skolan lyckas bättre än vad allmänheten tycker, lärare och elever tycker skolan lyckas bättre än vad föräldrarna tycker.

Jämfört med de övriga nordiska länderna är den svenska allmänheten mer kritisk till hur skolan lyckas nå målen.

Eleverna

Av eleverna säger 94 procent att de för det mesta känner sig lugna och trygga i sin skola. Det är fler än undersökningen 1997 då 91 procent instämde i det. Men samtidigt säger 4 procent att de känner sig mobbade eller trakasserade av andra elever. Motsvarande andel 1997 var 2 procent. 70 procent av eleverna i grundskolan och 50 procent i gymnasieskolan att skolan gör mycket för att förhindra mobbning och kränkande behandling. 6 procent säger också att de känner sig mobbade eller trakasserade av någon lärare, motsvarande andel 1997 var 4 procent. Trots detta så har andelen elever, som uppger att de kan vända sig i förtroende till sina lärare om de får problem som har med skolan

att göra, ökat betydligt jämfört med tidigare undersökningar.

En större andel elever säger att de trivs med sina lärare, 84 procent jämfört med 80 procent 1997. Och de allra flesta 85 procent säger att de trivs i sin skola – det är dock aningen färre än 1997 då 88 procent sa att de trivdes i sin skola.

Mera stress

En större andel eleverna uppger att de alltid eller ofta känner sig stressande jämfört med den tidigare attitydundersökningen. 35 procent uppger att de ofta eller alltid känner sig stressade. I 1997 års undersökning var det 25 procent som kände sig stressade. Stressen ökar i alla grupper av elever men elever i gymnasieskolan är de som i störst utsträckning uppger att de alltid eller ofta känner sig stressade (41 procent). På de naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga programmen är det varannan elev som ofta eller alltid känner sig stressade. Det är fler flickor än pojkar som säger att de ofta känner sig stressade.

På grundskolan tycker 66 procent av eleverna att lärarna undervisar bra. På gymnasieskolan tycker 58 procent att undervisningen är bra. 20 procent av eleverna tycker att ett fåtal eller inga lärare undervisar bra. Det som eleverna är mest kritiska till är lärarnas förmåga att engagera och skapa intresse. Bara 50 procent tycker att de flesta lärare kan det och 30 procent tycker att bara några få eller inga lärare klarar detta.

Lärarna

Fyra av tio lärare anser att de inte har tillräcklig kunskap och kompetens för att arbeta med elever med olika social och kulturell bakgrund och att upptäcka och stödja elever i behov av särskilt stöd. Nästan alla lärare uppger att de trivs med eleverna (95 procent) och kollegerna (90 procent).Två tredjedelar trivs med skolledningen men bara en fjärdedel säger att de är nöjda med ledningens pedagogiska ledarskap. Och en fjärdedel menar att om de kommer med kritik så drabbar det dem själva. 15 procent av lärarna säger att de blivit utsatta för våld, hot och trakasserier från eleverna de senaste året, 4 procent säger att de blivit utsatt av annan personal på skolan.

Skolbarnsföräldrarna i undersökningen är nöjda med den skola deras barn går i. 78 procent tycker att det är mycket bra eller ganska bra det barnen får lära sig, 79 procent tycker att barnens lärare är mycket bra eller ganska bra, 73 procent är nöjda med de utvecklingssamtal de haft.

En stor majoritet av föräldrarna, 88 procent, säger att de känner sig lugna och trygga när deras barn är i skolan. Det som föräldrarna saknar minst tilltro till är möjligheterna att få extra stöd och hjälp till sitt barn. Endast var tredje förälder tycker att dessa möjligheter är bra.

Inflytande

Eleverna vill ha inflytande över hur de ska arbeta, vad de får lära sig i olika ämnen, läxor och prov. Och eleverna tycker att de i mycket högre grad kan bestämma över läxor och prov i jämförelse med undersökningen 1997.

20 procent av eleverna tycker bara att några få eller inga lärare tar hänsyn till vad de tycker. Lärarna tycker att de har stort inflytande över den pedagogiska verksamheten men litet inflytande över storlek på klasser, skolmiljön och användningen av resurser.

En majoritet av föräldrar säger att de kan tänka sig att engagera sig personligen i sin barn skola. Men klyftan mellan vad föräldrar vill och kan vara med och bestämma om har ökat jämfört med tidigare undersökningar.

Skolverket skriver avslutningsvis i rapporten:

- Skapa förtroende för skolan och den lokala styrningen av skolan!
- Skapa förutsättningar för extra stöd till de elever som behöver det!
- Skapa förutsättningar för elever och föräldrars inflytande!
- Skapa meningsfullhet och lust att lära istället för stress!
- Skapa goda sociala relationer!
- Skapa förutsättningar för en ökad integrering av skolan i samhället!

Rapporten innehåller bara nationella uppgifter, inga resultat finns utslagna lokalt eller regionalt.

010910:

Klassmorfar för barnen.

"Klassmorfar för Barnen är en ideell förening och ett socialt stödprojekt i grundskolan. Syftet är att främja barnens utveckling och berika deras liv under valspråket "Alla barn är våra barn". Arbetet sker med hjälp av män över 50, som valt att vara i skolan som stöd och förebild för barnen.

Vad är en Klassmorfar?
Klassmorfar är antingen pensionär eller tidigare långtidsarbetslös man över 50 år, som har ett samhällsengagemang och känner ansvar och intresse för barnens utveckling och trygghet. Klassmorfar finns i skolan, eftersom det är i skolan barnen tillbringar större delen av sin tid. Klassmorfar är inte lärare och han konkurrerar heller inte med andra yrkeskategorier i skolan. Arbetet med Klassmorfar startade 1996 och idag är ca 45 Klassmorfäder engagerade i ca 40 grundskolor i Stockholm. I Sandviken har en lokalförening bildats och arbete pågår med att sprida verksamheten till övriga delar i landet. Resultatet har varit mycket positivt. Klassmorfar har bidragit till ett bättre pedagogiskt klimat och samtidigt varit ett stort stöd för barnen. Både lärare och skolledning intygar att barnen mår bättre. Detta leder till lugnare lektioner och färre incidenter av mobbning och vandalism. Framgångarna med verksamheten har resulterat i att många skolor nu köar för att få sin egen Klassmorfar. Därför söker vi nu dig som skulle tycka att arbetet som Klassmorfar skulle vara en intressant och angelägen uppgift. Kontakta oss för mer information och vi lovar dig en stimulerande tillvaro som sätter guldkant på vardagen.

Barn behöver vuxna
Barn behöver bli sedda och hörda. De behöver goda förebilder och tillitsfulla relationer med vuxna som har tid. Barn söker trygghet, beskydd och gemenskap i utvecklingen till en självständig människa. Det är alla vi vuxna som måste se till att dessa relationer finns i barnens vardag. Idag är barnen dubbla förlorare i samhället. Dels har nedskärningar av lärare och elevvårdande personal påtagligt minskat möjligheten att möta barnens behov av stöd i sin sociala utveckling. Dels har tempot i arbetslivet skruvats upp så att föräldrarna får mindre tid och orka att umgås med barnen. Många barn lever dessutom med endast en förälder och urbaniseringen har gjort avstånden långa till mor- och farföräldrar. Klassmorfar har tid att lyssna på barnen!

"Det bästa med Klassmorfar är att det är lugnare i klassrummet och att det finns flera vuxna när man behöver fråga något, säger de flesta av barnen i en undersökning."

"Jag förstår inte hur vi klarade oss utan klassmorfar förut", säger Agneta Sjöholm, tidigare rektor på Bergfotens skola i Tyresö..

"Det bästa arbete jag haft i hela mitt liv", säger flera av Klassmorfäderna."

021113: Pressmedelande från skolverket (http://www.skolverket.se/publicerat/press/press2002/press021113.shtml)

PRESSMEDDELANDE 2002-11-13

De etiska frågorna måste prioriteras i skolan. Skolverkets kartläggning av hur eleverna upplever den sociala miljön i skolan visar att skolornas arbete mot kränkande behandling ger ökad trygghet och trivsel. Samtidigt visar andra resultat att det finns brister. Fler än var fjärde elev har upplevt sexuellt laddade verbala kränkningar. Var fjärde elev med utländsk bakgrund har utsatts för verbala kränkningar kopplat till deras ursprung. Allt för ofta upplever elever att det är en eller flera lärare som behandlat dem illa.

- Det är oacceptabelt att elever känner sig dåligt bemötta av lärare och av andra elever. För att skapa en trygg och lärorik miljö i skolan måste de etiska frågorna prioriteras i skolarbetet. Lärare och rektorer måste fördjupa sina kunskaper om ungdomskultur och om socialpsykologi. Därmed kan bättre alarmsystem byggas upp på skolorna, säger Mats Ekholm, generaldirektör, på Skolverket.

3 procent upplever att de varit utsatta för mobbning under det senaste året. För att kunna jämföra med hur förhållanden varit tidigare har eleverna svarat på frågan om de för tre år sedan blev mobbade.
9 procent av eleverna säger att de var utsatta för mobbning för tre år sedan. Det är markant fler jämfört med hur många som upplevde att de varit utsatta under det senaste året. Det kan tolkas som att olika insatser mot mobbning har haft avsedd verkan och att andelen mobbade elever har minskat. Samtidigt kan det tolkas som att det är lättare att i efterhand erkänna att man varit utsatt för mobbning än när det pågår.

Kartläggningen visar att det är 6 procent som upplever att de flera gånger eller ofta har blivit illa behandlade av en eller flera elever under det gångna året. 4 procent av eleverna upplever att de flera gånger eller ofta blivit illa behandlade av lärare. Totalt sett anger 78 procent att de "aldrig" blivit illa behandlade av lärare och 91 procent anger att de aldrig blivit det av annan vuxen på skolan. Missnöjet med de vuxnas agerande ökar ju högre upp i skolåldrarna man kommer. Pojkar och elever med utländsk bakgrund upplever sig som mest utsatta.

14 procent uppger att de ibland, nästan alltid känner obehag eller oro för att gå till skolan men det är 5 procent som uppger att de, ibland eller nästan alltid, är rädda i skolan.

Behandlat andra illa
Pojkar behandlar andra illa oftare än flickor. Flickor känner sig mer utsatta än pojkar för i stort sett alla olika former av kränkningar i samtliga år i grund- och gymnasieskolan. Fler elever med utländsk bakgrund känner sig utsatta för mobbning och andra former av kränkande handlingar. Proportionellt fler elever med utländsk bakgrund anger att de mobbar och kränker andra. 10 procent upplever att det är skolans personal som utsätter dem för verbala kränkningar.

Den sociala miljön är hårdast under de senare åren i grundskolan. I jämförelse mellan åldersgrupperna visar resultaten att benägenheten att behandla andra illa, utsätta andra för mobbning och att förhålla sig passiv när andra drabbas är vanligare i år 8. Det är också vanligare att elever i denna ålder upplever sig illa behandlade av lärare än i övriga åldersgrupper.

Sexuella trakasserier
Fler än var fjärde elev har upplevt sexuellt laddade verbala kränkningar.

Flickor och elever med utländsk bakgrund är mest utsatta för könsord och annat sexuellt laddat språkbruk. De sexuella orden laddas av sammanhanget. Det har stor betydelse vem som säger ordet och vem det riktas mot för att det ska uppfattas som kränkande.

Var 10:e elev i år 8 har varit utsatt för fysiska handlingar som t ex tafsningar. Sexuella trakasserier är mest förekommande i år 8 bland de undersökta åldrarna.

Homofobi
Homofobi finns, särskilt bland pojkar, där den egna könsrollsidentiteten förefaller bli mest hotad av det homosexuella. Pojkar i år 8 reage-rar kraftigare än flickor på att bli kallad för något homosexuellt.

Etnicitet
Var fjärde elev med utländsk bakgrund har utsatts för verbala kränkningar som kopplats till deras ursprung. 14 procent upplever att det är skolans personal som kränker dem med etniskt nedsättande ord. Var femte elev med utländsk bakgrund anger att deras ursprung är den direkta orsaken till att de blir sämre behandlade. Resultaten tyder på att en del elever med utländsk bakgrund känner sig etniskt diskriminerade i skolan. De upplever att de får mindre stöd och uppmärksamhet från lärarna och bedöms mer orättvist än andra.

Rasism
16 procent av rektorerna säger att det förekommer rasism på deras skolor. Rasism förekommer enligt lärarna i mer än var tionde skolklass. Enligt rektorer och lärare är rasism och främlingsfientlighet vanligast i år 8. En tredjedel av eleverna säger att det är vanligt med nazistiskt klotter på skolan av typ hakkors.

Sexuellt utnyttjande
171 elever (7 procent) i år 8 och år 2 på gymnasiet har blivit erbjudna fördelar mot sexuella tjänster. I huvudsak är det andra elever som står för erbjudandet. 29 elever anger att de har blivit erbjudna fördelar i utbyte mot sexuella tjänster av en lärare eller i något enstaka fall en annan vuxen på skolan.

108 elever (4 procent) i år 8 och 2 på gymnasiet anger att de blivit utsatta för ett sexuellt övergrepp på skolan. 24 elever anger att de utsatts för ett sexuellt övergrepp av en lärare på skolan.

Faktorer som påverkar elevernas trygghet och trivsel
Vuxnas närvaro, som rastvakter och kamratstödjare, skapar ökad trivsel. Större vuxentäthet skapar också färre kränkningar särskilt när det gäller sexuella och etniska trakasserier.

Goda relationer och gott klimat på skolan påverkas av hur personalen samverkar och kommunicerar med varandra. I skolor där personalen arbetar i lag trivs eleverna bättre. Det fordras bra sociala nätverk som kan fungera som skyddsnät. Kartläggningen visar också att arbete mot kränkande behandling ger ökad trygghet och trivsel och färre kränkningar.

Få skolor diskuterar och problematiserar olika sociala gruppers villkor och förhållande till varandra. Resultat visar att bilderna av vad skolan gör och problematiserar i undervisningen skiljer sig åt mellan vad eleverna och lärarna uppfattar. Sammantaget kan konstateras att skolan uppmärksammar elevernas agerande mot varandra mer än hur skolan själv agerar i t ex sin undervisning.

Stödet från kommunen sviktar
En tredjedel av rektorerna anser att de inte får stöd av kommunerna och politikerna i arbetet mot kränkande behandling.

Skolverkets förslag till åtgärder

- Skolverket föreslår regeringen att avsätta 3 miljoner per år under 2003, 2004 och 2005 till Lärarförbundet och Lärarnas Riksförbund så att de ska kunna intensifiera arbetet med att få de egna etiska reglerna att tillämpas på landets skolor.
- Återkommande studier och frågeundersökningar på skolorna om vilken betydelse kön, socioekonomisk bakgrund och etnicitet har i skolans miljö.
- Se till att elever får kunskap om det mänskliga samspelet för att motverka kränkande handlingar i skolan.
- Komplettera lärarutbildningen och lärares kompetensutveckling med fördjupade kunskaper i socialpsykologi och om ungdomskulturer.
- Skolverket kommer i sina resultatpresentationer att tydligare lyfta fram sambanden mellan undervisning, lärande, social utveckling och hälsa.

För fler åtgärder se kartläggningen. (http://www.skolverket.se/pdf/kak.pdf)

DN 25 mars 2002 sid A6:

"En undersökning som Lärarnas Riksförbund gjorde 2001

visar att en av fem som tagit examen från landets lärarhögskolor inte jobbar som lärare. DN har talat med 1997 års avgångsklass av grundskolelärare i ma/no från Lärarhögskolan i Stockholm för att se om statistiken stämmer.

I DEN KLASSEN tog sjutton personer examen strax innan jul 1997. Sex av de sjutton har bytt bana och jobbar inte längre som lärare. Tio är kvar i yrket, men tre av dem har allvarliga funderingar på att sluta. Alla utom en klagar pa att lärarutbildningen inte är verklighetsförankrad och ingen ser läraryrket som ett jobb för en livstid.

ENKÄT / Vad gör du fem år efter examen? (Namnen är här ersatta med nummer)

1, 30 ÅR. Mammaledig. Har jobbat som lärare i drygt tre år. På den förra skolan blev hon utbränd. Stannar hemma längre med barnet för att vila upp sig. Ångrar sitt yrkesval. "Jag ger det ett år till, funkar det inte då så lämnar jag läraryrket för gott."

2, 29 AR. Jobbar som läkemedelskonsulent. Trivdes egentligen ganska bra med läraryrket, men tycker inte att hon fick lära sig tillräckligt på Lärarhögskolan för att hantera elevernas sociala problem: "Att vara mamma pappa, mormor och farmor till ett barn som knappt träffar sina föräldrar var jag inte direkt förberedd på."

3, 31 ÅR. Har jobbat som lärare i fyra år. Trivs med jobbet, att det är tungt ibland vägs upp av alla positiva elever. "Det jag tycker är roligt är att få eleverna intresserade av något, att veta att man sätter spår hos dem."

4, 29 ÅR. Har jobbat sedan examen, är nu hemma och väntar barn. Är nöjd med sitt yrkesval.

5, 28 ÅR. Hann jobba som högstadielärare i två år efter examen. Sedan gick han in i väggen. Han tappade tron på sig själv, och på yrket. Tack vare okonventinella arbetsmetoder har han nu hittat tillbaka till skolans värld, funnit arbetsglädje och hopp om en framtid som lärare.

6, 29 ÅR. Mammaledig. Började jobba som lärare direkt efter examen. Trivs ganska bra. Kritiserar läraryrkets låga status: "I Europa blir folk imponerade när man säger att man är lärare, i Sverige tycker andra människor synd om en."

7, 47 ÅR. Egen företagare. Har aldrig jobbat som lärare. Insåg att hon inte skulle hli en bra lärare, att hon inte skulle orka med stressen.

8, 28 ÅR. Läser just nu företagsekonomi på universitetet. Jobbade som lärare i två år. Hoppas att aldrig behöva jobba som lärare igen. "Vi fick ingen undervisning i konflikthantering eller organisation. När jag började jobba var allt kaos."

9, 29 ÅR. Jobbar som lärare. Trivs så där med yrket, slutar om inte situationen förbättras. "På utbildningen blir man lurad att tro att jobbet handlar om att planera lektioner, hålla dem och sedan utvärdera."

10, 38 ÅR. Har jobbat som lärare i fyra år på sex olika skolor. Försöker skriva klart sin uppsats för att kunna få fast tjänst. "Jag testar ett år till att jobba som lärare, fungerar det inte byter jag nog bransch. "

11, 39 ÅR. Jobbar som lärare sedan tre år tillba ka på en liten byskola. Efter examen hade han ingen lust att över huvud taget jobba som lärare. "Att jag är lärare i dag beror helt och hållet på att jag är på en liten, föräldrastyrd skola. Jag skulle aldrig jobba på en vanlig grundskola."

12, 30 ÅR. Har jobbat som lärare sedan examen, förutom en termin. Arbetsglädien är nu på väg upp efter en svacka förra året då hon höll på att knäckas av en jobbig klass. "Jag satt hemma och grinade i badkaret, kände att jag inte ville vara lärare om det skulle vara så."

13, 47 ÅR. Har jobbat i fyra år.Trivs, men är trött på elever som sabbar för varandra. "Jag är förvånad över stagnationen hos tolk som jobbat länge i skolan, det är ofattbart att vuxna människor kan vara så stelbenta."

14, 30 ÅR. Jobbar som lärare och läser astronomi på kvällskurs. Har "världens roligaste jobb", men känner sig som "en kurator med undervisningsplikt". Jämför yrket med att "pumpa läns på ett ständigt sjunkande fartyg."

15, 31 ÅR. År i dag avdelningsdirektör på ett statligt verk. Jobbade som lärare i två och ett halvt år. Nöjd med lärarutbildningen, tycker att han var förberedd på att jobba som lärare. "Läraryrket innebar för lite undervisning och för mycket socialt arbete."

16, 33 ÅR. Jobbar i dag som tekniker. Var lärare i två år. Tycker att lärarutbildningen var bra, men verkligheten var en annan. "Jag gjorde en lista på för- och nackdelar med yrket, och den med nackdelar blev längre."

17, har inte kunnat nås.

Cecilia Lindgren”

DN 30 maj 2010:

Mobbarna och rättvisan

”De skrattade bara.” Så berövades Safet sitt människovärde”

“Safet har hallucinationer, sömnsvårigheter och talar sluddrigt. Han anses avskriven ur arbetslivet, kanske även ur livet. Han är 45 år gammal. Safet är ett av offren för vuxenmobbning på svenska arbetsplatser. Med start i dag berättar DN:s Maciej Zaremba om det osynliga våldet som härjar på Europas arbetsplatser. “

“Denna artikel handlar inte om Bjästa. Det vill säga: den handlar inte om ungdomar som förtalar och mobbar varandra. Den handlar om vuxna som lärt dem att göra så. Somliga skall vi nämna vid namn. Men alla har en titel. ”Enhetschef”, till exempel. Eller ”rektor”. Vi börjar med en direktör.

Rummet är låst utifrån. Mannen sitter lätt framåtlutad i soffan. När han inte håller armarna runt kroppen klämmer han händerna mellan knäna. Han ber om ursäkt för sitt sluddriga tal: ”Tungan sväller av mediciner.” Simvastatin, Brufen, Ziprexa, Xanal, och så Zopi … nånting, ”Det är för att sova.” De små darrningarna har jag sett förr hos en flykting från Mostar. Han drömde om sin torterare om nätterna, fast det var flera år sedan. Också Safet, som mannen i det låsta rummet heter, hemsöks i drömmen av sin plågoande. ”Det hemska, leende ansiktet.”

Också de övriga symtomen är lika: han är rädd för människor, vaknar på natten och slår omkring sig, och när han på dagen försöker tänka på annat – sina döttrar till exempel – tar det bara någon minut innan han minns varför han inte klarar av att vara far åt dem – och då är tankarna tillbaka där det hände. I övrigt: hallucinationer, flyktberedskap, oförmåga att glädjas åt någonting.

Så har han haft det i åtta år, lika länge har han varit sjukskriven. När jag besöker honom på psykkliniken i Växjö är han för tillfället intagen på grund av självmordsrisk. Prognosen är pessimistisk, framgår av journalen. Vi tittar på gamla bilder. Safet med döttrarna, Safet spelar fotboll, Safet på fisketur visar upp en ål (då ler han, enda gången). En smärt och spänstig kropp. Fattas bara, han var ju utbildad pontonjär i det militära, byggde broar över raviner och stup. Svårt att tro om denne överviktige man med krökta mungipor och slocknad blick.

En bild på fotbollslag i röda tröjor. Safet, nummer 15, längst ut till höger, avfyrar en Zlatanblick. (Ja, de stammar faktiskt från samma trakt.) Han rycker till. ”Han var det. Den blonde i första raden, blå ögon. Kallade mig Safet bin Ladin”. När då? ”Varje gång vi möttes i omklädningsrummet. Allt ont i världen berodde på muslimer, sade han.” Och de andra? ”De skrattade bara.”

Safets diagnos är ”posttraumatiskt stressyndrom”. Men han har inte varit med om något krig. Han vårdas på grund av sina upplevelser hos Ljungby Maskin AB. Det framgår av läkarintyget:
”Det är helt uppenbart att hans problem är utlösta av de nämnda kränkningarna och ej beror på någon känd disposition för psykisk sjukdom.”

Docent Henrik Jonsson, psykosmottagningen i Ljungby, lämnar detta intyg för att Safet skall få livränta. Vilket betyder att han anses avskriven ur arbetslivet och måhända även ur livet, som det hade kunnat bli.

Han är 45 år gammal. Han är inte den ende som detta företag skickat i förtidspension. Låt oss se hur det gick till.

Det ska sägas att Safet, som hann fly Bosnien innan kriget bröt ut, inte var så förtrogen med Sverige när han i december 1998 började på Ljungby Maskin. Men på svenska för invandrare fick han lära sig att här fanns världens starkaste fackföreningar. Det lät bra.

Åren på hans första jobb, Stålgjuteriet i Ljungby, förstärkte intrycket. Det var bullrigt och tungt, men han stortrivdes och fick de bästa lovord. Därför blev han förvånad när han efter några veckor på det nya jobbet, under julledigheten, av ägaren Rune Andersson beordrades att arbeta på dennes privata gård. Måste han det? ”Det skulle inte vara populärt att säga nej”, fick han höra från Metallklubben.

”Jag var rädd om jobbet. Jag behövde pengarna.” Alltså for han till gården i Kvänjarp. Där mötte han flera från Ljungby Maskin. Samtliga var invandrare. De fick utfodra kor, städa, spika och mocka dynga. En av dem, vi kallar honom Amir, berättar: ”Vi var inte välkomna inomhus. Fick äta vår lunch i stallet. Jag glömmer det aldrig: gurkan frös på smörgåsen.”

Också denne flykting (kallad ”Jihad” i omklädningsrummet) frågade hos fackklubben om han var tvungen att fara till Kvänjarp på kvällar och helger. ”Man kan inte motsätta sig arbetsgivaren”, blev svaret.

”Du förstår, så här är det: längst ned finns flyktingar från Afrika. Sedan svarta som har ett jobb, sedan vita flyktingar, högre upp svenska alkoholister och sedan utlänningar som försöker assimilera sig. Då måste man jobba hårt. Jag försökte mitt bästa, ville inte hamna på Stränggatan, där de arbetslösa bor. Och jag trodde inte att jag kunde säga nej.”

Men mannen som vi kallar Amir gjorde det till slut. Han vägrade helgarbete på Anderssons gård och fick kort därefter sparken från Ljungby Maskin. Men Amir tog strid, hotade med domstol och fick med fackets hjälp uppsägningen förklarad ogiltig. Han vet inte vilka som sedan dess vid sjutton tillfällen skurit sönder däcken på hans bil.

Låt oss återvända till Safet. ”Safet, du kommer arbeta på gården.” Det händer allt oftare att Andersson personligen, någon av hans släktingar eller en arbetsledare beordrar Safet att lämna maskinen för att mata kor, lägga klinker eller renovera någon av familjens lägenheter. Det hade kunnat vara en omväxling från blästringen. Men var gång han kommer tillbaka till verkstaden blir han utskälld för att arbetet blivit eftersatt. Han är en odugling som inte hänger med. Därför ska han ha lägst lön av alla. Det händer att Andersson kommer till hans maskin, ler sitt speciella leende och viskar att han Safet inte förtjänar lika lön, då ju brödet därborta i Bosnien är så billigt. Han måste därför arbeta för tre för att göra Andersson nöjd.

Ibland säger Andersson det högt, så alla på svetsavdelningen hör. ”Men ingen sade något”, minns en förtroendeman.

Safet arbetar dubbelt på dagarna, och dessutom på kvällar och helger. Han tror inte att han har något val. Är alltmer utmattad, börjar råka ut för skador. När han är sjukskriven (läkarintyg) med stukad fot kommer Andersson och kör honom till verkstaden: ”Du kan sitta och jobba.”

”Folk stod som häpna”, berättar ett vittne, ”att han kom där utan skor, att han lät sig hämtas …” (Men då, enda gången, ingriper facket. Det går ju inte att ha skyddssko på en massa bandage, upptäcker skyddsombudet. Och skyddsskor ska man ha, det står i boken.)

Man Safet är redan förändrad. Han vet inte längre vem han är. Någon som kallas ”bin Ladin”, ”Abu Safet”, som inte säger emot, darrar och svettas när han ser Andersson och kanske ägs av honom? Betalningen för arbete på gården skulle komma på lönen. Men det gör det inte. När han ber facket om hjälp får han veta att chefen ”inte är intresserad”. Sorry, han vill inte diskutera, vi kan inget göra.

”Det värsta var att jag tog allting med mig hem.” Safet har mardrömmar, kastar sig i sängen, vaknar kall av svett. Hustrun tror att han försmår hennes stuvningar, men han har tappat matlusten. Det blir uppträden, han blir häftig, slår sönder porslinet. Söker andra jobb, men år 2001 är det inte lätt. Hustrun säger att han måste säga upp sig, annars går familjen under. Men han lyssnar inte. ”Jag var stolt, ville inte leva på socialbidrag.” De separerar.

Ett år senare får han häftiga smärtor i bröstet. Åker till sjukhuset och läggs in på psykiatrin. Akut depression, ”specifik hörselhallucinos, hör sin fd chefs smädande omdömen”. Men någon på psyket måste ha upplyst Safet om hans fackliga rättigheter, för när han skrivs ut (efter tre månader) vill han ha rättvisa. Han berättar allt han varit med om för Leif Fantenberg på Metalls avdelning 27 i Ljungby och ber honom att anmäla företaget för diskriminering, arbetsskada samt utebliven lön. Det är oktober 2002.

Månader går, ingen hör av sig. De har nog mycket att göra där i Stockholm, förklarar Fantenberg. Det går ett år, sedan två. Safet börjar på nytt må sämre. Vid sju tillfällen (Safet har antecknat datum) försäkrar Fantenberg att hans ärende är i gång. Efter tre års väntan ringer Safet själv till förbundscentralen. Där känner man inte till hans anmälan. Några handlingar från ombudsman Fantenberg har man inte fått. Märkligt, inte heller de tre anmälningar om fysiska skador som han lämnat till skyddsombudet har skickats vidare. Men nu är det tyvärr för sent att klaga på diskriminering, det är preskriberat.

När docent Henrik Jonsson skriver ett nytt intyg om Safet (10/2–09) lägger han till ”fackföreningar och myndigheter” bland dem som orsakat patientens tillstånd. Hans kurator på psykiatriska kliniken (Inger Eklund) skriver en – med svenska mått – närmast rasande redogörelse för hur nedbrytningen av Safets personlighet gått till. Dessa yttranden ger Safet litet verklighetskänsla åter. Då är det inte han som är rubbad. Och på våren 2009 hoppas han på en officiell bekräftelse om den saken.

När beskedet kommer i juli 2009 faller han ihop på golvet, skadar huvudet, börjar sedan yra. Nu hör han Anderssons röst berätta hur han skall ta sitt liv. Han tas in på sluten psykiatrisk avdelning. Beskedet var ett beslut från Kammarrätten i Jönköping. Det slås fast att eftersom Safet inte utsattes för någon kränkning på Ljungby Maskin kan hans sjukdom inte räknas som arbetsskada. Därför har han inte rätt till livränta.

Allt som jag hittills berättat är vitsordat av flera. Det har åberopats inför försäkringskassa, länsrätt och kammarrätt. Som dock avfärdat alltsammans, liksom psykiaterns intyg och kuratorns detaljerade analys. Vad kunde väga tyngre än allt detta? Jo, följande rader i Försäkringskassans utredning:

”Fackliga företrädare uppger att man initialt tagit Safets beskyllningar på stort allvar, men att utredningen inte gett stöd för någon särbehandling riktad mot Safet, vare sig för hans ursprung, hans lön/övertidsersättning eller hans arbetsuppgifter. Med hänsyn till ovanstående kan det inte anses styrkt att Safet varit utsatt för särbehandling eller kränkning som kan betraktas som skadlig

inverkan.” (Heder åt ledamot Alf Rosengren, som reserverade sig.)

Ja, det är hela grunden. Jag granskar fackets vittnesmål. En förtroendeman intygar för Försäkringskassan att han inte hört Safet klaga över extraarbete eller utebliven lön. Detta tas på stort allvar. Men utredaren glömmer att fråga om mannen varit anställd på företaget vid den tidpunkt han vittnar om. Det var han inte. Det andra vittnet är samme ombudsman Fantenberg, ur vars händer Safets anmälningar fem år tidigare så beklagligt försvunnit ut i intet. Han berättar att facket utrett saken, men funnit att varken Safet eller någon annan diskriminerats, eller tvingats till obetalt arbete. Denne Safet är nog inte trovärdig, antyder Fantenberg, som önskar tillägga att arbetsgivaren tillsammans med sin bror byggt upp ”tre av världens ledande företag i branschen” samt att han även lånar ut pengar till anställda ”enkom för att hjälpa”.

Jag ringer upp Leif Fantenberg för att få veta hur han kom fram till att Safet inte diskriminerats på Ljungby Maskin. Ombudsmannen förstår inte vad jag talar om. Någon sådan utredning har han inte gjort. Men varför sade han till Försäkringskassan (7/9–07) att facket ”inte funnit stöd” för Safets uppgifter? Då säger Fantenberg att jag får fråga Försäkringskassan varför de skrivit så. Han vet inte. Och han tänker inte diskutera saken med en tidning.

Så låt oss sammanfatta: Först avfärdade Försäkringskassan, därefter länsrätt och kammarrätt Safets berättelse samt ett tiotal vittnesmål plus intyg från en psykiater som behandlat Safet i fyra år med en hänvisning till ett telefonsamtal till en ombudsman som hänvisade till en utredning som aldrig existerat.

Det är inget lätt beslut att låta Safet framträda med sitt namn i Dagens Nyheter. Men det är hans sista chans, säger han själv. Han har inget att skämmas för och utan upprättelse blir han aldrig frisk. Men inser han vad det kan innebära att utmana ägaren till Ljungby Maskin? ”Är man svartlistad hos Andersson är man rökt i Ljungby”, hör jag från lokalfacket. Om Safet far illa av publiceringen kan inte DN frånkänna sig ansvar.

Om det finns en högre mening med dyra rikstidningar så är det att de ibland kan sätta en gräns för fräckheten. Rune Anderssons företag omsätter 350 miljoner, har 90 anställda och återförsäljare i sex länder. När jag ringer för att konfrontera Andersson med Safets berättelse kommer svaret direkt: ”Vi har aldrig haft någon som hetat så hos oss.” Nej, ingen av hans anställda har beordrats till hans gård. Inte heller till andra arbeten. Nej, han har aldrig sagt att en utlänning skall ha lägre lön. ”Det måste vara nån tokig, nej nej, det är helt felaktigt. Jag känner inte människan.”

Halva monteringsavdelningen såg på när Andersson släpade in den bandagerade Safet till verkstaden. Framför mig ligger tre skriftliga vittnesmål från anställda som skickats att arbeta på hans gård. De kan peka ut varje spik de slagit in. Jag upprepar frågorna men får samma svar. ”Nej, aldrig sagt så, nej, känner inte människan.” Sedan bryts samtalet. När jag ringer upp igen minns Rune Andersson vagt att det berättats att någon gått till facket med en massa konstiga påståenden. ”Han hade väl problem från kriget där nere. Men stackars pojke, usch ja. De blir väl sådana av kriget. Det är väldigt synd om honom, du.”

Rättvisa, människovärde, sanning, upprättelse … Jag vet, vi blir bara nervösa av sådana ord. Men om nedrighet får en prislapp brukar det tas på allvar. Så låt oss räkna ut vad det kostar att skicka en 37-åring till psykiatrin och sedan i förtidspension. 28 års bidrag och uteblivna skatter, rättegångskostnader, mediciner, terapeuter, utredningar … tio miljoner? Eller mer?

Räkna på, bäste medborgare, för Rune Andersson kan skratta hela vägen till banken. Det är du och jag som ska betala denna nota.

Varför ska vi det? Varför är en tidning Safets sista hopp? I Frankrike skulle han kunna få upprättelse under Trikoloren, au nom du peuple, avkunnad av domare i mörka dräkter. Och arbetsgivaren skulle få betala dyrt. Säkert skadestånd, möjligen fängelse.

Varför det har blivit så här är något av ett mysterium. Sverige var först i världen med att år 1993 inse vuxenmobbningens samband med de skenande sjuktalen och göra ”kränkande särbehandling” till ett arbetsmiljöbrott. Sjutton år senare är vi snart ensamma i Europa om att inte ha rannsakat en enda misstänkt.

En sådan inkonsekvens får givetvis konsekvenser. De angenäma syns bäst: enligt brottsstatistiken har det aldrig hänt att någon drivits till psykisk ohälsa på en svensk arbetsplats. Men det är det mindre angenäma det här handlar om.

I boken ”Kampen om sjukfrånvaron” analyserar statsvetaren Björn Johnson hur sjukligheten diskuterats i Sverige. På 90-talet blev ”missbruk” förklaringen till den lavinartade ökningen av sjukdagar. Folket fuskade, hette det, och det gjorde också kommuner som överförde arbetslösa till sjukkassan. Johnson visar att debatten byggde på fel premisser. De sjuka har inte blivit flera. Men de har blivit sjukare, svårbotade kroniker. Särskilt gäller det medelålders kvinnor i vallöftenas hägn ”vård, skola, omsorg”. Dock är det inte ryggen utan själen som gör ont: merparten av de långtidssjuka har drabbats av olika former av stress.

När ett ord ändrar betydelse är det ofta tecken på ett skifte i tiden. ”Stress” betyder inte längre samma sak som på 70-talet. Då var det ännu Charlie Chaplin bland kugghjulen, människan mot klockan och maskinen. Men de som nu söker för stress kommer från helt andra miljöer. Och det kan hända att det inte ens var under arbetet utan på kafferasterna som de förlorade hälsan.

Finns det någon förklaring till varför Sveriges Television var först med att göra utmobbning till globalt folknöje? För er som inte visste: ”Expedition: Robinson” år 1997 är ursprunget till all världens förnedringsprogram, numera en global miljardindustri. I Sverige blev det tidernas succé. Somliga menar att det är den disciplinerade människans nedtryckta aggressioner som får sitt utlopp: vi njuter av att se andra förnedras. Men jag föredrar sociologen Zygmunt Baumanns förklaring: Vi njuter av att det inte är vår tur denna gång.

Jag bevittnar en konferens om arbete på Älvsjömässan. Trettiotalet seminarier i små rum. Den stora hallen tas i bruk endast vid två tillfällen: När ministern skall inviga och när det handlar om mobbning.

På 70-talet skrevs det pamfletter om asbest, hormoslyr och andra gifter i verkstan. Numera handlar böckerna om psykopatiska chefer och giftiga repliker. ”Vardagens osynliga våld”, ”Malaise dans le travail”, ”Syndabockar”, ”Psychoterror am Arbeitzplatz”, ”Någonting är sjukt”, ”Självmordsfabriken”, ”Suicide et travail – que faire”, ”Nasty people”, ”Souffrance en France”, ”Fighting Back. How to Fight Bullying in the Workplace”. I en av Danmarks mest sålda thriller (”Undantaget” av Christian Jungersen) är det inte skäggiga araber utan leende askblonda socionomer som står för den dödliga terrorn.

Det finns skäl att vara skeptisk till boktrender, liksom till enkäter där folk tillfrågas om sin vantrivsel. Häromåret fann Folkhälsoinstitutet att var femte svensk kände sig kränkt av någonting. Omöjligt att tolka, när forskarna inte frågat vad folk menade. Så vad betyder det, när tolv

procent av svenskarna, tillfrågade av WHO, svarar att de mobbas på sin arbetsplats? Menar de samma sak som de (fyra procent) italienare som också svarade ”ja”? Troligen inte.

Ärevördige professor Robert Sutton vid Stanford lägger forskningen åt sidan och författar en pamflett: ”The No Asshole Rule”. Budskapet: En enda chefskanalje räcker för att förgifta klimatet, sänka produktiviteten, dumpa aktiekursen och skicka kollegorna till doktorn. Kapitalismen har inte råd med sådant. Ut med skitstövlarna! Till Suttons häpnad blev boken en bästsäljare i Frankrike och även i Japan.

När också aktieägarna oroas betyder det att problemet är verkligt. FN-organet ILO uppskattar att stress och psykiska övergrepp på arbetsplatser kostar EU-länderna mellan 0,5 och 3,5 procent av deras BNP. Det är astronomiska belopp, i storlek med Sveriges försvar. Jag gräver ned mig i statistik över dödsfall och arbetsskador. Visste vi att för varje svensk som skadas dödligt – klämd av en maskin eller störtad från taket – är det två eller kanske tre som dör för egen hand, själsligt knäckta på jobbet? Eller att ”mobbning” (efter ”skadlig arbetsställning”) är den största enskilda orsaken till långa sjukskrivningar.

Jag ber om ursäkt för sifferexercisen, men det är en nyhet jag söker etablera. För det är väl inte allmänt känt att de största enskilda posterna av sjukpengen inte går till att hålla efter mikrober, läka sår eller uthärda strålbehandling, utan till att städa efter sjuka organisationsplaner, fega chefer, intrigörer, översittare, dussinknölar samt en och annan psykopat.

Mot sådant hjälper inte penicillin. Således har på kort tid en rad länder stiftat nya lagar. I Frankrike är mobbning på arbetet kriminaliserad sedan 2002, i Belgien, Kanada och Australien kan det rendera skyhöga skadestånd. 16 amerikanska delstater förbereder lagar som ska göra det möjligt att stämma arbetsgivaren, medan det i Storbritannien är enskilda domar som verkar avskräckande. (Åtta miljoner kronor fick en bank betala för att ha drivit en kvinnlig anställd till förtvivlan. Den domen, en uppvisning i humanistisk juridik, ska jag återkomma till.)

En fråga inställer sig: Var kommer alla dessa mobbare kommer ifrån? Ett nytt fenomen eller en ny känslighet? Kröp de fram när de fick se ”Expedition: Robinson”? Eller har de alltid funnits där, men blev besvärande först när de visade sig farliga för konkurrenskraften?

Nästa artikel: ”Säg inget vänligt till mig.” Carinas förlorade förtröstan.

Maciej Zaremba
maciej.zaremba@dn.se “

“Maciej Zaremba

Maciej Zaremba har bland annat publicerat artikelserierna ”I väntan på Sverige”, ”Koloni Kosovo” och ”Först kränkt vinner”. År 2006 fick han Stora journalistpriset i kategorin ”Årets berättare”.

Enligt lagen utgör mobbning ett brott mot arbetsmiljölagen, på samma sätt som trasiga skyddsräcken

Det här är livränta

•Livränta utfaller i de fall då försäkringskassan anser det bevisat att någon blivit invalidiserad av arbetet.
•Beloppet är skillnaden mellan sjukersättning och den lön man hade vid insjuknandet.

Sjukdom och suicid
50 till 70 personer omkommer varje år på grund av olycksfall i arbetet.
400 till 500 dödas i trafiken. Men det vanligaste onaturliga dödsorsaken i Sverige är självmord.
10.000 cirka, svenskar försöker årligen att avsluta sitt liv.
10.599 personer försökte år 2007, 1.443 avled.

100 till 300 av dessa dödsfall är direkt relaterade till mobbning på arbetet, enligt två av varandra oberoende undersökningar:
•Heinz Leymanns i ”Ingen annan utväg – om utslagning och självmord som följd av mobbning i arbetslivet” (Stockholm 1998) och
•Försäkringskassan i Blekinge (SOU 1999:69, sid 264).

10.000 till 30.000 långtidssjukskrivningar anses bero på mobbning i arbetet.
•Dessa uppgifter är uppskattningar utifrån begränsade lokala undersökningar. Någon rikstäckande granskning har inte gjorts.

75 procent av långtidssjukskrivna kvinnor och 65 procent av männen lider av psykisk ohälsa eller av sjukdomar i rörelseorganen (vanligaste psykiatriska diagnoser: depression, anpassningsstörning, reaktion på stress, ångestsyndrom).

3 procent av långtidssjukdomar stod tumörer för år 2006 (Socialstyrelsens folkhälsorapport 2009, s. 197).

Lagen säger
•Enligt AFS 1993:17 utgör mobbning (kränkande särbehandling) ett brott mot arbetsmiljölagen, på samma sätt som trasiga skyddsräcken eller asbest i luften.

Definition:
•Med kränkande särbehandling avses återkommande klandervärda eller negativt präglade handlingar som riktas mot enskilda arbetstagare på ett kränkande sätt och kan leda till att dessa ställs utanför arbetsplatsens gemenskap.”
•Arbetsgivaren är skyldig att förhindra att sådant inträffar.

Lagen innehåller en förteckning på åtta typiska mobbningsbeteenden:
1. förtal
2. undanhållande av information
3. saboterande av arbetsuppgifter
4. utfrysning, åsidosättande, negligering
5. försök att injaga rädsla
6. överkritiskt bemötande, förolämpningar
7. kontroll av arbetstagaren i syfte att skada
8. omotiverade förflyttningar, fråntagnade av arbetsrum eller arbetsuppgifter, med mera.”

DN 1 juni 2010:

Mobbarna och rättvisan

”Säg inget vänligt till mig”

“Kerstin och Carina är två svenska kvinnor som berövats tilltron till sina medmänniskor. Det var på arbetet det hände. Hur går det till när vanliga anställda uppsöker psykiatrin med samma symtom som krigsoffer? Och vem får betala? Maciej Zarembas reportage om vuxenmobbning på svenska arbetsplatser fortsätter.”

“– Säg inget vänligt till mig. Får jag en komplimang tror jag att det följer ett slag efter.

Hon talar fort, kastar forskande blickar på mig. Hon är mycket detalje-årad: datum, namn, omständigheter. Ibland stockar sig rösten, det kommer tårar, men hon tar sig samman. Jag törs knappt ställa frågor, orolig för att hon skall ta sina pärmar och gå.

Kerstin lider av PTSD. Posttraumatiskt stressyndrom, svårt att uttala och olidligt att leva med. Människan blir som en strykrädd hund. De posttraumatiska smyger längs väggar, rädda för andra. De rids av maror om natten och när de är vakna kan en doft eller ett ord återuppväcka paniken. Somliga får hallucinationer, torgskräck eller andra fobier. När det pågått länge kan tillståndet bli självförstärkande.

De blir besatta av att berätta om sin olycka, vilket är mer än omgivningen tål. De kan se orättvisor överallt, eller blir tvärtom cyniska, förväntar sig att bli svikna, klarar inte av relationer. Deras personlighet är förändrad eller, snarare, förstörd. Och varje morgon måste de övertyga sig själva om att de har rätt att finnas till. Suicidstatistiken visar att många misslyckas med den saken.

Länge tog man för givet att detta tillstånd var något osvenskt, som flutit i land med krigsoffren. Stod det inte i boken att så starka kris-reaktioner följde på ”händelser utanför normal livserfarenhet” och trauman av livshotande slag? Denna övertygelse ledde till att samma åkomma fick olika diagnoser. En person från Somalia kunde lida av PTSD. Om vårdbiträdet från Falun skrev läkarna däremot ”utbränd”.

Psykiatrikern Per Borgå, med förflutet på Röda korset, blev förbryllad när han en dag fick in en svensk förskollärare med samma symtom som hans krigsoffer. Med när han lyssnat till henne föll bitarna på plats. Jo, hon var utsatt för livshotande händelser.

Visserligen var det ingen som hotade med gevär. Men arbetskamraternas beteende signalerade att de ville se henne död. Var tredje infödd svensk som uppsöker psykiatrin visar tecken på PTSD, skriver Per Borgå i Läkartidningen nr 47/05. Sjukdomen kan följa på ”naturliga” trauman, som hos överlevande från ”Estonia”. Men de svåraste fallen är människors verk, säger Borgå. Och de är alltså häpnadsväckande många. ”Posttraumatiskt stressyndrom är en folksjukdom”, skriver Per Borgå i artikeln.

Också jag var länge skeptisk till att någon kunde ådra sig tortyrskador på en avtalsreglerad vårdcentral. Det är en sak att läsa sig till sådant, en annan att inse. Det var ett gäng marockanska ligister och en distriktssköterska som öppnade mina ögon. De förra rånade mig i våras i Bryssels tunnelbana. Det gick inte särskilt våldsamt till, men efteråt var jag en annan person. I två dagar var jag nog rasist. Kunde inte tänka på annat, såg en bandit i varje ung arab, hjärtat slog dubbelslag, händerna svettades. Jag undrade vem jag var som lät mig rånas, hörde deras skratt och såg mig nästan med deras ögon. Det var inte tal om att få något arbete uträttat i det tillståndet. Köpte teaterbiljett, men hittade

inte till teatern. Det gick över efter två dagar och var bortglömt efter fem.

Distriktssköterskan Carina har haft det så i sex månader. Fast egentligen värre, eftersom i hennes fall stod myndigheterna på tjuvarnas sida. Och det var inte någon laptop som kan ersättas, som de rövade, utan hennes heder.

När jag mötte henne i mars förra året ställde jag journalistens enfaldiga fråga: Vilket var det värsta med det som hänt? Hon tänkte efter länge, brast sedan ut i gråt. ”Jag har ingen tillit kvar. Till ... mänskligheten.”
Det var där och då som det här reportaget började. Månaden innan hade jag intervjuat en överlevande från Förintelsen. Den gamle mannen sade någonting som jag fann närmast oanständigt: Att åren i Auschwitz gjorde honom till en bättre människa. Han lärde sig att förtrösta, sade han. Han var förvisso mycket ung, hade osannolik tur, men förtröstan? ”Ja”, sade han, ”nazisterna kunde inte rubba min tilltro till människan. De var ju nazister. Men dem jag litade på svek mig inte. Det är därför jag lever.”

Så låt oss se hur Carina förlorade förtröstan. På våren 2008 får hon många samtal från äldrevårdens larmcentral ... ”Varför kom ingen till fru Nilsson i dag?” Carina är distriktssköterska i hemtjänsten, ansvarig för ett 80-tal patienter. Hembesök, injektioner, såromläggningar. Det är inte första gången som det klagas på uteblivna besök. I september blir hon klar över orsaken. Två av hennes kolleger hinner inte med besöken. Den ena ertappas på storköpet, den andra hos frissan. ”Så här får det inte gå till. Vi går inte privata ärenden på arbetstid”, säger Carina under ett möte med enhetschefen och de två kollegerna. Det kan inte uteslutas att hon låter upprörd.

Tio dagar senare blir hon omplacerad till ett ensamt arbete med lägre lön. Hon utgör ett arbetsmiljöproblem, förklarar cheferna. ”Kollegerna klagar på dig, de känner sig påpassade och kränkta.” Hur många har klagat, vad säger de? Det tänker cheferna inte gå in på. Men väldigt många, skall hon veta. Carina nöjer sig inte med det svaret, hon insisterar. Hur många har klagat på mig? ”Femton.”

”Marken försvann under mina fötter. Har alla som stött och berömt mig genom åren varit falska?” Hon går runt bland kollegerna. ”Vad har du emot mig? Säg, jag kan ta det.” ”Men jag har ju aldrig klagat på dig!” Carina vill ha det skriftligt. Men det går inte, får hon höra: ”Vi har blivit förbjudna att utfärda sådana intyg.” Hon kan inte tro det, hon tror att de gått bakom ryggen på henne men inte törs tillstå det. På omvägar får hon veta att hennes psykiska tillstånd diskuteras på personalmöten. Att hennes fackombud har godkänt omplaceringen utan att höra hennes åsikt. Hon insisterar att få bli bemött, men får alltmer svävande svar.

Till slut börjar kollegerna undvika henne helt. Hon känner sig pestsmittad. Hon förstår inte vad hon har gjort för fel. Senare framkommer följande: Arbetskamraterna har blivit förbjudna att tala med henne och med varandra om hennes förflyttning. Och de lydde. En grupp vårdare som skrivit ett offentligt försvar för Carina har censurerats av personalchefen: ”Det har ni inte med att göra.”

Enhetschefen har vägrat att träffa henne. Ett sådant möte kunde vara skadligt för chefens trivsel. En kommunalpolitiker som försökt ingripa fick beskedet av förvaltningschefen att politiker inte hade med personalfrågor att göra. ”Han antydde att det inte skulle gagna Carina om jag tog upp hennes sak. Jag uppfattade det som ett hot. Mot henne.”
Och kollegerna blev faktiskt förbjudna att intyga att de inte klagat på henne. Vilket har sin förklaring: Beskedet ”femton” var lögn. Troligen

hade två klagat, de redan nämnda. En av dem har sedermera vidgått: ”Förlåt mig, jag trodde aldrig det skulle få sådana konsekvenser.” Men när Carina inser allt detta är det redan för sent. Hon har levt i ett töcken i sju månader. Hon förstår inte världen längre. Läkarintyget: djup krisreaktion, högst olämpligt att hon ens träffar de personer som kränkt henne.

Och indirekt kom en bekräftelse på att hennes sort verkligen inte passade hos omsorgen i denna kommun. Det var protester från patienter och insändare till tidningen. Vad har hänt? Varför kommer inte Carina mer? Vi har aldrig haft en så ömsint och samvetsgrann sköterska, skriver en cancerpatient.

En vacker tanke, att det kanske var döende människor som gav henne livet tillbaka. Men Carina hade också litet tur. Det gick rykten i korridorerna att en rikstidning börjat snoka i fallet. Och en dag i april kom en stor man till kommunalhuset med en kamera i en svångrem om halsen. Han hade en intervju med en viss Carina som han ville visa. Den har redan setts av några riksdagsmän, upplyste han, och dessa blev upprörda.

Jag har träffat denne man. Börje Eriksson heter han, medlem i Organisation mot mobbning. Han är mycket hovsam, så det måste vara basunrösten som gör att man inte tackar nej till hans förslag. Så gick det alltså till när politikerna i denna kommun, sju månader för sent, och motvilligt, fick höra Carinas historia. Inte genom några skyddsombud, förvaltningschefer eller värdegrundskonsulter. Det skall tilläggas att flera av Carinas kolleger velat tala till hennes försvar i Erikssons film, om de fick ha papperspåsar över huvuden.

Läsaren må avgöra om upplösningen är värdig vår demokrati. Carina finner att hon inte kan leva i en Kafkavärld. Hon går upp till kommunalhuset, förklarar att hon uppfattar omplaceringen som avsked, nu går hon till domstol. Där får de berätta vad hon gjort för fel. Hon ska ha sin värdighet tillbaka.
Jag var inte med, men jag vill tro att det var så det lät: ”Men snälla någon, inte ska vi belasta vårt trötta rättsväsen... Ska vi säga tjugofyra månadslöner – om du inte nämner det där – vad sa du att det hette, värdi ... någonting? Om du inte berättar för någon?” ”Aldrig i livet.” ”Trettio månadslöner? Bara du håller tyst?”

Carina är utförsäkrad, har två barn, inget att leva på. ”Trettio månadslöner, men jag tänker inte tiga.” Så blir det.

Jag ringer förvaltningschefen som undertecknade avtalet. Jag vill veta vad han betalade för. Runt en miljon minus i hemtjänstens budget, det lär patienterna känna av. För det var väl inte ur egen ficka? Han vägrar kommentera. ”Har lagt det bakom mig”, svarar mannen. ”Men det har inte jag”, hör jag mig själv säga.

Är jag bara fräck å andras vägnar? Eller är det faktiskt ett demokratiskt krav? Om denna Carina var ett sådant problem som hans underchefer påstod, skulle deras skäl hålla i domstol. Så med vilken rätt lät han cancerpatienterna betala för att slippa få sin maktutövning prövad? Den här frågan är inte alls retorisk. Som vi ska se är det inget ovanligt att kommuner och landsting låter vårdbudgeten gälda för sina chefers ansvarsfrihet. Vilket parti gick till val på den modellen?

Läsaren får ursäkta inslaget av känslor. Men detta reportage är det mest uppslitande jag gjort. De förtalade och utstötta är inget ofarligt sällskap. Deras ensamhet är ofantlig, deras tilltro obefintlig. Och vinner man den, följer en förväntan på upprättelse, som det tär att bära. Det är tålamodsprövande att få fram berättelsen. ”Beskriv”, bönar jag. ”De fryste ut mig.” Men hur gjorde de? ”Det var falskhet.” De har

svårt att berätta vad som hände, deras minne av hur det kändes har helt tagit över. Deras känsla av overklighet smittar av sig, och det gör också deras maktlöshet. Flera gånger var jag nära att ge upp det hela, av rena hälsoskäl.

(Det blev en tröst att upptäcka att jag inte var ensam om denna reaktion. När Paris arbetsdomstol år 2002 började rannsaka mobbning gjorde domarna på den avdelningen uppror. Av omsorg om deras hälsa fick målen spridas över flera rotlar.)

Normalt får makthavare som i Dagens Nyheter anklagas för maktmissbruk ge sin version av saken. Det är inte alltid möjligt i dessa fall. I regel kräver de utstötta full anonymitet. Jag får inte ens ringa arbetsgivaren, ”för då kommer de att förstå”. Offren för mobbning i offentlig regi fruktar ofta att arbetsgivaren ska hämnas på deras familjer. De tror att om de förargar en skolförvaltning kommer det surt efter hos försäkringskassan. Jag har funnit att denna rädsla har skäl för sig.

Så därför, för er kännedom: Ingen av mina berättelser bygger enbart på de utstöttas versioner. Dessa har kunnat verifieras med dokument, vittnesmål, diskreta efterforskningar. Om läsaren känner frustration över att de ansvariga nästan aldrig nämns vid namn är den inget mot skribentens.

Därför är det en lisa att äntligen få skriva: Sociala resursförvaltningen i Malmö, direktör Eva Ahlgren.

Så heter tidigare arbetsgivare till Kerstin som fick inleda denna artikel. Kerstin hette Lövdén i efternamn (numera bytt till Roslind). Hon ställde som villkor för att tala med DN att hon skulle framträda med namn. ”Jag vill ha min heder tillbaka.”

I juli 2009 gjorde Kerstin Lövdén, socionom vid Kriscentrum för våldsutsatta kvinnor och deras barn, sitt kanske åttionde besök på polisstationen vid Porslinsgatan i Malmö. Hon brukade åtföljas av en misshandlad kvinna, så konstaplarna blev förvånade av att se henne ensam. De undrade var brottsoffret var. ”Det är jag.” Och förövaren? ”Kriscentrum för våldsutsatta kvinnor, Malmö stad.”

Kerstin Lövdén har varit socionom i 22 år. Jag läser gamla arbetsintyg: kreativ, engagerad, enastående samarbetsförmåga. År 2000 är hon med att starta detta Kriscentrum. I sex år verkar de elva kvinnorna på centret trivas med varandra. Visst kan man ha skilda meningar, men de gäller sakfrågor.

Dock kan det hända att arbetsgivaren inte är helt nöjd med Kerstin. När kvinnorna på centret år 2005 upptäcker att de har lägre löner än männen (på kriscentret för män i samma stad) anmäler de till JämO – och får rätt. Lövdén är bland de drivande. Inte nog med det. På hösten 2006 anmäler hon en avvikande mening. Ett barn berättar om misshandel, det är inte första gången, Lövdén ser det som sin plikt att göra en anmälan. Men hennes chef, vi -kallar henne B, förbjuder detta, utan att uppge skäl. ”Jag vägrar begå tjänstefel”, säger Lövdén. Kort därefter, den 11 oktober 2006, får hon veta av chef B, att hon är kallad till en högre chef, nämligen A. När då? ”Med detsamma.” Vad gäller saken? ”Det får du veta där.”

Kerstin Lövdén har aldrig träffat A. När hon kommer in i rummet säger kvinnan A: ”Välkommen” och genast: ”Varför säger du inte tack? Du ska säga tack när jag säger välkommen. Och vad är det med dina ögon?” En facklig representant från SSR noterar denna ovanliga öppning.

Därefter får Kerstin höra att det finns klagomål på henne. Varifrån? ”Från många.” Vilka då? ”Det får du inte veta.” Vad klagar de på? Det tänker inte A berätta. Men Kerstin har en vecka på sig att rätta till beteendet. Annars blir det åtgärder.

Mellan november och februari äger det rum åtta liknande möten. Ibland är det A som håller i dem, ibland underchefen B. Upplägget är detsamma: Det finns klagomål, folk är rädda för dig, vi säger inte mer, du måste ändra ditt beteende. När hon vill bemöta blir hon tillsagd att hålla tyst. ”Du ska bara sitta och ta emot information.” Det är för att hennes chefer ”ska känna sig trygga” i situationen. Efter ett par veckor känner hon domningar i benen. Hon ber sina kolleger om en förklaring. Har jag gjort något fel? Bemöt mig! ”Men de satt bara tysta.”

Kvinnorna på kriscentrum har en handledare hos vilken de avlastar sina sinnen. Nu blir de av A förbjudna att under dessa samtal beröra behandlingen av Lövdén. Handledaren finner ordern märklig, framgår av korrespondensen, men finner sig. När Lövdén tar till orda på mötena blir det tyst vid bordet. ”Allt kändes overkligt. Jag kände inte igen mig själv. Jag, som tyckte mig så stark, var nu en rädd person. Kände mig bara trygg de stunder jag var ensam med kvinnorna i samtalsrummet – eller när jag gick in på toaletten och satte på hög musik i hörlurarna – för att försvinna. Jag önskade att jag verkligen gjort något stort fel, så att det som hände fick en mening.”

På våren 2007 kollapsar hon hemma. Hon får diagnosen ”utmattningsdepression”. Också kriscentret tycks förtjänt av en diagnos. ”Jag kände inte igen min arbetsplats”, berättar en kollega som varit borta under tiden. ”Det var Kafkaliknande stämning. De pratade inte längre med varandra. Alla var rädda att råka ut för samma sak.” När Kerstin kommer tillbaka till jobbet har chefen B ersatts av chefen C. ”Jag har hört att det finns klagomål på dig”, säger hon. Var har hon hört det? Då nämner C ett mötesforum för chefer från hela kommunen. Kerstin bryter ihop, börjar gråta. ”Men jag har inte tagit ställning”, säger C, enligt Kerstin.

I två år pågår allt detta innan hon bryter samman. Denna gång blir det en tyngre diagnos: posttraumatiskt stressyndrom. Försäkringskassan anser henne varaktigt arbetsoförmögen. Låt mig nämna några incidenter: Kerstin blir kallad till chefen A, hon förbereder sig i fyra dagar, besöket inställs i sista stund, utan förklaring, utan en ny tid. Hon utestängs från kurser, i hennes personalakt har någon skrivit att hon är psykiskt sjuk.

Vem gjorde detta? Det får hon kanske aldrig veta. Den 24 maj beslutade nämligen åklagare Lotten Loberg i Malmö (utan att ha hört vare sig Lövdén eller chefen A) att lägga ned förundersökningen mot Malmö kommun. Vilket måste tolkas som att psykologiskt terror, förtal och ryktesspridning är antingen legitima styrningsmetoder, eller i vart fall av så ringa allmänintresse att de inte behöver undersökas närmare. Inte ens när arbetgivaren själv erkänt övergreppen.

När hennes fackförening inte ställde upp tog Kerstin Lövdén kontakt med Organisation mot mobbning, som tipsade om en jurist i Stockholm. Jag var inte med när advokaten kom till i Malmö. Men av resultatet (och av samtliga fakta i fallet) kan jag gissa hur samtalet med Kerstins chefer måste ha gått till. Så här, ungefär:

Advokaten: Min klient har blivit utsatt för grova och upprepade kränkningar. Lagen kallar det kränkande särbehandling. Ni har påstått att hon var sinnessjuk, till exempel. Jag citerar: ”Psykiska sjukdomar och syndrom och beteendestörningar.” Vad heter läkaren som ställde

den diagnosen? Vad säger ni, var det inte någon läkare? ... bara en idé ni fick i kafferummet ... Jag tror att jag förstår. Här skriver chefen A att det ständigt klagats på Lövdén ”från stadsdelar och andra myndigheter”. Kan man få se dessa klagobrev? Ni kan inte hitta dem ... Inte heller i diariet? Så försmädligt. Då gissar jag att också anteckningar från samtalen där hon fick stå till svars ... Tänka sig. Förstörda av miss-tag. Men i så fall, säger advokaten (medan han fingrar på lagboken) berodde all kritik hon fått utstå i två års tid på ... missförstånd? Ni har ingen kritik mot henne?

(Nej, ingen som helst, visar det sig. Punkt 5 i överenskommelse mellan Sociala resursförvaltningen, Malmö stad och Kerstin Lövdén lyder: ”Förvaltningen kommer snarast att utfärda ett betyg med positivt innehåll till Kerstin Lövdén.”)

Då har vi klarat ut den saken, säger advokaten. Men vad sägs om 490 000 kronor till min klient, som uttryck för beklagan över att hon helt utan skäl säger upp sig från denna trivsamma arbetsplats? Tack för det. Så var det mitt arvode. 60 000 plus moms. Inte ska väl Lövdén behöva stå för det? Nej, tänkte väl det.

När detta undertecknats, den 16 oktober 2008 av direktör Eva Ahlgren, undrade advokaten om Malmö stad hade något mer att säga till Kerstin Lövdén. Ja, Eva Ahlgren ville framföra en ursäkt å kommunens vägar. För den kränkande särbehandlingen.

I början av 1990-talet diskuterade en expertgrupp vid justitiedepertementet en skärpning av lagstiftningen mot trakasserier på jobbet. Juristerna hade starka invändningar. Problemet bestod inte att mobb ningsfallen skulle vara svåra att utreda. Men det skulle bli väldigt dyrt. De var ju så många.

Ja, de är väldigt många, också i Frankrike. Men där har man dragit helt andra slutsatser.

Enhetschefen ”A” i Malmö stad har avböjt att kommentera uppgifterna i artikeln.

Nästa artikel på torsdag: I Frankrike får mobbare skaka galler.

Maciej Zaremba
maciej.zaremba@dn.se “

“Väcker -opinion och -stöder offren
Organisation mot mobbning och Föreningen Stopp arbetar för att väcka opinion och stödja offren för i första hand vuxenmobbning på arbetsplatser.

Det finns ett tvärpolitiskt nätverk mot vuxenmobbning i anslutning till riksdagen, med bland andra Christer Winbäck (FP), Torbjörn Björklund (V) samt psykolog Lars Bagge, psykiater Per Borgå, antropolog Brian Palmer, Claes Jansson från LO/TCO rättsskydd, Martine Syrjänen Stålberg, arbetsmiljöombudsman på Handelsanställdas förbund, samt Börje Eriksson, Organisation mot mobbning.

Lyssna på när Maria Werme från Nätverket Slussa intervjuar Bengt Starrin, professor i socialt arbete vid universitetet i Karlstad.

Skribenten
Maciej Zaremba har bland annat publicerat artikelserierna ”I väntan på Sverige”, ”Koloni Kosovo” och ”Först kränkt vinner”. År 2006 fick han Stora journalist-priset i kategorin Årets berättare.”

DN 3 juni 2010:

Mobbarna och rättvisan

“Fritt fram i Sverige. Men brottsligt i Frankrike”

“Var kommer alla dessa mobbare ifrån? Maciej Zaremba söker - svaret i Frankrike där trakasserier på jobbet betraktas som våldsbrott och kan ge fängelse. I dag fortsätter den uppmärksammade reportageserien om vuxenmobbning.”

“Domstolen frågade inte om monsieur Rivat var psykopat, eller om det fanns något annat skäl till hans beteende. Det var beteendet i sig som räknades. Som bestod i att skälla ut Stéphane Tagliavacca inför kolleger och kunder på parfymavdelningen, kräva rapporter från kaffepauser och toalettbesök, ge honom order och ändra dem samma dag, fälla spydigheter om hans utseende och sättet att vara. Alltsammans så gott som dagligen, i flera års tid.

”Perverst och ondskefullt”, hävdade åklagaren och yrkade på fängelsestraff. Vilket det blev. Christian Rivat, avdelningschef på stormarknaden Carrefour, dömdes till sex månader villkorligt och 5.000 euro i skadestånd för ”harcèlement moral”. Direktören för Carrefour i Sallanche, som såg på utan att ingripa, fick samma straff. Helt nyligen stadfästes den domen i Cour de Cassation, Frankrikes högsta domstol.

Därmed är denna process inte över. I juli ska en arbetsdomstol i Annecy avgöra om handelskedjan gjort sig skyldig till ett ”oursäktligt fel”. I så fall kan det bli fråga om att betala Stéphanes sjukskrivning, som varat i åtta år. Det ser ut som en uppförsbacke för Carrefour. Frankrikes försäkringskassa, som funnit att det var på jobbet som Stéphane fick sin kroniska depression, ställde sig på åklagarens sida.

Harcèlement moral, moraliska trakasserier, är det franska begreppet för ”mobbning”. Till synes samma sak, men inte helt och hållet. I Sverige är mobbning på arbetsplatsen en förseelse mot arbetsmiljön. I Frankrike och Belgien är den ett brott mot den personliga integriteten, som räknas som en grundläggande medborgerlig rättighet.

Här ett färskt fall från Belgien. En skolrektor, vit överklass, madame Van Overstraeten, förpestar dagligen livet för Nicole Arekion, invandrad från Mauritius, som jobbar i skolköket. Ryktesspridning, godtyckliga order, grundlösa anklagelser för stöld, indragna ledigheter, förnedrande arbetsuppgifter, nedlåtande kommentarer.

Cour du travail de Bruxelles går grundligt till väga; utredningsmaterialet är på 4.000 sidor. Facit: Man konstaterar harcèlement moral, rektorn suspenderas, ska betala rättegångskostnader i två instanser. Rättens utslag, med allt djävulskap beskrivet och värderat, ska hänga i en månad i skolans korridorer. Och Nicole Arekion kan med denna dom i ryggen begära skadestånd från staten.

Verkstadsarbetaren Safet i Ljungby, med vars öde detta reportage började, har däremot ingen chans mot sin arbetsgivare. Tankeväckande, att två EU-länder kan se så diametralt olika på samma sorts övergrepp. Enligt svensk lag synes den enskilda mobbaren sakna personligt ansvar. I vad mån hans arbetsgivare är ansvarig (vilket lagen påstår) har aldrig prövats av domstol. Och jag skulle inte ens råda Safet att försöka.

I motsats till Nicole Arekion skulle han få makterna mot sig.

Försäkringskassan skulle antyda att han var psykiskt obalanserad eller överkänslig. Facket skulle intyga att arbetsledaren möjligen var otrevlig, men mobbning var det inte, ty hade sådan ägt rum hade facket satt stopp för det. De skulle stycka Safets berättelse i små bitar och visa att det var småsaker: en pik här, en taskighet där, inget som man blir sjuk av. Och skulle Safet mot förmodan få en åklagare på vagnen, skulle domstolen slå bakut. Visst, han blev ju uppenbarligen kvaddad av behandlingen på Ljungby Maskin, men hur ska vi kunna veta att dessa skadliga handlingar varit menade att tillfoga skada?

Nej, jag raljerar inte. I de svenska fall jag granskat, ganska många, står Försäkringskassan oftast på mobbarens sida: bagatelliserar övergreppen, misstänkliggör offret och söker orsaken till hennes sammanbrott hos henne själv. Som vi ska se beror det inte på att dessa utredare skulle hysa sympati för mobbare och deras chefer. Det är något annat de känner. En stickning i ryggmärgen... ett ansvar, kan tänka, för något högre än människan Safet.

Nu föregriper jag historien. Sedan 2002 är mobbning på arbetsplatsen ett brott i Frankrike. Det står i Code pénal mellan våldtäkt och narkotikabrott. Artikel 222–33–2: ”Den som genom upprepade trakasserier som syftar eller leder till att en persons arbetsmiljö försämras på ett sådant sätt att det kränker personens värdighet och rättigheter, skadar personens fysiska och mentala hälsa eller äventyrar personens framtida yrkesliv, döms till fängelse i högst ett år och böter på 15.000 euro.”

Samtidigt stadgades i civillagen att uppsägning som orsakats av mobbning är ogiltig, vilket ger den anställda rätt till skadestånd och jobbet åter, även i det fall hon sagt upp sig själv.

Det var som att öppna dammluckorna. På kort tid inkom tiotusentals anmälningar från människor som ansåg sig utsatta för mobbning på arbetet. Sedan kom domarna. Sällsynt med fängelse, men inte så få skadestånd.

I ett litet hus i Rungis, en timme från Paris, sitter Loïc Scoarnec och svarar i telefon. Det kostar 40 euro i engångsavgift att få honom som rådgivare. Ett humant pris, med tanke på att få människor vet bättre än Scoarnec vad harcèlement vill säga. De flesta får betala för att få höra vad det inte är. ”Non, monsieur, att inte få uppskattning räknas inte. Vasa? Svarar hon inte på bonjour? Inte till någon? Non, monsieur. Utskälld... men bara en gång? Nej, inte det heller. Det skall vara upprepade handlingar över en längre tid.”

Det är nog ingen överdrift att säga att Loïc Scoarnec är medförfattare till den lagen. För tio år sedan satt han i alla tv-soffor och berättade sin historia. Han var utvecklingschef i ett dotterbolag till bankjätten Crédit Agricole, ”aningen obekväm på grund av min stora käft och mitt fackliga uppdrag”. Året 1997 bestämde sig banken för att byta ut honom. Men då fransk lag gör det dyrt att säga upp folk efter 32 år fattade man beslutet att han skulle sluta självmant, alternativt avskedas för tjänstefel.

”Från en dag till en annan tystnade telefonen. Jag fick inga arbetsuppgifter, men blev uppläxad om jag kom för sent. Medan jag gick de 45 meterna från hissen till mitt rum smällde dörrarna igen på vägen.” Kollegerna uppmanades att inte hälsa på honom, nyanställda fick veta att han var en kuf. Ibland fann han kontoret öde, alla var på konferens. ”Jag blev till en vålnad. Folk såg rakt igenom mig.” Men det var hårda tider och Scoarnec hade inte råd att bjuda på sitt avgångsvederlag. Så han uthärdade, trodde han. I över sex år.

Först fördrev han tiden på nätet. Då stängde man av hans uppkoppling. Han berättade ingenting för sina vänner, inte ens för hustrun. ”Alltför förnedrande.” Men han började dricka. ”Datorn hade jag kvar, men att spela på arbetstid kunde vara skäl till uppsägning.” Det som räddade honom var en kollega och ett begrepp. Kollegan smög in när alla hade gått och visade en artikel om ett identiskt öde. ”Jag förstod att jag varken var galen eller ensam.” Och begreppet dök upp 1998 i alla skyltfönster: ”Harcèlement moral”, stod det på omslaget till en liten bok. Han läste, köpte en mobil och började ringa.

Föreningen Harcèlement Moral Stop blev på nolltid en referenspunkt i debatten. Scoarnecs utmärglade fysionomi och flackande blick i tv-rutan fick snart sällskap av andra. Och det gick en våg av indignation över nationen, som så ofta när en länge känd plåga får ett ansikte och ett namn. Facit Loïc Scoarnec: När han år 2004 sades upp av banken var det med fem årslöner till adieu. Men då fanns det redan en lag på plats som gav honom alla trumf på hand.

Varför ”harcèlement moral”? Jag söker mig till källan. Marie-France Hirigoyen tar emot i en Parisvåning man kunde döda för: ett flöde av mjölkvitt ljus, takåsar och skymten av Montmartre. Nej, hon kunde inte drömma att bli världsförfattare och förmögen på en vetenskaplig broschyr. Och ännu mindre om att ett begrepp som hon hittat på genast skulle flyta in i brottsbalken.

Hennes ”Harcèlement moral” (1998, såld i Frankrike i 450.000 exemplar, översatt till 28 språk) handlar bara marginellt om arbetsplatser. Den analyserar parrelationer där den ene med små och subtila medel undan för undan berövar den andra all självrespekt, tills offret tror att hon förtjänat detta. ”Vilket är meningen. Förövaren riktar in sig på offrets svagaste punkt för att förgöra hennes personlighet.” Hon döpte sin förövare till en pervers narcissist och beskrev i detalj hur en sådan bär sig åt, liksom stadierna i offrets sönderfall.

(Parentes: Här studsar den svenske läsaren, som glömt att latinets perversio först betytt ”förvridning”. Att vända gott till ont. Exempel Auschwitz: När en fånge satte livet på spel för att skydda en annan, blev inte han bestraffad, men däremot den han hjälpt. Exempel Ljungby Maskin: Ju mer Safet försökte vara sin arbetsgivare till lags, desto mer hänsynslöst blev han behandlad.)

Hon hade inte för avsikt att konkurrera ut begreppet mobbning, som redan fanns i franskan, säger Hirigoyen. Men det hon såg, det stämde inte med begreppets klang: ”Mobbning kan också vara anonym och tanklös. Harcèlement har ett subjekt och syfte – det finns en önskan att förgöra.”

Finns ett subjekt finns också ett ansvar. Kan man säga att hennes ordval lyfte fenomenet från flockbeteendet till något mera mänskligt och subtilt? Modernt, rent av? ”Självklart, det är så jag ser på saken.” Det gjorde också Frankrike, av reaktionerna att döma. Med Hirigoyens definition blev mobbning plötsligt ett akut problem, igenkännbart och möjligt att hantera. Och man upptäckte hur stort det var. Varpå en närmast enig nationalförsamling på hösten 2001 gjorde gärningen kriminell. Men var den något nytt? Har psykopaterna blivit fler? ”Nej, de har alltid funnits. Men deras tid har kommit nu. Har ni inte märkt hur västvärlden har förändrats? För trettio år sedan ryckte folk ut till den mobbades försvar. Inte nu längre. Och varför? För att de fruktar att ingen annan ställer upp.”

För trettio år sedan led hennes patienter av neuroser, ångest och skuldkänslor. I dag plågas de av brist på egenvärde, som de försöker erövra

på andras bekostnad. Vad har hänt? Hirigoyen fruktar att människan blivit skörare och att det var på arbetet som hon förlorade sin stolthet. Ändlösa omstruktureringar där var och en ständigt måste bevisa att han duger – bättre än kollegan. ”Det föder misstänksamhet – som riktas åt alla håll.” Hon menar att det är de manipulativa styrmetoderna som håller på att förändra samhället. ”Människor får svårt att lita på varandra när alla ständigt skall tävla mot alla andra.

Det finns ingen solidaritet längre.” Jag frågar vad hon menar med ”manipulativ”. ”Att medvetet hålla människor i osäkerhet.” Marie-France Hirigoyen är inte förvånad att det ena landet efter det andra följer franskt exempel och lagstiftar mot psykisk misshandel. Det är följdriktigt, menar hon. ”När öppet våld blivit straffbart ändrar våldet karaktär, och blir osynligt i stället. Men konsekvenserna blir desamma.” Hon tycker att jag borde titta på France-Télécom.

Hos den franska motsvarigheten till Telia har under två år 35 anställda tagit sitt liv. Företaget inskärper att det inte är många på 100.000 man. Kanske sant. Men flera av dem gjorde det på jobbet. Andra efterlämnade brev som anklagade företaget. I april kom beslutet om förundersökning mot France Télécom. Det finns en misstanke om att företaget satt mobbning i system.

Det finns en del som talar för det. När den statliga telejätten blev bolag och gick in i mobilbranschen stod företaget med tiotusentals anställda som inte hade kompetens men inte heller kunde sägas upp. De var fortfarande les fonctionnaires, statstjänstemän. Och dessa övertaliga orörbara började få uppdrag med vilka de hade liten chans att lyckas. Bokhållaren blev satt i växeln, ingenjören skickades ut att rulla kabel – ena veckan i Normandie, den andra i Provence. Och de fick höra, dagligdags, hur urusla de var. ”Det är dagliga förödmjukelser: Och värst behandlas de som är över femtio. De måste be om lov för att få gå på toa”, berättar en anställd för Le Monde.

Hirigoyen utesluter inte att France Télécom kan finnas skyldigt till ”oursäktligt fel”. Det finns prejudikat. I höstas dömdes Renault ansvarigt till en ingenjörs självmord. Här var det inte ens fråga om trakasserier, utan en övermäktig stress. Mattegeniet Antonio på modellavdelningen klarade inte av att säga nej till nya uppdrag ovanpå de gamla. Han sov knappast, magrade åtta kilo på en månad, vaknade med gråt i halsen tills han i oktober 2006 klev över räcket på ljusgården i Renaults kontor i Guyancourt. Domstolen fann att företaget missbrukat 39-åringens ambition och oförmåga att säga nej.

Cheferna borde ha förstått att de drev honom till ett sammanbrott. Men var har fackföreningarna tagit vägen? Det är en bra fråga, säger Hirigoyen, som jag bör ställa till någon som vet.

Tiennot Grumbach borde veta. I hela sitt liv har han varit fackföreningsjurist. Vi möts på ett kontor som taget ur en film noir. Tunga draperier, slitna möbler, doft av karbonpapper, våt yllerock och Gauloise. Hans känslor inför madame Hirigoyen är blandade. Men utan den mediestorm som hennes bok vispat upp hade det aldrig blivit någon lag. Alltså är Tiennot å arbetarrörelsens vägnar evigt tacksam mot psykoanalytikern Hirigoyen. Å andra sidan – hennes fixering vid de där perversa narcissisterna...det är ju inte enskilda psykopater som krossar människan, monsieur, det är systemet!

Men om det är så, säger jag, varför har inte fackföreningar skrivit boken om det perversa systemet? ”Varför? Parce qu’ils ont une bite dans la tête!” Förlåt? ”Ja, kuken i huvudet!” Tiennot undrar om jag hört uttrycket ”machism-leninism”. ”Det är i ett nötskal franska

fackens syn på dessa saker. Psykiska problem på grund av jobbet? Sådant kan anstå Kameliadamen, men aldrig någonsin en fransk proletär. Psyket, det är något omanligt. Eller rent av borgerligt. Det är det", säger Tiennot, "som är fackföreningsrörelsens stora problem. Att den lever kvar i 30-talet." Vill jag veta mera bör jag fråga professor Dejours.

Få forskare har skrivit mer om arbetets psykopatologi än sociologen och psykoanalytikern Christophe Dejours, liksom Tiennot Grumbach en veteran från 1968. Länge har hans böcker stått på undanskymda hyllor. Nu syns de i skyltfönstren: "Souffrance en France", "Suicide et travail". Ja, det var Marie-France Hirigoyen som bröt isen. Han verkar ta det med jämnmod. Men när jag ställt en fråga om vad som hänt tar svaret en hel timme.

"Minns ni 70-talet? Dravlet om 'arbetets slut'? Att maskinerna skulle göra jobbet, profeterna André Gortz och Jeremy Rifkin, 35-timmarsvecka, allt det där? Jag sade emot redan då, men ingen ville lyssna. Den franska vänstern levde bland molnen. Ingen ville fatta vad de nya arbetsformerna skulle föra med sig. Individuella löner, kvalitetsmål, utvecklingssamtal – och så datorer, ett aldrig förut skådat medel för kontroll. Nu skulle alla tävla emot alla och man påstod att deras prestationer gick att mäta i detalj. Alla blev oerhört sårbara. I det läget måste fackföreningarna lägga om sin strategi, de måste stå upp för individen eftersom alla blev enskilda i det systemet. Men nej, de ville inte höra talas om psykisk hälsa i arbetet. Psykologi, det var något reaktionärt, allt tal om individen hotade den kollektiva identiteten och saboterade klasskampen! Nu har de börjat fatta, nu köar de till mina seminarier. Men det är 30 år för sent. Nej, arbetet försvann inte. Men solidariteten gjorde det."

"Det är inte mobbarna som driver människor till förtvivlan", säger Christophe Dejours. "Det är de andras svek. De ser på, de vet att det är orätt, men de rör inte ett finger." Han tar till drastiska paralleller. Han menar att man i dag på arbetsplatser kan studera hur nazismen blev möjlig. "När människan blir alltför rädd om jobbet, när hon ingår i ett system som hon inte kan påverka, lockas hon lämna sin moral hemma. Där kan hon vara en älskande far, empatisk make, men på jobbet stänger hon av, ser inte sådant hon inte vill hantera. Blir en liten Eichmann. Så går det till när ett samhälle mister känslan för rätt och orätt."

Christophe Dejours välkomnar antimobbningslagen, som ger offret en upprättelse. Men inget förändras på djupet om man bestraffar eller lyfter ut en mobbare, säger han, eftersom denne är en produkt av systemet, av management by emotional stress, den globala kapitalismens lömska vapen.

Jag lämnar hans kontor omtumlad, med en fråga som jag glömde ställa. Om det nu är profitjakten i nya former som gjort människan till människans varg, varför är mobbning vanligast på arbetsplatser som inte strävar efter vinst? Skall man tro statistiken är det Svenska kyrkan som leder mobbningsligan, tätt följd av vårdcentraler, skolor och sjukhus. Det är snarlika proportioner i andra länder.

Därför är Elisabeth Bukspan mycket nöjd med den nya lagen (som hon tillskyndat, låter hon förstå). Och i synnerhet med formuleringen "trakasserier som syftar eller leder till". Det vore slöseri med tid att söka leda i bevis att någon haft uppsåt att driva en annan till förtvivlan, säger Bukspan. Det skulle aldrig lyckas. Lagen förutsätter att gärnings-mannen vet att han gör illa, eller så borde han förstå.

Elisabeth Bukspan är Inspecteur general des finances, Frankrikes riksrevisor. Mobbning på arbetsplatsen, säger hon, är mycket dyr för staten: Hon räknar upp: självmord, sjukskrivningar, sänkt produktivitet, förtidspensioneringar, rättskostnader, imageförluster... ”Det blir extra dyrt när whistleblowers mobbas ut, det är ju deras larmande som hindrar organisationer från att urarta.” Alltså var det rätt att kriminalisera, menar Elisabeth Bukspan. Hon kan redan se effekterna.

Om någon kan se dem är det hon. Bukspans tillsyn omfattar sex miljoner offentliganställda. Men hon är också Honorary Teaching Fellow vid Manchester Business School, Europas kanske främsta forskningscentrum kring vuxenmobbning.

”Det finns för många myter kring fenomenet”, säger Bukspan. ”Som att det är svaga individer som råkar illa ut. I själva verket är det oftast kompetenta, hängivna workaholics, som brinner för sitt jobb. De blir sårbara just för att de bryr sig.” Hon vill varna för att uppfatta mobbningen i termer av en konflikt som spårat ur. ”Vid konflikt bör man medla, eller hur.” Men här kan medling göra skada, ”eftersom mobbaren i regel är en manipulatör, som vet att lägga sina ord, medan hans offer redan är ur balans. Någon försöker krossa en människa – vad finns det att förhandla om?”

Jag hade föga hopp om att få intervjua Elisabeth Bukspan. Franska dignitärer på den nivån har sällan lust med journalister. Men jag råkade nämna ett namn. ”Ska ni skriva om Heinz Leymann? Han borde stå staty i alla städer! Det var han som öppnade våra ögon.” Det är svårt att hitta en tysk, fransk eller engelsk bok om vuxenmobbning där inte Leymann nämns på de första sidorna. Det var han som på 80-talet först definierade fenomenet, beskrev mobbarnas arsenal liksom faserna i offrens sönderfall. Psykiatern Leymann hade tillgång till ett unikt material: dagböcker av sjuksköterskor som drivits till självmord, långa intervjuer med andra som knappt överlevt, full dokumentation av allt som hänt på arbetsplatsen. Nu ges hans böcker ut på nytt i Kanada, jag ser hans forskning åberopas som grund för lagstiftning i flera länder. Troligen har ingen svensk psykiater i modern tid haft större genomslag utomlands.

Ja, Heinz Leymann var svensk. Den dödsmobbning som han skildrat mest ingående pågick på en vårdcentral i Vänersborg. Att läsaren knappast hört hans namn kan bero på att doktor Leymann, född i Tyskland, var intresserad av ansvar. Han ansåg att mobbning av den graden utgjorde vållande till annans död. I hans böcker kan man följa i detalj vilken handling – och av vem – som driver offren närmare avgrunden.

Men denna kliniska analys – som gjorde Leymann stor i forskarvärlden – togs uppenbarligen inte väl emot av de berörda: landsting, vårdfacken och Yrkesinspektionen. Jag vet verkligen inte hur det gick till, jag bara noterar att vill man i dag köpa någon bok av denne forskare från Umeå universitet, så får det bli i översättning till tyska, engelska eller franska.

Yrkesinspektionen vägrade att ge ut den bok av Leymann (”Självmordsfabriken”) som man själv beställt. Den kom ut på Norstedts juridik 1998. Häromåret övertog förlaget Edwin Mellen Press i Kanada alla rättigheter till Leymanns verk. En förteckning av Heinz Leymanns böcker fanns i den första artikeln.
Nästa artikel på måndag: Hur svenska myndigheter saboterar lagen.

Maciej Zaremba maciej.zaremba@dn.se “

“Mobbare och chefer kan dömas
Fransk lagstiftning:
• Enligt strafflagen (Code pénal art 222–33–2) kan både mobbaren själv och ansvariga chefer dömas till böter och/eller fängelse.
• Enligt arbetsrätten (Code du travail lag 2002–73) kan arbetsgivaren som inte hindrat mobbning dömas att betala skadestånd.

Litteratur

• Marie-France Hirigoyen: ”Vardagens osynliga våld” (Natur och Kultur, 2003)
• ”Malaise dans le travail” (La Découverte, 2004)
• Christophe Dejours: ”Souffrance en France” (Éditions du Seuil, 1998)
• Christophe Dejours och Florence Bègue: ”Suicide et travail. Que faire?” (PUF, 2009)
• Av Elisabeth Bukspan, läs på: www.eurofound.europa.eu/ewco/health/harassment/conference03.htm

Läs även:
www.mobbingportal.com/leymannmain.html
Domen mot Renault (17/12-09) är överklagad. “

DN 7 juni 2010:
Mobbarna och rättvisan

”De skiter i vilket” – Så sviker vi de mobbade.

“Vuxenmobbningen på svenska arbetsplatser kostar samhället enorma summor varje år, men är osynlig i statistiken. I många fall har rättssystemet helt slutat fungera. Varför? I fjärde delen av sin artikelserie visar Maciej Zaremba hur myndigheterna gömmer undan ett gigantiskt samhällsproblem.”

“I september 2006 hoppade servitrisen Brodie Panlock från fjärde våningen på ett parkeringshus i Melbourne. Hon avled tre dagar senare. Det var hennes andra försök. Tre månader tidigare fick hennes magsäck tömmas på råttgift. I februari i år kom domen. Tre anställda samt ägaren till Café Vamp skall betala sammanlagt 2,3 miljoner kronor i böter.

Beslutet väckte en våg av upprördhet i Australien. Ledarskribenter krävde att de fyra skulle åtalas för mord. De viss-te vad de gjorde. Hade inte en kollega sagt: ”Fortsätter ni så här så får ni blod på händerna?”

De fyra dömdes för ”bullying”, på svenska mobbning eller ”kränkande särbehandling”, vilket som i Sverige är ett brott mot arbetsmiljölagen. De hade kallat Brodie ”ful” och ”tjock” inför gästerna, så gott som dagligen, i flera månaders tid. De föreslog att hon skulle ta råttgift, hällde fisksås i hennes hår och kläder. Med mera. Ägaren deltog inte själv i nöjet men såg på utan att ingripa.

Det kan vara ett mått på indignationen att Australiens tidningar hängde ut de fyra dömda med namn och bild.

Hur skulle vår PO ställa sig? Dum fråga, sådant kan inte hända här. Inte för att mobbning inte förekommer, utan för att herrar som de på Café Vamp går trygga i vårt land. Ingen risk att någon drar dem inför rätta. Varför inte? En berättigad fråga. Att den aldrig ställs på ledarsidorna kan bero på nedanstående skäl.

Birgitta S har inget förhållande till kommunen X. Hon har sagt upp sig. Därför undrar man från vilket konto som kommunen tar de 500 000 kronor som man helt plötsligt betalar ut till henne. För vad? ”Bra fråga”, säger hennes advokat. ”Det är nog för att sådana som du aldrig skall få veta vad hon varit med om.”

Birgitta S har varit med om följande: På behandlingshemmet där hon arbetat i tio år med fem andra kvinnor hade en nyanställd tagit kommandot. Vi kallar henne N. Birgitta märkte att kollegorna började le underligt var gång hon öppnade mun, de svarade alltmer sällan på hennes frågor, eller svarade bryskt, för att till slut helt sluta svara på tilltal. Det vill säga – de talade om Birgitta i hennes närvaro – men aldrig med henne.

Det fanns ingen konflikt mellan dem tidigare. Allt förändras från den stund N kom. Efter sex månader berättade någon för Birgitta att det inte gick en dag utan att N ställde sig bakom hennes rygg, räckte ut tungan, stoppade fingrar i öronen och gjorde kräkgrimaser.
Här föreslår jag att läsaren tar en paus och låter detta sjunka in.
Övriga ingredienser: N forskar i hennes privatliv och sprider rykten på byn, hon förstör prydnader som Birgitta köpt till arbetsplatsen, skriker grovheter till henne, allt med de övrigas alltmer aktiva medgivande.

Efter ett år bryter Birgitta ihop. Detta är historien.

Således har invånarna i kommunen betalat 50 kronor per röstberättigad för att hållas ovetande om att Birgitta S mobbats till invaliditet på ett av deras vårdhem, vars chefer känt till saken utan att ingripa. Möjligen ingick i priset att sådant lär upprepas. Man är ju inte på sin vakt mot faror som man aldrig hört talas om. Och kvinnan N har sin anställning hos kommunen kvar.

Jag berättar om Birgitta S för advokat Michael Fischbein på Juristhuset i Stockholm. Han känner igen det mesta, säger han, har själv haft hundratals liknande fall. Ibland står tystnadslöftet i avtalet, eller så är det underförstått. Därför kan han inte ge mig några detaljer. Jag får använda min fantasi, säger han, för att inse vad en anställd fått uthärda när arbetsgivaren betalar 66 månadslöner för att det inte skall komma ut.

Michael Fischbein är kluven till sin egen verksamhet, säger han. Hans klienter är i regel både svårt sjuka och utblottade. De får i regel varken hjälp från fack eller myndighet, så advokaten är deras sista hopp. Alltså hjälper han dem att få en summa pengar, som de behöver och som de kan tolka som en sorts upprättelse. Men å andra sidan ...”På det sättet blir aldrig någon ställd till svars. Förstår du? Man kan i Sverige köpa sig fri från ansvar – om man disponerar andras pengar.”

Andras pengar, ja. Nittio procent av hans klienter finns hos stat och kommun. Fischbein tror att mobbning är vanligare där eftersom det är gratis. Om ett privat företag vill köpa tystnad måste man ta från kapitalet. Men en skola eller vårdcentral kan ta från skattepengar.

Jag försöker räkna ut vad vi betalar för att föras bakom ljuset. I de 20-talet fall jag granskat närmare blev det minst lika många miljoner. Det är ofta sociala avgifter på tystnadspengen, som maskeras till ”avgångsvederlag”. Vad kan det bli i riksskala? Sveriges Kommuner och landsting har statistik på nästan allting, då vet man väl säkert hur många som ”köps ut”, på vilken grund och till vilket pris? Nej, tyvärr, just detta har man ingen uppgift om.

Då känns det bra att kunna bidra till kunskapen. Så var så god. Här en historia värd en miljon. Så mycket har kommunen Y betalat på det att medborgaren skall hållas lugn.

”Vet du vad kollegerna säger om dig?” frågar rektorn. ”Att du är intellektuell. De tycker inte om det.”

Nej, inte alla, i vart fall. Johanna är högutbildad, därtill en ovanligt idérik lärare på ett gymnasium. Hon ordnar studieresor för eleverna, har ett stort kontaktnät, lyckas ordna originella -temadagar.

En del kolleger börjar ha synpunkter. På hur hon klär sig: ”Du går inte i jeans precis ...”, hur hon talar och vad hon äter. Sedan ansluter sig ett par rektorer till sällskapet. Johanna får höra att det finns klagomål på henne från elever och föräldrar. Nej, hon får inga detaljer. Men hon bör gå i terapi. Det är ett krav. Hon skall läras att kommunicera.

”Var gång jag berättade om något som blev lyckat kunde samtal tystna och kollegor gå sin väg.” Sedan blev det värre. Kritik så gott som dagligen från rektorerna, ospecificerad, emellanåt offentlig. Och sedan …
Jag är tyvärr förhindrad att berätta hur det gick till. Så allmänt talat: Skolledarna signalerade till eleverna att mot Johanna kan man bete sig hur som helst. Svårt att förstå, men hon uthärdade ett helt år innan hon bröt ihop.

Det var en ”fullständigt upprörande” förnedring, orkestrerad av skolledningen, intygar ett fackombud. En psykolog skriver i intyget att han aldrig ens hört talas om något liknande. En rektor som hetsar elever mot läraren och hånar henne inför klassen? Och till mig säger han: ”Det här var kriminellt. Varför blev ingen åtalad?” Slutligen: Försäkringskassan finner att det inte kunde finnas annan orsak till Johannas krisreaktion än hennes chefer.

Nu tror jag nog att en och annan som har barn vill gärna veta vad den skolan heter. Men det kan jag inte säga. Den som läser reportaget till slutet kommer att förstå varför.

Kriminalinspektör Thorbjörn Lundström är förbryllad. Det är sjutton år sedan ”kränkande särbehandling” på arbetsplatsen blivit kriminaliserad i Sverige. Han har arbetsmiljöbrott som specialitet. I åtta år har han väntat på att Arbetsmiljöverket skall se till att han får ett mobbningsfall att utreda. Men det har inte kommit några. Han undrar om myndigheten diskriminerar mobbningsoffren. ”Varför anmäler de när någon skadats i en maskin – men aldrig när hon skadats av mobbning? Posttraumatiskt stressyndrom är en allvarlig sjukdom. Har man fått den på jobbet har arbetsgivaren ansvaret.” Han läser lagen för mig:

Arbetsmiljölagen kap 3: ”Arbetsgivaren skall vidtaga alla åtgärder som behövs för att förebygga att arbetstagaren utsätts för ohälsa eller olycksfall.” ”Klart, eller hur?” Och har inte arbetsgivaren vidtagit nämnda åtgärder träder brottsbalken in: kap 3 § 7–10. Den som ”åsidosatt vad som i enlighet med arbetsmiljölagen ålegat honom till

förebyggande av ohälsa eller olycksfall” kan dömas till fängelse i högst fyra år.

Kan det vara så att utmobbade inte känner till sina rättigheter? Inte anmäler till Arbetsmiljöverket? Jo, det gör de, visar det sig. Men verket kan inte säga hur många de är. Det tar någon minut att få reda på hur många som skadats av buller. Med den faktor som troligen producerar flest sjuktimmar i Sverige har ingen egen rubrik i verkets tabeller.

Det tar mig en vecka att med hjälp av en vänlig statistiker på Arbetsmiljöverket bryta ned ”Exponeringsfaktor 500008”, där man under ”relationsproblem” buntat ihop mobbning med ”bristande flexibilitet mellan arbetstid och fritid”, etnisk diskriminering samt påfrestande kontakter med kunder, klienter och anhöriga. Anmärkningsvärt, eftersom i motsats till ”buller” är kränkande särbehandling ett välavgränsat brott. Det är som om anmälningar för våldtäkt försvann ur statistiken, uppsplittrade på ”överfall”, ”ofredande” samt, kantänka – ”relationsproblem”.

Resultatet är osäkert. Statistikern (Kjell Blom) och jag kommer fram till att det inte går att säga hur många som år 2009 anmält mobbning i lagens mening. Kanske är de 500, kanske 1 200. Fallet Johanna ovan blev till exempel inte ens anmält till Arbetsmiljöverket. ”Det var ingen mening”, får jag höra från Lärarnas riksförbund. Varför det inte var någon mening framgår av statistiken. Sedan lagen trädde i kraft 1993 har Arbetsmiljöverket och dess föregångare Yrkesinspektionen fått in kanske 8 000 anmälningar om sjukdom till följd av mobbning. Ingen enda har man fört vidare till åtalsprövning. Däremot har verket varit flitigt med att ringa åklagaren när någon slarvat med skyddsräcken eller rört spakarna till en obesiktigad maskin. Bara sedan 2007 finns 712 sådana ärenden.

Hav därför medkänsla med de utmobbade som saknar förtroende för denna myndighet. Minns läsaren fallet Kerstin Lövdén i Malmö (i min andra artikel, DN 1/6) där till och med arbetsgivaren erkände att man misshandlat henne? I september 2008 söker hon hjälp hos Arbetsmiljöverket. Som lyssnar, med stor förståelse. Tjänste-anteckning: ”blivit syndabock, kränkt, behöver stöd från AV; arbetsgivaren har satt amatörmässiga diagnoser”. ”Ring till oss om inte facket ställer upp”, säger man till Lövdén.

I tjugo månader ringer hon till Arbetsmiljöverket, skickar in dokument, sina dagböcker, gråter i telefon. Man tar emot och frågar efter mera. I april 2010 går hon upp för att fråga om verket tänker hjälpa henne att driva rättssak mot Malmö kommun. Då får hon höra av chefen Mats Ryderheim, att hennes ärende avslutades samma dag som hon kontaktade AV, i september 2008. ”Vi har valt att inte gå in.” Varför inte? Mats Ryderheim svarar att hans inspektör gjort bedömningen att det inte skulle leda någon vart. På vilken grund? ”Jag har inte det svaret.”

Har han inte? Eller har han inte hjärta att säga henne sanningen?

”När det gäller mobbning på arbetsplatsen går vi inte in i enskilda ärenden. Vår roll är inte att hjälpa den som varit utsatt”, säger Ywonne Strempl på Arbetsmiljöverket i Stockholm. Men det gör man ju när folk bli sjuka av buller? Jag studerar verkets instruktion. Där står inget som låter myndigheten särbehandla mobbningsfallen. Så varför gör man det? ”Vi har gjort bedömningen”, svarar generaldirektör Mikael Sjöberg ”att inte fokusera på vad som hänt med den enskilde.” Men

det är ju den enskilde som lidit skada? ”Vi har gjort den bedömningen att det är mer effektivt att stimulera det förebyggande arbetet.” Men på vilken grund har ni gjort den bedömningen? ”Vi har gjort den bedömningen.”

När det kommer till mobbning på jobbet står samhällets stöttepelare inte att känna igen. Dokument försvinner mystiskt för Metalls avd 27. I ett fall litar Försäkringskassan på vittnen som inte var där, i ett annat letar man upp en läkare som inte vill tro att någon kan bli svårt sjuk av mobbning – och låter denne doktor överpröva kollegernas diagnoser. En domare i Umeå avvisar utan vidare talan mot en högskola från vilken domaren har inkomst (och glömmer därefter att underrätta den klagande om beslutet). En handläggare på Försäkringskassan vägrar att träffa den sjukskrivne med argumentet, ”våra lokaler är inte anpassade för besök”. Tjänstemän i Malmö kommun ställer psykiatriska diagnoser. IF Metall tappar bort brev från DO medan

Arbetsmiljöverket, som skall stävja brott mot arbetsmiljön, självsvåldigt bestämmer att just mobbning av alla brott bekämpas bäst av att aldrig beivras. Och ledamöter i en försäkringsnämnd, som fått läkarintyg på att socionomen utan tvekan drivits till sjukdom av sina chefer, finner efter ”en samlad bedömning”, där vi inte får veta vad som samlats eller hur det bedömts, att hon nog blivit sjuk av något annat. De skiter i vilket.

Ursäkta franskan. Men efter en samlad bedömning har jag funnit att från mobbningsoffrens perspektiv ser vår rättstat ut att hålla turkisk standard. Vilket förklarar deras misstro, som utomstående förväxlar med rättshaveri. Men det är faktiskt inte möjligt att så många regelbrott skulle drabba just deras ärenden av ren slump. Så låt oss pröva en annan hypotes. Kan det vara så att de utmobbade i Ljungby och Malmö nekas upprättelse av samma skäl som slagna kvinnor avvisas av rättvisan i Ankara?

Vårdaren Birgitta S och läraren - Johanna heter i verkligheten något annat.
Sista delen i morgon, tisdag: -Vuxenmobbningen – det svenska - samhällets eget hedersbrott?

Maciej Zaremba
maciej.zaremba@dn.se “

“Anmälda fall
Åren 2008 – 2009 anmäldes 19 204 arbetssjukdomar.
Sju procent av dem, det vill säga 1 344 fall, uppgav att -sjukdomen uppkom på grund av relationer till arbetskamrater eller chefer.
Norge tar fallen på allvar
Arbetsmiljö-verket utreder inte mobbningsfall.
Den norska motsvarigheten Arbeidstilsynet intar motsatt attityd.
Mer att läsa
Ingela Thylefors: ”Syndabockar”, Falun 1999.
Per Lytsy: ”Någonting är sjukt”, Falun 2009
Lillemor R-M Hallberg, Margaretha Strandmark: ”Vuxenmobbning i människovårdande yrken”, Lund 2004
Kristina Östberg & Lasse Eriksson: ”Mobbningen på arbetsplatsen. Handbok i konsten att slå tillbaka”, -Uppsala 2009
Marianne Werkelin: ”Kollegorna chefen och jag i barnomsorgen”, Visby 2009
Ludvig Igra: ”Den tunna hinnan mellan omsorg och grymhet”, 2001 “

DN 8 juni 2010:

Mobbarna och rättvisan

”Värst för dig själv” – Vår heder har inget pris

”Det kan bli värst för dig om du anmäler.” Så kan det låta i Marocko när en kvinna vill anmäla en våldtäkt. Så låter det från Arbetsmiljöverket när en mobbad vill anmäla arbetsskada. I dag avslutas Maciej -Zarembas uppmärksammande reportage om vuxenmobbningen, lika förnekad i Sverige som kvinnomisshandel i muslimska länder. “

“ Tagna var för sig kan dessa handlingar synas barnsliga och triviala”, skriver The Honourable Mr Justice Owen i sin dom. Men sammantagna blir de något annat: ”... en hänsynslös kampanj av lumpen ondska, ägnad att tillfoga skada”.

Det tog The High Court of Justice i London elva rättegångsdagar att komma till den slutsatsen. Det var små händelser som det vittnades om, men de var desto fler. Helen Green var en av fem kvinnor i ett hörn av kontorslandskapet. De fyra andra behandlade henne på följande sätt:

De talade aldrig med henne, men däremot överdrivet hjärtligt med alla som passerade förbi. De satt med korslagda armar och stirrade på henne, låtsades inte höra vad hon sade, men avbröt var gång hon talade med någon annan. De undanhöll information om gemensamma aktiviteter, tystnade var gång hon visade sig för att sedan brista ut i gemensamt skratt, gömde undan hennes dokument, avlägsnade hennes namn från sändningslistor, gömde hennes post för att på fredagen slänga fram en hel veckas brev, härmade hennes sätt att gå och tala, undrade ”vad är det som stinker här”. När hon fick telefonsamtal brukade en av dem ställa sig intill och tala högt med de andra. Ur vittnesmålen. ”Taylor sade till Dixon: God, did you see her face. We nearly got her crying this time.”

De fyra kvinnorna hade inget intresse av att plåga Helen Green, fann domare Owen. De gjorde det för nöjes skull. Men två manliga kolleger var ute efter hennes jobb: De försökte skada hennes rykte i kundkretsen, sinkade hennes rapporter, fördröjde vital information, förtalade henne inför cheferna.

Domslut: Deutsche Bank i London skall betala 800 000 pund (åtta miljoner kronor) till 36-åriga Helen Green, för att ha orsakat hennes djupa depression. Att summan blev så hög berodde på att domare Owen ansåg att banken äventyrat Greens framtid. Hon hade kunnat gå långt inom finansvärlden, men tål numera inte stress. Därför skall banken kompensera för den lön hon hade kunnat nå.

Läs denna långa dom, ni som gett upp hoppet om en humanistisk juridik. Här står aldrig ”vid en samlad bedömning” eller ”vad som i övrigt framförts föranleder inte …”. Här är varje argument vägt och varje vittnesmål värderat, slutsatserna underbyggda.

Mobbningshistorier är i regel långa och vindlande berättelser. Men juridiskt sett är de enkla, framgår ur denna dom. Det spelar ingen roll ”hur det började” om det funnits en olöst konflikt eller om offret haft ömtåligt psyke. (Liksom det inte spelar roll i våldtäktsmål att kvinnan haft kort kjol.) Ur rättvisans synpunkt räknas blott det enkla: att det finns saker som man inte får göra mot andra människor.

Vad hade hänt om fallet Green inte inträffat i Londons finanskvarter utan på ett svenskt företag? Vi behöver inte gissa, vi vet. Lina P är sjukpensionerad vid 40, har 5 000 kronor att leva av när hyran är betald och mer lär det aldrig bli. Hennes historia är mycket lik Helen Greens, med den skillnaden att samtliga kolleger var män. Så förutom härmandet och dagliga elakheter om hennes kropp tillkom porrbilder som de satte upp på hennes dator liksom lappar där hon uppmanades ”bränna sig själv för sin värdelöshets skull”.

Stämningsbild: första arbetsdagen när hon presenteras för sin närmaste kollega, vi kallar honom Torbjörn, lyfter han inte blicken från datorskärmen och besvarar inte hennes ”hej”. Torbjörn vill inte ha kvinnor på sin arbetsplats. Och han lyckas få de flesta andra att bete sig likadant. Tre år senare får Lina P diagnosen ”krisreaktion, kroniskt stressyndrom.”

Att stämma företaget var inte att tänka på. Men, visar det sig, inte heller att få sjukdomen godkänd som arbetsskada. Länsrätten, där Lina P klagade över försäkringskassans avslag, svarade att ”allmän vantrivsel” eller ”bristande uppskattning”, som man beskriver hennes situation, inte kan ligga till grund för arbetsskada. Och man har Torbjörns ord på att ingen velat Lina illa. Ja, han är huvudvittnet. Alltså har ingen ”kränkande särbehandling” i lagens mening ägt rum.

Ett mysterium. År 1993 imponerade Sverige på världen, som det första landet som fördömde mobbning på jobbet, skattade dess samhällsfarlighet och stiftade en lag som gjorde arbetsgivaren ansvarig. Sjutton år senare har myndigheterna inte hittat en enda arbetsplats där det fanns något att beivra.

Innan jag börjar spekulera i förklaringar låt mig berätta vilket märkligt läge som våra lagstiftare och myndigheter försatt oss i. Trakasserar chefen en Amir från Albanien kan denne klaga på diskriminering. Men om chefen börjar plåga också Amirs kompis Torsten, kan ingen av dem klaga längre. Inte Torsten, som råkar vara svensk, man, frisk, straight och lutheran. För sådana har vi inga särskilda skyddslagar. Och inte Amir heller. Han har fått sällskap av Torsten, då är han inte särbehandlad längre.

Var god och skölj, för här kommer mer: Viskar en chef en gång för mycket i sekreterarens öra hur attraktiv hon är – kan det bli anmälan och rent av skadestånd. Men viskar han i stället hur ful och fet och värdelös hon är – finns ingen ombudsman för denna klagan.
Hur har det blivit så? Helge Hoel vid Manchester Business School och Ståle Einarsen vid universitetet i Bergen, ställer sig samma fråga.

Varför stiftar svenskarna en lag som beivrar mobbning – och sedan struntar i den? Så olikt denna annars så ordningsamma stat ... De noterar att mobbningen i Sverige är mera jämlik än på andra håll: drabbar ofta i sidled, bland jämställda – medan det i Frankrike i nio fall av tio handlar om en chef som förföljer underställd. Kan det vara något med kulturen? Och se, de hittar svenska intervjupersoner som tycks bekräfta den misstanken: ”Vi har rätt att frysa ut varandra – det är sanktionerat av kulturen.”

Är det verkligen sanktionerat? I väntan på att forskningen besvarar frågan tillåter jag mig att tvivla på den hypotesen. Men visst, någonting är de på spåren.

"Varför är du så upprörd?” Jag övar då och då på den repliken, som räddat mig ur mången knipa. Säger man så till en tysk får man noll effekt. ”För att du inte fattar vad jag säger”, kan han svara. Annat i

Sverige. Här är det vådligt att hetsa upp sig eller höja rösten. Då är man obehärskad, säkert oresonlig, kanhända en riskfaktor i miljön. Så var gång jag i en diskusion känner adrenalinet stiga avfyrar jag den pilen mot min helt lugne opponent. ”Men jag är inte alls upprörd!” brusar han upp. ”Ja, du hör själv ”, säger jag och andas ut. Nu är det han och inte jag som kan misstänkas för samarbetssvårigheter.

Detta berättas för att visa hur enkelt det kan vara att stöta ut en människa i en kultur som skyr konflikt och misstar harm för psykisk obalans. En enda falsk anklagelse kan vara nog. Hon blir upprörd och detta tas till intäkt för att det verkligen är något fel på den personen. ”Hon är ju så obehärskad, inte att undra på ...”

Jag minns ett flygblad som någon klok person delat ut till nyanlända flyktingar. Där stod bland annat: ”Kom ihåg att hos en svensk kan ett leende uttrycka aggression.”

Visst är det så. I en kultur där vrede är tabu och där tvedräkt inger ångest försvinner varken ilska eller tvedräkt, de tar sig nya vägar. Det vore inte nåt problem för den som lärt sig koden, kan man tycka. Men det finns ett problem. Den underkylda ilskan är nästintill omöjlig att bemöta på ett vettigt sätt.

Säger kollegan ”Det var själva fan hur du bedömde min artikel”, kan det bemötas. ”Jag hade mer att säga, så låt oss tala ut.” Men om han inte svarar på mitt ”hej” och låtsas att jag inte finns, hur besvara den attacken? Säger jag ”Har du slutat hälsa?” framstår jag själv som den som söker bråk. ”Det har jag inte alls, var har du fått det från!” Nu har konflikten trappats upp, han anser sig anklagad. (”Ifrågasatt”, brukar det stå i papperen.) Men var det det han ville? Inte alls säkert. Han följde bara sin kulturs recept.

Vad jag vill säga är, att i motsats till öppet krakel, som kan föras in i konstruktiva banor, riskerar den underkylda aggressionen, som inte ids vidgå sig själv, att pervertera kommunikationen. Den drar i gång en våldsspiral där inget synes som det är. Där den som vill dialog framstår som den som söker bråk. Så på den punkten är dessvärre vår umgängeskod inte så lite mobbarvänlig. När diskussioner blir en tävlan i behärskning får manipulatören många trumf på hand.

Men trivs vi med det? Det brittiska Great Place to Work Institute rankar trivseln på Europas arbetplatser. Anställda får gradera förtroende, respekt, ärlighet – alltså fairness – just sådant som ger mobbarna syrebrist. År 2008 fanns tre norska, fem finska och sju danska arbetsplatser på listan över EU:s 50 bästa. Men ingen enda svensk.

Häng inte läpp, landsman. Det var en god nyhet. Tänk så här: Visst, det tisslas övermåttan på våra arbetsplatser. Jo, många chefer har svårt för ”ja” och ”nej” och även för det lilla ordet ”jag”. De är mästare, enligt forskningen, på att smeta ut ansvaret men behålla makten. Men det är ingenting vi verkar trivas med. Så tolkar jag enkäten.

Jag anför gärna flera argument mot tesen att utfrysning skulle vara sanktionerad av kulturen. När allmänheten får insyn reser allmänheten oftast ragg. I fjol fick en elvaåring i Härryda höra från lärarna att hon ”inte stod högst upp på sina kompisars önskelista”. Dessa pedagoger lär ha hämtat sitt demokratibegrepp från teveunderhållningen, för de lät eleverna rösta ut oönskade kamrater när det var dags att bilda nya klasser. Sanktionerat? När tilltaget blev känt fick de ansvariga löpa gatlopp i Nerikes Allehanda.

Det finns vackrare exempel. Den som tål våldsskildringar i from miljö rekommenderas ”Prästen i Stenhagen”, historien om komminister Mats Jonsson, som i tio års tid förtalats av själasörjare av flera kön, av kyrkoråd samt en och annan biskop, tills denne Jonsson fick söka läkarvård. Men när saken gjordes offentlig blev det uppror i Uppsala stift. Kyrkfolket röstade bort jaktföljet och gjorde syndabocken Jonsson till deras överhuvud, ledamot av stiftsstyrelsen och av fullmäktige. (Det var i sista stund, förstår man, innan det börjat osa svavel i deras vitkalkade rum. Bland de synder dessa kristna lagt sin präst till last ingick att han vattnat en ros på en zigenargrav. Fast gravvården inte var betald.)

Som vi sett har domstolar i andra länder inga problem med att definiera mobbning som misshandel eller att inse att också ord kan döda. Liksom tystnad. Alltså är det inte juridiken som hindrar svensk rättvisa. Så låt oss pröva en annan hypotes.

Det var vänsterpartisten Torbjörn Björklund (en av de få folkvalda som lyssnar till de utmobbades föreningar) som satte mig på spåret. Varför, frågade jag, vänder fack och myndigheter de misshandlade ryggen? ”Det beror på skammen.”

Fyra indicier: År 2006 gjorde ”Strömvirveln”, personalbladet i Norrköpings kommun, ett temanummer om mobbning. Vilket nummer redaktören Marika Formgren tvingades maila till läsarna från sin privata dator, eftersom tryckningen stoppats av kommunen. Forskaren Margareta Strandmark fick inte komma in på skolor och sjukhus. Skälet? Fack och kommun visste redan att någon mobbning aldrig förekommit. Och så var det barn- och elevombudet Lars Arrhenius, (som med framgång stämt en rad kommuner för att ha tolererat mobbning bland elever). Han är bestört över skolledarnas hållning, som in i det sista nekar till att barnet lidit skada. Han ber mig läsa domen T 339–08, på Gotland. Jag läser och förstummas. Skoledarna tycks mena att det är tioåringen som är dubbelt skyldig: till att ha blivit sparkad på, och till att deras fina skola får schavottera inför rätta.

Slutligen, en replik: ”Det kan bli värst för dig om du anmäler.” Så kan det låta i Marocko när en kvinna vill anmäla en våldtäkt. Så låter det från Arbetsmiljöverket när en mobbad vill anmäla arbetsskada. (Generaldirektören Mikael Sjöberg vet inte varför hans inspektörer säger så. ”Det får stå för dem.”)

Det är inte sant att hederskulturer gäller endast bland skäggiga män. Också en modern stat har självbild, rykte – kort sagt – en heder att försvara. Ett helikopterrån ger ingen fläck på välfärdsstatens sköld. Då lägger alla manken till för att fånga buset. Där gäller det normala – ju grövre brott, desto raskare polis. Vid mobbning gäller det omvända, har jag kunnat konstatera. Ju vidrigare det varit, ju längre det har pågått, desto svårare för offret att få rätt. Motståndet mot rättvisan synes direkt proportionellt till magnituden av skandalen. Kan det vara för att det går fyrtio mobbade sköterskor på varje utbränd smed? Det är inte bilfabriker utan kyrkan, skolor, socialbyråer och vårdanstalter som toppar statistiken.

Advokat Michael Fischbein får kritik för de vederlag som han utverkar för mobbade klienter. För mycket pengar, knorrar Kommunal, Lärarnas riksförbund med flera. Hur kan det bli för mycket till deras egen medlem? ”Därför att facken själva i liknande fall kräver betydligt lägre summor. För att inte förarga arbetgivaren, eller medlemmarna, för den delen. Och när det blir höga vederlag förstår folk hur djävligt människan haft det, och börjar undra var deras fackförening hållit hus.”

Var har de hållit hus? I de 20-tal fall som jag granskat är fackföreningen i bästa fall anorektisk, ofta frånvänd, inte så sällan på mobbarnas sida. Anita Wallstedt i Organisation mot mobbning berättar att av de 450 utmobbade som hon försökt bistå har bara fem fått hjälp från fackets rättsskydd. Jag läser hos Heinz Leymann att det är fackets uteblivna stöd som ofta utlöser den akuta fasen i patientens depression.

”Kränkande särbehandling sysslar vi inte med, du får skaffa privatjurist”, brukar det låta. Medan forskarna Helge Hoel och Ståle Einarsen finner det ”ironiskt” att ”en facklig rörelse med en av världens högsta organisationsgrader tycks oförmögen eller ovillig att stödja individuella offer och ge ett kollektivt svar på problemet ...” Är det ironiskt – eller snarare följdriktigt? ”Ingen vill röra vid det, det är lika skamligt som incest”, säger en intervjuperson i samma rapport. ”Vi går på krossat glas”, får jag höra från en ombudsman i Lärarnas riksförbund. Ja, i hans fall tillhörde offret och mobbarna samma fackklubb. Och de senare var, som alltid, i majoritet.

Redan på 80-talet fann Heinz Leymann att de modiga ombudsmän som ställde upp för syndabockarna riskerade att få dela deras öde. Leymann var inte helt förvånad. Den fackliga reflexen bjuder att vid konflikt ställa sig på flertalets sida. Det måste krävas gruvligt med kurage att trotsa medlemmarna och cheferna på samma gång, särskilt i ett land där inte så få fackombud ser fram emot att pensioneras med personalchefslön.

Av dessa skäl fann Leymann det orimligt att facken fick hantera mobbningsfallen. Eller att deras åsikt tilläts väga tungt inför domstol och försäkringskassa. De var i regel jäviga och skulle knappast göra det rättvist. Så för folkhälsans skull krävde Leymann en reform: de mobbade måste få ett rättsskydd helt frikopplat från intressegrupper – samt rätt att som individer väcka talan inför AD.

Det blev ingen reform. Modellen är intakt. Än i dag får ingen svensk arbetare väcka talan inför AD. Det får endast arbetsmarknadens parter, desamma som utser domstolen. Och som därutöver gemensamt finansierar den försäkring (AFA) där den som skadats i jobbet förväntas få ersättning. Ursäkta min ekonomism, men om nu parterna tillsammans kvaddat en människa, ofta under skamliga former, vad har de för intresse att frivilligt först erkänna övergreppet – och sen betala?

Så kanske är det inte de kraftlösa ombudsmännen man skall skjuta på. Det är den korporativa modellen som är ur fas med livet. Detta syns bäst vid jämförelse med Frankrike som med framgång beivrar vuxenmobbning. Men Frankrike har inte en arbetsdomstol som tillsatts av intresseorganisationer. Det har cirka 250 lokala tribunaler för arbetstvister, utsedda i allmänna val. Inför dessa conseils de prud’hommes har varje löneslav, fransman som utlänning, rätt att väcka talan. Det är, på alla punkter, motsatsen till vår modell.

Om mobbningen bara var ett verk av psykopater eller av flockinstinken, om det bara var styrt av lust, där lidande är ett mål i sig, hade det inte varit ett så stort problem. Det är som medel som det breder ut sig. När psykiskt våld blir obestraffat upptäcker många hur användbart det är. Så låt mig bara räkna upp de typfall som jag stött på under denna resa: En professor som vill åt kollegans forskningsmedel, en chef som vill oskadliggöra vittne till sin inkompetens, en företagare som inte kan avskeda den han vill, en enhetschef som vill avleda ilskan hon förtjänat, en annan chef som i avsaknad av egen pondus finner det bäst att undergräva andras…inget personligt, Gud förbjude. Men framför allt: makthavare av många slag som önskar lära ut att

deras missgrepp, och rent av brott mot lagen, inte kan påtalas utan att det går riktigt illa för den som gör det.

För ett antal år sedan såg man på teve en demonstration av svenska sköterskor. De hade papperspåsar över huvudet, en idé de måste fått från iranska flyktingar på Sergels torg. Också de fruktade repressalier, från kommunen nämligen, fick vi höra genom cellulosan. Jag fann tilltaget skandalöst den gången. Vad hade svenska syrror, med JO, JK, meddelarskyddet och världens starkaste fackföreningar i ryggen – gemensamt med mordhotade studenter från Iran?

I dag förstår jag bättre. Det hjälper föga att landet Sverige på papper har det bästa skyddet för det fria ordet – när det samtidigt är straffritt för människor i maktställning att genom förtal, ryktesspridning och psykiska övergrepp krossa dem som tar till orda. Staten bevakar våra kostvanor men finner inget allmänintresse i att skydda svenskens självrespekt, värdighet och heder. Ingen åklagare rycker ut mot förtal på internet eller mobbning på arbetsplatsen, och mot intrång i vårt privalliv finns inte ens lagligt skydd. Med andra ord: ”den personliga integriteten” – själva förutsättningen för att medborgaren skall våga bruka de rättigheter han har – är exceptionellt svag i Sverige.

Hetsen i Bjästa är följaktligen ingen sociologisk gåta, den är en politisk fråga. De som söker förtroende som folkvalda borde förklara varför dödshot på internet, eller mobbning på jobbet, som är brottsligt i andra länder, skall vara lovligt här.

Fenomenet illustrerar vilken förödande makt som gamla strukturer utövar över vår verklighetsuppfattning. Det som inte passar in i höger-vänsterskalan, eller i den svenska modellens rollfördelning, har liten chans att hamna på agendan. Mot den bakgrunden kunde jag nog inte välja en sämre tidpunkt för detta reportage. Det är valtider, majoriteter skall vinnas, gruppintressen blidkas. Jag kan bara hoppas att någon politiker tänker litet längre. Till exempel att för varje individ som mobbas ut är det femtio som ser det hända och lär den läxan för framtiden. Det är så vi får vår värdegrund. Inte på konferenser.
Lina P heter i verkligheten något annat.

Maciej Zaremba maciej.zaremba@dn.se “

“I november visas en utställning om mobbning i Kalmar
I februari visade Agneta Strindinger på Konsthögskolan i Malmö examensarbetet ”En dag fick jag nog”, där tio personer som mobbats på arbetsplatsen berättar sin historia. I november kommer utställningen till Kalmar.
”Hon har lyckats med det svåraste, nämligen att konstlöst gå rakt in i ett tema utan att blockera betraktarnas upplevelser”, skrev Thomas Millroth i Sydsvenskan.
Brittisk mobbningsdom
I juli 2009 dömdes den 18-åriga -Keely i Worcestershire till fyra månaders ungdomsfängelse för att bland annat ha förtalat och mordhotat en 14-årig flicka på Facebook. Det var den första brittiska fängelsedomen för mobbning på nätet.
Litteraturlista
Helge Hoel, Ståle Einarsen: ”Shortcomings of Antibullying Regulations. The Case of Sweden” (European Journal of Work and Organizational Psychology, mars 2003)
http://www.greatplacetowork.co.uk/great/employees.php
Nils-Johan Höglund: ”Prästen i Sten-hagen. Kyrkopolitik i Uppsala 1996–2006” (Hallgren & Fallgren, 2006)
Lennart Lundquist: ”Demokratins väktare. Ämbetsmännen och vårt offentliga etos” (Studentlitteratur, 1998)
Leif Kåvestad: ”Civilkurage & sjuka hus. Allt har ett pris” (www.vitboken.se)

Aftonbladet 2012-04-25:

“Hon orkade inte gå kvar på elitskolan”

“Duktiga elever och seriösa lärare. Men också våld, -trakasserier och utfrysning. Josephine Molyneux-Child, 15, orkade inte gå kvar på SSHL.”

I måndags anhölls fem elever från Sigtunaskolans Humanistiska Läroverk, SSHL, misstänkta för grov misshandel av en skolkamrat. Men det är inte de första rapporterna om våld på skolan.

Josephine Molyneux-Child var 13 år när hon flyttade till Sverige och började sjuan på SSHL hösten 2010.

– Jag var jätteglad över att få börja där, det kändes som en seriös skola. Men bara till en början, säger hon.

Skulle straffas

Snart blev hon varse det skolledningen kallar ”tredjeringskultur”.

– Äldre elever samlade oss på elevhemmet och berättade att det var de som bestämde. Om de ville att vi skulle springa nakna över skolgården skulle vi göra det. -Annars skulle vi straffas, -säger Josephine.

Höstterminen beskriver hon sedan som en lång period av mobbning, framför allt utfrysning, men även våld och trakasserier.

– De kallade mig olika öknamn och slog mig vid flera tillfällen. Jag berättade allt för de vuxna på skolan, men ingen gjorde något.

Till slut orkade hon inte mer. Hennes mamma, Marianne Rugård Järvstråt, beskriver hur dottern blev allt tunnare, allt mer deprimerad och vägrade till slut att gå till skolan.

Bor på annan ort

– En lärare sa åt oss att -Josephine förmodligen aldrig kommer att kunna anpassa sig till kulturen och klimatet på skolan, och att det -bästa för henne vore att -sluta. I efterhand vet jag att läraren hade rätt, säger -Marianne.

Hon är glad att skolledningen nu tagit problemen med kamratfostran på allvar.

– Många elever och -föräldrar är nog så rädda om sin plats och skolans rykte att de inte vågar annat än hålla tyst.

I dag bor familjen på annan ort i södra Sverige och Josephine trivs i sin nya skola.

Aftonbladet har sökt skolchefen Kent Edberg, utan resultat.

Josefin Sköld “

Aftonbladet 27 april 2012:

“Fem pojkar häktade för misshandel”

“Alla fem elever som misstänks för misshandel på Sigtunaskolan är fortsatt inlåsta. Åklagaren har nu 14 dagar på sig att hålla de förhör som kan kasta ljus över händelserna.

Tre av de fem häktades i går och de övriga två i dag på förmiddagen. Fyra är misstänkta för grov misshandel i två fall och en är misstänkt för att ha varit med vid ett tillfälle.

Alla fem är misstänkta på den högre graden, sannolika skäl.

Åklagaren Yngve Rydberg är fortsatt tystlåten om detaljer av utredningsskäl, men upprepar vad han sagt tidigare, att det rör sig om två fall av "ful" misshandel, där eleverna var fem mot en vid ett tillfälle och, fyra mot en vid det andra tillfället.

Pojkarna har genomgående nekat till brott och de har också ställt sig frågande till de beskrivna händelserna över huvudtaget.

Den ena misshandeln ska enligt åklagaren ha skett någon gång under perioden 1 september till 1 november. Den andra ska ha skett 19-20 mars i år.

Yngve Rydberg hoppas att förundersökningen nu ska gå så snabbt att pojkarna bara ska behöva sitta häktade en tvåveckorsperiod.

– Nu fortsätter utredningen med flera förhör med de misstänkta och andra, säger Yngve Rydberg.

Finns det någon som har varit ledare i det här sällskapet?

– Det vill jag inte uttala mig om just nu.

Anders Johansson”

Tre elever häktade i Sigtunamisshandeln Misstänkt för både en misshandel i november förra året och i mars
Barn till miljonärer greps på elitskolan Misstänks ha misshandlat skolkamrat
Flera fall av misshandel vid Sigtuna Fem pojkar sitter anhållna för misshandel på skolan

Aftonbladet 27 april 2012:

“Övergreppen liknar Ondskan”

“Samtliga fem pojkar som misstänks för misshandel på Sigtunaskolan har häktats. Enligt uppgift har övergreppen stora likheter med fallen i Jan Guillous bok ”Ondskan”. – Så har yngre elever alltid behandlats på internaten. Det uppseendeväckande är att skolan nu valt att anmäla till polisen. Det är banbrytande, säger Guillou.”

“De fem pojkarna greps i sina klassrum i måndags. Enligt åklagaren har de vid två olika tillfällen utsatt en yngre elev på skolan för våldsamma övergrepp, senast mellan den 19 och 20 mars.

Under torsdagen och fredagen häktades samtliga, på sannolika skäl misstänkta för grov misshandel.

– Nu håller jag på med ett överklagande av häktningen till hovrätten, och jag tror mig veta att alla klagar, säger advokat Monica Behm, som försvarar en av pojkarna.

Ful misshandel

Åklagare Yngve Rydberg har tidigare beskrivit misshandel som mycket ful.

– Det rör sig inte bara om ett knytnävsslag. Det är en ful misshandel där flera personer gett sig på en annan elev med upprepade slag, sa han till Aftonbladet tidigare i veckan.

Enligt obekräftade uppgifter ska de beskrivna misshandelsfallen ha likheter med de fall som beskrivs i Jan Guillous bok ”Ondskan”. Enligt källor kan även ett hopprep ha använts.

– Så där har unga uppstickare alltid behandlats på internaten, vilket naturligtvis är mycket beklagligt. Men det uppseendeväckande i detta är att skolan polisanmält händelserna. Det är fullständigt banbrytande

och har aldrig hänt tidigare – trots att lagöverträdelser sker så gott som dagligen, säger Guillou, som själv gick på internatet Solbacka läroverk i Södermanland i slutet av 50-talet.

”Skolorna lever farligt”
Om fallet med de fem misshandelsmisstänkta eleverna kommer att få några konsekvenser är dock upp till politikerna, menar han.

– Det enda sättet att komma till rätta med problemen är att lägga ner internaten, och det mandatet har minister Björklund. De här skolorna har under många år ställt sig över lagen och utanför samhället, men jag hoppas att det är slut med det nu. Jag tror faktiskt att de svenska internaten lever väldigt farligt.

Åklagaren har nu 14 dagar på sig att väcka åtal.

Josefin Sköld”

Aftonbladet 2012-05-09:

“1000-tals elever tar ställning mot mobbning”

“Det stormar kring den svenska skolan. Nu senast med Lärarnas Riksförbunds och Skolverkets undersökningar som pekar på att kunskapsklyftorna ökar och att den svenska skolan blir alltmer ojämlik. Siffrorna är skrämmande, och ojämlikheten hotar alla barns självklara rätt till en god utbildning. I en debattartikel i Dagens Nyheter i torsdags ger Lärarnas Riksförbund fyra uppmaningar för att nå en skola för alla. Jag anser att det saknas en femte; kommuner och ägare av friskolor måste satsa på trygghetsfrågorna. Ett barn som känner rädsla och oro kan aldrig förväntas prestera bra.

Idag arrangerar Friends årets största manifestation för barns och ungas rätt till en trygg och jämlik skola. Tusentals elever samlas på Skansen i Stockholm för att ta ställning mot mobbning, visa på vikten av ömsesidig respekt och demonstrera att vi alla är lika mycket värda. Jag anser att kunskaper inom detta område är helt avgörande för varje individs möjlighet att senare i livet kunna utvecklas på ett positivt sätt, och precis lika viktiga som andra kunskapskrav.

Den nya skollagen är mycket tydlig vad gäller vikten av att jobba med dessa frågor. I den pågående skoldebatten kan man få uppfattningen att skolan enbart ska fokusera på ämneskunskaper och att det inte finns utrymme för värdegrundsuppdraget. Men det är faktiskt tvärtom. Av den nya skollagen följer att skolorna i denna fråga istället ska ta ett stort steg framåt.

Ett av de grundläggande syftena med vår skolutbildning är att förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Utbildningen ska också utformas i överensstämmelse med dessa värderingar och de mänskliga rättigheterna. Barnkonventionens

bestämmelse, om att all utbildning och verksamhet har barnets bästa som utgångspunkt, har också införts i lagstiftningen.

Det råder med andra ord inte någon som helst tvekan om att skolan har ett mycket stort ansvar i den här frågan. Det handlar om barns rättigheter och skolans skyldigheter. Men tar skolan sitt ansvar? Från min tid som Barn- och elevombud kan jag konstatera att det på många håll finns brister i arbetet. En av de stora bristerna är att skolorna inte gör en grundläggande analys av sin situation och av vilka behov som finns.

För två veckor sedan lanserade Brottsförebyggande rådet, Brå, rapporten ”Att förebygga brott och problembeteenden i skolan”. Enligt rapporten är en av framgångsfaktorerna för att minska våld och mobbning i skolan att identifiera de mest våldsutsatta platserna, så kallade ”hot spots”. Även Skolverkets rapport från 2011 visar på kartläggning som en effektiv insats för att förebygga mobbning.

Helt avgörande för att lyckas skapa trygghet och jämlikhet är att varje skola analyserar situationen i respektive skolmiljö. Många insatser mot mobbning genomförs tyvärr utan att skolan först tagit reda på vad som egentligen behövs. För att åtgärderna ska leda till en bättre situation för det enskilda barnet krävs att varje skola gör en noggrann kartläggning. Alla skolor är unika och trygghetsarbetet måste anpassas därefter. Det finns som bekant ingen ”quick fix”. Forskningen är tydlig och en-hetlig på denna punkt och därför har Friends beslutat att erbjuda alla skolor i Sverige en gratis kartläggningstjänst under 2012.

Det går att skapa en jämlik skola för alla. En skola där alla barn och unga har samma chans att lyckas, och lika möjligheter att skapa en god grund för sin egen framtid. Det första vi måste göra är att skapa en trygg skola utan mobbning, diskriminering och kränkningar. Jag är övertygad om att det är möjligt.

Lars Arrhenius generalsekreterare, Friends.”

Aftonbladet 2012-05-23:

“Lundsberg tror de står över lagen”

I oktober förra året gjorde Skolinspektionen en oanmäld inspektion av riksinternatskolan Lundsberg.

Det slutade med stenhård kritik och en polisanmälan.

- I de anmälningar vi har fått finns uppgifter om våld av en art som inte Skolinspektionen utreder. Därför polisanmälde vi, sa Carina Abréu, inspektör på Skolinspektionen, i samband med anmälan.

SVT:s Uppdrag granskning handlar i dag om Lundsberg. Fram träder bilden av en skyddad värld där adelns och överklassens värderingar ska överföras på nya generationer.

Den tidigare rektorn, Stefan Kristoffersen, jämför situation på elevhemmen med "Flugornas herre". Han slog bland annat larm till styrelsen om en elev som tvingats suga på en pojkes penis. Men styrelsen agerade inte. Istället slutade Kristoffersen.

I Uppdrag granskning berättade flera personer som själva utsatts för våld och övergrepp på skolan. Pennalismen är uppenbarligen satt i system genom invigningsritualer, bestraffningar och kamratuppfostran. Sexuella övergrepp från äldre pojkar mot yngre flickor verkar vara en del av kulturen. De yngsta eleverna kallas "tarmar" och förväntas lyda äldre elever i en stenhård hierarki.

Det kanske värsta är att de vuxna på skolan och styrelsen verkar vara fullt införstådda och accepterar det som sker. Samtidigt tystas det ner utåt.

Lundsbergs rektor Staffan Hörnberg anklagade innan programmet sändes Uppdrag granskning för att "medvetet och utstuderat för-

vränga".

Med samma attityd bemötte han Skolinspektionens kritik . Den var "onyanserad" och att komma på oanmäld inspektion var en "tvivelaktig" metod.

Statliga myndigheten Barn- och elevombudet har tagit upp ett fall med en elev som blivit allvarligt kränkt och misshandlad på Lundsberg. Utredningen resulterade i att skolan krävs på 178 400 kronor i skadestånd till eleven. Skolan vill inte betala, bland annat med hänvisning till att eleven ljuger. Detta verkar vara genomgående i skolans hantering av kränkningar, de skyller på offren.

Lundsberg tror sig uppenbarligen stå över lagen och vara förmer. De behöver inte följa de regler som gäller oss andra. Hittills har de fått rätt. Jan Björklund (FP) har profilerat sig på att ta kampen mot mobbning i skolan. Om han vill vara trovärdig i framtiden finns bara en sak att göra.

Vilken annan skola som helst hade fått stänga nu.

Anders Lindberg **“**

Del 4. 1 juni 2012: Myndigheter och organisationer om mobbning och diskriminering.

Från skolverket 21 maj 2012:

Skolverkets webbkarta.

Start
Webbkarta

Förskola & skola
Förskola
Fritidshem
Förskoleklass
Annan pedagogisk verksamhet
Grundskoleutbildning
Särskola
Gymnasieutbildning
Vuxenutbildning
Dansarutbildning
Fristående skolor
Utbildning utomlands
Funktionsnedsättning
Karta över utbildningssystemet
Inflytande och delaktighet
Studie- och yrkesvägledning
Skoladresser

Lagar & regler
Skollagen och andra lagar
Läroplaner
Förordningar
Examensmål / Programmål
Föreskrifter
SKOLFS
Allmänna råd
Juridisk vägledning

Kursplaner & betyg
Läroplaner, kursplaner och ämnesplaner
Betyg
Internationellt
Frågor och svar om betyg

Prov & bedömning
Nationella prov
Övrigt bedömningsstöd
Rapporter och film
Anpassning
Frågor och svar
Föräldrars utbildningsnivå betydelsefull visar nationella prov i årskurs 3
Kunskapsbedömning i skolan
Temp

Skolutveckling
Entreprenörskap
Forskning
Handledning för lärande
Hållbar utveckling
Hälsa
It i skolan
Kvalitetsarbete
Kultur i skolan
Nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutv.
Nyanlända barn och ungdomar

Skolans värdegrund
Demokrati som uppdrag
Allas lika värde
Jämställdhet
Miljö för lärande och utveckling
Kränkningar och diskriminering
Allmänna råd
Främja likabehandling
Värdegrund och likabehandling 7.5 hp
Mobbning
Stöd i arbetet
Länkar
Reportage
Kontakta oss
Skolbibliotek
Studie- och yrkesval
Ämnesutveckling

Fortbildning & bidrag
Bidrag
Förskolelyftet II
Lärarlegitimation
Lärarlyftet II
Rektorslyftet
Rektorsprogrammet
Mer fortbildning

Statistik & analys
Statistik
Analyser och utvärderingar
Läget i svenska skolväsendet
Internationella studier
Studier på gång...

Mobbning

De flesta grund- och gymnasieskolor bedriver ett aktivt arbete för att förhindra och förebygga mobbning. Uttrycket mobbning har en stark förankring i skolan, det är fenomen som diskuteras och som både elever och skolpersonal har en uppfattning om vad det innebär.

Forskningen om mobbningen visar samtidigt att det inte är ett helt entydigt begrepp. På några punkter råder dock stor enighet om hur feno-menet mobbning ska förstås. För det första finns alltid en för-övare, för det andra finns negativa handlingar och för det tredje finns ett offer.

Mobbning innebär att en person blir utsatt för kränkande behand-ling. Men en enstaka kränkande behandling innebär inte mobbning. Kränkningarna övergår i mobbning när de upprepas. På denna punkt är definitionen av mobbning vag, det finns inget accepterat kriterium för hur många kränkningar som ska förekomma och under vilken tids-period för att fenomenet ska kallas mobbning.

Mobbning tar sig många uttryck

Mobbning kan ta sig många olika uttryck; såsom utfrysning, vålds-handlingar, förödmjukelser, trakasserier, verbala hot, utpressning, ret-ningar, ryktesspridning, ofrivillig inlåsning och förstörelse av egen-dom. Ibland skiljer man även på aktiv mobbning kontra tyst mobbning (såsom utfrysning). En form av mobbning som tillkommit med den digitala teknikens utveckling är mobbning via nätet och mobilen (elaka sms, att bilder läggs ut på nätet mot en persons vilja).

I Sverige slog uttrycket mobbing - senare har stavningen mobbning blivit det vanliga - igenom 1969. Läkaren Peter-Paul Heinemann skrev om "mobbingen" på svenska skolgårdar: "Skolbarn leker mobb långt upp i puberteten, omedvetet, opåtalat och i stort sett accepterat som något ofrånkomligt."

Under 1980-talet blev uttrycket mobbning etablerat på skolorna. Medierna och många böcker, inte minst skönlitterära, tog upp frågan om mobbning.

Frågan framlyft sedan 1980-talet

Sedan mitten av 1980-talet - men framför allt under 1990- och 2000-talet - har mobbning lyfts fram i offentliga skolutredningar, läroplaner och lagtexter.

Under andra hälften av 1990-talet sammanlänkas mobbning med det juridiska begreppet kränkande behandling. Genom ett tillägg i skollagen 1993 blir den som verkar inom skolan skyldig att försöka förhindra att elever utsätts för kränkande behandling. 2006 trädde "likabehandlingslagen" i kraft, därmed höjdes kraven på skolornas arbete mot mobbning. Från och med 2009 behandlas kränkande behandling i skollagen och diskriminering i diskrimineringslagen.

Mobbning vanligast i högstadiet

I forskningsstudier förekommer varierande uppgifter om hur vanligt det är med mobbning. En förklaring kan vara att mobbning definieras på skilda sätt. "Attityder i skolan" - en undersökning som Skolverket genomförde senast 2009 - visar att trots att en överväldigande majoritet av eleverna trivs i skolan och känner sig trygga där finns det i alla årskurser och skolformer elever som upplever sig mobbade eller på andra sätt kränkta och illa behandlade.

6 procent av eleverna i årskurs 4–6, motsvarande ungefär 17 000 elever, känner sig mobbade av andra elever minst en gång i månaden. Av dessa känner sig hälften, 3 procent eller ungefär 8 600 elever, mobbade varje vecka. Mobbning är vanligare i årskurs 7-9 där 6 procent av eleverna känner sig mobbade eller trakasserade av andra elever jämfört med 2 procent i gymnasieskolan. Tillsammans motsvarar detta cirka 28 000 elever i Sverige. Sammanlagt upplever 4 procent av de äldre eleverna att de mobbas av andra elever. Andelen är oförändrad sedan 1993 även om andelssiffrorna varierat mellan 2 och 4 procent.
Senast granskad: 2011-03-21

Kränkningar och diskriminering

Alla barn och elever har rätt att utvecklas och lära i en trygg miljö och bemötas med respekt. Förskoleverksamhet, skolbarnomsorgen, skolan och vuxenutbildningen ska vara fria från diskriminering, trakasserier och kränkande behandling.

Bestämmelser i diskrimineringslagen och skollagen förbjuder diskriminering, trakasserier och kränkande behandling. De ställer också krav på att verksamheterna bedriver ett systematiskt arbete för att främja barns och elevers lika rättigheter och möjligheter, och att arbeta förebyggande mot trakasserier och kränkande behandling.

Förskolan och skolan är skyldig att agera snabbt när någon ur personalen får reda på att ett barn eller en elev känner sig utsatt för trakasserier eller kränkande behandling. Verksamheten måste utreda vad som hänt och vidta åtgärder för att förhindra fortsatta kränkningar. En nyhet i och med att nya skollagen trädde i kraft den 1 juli 2011 är att personalen också måste anmäla vad som hänt till förskolechef eller rektor, som i sin tur måste anmäla vidare till huvudmannen för verksamheten.

En elev som blivit diskriminerad, trakasserad eller utsatt för kränkande behandling kan anmäla det till Barn- och elevombudet eller Diskrimineringsombudsmannen. Om förskolan eller skolan gjort fel kan barnet eller eleven få rätt till skadestånd eller diskrimineringsersättning.

Varje förskola och skola ska beskriva sitt likabehandlingsarbete i en plan mot diskriminering och kränkande behandling som uppdateras varje år.

Skolverket ger nu ut nya allmänna råd i arbetet mot diskriminering och kränkande behandling:

Allmänna råd för arbetet mot diskriminering och kränkande behandling

Senast granskad: 2012-03-20

Allmänna råd om diskriminering och kränkningar

Ny lagstiftning, bättre kunskap och mer erfarenhet ligger till grund för Skolverkets allmänna råd för arbetet mot diskriminering och kränkningar. Det finns nu en ny anmälningsskyldighet och råden innehåller konkreta rekommendationer för hur skolor och huvudmän ska jobba förebyggande.

Skolverket ger ut allmänna råd som riktar sig till de verksamheter som regleras i skollagen. Ett allmänt råd är en rekommendation för hur huvudmän och skolor ska arbeta för att uppnå lagstiftningens krav. När det gäller området diskriminering och kränkande behandling utgår de allmänna råden från diskrimineringslagen och skollagen.

Den främsta förändringen i den lagstiftning som ligger till grund handlar om att personal som får reda på att ett barn eller en elev utsätts för trakasserier eller kränkande behandling ska anmäla detta till förskolechefen eller rektorn. Förskolechefen eller rektorn ska sedan i sin tur anmäla detta till huvudmannen.

Konkreta råd om förebyggande arbete

Ett av underlagen till Skolverkets allmänna råd är den utvärdering som myndigheten gjort om metoder mot mobbning. Där framkom vilka insatser som kan ha effekt mot mobbning och andra kränkningar. Det har gjort att de allmänna råden och de tillhörande kommentarerna nu är mer konkreta när det gäller det förebyggande arbetet.

För att förebygga trakasserier och kränkande behandling krävs till exempel en kartläggning av den egna organisationen och i vilka situationer eleverna känner sig otrygga. Genom en analys av kartläggningen kan skolan eller förskolan identifiera problem och risker i den egna verksamheten. Analysen av kartläggningen kan sedan ligga till grund för beslut om vilka insatser som behövs för att förebygga trakasserier och kränkande behandling.

Ett systematiskt arbetssätt

De allmänna råden framhåller också vikten av att arbeta systematiskt mot diskriminering och kränkande behandling. Varje skola ska ha en plan mot diskriminering och kränkande behandling som ger personalen tydliga riktlinjer för hur de ska agera om trakasserier eller kränkande behandling förekommer.

För frågor kontakta:
Annika Hjelm, undervisningsråd, 08-527 334 64
Senast granskad: 2012-03-20

Mer information om en pdf-publikation

Allmänna råd för arbetet mot diskriminering och kränkande behandling. http://www.skolverket.se/publikationer?id=2798
ISBN: 978-91-87115-32-5. Utgiven år: 2012 Antal sidor: 57
Rapporten i pdf format . [1173 KB]

De allmänna råden gäller för alla verksamheter som regleras i skollagen och vänder sig till huvudmän, förskolechefer, rektorer och övrig personal i verksamheterna. (Ersätter främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling).

De allmänna råden om arbetet mot diskriminering och kränkande behandling syftar till att stödja och synliggöra verksamheternas arbete med att främja barns och elevers lika rättigheter och möjligheter samt för att förstärka verksamheternas arbete mot diskriminering, trakasserier och kränkande behandling.

Sökord: Diskriminering, Kränkande behandling, Mobbning, Mobbningsprogram, Likabehandling, Likabehandlingsplan, Allmänna råd Ämnesord: Elevhälsa, Fristående skola, Förskoleverksamhet, Grundskola, Gymnasieskola, Kränkande behandling, Kvalitetsarbete, Lagar och regler, Styrdokument, Vuxenutbildning, Värdegrundsfrågor

Arbetet mot diskriminering och kränkande behandling (pdf 2798)

Förord

Dessa allmänna råd och kommentarer har tagits fram för att stödja och synliggöra arbetet med att främja barns och elevers lika rättigheter och möjligheter samt för att förstärka verksamheternas arbete mot diskriminering, trakasserier och kränkande behandling.

Anledningen till att Skolverket nu beslutar om nya allmänna råd på området är dels att lagstiftningen har ändrats, dels att det genom Skolverkets utvärdering av metoder mot mobbning har framkommit vilka insatser som kan ha effekt mot kränkningar och mobbning. Utöver detta visar Skolinspektionens och Diskrimineringsombudsmannens erfarenheter vad verksamheterna behöver förbättra för att främja barns och elevers lika rättigheter och möjligheter samt för att förebygga och åtgärda trakasserier och kränkande behandling.

Dessa allmänna råd ersätter Skolverkets allmänna råd om att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling (SKOLFS 2009:38). De allmänna råden är även publicerade i Statens skolverks författningssamling, SKOLFS 2012:10.

De allmänna råden och kommentarerna är framtagna efter samråd med Skolinspektionen, Diskrimineringsombudsmannen och Arbetsmiljöverket.

Anna Ekström Generaldirektör
Elin Brunell Jurist

Innehåll

Inledning 6
Diskriminering, trakasserier och kränkande behandling 8
1. Förbud mot diskriminering och kränkande behandling 13
2. Att främja barns och elevers lika rättigheter och möjligheter 17
3. Att förebygga trakasserier och kränkande behandling 22
4. Att upptäcka och anmäla trakasserier och kränkande behandling ..26
5. Att utreda och dokumentera uppgifter om trakasserier och kränkande behandling 31
6. Att åtgärda trakasserier och kränkande behandling 36
7. Planer mot diskriminering och kränkande behandling..... 39
Referenser 45
Bilaga 1. Definitioner och begrepp 47
Bilaga 2. Aktuella bestämmelser 49

Inledning

Vad de här allmänna råden handlar om

Det här materialet handlar om hur huvudmän, rektorer, förskolechefer och övrig personal bör arbeta för att metodiskt främja likabehandling samt för att förebygga och åtgärda trakasserier och kränkande behandling. Det handlar även om hur de bör arbeta för att leva upp till förbudet mot diskrimineringoch kränkande behandling.

Hur materialet är strukturerat

För att underlätta förståelsen av materialet finns inledningsvis en beskrivning av innebörden av diskriminering, trakasserier och kränkande behandling. Här beskrivs även hur de krav som ställs på verksamheterna hänger ihop.

Materialet är sedan indelat i avsnitten

1. Förbud mot diskriminering och kränkande behandling,
2. Att främja barns och elevers lika rättigheter och möjligheter,
3. Att förebygga trakasserier och kränkande behandling,
4. Att upptäcka och anmäla trakasserier och kränkande behandling,
5. Att utreda och dokumentera uppgifter om trakasserier och kränkande behandling,
6. Att åtgärda trakasserier och kränkande behandling, samt
7. Planer mot diskriminering och kränkande behandling.

Varje avsnitt är i sin tur indelat i följande delar.

Aktuella bestämmelser

Skolverkets allmänna råd utgår alltid från en eller flera bestämmelser. De här allmänna råden grundar sig på bestämmelser i skollagen (2010:800), diskrimineringslagen (2008:567) och förordningen (2006:1083) om barns och elevers deltagande i arbetet med planer mot diskriminering och kränkande behandling. De utgår även från bestämmelser i läroplanerna. Varje avsnitt i materialet inleds med de bestämmelser som avsnittets allmänna råd grundar sig på. En förteckning över bestämmelserna finns i sin helhet i bilagan.

Allmänna råd

Skolverkets allmänna råd är rekommendationer om hur personal och huvudmän kan eller bör handla för att uppfylla kraven i bestämmelserna. Allmänna råd syftar till att påverka utvecklingen i en viss riktning och till att främja en enhetlig rättstillämpning. Råden bör alltså följas om verksamheten inte handlar på ett annat sätt som gör att kraven i bestämmelserna uppfylls.

Kommentarer

Efter de allmänna råden följer kommentarer som syftar till att underlätta förståelsen av de allmänna råden och som ska ses som ett stöd i läsandet av och i arbetet med råden.

De verksamheter och yrkeskategorier som berörs

Dessa allmänna råd gäller för de verksamheter som regleras i skollagen dvs. förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, specialskola, sameskola, fritidshem, gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare. De gäller även för sådana särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet som bedrivs i stället för utbildning inom skolväsendet. För att underlätta läsandet används i det här materialet begreppet ”verksamheten” för samtliga nämnda skol- och verksamhetsformer.

De allmänna råden riktar sig till all personal i verksamheterna. En del allmänna råd gäller dock särskilt för rektorer och förskolechefer. De allmänna råden vänder sig även till huvudmännen för verksamheterna. Enligt 2 kap. 10 § skollagen får rektorn eller förskolechefen delegera vissa uppgifter åt en anställd eller uppdragstagare vid förskole- eller skolenheten. Även personer som har fått uppgifter på delegation från rektorn eller förskolechefen omfattas av de allmänna råd som vänder sig till dessa.

Diskriminering, trakasserier och kränkande behandling

Syftet är att skydda barn och elever mot kränkningar

Både diskrimineringslagen och 6 kapitlet i skollagen har till syfte att skydda barn och elever mot kränkningar av deras värdighet. Kränkningar av barns och elevers värdighet kan förekomma i form av diskriminering, trakasserier1 eller genom kränkande behandling.

Bestämmelser i diskrimineringslagen och skollagen förbjuder diskriminering och kränkande behandling. De ställer krav på att verksamheterna bedriver ett målinriktat arbete för att främja barns och elevers lika rättigheter och möjligheter samt för att förebygga och förhindra trakasserier och kränkande behandling.

Innebörden av diskriminering, trakasserier och kränkande behandling

De begrepp som används i de allmänna råden och kommentarerna kommer från både diskrimineringslagen och skollagen. Centrala begrepp definieras i bilaga 1. Det är viktigt att alla som arbetar i verksamheterna har kunskap om innebörden av begreppen för att förstå de allmänna råden samt för att kunna bedriva ett effektivt arbete mot diskriminering och kränkande behandling.

Diskriminering innebär att ett barn eller en elev missgynnas, direkt eller indirekt, av skäl som har samband med någon av diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder. Eftersom diskriminering handlar om missgynnande förutsätter det någon form av makt hos den som utför diskrimineringen. I verksamheterna är det huvudmannen eller personalen som kan göra sig skyldig till diskriminering. Barn och elever kan inte diskriminera varandra i juridisk bemärkelse.

Trakasserier är ett uppträdande som kränker någons värdighet och som har samband med någon av diskrimineringsgrunderna kön, könsöver-skridande identitet eller uttryck, etniskt tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder.2 Om någon ur personalen utsätter ett barn eller en elev för trakasserier benämns det diskriminering.

Kränkande behandling är ett uppträdande som, utan att vara diskriminering enligt diskrimineringslagen, kränker barns eller elevers värdighet.3

Trakasserier och kränkande behandling kan utföras av en eller flera personer och riktas mot en eller flera. De kan vara synliga och handfasta likaväl som dolda och subtila. De kan utföras inte bara direkt i verksamheten utan även via exempelvis telefon och internet. Trakasserier och kränkande behandling kan t.ex. uttryckas genom nedsättande tilltal, ryktesspridning, förlöjliganden eller fysisk våld. Kränkningarna kan även handla om att frysa ut eller hota någon. Kränkande behandling kan äga rum vid enstaka tillfällen eller vara systematiska och återkommande.

Mobbning är en form av kränkande behandling eller trakasserier som innebär en upprepad negativ handling när någon eller några medvetet och med avsikt tillfogar eller försöker tillfoga en annan skada eller obehag.4

De olika delarna i arbetet för likabehandling och mot kränkningar

Förbud mot diskriminering och kränkande behandling
Det är förbjudet för huvudmannen och personalen att diskriminera ett barn eller en elev. Huvudmannen eller personalen får inte heller utsätta ett barn eller en elev för kränkande behandling.

Om huvudmannen eller personalen bryter mot förbuden mot diskriminering och kränkande behandling, eller inte uppfyller skyldigheterna att utreda och vidta åtgärder mot trakasserier eller kränkande behandling, kan huvudmannen för verksamheten bli skyldig att betala diskrimineringsersättning eller skadestånd till den som kränkts.5

Krav på aktiva åtgärder

Lagstiftaren har ansett att det inte är tillräckligt att förbjuda diskriminering och kränkande behandling. Det behövs även aktiva åtgärder för att minska förekomsten av trakasserier och kränkande behandling. Detta innebär att huvudmannen åläggs att bedriva ett målinriktat arbete för att dels främja lika rättigheter och möjligheter, dels förebygga och förhindra trakasserieroch kränkande behandling.6 Det främjande arbetet handlar om att stärka de positiva förutsättningarna för lika-behandling i verksamheten och behöver inte utgå från identifierade problem i verksamheten. Det förebyggande arbetet tar sikte på att minimera risken för kränkningar och utgår från identifierade riskfak-torer. Både det främjande och det förebyggande arbetet ska anpassas till barnens och elevernas ålder och till den aktuella verksamheten. Det främjande och förebyggande arbetet ska beskrivas i verksamhetens plan mot diskriminering och kränkande behandling. 7 Huvudmannen kan bli skyldig att betala skadestånd eller vite om en enskild verksam-het saknar en sådan plan eller om planen inte lever upp till skollagens och diskrimineringslagens krav.

Om verksamheten inte arbetar med att förebygga trakasserier eller inte upprättar en likabehandlingsplan kan huvudmannen enligt diskrimineringslagen, vid vite föreläggas att göra detta.8 Om verksamheten inte arbetar med att förebygga kränkande behandling eller inte upprättar en plan mot kränkande behandling kan huvudmannen, enligt skollagen, bli skadeståndsskyldig till barnet eller eleven.9

Krav på att utreda och åtgärda kränkningar

Om trakasserier eller andra kränkningar äger rum i eller i samband med verksamheten är huvudmannen skyldig att skyndsamt utreda det inträffade och i förekommande fall vidta åtgärder för att få kränkningarna att upphöra. Vad gäller begreppet i samband med framgår av förarbetena att verksamhetens ansvar får anses sträcka sig till vad som händer på väg till och från den aktuella verksamheten.10 Som exempel nämns en färd i en skolbuss, även om skolan naturligtvis inte kan ha någon övervakning vid sådana transpor-ter. Däremot kan man inte begära att verksamhetens personal ska in-gripa mot kränkningar i andra sammanhang, såvida dessa inte har nära samband med vad som förekommit verksamheten.

De olika delarna av arbetet mot diskriminering, trakasserier och kränkande behandling kan beskrivas som i figuren på sidan 12.

Tillsyn

Skolinspektionen har tillsammans med Barn- och elevombudet tillsyn över att bestämmelserna i 6 kapitlet i skollagen följs. Barn- och elevombudet kan under vissa förutsättningar föra talan om skadestånd för ett enskilt barn eller en enskild elev om bestämmelserna i 6 kap. skollagen inte har följts. När det gäller dessa bestämmelser i skollagen har Skolinspektionen och Barn- och elevombudet även tillsynen över enskilt bedrivna förskolor. Diskrimineringsombudsmannen har tillsynen över att bestämmelserna i diskrimineringslagen följs.

1. Diskrimineringslagen innehåller även ett förbud mot sexuella trakasserier. I det här materialet omfattar begreppet trakasserier även begreppet sexuella trakasserier. För definitioner se bilaga 1.

2. 1 kap. 4 § diskrimineringslagen.

3. 6 kap. 3 § skollagen.

4. Begreppet mobbning används i några av kommentarerna i detta material men förekommer inte längre i författningarna. Eftersom Skolverkets utvärdering av metoder mot mobbning handlade om mobbning förekommer begreppet ändå i det här materialet.

5. 5 kap. 1 § diskrimineringslagen och 6 kap. 12 § skollagen.

6. Av bestämmel-serna framgår att man ska förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för trakasserier och kränkande behandling. I den här skriften omfattar begreppet förebygga även begreppet förhindra.

7. Enligt 3 kap. 16 § diskrimineringslagen ska utbildningsanordnaren upprätta en likabehandlingsplan. Enligt 6 kap. 8 § skollagen ska huvudmannen upprätta en *plan mot kränkande behandling*. I det här materialet har vi, eftersamråd med Skolinspektionen och Diskrimine-ringsombudsmannen, valt att skriva om dessa som en plan: Plan mot diskriminering och kränkande behandling, se avsnitt 7. Detta begrepp används även i förordningen (2006:1083) om barns och elevers deltagande i arbetet med planermot diskriminering och kränkande behandling.

8. 4 kap. 5 § diskrimineringslagen. Med ”vite” avses en summa pengar som – om bestämmelserna inte följs – kan komma att dömas ut av domstol.

9. 6 kap. 12 § skollagen.

10. Prop 2005/06:38 sid 142.

1. Förbud mot diskriminering och kränkande behandling

AKTUELLA BESTÄMMELSER

De allmänna råden utgår från följande bestämmelser:

Enligt 2 kap. 5 § diskrimineringslagen får den som bedriver verksamhet inte diskriminera något barn eller någon elev som söker till eller deltar i verksamheten. Anställda och uppdragstagare i verksamheten ska likställas med utbildningsanordnaren när de handlar inom ramen för anställningen eller uppdraget. Enligt 6 kap. 9 § skollagen får huvudmannen eller personalen inte utsätta ett barn eller en elev för kränkande behandling. Enligt läroplanen för förskolan ska inget barn i förskolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning hos någon anhörig eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling.11

Enligt läroplanerna för grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, förskoleklassen och fritidshemmet ska alla som arbetar i skolan aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper.12

Enligt läroplanen för gymnasieskolan ska alla som arbetar i skolan uppmärksamma och vidta nödvändiga åtgärder för att motverka, förebygga och förhindra alla former av diskriminering, trakasserier och kränkande behandling.13

ALLMÄNNA RÅD

1. Huvudmannen bör se till att varje verksamhet regelbundet kartlägger och analyserar sin organisation och sina arbetssätt för att försäkra sig om att det inte finns något som leder till eller riskerar att leda till

diskriminering eller kränkande behandling.
2. Rektorn eller förskolechefen samt den övriga personalen bör vara särskilt uppmärksamma på om något barn eller elev utsätts för diskriminering eller kränkande behandling av personal i verksamheten.
3. Huvudmannen bör se till att det finns rutiner för hur man ska utreda, åtgärda och dokumentera om någon i personalen misstänks för att ha utsatt ett barn eller en elev för diskriminering eller kränkande behandling.

KOMMENTARER

En kartläggning och analys av verksamheten (punkten 1) Ett sätt att motverka diskriminering och kränkande behandling är att återkommande kartlägga förhållandena i den egna verksamheten.14 Det är viktigt att kartläggningen uppmärksammar de olika diskrimineringsgrunderna, men även de olika formerna av diskriminering dvs. direkt diskriminering, indirekt diskriminering, trakasserier, sexuella trakasserier och repressalier.15

En kartläggning kan bland annat innebära att se över om verksamheten genom sin organisation, regler, gruppindelningar, rutiner, schemaläggning och andra inslag leder till att barn och elever blir diskriminerade eller utsätts för kränkande behandling. Det är viktigt att kartläggningen återspeglar förhållanden på enhetsnivå men det kan även finnas inslag på huvudmannanivå som kan leda till diskriminering eller kränkande behandling. Huvudmannen kan utse exempelvis rektorn eller förskolechefen att ansvara för kartläggningen på enhetsnivå.

Situationer som kan innehålla diskriminerande inslag kan till exempel vara urval och indelning på grund av kön eller etnisk tillhörighet till grupper eller vid val av idrottsaktivitet. Det kan även handla om regler för huvudbonad eller att enbart heterosexuella par får gå på skolbalen. Vidare kan det gälla hur placering i klassrummet eller i andra lokaler ger goda förutsättningar för elever med funktionsnedsättning eller hur elever
med funktionsnedsättningar kan ta sig mellan olika klassrum.

Ett sätt att i personalgruppen synliggöra diskriminering och kränkande behandlig är att föra diskussioner om exempelvis gränserna mellan befogade tillrättavisningar och kränkande behandling, hur man kan hantera situationer som upplevs som svåra eller hotfulla, hur man som personal reagerar när man upplever sig provocerad eller kränkt och i vilka situationer man ska hämta hjälp för att undvika att utsätta barn eller elever för kränkningar.

För att barn och elever inte ska utsättas för diskriminering eller kränkande behandling är det viktigt att huvudmannen förvissar sig om att alla i verksamheterna känner till vad som utgör diskriminering och kränkande behandling.

Om ett barn eller en elev upplever sig kränkt av någon i personalen (punkten 2)

Barn eller elever som upplever sig diskriminerade eller på annat sätt kränkta av personal är i en särskilt utsatt situation eftersom de befinner sig i beroendeställning och det är viktigt att barnet eller eleven har kanaler för förtroendefulla samtal med någon i personalgruppen. Det är också viktigt att barn, elever och deras vårdnadshavare har kännedom om vem de ska vända sig till om de anser att huvudmannen eller någon i personalen utsätter någon för diskriminering eller kränkande behandling. Om någon ur personalen utsätter ett barn eller en elev för trakasserier är det diskriminering och omfattas därför av diskrimineringsförbudet.

Rutiner om hur man ska utreda (punkten 3)

Det kan vara lämpligt att rektorn eller förskolechefen eller någon med motsvarande ledningsfunktion ansvarar för en utredning. Det är

viktigt att se till att den som leder utredningen inte riskerar att hamna i en lojalitetskonflikt gentemot den som misstänks för att ha utsatt barnet eller eleven för trakasserier eller kränkande behandling.16 Detta kan bli fallet om en kollega utreder en annan kollega. Det är också viktigt att alla inblandande känner till vem som utreder ärendet.

Om rektorn eller förskolechefen misstänks för att ha utsatt ett barn eller en elev för trakasserier eller kränkande behandling är det viktigt att den som utreder inte är i en beroendeställning till rektorn eller förskolechefen. Därför kan det vara lämpligt att detta hanteras av någon som huvudmannen utser.

Verksamheten måste se till att barnen, eleverna och deras vårdnadshavare känner till de rutiner som gäller om ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för diskriminering eller kränkande behandling av någon i personalen. Rutinerna bör finnas med i planen mot diskriminering och kränkande behandling, se avsnitt 7.

11. Förordningen (SKOLFS 1998:16) om läroplan för förskolan, avsnitt 1.

12. Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, förordningen (SKOLFS 2010:255) om läroplan för grundsärskolan, förordningen (SKOLFS 2010: 250) om läroplan för specialskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall, förordningen (SKOLFS 2010:251) om läroplan för sameskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall, avsnitt 2.1.

13. Förordningen (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan, avsnitt 2.2.

14. Kartläggningarna och analysen av vad som framkommer i dessa kan ingå i det förebyggande arbete som beskrivs i avsnitt 3.

15. I bilagan finns en beskrivning av de olika formerna av diskriminering.

16. Se även 11 och 12 §§ förvaltningslagen (1986:223) om bestämmelser om jäv.

2. Att främja barns och elevers lika rättigheter och möjligheter

AKTUELLA BESTÄMMELSER

De allmänna råden utgår från följande bestämmelser:

Enligt 3 kap. 14 § diskrimineringslagen ska huvudmannen bedriva ett målinriktat arbete för att aktivt främja lika rättigheter och möjligheter för de barn eller elever som deltar i eller söker till verksamheten, oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder eller sexuell läggning.

Enligt 6 kap. 6 § skollagen ska huvudmannen även se till att det inom ramen för varje särskild verksamhet bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av barn och elever.

Enligt läroplanen för gymnasieskolan ska alla som arbetar i skolan aktivt främja likabehandling av grupper och individer.17

ALLMÄNNA RÅD

Det främjande arbetet bör

1. bedrivas systematiskt och långsiktigt, rikta sig till alla samt vara en del i det vardagliga arbetet,
2. baseras på kunskap om hur diskriminering, trakasserier och kränkande behandling uppstår och vilka faktorer som skapar en trygg miljö där alla barn och elever blir respekterade som de är,
3. omfatta kompetensutveckling för personalen för att vid behov öka medvetenheten och kunskapen om diskriminering, trakasserier och kränkande behandling,
4. innebära att personalen ges tid att diskutera egna normer och attityder samt sådana som genomsyrar den pedagogiska verksamheten, samt
5. omfatta möjligheter för barn och elever att återkommande diskutera normer, attityder och hur goda relationer kan vårdas.

KOMMENTARER

Ett systematiskt arbete och en del i det vardagliga arbetet (punkten 1)

Utbildningen ska enligt skollagen och läroplanerna utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter. Det främjande arbetet ska vara en del av verksamhetens kontinuerliga värdegrundsarbete och ska syfta till att förankra respekten för alla människors lika värde samt att bidra till en skolmiljö där alla barn och elever känner sig trygga och utvecklas. Det främjande arbetet ska omfatta diskrimineringsgrunderna kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder eller sexuellläggning. Lärarna har även inom ramen för sin ämnesundervisning ett viktigt främjandeuppdrag.

Arbetet med att främja lika rättigheter och möjligheter riktar sig till alla och ska genomföras utan att det föranleds av något särskilt problem. Det är en av verksamhetens fortgående uppgifter och kan därför inte drivas enbart som ett enskilt projekt, under särskilda lektioner eller bestå av enstaka tillfälliga insatser. Gemensamma och väl förankrade rutiner och förhållningssätt som omfattar all personal främjar likabehandling och leder till en god miljö i verksamheten.18

Arbetet med att främja likabehandling och förebygga trakasserier och kränkande behandling är en del av det systematiska kvalitetsarbetet som ska prägla arbetet i verksamheterna. För att arbetet ska bli systematiskt är det viktigt att sätta upp utvärderingsbara mål för det främjande arbetet.

Ett arbete som baseras på kunskap (punkten 2)

Ett gott förskole- och skolklimat innebär bland annat ett klimat som präglas av förtroendefulla och öppna relationer mellan personalen och barnen eller eleverna. Tillit och förtroende har betydelse för om personalen får kännedom om problematiska företeelser som pågår bland barn och elever. Brottsförebyggande rådet (BRÅ) framhåller i sin rapport Grövre våld i skolan betydelsen av att samtliga elever har en tillitsfull relation till åtminstone någon som arbetar i skolan. BRÅ menar även att rigida och straffinriktade åtgärdssystem försvårar möjligheterna att skapa en miljö där elever har en känslomässig anknytning till skolan och att de stärker barriärerna till den viktiga kommunikationen mellan elever och personal.19

En annan förutsättning för ett gott skolklimat och för ett effektivt arbete mot trakasserier och kränkande behandling är en stabil organisation. Enligt Skolverket utvärdering av metoder mot mobbning kännetecknades skolor med en låg förekomst av kränkningar av stabilitet vad gällde rutiner, organisation och personalsammansättning. Likaså kännetecknades de av en samarbetande kultur. På skolor med hög förekomst av kränkningar rådde omvända förhållanden.20

Skolverkets utvärdering visade att på de skolor där eleverna var delaktiga i aktiviteter som syftade till att skapa en god atmosfär förekom färre kränkningar. Av utvärderingen framgick dock även att det inte var tillräckligt att genomföra dessa aktiviteter vid enstaka tillfällen. På de skolor där kränkningarna var färre var elevernas delaktighet en del av en medveten strategi som innebar att de, med stöd av och i samarbete med vuxna på skolan, fick ett visst ansvar för olika aktiviteter. Det handlade till exempel om elevers ansvar för elevcaféer eller gemensamma aktiviteter i klassen. Av utvärderingen framgick även att mobbning minskade om det fanns ordningsregler som tagits fram i samarbete mellan lärare och elever.21 En framgångsfaktor var även att det fanns en samsyn bland all personal om vilka konsekvenser det skulle bli om reglerna inte följdes och att konsekvenserna även var kända av eleverna.22

En insats som, enligt utvärderingen, riskerar att leda till ökad förekomst av mobbning är att schemalägga lektioner varje vecka för alla klasser för att utveckla elevers sociala kompetens och empati samt för att stärka skolans värdegrundsarbete. Vid dessa lektioner genomförs ofta övningar som utgår från färdiga manualer, som inte tar hänsyn till förutsättningarna vid den specifika skolan. De återkommande lektionerna, med tillhörande övningar, upplevdes av såväl lärare som elever som artificiella och långt ifrån elevernas vardag. Budskapet tenderade därmed att förlöjligas.23 Av anmälningar till Skolinspektionen framgår även att elever anser sig ha blivit utsatta för kränkningar i samband med den här typen av övningar.

Kompetensutveckling för personalen (punkten 3)

Enligt skollagen ska huvudmannen se till att personalen vid förskole- och skolenheterna ges möjlighet till kompetensutveckling och att förskollärare,

lärare och annan personal vid enheterna har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för skolväsendet.24 Förskolechefen och rektorn har i sin tur ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter.25 Skolverkets utvärdering visar att när flertalet av verksamhetens personal får utbildning som ökar deras förståelse för mekanismerna kring kränkningar och mobbning minskar dessa problem. Att främja likabehandling handlar också om att personalen skaffar sig kunskaper kring varje specifik diskrimineringsgrund och om vad som utgör trakasserier och kränkande behandling. Det främjande arbetet ska omfatta diskrimineringsgrunderna kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder och sexuell läggning. Inget hindrar dock att verksamheterna även arbetar med diskrimineringsgrunderna ålder samt könsöverskridande identitet och uttryck.

Tid för att samtala om normer och attityder (punkten 4)

Det förekommer att personal accepterar att barn och elever återkommande utsätts för kränkande behandling genom att man bagatelliserar eller normaliserar händelser som för de enskilda upplevs som kränkande. Det sker ibland med hänvisning till att den utsatte beter sig avvikande eller att det är fråga om en konflikt. Det är viktigt att personalen gemensamt analyserar om det kan finnas den typen av ouppmärksammade problem på enheten.26

För att personalen ska utveckla sin förmåga att uppmärksamma diskriminering och kränkande behandling är det viktigt att de får tillfälle att samtala om alla diskrimineringsgrunderna och diskutera dessa i förhållande till sina normer och värderingar med utgångspunkt i de situationer som de ställs inför i verksamheterna. Attityder och föreställningar, uttalade eller outtalade, om vad som är att betrakta som normalt eller onormalt ligger ofta bakom kränkningar och diskriminering av barn och elever i verksamheten.27 Ett sätt att hantera detta kan vara att personalgruppen återkommande reflekterar över och synliggör både egna normer och attityder samt sådana som genomsyrar den pedagogiska verksamheten.

Diskussioner med barnen och eleverna (punkten 5)

För att minska förekomsten av kränkningar är det viktigt att också diskutera dessa frågor med barnen och eleverna. Det är viktigt att analysera vad trygghet, jämlikhet, jämställdhet och rättvisa innebär för barnen och eleverna.

Barn och elever ska delta i det främjande arbetet.28 För attöka möjligheterna för barn och elever att ha inflytande och vara delaktiga måste de ha kunskap om såväl sina rättigheter som sina skyldigheter.

17. Förordningen (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan, avsnitt 2.2.
18. Lödding, B. & Vibe, N. (2010) ”Hvis noen forteller om mobbing...”, Oslo: Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NITU), Rapport 48/2010.
19. BRÅ, Grövre våld i skolan, Rapport 2009:6, sid 50-51. Av rapporten framgår även att tillitsfulla relationer kan ha avgörande betydelse för att information om planerade våldsdåd kommer till personalens kännedom och därmed kan avvärjas.
20. Utvärdering av metoder mot mobbning, rapport 353, Skolverket, 2011. Utgångspunkten för utvärderingen var mobbning, dvs. kränkningar som är medvetet utförda och pågår över tid. Man har alltså inte sett till sådana kränkningar som sker vid enstaka tillfällen. Slutsatserna från utvärderingen handlar således om vilka insatser som kan minska eller öka förekomsten av mobbning.
21. Utvärdering av metoder mot mobbning.
22. Utvärdering av metoder mot mobbning.
23. Utvärdering av metoder mot mobbning.
24. 2 kap. 34 § skollagen.
25. Detta framgår av läroplanerna.
26. Skolors arbete vid trakasserier och kränkande behandling, Skolinspektionens rapport 2010:1.
27. Diskriminerad, trakasserad, kränkt? Barns, elevers och studerandes uppfattningar om diskriminering och trakasserier, rapport 326, Skolverket 2009.
28. Förordningen (2006:1083) om barns och elevers deltagande i arbetet med planer mot diskriminering och kränkande behandling.

3. Att förebygga trakasserier och kränkande behandling

AKTUELLA BESTÄMMELSER

De allmänna råden utgår från följande bestämmelser:

Enligt 3 kap. 15 § diskrimineringslagen ska huvudmannen vidta åtgärder för att förebygga och förhindra att något barn eller någon elev som deltar i eller söker till verksamheten utsätts för trakasserier som har samband med kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder eller sexuell läggning eller för sexuella trakasserier.

Enligt 6 kap. 7 § skollagen ska huvudmannen även se till att det genomförs åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling.

Enligt läroplanen för förskolan har förskolechefen, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att upprätta, genomföra, följa upp och utvärdera förskolans handlingsprogram för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling, såsom mobbning och rasistiska beteenden bland barn och anställda.29

Enligt läroplanerna för grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, förskoleklassen och fritidshemmet ska läraren uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av diskriminering och kränkande behandling.30

Enligt läroplanen för gymnasieskolan ska alla som arbetar i skolan uppmärksamma och vidta nödvändiga åtgärder för att motverka, förebygga och förhindra alla former av diskriminering, trakasserier och kränkande behandling.31

Enligt läroplanen för de frivilliga skolformerna ska läraren uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidtanödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling.32

ALLMÄNNA RÅD

I det förebyggande arbetet bör ingå att

1. regelbundet kartlägga barnens och elevernas trygghet och trivsel samt deras uppfattning om förekomsten av diskriminering, trakasserier och kränkande behandling,
2. analysera kartläggningen för att identifiera risker för diskriminering, trakasserier och kränkande behandling,
3. i samband med analysen även utvärdera tidigare insatser för att förebygga diskriminering, trakasserier eller kränkande behandling,
4. utifrån de identifierade riskerna formulera konkreta och uppföljningsbara mål för arbetet,
5. planera vilka insatser som ska genomföras under året för att nå målen och hur dessa ska följas upp och bestämma vem som ansvarar för respektive insats, samt
6. se till att eleverna är delaktiga i kartläggningen och i analysen av resultaten och när man avgör vilka insatser som ska sättas in.

KOMMENTARER

En regelbunden kartläggning (punkten 1)

För att ha effekt är det viktigt att det förebyggande arbetet bedrivs systematiskt. Ett första steg är att kartlägga risken för diskriminering och kränkande behandling från förskolans eller skolans sida, såsom det beskrivs i avsnitt 1 om förbudet mot diskriminering och kränkande behandling.

I det förebyggande arbetet är det även viktigt att kartlägga hur barnen och eleverna uppfattar sin situation. EnligtSkolverkets utvärdering av metoder mot mobbning minskar kränkningar och mobbning när verksamheterna har som rutin att kartlägga elevernas situation och använder resultatet för att utveckla och justera insatserna i det förebyggande arbetet. Kartläggningen ska leda till att verksamheten får förståelse för problemen, dvs. varför och i vilka sammanhang kränkningarna uppstår samt hur de tar sig uttryck, så att verksamheten

kan sätta in relevanta insatser.

En kartläggning av barnens och elevernas trygghet och om de anser att det förekommer diskriminering, trakasserier eller kränkningar i verksamheten kan bland annat ske genom olika former av organiserade samtal med barnen och eleverna eller med personal i verksamheten. Kartläggningen kan även genomföras genom exempelvis enkätundersökningar, samtal i grupper och så kallade ”trygghetsvandringar”. Det kan också vara bra att involvera skolans elevskyddsombud i arbetet.33 Även föräldrars synpunkter och iakttagelser kan vara en del av kartläggningen.

Det är viktigt att föra en dialog med barnen och eleverna om hur kartläggningen bör utformas för att ge en rättvisande bild av verksamheten. Vid kartläggningen är det viktigt att vara medveten om att kränkningar även kan äga rum i klassrummet eller i andra situationer när personal är närvarande. Kartläggningen kan till exempel omfatta platser, situationer och särskilda delar av verksamheten där barn och elever känner sig otrygga. Kartläggningen kan också omfatta attityder kopplade till diskrimineringsgrunderna som exempelvis rasism, islamofobi och homofobi. Det finns en koppling mellan graden av intolerans hos elever och deras delaktighet i olika former av kränkningar riktade mot någon på grund av dennes etniska tillhörighet eller sexuella läggning.34

Även personalens egna iakttagelser kan vara underlag i kartläggningen. Personal på förskolan kan t.ex. notera att det i vissa situationer, exempelvis i övergångarna mellan olika aktiviteter, ofta uppstår konflikter. Då kan personalen välja att arbeta med barnen med de situationerna, t.ex. då barnen går in från utelek, från lek till lunch eller från vila till lek.

Den dokumentation som upprättas i samband med enskilda fall av kränkningar kan också utgöra underlag vid kartläggningen. De enskilda fallen kan visa sig vara delar av återkommande likartade händelser eller visa sig hänga ihop med verksamhetens organisation.

Analysera resultatet av kartläggningen (punkten 2)

Nästa steg är att analysera resultaten av kartläggningen för att identi-fiera risker som innebär eller kan leda till att barn eller elever utsätts för diskriminering, trakasserier eller kränkande behandling. Av kart-läggningen kan det framgå att barnen och eleverna uppfattar vissa platser som otrygga eller att de upplever att de själva eller andra kränks i vissa situationer. Analysen handlar om dra slutsatser om varför barnen eller eleverna känner så. Om det i kartläggningen exempelvis framkommer att elever känner sig otrygga i omklädningsrummen på skolan måste man analysera varför det är så.

Sätt upp konkreta och uppföljningsbara mål och planera insatser (punkterna 4 och 5)

För att förebygga trakasserier och kränkningar är det viktigt att, med utgångspunkt i analysen, sätta upp konkreta och uppföljningsbara mål, dvs. formulera vad man vill ändra på och uppnå för att komma till rätta med de problem och risker som man har identifierat. Först därefter kan man planera vilka insatser som ska sättas in för att nå målen. Beroende på vilka problem man har identifierat kan det finnas anledning att i vissa fall inrikta det förebyggande arbetet enbart på vissa grupper, medan andra insatser gäller hela verksamheten.

Ett mål kan t.ex. vara att eleverna alltid ska känna sig trygga i omklädningsrummet. En insats kan då vara att någon ur personalen alltid ska vara med i omklädningsrummet. En annan insats kan vara att förskolebarn som har lätt att ta till våld fåröva på att turas om, vänta och tala med varandra.

Barnens och elevernas delaktighet (punkten 6)

Barnens och elevernas ålder påverkar både hur det förebyggande arbetet kan genomföras samt hur mycket inflytande de ska ha över arbetet.

29. Förordningen (SKOLFS 1998:16) om läroplan för förskolan, avsnitt 2.7.
30. Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, förordningen (SKOLFS 2010:255) om läroplan för grundsärskolan, förordningen (SKOLFS 2010: 250) om läroplan för specialskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall, förordningen (SKOLFS 2010:251) om läroplan för sameskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall, avsnitt 2.1.
31. Förordningen (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan, avsnitt 2.2.
32. Förordningen (SKOLFS 1994:2) om 1994 års läroplan för de frivilliga skolformerna, avsnitt 2.2.
33. Från årskurs sju i grundskolan ska eleverna ges tillfälle att utse elevskyddsombud som representerar eleverna i arbetsmiljöarbetet. De yngre eleverna har rätt att delta i arbetsmiljöarbetet efter ålder, mognad och förutsättningar.
34. Intoleransrapporten (2004), Forum för levande historia.

4. Att upptäcka och anmäla trakasserier och kränkande behandling

AKTUELLA BESTÄMMELSER

De allmänna råden utgår från följande bestämmelse:

Enligt 6 kap. 10 § skollagen är en lärare, förskollärare eller annan personal som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för trakasserier eller kränkande behandling i samband med verksamheten skyldig att anmäla detta till förskolechefen eller rektorn. En förskolechef eller rektor som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling är skyldig att anmäla detta till huvudmannen. Anmälningsskyldigheten gäller på motsvarande sätt om ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för trakasserier eller sexuella trakasserier på sätt som avses i diskrimineringslagen (2008:567). För verksamhet som avses i 25 kap. skollagen (annan pedagogisk verksamhet)och för fritidshem som inte är integrerade med en skolenhet eller förskoleenhet ska huvudmannen utse vem personalen ska anmäla till.

Enligt läroplanen för förskolan ska inget barn i förskolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning hos någon anhörig eller funktions-nedsättning eller för annan kränkande behandling.35

Enligt läroplanerna för grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, förskoleklassen och fritidshemmet ska läraren uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av diskriminering och kränkande behandling.36

Enligt läroplanen för gymnasieskolan framgår att alla somarbetar i skolan ska uppmärksamma och vidta nödvändiga åtgärder för att

motverka, förebygga och förhindra alla former av diskriminering, trakasserier och kränkande behandling.37

Enligt läroplanen för de frivilliga skolformerna ska läraren uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling.38

ALLMÄNNA RÅD

1. Personalen bör ha god uppsikt över de utrymmen och platser där barn och elever befinner sig för att kunna upptäcka trakasserier och kränkande behandling.
2. Huvudmannen bör ha system och upprätta rutiner för hur en anmälan om trakasserier eller kränkande behandling ska göras så att den kommer såväl rektorn eller förskolechefen som huvudmannen till del.
3. Barn och elever samt deras vårdnadshavare bör få information om hur de ska rapportera när ett barn eller en elev upplever eller får kännedom om diskriminering, trakasserier eller kränkande behandling.

KOMMENTARER

Skapa förutsättningar att upptäcka trakasserier och kränkande behandling (punkten 1)

Genom de kontinuerliga kartläggningarna får ledningen och personalen kunskap om den generella situationen i verksamheten. Även personalens egna observationer av barnens och elevernas beteende är viktiga, likaväl som andra signaler om att något inte står rätt till. Barnens och elevernas egna berättelser, som antingen formuleras av dem själva eller genom deras vårdnadshavare måste tas på allvar. Andra signaler på utsatthet kan vara återkommande frånvaro eller att barnet eller eleven själv kränker andra.

Det är viktigt att personalen har uppsikt över de utrymmen där barnen och eleverna befinner sig. Då kan de på ett tidigt stadium upptäcka kränkningar och ingripa. Rektorn eller förskolechefen kan bidra till detta genom att ge personalen förutsättningar att ha uppsikt genom att exempelvis anpassa schema och rastvaktssystem. Skolverkets utvärdering visade att kränkningarna minskade om det fanns ett väl utvecklat rastvaktsystem som är schemalagt och baserat på kartläggning av platser som upplevs som farliga och där det finns personalsom har till uppgift att vistas hos eleverna och ordna särskilda aktiviteter för dem. 39

Av förarbetena framgår att det i skolans skyldighet att förhindra och utreda kränkningar ligger en skyldighet för personalen att vara uppmärksam på den jargong och det beteendemönster som råder mellan eleverna och att se till att miljön på skolan inte inbjuder till sådana missförhållanden.40 I en dom framgår att det inte är rimligt att personalen genom att undvika att tolka signaler kan förhålla sig ovetande om vad som pågår mellan elever påen skola. Personalen kan inte heller låta bli att utreda en elev som uppges vara ensam med hänvisning till att eleven självmant väljer att inte ingå i kamratgemenskapen. Eleven ska inte heller behöva förtydliga sin upplevelse för att den som kränker ska förstå hurdet uppfattas.41

Ha system och upprätta rutiner för anmälningar (punkten 2)

Så snart huvudmännen eller någon ur personalen får signaler om att ett barn eller en elev känner sig kränkt måste de agera.Huvudmannen ska alltid informeras när rektorn eller förskolechefen får kännedom om att ett barn eller en elev känner sig utsatt för trakasserier eller kränkande behandling. Det gäller alla kränkningar eller misstänkta kränkningar. För att huvudmannen ska vara informerad och kunna följa och bedöma utvecklingen i varje enskilt fall av uppgivna trakasserier eller kränkande behandling är det viktigt att det finns fungerande system för rapportering och kommunikation om detta mellan enheten och huvudmannen. I de fall huvudmannen väljer att upprätta gemensamma data-

baser för ärendehantering är det viktigt att beakta bestämmelserna om offentlighet och sekretess samt om behandling av personuppgifter. För annan pedagogisk verksamhet och för fritidshem som inte är integrerade med en skolenhet eller förskoleenhet, finns det inte någon rektor eller förskolechef. Då ska huvudmannen istället utse vem personalen ska anmäla till.

Skolinspektionen har gjort bedömningen att ett förfarande med anmälningar till huvudmannen månadsvis eller ännu mer sällan innebär att det dröjer alltför lång tid innan huvudmannen får information och kan agera.42 Rektorn och förskolechefens anmälningsskyldighet är direkt kopplad till huvudmannens skyldighet att skyndsamt utreda omständigheterna och därför behöver även anmälan till rektorn och huvudmannen ske skyndsamt.43

Huvudmannen har det yttersta ansvaret för arbetet mot kränkningar i verksamheterna och kan om man har ändamålsenliga och effektiva system uppmärksamma och rikta resurser till verksamheter där det finns problem.

Det är viktigt att all personal känner till hur ett ärende om trakasserier och kränkande behandling ska hanteras. Huvudmannen ansvarar för att det finns ändamålsenliga rutiner för ansvar, rapportering, hantering och dokumentation. Anmälningsskyldigheten omfattar alla händelser där ett barn eller en elev upplever sig ha blivit utsatt för trakasserier eller kränkande behandling. Det ska med andra ord inte göras någon värdering av hur allvarligt en händelse är innan den anmäls till förskolechefen eller rektorn respektive huvudmannen.44

Anmälningsskyldigheten gäller även om ett barn eller en elev upplever sig utsatt för trakasserier eller kränkande behandling av någon i personalen.45

Barn, elever och vårdnadshavare bör få information om hur man anmäler (punkten 3)

För att barn och elever samt deras vårdnadshavare ska veta hur de ska agera om någon utsätts för trakasserier eller kränkande behandling är det viktigt de får information om vart de kan vända sig och om hur verksamheten kommer att hantera ärendet. Rutiner för detta bör framgå av planen mot diskriminering och kränkande behandling, se avsnitt 7.

Barns och elevers benägenhet att berätta om problem ökar om de har förtroendefulla relationer med personalen på skolan och om det finns en öppenhet där den som berättar inte riskerar att betraktas som en tjallare. Det kan också vara betydelsefullt för elever att anonymt kunna berätta om kränkningar eller hot.46

Det kan även vara värdefullt om barnen, eleverna och vårdnadshavarna känner till vad som kommer att ske med den eller de som har utsatt någon för trakasserier eller kränkandebehandling och med den eller de som har utsatts för det.

35. Förordningen (SKOLFS 1998:16) om läroplan för förskolan, avsnitt 1.
36. Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, förordningen (SKOLFS 2010:255) om läroplan för grundsärskolan, förordningen (SKOLFS 2010: 250) om läroplan för specialskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall, förordningen (SKOLFS 2010:251) om läroplan för sameskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall, avsnitt 2.1
37. Förordningen (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan, avsnitt 2.2.
38. Förordningen (SKOLFS 1994:2) om 1994 års läroplan för de frivilligaskolformerna, avsnitt 2.2. Läroplanen gäller fortfarande för elever som påbörjat sin utbildning i gymnasieskolan före den 1 juli 2011 samt för elever i gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och svenskundervisning för invandrare. På Skolverkets hemsida kan man läsa om vilken läroplan som gäller för respektive skolform.
39. Utvärdering av metoder mot mobbning.
40. Prop 2005/06:38 sid 140.
41. Hovrätten i Västra Sverige, mål nr T3724-10, sid 5.
42. Skolinspektionens beslut, dnr 2011:1248.
43. Skolinspektionens beslut, dnr 2011:1859.
44. Skolinspektionens beslut, dnr 2011:1859.
45. Om någon ur personalen utsätter ett barn eller en elev för trakasserier rör det sig om diskriminering.
46. BRÅ, Grövre våld i skolan, 2009.

5.Att utreda och dokumentera uppgifter om trakasserier och kränkande behandling

AKTUELLA BESTÄMMELSER

De allmänna råden utgår från följande bestämmelser:

Enligt 2 kap. 7 § diskrimineringslagen och 6 kap. 10 skollagen är en huvudman som får kännedom om att ett barn eller en elev som deltar i eller söker till verksamheten anser sig ha blivit utsatt för trakasserier, sexuella trakasserier eller kränkande behandling i samband med verksamheten skyldig att skyndsamt utreda omständigheterna kring de uppgivna trakasserierna eller kränkningarna.

ALLMÄNNA RÅD

1. Huvudmannen bör se till att det finns en tydlig ansvarsfördelning för utredningen och att det finns tydliga rutiner för denna.
2. Utredningen bör allsidigt belysa vad som inträffat och innehålla en analys av orsakerna till det inträffade samt bör omfatta både den eller de som kan ha utfört kränkningen och den som har blivit utsatt.
3. Utredningen bör leda till att verksamheten får tillräckligt med information och kunskap om situationen för att kunna bedöma vilka åtgärder som måste vidtas för att få trakasserierna eller den kränkande behandlingen att upphöra.
4. Utredningen bör dokumenteras och verksamheten bör utveckla ändamålsenliga former och rutiner för detta.
5. Det bör finnas rutiner för hur informationen till berörda barn, elever och vårdnadshavare ska ske då någon i verksamheten får kännedom om att ett barn eller en elev upplever sig ha blivit utsatt för trakasserier eller kränkande behandling.
6. I varje enskilt fall bör det bedömas om en anmälan ska göras till andra myndigheter.

KOMMENTAR

En tydlig ansvarsfördelning (punkten 1)

Huvudmannen är enligt lagen skyldig att skyndsamt utreda omständigheterna kring de uppgivna trakasserierna eller den kränkande behandlingen. Huvudmannen kan dock delegera genomförandet av utredningen till rektorn eller förskolechefen eller annan personal, men även då måste huvudmannen hålla sig informerad om ärendet. Alla inblandade; barn, elever, vårdnadshavare och personal, måste känna till vem som är ansvarig för utredningen. Utredningsskyldigheten omfattar alla trakasserier, alltså även sådana som begås av någon i personalen.47

Om utredningen delegeras till någon annan än rektorn eller förskole-chefen kan det vara bra att i första hand delegera till någon som tillhör en personalkategori som redan har en utredningsfunktion och som är väl insatt i offentlighets- och sekretessbestämmelserna. Det är viktigt att det finns rutiner för hur utredningar ska skötas.

En allsidig belysning av vad som har hänt (punkten 2)

Skyldigheten att utreda uppgifter om trakasserier eller kränkande behandling inträder så snart någon i verksamheten får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för detta. Det krävs således inga bevis om att en kränkning ska ha ägt rum för att en utredning ska inledas. Utredningsskyldigheten är också oberoende av om det förelåg en avsikt att kränka eller inte. Skyldigheten att utreda föreligger även om vårdnadshavare, barn eller elever uppger att de inte vill att händelsen ska utredas. Den som utreder måste skaffa sig en självständig uppfattning om vad som har hänt. Man kan alltså inte låta saken bero om de inblandade lämnar motstridiga uppgifter.

Skolverkets utvärdering visar att förekomsten av kränkningar och mobbning var lägre på skolor som hade ett ”antimobbningsteam” eller dylikt, som var sammansatt av både lärare och

personal med specialfunktioner såsom exempelvis elevhälsopersonal, med ansvar för utredning och åtgärder av skolans fall av kränkningar och mobbning.48

Utredningen bör ge tillräcklig information för beslut om åtgärder (punkten 4)

Syftet med att utreda är att få tillräckligt med information och kunskap om situationen, så att man kan bedöma vilka åtgärder som måste vidtas för att få trakasserier eller kränkande behandling att upphöra. Det är viktigt att de enskildas upplevelser av det inträffade är utgångspunkten för utredningen kring vad som hänt. Utredningens omfattning och metod måste anpassas till varje enskilt fall. Ibland kan det vara tillräckligt att genom några frågor få händelsen klarlagd. En sådan enkel utredning kan dock bara anses tillräcklig om händelsen varit bagatellartad och situationen därefter är uppklarad. I andra fall kan utredningsskyldigheten bli mer långtgående och omfatta fler barn eller elever samt personal. En sådan utredning kan t.ex. omfatta observationer, dokumentstudier, samt i vissa fall att personal med specifik kompetens, t.ex. skolkurator eller skolpsykolog, arbetar med ärendet eller konsulteras. En utredning kan även involvera barnens eller elevernas vårdnadshavare.

Skolverkets utvärdering visar att en och en halv procent av eleverna i de skolor som ingick i utvärderingen är långvarigt mobbade.49 Det finns anledning att vara särskilt uppmärksam på om något barn eller elev är utsatt under längre tid eller om de insatser som vidtagits inte är tillräckliga för att kränkningarna ska upphöra.

Med internet och mobiltelefoner suddas gränserna mellan skolan och fritiden ut. Ofta går verbala och fysiska kränkningar i verksamheten hand i hand med kränkningar på nätet. Om påstådda kränkningarna har en koppling till verksamheten är den skyldig att utreda det inträffade. Verksamheten har en skyldighet att ingripa vid trakasserier och kränkande behandling och lagen gör ingen skillnad på om kränkningarna sker på skolgården eller på nätet. I de anmälningar som kommer till Barn- och elevombudet är nätkränkningar ett återkommande problem och flickor är extra utsatta. Det som börjar med utfrysning under skoldagen fortsätter med elaka rykten och kränkande bilder från samma elever på nätet på kvällen. Om trakasserier och kränkningar som begås på barnens och elevernas fritid även fortsätter i verksamheten ska dessa utredas på samma sätt som sådana trakasserier och kränkningar som bara förekommer i verksamheten.

Vad gäller elever som befinner sig på en arbetsplats ska arbetsgivaren utreda misstänkta trakasserier eller kränkande behandling. Skolan är dock ansvarig för att utreda de delar de kan påverka.50

Dokumentation av utredningen (punkten 5)

Skolverkets utvärdering visade att det var en lägre förekomst av mobbning på de skolor som hade rutiner för hur utredningen och åtgärderna i ett ärende skulle dokumenteras.51 Dokumentationen av utredningen, av vad som inträffat och vilka åtgärder skolan vidtagit, är ett viktigt underlag för att kunna följa upp effekterna av åtgärderna. Dokumentationen skapar också ett underlag för verksamheten att se om trakasserier och kränkande behandling i ett enskilt fall är en del av ett större problem. I sådana fall krävs också generella insatser. Om skolans ansvarstagande i ett enskilt fall ifrågasätts är det bra att ha dokumenterat vad som har hänt och vad skolan gjort.

Det är viktigt att personalen har kunskap om offentlighets- och sekretessbestämmelser så att elevinformationen hanteras på ett korrekt sätt. Det samma gäller i fristående verksamheter för uppgifter som omfattas av skollagens bestämmelse om tystnadsplikt. Det är viktigt att dokumentationen i sig inte ytterligare kränker de berörda barnen eller eleverna. Huvudmannen har en skyldighet att säkerställa att behandlingen av personuppgifterna följer bestämmelserna i personuppgiftslagen (1998:204).

Information till barn, elever och vårdnadshavare (punkten 6)
Om ett barn eller en elev upplever sig ha blivit utsatt för trakasserier eller kränkande behandling är det viktigt att berörda vårdnadshavare informeras så fort som möjligt. Det är också viktigt att förklara för barnen eller eleverna och vårdnadshavarna vad som kommer att hända härnäst och om de kommande stegen i processen.

Anmälan till andra myndigheter (punkten 7)

Huvudmannen och var och en i personalen som misstänker att ett barn eller ungdom far illa eller på annat sätt behöver stöd, hjälp och skydd är enligt lag skyldig att genast anmäla detta till socialtjänsten.52 Anmälningsskyldigheten gäller också personal i fristående förskolor och skolor.

En del fall av trakasserier och kränkande behandling kan också utgöra brott. En bedömning av om en polisanmälan ska göras bör ske i varje enskilt fall, men det finns ingen lagstadgad skyldighet för skolan att polisanmäla en elev som har begått ett brott.53 Det är viktigt att man i verksamheten på förhand, gärna i samverkan med polis och socialtjänst, har kommit överens om i vilka fall man ska göra en polisanmälan och vilka rutiner som ska finnas vid en sådan anmälan. En vårdnadshavare kan själv alltid göra en polisanmälan.

Vid händelser som inneburit allvarlig fara för liv eller hälsa ska Arbetsmiljöverket underrättas. Detta gäller även händelser som orsakats genom våld eller hot om våld.

Polisens, socialtjänstens och förskolans eller skolans utredning har olika syften. Oavsett om en anmälan har gjorts till en annan myndighet eller inte är verksamheten därför skyldig att utreda påstådda trakasserier eller kränkande behandling och vidta relevanta åtgärder för att komma till rätta med dessa.

47. I avsnitt 1 framgår att det måste finnas rutiner för utredning vid misstanke om att någon i personalen har utsatt ett barn eller en elev för trakasserier eller kränkande behandling. Av avsnitt 7 framgår att rutinerna bör finnas med i planen mot diskriminering och kränkande behandling.
48. Utvärdering av metoder mot mobbning.
49. Utvärdering av metoder mot mobbning.
50. Prop. 2007/08:95 sid 295. Se även Förebygga diskriminering och kränkande behandling i skolan, Diskrimineringsombudsmannen, 2009.
51. Utvärdering av metoder mot mobbning.
52. 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).
53. Av Justitieombudsmannens beslut (JO dnr 352-1998) framgår att i vissa fall ska kontakt tas med socialtjänsten istället för med polisen.

6. Att åtgärda trakasserier och kränkande behandling

AKTUELLA BESTÄMMELSER

De allmänna råden utgår från följande bestämmelser:

Enligt 2 kap. 7 § diskrimineringslagen och 6 kap. 10 § skollagen ska huvudmannen om det förekommer trakasserier, sexuella trakasserier eller kränkande behandling vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att i framtiden förhindra trakasserier och kränkande behandling.

ALLMÄNNA RÅD

1. Det bör finnas rutiner för hur akuta situationer ska hanteras och lösas när barn eller elever har utsatts för trakasserier eller kränkande behandling.
2. Åtgärderna som vidtas bör grundas på utredningen i det enskilda fallet och riktas till såväl det barn eller den elev som blivit utsatt som till den eller dem som utövat kränkningen.
3. Åtgärderna bör följas upp och utvärderas för att verksamheten ska kunna förvissa sig om att de leder till att kränkningarna upphör och inte upprepas.
4. Åtgärderna samt uppföljningen och utvärderingen av dessa bör dokumenteras och verksamheten bör utveckla ändamålsenliga former och rutiner för detta.

KOMMENTARER

Rutiner för åtgärder (punkten 1)

Om ett barn eller en elev utsatts för trakasserier eller kränkande behandling måste åtgärder vidtas snabbt. Därför är det viktigt att rutinerna för hur personalen ska agera i sådana situationer är väl förankrade i verksamheten.

För att få en akut situation att upphöra får rektorn och lärarna vidta de omedelbara och tillfälliga åtgärder som är befogade för att tillförsäkra eleverna trygghet.54 Det bör dock påpekas att kravet på utredning även gäller i riktigt akuta lägen. En sådan utredning måste dock ske snabbt genom att personalen gör bedömningar på plats. Det är angeläget att det finns rutiner för hur verksamheten ska ge de inblanda-de möjlighet att bearbeta det inträffade och få stöd.

Rutinerna bör finnas med i planen mot diskriminering och kränkande behandling, se avsnitt 7.

Åtgärder som grundas på utredningen (punkten 2)

De åtgärder som vidtas på såväl kort som lång sikt måste leda till att trakasserierna eller kränkningarna upphör. För att de ska vara effektiva måste de bygga på en analys av resultatet av utredningen. Tänkbara åtgärder kan vara återkommande samtal med barn eller elever och vårdnadshavare utifrån behov och med personal som har kompetens för uppgiften, ökade observationer vid olika tillfällen, assistent eller resurspersoner för den eller de som kränker, omorganisation i och av grupper samt hjälp av skolkurator eller skolpsykolog. Skolverkets utvärdering visar att åtgärderna var mer effektiva om de riktade sig till såväl den utsatta eleven som den eller de som utfört kränkningen.55 Om kränkningarna leder till att någon av de inblandade eleverna uppvisar svårigheter i sin skolsituation och bedöms ha behov av särskilt stöd ska åtgärderna dokumenteras i ett åtgärdsprogram.56 Verksamheten måste även överväga om åtgärderna ska riktas mot barn och elever som berörs indirekt. Det kan finnas anledning att reflektera över om det enskilda fallet är en del av ett större mönster. Diskriminering, trakasserier och kränkningar uppstår sällan som enskilda företeelser, utan uppkommer på varierande sätt i den komplexa väv av sociala reaktioner, identitetsskapande, maktutövande och inneslutande och uteslutande normskapandeprocesser som ständigt pågår i verksamheterna.57

I skollagen regleras vilka disciplinära åtgärder som får vidtas mot en elev som uppträder olämpligt. De åtgärder som vidtas för att komma till rätta med trakasserier och kränkande behandling får inte strida mot bestämmelserna om disciplinära åtgärder i femte kapitlet i skollagen. Disciplinära åtgärder får aldrig användas som bestraffning.

Följ upp och utvärdera åtgärderna (punkten 3)

För att förvissa sig om att kränkningarna inte upprepas måste åtgärderna följas upp och utvärderas. Om det visar sig att åtgärderna varit otillräckliga måste andra eller kompletterande insatser genomföras till dess att situationen är varaktigt löst. Hur effektiva åtgärderna mot kränkningarna är beror alltid på hur de används, i vilket sammanhang den används och hur väl den svarar mot behoven i den verksamhet där de används.

Dokumentera åtgärderna (punkten 4)

Dokumentationen är ett viktigt stöd i arbetet med att följa upp och utvärdera åtgärderna för att eventuellt förändra dem eller sätta in nya. Det är även en rättsäkerhetsfråga, eftersom den ger berörd personal, barn, elever och vårdnadshavare möjlighet till insyn.

54. 5 kap. 6 § skollagen.

55. Utvärdering av metoder mot mobbning.

56. 3 kap. 8 och 9 §§ skollagen.

57. Diskriminerad, trakasserad, kränkt? s 100, Skolverket rapport 326, 2009

7. Planer mot diskriminering och kränkande behandling

AKTUELLA BESTÄMMELSER

De allmänna råden utgår från följande bestämmelser:

Enligt 3 kap. 16 § diskrimineringslagen ska huvudmannen varje år upprätta en plan med en översikt över de åtgärder som behövs för att dels främja lika rättigheter och möjligheter för de barn, elever eller studenter som deltar i eller söker till verksamheten, oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder eller sexuell läggning, dels förebygga och förhindra trakasserier. Planen ska innehålla en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som utbildningsanordnaren avser att påbörja eller genomföra under det kommande året. En redovisning av hur de planerade åtgärderna har genomförts ska tas in i efterföljande års plan.

Enligt 6 kap. 8 § skollagen ska huvudmannen se till att det varje år upprättas en plan med översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling av barn och elever. Planen ska innehålla en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som avses att påbörjas eller genomföras under det kommande året. En redogörelse för hur de planerade åtgärderna har genomförts ska tas in i efterföljande års plan.

Enligt 4 kap. 8 § skollagen ska huvudmannen ha skriftliga rutiner för att ta emot och utreda klagomål mot utbildningen. Information om rutinerna ska lämnas på lämpligt sätt.

Enligt förordningen (2006:1083) om barns och elevers deltagande i arbetet med planer mot diskriminering och kränkande behandling ska planerna upprättas, följas upp och ses över under medverkan av barnen eller eleverna vid den verksamhet för vilken planen gäller.

ALLMÄNNA RÅD

Arbetet med planerna mot diskriminering och kränkande behandling är en del av det främjande och förebyggande arbetet och bör

1. bedrivas så att det resulterar i en gemensam plan eller i två planer som hänger ihop på ett systematiskt sätt,
2. bedrivas så att den återspeglar förhållandena i varje enskild verksamhet, samt
3. bedrivas på ett sådant sätt att planerna blir kända i verksamheten och hos barns och elevers vårdnadshavare.

Planerna bör innehålla

1. konkreta mål som utgår från slutsatserna av kartläggningarna och beskrivningar av de insatser som ska genomföras under året för att förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling,
2. en ansvarsfördelning för utförandet av de främjande och förebyggande insatserna,
3. en beskrivning av hur insatserna för att främja likabehandling och de förebyggande insatserna mot trakasserier och kränkande behandling ska följas upp och utvärderas,
4. rutiner för hur barn, elever och deras vårdnadshavare ska göra för att anmäla diskriminering, trakasserier eller kränkande behandling,
5. rutiner för hur personalens respektive förskolechefens och rektorns anmälningsskyldighet ska fullgöras,
6. rutiner för hur diskriminering, trakasserier och kränkande behandling ska utredas, åtgärdas och dokumenteras, samt
7. en beskrivning av hur barn och elever ska medverka och har medverkat i det främjande förebyggande arbetet.

KOMMENTARER

Arbetet med planerna

En gemensam plan eller två planer som hänger ihop (punkten 1)

Av diskrimineringslagen framgår att verksamheten ska upprätta en likabehandlingsplan medan det i skollagen framgår att verksamheten ska upprätta en årlig plan mot kränkande behandling.58 För att få en tydlighet och ett helhetstänkande i planarbetet kan dessa med fördel skrivas ihop i en och samma plan. I det här materialet kallas en sådan gemensam plan för plan mot diskriminering och kränkande behandling. Oavsett vad man väljer att kalla planen är det viktigt att det framgår att den omfattar såväl arbetet med likabehandling och mot diskriminering som arbetet mot kränkande behandling. Planen ska upprättas årligen.

Grunden för en genomtänkt och användbar plan är ett sådant aktivt främjande och förebyggande arbete som beskrivs i tidigare avsnitt. Planen ska spegla det innevarande årets främjande och förebyggande arbete. Planen kan ses som en dokumentation av det arbetet och de rutiner som upprättats. Planen tydliggör och stärker därmed arbetet mot diskriminering, trakasserier och kränkande behandling och ökar delaktigheten.

Hovrätten för Västra Sverige har i en dom uttalat att anledningen till att en skola inte tillräckligt skyndsamt och heller inte i tillräcklig omfattning inlett en utredning och vidtagit åtgärder kunde tillskrivas avsaknaden av en fullgod plan mot diskriminering och kränkande behandling. En väl utformad plan hade kunnat bidra till att skolans personal enklare hade kunnat uppmärksamma kränkningarna som pågick mot eleven och planen hade också kunnat ge personalen verktyg för att förhindra fortsatta kränkningar.59

Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå

systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.60 Ett sådant systematiskt kvalitetsarbete ska även genomföras på förskole- och skolenhetsnivå. Då är det istället rektorn och förskolechefens som ansvarar för arbetet.61 Arbetet mot diskriminering och kränkande behandling är en del av detta arbete och planerna kan därför användas som dokumentation i det systematiska kvalitetsarbetet.

Likaså kan arbetet med planen samordnas med andra processer i verksamheten. Arbetet med att förmedla förskolans och skolans värdegrund enligt läroplanerna är en del av arbetet för att främja lika rättigheter och möjligheter samt en del av arbetet med att förebygga trakasserier och kränkande behandling. Det finns även nära kopplingar till det systematiska arbetsmiljöarbetet och till arbetet med ordningsregler. Förutom att samtliga dessa processer syftar till att skapa en trygg skolmiljö har de också gemensamt att de kräver delaktighet av barnen och eleverna ska eleverna vara delaktiga.

Varje verksamhet ska synas i planen (punkten 2)

Huvudregeln är att det ska finnas en plan för varje enskild verksamhet, t.ex. varje förskole- eller skolenhet. Planen ska avspegla och utgå från förhållandena i varje enskild verksamheten. Skolinspektionen har i sin regelbundna tillsyn konstaterat att en vanlig brist är att det upprättas en gemensam plan för samtliga förskolor i ett område eller en gemensam plan för en skolenhet och ett fritidshem där de enskilda verksamheternas specifika förutsättningar inte framkommer.

Planerna ska bli kända i verksamheten och hos barns och elevers vårdnadshavare (punkten 3)

Elever och personal kan göras delaktiga i arbetet med planerna genom att exempelvis vara med och analysera resultatet av kartläggningarna och planera vilka insatser som ska sättas in. All personal samt alla barn, elever och vårdnadshavare ska aktivt informeras om innehållet i planerna. Det är också angeläget att planerna alltid är tillgängliga för alla.

Planernas innehåll

Vad planerna bör innehålla beskrivs närmare under respektive avsnitt i det här materialet.

Av diskrimineringslagen och skollagen framgår att det av planerna ska framgå vilka främjande och förebyggande åtgärder som huvudmannen avser att påbörja eller genomföra under det kommande året. En redovisning av hur de planerade åtgärderna har genomförts ska tas in i efterföljande års plan. Planen ska innehålla främjande åtgärder för samtliga skyddade diskrimineringsgrunder. Genom planen kopplas det främjande och förebyggande arbetet ihop med de rutiner som måste finnas för att verksamheten effektivt ska kunna agera om ett barn eller en elev upplever sig trakasserad eller utsatt för kränkande behandling.

Konkreta mål och beskrivning av årets förebyggande insatser utifrån kartläggningarna (punkten 4)

Själva kartläggningarna behöver inte finnas med i planerna eftersom det kan röra sig om ett väldigt omfattande material. Däremot är det viktigt att de slutsatser som verksamheten drar av kartläggningen framgår av planen. På så sätt kan barn, elever, vårdnadshavare och andra få en bild av situationen i verksamheten. Slutsaterna ska ligga till grund för och förklara de insatser som verksamheten måste sätta in för att förebygga trakasserier och kränkande behandling. För att såväl personal som barn, elever och vårdnadshavare ska känna till hur verksamheten kommer att arbeta för att förebygga trakasserier och kränkande behandling under det kommande året är det viktigt att insatserna beskrivs i planen.

Bestäm vem som ansvarar och hur insatser ska följas upp (punkterna 5 och 6)

I samband med att verksamheten planerar vilka insatser som ska sättas in för att främja likabehandling och för att förebygga trakasserier och kränkande behandling är det även viktigt att ange vem som ska ansvara för insatserna och hur dessa ska följas upp och utvärderas.

Samla rutiner (punkterna 7, 8 och 9)

Det är lämpligt att de rutiner som behövs för att bedriva ett systematiskt arbete mot diskriminering, trakasserier och kränkande behandling finns samlade i planerna. Det kan vara bra att rutinerna återspeglar såväl akuta som mer långsiktiga åtgärder. För att rutinerna ska få önskad effekt är det viktigt att de är kända av såväl personal som barnen, eleverna och deras vårdnadshavare. Dessa grupper kan få kännedom om rutinerna dels genom att delta i framtagande, dels genom att de tillhandahålls på ett enkelt sätt.

Barn och elevers medverkan (punkten 10)

Det är viktigt att barn eller elever, personal och vårdnadshavare i respektive verksamhet är och har varit delaktiga i arbetet. Barn och elever ska aktivt uppmuntras och ges verkliga möjligheter att påverka och bli delaktiga i arbetet. Det är viktigt att i planerna åskådliggöra hur det ska gå till.

För att underlätta arbetet är det bra om bestämmelsernas innehåll och centrala begrepp förklaras i planen.62 Detta underlättar för elever, vårdnadshavare och personal att ge kunskaper om sina rättigheter och skyldigheter.

58. I förordningen (2006:1083) om barns och elevers deltagande i arbetet med planer mot diskriminering och kränkande behandling används dock begreppet ”planer mot diskriminering och kränkande behandling”.
59. Hovrätten i Västra Sverige, mål nr T3724-10, sid 8.
60. 4 kap. 3 § skollagen.
61. 4 kap. 4 § skollagen.
62. I bilaga 1 finns en förteckning över centrala definitioner och begrepp samt relevant lagtext

RUNDELN I MITTEN:
Plan mot diskriminering och kränkande behandling.
De sex pilarna: punkterna 1-6 nedan

1. Planeringen för vilka insatser som ska genomföras under året för att främja barns och elevers lika rättigheter och möjligheter och en översikt över vilka insatser som har genomförts under det gånga året. En ansvarsfördelning för insatserna och en beskrivning av hur de ska följas upp (avsnitt 2)
2. Slutsaterna av kartläggningen av om det i organisationen finns risk för inslag av diskriminering eller kränkande behandling (avsnitt 1)
3. Slutsatserna av kartläggningen av elevernas trygghet och trivsel (avsnitt 3)
4. Målen för det förebyggande arbetet och de insatser som ska genomföras samt vem som ansvarar för genomförandet av respektive insats och hur de ska följas upp (avsnitt 2 och 3).
5. Rutinerna för hur barn, elever och deras vårdnadshavare ska göra för att anmäla diskriminering, trakasserier eller kränkandebehandling (avsnitt 4). Rutiner för hur personalens respektive förskolechefens och rektors anmälningsskyldighet ska fullgöras (avsnitt 4) Rutiner för hur diskriminering, trakasserier eller kränkande behandling ska utredas, åtgärdas och dokumenteras (avsnitt 5 och 6)
6. B eskrivningen av hur barn och elever ska medverka och har medverkat i det främjande och förebyggande arbetet samt i arbetet med planen (avsnitt 2, 3 och 7).

Referenser

Författningar, förarbeten och praxis

Skollagen (2010:800)
Diskrimineringslagen (2009:567)
Förordningen (2006:1083) om barns och elevers deltagande i arbetet med planer mot diskriminering och kränkande behandling
Förordningen (SKOLFS 1998:16) om läroplan för förskolan
Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet
Förordningen (SKOLFS 2010:250) om läroplan för specialskolan, förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall
Förordningen (SKOLFS 2010:251) om läroplan för sameskolan, förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall
Förordningen (SKOLFS 2010:255) om läroplan för grundsärskolan
Förordningen (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan
Förordningen (SKOLFS 1994:2) om 1994 års läroplan för de frivilliga skolformerna
Trygghet, respekt och ansvar – om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever, prop. 2005/06:38
Ett starkare skydd mot diskriminering, prop. 2007/08:95
Hovrätten i Västra Sverige, mål nr T3724-10
Skolinspektionens beslut, dnr 2011:1248.
Skolinspektionens beslut, dnr 2011:1859.

Övrigt

Utvärdering av metoder mot mobbning, rapport 353, Skolverket, 2011.
Skolors arbete vid trakasserier och kränkande behandling, Skolinspektionens rapport 2010:1
Lödding, B. & Vibe, N. (2010) ”Hvis noen forteller om mobbing...”, Oslo: Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NITU), Rapport 48/2010.
Förebygga diskriminering och kränkande behandling i skolan, Diskrimineringsombudsmannen, 2009.
Diskriminerad, trakasserad, kränkt? Barns, elevers och studerandes uppfattningar om diskriminering och trakasserier, rapport 326, Skolverket 2009.
Grövre våld i skolan, Rapport 2009:6, Brottsförebyggande rådet.
Intoleransrapporten, Forum för levande historia, 2004.

Bilaga 1. Definitioner och begrepp

Följande definitioner och begrepp används i de allmänna råden och är bland annat hämtade från diskrimineringslagen, skollagen och propositionen Ett starkare skydd mot diskriminering (prop. 2007/08:95).

En person är skyddad mot diskriminering utifrån de i diskrimineringslagen angivna *diskrimineringsgrunderna*. De sju *diskrimineringsgrunderna* är kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning och ålder.

Direkt diskriminering innebär att någon missgynnas genom att behandlas sämre än någon annan. För att det ska röra sig om diskriminering ska missgynnandet ha samband med någon av diskrimineringsgrunderna.

Man kan också i vissa fall diskriminera genom att behandla alla lika, så kallad i*ndirekt diskriminering*. Med detta menas att någon missgynnas genom tillämpning av en bestämmelse eller ett förfaringssätt som framstår som neutralt men som i praktiken missgynnar ett barn eller en elev av skäl som har samband med en viss diskrimineringsgrund, såvida inte bestämmelsen, kriteriet eller förfaringssättet har ett berättigat syfte.

Med begreppet *likabehandling* menas att alla barn eller elever ska behandlas så att de har lika rättigheter och möjligheter oavsett någon diskrimineringsgrunderna. Det innebär dock inte alltid att alla barn och elever ska behandlas lika, se indirekt diskriminering.

Trakasserier innebär ett handlande som kränker någons värdighet och som har samband med någon av diskrimineringsgrunderna.

Sexuella trakasserier innebär ett handlande av sexuell natur som

kränker någons värdighet. Sexuella trakasserier behöver inte ha samband med någon av diskrimineringsgrunderna. För att underlätta läsningen inryms i den här skriften begreppet sexuella trakasserier i begreppet trakasserier.

Med diskrimineringsgrunden *könsöverskridande identitet eller uttryck* menas att någon inte identifierar sig med sin biologiska könstillhörighet som kvinna eller man eller genom sin klädsel eller på annat sätt ger uttryck för att tillhöra ett annat kön.

Med diskrimineringsgrunden *etnisk tillhörighet* menas nationellt eller etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande.

Med *funktionshinder* menas varaktiga fysiska, psykiska eller begåvningsmässiga begränsningar av en persons funktionsförmåga som till följd av en skada eller en sjukdom fanns vid födelsen, har uppstått därefter eller kan förväntas uppstå.

Med *sexuell läggning* menas homosexuell, bisexuell eller heterosexuell läggning.

Med *kränkande behandling* menas ett uppträdande som utan att ha samband med någon diskrimineringsgrund kränker ett barns eller en elevs värdighet.

Med *elev* avses den som utbildas eller söker till annan utbildning än förskola som regleras i skollagen. Med *barn* menas den som deltar i eller söker till förskolan eller annan pedagogisk verksamhet enligt 25 kapitlet skollagen.

Huvudman: Den som är huvudman för skollagsreglerad verksamhet, dvs. den ansvariga kommunala nämnden eller styrelsen för fristående verksamheter. I diskrimineringslagen används begreppet utbildningsanordnare men i den här skriften används begreppet huvudman oavsett vilken lagstiftning det rör sig om.

Bilaga 2. Aktuella bestämmelser

Skolagen (2010:800)

6 kap. Åtgärder mot kränkande behandling

Ändamål och tillämpningsområde
1 § Detta kapitel har till ändamål att motverka kränkande behandling av barn och elever.
Bestämmelserna tillämpas på utbildning och annan verksamhet enligt denna lag.

Diskriminering
2 § Bestämmelser om förbud m.m. mot diskriminering i samband med verksamhet enligt denna lag finns i diskrimineringslagen (2008:567).

Definitioner
3 § I detta kapitel avses med
– elev: utöver vad som anges i 1 kap. 3 § den som söker annan utbildning än förskola enligt denna lag,
– barn: den som deltar i eller söker plats i förskolan eller annan pedagogisk verksamhet enligt 25 kap.,
– personal: anställda och uppdragstagare i verksamhet enligt denna lag, och
– kränkande behandling: ett uppträdande som utan att vara diskriminering enligt diskrimineringslagen (2008:567) kränker ett barns eller
en elevs värdighet.

Tvingande bestämmelser

4 § Avtalsvillkor som inskränker rättigheter eller skyldigheter enligt detta kapitel är utan verkan.

Ansvar för personalen

5 § Huvudmannen ansvarar för att personalen fullgör de skyldigheter som anges i detta kapitel, när den handlar i tjänsten eller inom ramen för uppdraget.

Aktiva åtgärder

Målinriktat arbete

6 § Huvudmannen ska se till att det inom ramen för varje särskild verksamhet bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av barn och elever. Närmare föreskrifter om detta finns i 7 och 8 §§.

Skyldighet att förebygga och förhindra kränkande behandling

7 § Huvudmannen ska se till att det genomförs åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling.

Plan mot kränkande behandling

8 § Huvudmannen ska se till att det varje år upprättas en plan med en översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling av barn och elever. Planen ska innehålla en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som avses att påbörjas eller genomföras under det kommande året. En redogörelse för hur de planerade åtgärderna har genomförts ska tas in i efterföljande års plan.

Förbud mot kränkande behandling

9 § Huvudmannen eller personalen får inte utsätta ett barn eller en elev för kränkande behandling.

Skyldighet att anmäla, utreda och vidta åtgärder mot kränkande behandling

10 § En lärare, förskollärare eller annan personal som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten är skyldig att anmäla detta till förskolechefen eller rektorn. En förskolechef eller rektor som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten är skyldig att anmäla detta till huvudmannen. Huvudmannen är skyldig att skyndsamt utreda omständigheterna kring de uppgivna kränkningarna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra kränkande behandling i framtiden.

Första stycket första och andra meningarna ska tillämpas påmotsvarande sätt om ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för trakasserier eller sexuella trakasserier på sätt som avses i diskrimineringslagen (2008:567).

För verksamhet som avses i 25 kap. och för fritidshem som inte är integrerade med en skolenhet eller förskoleenhet gäller första och andra styckena för den personal som huvudmannen utser.

Förbud mot repressalier

11 § Huvudmannen eller personalen får inte utsätta ett barn eller en elev för repressalier på grund av att barnet eller eleven medverkat i en utredning enligt detta kapitel eller anmält eller påtalat att någon handlat i strid med bestämmelserna i kapitlet.

Skadestånd

12 § Om huvudmannen eller personalen åsidosätter sina skyldigheter enligt 7, 8, 9, 10 eller 11 §§ ska huvudmannen dels betala skadestånd till barnet eller eleven för den kränkning som detta innebär, dels ersätta annan skada som har orsakats av åsidosättandet. Skadestånd för kränkning i andra fall än vid repressalier lämnas dock inte, om kränkningen är ringa. Om det finns särskilda skäl, kan skadeståndet för kränkning

sättas ned eller helt falla bort.

Diskrimineringslagen (2008:567)

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens ändamål
1 § Denna lag har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder.

Diskriminering
4 § I denna lag avses med diskriminering

1. direkt diskriminering: att någon missgynnas genom att behandlas sämre än någon annan behandlas, har behandlats eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation, om missgynnandet har samband med kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder,

2. indirekt diskriminering: att någon missgynnas genom tillämpning av en bestämmelse, ett kriterium eller ett förfaringssätt som framstår som neutralt men som kan komma att särskilt missgynna personer med visst kön, viss könsöverskridande identitet eller uttryck, viss etnisk tillhörighet, viss religion eller annan trosuppfattning, visst funktionshinder, viss sexuell läggning eller viss ålder, såvida inte bestämmelsen, kriteriet eller förfaringssättet har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet,

3. trakasserier: ett uppträdande som kränker någons värdighet och som har samband med någon av diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder,

4. sexuella trakasserier: ett uppträdande av sexuell natur som kränker någons värdighet,

5. instruktioner att diskriminera: order eller instruktioner att diskriminera någon på ett sätt som avses i 1-4 och som lämnas åt någon som står i lydnads- eller beroendeförhållande till den som lämnar ordern eller instruktionen eller som gentemot denna åtagit sig att fullgöra ett uppdrag.

2 kap Förbud mot diskriminering och repressaliser

Utbildning

Diskrimineringsförbud
5 § Den som bedriver verksamhet som avses i skollagen (2010:800) eller annan utbildningsverksamhet (utbildningsanordnare) får inte diskriminera något barn eller någon elev, student eller studerande som deltar i eller söker till verksamheten. Anställda och uppdragstagare i verksamheten ska likställas med utbildningsanordnaren när de handlar inom ramen för anställningen eller uppdraget.

Diskrimineringsförbudet gäller även i det fall en utbildningsanordnare genom skäliga åtgärder i fråga om lokalernas tillgänglighet och användbarhet kan se till att en person med funktionshinder, som söker eller har antagits till utbildning enligt högskolelagen (1992:1434) eller till utbildning som kan leda fram till en examen enligt lagen(1993:792)

om tillstånd att utfärda vissa examina, kommer i en jämförbar situation med personer utan sådant funktionshinder. Lag (2010:861).

6 § Förbudet i 5 § hindrar inte

1. åtgärder som är ett led i strävanden att främja jämställdhet mellan kvinnor och män vid tillträde till annan utbildning än sådan som avses i skollagen (2010:800),

2. tillämpning av bestämmelser som tar hänsyn till ålder i fråga om utbildning i förskolan, förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, sameskolan, specialskolan eller fritidshemmet, eller sådan pedagogisk verksamhet som avses i 25 kap. skollagen, eller

3. särbehandling på grund av ålder, om den har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet.

Förbudet hindrar inte heller att en folkhögskola eller ett studieförbund vidtar åtgärder som är ett led i strävanden att främja lika rättigheter och möjligheter oavsett etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning. Lag (2010:861).

Skyldighet att utreda och vidta åtgärder mot trakasserier

7 § Om en utbildningsanordnare får kännedom om att ett barn eller en elev, student eller studerande som deltar i eller söker till utbildningsanordnarens verksamhet anser sig i samband med verksamheten ha blivit utsatt för trakasserier eller sexuella trakasserier, är utbildningsanordnaren skyldig att utreda omständigheterna kring de uppgivna trakasserierna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra trakasserier i framtiden.

3 kap Aktiva åtgärder

Utbildning

Målinriktat arbete

14 § En utbildningsanordnare som bedriver utbildning eller annan verksamhet enligt skollagen (2010:800), utbildning enligt högskolelagen (1992:1434) eller utbildning som kan leda fram till en examen enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina ska inom ramen för denna verksamhet bedriva ett målinriktat arbete för att aktivt främja lika rättigheter och möjligheter för de barn, elever eller studenter som deltar i eller söker till verksamheten, oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder eller sexuell läggning.

Närmare föreskrifter om utbildningsanordnarens skyldigheter finns i 15 och 16 §§. Lag (2010:861)

Att förebygga och förhindra trakasserier

15 § En utbildningsanordnare som avses i 14 § ska vidta åtgärder för att förebygga och förhindra att något barn eller någon elev eller student som deltar i eller söker till verksamheten utsätts för trakasserier som har samband med kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder eller sexuell läggning eller för sexuella trakasserier.

Likabehandlingsplan

16 § En utbildningsanordnare som avses i 14 § ska varje år upprätta en plan med en översikt över de åtgärder som behövs för att dels främja lika rättigheter och möjligheter för de barn, elever eller studenter som deltar i eller söker till verksamheten, oavsett kön, etnisk tillhörighet,

religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder eller sexuell läggning, dels förebygga och förhindra trakasserier som avses i 15 §. Planen ska innehålla en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som utbildningsanordnaren avser att påbörja eller genomföra under det kommande året.

En redovisning av hur de planerade åtgärderna enligt första stycket har genomförts ska tas in i efterföljande års plan.

4 kap. Tillsyn

Vite
4 § Den som inte rättar sig efter en begäran enligt 3 § får av Diskrimineringsombudsmannen föreläggas att vid vite fullgöra sin skyldighet. Ett beslut om vitesföreläggande får överklagas hos Nämnden mot diskriminering.

Ett vitesföreläggande enligt första stycket ska delges. Lag(2010:1979).

5 § Den som inte fullgör sina skyldigheter i fråga om aktiva åtgärder enligt 3 kap. 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15 eller 16 §§ kan vid vite föreläggas att fullgöra dem. Ett sådant föreläggande meddelas av Nämnden mot diskriminering på framställning av Diskrimineringsombudsmannen. Föreläggandet kan riktas även mot staten som arbetsgivare eller som huvudman för utbildningsverksamhet.

Om ombudsmannen förklarat sig inte vilja göra en framställning till nämnden om vitesföreläggande, får en central arbetstagarorganisation i förhållande till vilken arbetsgivaren är bunden av kollektivavtal göra en framställning i fråga om aktiva åtgärder i arbetslivet enligt 3 kap. 4-13 §§.

I framställningen ska anges vilka åtgärder som bör åläggas den som framställningen riktas mot, vilka skäl som åberopas till stöd för framställningen och vilken utredning som har gjorts.

Förordning (2006:1083) om barns och elevers deltagande i arbetet med planer mot diskriminering och kränkande behandling
1 § Denna förordning tillämpas på utbildning och annan verksamhet som avses i skollagen (2010:800).

2 § En likabehandlingsplan enligt 3 kap. 16 § diskrimineringslagen (2008:567) och en plan mot kränkande behandling enligt 6 kap. 8 § skollagen (2010:800) ska upprättas, följas upp och ses över under medverkan av barnen eller eleverna vid den verksamhet för vilken planen gäller. Utformningen och omfattningen av barnens eller elevernas deltagande ska anpassas efter deras ålder och mognad

****

Baksida:

De allmänna råden om arbetet mot diskriminering och kränkande behandling syftar till att stödja och synliggöra verksamheternas arbete med att främja barns och elevers lika rättigheter och möjligheter samt för att förstärka verksamheternas arbete mot diskriminering,trakasserier och kränkande behandling.

De allmänna råden gäller för alla verksamheter som regleras i skollagen och vänder sig till huvudmän, förskolechefer, rektorer och övrig personal i verksamheterna.

Utvärdering av program som används för att förebygga och åtgärda mobbning

Fyra forskargrupper samarbetar i en utvärdering av programmen Farstametoden, Friends, Lions quest, Olweusprogrammet, SET, Skolkomet, Skolmedling och Stegvis. Syftet är att kartlägga programmens effekter.

Ladda ner rapporten **Utvärdering av metoder mot mobbning**
Länkadress: http://www.skolverket.se/publikationer?id=2498
Utgiven år: 2011
Antal sidor: 220
Rapporten i pdf format . [1808 KB]
Länkar: Metodappendix och bilagor till rapporten

Senast granskad: 2011-01-31

Förord

Ingen elev ska behöva vara rädd för att gå till skolan, fastslog utbildningsminister Jan Björklund i ett pressmeddelande när regeringen gav Skolverket i uppdrag att genomföra denna utvärdering. Målsättningen var att de metoder som används i skolorna ska vara evidensbaserade och kvalitetssäkrade. Metoder mot mobbning som används i skolorna skulle därför utvärderas.

I uppdraget talas om att alla former av diskriminering och annan kränkande behandling kraftfullt bör bekämpas och det hänvisas till den då nya barn- och elevskyddslagen. I ärendet sägs ”I sitt arbete mot kränkande behandling behöver skolans personal kunskaper, som bygger på vetenskap och väl beprövad erfarenhet, i hur mobbning förebyggs, upptäcks och bemöts”.

Denna utvärdering ger besked om insatser som effektivt förebygger och åtgärdar mobbning. Utvärderingen är unik genom att den omfattar stora mängder data, både kvalitativa och kvantitativa från 39 skolor, att enskilda individers utsatthet följs upp vid tre tillfällen och att den omfattar flera program samtidigt.

Åtta namngivna program som används mot mobbning har ingått i utvärderingen: Farstametoden, Friends, Lions Quest, Olweusprogrammet, SET – Social och emotionell träning, Skolkomet, Skolmedling samt Stegvis.

Frågan om vilka program som är effektiva har dock visat sig komplicerad. Det stod tidigt klart att det inte var möjligt att mäta programeffekter i skolorna eftersom ingen skola använder enbart ett program. Utvärderingen mäter därför effekter av enskilda insatser. Resultaten visar bland annat att olika insatser har olika effekt för pojkar och flickor samt olika effekt beroende på om mobbningen är social eller fysisk. Den visar också att ingen enskild insats har dramatiskt positiva effekter. För att en skola ska lyckas förebygga och åtgärda mobbning

krävs ett systematiskt arbete och en kombination av insatser. Erfarenheter från skolornas arbete med de olika programmen redovisas. Programmens möjligheter att bidra till minskad mobbning analyseras.

Forskare från Högskolan i Gävle, Göteborgs universitet, Karlstads universitet, Umeå universitet samt Örebro universitet har från höstterminen 2007 till och med höstterminen 2010 arbetat med uppdraget. Marie Wrethander, universitetslektor i pedagogik vid Göteborgs universitet, deltog i arbetet till och medhösten 2008, och var medförfattare till delrapporten *På tal om mobbning – och det som görs*.

För denna rapport svarar Erik Flygare, fil.dr i sociologi och universitetslektor i socialt arbete vid Örebro universitet; Gun-Marie Frånberg, professor i pedagogiskt arbete vid institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap, Umeå universitet; Peter Gill, professor i pedago-gik vid akademin för utbildning och ekonomi vid Högskolan i Gävle; Björn Johansson, fil.dr i sociologi och universitetslektor i socialt arbete vid Örebro universitet; Odd Lindberg, professor i socialt arbete vid akademin för juridik, psykologi och socialt arbete vid Örebro univer-sitet; Christina Osbeck, fil.dr och universitetslektor i religionsveten-skap, estetiskfilosofiska fakulteten vid Karlstads universitet; och Åsa Söderström fil.dr och universitetslektor i pedagogik, avdelningen för utbildningsvetenskap, estetiskfilosofiska fakulteten vid Karlstads uni-versitet. De två sistnämnda har framför allt arbetat med de kapitel som beskriver skolornas erfarenheter av arbete med de utvärderade pro-grammen. Arbetet har bedrivits under ledning av Annika Hjelm och Peter Östlund vid Skolverket.

Inom ramen för utvärderingen har journalisten Mats Wingborg under vetenskaplig ledning av nationalekonomen Stefan de Vylder kartlagt vilka resurser i form av tid och pengar som de olika programmen tar i anspråk.

Rapporten har redigerats och språkgranskats av Jonas Fredén.

I *Skolverkets sammanfattning* ges en kort överblick av utvärderingens arbete och slutsatser. I kapitel 8, *Resultatöversikt*, och kapitel 9, *För ett effektivare arbete mot mobbning och kränkningar,* redogörs för utvärderingens slutsatser. Den som vill ta del av en diskussion om begrepp, tidigare satsningar och teoretiska perspektiv på mobbning bör läsa kapitel 3, *Bakgrund*. En presentation av uppdraget samt av en beskrivning av hur utvärderingen har genomförts finns i kapitel 2, *Uppdrag*, respektive kapitel 4, *Metodöversikt*.

En fullständig redovisning av resultaten finns i de tre kapitlen 5, *Erfarenheter av programarbete*, 6, *Kostnader för programarbete* och 7, *Effekter av olika insatser – en analys*.

I utvärderingens fristående metodfördjupning *Utvärdering av metoder mot mobbning. Metodappendix och bilagor till rapport 353,* (publicerad som pdf) redovisar forskarna utförligt utvärderingens design och redogör för tillvägagångssättet vid datainsamling och analys.

Den fullständiga kartläggningen av resursåtgång för arbete med de olika programmen *Skolornas kostnader för att arbeta med program mot mobbning*, finns som pdf-fil på Skolverkets hemsida.

Utvärderingens resultat presenteras även i boken *Vad fungerar? Resultat från utvärdering av metoder mot mobbning* som riktar sig framför allt till personal på skolorna och intresserad allmänhet.

De kunskaper och slutsatser som denna utvärdering bidrar med leder förhoppningsvis till att färre barn och elever i skolan utsätts för kränk-ningar, och till att mobbning upptäcks och åtgärdas. Skolverket vill därför rikta ett stort tack till alla de elever och anställda som besvarat enkäter och deltagit i intervjuer. Era insatser bidrar till att kränkningar och mobbning kan motverkas bättre i framtiden.

Helén Ängmo
Tf generaldirektör

Annika Hjelm
Undervisningsråd

Från arbetsmiljöverket 24 maj 2012:

Arbetsmiljöverket

Till webbkartan Eller A till Ö

Arbetsmiljöarbete

För dig som är...

Aktuellt

- »Kalendarium
- »Nyhetsbevakaren
- »Anmälda arbetsolyckor
- »Riskbedömning
- »Tillsyn-däckbranschen
- »Sommarjobb
- »Kvinnors arbetsmiljö

Interaktiva utbildningar

Lag och rätt

- »Föreskrifter (AFS)
- »Föreskriftsarbete
- »Sakordsregister
- »Branschanpassade regelpaket
- »Prenumerera på AFS
- »Arbetsmiljölagen
- »Arbetstidslagen
- »Lag om husligt arbete
- »Domar

Inspektion

- »Screening
- »Så går en inspektion till
- »Hur görs urvalet?
- »Våra distrikt

Om oss

- »Instruktion/Förordning
- »Uppdrag
- »Verksamhet 2012
- »Regleringsbrev
- »EU-arbete
- »Organisation
- »Distrikt
  - »Falun
  - »Göteborg
  - »Härnösand
  - »Linköping
  - »Luleå
  - »Malmö
  - »Stockholm
  - »Umeå
  - »Växjö
  - »Örebro
- »Lediga jobb
- »Remisser

- »Kontakta oss
- »Ansvar för funktionshinder
- »Mål- och visionsarbete

Publikationer

- »Böcker
- »Broschyrer
- »OH-serier
- »Rapporter
- »Statistik
- »Nytt och aktuellt
- »Nyhetsbrev
- »Haverikommissionens rapporter
- »Föreskrifter (AFS)
- »Branschanpassade regelpaket
- »Skyltar

Statistik

- »Arbetsmiljöverkets officiella statistik
- »Aktuell statistik
  - »Korta arbetsskadefakta
  - »Arbetslivsfakta
  - »Temarapporter

Pressrum

- »Nyhetsbevakaren
- »Presskontakter
- »Arkiverat
- »Bilder/Logotyp
- »Prenumerera
- »Remisser

Temasidor

- »Arbetsanpassning
- »Arbetsplatsens utformning
- »Asbest
- »Buller
- »Bygg och anläggning
- »Datorarbete
- »Detaljhandel
- »Djur
- »Elektromagnetiska fält
- »Ergonomi
- »Fågelinfluensa
- »GMM
- »Graviditet
- »Hemtjänst
- »Hot och våld
- »Hygieniska gränsvärden
- »Hälso- och sjukvård
- »Isocyanater
- »Temperatur och klimat
- »Jord och skog

- »Kemiska Arbetsmiljörisker
- »Kemiska risker
- »Tillstånd och anmälan för kemiska ämnen
- »Kontor
- »Laser
- »Lyft och lyftredskap
- »Läkemedel och överkänslighet
- »Manuell hantering
- »Maskiner
- »Marknadskontroll och CE-märkning
- »Mikrobiologiska arbetsmiljörisker
- »Minderåriga (gammal)
- »Omsorg och sociala tjänster
- »Restaurang
- »Sjuka hus
- »Stormfälld skog
- »Sotning
- »Socialsekreterares arbetsmiljö
- »Gamm-SAM
- »Seveso
- »Steganvändning
- »Stendamm
- »Stress
- »Städning
- »Säkerhetskultur
- »Säkra stopp
- »Transport
- »Truckar
- »Trävaruindustri
- »Ung
- »Utstationering av arbetstagare
- »Ventilation
- »Vibrationer
- »Växtskyddsmedel

Frågor och svar

Skyddsombud

- »Skyddsombudsregister

Blanketter

- »Kontakt

Checklistor

Diarieförda ärenden

Arkiv

- »Kampanj
- »Pressmeddelanden
- »Arkiverade domar
- »Styrelsens ärenden
- »Arkiverade upphävda AFS
- »Arkiverade beslutade AFS
- »Arkiverad statistik

»Arkiv korta arbetsskadefakta
»HELA-projektet
»NEG

Länkar

Hjälp

»Teckenspråk
»Translate
»Om webbplatsen
»Webbkarta
»Anpassa sidan
»Ansvar
»Lättläst

Klicka på **Temasidor** där finns Mobbning under "Samtliga temasidor"

Startsida
Temasidans startsida
Arbetsledning
Skyddsombud
Arbetskamrat
Om du blivit utsatt
Om du känner dig mobbad?
Anmälan till Arbetsmiljöverket
Vad är AV:s uppdrag i frågor om mobbning?
Hur gå vidare som individ?

Vad är mobbning?

Mobbning är handlingar som upplevs som kränkande eller på annat sätt oönskade av den/de som utsätts för dem. Handlingarna kan medföra att de som drabbas hamnar utanför den sociala gemenskapen.

Mobbning kan vara ett tecken på att umgänget, det sociala samspelet samt arbetsplatsens organisatoriska förhållanden har stora brister. Det kan exempelvis handla om ojämn arbetsfördelning, oklara förväntningar på prestationer och otydliga roller. Stämningen på arbetsplatsen speglar ofta vad som anses som skick och oskick och den ton som förekommer i mötet mellan anställda. En så kallad ”rå men hjärtlig jargong” kanske inte uppskattas av alla. Hur ledarskapet utövas får stor betydelse för uppkomsten av mobbning. Framförallt bidrar avsaknaden av formell ledning till en osäkerhet om vad som gäller.

Enligt Arbetsmiljölagen har arbetsgivaren ansvaret för att arbetsmiljön är sund och säker och att mobbning förebyggs. Men arbetsgivaren kan inte ensam rå på problematiken utan även skyddsombud och arbetstagare behöver vara delaktiga. Det är viktigt att gemensamt skapa en atmosfär som tillåter oenighet och diskussioner i sakfrågor. Personangrepp eller förlöjligande ska inte accepteras. Det är viktigt att arbetsgivaren tydligt klargjort att mobbning inte ska förekomma på arbetsplatsen. Arbetsgivaren behöver dock ha en beredskap för om det ändå skulle inträffa.

Utbildningsinsatser rörande mobbning och hur den kan förebyggas bör omfatta såväl ledning som anställda. Det kan även handla om att på ett tidigt stadium fånga upp signaler på osakligt bemötande. Mobbning förebyggs framförallt via ett närvarande och aktivt ledarskap. Det innebär att chefen har tät kontakt med sina anställda och på så sätt tidigt kan upptäcka och uppmärksamma oönskade förändringar i stämningar och socialt samspel. Därmed får chefen möjlighet att ingripa för att förhindra en negativ utveckling och markera om något behöver

korrigeras. När mobbning kan konstateras har arbetsgivaren en skyldighet att ingripa, få stopp på mobbningen och erbjuda stöd och hjälp till dem som blivit utsatta.

Se även: Kränkande särbehandling i arbetslivet

AFS 1993:17 (Utkom från trycket den 26 oktober 1993)
Föreskrifterna gäller all verksamhet där arbetstagare kan utsättas för kränkande särbehandling. Med kränkande särbehandling avses återkommande klandervärda eller negativt präglade handlingar som riktas mot enskilda arbetstagare på ett kränkande sätt och kan leda till att dessa ställs utanför arbetsplatsens gemenskap.

Arbetsmiljöverket har fått i uppdrag att informera och sprida kunskap inom ett flertal särskilt utvalda områden.

Se kunskapsöversikterna

Se även: Kränkande särbehandling (Endast som PDF)

Arbetsmiljöverkets OH-serie visar hur man ska agera om någon blir utsatt för trakasserier och vilka konsekvenserna blir på arbetsplatsen. Vad ska arbetsgivaren göra? Serien bygger på Arbetsmiljöverkets regler om kränkande särbehandling i arbetslivet och innehåller 15 bilder. Dessutom ingår handledning till föreläsaren.
Se SDS25 (**Utgivningsår:** 2012)

Med kränkande särbehandling avses återkommande klandervärda eller negativt präglade handlingar som riktas mot enskilda arbetstagare på ett kränkande sätt och kan leda till att dessa ställs utanför arbetsplatsens gemenskap (1 §, AFS 1993:17)

Brister i arbetsinnehåll och organisatoriska förhållanden är de vanligaste orsakerna till kränkande särbehandling

Exempel på kränkande särbehandling
•Förtal
•Undanhållande av information
•Förolämpningar eller negativt bemötande
•Omotiverat fråntagande av arbetsuppgifter
•Saboterande av arbetets utförande
•Utfrysning

Konsekvenser för den enskilde arbetstagaren
•fysisk och psykisk ohälsa
•minskad självkänsla
•social isolering
•lägre prestation
•depression och självmordstankar

Konsekvenser för arbetsgruppen
•minskad effektivitet
•låg tolerans mot påfrestningar
•personalomsättning
•sjukfrånvaro
•sökande efter nya syndabockar

Arbetsgivaren skall planera och organisera arbetet så att kränkande särbehandling så långt som möjligt förebyggs (2 §, AFS 1993:17)

Arbetsgivaren kan skapa goda arbetsförhållanden genom att till exempel
•ge introduktion och handledning
•utbilda chefer och arbetsledande personal
•genomföra regelbundna planeringssamtal och arbetsplatsträffar
•göra arbetstagarna delaktiga i åtgärder

Arbetsgivaren skall klargöra att kränkande särbehandling inte kan accepteras i verksamheten (3 §, AFS 1993:17)

Arbetsgivaren kan
•utforma en tydlig arbetsmiljöpolicy
•skapa normer som uppmuntrar ett respekterande och stödjande klimat
•vara en god förebild
•uppmuntra tydlig och öppen kommunikation

Tidiga och snabba insatser
•ökar förutsättningarna för positiva lösningar
•förhindrar utslagning
•räddar arbetsgruppen från ineffektivitet och samarbetskollaps
•är möjliga om SIGNALER på missförhållanden uppmärksammas och åtgärdas

Råd till ansvarig
•Vänta inte - börja med en gång
•Inta en objektiv och problemlösande hållning
•Lyssna på alla berörda
•Ge stöd åt den utsatte
•Handla inte ”över huvudet” på anställda
•Förneka eller dölj inte att det finns konflikter

En enda person kan inte skapa samarbetssvårigheter

När tecken på kränkande särbehandling visar sig
1. Utred orsakerna 2. Vidta åtgärder 3. Följ upp

Om det trots allt skulle hända Arbetsgivarens rutiner vid kränkande särbehandling kan innehålla uppgifter om
•vad som ska göras, hur det ska göras och av vem
•vart arbetsgivaren eller den utsatte kan vända sig för att få professionell hjälp **Ge och ta emot hjälp**

Resultat för: mobbning

117 resultat med sökorden hittades.
Antal funna dokument: mobbning (127)

Vad är mobbning? - Arbetsmiljöverket
…Vad är mobbning? - Arbetsmiljöverket …Arbetskamrat Om du blivit utsatt Om du känner dig mobbad? Anmälan till Arbetsmiljöverket Vad är AV:s uppdrag i frågor om mobbning? Hur gå vidare som individ? …
http://www.av.se/teman/mobbning/ - 14.2K [2012-04-15]

Mobbning & relationsproblem - Korta sifferfakta 2006:13
…finns ingen kod specifikt för mobbning. Anmälda fall som orsakats av mobbning ingår i detta klassifikationsschema under…
http://www.av.se/dokument/statistik/sf/sf2006_13.pdf - 519.4K [2007-07-11]

Vad är AV:s uppdrag i frågor om mobbning? - Arbetsmiljöverket
…s uppdrag i frågor om mobbning? - Arbetsmiljöverket …s fokus i frågor om mobbning ligger på arbetsgivarens arbete med att förebygga och förhindra mobbning på arbetsplatsen. Signaler på att…
http://www.av.se/teman/mobbning/Vad_ar_AVs/ - 11.1K [2012-04-15]

Teman - Arbetsmiljöverket
…Mobbning …Mobbning …
http://www.av.se/teman/ - 22.1K [2012-05-01]

Konflikter - Arbetsmiljöverket
Konflikter - Arbetsmiljöverket Temasidans startsida Ansvar Risker »

Arbetsutrustning » Brännskador » Ergonomi » Kemiska hälsorisker » Lokaler » Psykosociala risker Om något händer Checklista/ handlingsplan Mer …
http://www.av.se/teman/restaurang/risker/psykosociala/konflikter.aspx - 13.3K [2012-05-17]

Hot och våld inom vård och omsorg - Arbetsmiljöverket
…arbetsplatsen och vad görs för att förhindra hot, våld och mobbning? Det är tre frågor som kommer att besvaras i den…har flest arbetsskade- och sjukdomsanmälningar orsakade av hot, våld och mobbning. Många fler kvinnor än män drabbas. För att kunna arbeta…
http://www.av.se/Aktuellt/kunskapsoversikt/kriminologiskt_vald_hot/hot_vald_vard_omsorg/ - 19.6K [2012-03-22]

Våld och genus, Rapport 2011:3, Kunskapsöversikt
…9 Våld, trakasserier och mobbning…
http://www.av.se/dokument/aktuellt/kunskapsoversikt/RAP2011_03.pdf - 257.0K [2011-04-27]

Arbetsledning - Arbetsmiljöverket
…s uppdrag i frågor om mobbning? Hur gå vidare som individ? …det framgå vad som kännetecknar mobbning. Ledningen ska klart och tydligt uttrycka att mobbning inte accepteras. I en policy…
http://www.av.se/teman/mobbning/arbetsledning/ - 11.0K [2012-04-15]

Mobbing och trakasserier - Korta sifferfakta 1.2003
…Mobbning och trakasserier Korta sifferfakta Nr…omkring 1250 av fallen har mobbning eller trakasserier uppgetts vara en…
http://www.av.se/dokument/statistik/sf/sf2003_01.pdf - 20.0K [2003-03-19]

Skolan - Arbetsmiljöverket
Temasidsida Skola
http://www.av.se/teman/skolan/ - 12.4K [2012-05-17]

Genus & våld i arbetslivet
…omfatta också psykosocialt våld som mobbning, sexuella trakasserier och andra former…de manliga anställda utsatts för mobbning eller någon form av trakasserier…
http://www.av.se/dokument/aktuellt/kunskapsoversikt/genus_vald_hot.ppt - 585.0K [2010-12-17]

Anmälan till Arbetsmiljöverket - Arbetsmiljöverket
…s uppdrag i frågor om mobbning? Hur gå vidare som individ? … problem i organisationen/arbetsplatsen/ som mobbning kan vara tecken på. Åtgärder är viktiga för att förhindra mobbning i fortsättningen. …
http://www.av.se/teman/mobbning/Anmalan_till_Arbetsmiljoverket/ - 11.0K [2012-04-15]

Arbetskamrat - Arbetsmiljöverket
…Arbetsledning Skyddsombud Arbetskamrat Om du blivit utsatt Om du känner dig mobbad? Anmälan till Arbetsmiljöverket Vad är AV:s uppdrag i frågor om mobbning? Hur gå vidare som individ? … Startsida » Temasidor » Mobbning …
http://www.av.se/teman/mobbning/arbetskamrat/ - 10.4K [2012-04-15]

Skyddsombud - Arbetsmiljöverket
…Arbetsledning Skyddsombud Arbetskamrat Om du blivit utsatt Om du känner dig mobbad? Anmälan till Arbetsmiljöverket Vad är AV:s uppdrag i frågor om mobbning? Hur gå vidare som individ? … Startsida » Temasidor » Mobbning …

http://www.av.se/teman/mobbning/skyddsombud/ - 10.8K [2012-04-15]

FACTS - Europeiska arbetsmiljöbyrån - Att hantera psykosociala frågor och minska ...
…risker, däribland stress, våld och mobbning. ▪ Bidra till att minska…att hantera stress. Förebyggande av mobbning: En arbetsgrupp för förebyggande av mobbning…
http://www.av.se/dokument/Teman/stress/EU-faktablad_32.pdf - 105.5K [2005-04-20]

Hot och våld inom vård och omsorg, kunskapsöversikt, Rapport 2011:16
…Prevalens av hot, våld och mobbning inom vård och omsorg…
http://www.av.se/dokument/aktuellt/kunskapsoversikt/RAP2011_16.pdf - 299.8K [2011-12-20]

Hot och våld i skolan - en enkätstudie bland lärare och elever - Kunskapsöversikt
Hot och våld i skolan - en enkätstudie bland lärare och elever - Kunskapsöversikt Hot och våld i skolan – en enkätstudie bland lärare och elever Kunskapsöversikt Rapport 011: 15 Kunskapsöversikt Hot och våld i skolan –…
http://www.av.se/dokument/aktuellt/kunskapsoversikt/skolenkaten.pdf - 1668.9K [2011-12-12]

Psykologiska perspektiv på hot och våld i skolan - ur ett jämställdhetsperspektiv, ...
Psykologiska perspektiv på hot och våld i skolan - ur ett jämställdhetsperspektiv, Kunskapsöversikt Psykologiska perspektiv på hot och våld i skolan –r tt ämställdhetsperspektiv Kunskapsöversikt Rapport 011: 91 …
http://www.av.se/dokument/aktuellt/kunskapsoversikt/RAP2011_09.pdf - 483.8K [2011-12-12]

Hot och våld i skolan, kunskapsöversikter 12 dec 2011
…oegentligheter • Emotionella oegentligheter • Störande beteende • Mobbning • Ociviliserat beteende • Ojust behandling • Förolämpningar…utövas av och drabbar elever. • Mobbning mest forskat på. • Mycket lite…
http://www.av.se/dokument/aktuellt/kunskapsoversikt/HoVSkola_111212.pdf - 2431.4K[2011-12-12]

Rapport 2011:07 Psykologiska perspektiv på hot och våld i arbetslivet. Kunskapsöversikt
Rapport 2011:07 Psykologiska perspektiv på hot och våld i arbetslivet. Kunskapsöversikt Psykologiska perspektiv på hot och våld i arbetslivet Kunskapsöversikt Rapport 011: 7 Kunskapsöversikt Psykologiska perspektiv på …
http://www.av.se/dokument/aktuellt/kunskapsoversikt/RAP2011_07.pdf - 550.1K [2011-06-22]

Detta var 20 st, fler finns.

Maj 2012:

Diskrimineringsombudsmannen (DO)

Webbkarta

- **Diskriminerad?**
  - Arbetslivet
    - Vem kan anmäla?
    - Vad kan jag anmäla?
    - Vad är trakasserier?
    - Hur anmäler jag?
  - Utbildning
    - Vem kan anmäla?
    - Vad kan jag anmäla?
    - Vad är trakasserier?
    - Hur anmäler jag?
    - För elever
  - Andra samhällsområden
    - Vem kan anmäla?
    - Vad kan jag anmäla?
    - Vad är trakasserier?
    - Hur anmäler jag?
- **Riskerar du att diskriminera?**
  - Arbetslivet
    - Vem kan diskriminera?
    - Vad kan vara diskriminering?
    - Vad är trakasserier?
  - Utbildning
    - Vem kan diskriminera?
    - Vad kan vara diskriminering?
    - Vad är trakasserier?
  - Andra samhällsområden
    - Vem kan diskriminera?
    - Vad kan vara diskriminering?
    - Vad är trakasserier?
- **Förebygg diskriminering**
  - Arbetslivet
    - För arbetsgivare
    - För facket
    - Aktiva åtgärder
    - Arbetsförhållanden
    - Förvärvsarbete och föräldraskap
    - Trakasserier
    - Rekrytering
    - Utbildning och kompetensutveckling
    - Löner
    - Frågor och svar om aktiva åtgärder i arbetslivet
  - Utbildning
    - Likabehandlingsarbete i förskolan
    - Likabehandlingsarbete i skolan
    - Likabehandlingsarbete vid universitet och högskolor
- **Om DO**
  - Kontakta oss
    - Medarbetare
  - Vad DO inte gör – tips på andra aktörer

- DO:s kurser
- Remissvar
  - 2012
  - 2011
  - 2010
  - 2009
- DO:s prenumerationer - RSS
- DO:s råd
- DO i världen
  - DO:s internationella medverkan
- Lagar
- Förlikningar och domstolsärenden
- Ärenden i Nämnden mot diskriminering
- Jobba hos oss
- Aktuella anbudsförfrågningar
- Länkar
- Vägar till rättigheter
  - Slutkonferens: Civila samhället visar vägar till rättigheter
  - Utbildningsseminarium
  - Lokala möten
  - Om Vägar till rättigheter
  - Seminarier om civila samhällets arbete
- Växthuset
  - Om Växthuset
  - Aktuellt om Växthuset
  - Beställ Växthuset
  - Handledare i växthusmetoden
  - Material från DO

- **Material**
  - Varukorg
- **Press**
  - Pressmeddelanden och aktuellt
    - 2012
    - 2011
    - 2010
    - 2009
  - Pressbilder
  - Debattartiklar och krönikor
  - Aktuellt i omvärlden
- **Fakta**
  - Ordlista
  - Diskrimineringsgrunderna
  - Frågor och svar

Diskriminerad?

Diskrimineringslagen skyddar dig mot diskriminering på jobbet, i skolan, på högskolan, i affären och när du köper eller hyr bostad. Skyddet gäller också inom en rad andra viktiga samhällsområden, till exempel hälso- och sjukvård, socialtjänst och socialförsäkringssystemet.

Om du har blivit diskriminerad kan du anmäla det till Diskrimineringsombudsmannen (DO). Det kostar ingenting. Du kan anmäla till DO om du upplever att du har blivit diskriminerad och det har samband med kön, könsidentitet eller könsuttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Du kan också anmäla om en arbetsgivare har missgynnat dig i samband med din föräldraledighet.

DO utreder inte alla ärenden

DO kan driva ett ärende om diskriminering i domstol eller, i vissa fall då rättsläget bedöms som klart, till en förlikning mellan anmälaren och den anmälda parten. DO väljer vilka ärenden som ska utredas och drivas. Din anmälan är dock alltid ett viktigt underlag för oss i vårt ö vergripande arbete mot d iskriminering.

Läs mer om vad DO driver för typ av ärenden

- Arbetslivet
- Utbildning
- Andra samhällsområden

Publiceringsdatum: 2012-01-19

Länkar

Jag har blivit diskriminerad i arbetslivet
Jag har blivit diskriminerad i min utbildning
Jag har blivit diskriminerad någon annanstans
Jag har blivit missgynnad i samband med min föräldraledighet
När DO inte kan hjälpa till.
Länk till Barn- och elevombudet på Skolinspektionen
Särskilt om förbudet mot åldersdiskriminering

Riskerar du att diskriminera?

Diskrimineringslagen skyddar individer mot diskriminering bland annat i arbetslivet, på högskolan, i skolan, i affären, hos Försäkringskassan, på sjukhuset och inom en rad andra områden.

Du som till exempel är arbetsgivare, högskolerepresentant, jobbar på Försäkringskassan eller på ett fackförbund får inte diskriminera någon på grund av kön, könsidentitet eller könsuttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller i vissa fall ålder. Du som är arbetsgivare får inte heller missgynna någon på grund av föräldraledighet.

Det är viktigt att du som är exempelvis arbetsgivare eller högskolerepresentant har god kunskap om vilka skyldigheter lagen medför. Därför kan du vända dig till Diskrimineringsombudsmannen (DO) för rådgivning så att du inte riskerar att diskriminera någon.

Publiceringsdatum: 2008-12-04

Länk till diskrimineringslagen och föräldraledighetslagen
Jag vill veta mer om diskriminering i arbetslivet
Jag vill veta mer om diskriminering inom utbildning
Jag vill veta mer om diskriminering någon annanstans
Jag vill veta mer om missgynnandeförbudet mot föräldralediga

Riskerar du att diskriminera?

- Arbetslivet
- Utbildning
- Andra samhällsområden

Webbverktyg Plan för skolan och förskolan

Med DO:s webbverktyg kan ni ta fram er skolas eller förskolas plan mot diskriminering och kränkande behandling.

Sedan den 1 januari 2009 regleras arbetet mot diskriminering och kränkande behandling i både diskrimineringslagen och skollagen. Skolan eller förskolan ska varje år upprätta en likabehandlingsplan och en årlig plan mot kränkande behandling. Verktyget har sammanfört de två planera så att ni bara behöver göra en plan.

Det är viktigt att involvera personal, elever/barn och föräldrar i arbetet med planen för att den verkligen ska kunna skapa en positiv utveckling för likabehandling och mot trakasserier och kränkande behandling på er skola. Men detta verktyg vänder sig främst till dig som är skolledare eller förskolechef eller på annat sätt ansvarar för att din skola eller förskola har en plan mot diskriminering och kränkande behandling.

Verktyget guidar er steg för steg genom planens olika delar. Längs vägen får ni dessutom en rad olika praktiska tips och råd men också hänvisningar till lagar och riktlinjer.

Verktyget är gratis att använda och har tagits fram av Diskrimineringsombudsmannen (DO) i samarbete med Barn- och elevombudet (BEO) vid Skolinspektionen och Skolverket.

Länk till Plan för skolan (OBS! Öppnas i nytt fönster)

Nyfiken på hur verktyget är uppbyggt? I pdf:erna nedan kan du få en överblick. Var uppmärksam på att utseendet skiljer sig något från det riktiga webbverktyget. (Fyll inte i uppgifter i pdf:erna eftersom de inte kan sparas.) Det går bara att klicka på huvudmenyn till de olika stegen. Undermenyerna är inte klickbara i dessa överblickar.
Överblick av hur planen för skolan är uppbyggd (pdf)
Överblick av hur planen för förskolan är uppbyggd (pdf)
Publiceringsdatum: 2012-05-10

Handbok om europeisk diskrimineringslagstiftning – nu även på svenska 2012-05-07

FRA:s (European Union Agency for Fundamental Rights) och Europadomstolens handbok om europeisk diskrimineringslagstiftning finns nu på svenska. Det finns även en uppdaterad rättsfallssamling på engelska.
Handbok om europeisk diskrimineringslagstiftning – nu även på svenska

Exempel på fall:

AKTUELLT
Diskriminering mot romer tar sig tydliga uttryck **2012-05-04**
Anmälningar till DO visar att det är vanligt att romer nekas tillträde till och servering på exempelvis restauranger, kaféer och butiker. Romska kvinnor är särskilt utsatta för den här typen av diskriminering på offentliga platser.
Diskriminering mot romer tar sig tydliga uttryck

PRESSMEDDELANDE
Vanligt att romer utestängs från offentliga platser **2012-05-04**
Anmälningar till DO visar att det är vanligt att romer nekas tillträde till butiker, restauranger och kaféer. DO har i två aktuella ärenden funnit att fem kvinnor, som inte fått komma in på ett kafé respektive en restaurang, har blivit utsatta för diskriminering som har samband med deras etniska tillhörighet.
Vanligt att romer utestängs från offentliga platser

Maj 2012

Socialstyrelsen Startsidan

- Cookies
- Dölj ditt besök
- E-legitimation
- RSS
- Sociala medier
- Sökhjälp
- Tillgänglighet
- Webbkarta
- För allmänheten
- Jag arbetar med
- Ansöka & rapportera
- Regler & vägledning
- Utveckling & kvalitet
- Övergripande ingångar

Kontakt
Webbansvarig
Översiktssidor
Hälso- och sjukvård
Socialtjänst

Webbkarta

Socialstyrelsens webbplats innehåller sex sektioner. På startsidan presenteras sektionerna och de populäraste ingångarna. Här hittar du en fullständig förteckning över ingångarna i de respektive sektionerna.

- För allmänheten riktar sig speciellt till allmänheten. Alla är välkomna att använda hela webbplatsen, men det kan vara bra att känna till att stora delar av webbplatsen är anpassad för yrkesverksamma i vård och omsorg.
- Jag arbetar med riktar sig till yrkesverksamma i vård och omsorg och är uppdelad i olika yrkesområden.
- Ansöka & rapportera riktar sig till yrkesverksamma i vård och omsorg och innehåller information hur du ansöker om bidrag, legitimation, tillstånd etc.
- Regler & vägledning riktar sig till yrkesverksamma i vård och omsorg och innehåller lagtexter, evidensbaserade riktlinjer och annan vägledning.
- Utveckling & kvalitet riktar sig till yrkesverksamma i vård och omsorg och innehåller fakta, statistik och information om att utveckla och förbättra kvaliteten i vård och omsorg.
- Övergripande ingångar berör aktuellt, publicerat och övergripande frågor om myndigheten Socialstyrelsen.

För allmänheten

Denna sektion riktar sig till allmänheten. Alla är välkomna att använda hela webbplatsen, men det kan vara bra att känna till att stora delar av webbplatsen är anpassad för yrkesverksamma i vård och omsorg.

Dessa ingångar finns i denna sektion:

- Donationsregistret
- För placerade barn och unga
  - Familjehem
  - Hem för vård eller boende (HVB)
  - Särskilt ungdomshem
  - Berätta om missförhållanden
- Hitta rätt myndighet
  - Dina rättigheter i vård och omsorg
  - Sjukvård
  - Skiljas med barn
  - Socialbidrag
- Klaga på socialtjänsten
- Klaga på vården
  - Jag vill klaga på vården
  - Jag vill anmäla fel eller brister i vården
  - Vad händer med min anmälan?
  - Jag vill ha ersättning
- Äldreguiden
  - Frågor och svar
  - Så använder du Äldreguiden
  - Så har vi gjort Äldreguiden

Jag arbetar med

Denna sektion av Socialstyrelsens webbplats riktar sig till yrkesverksamma i vård och omsorg och är uppdelad i olika yrkesområden.

Dessa ingångar finns i denna sektion:

- Barn och familj
  - Adoption
  - Barn som far illa
  - BBIC
  - Barns hälsa
  - Faderskap och föräldraskap
  - Graviditet
  - Placerade barn och unga
- Ekonomiskt bistånd
  - Försörjningsstöd
  - Livsföring i övrigt
  - Barnperspektiv
  - Utländska medborgare
  - Återbetalning
- Folkhälsa
  - Levnadsvanor
  - Jämlik hälsa
  - Sjukdomar
- Funktionshinder
  - Rehabilitering/habilitering
  - Levnadsförhållanden
  - Socialt stöd
  - Barn och unga
  - Stöd till anhöriga
- Hemlöshet
  - Omfattning
  - Vräkningsförebyggande arbete

- Internationellt
- Strategi mot hemlöshet
- Vägledning

- Sjukdomar
  - Andningsorganen
  - Cancer
  - Demens
  - Diabetes
  - Hjärta och kärl
  - Infektioner
  - Psykiska sjukdom
  - Rörelseorganen
- Hälsoskydd
  - Hygien
  - Inomhusmiljö
  - Vatten
  - Hälsa i miljömålsarbetet
  - Tillämpa miljöbalken
  - Tillsyn
  - Elektromagnetiska fält
- Krisberedskap
  - Tjänsteman i beredskap
  - Skyddsutrustning
  - Kunskapscentrum
  - Risk- och sårbarhetsanalys
  - Stödstyrkan
  - Kamedo-rapporter
- Missbruk och beroende
  - Alkoholmissbruk
  - Narkotikamissbruk
  - ASI-intervjun
  - Stöd till anhöriga
  - Missbruk under graviditeten
  - Sprututbyte
- Palliativ vård
- Psykisk hälsa
  - Barns psykiska hälsa
  - Psykisk funktionsnedsättning
  - Psykisk sjukdom
  - Självmord
  - Tvångsvård
  - Äldres psykiska hälsa
- Smittskydd
  - Nationellt smittskydd
  - Globalt smittskydd
  - Sjukdomar
  - Vaccination
  - Beredskap
  - Vårdhygien och resistens
  - Objektsmitta
- Tandvård
  - Dentala material
- Vålds- och brottsrelaterade frågor
  - Kvinnlig könsstympning
  - Prostitution och människohandel
  - Brottsoffer
  - Våld i nära relationer
- Äldre
  - Avgifter
  - Boende och stöd
  - Demens
  - Stöd till anhöriga
  - Våld mot äldre
  - Äldres hälsa
  - Nationell värdegrund

Ansöka & rapportera

Denna sektion av Socialstyrelsens webbplats riktar riktar sig till yrkesverksamma i vård och omsorg och innehåller information hur du ansöker om bidrag, legitimation, tillstånd etc.

Dessa ingångar finns i denna sektion:

- Blodverksamhet
  - Ansöka om tillstånd
  - Rapporteringskrav
  - Vägledning för hantering av avvikelser
  - Söka blodverksamhet
- Ej verkställda beslut
  - Anmälningssperioder
  - E-tjänst
  - Individrapport
  - Kvartalsrapport
  - Ändring av rapportör
- Lex Maria
  - Anmälan
  - Vårdpersonalens redogörelse
  - Socialstyrelsens utredning
  - Vårdens åtgärder
  - Exempel på lex Maria
  - Om lex Maria
- Lex Sarah
  - Allvarliga missförhållanden
  - Anmälan
  - Skyldigheter
  - Utreda
- Legitimation, intyg och specialistkompetens
  - Legitimation
  - Bevis, specialistkompetens
  - Bevis, Europaläkare
  - Intyg, arbete utomlands
  - Förskrivningsrätt
  - För arbetsgivare
- Register
  - Beställa data/statistik
  - För uppgiftslämnare
- Tillstånd SoL och LSS
  - Anmälningsskyldighet och tillståndsplikt
  - Anmäla offentlig verksamhet
  - Ansöka om tillstånd för enskild verksamhet
  - Söka verksamhet
- Rikssjukvård
  - Om rikssjukvård
  - Nuläge
  - Tillstånd
  - Ansök om rikssjukvård
  - Så ser processen ut
- Statsbidrag
  - Aktuella statsbidrag
  - Bidrag hiv/STI
- Vävnadsinrättningar
  - Ansöka om tillstånd
  - Rapportera till Socialstyrelsen
  - Söka vävnadsinrättning

Regler & vägledning

Denna sektion av Socialstyrelsens webbplats riktar sig till yrkesverksamma i vård och omsorg och innehåller lagtexter, evidensbaserade riktlinjer och annan vägledning.

Dessa ingångar finns i denna sektion:

- Föreskrifter & allmänna råd (SOSFS)
  - Om SOSFS
  - Gällande författningar
- Klassificering och koder
  - Ladda ner
  - Sök diagnoskod (ICD-10)
  - Diagnoskoder
  - Åtgärdskoder
  - Koder Funktionstillstånd
  - NordDRG
  - Andra kodverk
- Ovanliga diagnoser
  - Andra kunskapskällor
  - Föreningar
  - Nya och reviderade diagnoser
  - Om databasen
  - Samhällets stöd
- Regelverk
  - Lagar och förordningar
  - Handböcker
  - EG-direktiv
  - SOSFS
  - Omskärelse
  - Privat vård
- Riktlinjer
  - Nationella riktlinjer
  - Försäkringsmedicinskt beslutsstöd
  - Andra rekommendationer
- Terminologi
  - Aktuella terminologiarbeten

Utveckling & kvalitet

Denna sektion av Socialstyrelsens webbplats riktar sig till yrkesverksamma i vård och omsorg och innehåller fakta, statistik och information om att utveckla och förbättra kvaliteten i vård och omsorg.

Dessa ingångar finns i denna sektion:

- Ekonomiska analyser
  - Ekonomisk statistik
  - Effektivitet och produktivitet
  - Resursfördelning och prioriteringar
  - Analysmetoder
  - Hushållens ekonomi
- Etik i socialtjänsten
  - Socialstyrelsens råd för etiska frågor
  - Om etik i socialtjänsten
- Evidensbaserad praktik
  - Om evidensbaserad praktik
  - Metodguide
  - Bedömningsinstrument
  - Insatser
  - Stöd till förändring
  - Lokala utbildningar
- Hälsoinformatik
  - Nationell informationsstruktur
  - Terminologi
  - Nationellt fackspråk
- Indikatorer
  - Indikatorer tandvård
  - God vård
  - Socialtjänst
- Jämlik hälsa, vård och omsorg
  - Jämlik hälsa
  - Jämlik vård
  - Jämlik socialtjänst
  - Jämställdhet mellan könen
  - Särskilda grupper
- Ledningssystem
- Patientsäkerhet
  - Riskområden
  - Vårdskademätningar
  - Förebygga
  - Avvikelserapportering
  - Analysera och agera
  - Förbättra
  - Mat och näring
- Statistik
  - Statistik efter ämne
  - Statistikdatabas
  - Sveriges officiella statistik
  - Beställa data/statistik
  - För uppgiftslämnare
- Tillsyn för god hälsa, vård & omsorg
  - Aktuell tillsyn
  - Anmäla felbehandling eller missförhållande
  - Tillsynsrapporter
  - Vanliga iakttagelser
  - Om tillsyn
- Öppna jämförelser
  - Hälso- och sjukvård
  - Barn och unga
  - Ekonomiskt bistånd
  - Funktionsnedsättning
  - Äldreomsorg
  - Missbruk och beroende

Övergripande ingångar

Här hittar du ingångar som berör aktuellt, publicerat och övergripande frågor om myndigheten Socialstyrelsen.

Dessa ingångar finns i denna sektion:

- Blanketter
- Frågor och svar
- Nyheter
  - Konferenser
  - Nyhetsbrev
  - Pressmeddelanden
  - Senast utgivna publikationer
  - Nytt i ditt län
  - RSS
- Om webbplatsen
  - Cookies
  - Dölj ditt besök
  - E-legitimation
  - RSS
  - Sociala medier
  - Sökhjälp
  - Tillgänglighet
  - Webbkarta
- Om Socialstyrelsen
  - Detta står vi för
  - Arbeta hos oss
  - Organisation
  - Så arbetar vi
  - Upphandlingar
  - Internationellt samarbete
  - Kontakta oss
  - Kris
- Pressrum
  - Presstjänsten
  - Pressmeddelanden
  - Söka i diariet
  - Bildarkiv
  - Nyhetsarkiv
- Publikationer/webbutik
  - Om köp och beställningar
  - Senast utgivna publikationer
  - Broschyrer för allmänheten
  - Meddelandeblad
  - Våra stora rapporter
- Socialstyrelsen i Almedalen
  - Etiska dilemman
  - Patientsäkerhet
  - Placerade barn
  - Psykisk sjukdom
  - Svininfluensan
  - Äldreomsorg

Sök på Socialstyrelsen

17 träffar på **mobbning** inom **Hela Socialstyrelsens webbplats**
Sortera träffar efter: Relevans | Datum

Utsatta elever mår sämre på högpresterande skolor
Datum: 2012-05-16 Visa med sökorden markerade
Den 16 maj 2012 kl. 10:00 - Nyhet - Barn som inte bor med sina föräldrar lider oftare av psykisk ohälsa och är mer utsatta för **mobbning** om de går på högpresterande skolor. Det visar en rapport från Socialstyrelsen om ... Sökväg: Start / Nyheter / Utsatta elever mår sämre på hö... Nyckelord

Brist på tid eller tid att fylla? - Enkätfrågor och social kontext
Datum: 2005-01-01 Visa med sökorden markerade
Information - Ladda ner - Beställ - Publiceringsår: 2005 - Artikelnummer: ... en risk att den sociala utsattheten underskattas när frågor om **mobbning** besvaras i miljöer där man lärt sig klassificera sina upplevelser ... Sökväg: Start / Publikationer 2005 / Brist på tid eller tid att fyl... Nyckelord

Nyheter
Datum: 2009-08-07 Visa med sökorden markerade
Här kan du läsa nyheter från Socialstyrelsen inom alla ämnen. ... lider oftare av psykisk ohälsa och är mer utsatta för **mobbning** om de går på högpresterande skolor. Det visar en rapport från ... Sökväg: Start / Nyheter

Skolans betydelse för barns och ungas psykiska hälsa - En studie baserad på den nationella totalundersökningen i årskurs 6 och 9 hösten 2009
Datum: 2012-05-16 Visa med sökorden markerade
Rapporten presenterar analyser av **mobbning**, psykisk hälsa och livskvalitet hos sjätte- och niondeklassare. Analyserna baseras på en nationell undersökning som gjordes hösten 2009. - Ladda ner - Beställ - Publiceringsår: 2012 ... Sökväg: Start / Publikationer 2012 / Skolans betydelse för barns oc... Nyckelord

Etik i socialtjänsten: Får man gå klädd som man vill?
Datum: 2010-08-20 Visa med sökorden markerade
Fråga: - Får man gå klädd som man vill? - Publicerad: - 2008 ... samt 2. aktivt motverka alla former av kränkande behandling såsom **mobbning** och rasistiska beteenden". I lokala ordningsföreskrifter måste ... Sökväg: Start / Etik i socialtjänsten / Får man gå klädd som man vill? Nyckelord

Skolans metoder för att förebygga psykisk ohälsa hos barn - en nationell inventering i grundskolor och gymnasieskolor
Datum: 2009-09-06 Visa med sökorden markerade
Information - Ladda ner - Beställ - Publiceringsår: 2009 - Artikelnummer: ... med ett universellt preventivt syfte i sitt arbete med att motverka **mobbning** och normbrytande beteende. Inte minst har många skolor utarbetat egna ... Sökväg: Start / Publikationer 2009 / Skolans metoder för att föreby... Nyckelord

Förekom övergrepp och kränkningar vid institutioner inom den sociala barnavården 1950-1980?
Datum: 2006-01-01 Visa med sökorden markerade
Information - Ladda ner - Beställ - Publiceringsår: 2006 - Artikelnummer: 2006-131-11 - Format: Kompendium - Antal sidor: 91 - Språk: Svenska - Pris (inkl. moms): 76 kr - Rekommendationer - Sammanfattning - 1. Bakgrund och arbetssätt ... Sökväg: Start / Publikationer 2006 / Förekom övergrepp och kränknin... Nyckelord

Aperts syndrom
Datum: 2010-10-26 Visa med sökorden markerade
Information - Diagnos: - Aperts syndrom - Synonymer: - Akrocefalosyndaktyli typ I ... och skola bör få information i god tid för att förebygga **mobbning** och utanförskap samt för att barnet ska kunna

få det stöd ... Sökväg: Start / Ovanliga diagnoser / Aperts syndrom

Saethre-Chotzens syndrom
Datum: 2010-10-26 Visa med sökorden markerade
Information - Diagnos: - Saethre-Chotzens syndrom - Synonymer: - Akrocefalosyndaktyli ... att informera förskola och skola i god tid för att förebygga **mobbning** och utanförskap. Förutom stöd av familj och andra närstående ... Sökväg: Start / Ovanliga diagnoser / Saethre-Chotzens syndrom

Pfeiffers syndrom
Datum: 2010-10-26 Visa med sökorden markerade
Information - Diagnos: - Pfeiffers syndrom - Synonymer: - Innehåll - Sjukdom/skada/diagnos ... information till förskola och skola i god tid för att förebygga **mobbning**. Informationen till skolan är också viktig för planering av ... Sökväg: Start / Ovanliga diagnoser / Pfeiffers syndrom

Barnperspektiv vid handläggning av ekonomiskt bistånd
Datum: 2003-01-01 Visa med sökorden markerade
Information - Socialstyrelsen och länsstyrelserna har i ett projekt arbetat ... kan ha problem. Överrepresentationen gäller t.ex. barnmisshandel och **mobbning**, föremål för barnavårdsutredning, omhändertagande ...Sökväg:Start / Publikationer 2003 / Barnperspektiv vid handläggnin... Nyckelord

Olika former av föräldrastöd undersöks
Datum: 2008-12-12 Visa med sökorden markerade
Den 12 december 2008 kl. 00:00 - Nyhet - Socialstyrelsen ger nu Örebro universitet ... att utvärdera förebyggande arbete mot dåligt arbetsklimat, **mobbning** och skolk i skolor. Det är programmet PS - Prevention i Skolan - som ska ... Sökväg: Start / Psykisk hälsa / Olika former av föräldrastöd u... Nyckelord

Ungdomar inom tvångsvården känner sig trygga
Datum: 2011-02-07 Visa med sökorden markerade
Den 7 februari 2011 kl. 08:19 - Pressmeddelande - De flesta ungdomar som är ... och tycker att man lyssnar på dem. Men vissa ungdomar upplever hot och **mobbning** från andra placerade ungdomar eller känner sig trakasserade av personal. ... Sökväg: Start / Pressrum / Pressmeddelanden / Ungdomar inom tvångsvården kän... Nyckelord

Becks Ungdomsskalor
Datum: 2009-09-08 Visa med sökorden markerade
Fem olika självskattningsskalor för att bedöma social och emotionell ... och trotssyndrom. Påståendena rör till exempel **mobbning**, allvarliga regelbrott och tendenser att skylla ifrån sig. - Beck Ungdomsskala ... Sökväg: Start / Evidensbaserad praktik / Bedömningsinstrument / Funktionshinder / Becks Ungdomsskalor Nyckelord

Becks Ungdomsskalor
Datum: 2009-09-08 Visa med sökorden markerade
Becks Ungdomsskalor är självskattningsskalor för bedömning av ... och trotssyndrom. Påståendena rör till exempel **mobbning**, allvarliga regelbrott och tendenser att skylla ifrån sig. - Beck Ungdomsskala ... Sökväg: Start / Evidensbaserad praktik / Bedömningsinstrument / Barn och familj / Becks Ungdomsskalor Nyckelord

Kännedom om prostitution 2003
Datum: 2004-01-01 Visa med sökorden markerade
Information - Ladda ner - Beställ - Publiceringsår: 2004 - Artikelnummer: ... Internet för att få kunder, och flera hade utsatts för **mobbing**, trakasserier och hot från andra användare av dessa Internetarenor. ... Sökväg: Start / Publikationer 2004 / Kännedom om prostitution 2003 Nyckelord

Publikationer 2012
Datum: 2011-11-30 Visa med sökorden markerade
Här hittar du alla Socialstyrelsens publikationer utgivna år 2012 som ... 6 och 9 hösten 2009 - 2012-05-16 09:30 - Rapporten presenterar analyser av **mobbning**, psykisk hälsa och livskvalitet hos sjätte- och niondeklassare. Analyserna ... Sökväg: Start / Publikationer 2012

Regeringen.se 26 maj 2012. Sökning på mobbning:

Visar 1 – 20 av 29 sökträffar

1. Arbetslivspolitik
   Frågor som rör arbetstid, arbetsorganisation, arbetsmiljö och arbetsrätt inkl. diskrimineringslagstiftning (utom jämställdhetslagstiftning), samt kompetensutveckling.
2. mobbning
   Ordförklaring 15 mars 2006
3. Regeringen satsar mot mobbning
   Pressmeddelande 16 oktober 2006, Utbildnings- och kulturdepartementet
4. Fler åtgärder mot mobbning
   Pressmeddelande 15 maj 2008, Utbildningsdepartementet
5. Regeringen satsar 40 miljoner mot mobbning
   Pressmeddelande 15 februari 2007, Utbildningsdepartementet
6. Nyamko Sabuni diskuterar aktivt medborgarskap vid EU-möte
   Pressmeddelande 28 mars 2011, Utbildningsdepartementet
7. Om en elev är utsatt för diskriminering och mobbning, vart vänder man sig?
   27 maj 2010, Utbildningsdepartementet
8. Bättre värdegrundsarbete i skolan
   Pressmeddelande 14 maj 2009, Utbildningsdepartementet
9. Trygghet för elever och unga
   19 januari 2009, Utbildningsdepartementet
10. Fredrik Reinfeldt besöker Gislaved
    Pressmeddelande 20 november 2008, Statsrådsberedningen
11. Ny rapport om unga HBT-personers utsatthet
    Pressmeddelande 10 februari 2010, Integrations- och jämställdhetsdepartementet
12. Regeringen ger 3,5 miljoner till BRIS
    Pressmeddelande 12 december 2008, Socialdepartementet
13. Insatser mot våld i skolan
    Pressmeddelande 3 juli 2008, Utbildningsdepartementet
14. Medierådet lanserar guide om ungas användning av mobiltelefoner
    Pressmeddelande 6 februari 2007, Kulturdepartementet
15. Stora satsningar på utbildning och forskning
    Pressmeddelande 11 oktober 2010, Utbildningsdepartementet
16. Så tänker vi bryta romers utanförskap
    9 september 2011, Arbetsmarknadsdepartementet
17. Tal av Maria Larsson vid konferensen Barn och unga i familjer med missbruk
    2 september 2010, Socialdepartementet
18. Kulturministern: Bojkotta modevärldens sjuka skönhetsideal
    14 januari 2011, Kulturdepartementet
19. Tal vid Stockholm Prides invigning
    2 augusti 2007, Kulturdepartementet
20. Tal av Olle Wästberg i Stockholms synagoga 26 januari 2012
    26 januari 2012, Utrikesdepartementet

Visar 21 – 36 av 36 sökträffar

1. Medierådet lanserar guide om ungas användning av mobiltelefoner
   Pressmeddelande 6 februari 2007, Kulturdepartementet
2. Stora satsningar på utbildning och forskning
   Pressmeddelande 11 oktober 2010, Utbildningsdepartementet
3. Så tänker vi bryta romers utanförskap
   9 september 2011, Arbetsmarknadsdepartementet
4. Tal av Maria Larsson vid konferensen Barn och unga i familjer med missbruk
   2 september 2010, Socialdepartementet

5. Kulturministern: Bojkotta modevärldens sjuka skönhetsideal
   14 januari 2011, Kulturdepartementet
6. Tal vid Stockholm Prides invigning
   2 augusti 2007, Kulturdepartementet
7. Tal av Olle Wästberg i Stockholms synagoga 26 januari 2012
   26 januari 2012, Utrikesdepartementet
8. Sverige i utländska medier - augusti 2002
   14 december 2004, Utrikesdepartementet
9. Tal LSU forum!
   31 oktober 2007, Integrations- och jämställdhetsdepartementet
10. Inledningsanförande vid Svenska Anorexi-Bulimi Sällskapets konferens
    10 september 2008, Kulturdepartementet
11. Vecka 22
    Nyhetsbrev 26 maj 2008, EU-representationen
12. November 2007
    28 juni 2008, Utrikesdepartementet
13. Anförande av Göran Hägglund i samband med presentation av psykiatrisamordningens slutbetänkande och Socialstyrelsens fortsatta arbete
    6 december 2006, Socialdepartementet
14. Tal av Maria Larson vid Socialdepartementets dialog om barn i ekonomisk utsatthet
    25 maj 2011, Socialdepartementet
15. 1:a Maj Nyköping 1997
    1 maj 2000, Miljödepartementet
16. Nyhetsbrev från Sveriges utsända kulturråd - Fördjupning om Svensk barnkultur på polska
    Nyhetsbrev 4 juli 2006, Utbildningsdepartementet

Publikationer

Visar 1 – 4 av 4 sökträffar

1. Förnyat uppdrag för att stärka skolans värdegrund och arbete mot diskriminering och kränkande behandling
   U2011/567/S m.fl., Regeringsuppdrag 29 juni 2011, Utbildningsdepartementet
2. För en levande demokrati - regeringens satsning på dialog om samhällets värdegrund
   Informationsmaterial 2 juli 2010, Justitiedepartementet
3. Trygghet, respekt och ansvar - om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever - lättläst version
   Faktablad U06.005, Informationsmaterial februari 2006, Utbildningsdepartementet
4. Trygghet, respekt och ansvar - om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever
   Faktablad U05.046, Informationsmaterial 26 oktober 2005, Utbildningsdepartementet

Regeringen.se 26 maj 2012. Sökning på diskriminering:

Visar 1 – 20 av 352 sökträffar

1. Starkare skydd mot diskriminering med ny lag
   Pressmeddelande 22 maj 2008, Integrations- och jämställdhetsdepartementet
2. Diskriminering
   3 januari 2011, Arbetsmarknadsdepartementet
3. SÖ 2003:11
   30 maj 2004, Utrikesdepartementet
4. Diskriminering på bostadsmarknaden granskas
   Pressmeddelande 15 oktober 2009, Integrations- och jämställdhetsdepartementet
5. Förslag om nytt EG direktiv mot diskriminering
   Pressmeddelande 3 juli 2008, Integrations- och jämställdhetsdepartementet
6. Diskrimineringsfrågor
   14 maj 2012, Integrations- och jämställdhetsdepartementet
7. Bristande tillgänglighet som en form av diskriminering utreds
   Pressmeddelande 18 september 2008, Integrations- och jämställdhetsdepartementet
8. Skydd mot åldersdiskriminering i Sverige
   7 november 2011, Arbetsmarknadsdepartementet
9. Regeringen intensifierar hbt-arbetet
   13 februari 2012
10. Mål och budget för politik mot diskriminering
    21 september 2011, Arbetsmarknadsdepartementet
11. Lagrådsremiss om att kön inte ska få påverka försäkringspremier
    9 februari 2012, Arbetsmarknadsdepartementet
12. Kön ska inte påverka försäkringspremier
    20 mars 2012
13. Regeringen intensifierar hbt-arbetet
    13 februari 2012
14. Fler åtgärder mot mobbning
    Pressmeddelande 15 maj 2008, Utbildningsdepartementet
15. Kön ska inte få påverka försäkringspremier
    9 februari 2012, Arbetsmarknadsdepartementet
16. Diskrimineringsombudsmannens arbetsuppgifter förtydligas
    Pressmeddelande 17 februari 2011, Arbetsmarknadsdepartementet
17. Regeringen intensifierar hbt-arbetet
    13 februari 2012
18. Kön ska inte påverka försäkringspremier
    20 mars 2012
19. Kön ska inte påverka försäkringspremier
    20 mars 2012
20. Debatt om ett starkare skydd mot diskriminering (2007/08:AU7)
    22 maj 2008, Integrations- och jämställdhetsdepartementet

1 2 3 4 5 6

Publikationer
Visar 1 – 20 av 88 sökträffar

1. Det blågula glashuset - strukturell diskriminering i Sverige
   SOU 2005:56, Statens offentliga utredningar (SOU) 13 juni 2005, Arbetsmarknadsdepartementet
2. Förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av sexuell läggning
   SOU 1997:175, Statens offentliga utredningar (SOU) december 1997, Arbetsmarknadsdepartementet

3. Diskriminering inom det sociala området på grund av sexuell läggning
   Ds 2004:20, Departementsserien (Ds) 27 april 2004, Justitiedepartementet
4. Ett utvidgat skydd mot diskriminering
   Lagrådsremiss 2003, Arbetsmarknadsdepartementet
5. Ett utvidgat skydd mot diskriminering
   prop. 2002/03:65, Proposition 2003, Arbetsmarknadsdepartementet
6. Lag om förbud mot diskriminering i arbetslivet av personer med funktionshinder
   prop. 1997/98:179, Proposition 5 juni 1998, Arbetsmarknadsdepartementet
7. Ny lag om åtgärder mot etnisk diskriminering i arbetslivet
   prop. 1997/98:177, Proposition 20 maj 1998, Arbetsmarknadsdepartementet
8. Sverige inifrån - Röster om etnisk diskriminering
   SOU 2005:69, Statens offentliga utredningar (SOU) 31 augusti 2005, Arbetsmarknadsdepartementet
9. Ett effektivt diskrimineringsförbud - Om olaga diskriminering och begreppen ras och sexuell läggning
   SOU 2001:39, Statens offentliga utredningar (SOU) 2001, Justitiedepartementet
10. Nationell handlingsplan mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering
    Skr. 2000/2001:59, Skrivelse 7 februari 2001, Näringsdepartementet
11. Ratificering av fakultativt protokoll till konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor
    Ds 2002:28, Departementsserien (Ds) 2002, Arbetsmarknadsdepartementet
12. Diskriminering inom det sociala området på grund av sexuell läggning
    Lagrådsremiss 2 september 2004, Arbetsmarknadsdepartementet
13. Lag om förbud mot diskriminering av deltidsarbetande arbetstagare och arbetstagare med tidsbegränsad anställning, m.m.
    prop. 2001/02:97, Proposition 14 februari 2002, Arbetsmarknadsdepartementet
14. Lag om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av sexuell läggning
    prop. 1997/98:180, Proposition 5 juni 1998, Arbetsmarknadsdepartementet
15. Ett utvidgat skydd mot diskriminering
    SOU 2002:43, Statens offentliga utredningar (SOU) 2 maj 2002, Arbetsmarknadsdepartementet
16. Ett fall av diskriminering är ett fall för mycket
    Informationsmaterial 13 oktober 2008, Utbildningsdepartementet
17. Förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever inom skolan m.m.
    Lagrådsremiss 12 maj 2005, Utbildningsdepartementet
18. Bortom fagert tal - Om bristande tillgänglighet som diskriminering (Ds 2010:20) Sammanfattning på finska
    Informationsmaterial 30 juni 2010, Arbetsmarknadsdepartementet
19. Konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor
    SÖ 1980:8, Sveriges internationella överenskommelser (SÖ) 1994, Utrikesdepartementet
20. Hälsa, vård och strukturell diskriminering
    SOU 2006:78, Statens offentliga utredningar (SOU) 18 augusti 2006, Arbetsmarknadsdepartementet

Regeringen.se 26 maj 2012. Sökning på kränkande behandling

Visar 1 – 20 av 21 sökträffar

1. Arbetslivspolitik
   Frågor som rör arbetstid, arbetsorganisation, arbetsmiljö och arbetsrätt inkl. diskrimineringslagstiftning (utom jämställdhetslagstiftning), samt kompetensutveckling.
2. Barn- och elevombudet
   19 januari 2009, Utbildningsdepartementet
3. Trygghet för elever och unga
   19 januari 2009, Utbildningsdepartementet
4. Bättre värdegrundsarbete i skolan
   Pressmeddelande 14 maj 2009, Utbildningsdepartementet
5. Göran Hägglund inledningstalar på 30-årsjubileum av Sveriges agalag
   Pressmeddelande 9 september 2009, Socialdepartementet
6. Om en elev är utsatt för diskriminering och mobbning, vart vänder man sig?
   27 maj 2010, Utbildningsdepartementet
7. Fler åtgärder mot mobbning
   Pressmeddelande 15 maj 2008, Utbildningsdepartementet
8. Caroline Dyrefors Grufman nytt Barn- och elevombud
   Pressmeddelande 24 maj 2012, Utbildningsdepartementet
9. Vad är det som blir förbjudet? När anser man att fotografering är ägnad att allvarligt kränka den personliga integriteten?
   29 februari 2012, Justitiedepartementet
10. Nyamko Sabunis tal på den internationella dagen mot homofobi
    17 maj 2007, Integrations- och jämställdhetsdepartementet
11. Bättre skydd för barns rättigheter i Sverige
    Pressmeddelande 3 oktober 2007, Socialdepartementet
12. Seminarium om Sverige och mänskliga rättigheter
    15 oktober 2010, Utrikesdepartementet
13. Lagregler för skydd och rättssäkerhet för personer med demenssjukdom föreslås i nytt betänkande
    Pressmeddelande 18 december 2006, Socialdepartementet
14. Ny rapport om unga HBT-personers utsatthet
    Pressmeddelande 10 februari 2010, Integrations- och jämställdhetsdepartementet
15. Anförande av Göran Hägglund i samband med Barnrättsforum
    4 juni 2008, Socialdepartementet
16. Lagstiftning om stöd och skydd till utsatta
    8 februari 2011, Utbildningsdepartementet
17. Lärarna måste bli bättre på att undervisa om sex
    12 juli 2011, Utbildningsdepartementet
18. Sammanfattning av lagens 29 kapitel
    21 mars 2011, Utbildningsdepartementet
19. Tal vid invigningen "Förintelsen och romerna" på Etnografiska museet
    24 januari 2008, Integrations- och jämställdhetsdepartementet
20. Nyhetsbrev från justitieministern
    Nyhetsbrev 31 mars 2011, Justitiedepartementet

Publikationer.

Visar 1 – 8 av 8 sökträffar

1. Förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever inom skolan m.m.
   Lagrådsremiss 12 maj 2005, Utbildningsdepartementet

2. Förnyat uppdrag för att stärka skolans värdegrund och arbete mot diskriminering och kränkande behandling
   U2011/567/S m.fl., Regeringsuppdrag 29 juni 2011, Utbildningsdepartementet
3. Trygghet, respekt och ansvar - om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever
   Faktablad U05.046, Informationsmaterial 26 oktober 2005, Utbildningsdepartementet
4. Trygghet, respekt och ansvar - om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever
   Prop. 2005/06:38, Proposition 26 oktober 2005, Utbildningsdepartementet
5. Trygghet, respekt och ansvar - om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever - lättläst version
   Faktablad U06.005, Informationsmaterial februari 2006, Utbildningsdepartementet
6. **Nya skolmyndigheter** OBS!
   Prop. 2007/08:50, Proposition 12 februari 2008, Utbildningsdepartementet
7. Act Prohibiting Discrimination and Other Degrading Treatment of Children and School Students (2006:67)
   U06.028, Informationsmaterial 19 maj 2006, Utbildningsdepartementet
8. Security, respect and responsibility - the prohibition of discrimination and other degrading treatment of children and pupils
   Fact sheet U05.059, Informationsmaterial 23 november 2005, Utbildningsdepartementet

Socialdemokraterna.se 26 maj 2012. Sökning på mobbning

Din sökning på **mobbning** gav **ca 121** träffar.

Mobbning måste motverkas!
2009-03-02 **Mobbning** måste motverkas! ... **Mobbning** måste motverkas! socialdemokraterna.se / Media / Nyhetsarkivet (2006-)

Arbetet mot mobbning måste stärkas och kvalitetsäkras
2010-02-02 Arbetet mot **mobbning** måste stärkas och kvalitetsäkras ... i sitt arbete mot **mobbning**. ... åtgärder mot **mobbning** är ingen sidoverksamhet, det är en del av skolans viktigaste uppdrag. socialdemokraterna.se / Media / Nyhetsarkivet (2006-)

Ändring av arbetsmiljölagen och strafflagen
1/2/2011 9 ... till följd av **mobbning**, men man har inte drivit någon av dessa till åtalsprövning.socialdemokraterna.se

Barnkonventionen
2011-11-11 ... mot våld och **mobbning** och en bra skola för alla. socialdemokraterna.se / Vår politik / Vår politik A till Ö / Barn

Barnfattigdom i Sverige
2011-10-26 Barn i ekonomiskt utsatta hushåll löper dubbelt så stor risk att utsättas för **mobbning**.socialdemokraterna.se / Vår politik / Barnfattigdom

Fritids måste utvecklas - inte nedmonteras
2008-08-25 ... ökar riskerna för **mobbning**, gängbildning etc. socialdemokraterna.se / Media / Nyhetsarkivet (2006-)

grundskola.indd
8/31/2010 ... av uteslutning, **mobbning** och trakasserier. ... förekomsten av **mobbning**, våld och andra former av trakasserier. ... om förekomsten av **mobbning** och trakasserier i våra skolor som ett led i en sammanhängande strategi. socialdemokraterna.se

svar på frågeställning från motion om barns och ungdomars hälsa och välbefinnande.pdf
2/4/2009 1 Fråga Hur fungerar kommunens program mot **mobbning** och andra kränkningar? ... Klagomål centralt avseende **mobbning** och/ eller kränkande behandling skall utredas. socialdemokraterna.se

valtrycksak.pdf
5/29/2008 MAN HÖR OFTA TALAS OM **MOBBNING**. ... som kan motverka **mobbning**.Alla vuxna i skolan måste också ta ett större ansvar. ... hinder i vägen som **mobbning**, oreda i klasserna, för få lärare, dålig skolmiljö eller trasiga skolbö ... socialdemokraterna.se

Ingegerd Wärnerssons tal
2008-04-14 Därför har vi nu startat en kampanj mot **mobbning** - tillsammans. socialdemokraterna.se / Vår politik / Arkiv / Kongresser och konferenser / Kommunkonferensen 2001

Microsoft Word - Tio_myter_om_skolan060217.doc
4/14/2008 Tio myter om den svenska skolan En rapport där vi socialdemokrater bemöter de tio vanligast förekommande myterna om den svenska skolan samt redovisar vår politik och alternativet. 2 SOCIALDEMOKRATERNA ... socialdemokraterna.se

Microsoft Word - Rapport_kvinnoarb_060904.doc
4/14/2008 Ett arbetsliv som utvecklar – inte sliter ut Inledning För oss socialdemokrater är det en självklarhet att såväl kvinnor som män ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter på alla nivåer i ... socialdemokraterna.se

Pressmeddelande
12/9/2009 ... antal fall av **mobbning** och minskade personalresurser, säger Ann-Kristin Särnbrink, ledamot i Ingarö ...socialdemokraterna.se

En skola som ger alla samma chans
2008-04-14 Nolltolerans ska råda mot **mobbning** och kränkande behandling.socialdemokraterna.se / Vår politik / Arkiv / Framtidsdagarna 2007 / Artiklar

Skola
5/29/2008 **Mobbning** ska förebyggas, men om den uppstår ska den mobbade elevens intresse sättas främst. socialdemokraterna.se

motion - barn och ungdomars hälsa och välbefinnande.pdf
2/4/2009 1 Hur fungerar kommunens program mot **mobbning** och andra kränkningar? socialdemokraterna.se

Valbladet 2010
8/19/2010 S I D A 1 NÄS(S)JÖBLADET Näs(s)jöbladet nr 2 2010 Rösta den 19 september I denna tidning presenterar vi Socialdemokrater vår politik för kommande 4 år samt våra kandidaate

till kommunfullmäktige och landstingsfullmäkttige ... socialdemokraterna.se

En modern kunskapssyn och globaliserat lärande
2008-06-09 Said Irandoust skriver ett inlägg om framtidens skola. socialdemokraterna.se / Vår politik / Arkiv / Rådslag / Välfärd / Skola / Artiklar

sap_16sidor_webb.pdf
6/15/2010 ... som gör att ingen **mobbning** eller andra kränkningar förekommer • Ökad elevdemokrati • Tillgodose beh ... som gör att ingen **mobbning** eller andra kränkningar förekommme • Satsning på en dator per elev socialdemokraterna.se

Microsoft Word - Splittringsrapport_imall sista version
4/14/2008 Socialdemokraterna, Sveavägen 68, 105 60 Stockholm tel: 08-700 26 00, fax: 08-677 00 88, socialdemokraterna.se 2006-04-27 Splittringsrapport -94 hinder för en borgerlig regering 2(38) Socialdemokraterna, ... socialdemokraterna.se

Socialdemokraterna.se 26 maj 2012. Sökning på diskriminering.

Din sökning på **diskriminering** gav **ca 256** träffar.

Jämställdhet och anti-diskriminering
2010-06-17 Jämställdhet och anti-**diskriminering** ... Vi driver på för ett jämställt EU fritt från **diskriminering**. ... **Diskriminering** av kvinnor är alltjämt ett problem.socialdemokraterna.se / Vår politik / Vår politik A till Ö / Europa

RadioAktiv pratar diskriminering
2008-04-14 RadioAktiv pratar **diskriminering** ... RadioAktiv pratar **diskriminering** socialdemokraterna.se / Media / Nyhetsarkivet (2006-)

Jämställdhet och kamp mot diskriminering
2009-11-01 Jämställdhet och kamp mot **diskriminering** ... och kamp mot **diskriminering** stod i fokus under avsnittet ”Ett Sverige där fördomar inte hindrar arb ... öppet Sverige, där **diskriminering** inte sätter gränser för människor, till exempel när de söker jobb ... socialdemokraterna.se / Vår politik / Arkiv / Kongresser och konferenser / Jobbkongressen 2009 / Beslutat på jobbkongressen

Microsoft Word - Valblad 7_diskriminering_060331.doc
4/14/2008 ... **DISKRIMINERING** Valdagen 17 september avgörs Sveriges framtid och det är du och jag som väljer. socialdemokraterna.se

Microsoft Word - Homosexuella 2.0.doc
5/29/2008 Ofta är **diskriminering** svår att komma åt. ... och motverka **diskriminering** har vi infört lagar om förbud mot **diskriminering** i arbetslivet och på h ... har utsatts för **diskriminering**, informera, opinionsbilda och föreslå nya regler som kan motverka di ... socialdemokraterna.se

(Microsoft Word - 091029 Ett Sverige d\344r f\366rdomar inte hindrar arbete 232.doc)
10/30/2009 Vi accepterar inte **diskriminering** på grund av kön, ålder, funktionsnedsättning, hudfärg, tro, sexuel ... **Diskriminering** beror på de strukturer 30 som utestänger människor och genomsyrar hela samhället. ... lagstiftning mot **diskriminering** och resurser till att bekämpa **diskriminering**.socialdemokraterna.se

Beslut om jämställd föräldraförsäkring
2009-11-02 Kongressen antog också en nolltolerans mot **diskriminering**. ... Nolltolerans mot **diskriminering**: ... mot anti-**diskriminering** ska kompletteras med ett partsgemensamt arbete för ett icke-diskriminerande ... socialdemokraterna.se / Media / Nyhetsarkivet (2006-)

R ttvisan
4/14/2008 ... ansvar att bekämpa **diskriminering** 3 Lika möjlligheter 8 Kommunals rättvisearbete 9 Kommunals krav p ... ANSVAR BEKÄMPA **DISKRIMINERING** Fackligt ansvar att bekämpa **diskriminering** Vid Svenska Kommunalarbeta ... **Diskriminering** har många ansikten. socialdemokraterna.se

seko_integrationsprogram.pdf
4/14/2008 ... som främjar **diskriminering**, främlingsfientlighet och rasism. ... ut strukturell **diskriminering** som avgörande för deras exkludering till inträde på arbetsmarknaden o ... Med strukturell **diskriminering** på grund av etnisk eller religiös tillhörighhe menas exempelvis regle ... socialdemokraterna.se

Mobbning måste motverkas!
2009-03-02 ... att arbetet mot **diskriminering** och kränkande behandling måste stärkas.socialdemokraterna.se / Media / Nyhets arkivet (2006-)

Integration - jämlikhet och delaktighet
5/29/2008 Det kan också handla om medveten eller omedveten **diskriminering**. ... segregation och **diskriminering** måste förståelsen och respekten för varandra öka. ... Segregationen måste brytas och **diskriminering** trängas tillbaka. socialdemokraterna.se

HBT
2011-12-16 Vi accepterar inte **diskriminering** på grund av kön, ålder, funktionsnedsättning, hudfärg, tro, sexuel ... socialdemokraterna.se / Vår politik / Vår politik A till Ö

Beslutsprotokoll torsdag 3 november.xls
5/19/2008 ... alla former av **diskriminering**. ... Arbetet mot **diskriminering** för integration ska stärkas. ... Vi accepterar ingen form av **diskriminering**.
socialdemokraterna.se

Ytterligare satsningar på integrationen
2008-04-14 Intolerans, **diskriminering** och fördomar får aldrig begränsa människors möjligheter och ska därför be ... Ombudsmannen mot etnisk **diskriminering** (DO) ska ges ytterligare ökade resurser. ... Insatser mot **diskriminering** på bostadsmarknaden.
socialdemokraterna.se / Media / Nyhetsarkivet (2006-)

Microsoft Word - Rapport_Integrationsrapport_060901
4/14/2008 **Diskriminering** innebär att människor kränks och behandlas orättvist. ... till arbetet mot **diskriminering**.Ombudsmannen mot etnisk **diskriminering** (DO) ska ges ytterligare öka ... om vad som är **diskriminering** och vad lagstiftningen mot **diskriminering** innebär.socialdemokraterna.se

Funktionshinder
2011-12-16 All **diskriminering** är oacceptabel – oavsett om den sker på grund av kön, etnicitet, funktionshinder, ... socialdemokraterna.se / Vår politik / Vår politik A till Ö

ep-folder_ardalan_a5.pdf
5/12/2009 Jag vill ha tuffare regler mot all form av **diskriminering**. ... Parallellt med jobbkrisen ökar **diskriminering** och ojämlikhet. ... mot alla former av **diskriminering** och utnyttjande av människor.socialdemokraterna.se

03 Integration - rapport
5/29/2008 ... att kampen mot **diskriminering** och arbetet för alla människors rättigheter, skyldigheter och möjligh ... 5 Arbetsgruppens rapport om INTEGRATION **Diskriminering** drabbar människan och hämmar tillväxt! ... **Diskriminering** i arbetslivet innebär bland annat att arbetsgivare inte tar tillvara den potential av ... socialdemokraterna.se

Därför tar vi debatten med Sverigedemokraterna!
2008-04-14 ... mot rasism och **diskriminering**. ... klassklyftor och **diskriminering** - och vi vill använda politiken för att lösa sådana samhällsproblem ... och kampen mot **diskriminering**. socialdemokraterna.se / Media / Nyhetsarkivet (2006-)

EU
2011-12-16 Jämställdhet och anti-**diskriminering** socialdemokraterna.se / Vår politik / Vår politik A till Ö

Svenskt Näringsliv. Sökt på mobbing 27 maj 2012:

Inspirationsdag i företagsamhetens namn
... Medarbetarskap motverkar **mobbing** och konkurrens. Vi kan olika saker, men jobbar ihop.”. Christer Westlund, Me Universety: **...** 2012-05-23 Stina Dahlén

InLASt sex berättelser om trygghetens baksida
... Uppfattar att deras kollegor/chefer tycker att de klarar arbetet sämre. • Upplever oftare **mobbing**/trakasserier från sina kollegor/chefer. **...** 2011-01-18

Miljonlotteri om avgångspensioner
... Svenskt Näringsliv Dagens situation 13 vantrivdes på sina arbeten. Detta visade sig ha samband med stress, upplevd **mobbing** och sjuk frånvaro. **...**2010-05-11

Bedräglig trygghet - Varför svenskar dröjer ...
... Vantrivsel, **mobbing** och ohälsa **...** Det finns också ett starkt samband mellan**mobbing** och trakasserier och viljan att byta jobb. **...** 2009-06-02

Kvalitet i välfärden - så bra är kommunerna på att informera ...
... Mobbing – andel som uppger sig vara mobbade. – Hur frekvent och lättillgänglig kommunikationen är med föräldrar. **...**2010-01-26

Positiva lärdomar vid besök på Glada Hudikgymnasiet
... Vi är ju så befriade från sånt. Och när jag som rektor säger att vi inte har någon**mobbing** på skolan möts jag ofta av tvivel kring hur jag kan veta det. **...** 2010-07-05

Friskolorna är här för att stanna
... Glada Hudikgymnasiet föreläser, som ett gott exempel, om **mobbing** och likabehandlingsarbete på Skolverkets nationella konferenser. **...**2010-05-21

Från Fumus till Cumulus
... För ditt barn kan dock Internet vara mycket farligare mark än du anar! E-**mobbing**, kränkningar och hot hör till vardagen. **...**2009-09-02

Får kommunens invånare veta det de vill veta?
... presenteras på ett sådant sätt att det går att jämföra resultat mellan olika skolor i form av betyg, personalomsättning, trivsel, **mobbing**, stökighet i **...** 2009-06-02

Får kommunernas invånare veta vad de vill veta ...
... presenteras på ett sådant sätt att det går att jämföra resultat mellan olika skolor i form av betyg, personalomsättning, trivsel, **mobbing**, stökighet i **...**

Sökt på diskriminering:

Kommentaren - Svenskt Näringsliv
... att göra; 2010-01-22 Nyhet. Sverige gav svar på tal; 2010-01-15 Nyhet.Följ Krantz exempel mot **diskriminering**; 2010-01-14 **...** 2012-05-21

Bortom fagert tal - Om bristande tillgänglighet som ...
... 2010-11-17 Remissvar Departementspromemorian Bortom fagert tal - Ombristande tillgänglighet som **diskriminering** (DS 2010:20) **...** 2010-11-19

Ingen diskriminering av förskolor
Nyhet Publicerad: 2011-04-15. Ingen **diskriminering** av förskolor. Välfärd Östersund har en ersättningsmodell som missgynnar **...** 2011-04-15 | Henrik Svidén

Utbildningsföretag tvingas till förlikning
När utbildningsföretaget YrkesAkademin anklagades för **diskriminering** kände sig vd:n Lars-Göran Hagström tvingad att göra upp i godo. **...**2011-04-07 Sara Johansson

Överdriven rädsla enligt DO
... Diskriminering ska kosta, inte uppmuntras på skattebetalarnas bekostnad, säger George Svéd som är chef för utbildningsenheten på DO. **...**2011-05-19

De trotsar fördomarna hos Arbetsförmedlingen
De har mötts av fördomar och tendenser till **diskriminering** hos Arbetsförmedlingen. Men Wasan Mala Hussein från Irak **...** 2012-01-26

Nya mötesplatser ökar chansen för jobb
Lösningen på komplicerade problem som kompetensförsörjning, arbetslöshet och **diskriminering** kan ibland vara en så banal sak som att mötas **...** 2012-03-09 Sofie Elmström

"Könskvotering ger omvänd diskriminering"
Nyhet Publicerad: 2010-03-08. "Könskvotering ger omvänd **diskriminering**". **...** Det är omvänd **diskriminering**, säger Malin Grönberg. **...**2010-03-08 | Sören Karlsson

Anders Borg gör det för lätt för sig
... Nuvarande förslag skulle i praktiken leda till en **diskriminering** av svenska bolag gentemot sina utländska konkurrenter. **...** 2012-04-05

"Borg gör det för lätt för sig"
... Nuvarande förslag skulle i praktiken leda till en **diskriminering** av svenska bolag gentemot sina utländska konkurrenter. **...** 2012-04-05 Urban Bäckström

2345678910

Från LO 28 maj2012:

EUROPEISKA SOCIALA DIALOGEN. RAMAVTAL OM TRAKASSERIER OCH VÅLD I ARBETET

26 APRIL 2007

1. INLEDNING

Ömsesidig respekt för varandras värdighet på alla nivåer på arbetsplatsen är en av de främsta faktorer som kännetecknar en framgångsrik organisation. Därför är trakasserier och våld oacceptabelt. BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP och EFS (och samarbetskommittén EUROCADRES/ CEC) fördömer förekomsten av detta i alla dess former. De anser att det är en ömsesidig angelägenhet för arbetsgivare och arbetstagare att hantera denna fråga, som kan få allvarliga sociala och ekonomiska konsekvenser.

Gemenskapslagstiftningen **1** och nationell lagstiftning fastställer arbetsgivarnas skyldighet att skydda arbetstagarna mot trakasserier och våld på arbetsplatsen.

Olika former av trakasserier och våld kan påverka arbetsplatser. Det kan
• vara av fysisk, psykisk och/eller sexuell karaktär,
• vara en engångshändelse eller ett mer systematiskt beteendemönster,
• förekomma bland kolleger, mellan chefer och underordnad personal eller av utomstående parter såsom klienter, kunder, patienter, elever osv.
• gälla allt från smärre fall av respektlöshet till mer allvarliga handlingar, inklusive brottsliga handlingar som kräver ingripande från myndigheter.

De europeiska arbetsmarknadsparterna anser att trakasserier och våld kan potentiellt påverka vilken arbetsplats och vilken arbetstagare som helst, oavsett företagets storlek, verksamhetsområde, anställningsform eller relation. Vissa grupper och sektorer kan dock vara mer utsatta. I praktiken berörs inte alla arbetsplatser och arbetstagare.

Detta avtal behandlar de former av trakasserier och våld som ligger inom arbetsmarknadsparternas befogenhet och överensstämmer med beskrivningen i avsnitt 3 nedan.

2. SYFTE

Syftet med föreliggande avtal är att

• öka arbetsgivarnas, arbetstagarnas och deras företrädares medvetenhet och förståelse för trakasserier och våld på arbetsplatsen,

• förse arbetsgivare, arbetstagare och deras företrädare på alla nivåer med ett handlingsinriktat ramverk för att identifiera, förebygga och hantera problem som rör trakasserier och våld i arbetet.

3. BESKRIVNING

Trakasserier och våld är följden av ett oacceptabelt beteende hos en eller flera personer som kan ta många olika uttryck, varav vissa är lättare att identifiera än andra. Arbetsmiljön kan inverka på människors utsatthet för trakasserier och våld.

Trakasserier inträffar när en eller flera arbetstagare eller chefer upprepat och avsiktligt skymfas, hotas och/eller förnedras i situationer relaterade till arbetet.

Med våld menas att en eller flera arbetstagare eller chefer angrips i situationer relaterade till arbetet.

Trakasserier och våld kan utföras av en eller flera chefer eller arbetstagare med syftet eller följden att en chefs eller arbetstagares värdighet kränks, dennes hälsa påverkas och/eller en fientlig arbetsmiljö skapas.

4. FÖREBYGGA, IDENTIFIERA OCH HANTERA PROBLEM MED TRAKASSERIER OCH VÅLD

Ökad medvetenhet och lämplig utbildning av chefer och arbetstagare kan minska risken för trakasserier och våld i arbetet.

Företagen behöver ha ett tydligt klarläggande som innebär att trakasserier och våld inte accepteras. Detta klarläggande ska fastställa förfaranden som ska följas där fall uppstår. I förfarandena kan ingå en informell fas där en person som både ledningen och arbetstagarna har förtroendeför kan ge råd och stöd. Befintliga förfaranden kan vara lämpliga för hantering av trakasserier och våld.

Ett lämpligt förfarande ska stödjas, men inte begränsas, av följande:
- Det ligger i alla parters intresse att frågan hanteras med nödvändig diskretion för att värna allas värdighet och privatliv.
- Ingen information ska delges parter som inte är inblandade i frågan.
- Klagomål ska utredas och hanteras utan onödigt dröjsmål.
- Alla inblandade parter ska höras opartiskt och behandlas rättvist.
- Klagomål ska stödas av utförliga upplysningar.
- Falska anklagelser ska inte tolereras och kan resultera i disciplinära åtgärder.
- Externt stöd kan vara till hjälp.

Om det har konstaterats att trakasserier och våld har förekommit ska lämpliga åtgärder vidtas mot förövaren/förövarna. Dessa kan omfatta disciplinära åtgärder och även avsked.

Offret/offren ska erbjudas stöd och vid behov även hjälp att komma tillbaka till arbetet.

Arbetsgivarna ska i samråd med arbetstagarna och/eller deras företrädare upprätta, se över och följa upp förfarandena för att se till att de på ett effektivt sätt både kan förebygga problem och hantera dessa när deuppstår.

Där det är lämpligt kan bestämmelserna i detta kapitel tillämpas för att hantera fall av externt våld.

5. GENOMFÖRANDE OCH UPPFÖLJNING

Inom ramen för artikel 139 i fördraget ska detta självständiga europeiska ramavtal genomföras av medlemmarna i BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP och EFS (och samarbetskommittén EUROCAD RES/CEC) i enlighet med de förfaranden och den praxis som tillämpas av arbetsgivare och arbetstagare i medlemsstaterna och länderna i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

De undertecknande parterna inbjuder också sina medlemsorganisationer i kandidatländerna att genomföra detta avtal.

Avtalet ska genomföras inom tre år efter datumet för undertecknandet av avtalet.

Medlemsorganisationerna ska rapportera om genomförandet av detta avtal till kommittén för den sociala dialogen. Under de första tre åren efter undertecknandet av detta avtal ska kommittén för den sociala dialogen sammanställa och anta en årlig förteckning som sammanfattar det pågående genomförandet av avtalet. En fullständig rapport över de åtgärder som har vidtagits för genomförandet ska samman-

ställas av kommittén för den sociala dialogen och antas av de europeis-ka arbetsmarknadsparterna under det fjärde året.

När helst fem år efter datumet för undertecknandet ska undertecknade parter utvärdera och se över avtalet om någon av dessa parter begär detta.

Om det uppstår frågor om innehållet i detta avtal kan berörda medlemsorganisationer tillsammans eller var för sig vända sig till de undertecknande parterna som svarar tillsammans eller var för sig.

Vid genomförandet av detta avtal ska de undertecknande parternas medlemmar undvika onödiga bördor för små och medelstora företag.

Genomförandet av detta avtal utgör inte legal grund för att minska den allmänna skyddsnivå som finns för arbetstagare inom det område som avtalet gäller.

Detta avtal frånhänder inte arbetsmarknadsparterna rätt att på lämplig nivå, inklusive europeisk nivå, träffa avtal som anpassar och/eller kompletterar detta avtal på ett sätt som tar hänsyn till de berörda arbetsmarknadsparternas särskilda behov.

John Monks
Generalsekreterare för EFS (för fackföreningsdelegationen)
Philippe de Buck
Generalsekreterare för BUSINESSEUROPE
Hans-Werner Müller
Generalsekreterare för UEAPME
Rainer Plassmann
Generalsekreterare förCEEP”

“1
1 Denna omfattar bland annat följande direktiv:
- Direktiv 2000/43/EG av den 29 juni 2000 om genomförandet av principen om likabehandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung.
- Direktiv 2000/78/EG av den 27 november 2000 om inrättande av en allmän ram för likabehandling.
- Direktiv 2002/73/EG av den 23 september 2002 om ändring av rådets direktiv 76/207/EEG om genomförandet
av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om tillgång till anställning, yrkesutbildning och befordran samt arbetsvillkor.
- Direktiv 89/391/EEG om åtgärder för att främja förbättringar av arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet.”

“Enligt artikel 139 i Romfördraget kan avtal som ingås på gemenskapsnivå bl.a. genomföras i enlighet med de förfaranden och den praxis som arbetsmarknadens parter och medlemsstaterna särskilt tillämpar.

Den 26 april 2007 träffade de europeiska arbetsmarknadsparterna BUSINESSEUROPE/UEAPME, CEEP och ETUC ett europeiskt ramavtal om trakasserier och våld i arbetet.

Undertecknande organisationer är överens om bilagd översättning från engelska till svenska av detta ramavtal om trakasserier och våld i arbetet.

Medlemmar i den Nationella sektionen av CEEP i Sverige är Sveriges Kommuner och Landsting, Arbetsgivarverket, Kommunala Företagens Samorganisation, Fastigo och Arbetsgivarförbundet Pacta.”

30 maj 2012

Migrationsverket

Webbplatskarta (Förenklad uppställning)

Arbeta i Sverige
För dig som vill arbeta i Sverige
Arbetstagare från länder utanför EU
Artister
Asylsökande
Au pair
Bärplockare
Frågor och svar
Gästforskare
Idrottsutövare och tränare
Medborgare i Australien, Nya Zeeland och Sydkorea
Medborgare i Kanada
På besök hos arbetsgivare
Studenter i Sverige
Egna företagare från länder utanför EU
Medborgare i Schweiz
EU-medborgare och deras familjer
Familjemedlemmar som inte är EU-medborgare
Familjemedlemmar som är EU-medborgare
Varaktigt bosatta i annat EU-land
Lämna in en ansökan
För dig som är i Sverige
Asylsökande
På besök hos arbetsgivare i Sverige
Studenter
Familjemedlemmar
Avgifter
Undantag från kravet på arbetstillstånd
För arbetsgivare
Anställa EU-medborgare
Anställa från länder utanför EU
Anställa någon som redan är i Sverige
Artister
Etablerade arrangörer
Ansökan till arrangörsförteckning
Asylsökande
Besök hos arbetsgivare i Sverige
Bärplockare
Frågor och svar
Gästforskare
Idrottsutövare och tränare
Studenter i Sverige
Undantag från kravet på arbetstillstånd
Värdfamilj till au pair
Nystartade verksamheter
Högre krav på utredning och kontroll för vissa branscher
Förlängning
Egna företagare
Gästforskare
Webbansökan
Betalning
Bilagor
Blanketter
Anställningserbjudande
Avgifter för ansökan
Väntetider
Frågor och svar
Aktuellt

Studera i Sverige
Universitet och högskola
Viktig information om studieavgifter
Regler för uppehållstillstånd
Ansöka om uppehållstillstånd
Familjemedlemmar
Förlängning av tillstånd
Gymnasium och folkhögskola
Utbyteselever
Övriga studier
Förlängning
Medborgare i Schweiz
EU-medborgare
Varaktigt bosatta i annat EU-land
Lämna in en ansökan
Webbansökan
Betalning
Bilagor
Blanketter
Avgifter
Väntetider
Överklaga
Frågor och svar
Aktuellt

Besöka Sverige
Affärs- eller konferensbesök
Besöka släkt och vänner
Ansökan - steg för steg
Bjuda in släkt och vänner
Medicinsk behandling
Turistbesök
Förlängning
Fakta om visum
Praxis för visum
Webbansökan
Blanketter
Avgifter
Frågor och svar
Min sida för e-visum

Flytta till någon i Sverige
Ansöka om uppehållstillstånd
Flytta till en svensk medborgare
Krav för att få uppehållstillstånd
Att ansöka om uppehållstillstånd
Detta händer med din ansökan
Så länge gäller tillståndet
Om du är EU/EES-medborgare
Flytta till en nordisk medborgare
Flytta till en EU/EES-medborgare
Om du är EU/EES-medborgare
Om du är medborgare i land utanför EU/EES
Flytta till någon som inte är EU-medborgare
Krav för att få uppehållstillstånd
Att ansöka om uppehållstillstånd
Detta händer med din ansökan
Försörjningskrav
Så länge gäller tillståndet
Du som redan befinner dig i Sverige
Förlänga uppehållstillstånd
Lämna in en ansökan
Det här händer med din ansökan
För dig som är anhörig i Sverige
Försörjningskrav
Barn
Adoption
Barn som föds i Sverige

Ny i Sverige
Webbansökan
Blanketter
Avgifter
Väntetider
Överklaga
Frågor och svar
Aktuellt

Bli svensk medborgare
Medborgarskapsguiden
Nordiska medborgare
Anmälan
Ansökan
Villkor för medborgarskap
Lämna in en ansökan
Anmälan för barn
Mellan 18 och 20 år
Ansöka om medborgarskap
Krav för medborgarskap
Styrkt identitet
Minst 18 år
Tillstånd för att bo i Sverige
Tid i Sverige
Skötsamhet
För dig mellan 18 och 20 år
Barn
Automatiskt medborgarskap
Barn fött utomlands med svensk pappa
Barn vars föräldrar inte är svenska medborgare
Barn som är nordiska medborgare
Statslösa barn under fem år
Lämna in en ansökan
Webbansökan
Blanketter
Återfå svenskt medborgarskap
Medborgarskapsförklaring
Förlora medborgarskapet
Förlora svenskt medborgarskap
Befrias från medborgarskap
Vad innebär medborgarskap?
Webbansökan
Blanketter
Avgifter
Väntetider
Överklaga
Frågor och svar
Rätts- och landinformation
Aktuellt
Få tillbaka pass

Skydd och asyl i Sverige
Asylregler
Från asylansökan till beslut
Information till dig som är homosexuell, bisexuell eller transperson
Rätts- och landinformation, Lifos
För dig som har sökt skydd och asyl
Så prövas din ansökan
Visa vem du är och styrk din identitet
Du får inte välja vilket land som prövar ansökan
Boende
Arbeta
LMA-kort
Boende och ekonomiskt stöd
Hälso- och sjukvård
Bildspel
Asylsökande barn

Ensamkommande barn och ungdomar
Hibo från Somalia
Om du har eller väntar barn i Sverige
Om du får stanna
Permanent uppehållstillstånd
Skyddsstatus
Resebidrag för anhöriga
Främlingspass
Provisoriskt främlingspass
Resedokument
Om du får avslag på din ansökan
Avslag av Migrationsverket
Avslag av migrationsdomstol eller Migrationsöverdomstol
Nya händelser efter avslag
Lämna Sverige
Återvända självmant
Stöd till återetablering
Projekt som ger stöd åt återvändande
Filmer om asylprocessen
Alla filmer på alla språk
Flyktingkvoten
Den svenska flyktingkvoten
Vem kan bli uttagen som kvotflykting
Frågor och svar
Film om vardagslivet i Sverige
Frågor och svar
Aktuellt

Lämna Sverige
För dig som sökt asyl
Återvända självmant
Stöd till återetablering
Projekt som ger stöd åt återvändande
Återvandring
Innan du lämnar Sverige
Om resebidrag
Projekt
Kontaktpersoner
Svensk medborgare
Permanent uppehållstillstånd
Tidsbegränsat uppehållstillstånd
Skolresor inom EU
Ansökan och blanketter
Frågor och svar

För EU/EES-medborgare
Arbeta i Sverige
Studera i Sverige
Person med egna medel
Familjemedlemmar
Flytta till en EU/EES-medborgare
Flytta till någon som inte är EU/EES-medborgare eller som är svensk medborgare
Om du är medborgare i ett land utanför EU/EES
Permanent uppehållsrätt
Permanent uppehållskort
Varaktigt bosatt i annat EU-land
Regler för uppehållstillstånd
Lämna in en ansökan
Förlängning
Varaktigt bosatt i Sverige
Ansökan och blanketter
Webbansökan
Blanketter
Avgifter
Överklaga
Frågor och svar
Aktuellt

Söka pass
Främlingspass
Provisoriskt främlingspass
Resedokument
Svenskt pass
Ansökan och blanketter
Avgifter
Väntetider
Överklaga
Frågor och svar

Förlänga tillstånd
Arbete
Egna företagare
Gästforskare
Studier
Familj
Lämna in en ansökan
Vad sker under handläggningstiden
EU/EES-medborgare
Varaktigt bosatt
Varaktigt bosatt i Sverige
Besök
Främlingspass och resedokument
Avgifter

Om Migrationsverket
Vision och uppdrag
Mänskliga rättigheter
Vår verksamhet
Ledning
Myndighet i utveckling
Projekt Ny väg in
Nyhetsarkiv Ny väg in
Organisation
Redovisning av verksamheten
Insynsrådet
Etiska rådet
Frågor till etiska rådet
Bemötandeombudsmannen
Samverkan med andra
Tema-rapporter
Miljöarbete
Människor vi möter
Zanyar fick en framtid i Sverige
Dalaaya återförenades med sin man
Refika besöker sin son i Sverige
Mithun bidrar med sin IT-kunskap
Marium valde att studera här
Gee spelar basket på heltid
Mari följde sitt hjärta
Isabellah tävlar för Sverige
Migration till Sverige – bakgrund och fakta
Somalier
Läge och klimat
Befolkning, språk, utbildning
Religion, klansystem, minoritetsgrupper
Historia
Politisk utveckling
Fakta om migration
Statistik
Asylsökande 2011 och 2012
Arbetstagare 2011 och 2012
2012
2011
2010
2009
2008

Arbete 2008
Asylsökande 2008
Uppehållstillstånd och uppehållsrätter 2008
Översikter/tidsserier
Kommunmottagna tidigare år
Föreskrifter
Lagtexter
Rätts- och landinformation, Lifos
Skrivelser till regeringen
Lediga jobb
Migrationsverket som arbetsplats
Andreas Huld är informatör på kundtjänsten
Hans Fagerlin har arbetat på verket i 13 år
Johan Mårtensson arbetar på förvaret
Cecilia Zetterberg arbetar med EU-samordning
Anna Wendel är teamledare på asylprövningen
Upphandling
Informationsmaterial & blanketter
Blanketter
Informationsmaterial
Filmer
Alla filmer på alla språk
Beställa blanketter
Beställa informationsmaterial
Nyhetsarkiv
Historik

EU och internationellt
EU och migration
EMN
Schengensamarbetet
Internationellt samarbete
UNHCR – FN:s flyktingorgan
IOM
IGC
GDISC
Konferenser och arbetsmöten
Projekt
Kontakta GDISC-enheten
Internationella projekt
EAC
ERPUM
Söderköpingsprocessen
Global migration
EU-ordförandeskapet
Aktuellt

Fonder
Flyktingfonden
Söka stöd till projekt
Inriktning på projekt
Ansökan och blanketter
För projektägare
Synliggör projektet
Ansök om utbetalning
Ansök om ändring
Ansök om förlängning
Lämna lägesrapport
Lämna slutrapport
Alla projekt
Flyktingfonden II (2005-2007)
Expertgrupp och samrådskommitté
Återvändandefonden
Söka stöd till projekt
Inriktning på projekt
Ansökan och blanketter
För projektägare
Synliggör projektet

Ansök om utbetalning
Ansök om ändring
Ansök om förlängning
Lämna lägesrapport
Lämna slutrapport
Alla projekt
Expertgrupp och samrådskommitté
Nyhetsbrev
Rapporter
Kontakta fondenheten
Frågor och svar
Aktuellt
Konferenser & seminarier

För press
Bakgrundsinformation
Presskontakter
Statistik
Jämförelse 2011 och 2010
2012
2011
2010
2009
2008
Arbete 2008
Asylsökande 2008
Uppehållstillstånd och uppehållsrätter 2009
Översikter/tidsserier
Kommunmottagna tidigare år
Bildbank
Rätts-och landinformation, Lifos
Nyhetsarkiv

För barn
Med föräldrar
Några ord till dig
Vilka rättigheter har du?
Asylansökan
Registrering
Tolk
Tystnadsplikt
Offentligt biträde
Identitet
Fotografering
Fingeravtryck
Dublinförordningen
Efter registrering
Dagersättning
Utredningssamtal
Gruppinformation
Hälsa
Skola
Asylutredning
Asylbeslut
Uppehållstillstånd
Avslag
Överklagande – migrationsdomstol
Överklagande – Migrationsöverdomstolen
Återvändande
Utan föräldrar
Några ord till dig
Vilka rättigheter har du?
Asylansökan
Din ansökan registreras
Tolk
Tystnadsplikt

God man
Socialtjänsten
Offentligt biträde
Identitet
Åldersbedömning
Fotografering
Fingeravtryck
Dublinförordningen
Efter registrering
Dagersättning
Migrationsverket letar efter dina föräldrar
Hälsa
Skola
Asylutredning
Asylbeslut
Uppehållstillstånd
Avslag
Överklagande – migrationsdomstol
Överklagande – Migrationsöverdomstolen
Återvändande
Om du snart fyller 18 år
Vad betyder orden?
Har du en fråga?
Till dig som är viktig vuxen
Beställ material
Länkar

För externa aktörer
För apotek
Förenklad ansökan
För arbetsgivare
Anställa från länder utanför EU
Anställa EU-medborgare
Gästforskare
Idrottsutövare och tränare
Asylsökande
Artister
Etablerade arrangörer
Ansökan till arrangörsförteckning
Studenter i Sverige
Besök hos arbetsgivare i Sverige
Värdfamilj till au pair
Anställa personer i Sverige
Undantag från kravet på arbetstillstånd
Nystartade verksamheter
Högre krav på utredning och kontroll för vissa branscher
För domstolar
För kommuner
Ensamkommande barn och ungdomar
Olika myndigheters ansvarsområden
Överenskommelser med kommunerna
Statliga ersättningar - asylsökande
Statliga ersättningar - barn med uppehållstillstånd
Lagar och förordningar
Kontaktuppgifter
Frågor och svar
Personer med uppehållstillstånd
Olika myndigheters ansvarsområden
Introduktion
Överenskommelser med kommunerna
Bosättning
Statliga ersättningar - mottagna efter 1 december 2010
Statliga ersättningar - mottagna före 1 december 2010
Frågor och svar
Kontaktuppgifter
Statliga ersättningar - asylsökande
Bistånd
Extraordinära kostnader

Transport till mottagningsenhet
Utbildning
Vård och sociala insatser för barn
Lagar och förordningar
Aktuellt från regeringen
Skolresor inom EU
Blanketter
Koder och förkortningar
Aktuellt
Återvandring
För landsting
Asylsökande
Personer med uppehållstillstånd
Statliga ersättningar
Aktuellt från regeringen
Kontaktuppgifter
För lärare
Lärarhandledning
Basmaterial
Fakta och statistik
Rollspel
Asyl
Länkar
Lifos
Upplägg av lektioner
För lärosäten
För offentliga biträden
Förordnande av biträden
Kostnadsersättning
Ersättning för resor till offentligt biträde
Domar och rättsliga ställningstaganden
Rätts- och landinformation, Lifos
This page in English »
Sidan senast uppdaterad: 2011-04-27

Här en pdf-fil som visar Migationsverkets innehåll i mars 2008:

Sven Wimnell: Från Migrationsverkets hemsida 080316
http://wimnell.com/omr7952-7956c.pdf

31 maj 2012:

Skolinspektionen.

http://www.skolinspektionen.se/

Om Skolinspektionen
Skolinspektionen granskar skolor och bedömer ansökningar om att driva fristående skola. Målet är en god utbildning i en trygg miljö.
Verksamhet

Webbkarta

- Tillsyn & granskning
  - GD: Den nya skollagen stärker elevernas rätt
  - Tillsyns- och granskningsbeslut
  - Olika sorters beslut
  - Om bristerna är allvarliga
    - Förelägganden och återkallanden som beslutats före 1 juli 2011
      - Internationella skolan för rättvisa och fred
  - Kommun för kommun
  - Vägledning
    - Nya skollagen
    - Särskilt stöd
    - Pedagogisk ledning
    - Normer och värden
    - Kunskap, betyg och bedömning
    - Yrkesutbildning
    - Särskilda frågor
      - Avgifter
      - Drogtester
      - Förskola inom fyra månader
      - Klagomålshantering
      - Skolavslutningar
      - Skolbibliotek
      - Skolmåltiden
  - Vanliga brister
    - Anpassning och särskilt stöd
    - Undervisning i förhållande till målen
    - Arbete mot kränkande behandling
    - Rektors ledarskap och systematiskt kvalitetsarbete
  - Regelbunden tillsyn
    - Så går tillsynen till
    - Detta bedömer vi
    - Skolenkäten
      - Frågor och svar
    - Information till föräldrar och elever inför regelbunden tillsyn
    - Regelbunden tillsyn våren 2012
    - Utbildningsföretag
    - Statistik regelbunden tillsyn
      - Regelbunden tillsyn 2011
      - Regelbunden tillsyn 2010
      - Regelbunden tillsyn 2009
      - Regelbunden tillsyn 2008

        - Förskoleverksamhet
        - Skolbarnsomsorg
        - Grundskola
        - Gymnasieskola
        - Vuxenutbildning
- Riktad tillsyn
    - Bedömning och betygssättning
        - Resultat och bakgrund
    - HVB-elevers rätt till utbildning
    - Kommunernas kontroll av skolmaten
    - Kommunernas tillsyn av enskild verksamhet
        - Resultat
        - Rekommendationer till kommunerna
        - Goda exempel
        - Så gjordes granskningen
    - Mottagande i särskola
        - Frågor och svar för föräldrar
        - Så görs granskningen
        - Här görs granskningen
        - Detta gäller för särskolan
        - Detta visar granskningen
        - Detta har granskningen lett till
        - Skolinspektionens förslag till regeringen
    - Rätt till förskoleplats för vissa nationella minoriteter
        - De tre förvaltningsområdena
        - Lagkrav: Förskola för minoriteter
    - Skolpliktsbevakning
    - Specialskolan
    - Svenskundervisning för invandrare (2011)
- Kvalitetsgranskning
    - Pågående kvalitetsgranskningar
        - Demokrati och värdegrund
        - Elever med AST
        - Förskolans förstärkta pedagogiska uppdrag
        - IT i undervisningen
        - Kunskapsbedömning i åk 1-3
        - Läsundervisning i svenska
        - Segregation i skolan
    - Avslutade kvalitetsgranskningar
        - Betygssättning
            - Resultat
            - Exempel: Betygskriterier och betygsunderlag
            - Krav på betygssättningen
            - Så gjordes granskningen
        - Elever med funktionsnedsättning
            - Alla rapporter och beslut
        - Engelska
            - Resultat
            - Så gjordes granskningen
        - Flerspråkiga elever
            - Alla rapporter och beslut
            - Resultat
            - Rekommendationer

    - Goda exempel
    - Så gjordes granskningen
- Fritidshem
    - Alla rapporter och beslut
    - Fritidshemmens uppdrag
    - Övergripande resultat
    - Slutsatser och rekommendationer
    - Goda exempel
    - Så gjordes granskningen
- Fysik
    - Resultat
    - Två ”typskolor”
- Förskolans pedagogiska uppdrag
    - Resultat
    - Goda exempel
    - Så gjordes granskningen
- Hem för vård eller boende
    - Alla rapporter
- Idrott och hälsa
    - Resultat idrott och hälsa
    - Utvecklingsområden idrott och hälsa
    - Ett exempel – idrott och hälsa
- Kriminalvårdens klientutbildningar
- Läromedel
    - Resultat
    - Så gjordes granskningen
- Läs- och skrivsvårigheter/dyslexi
    - Alla beslut och rapporter
    - Resultat
    - Diskussion
    - Så gjordes granskningen
- Läsprocessen
    - Alla rapporter och beslut
    - De viktigaste resultaten
    - Slutsatser och rekommendationer
    - Goda exempel
    - Så gjordes granskningen
- Matematik
    - Alla rapporter och beslut
    - Övergripande resultat
    - Slutsatser och rekommendationer
    - Goda exempel
    - Kompetensmål
    - Så gjordes granskningen
- Minoritetsspråk
    - Resultat
    - Rekommendationer och goda exempel
    - Granskade kommuner och tvåspråkiga verksamheter
- Moderna språk
    - Alla rapporter och beslut
    - Resultat
    - Goda exempel
    - Moderna språk – bakgrund

- Så gjordes granskningen
- Musik
  - Resultat
  - Goda exempel
  - Så gjordes granskningen
- No i årskurs 1–3
  - Observationsschema no
  - Resultat no
  - Framgångsfaktorer no
- Nyanlända elever
  - Alla rapporter
  - Övergripande resultat
  - Slutsatser och rekommendationer
  - Så gjordes granskningen
  - Fakta om nyanlända elever
- Rektors ledarskap 2012
  - Huvudmannens ansvar
  - Tre utvecklingsområden för rektorerna
  - Definition av pedagogiskt ledarskap
  - Chatt om rektors ledarskap
- Religionskunskap
  - Exempel ur granskningen
  - Skolor som har granskats
- Rätten till kunskap
  - Alla rapporter och beslut
  - Resultat
  - Detta kan skolan göra
  - Goda exempel
  - Så gjordes granskningen
- Samhällskunskap
  - Resultat
  - Goda exempel
  - Så gjordes granskningen
- Självstudier
  - Så gjordes granskningen
- Svenska för invandrare (sfi)
- Svenska i grundsärskolan
  - Alla rapporter och beslut
  - Resultat
  - Rekommendationer
  - Lättläst om särskolan
  - Fakta om särskolan
  - Så gjordes granskningen
- Svenska i gymnasieskolan
  - Alla rapporter och beslut
  - Resultat
  - Rekommendationer
  - Goda exempel
  - Så gjordes granskningen
- Trakasserier och kränkningar
  - Alla rapporter och beslut
  - Resultat
  - Rekommendationer
  - Goda exempel

        - Kränkningar, trakasserier och mobbning
        - Så gjordes granskningen
    - Uppföljning av elever
        - Alla rapporter och beslut
        - Resultat
        - Rekommendationer
        - Så gjordes granskningen
    - Yrkesförberedande utbildningar
        - Resultat
        - Exempel: Fyra elever berättar
        - Rekommendationer
        - Så gjordes granskningen
- Flygande inspektion
    - Kommunernas hantering av klagomål
    - Elevhälsa
    - Idrott och hälsa 2010
        - Skolbeslut
- Omrättning av nationella prov
    - Resultat
    - Rekommendationer
    - Så görs omrättningen
    - Frågor & svar om omrättningen
- Lagar & regler

- Söka tillstånd
    - Starta fristående skola, förskoleklass eller fritidshem
        - Ansök här
        - Fritidshem vid fristående skola
        - Kommunernas yttranden
        - Etableringskontroll
        - Bidrag till fristående skolor
            - Riksprislista
    - Förändra fristående skola, förskoleklass eller fritidshem
    - Internationell skola
    - Undervisning på engelska
    - Utbildning utan timplan
    - Färdighetsprov
    - Tvåspråkig undervisning på elevens umgängesspråk
    - Betygsrätt för vuxenutbildning
    - Tillståndsärenden
    - Statistik fristående skolor
        - Ansökningar 1997-2012
            - Ansökningar 2012
            - Ansökningar 2011
            - Ansökningar 2010
            - Ansökningar 2009
        - Beslut 2007-2011
            - Beslut 2011
            - Beslut 2010
            - Beslut 2009
            - Beslut 2008
    - Lagar & regler
- Att anmäla
    - Prata med skolan först!
    - Vad kan du kräva av skolan?
    - Vänd dig till rätt myndighet

- Göra en anmälan
  - Vill du vara anonym?
- När du har anmält
- Anmälningsärenden
- Statistik anmälningar
  - Anmälningar och beslut 2011
  - Anmälningar och beslut 2010
  - Beslut 2009
  - Anmälningar 2009
  - Anmälningar och beslut 2008

- Barn- och elevombudet
  - Frågor och svar
  - För lärare
    - Lagstiftningen
    - Planer mot kränkande behandling och diskriminering
    - Statistik och beslut
      - Exempel på beslut - kränkningar av vuxna
      - Exempel på beslut - kränkningar mellan elever
    - Publikationer
  - Press
    - Pressbilder
    - Statistik och beslut
  - Om BEO
    - Kontakta BEO
      - Länkar
    - BEO utbildar
  - För föräldrar
    - Tips till föräldrar
    - ... veta mer om BEO
      - Kontakta BEO
      - Länkar
      - BEO utbildar
      - Fråga BEO
        - Chatt - Frågor och svar
    - ... göra en anmälan
    - ... veta mer om lagen
      - Planer mot kränkande behandling och diskriminering
  - Skolinspektionen
- Nyheter
  - Webbartiklar
  - Artiklar i media
  - Pressmeddelanden
  - Prenumerera
    - Nyhetsbrev
    - Importera nyheter via RSS
- Beslut & rapporter
  - Senaste beslut
    - Beslut april 2012
    - Beslut mars 2012
  - Tillsyns- och granskningsbeslut
  - Anmälningsärenden
  - Tillståndsärenden
  - Diariet

- Publikationer
  - Rapporter till regeringen
    - Årsredovisningar
    - Remissyttranden
  - Granskningsrapporter
  - Statistikrapporter
  - Broschyrer och böcker
  - Föreskrifter
- Om oss
  - Kontakta oss
  - För föräldrar
  - Press
    - Artiklar i media
    - Pressmeddelanden
    - Bilder
  - Lediga jobb
    - Sex medarbetare
    - Jobba hos oss
    - Förmåner och villkor
    - Status för rekrytering
      - Överklagan
  - Verksamhet
    - Uppdrag
      - Dokument
    - Historik
  - Organisation
    - Insynsrådet
    - Ledning
    - Huvudkontoret
    - Avdelningen i Göteborg
    - Avdelningen i Linköping
    - Avdelningen i Lund
    - Avdelningen i Stockholm
    - Avdelningen i Umeå
    - Vetenskaplig expertis
  - Statistik
    - Statistikrapporter
  - Konferenser & mässor
    - Skolinspektionens dag 2012
      - Skolinspektionens dag 2011
    - Skolforum 2011
    - SICI-workshop 2011
    - Stockholm Summit
  - Referenspunkt för yrkesutbildning
  - Pågående upphandlingar
  - Märke
  - Om webbplatsen
    - Ladda ned filer
  - Om Skolverket

Riktad tillsyn av riksinternat

Skolinspektionen har gjort en riktad tillsyn av de tre riksinternaten: Grennaskolan, Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket samt Lundsbergs skola. Här finns besluten och mer information.

Grennaskolan

Grennaskolan får kritik på ett antal punkter och Skolinspektionen förelägger huvudmannen att rätta till bristerna.

Skolan framstår på många områden som trygg och erbjuder en god studiemiljö, men samtidigt framkommer i intervjuerna att det sker kränkningar av olika omfattning och svårighetsgrad på skolan. Miljön kan därmed inte anses vara trygg för alla elever. Skolan har ingen gällande årlig plan mot kränkande behandling. Rutinerna för hanteringen av signaler om kränkningar är oklara och uppvisar brister.

Skolans ordningsregler är omfattande med straffrättsliga formuleringar och har karaktären av bestraffning, bland annat kan de medföra att elevens rätt till utbildning sätts ur spel.

Skolan utreder inte stödbehovet och utarbetar inte åtgärdsprogram för alla elever som befaras inte nå de kunskapskrav som minst ska uppnås. Elevhälsan omfattar inte specialpedagogiska resurser.

Läs mer

Beslut efter tillsyn, Grennaskolan (PDF-fil, nytt fönster)

Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket

Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket får också kritik. Genom intervjuerna på skolan framkommer att det funnits en kultur av ”kamratfostran” elever emellan på elevhemmen. Uppgifter tyder på att en sådan kultur fortfarande kan finnas som en latent och ibland manifest tradition. Det finns tendenser till så kallad ”battning” det vill säga den på skolan traditionella beteckningen på kamratförtryck och initiering till internatlivet. Trots att ansvariga för skolan arbetar för att säkra värdegrunden bedömer Skolinspektionen att värdegrundsarbetet måste intensifieras och, framför allt, konkretiseras.

Läs mer

Beslut efter tillsyn, Sigtunaskolan (PDF-fil, nytt fönster)

Kategorier: Grundskolan Kränkningar

Senast uppdaterad: 27 april 2012

Läs mer

Tidigare artiklar på Skolinspektionen.se:

Beslut om Lundsberg: Brister i trygghet och studiero, 2011-11-29

Trygghet och studiero – tillsyn av riksinternatskolorna, 2011-11-24

För mer information

Björn Persson, avdelningschef, 08-586 081 91

Presskontakt Carina Larsson, pressekreterare, 08-586 082 50

Tillsyn & granskning

- GD: Den nya skollagen stärker elevernas rätt
- Tillsyns- och granskningsbeslut
- Olika sorters beslut
- Om bristerna är allvarliga
- Kommun för kommun
- Vägledning
- Vanliga brister
- Regelbunden tillsyn
- Riktad tillsyn
- Kvalitetsgranskning
- Flygande inspektion
- Omrättning av nationella prov
- Lagar & regler

Beslut 2011-12-15 Dnr 44-2011:5839

Skolinspektionen, Post- och besöksadress Lund, Gasverksgatan 1, 222 29 Lund Telefon: 08-586 080 00, Fax: 08-586 080 07
www.skolinspektionen.se

Styrelsen för Grennaskolan Riksinternat AB Borgmästaregården
Box 95 563 22 Gränna
Rektorn vid Grennskolan Riksinternat Borgmästaregården
563 22 Gränna

Beslut för grundskola och gymnasieskola

efter tillsyn av Grennaskolan Riksinternat i Jönköpings kommun

Tillsyn vid Grennaskolan Riksinternat

Helhetsbedömning

Syftet med utbildningen inom skolväsendet är enligt skollagen att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden såsom respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar. Alla elever ska tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero. Tillsynen visar att huvudmannen bedriver en verksamhet som när det gäller trygghet och studiero inte uppfyller författningarnas krav eftersom signaler om kränkningar inte uppmärksammas, tas om hand och åtgärdas på det sätt som anges i 6 kap. skollagen. Vid tillsynen framkom att verksamheten inte följer förfarandet om disciplinära åtgärder och att det finns brister när det gäller att säkerställa elevs utveckling mot målen och att ansvarsfördelningen mellan huvudman och rektor är oklar.

Grennaskolan framstår på många sätt som en bra skola. Detta bekräftas också av elever och personal vid intervjuerna. Samtidigt konstaterar Skolinspektionen att det förekommer kränkningar av olika omfattning och svårighetsgrad såväl på skolan som på elevhemmen. Det rör sig om nedsättande och förnedrande uttalanden, utfrysning, våldsincidenter och intrång i den personliga integriteten på nätet. Elever och personal avvisar vid intervjuerna att det skulle förekomma maktlekar, elevfostran eller andra former av strukturella kränkningar mellan elever. Sådana uppgifter har dock framkommit i en anmälan i vilken det påstås systematiska kränkningar med våld. Denna anmälan som nu utreds av BEO är känd för flera av personalen och eleverna. De ställer sig frågande till hur detta har kunnat ske på skolan. Liknande uppgifter om kamratfostran och kränkningar där äldre elever bestämmer över yngre elever och skaffar sig fördelar på deras bekostnad har också framkommit i tillsynen från en elev som tidigare gått på skolan.

Skolan har ingen gällande årlig plan mot kränkande behandling. Eleverna säger sig inte veta vad en likabehandlingsplan är eller var den finns. Rutinerna för hanteringen av signaler om kränkningar är oklara och uppvisar brister. I intervjuerna får Skolinspektionen olika svar och förslag på hur man ska gå tillväga om det inträffar en incident eller om man anser sig kränkt. Det uttrycks en osäkerhet om vem som ansvarar för vad och det framstår som det är tillfälligheter som avgör om signaler förs vidare. Skolinspekt-ionen konstaterar att ett stort ansvar för det förebyggande arbetet och att hantera signaler har lagts på förtroendeelever och elevhemsföreståndare. Skolinspektionens utredning visar att incidenterna i hög grad också stannar och hanteras på denna nivå.

Ordningsreglerna är omfattande med straffrättsliga formuleringar och har karaktären av bestraffning. Eleverna säger sig inte ha varit med om att utarbeta dessa och konstaterar att det kommer nya regler efterhand. De är

också väl medvetna om att tre överträdelser av dessa regler ytterst kan få till konsekvens att inte bara boendet utan även skolgången avslutas.

Skolinspektionen får därför påpeka att regler om avstängning av elev från utbildningen finns i 5 kap. skollagen. Kapitlet innehåller också bestämmelser om handläggningen av sådana ärenden. Bestämmelserna i kapitlet reglerar uttöm-mande under vilka förutsättningar som en elev får avstängas från fortsatt utbildning vid en skola. Därför är det oacceptabelt om en elevs grundläggande rätt till utbildning äventyras eller sätts ur spel av skolans ordningsregler. De mest framträdande situat-ionerna är om elev använder alkohol eller droger. Under hösten har drogtester genomförts flera gånger och elevs nekande att delta i ett test tas som ett positivt resultat. Eleverna ser ingen möjlighet att vägra. Det kan därför inte anses frivilligt att delta. Det finns regler som begränsar elevs rörelsefrihet i Gränna och skolan förbehåller sig rätten att kontakta myndiga elevers föräldrar.

Ordningsreglerna sammanblandas med de disciplinära åtgärderna. Olika situationer återverkar på varandra såväl i skolan som på internatet. Ett antal elever har under förra läsåret fått sluta på skolan och lämna sitt internat-boende på grund av misskötsel. Enligt Skolinspektionen följer skolan inte de krav på rättssäkerhet som gäller för de disciplinära åtgärderna. Det gäller både själva förfarandet och beslutanderätten. Det är allvarligt med tanke på att åtgärderna kan riktas mot internatelever som är särskilt utsatta med föräldrar långt borta eller utomlands.

Skolinspektionen pekar i denna tillsyn på ett antal förhållanden som leder till att Skolinspektionen fattar följande beslut om föreläggande för skolans huvudman.

Beslut

Föreläggande

De beskrivna bristerna som Skolinspektionen konstaterat vid tillsynen av Grennaskolans Riksinternat i Jönköpings kommun måste åtgärdas för att huvudmannen ska uppfylla författningarnas krav och eleverna därmed ska få den utbildning de har rätt till. En utförligare redogörelse av konstaterade brister finns nedan under Skäl för beslut.

Skolinspektionen förelägger med stöd av 26 kap. 10 § skollagen (2010:800) huvudman-nen, Grennaskolan Riksinternat AB att senast den 15 mars 2012 avhjälpa påtalade brister genom att vidta nedanstående åtgärder.

De vidtagna åtgärderna ska samma dag skriftligen redovisas till Skolinspektionen.

Trygghet och studiero

Miljön vid skolan och elevhemmen präglas inte av trygghet och studiero.

Skolan saknar gällande årlig plan mot kränkande behandling.

Vid skolan bedrivs inte ett målinriktat arbete för att förebygga och motverka kränkande behandling.

Ordningsreglerna utarbetas inte under medverkan av eleverna.

Ordningsreglerna är inte till alla delar förenliga med skollagens regler om disciplinära och andra särskilda åtgärder mot elever.

Ni ska därför vidta åtgärder så att arbetet med trygghet och studiero utformas i enlig-het med de krav som ställs i 5 och 6 kap. skollagen samt Lgr 11 1 Skolans värdegrund och uppdrag, God miljö för utveckling och lärande, 2.1 Normer och värden, Lgy 11 2.2 Normer och värden samt Lpf 94 2.2. Normer och värden.

I detta arbete ingår att:

- Vidta de åtgärder som behövs för att så långt som möjligt undanröja riskerna för att elev utsätts för kränkande behandling.

- Se till att rektor, lärare och övrig personal vidtar de omedelbara eller tillfälliga åtgärder som är befogade för att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero.

- Se till att den årliga planen mot kränkande behandling för skolan och elev-hemmen uppfyller författningarnas krav.

- Se till att skolans ordningsregler utarbetas under medverkan av eleverna.

Disciplinära åtgärder och rätt till utbildning

Skolans ordningsregler är inte förenliga med skollagens regler om disciplinära och andra särskilda åtgärder mot elever och innebär därför risk för att elever stängs av från utbildningen. Vidare använder skolan inte det förfarande som krävs när disciplinära åtgärder vidtas.

Skolan säkerställer inte frivilligheten när drogtester genomförs.

Ni ska därför vidta åtgärder så att skolans disciplinära åtgärder och andra befogenheter utformas i enlighet med de krav som ställs i 5 kap. skollagen samt att elev garanteras utbildning i enlighet med 7 kap. 3 § skollagen och 16 kap. 18 § skollagen och 5 kap. 4 d § 1985 års skollag.

I detta arbete ingår att:

- Säkerställa att beslut om disciplinära åtgärder fattas och dokumenteras i enlig-het med författningarnas krav.

- Se till att skolan inför varje testtillfälle inhämtar elevens samtycke att delta i testet.

- Se till att innehållet i ordningsreglerna utformas på ett sådant sätt att de till alla delar är förenliga med bestämmelserna i 5 kap. skollagen.

Särskilt stöd och erbjudande av utbildning

Vid skolan utreds inte elevs stödbehov och utarbetas inte åtgärdsprogram för alla elever som befaras inte nå de kunskapskrav som minst ska uppnås. Elevhälsan omfattar inte psykologiska och specialpedagogiska resurser.

Ni ska därför vidta åtgärder för att säkerställa att alla elever får sin rätt till stöd utformas i enlighet med bestämmelserna i 2 kap.25 § skollagen och 3 kap. 8 och 9 §§ skollagen.

I detta arbete ingår att:

- Säkerställa att den som uppmärksammar att en elev inte kommer att uppnå de kunskapskrav som minst ska uppnås eller har andra svårigheter i skolsituationen anmäler det till rektor.

- Säkerställa att rektor ser till att behovet av särskilt stöd skyndsamt utreds.

- Se till att rektor fattar beslut om åtgärdsprogram och att åtgärdsprogram-men anger vilka behoven är, hur de ska tillgodoses och hur åtgärderna ska följas upp och utvärderas.

- Se till att skolan erbjuder eleverna specialpedagogiska resurser.

Ledningsstruktur och organisering av utbildning

Skolenhetens inre organisation och ledningsstruktur överensstämmer inte med författ-ningarna.

Ni ska därför vidta åtgärder i syfte att säkerställa att rektors roll som skolans pedagogiska ledare enligt bestämmelserna 2 kap. 9 och 10 §§ skollagen.

I detta arbete ingår:

- Se till att rektor leder och samordnar skolans pedagogiska arbete.

- Se till att det är skolans rektor som fattar de beslut som har anförtrotts endast honom eller henne i författningarna.

Åtgärdsföreläggande
Skolinspektionen förelägger med stöd av 26 kap. 8 § skollagen Grennaskolan Riksinter-nat AB att komma in med en redovisning och handlingar som visar hur elevers tillgång till psykologiska resurser säkerställs

Skäl för beslut

Måluppfyllelse
Skolan framstår på många områden som trygg och erbjuder en god studiemiljö. Det är en liten skola som möjliggör nära kontakt mellan elever och personal. Samtidigt finns ett antal brister i värdegrundsarbetet. På skolan sker kränkningar i form av nedsättande och förnedrande uttalanden, slagsmål, hot samt via nätet exempelvis på Facebook. Genomgående är att kränkningarna inte anmäls till rektorn samt att ett stort ansvar läggs på förtroendeeleverna att arbeta förebyggande med elever som riskerar att bli utsatta. Inte heller är det klart för eleverna hur rutinerna för hur kränkningar ska anmälas vi-dare och vem som ansvarar för att nödvändiga åtgärder vidtas. Den årliga planen mot kränkande behandling avser läsåret 2009/2010. Elevhälsoteamet är under uppbyggnad och skolan saknar psykologiska och specialpedagogiska resurser. Vuxennärvaron utan-för undervisningen är låg och det finns ingen personal på elevhemmen under skoltid.

Ordningsreglerna som delas ut vid terminsstarten följs inte upp. Regler har lagts till utan att eleverna haft något inflytande över eller varit delaktiga i arbetet med att upp-rätta dessa regler. En del av reglerna begränsar elevernas rörelsefrihet och rätt att företräda sig själv trots att eleven är myndig. Elever känner sig tvingade att gå med på drogtester.

Föreläggande

Bedömningsområde: Trygghet och studiero

Bedömning
Miljön vid skolan och elevhemmen präglas inte av trygghet och studiero.

Skolan saknar gällande årlig plan mot kränkande behandling.

Vid skolan bedrivs inte ett målinriktat arbete för att förebygga och motverka kränkande behandling.

Ordningsreglerna utarbetas inte under medverkan av eleverna.

Ordningsreglerna är inte till alla delar förenliga med skollagens regler om disciplinära åtgärder och andra särskilda åtgärder mot elever.

Motivering
Syftet med utbildningen inom skolväsendet är enligt skollagen att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jäm-ställdhet samt solidaritet mellan människor. Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling.

I skollagen finns tvingande bestämmelser om huvudmannens ansvar avseende åtgärder mot kränkande behandling. Dessa omfattar bland annat krav på målinriktat arbete, skyldighet att förebygga och förhindra kränkande behandling, plan mot kränkande behandling och skyldighet att anmäla,

utreda och vidta åtgärder mot kränkande be-handling. Utbildningen ska enligt skollagen utformas på ett sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero.

Av dokumentstudier framkommer i huvudsak följande.

Grennaskolan består av skola, kansli och sex elevhem. Byggnaderna är belägna nära varandra inom samma område i centrala Gränna. På elevhemmen ansvarar en elevhemsföreståndare och en biträdande elevhemsföreståndare för verksamheten efter skoltidens slut fram till morgonen. Enligt arbetsinstruktionen ska elevhemsföreståndarna se till att verksamheten vid alla tillfällen lever upp till skolans värdegrund och att skolans regler följs. På varje elevhem utser elevhemsföreståndaren efter samråd med eleverna en förtroendeelev. Förtroendeeleven har till uppgift att vara särskilt uppmärk sam på eventuella problem elever emellan och i förekommande fall rapportera vidare till elevhemsföreståndaren. Förtroendeeleven ska på bästa sätt företräda elevhemmet och skolan.

På skolan finns ett regelhäfte som kallas ”Grundregler för elever och personal” med regler mot alkohol, narkotika och tobak, regler för alla på skolan samt regler för inter-natet. Reglerna har reviderats vid flera tillfällen senast i augusti 2010. Skolan har därutöver en VIP-pärm (Vikarie, Information & Policy) främst gällande internatet. I dessa finns en regel som anger att skolan förbehåller sig rätten att kontakta myndiga elevers föräldrar/vårdnadshavare. Vidare finns regler om att elever inte få övernatta i eller utanför Gränna (inklusive Visingsö) inom en mils radie om det inte finns särskilda skäl.

Vid skolan accepteras inte mobbning, trakasserier, diskriminering eller annan krän-kande behandling. Enligt likabehandlingsplanen för 2009/2010 är målet att alla elever ska känna sig trygga. En elev som känner sig kränkt ska i första hand vända sig till mentor eller elevhälsan. Elevens mentor är tillsammans med elevhälsan ansvarig för att åtgärder kommer till stånd. Vidare framgår av nämnd likabehandlingsplan att det i undervisningen ska föras diskussioner om värdegrundsfrågor och att alla elever ska vara delaktiga och känna till likabehandlingsplanen.

Av intervjuer och enkäter framkommer i huvudsak följande.

Skolan har ett stort antal regler som gäller vid utbildningen och internatet. Eleverna säger sig inte ha varit delaktiga i framtagandet av nämnda regler. Regler har lagts till utan elevernas inflytande. Ordningsreglerna delas ut vid läsårsstart men följs inte upp. Eleverna har inte deltagit i särskilda temadagar eller diskussioner om värdegrundsfrågor. Reglerna tillämpas inte på samma sätt av all personal. Det gäller exempelvis om man får sova över hos en kamrat i Gränna. En del elever får fler fördelar än andra.

Drogtester har genomförts vid flera tillfällen hösten 2011. Det har varit frågan om tester såväl slumpmässiga som vid misstanke. Testerna har skett på kvällar och nätter eller på morgonen. Det ingår i skolsköterskans arbete att genomföra testerna. Ett drogtest har skett på skoltid. Elever skriver på en regelaccept vid antagningen till skolan. Accepten innehåller bl.a. regler om drogtestning. Om en elev skrivit på regelaccepten men vid själva testtillfället vägrar delta räknar skolan det som ett positivt resultat. Skolans led-ning har uppgett att en internatelev som får en tredje varning på grund av att han eller hon inte har följt ordningsreglerna måste lämna elevhemsboendet. Eleven kan fortsätta sin skolgång om föräldern tillfälligt flyttar till Gränna och bor tillsammans med sitt barn. Vid elevintervjuer har framkommit att en tredje varning innebär att eleven måste lämna sitt boende samma dag och avsluta sin skolgång och att ett antal elever under förra läsåret har slutat på skolan och lämnat internatboendet på detta sätt.

Det finns en regel som riktas särskilt mot myndiga elever. Den säger att skolan förbehåller sig rätten att kontakta föräldrar/vårdnadshavare till myndiga elever. Om en elev vill övernatta på annan plats än på elevhemmet måste eleven ”skriva ut sig”. Eleven förbinder sig då att inte övernatta i eller utanför Gränna inom en mils radie. Elev får inte heller ha eget boende i Gränna. Vidare finns regler för klädsel på lektionerna, var man får röka och

befinna sig utanför skoltid. Skolans område omfattar skollokaler och elevhem längs Bergsgatan, Hävdevägen och lokaler i Ribbaskolan.

Vid intervjuerna framkommer att det sker olika former av kränkningar på skolan och elevhemmen. Det rör sig om kränkningar i form av nedsättande och förnedrande utta-landen, slagsmål, hot och utfrysning. Det har bland annat förekommit knivhot vid ett tillfälle i november 2010. Skolan polisanmälde denna händelse. Vidare sker kränkningar genom intriger och intrång på nätet främst Facebook och i sportsituationer. Mycket sker i det tysta och det finns kränkningar som personalen inte känner till. Lärare uppges ha uttalat sig kränkande mot elever. Incidenten med eleven anmält sin situation till BEO var känd såväl av elever som av personal. Skolans ledning polisanmälde denna händelse i maj 2011 och polisanmäler konsekvent överträdelser (kränkningar, hot, slagsmål) dels för att lagstiftningen kräver det dels för att markera för eleverna att skolan inte accepterar våld och kränkningar. Skolans ledning har också uppgett dessa händelser inte är representativa för skolan utan att denna präglas av gemenskap, familjär stämning och trivsel.

Elever och personal avvisar vid intervjuerna att det på skolan förekommer systema-tiska kränkningar eller s.k. kamratfostran och maktlekar. Inte heller har äldre elever särskilda fördelar eller utnyttjar yngre elever. Sådana uppgifter har lämnats av en elev som slutat på skolan. Eleven beskriver att det finns en uttalad maktordning och ställning bland eleverna. Äldre elever bestämmer över de yngre som tvingas utföra olika tjänster bl.a. städa deras rum. Vidare tillåts äldre pojkar slå yngre med smärtsamma örfilar och slag i ansikte och på armar. Det förekommer inget fysiskt våld mellan flickorna utan där är utfrysning och elaka kommentarer de vanligaste sätten att markera sin ställning. Vidare har elever från rika familjer bättre ställning än de som kommer från vanliga familjer. Även skolans personal påstås ha favoriserat elever som har rika föräldrar. Skolans ledning har uppgett att dessa uppgifter inte stämmer överens med verkligheten och inte är förenliga med skolans värdegrundsarbete.

Det har i efterhand framkommit uppgifter om pågående kränkningar av internatelev i grundskolan.

Signaler om kränkningar eller incidenter med olika allvarlighetsgrad tas i första hand av förtroendeeleverna och elevhemsföreståndarna. Förtroendeeleverna ska på elevhemmen fånga upp signaler om att elev är utanför gemenskapen eller känner sig utsatt för kränkningar. Om det händer incidenter på skolan brukar mentorerna ta hand om dessa signaler. Lärarna uppger att de brukar kunna ingripa och lösa situationer som uppstår i klassrummet eller på rasterna. Skolan har denna termin inlett ett arbete medför en översyn av arbetet med kränkande behandling. Eleverna har inte klart för sig vilka rutiner som finns för att rapportera och utreda signaler om kränkningar. De säger också att signaler om kränkningar rapporteras i regel inte vidare av skälet att problemet brukar lösa sig. Det råder hos eleverna osäkerhet om skolan tar tag i problem om något har hänt och det händer att de inte rapporterar incidenter. Elevhemsföreståndarna agerar inte. Planen mot kränkande behandling är inte känd för eleverna. Det finns enligt eleverna nästan inga vuxna ute på raster eller när elever ska gå till andra lokaler. Skolans ledning uppger att skolans lokalisering med lektionssalar och utbildningsanord-ningar i flera byggnader gör att det alltid finns vuxna ute. På elevhemmen finns ingen personal mellan kl. 10.00- 16.00.

Den årliga planen mot kränkande behandling gäller för läsåret 2009/2010. Ett arbete att revidera denna har inletts. Elevhälsan tillsammans med lärare och rektorn ansvarar för detta arbete. Elever är också representerade i gruppen.

Skolinspektionens bedömning

Skolan utarbetar inte ordningsreglerna under medverkan med eleverna. Regler läggs till utan elevernas delaktighet och inflytande och tillämpas inte konsekvent. Om reglerna inte följs kan det få långtgående konsekvenser för elevs möjlighet att bo kvar på internatet och fullfölja sin skolgång. Reglerna om rörelsefriheten är en begränsning av elevs grundläggande fri- och rättigheter.

Skolan har inte upprättat en årlig plan mot kränkande behandling som avser innevarande år.

Enligt Skolinspektionen förekommer på skolan och elevhemmen kränkningar av olika omfattning och svårighetsgrad. En del uppgifter talar om utfrysning ur gemenskapen, hot och våld och framstår som mycket allvarliga. Skolinspektionen kan inte heller finna annat än att det på skolan kan finnas tendenser till kamratfostran där inte bara elevs ställning ger makt och fördelar utan som upprätthålls med kränkande behandling som redskap.

Utredningen ger stöd för att skolan saknar ett målinriktat arbete med att förebygga kränkningar och motverka kränkande behandling. Det framgår att ett stort ansvar har lagts på förtroendeeleverna och att detta arbete saknar förankring i den tidigare årliga planen. Även elevhemsföreståndarna bedöms ha en central roll i arbetet med värdegrundsfrågor och att skolans regler följs. Lärarna arbetar med incidenter som uppkommer under skoltid men signaler om kränkningar stannar ofta på denna nivå. Det innebär att de flesta incidenter inte anmäls vidare utan löses i skolsituationen eller på elevhemmet av skälet att de inte bedöms så allvarliga eller att åtgärderna varit tillräck-liga. Enligt Skolinspektionen brister skolan i sitt förebyggande arbete genom att mycket av tidiga signaler inte anmäls vidare till rektorn. Det är särskilt anmärkningsvärt eftersom det i lagstiftningen enbart krävs att en elev ansett sig kränkt ska var och en som arbetar anmäla detta vidare till rektorn. Att uppmärksamma tendenser med kamratfostran eller motsvarande grupperingar bland elever ingår som en självklar del i en skolas förebyggande värdegrundsarbete. Skolan uppvisar en anmärkningsvärd otydlighet och slumpmässig ordning om vem och hur signaler om kränkningar ska tas om hand. Allvaret i signalerna bedöms innan frågan har utretts. Därmed har skolan inte säkerställt att anmälningsskyldigheten efterlevs. Rektorns roll i arbetet med kränkningar framstår som oklar. JO har i uttalanden framhållit vikten av att en skola från fall till fall gör en bedömning av vilka händelser som ska föranleda en polisanmälan. En polis-anmälan fråntar på intet sätt skolans ansvar att utreda och vidta åtgärder för att säker-ställa elevernas trygghet.

Generella och långsiktiga lösningar och ett kontinuerligt förebyggande värdegrundsar-bete har inte redovisats. Att förtroendeeleverna tilldelats ett stort ansvar för det före-byggande arbetet mot kränkande behandling innebär inte bara att uppgiften att bedöma allvaret i incidenterna och anmäla dessa utan även att ansvaret lagts på den målgrupp som lagstiftningen avser att skydda.

Nu redovisade förfaranden strider mot författningarna och huvudmannen föreläggs därför att avhjälpa bristerna.

Då det är diskrimineringsombudsmannen (DO) som utövar tillsyn över diskrimineringslagen och därmed över bestämmelserna om likabehandlingsplan kommer DO att underrättas med anledning av att det saknas en likabehandlingsplan för skolan och elevhemmen.

Författning:
1 kap. 4-5 §§ skollagen
5 kap. 3 och 6 §§ skollagen
6 kap. 6,7, 8 och 10 §§ skollagen
Lgr 11 1 Skolans värdegrund och uppdrag, God miljö för utveckling och lärande och 2.1 Normer och värden
Lgy 11 2.2 Normer och värden
Lpf 94 2.2. Normer och värden

Föreläggande

Bedömningsområde: Disciplinära åtgärder och rätt till utbildning

Bedömning
På skolan fattas inte beslut om disciplinära åtgärder och dokumenteras i enlighet med författningarnas krav.

Skolan inhämtar inte inför varje testtillfälle elevens samtycke till att delta i testet.

Motivering

En central utgångspunkt i skolförfattningarna är elevs rätt att fullfölja sin utbildning och få sin garanterade undervisningstid. Om elevs rätt till undervisning och kraven på en trygg och lugn studiemiljö kommer i konflikt med får rektor och lärare under vissa i skollagen angivna förutsättningar vidta disciplinära åtgärder. Det kan exempelvis röra sig om utvisning, kvarsittning och omplacering inom eller utanför skolenheten. Några andra disciplinära åtgärder eller andra förfaranden är inte tillåtna. De i skollagen an-givna förvaltningsrättsliga bestämmelser ska tillämpas och beslut om avstängning för-ses med information om hur man kan överklaga.

Av dokumentstudier och i intervjuer framkommer i huvudsak följande.

Skolan använder sig av ett påföljdssystem om en elev beter sig i strid med skolans mål och regler. Påföljderna anges i skolans Grundregler och VIP-pärm och baseras på gym-nasieförordningen och grundskoleförordningen samt villkor i elevs studieavtal. Vid allvarliga eller upprepade förseelser kan elev omedelbart stängas av. Av studieavtalet mellan Grennaskolan och eleven framgår bl.a. följande beträffande studieavtalets upphörande. ”Elev kan vid förseelse, upprepade förseelser, allvarlig förseelse eller olämpligt uppträdande efter vederbörliga åtgärder enligt grundskoleförordningen 6 kap. 9-10 §§ eller enligt ordningsföreskrifter jämte anvisningar och åtgärdsprogram avstängas eller förvisas från skolan”.

Det framgår att de sociala myndigheterna ska kontaktas men information om kommunicering och partsinsyn samt hur man överklagar saknas i nämnda regeldokument.

Skolan har ett särskilt påföljdssystem om alkoholreglerna inte följs. Vid första tillfället får eleven åka hem två helger och kallas till skolchefen och får en muntlig varning. Vid andra tillfället upprepas kravet på att eleven ska åka hem vissa helger och kallas eleven till skolchefen samt tilldelas en skriftlig varning. Vid tredje tillfället blir eleven föremål för särskilda åtgärder som kan innebära att elevens skolgång avslutas. I intervjuerna framkommer att de flesta eleverna är medvetna om denna ordning och brukar ändra sitt beteende efter andra varningen. Det är skolchefen som beslutar om eleven måste sluta skolan och lämna internatet.

Drogtester har genomförts vid flera tillfällen hösten 2011. Det har varit frågan om tester såväl slumpmässiga som vid misstanke. Testerna har skett på kvällar och nätter eller på morgonen. Det ingår i skolsköterskan arbete att genomföra testerna. Ett drogtest har skett på skoltid. Om en elev accepterat skolans regel om drogtestning men vägrar att delta vid testtillfället räknar skolan det som ett positivt resultat. En internatelev som får en tredje varning på grund av att han eller hon inte har följt ordningsreglerna måste lämna sitt boende samma dag och avsluta sin skolgång. Ett antal elever har under förra läsåret slutat på skolan och lämnat internatboendet på detta sätt.

All hantering av narkotika i Gränna tätort leder enligt dokumentationen till förvisning från Grännaskolan. Det saknas uppgifter om skolans handläggning av dessa frågor som rör bl.a. kommunicering, partsinsyn och överklagande.

Om elev ”skolkar” eller kommer försent till undervisningen ska, om lärares och rektors ansträngningar inte har haft framgång, skolchefen besluta om vidare åtgärd.

Skolinspektionens bedömning

Före den 1 juli 2011, då nu gällande skollag började tillämpas, var avstängning av elev i grundskolan överhuvudtaget inte tillåten vare sig eleven gick i en riksinternatskola, annan fristående skola eller i en skola med offentlig huvudman. För elever i gymnasieskolan i en riksinternatskola eller annan fristående skola var situationen annorlunda. En avstängning kunde då göras gällande som ett avtalsbrott men även vara oförenlig med skolans

skyldighet att till art och nivå leva upp till de krav som gällde för det offentliga skolväsendet.

I nu aktuell skollag har huvudmannen och rektor ansvaret att ta reda på orsakerna till elevs misskötsel och besluta om disciplinära åtgärder. Beslutanderätten får inte uppdras eller delas med annan person, såvida det inte är frågan om omedelbar avstängning i gymnasieskolan. Skolchefen har således inte mandat att fatta beslut i dessa frågor. Elev som går i grundskolan ska erbjudas kompensation för förlorad undervisning. En permanent förvisning från grundskolan eller gymnasieskolan är inte tillåten.

Det är först vid allvarlig misskötsel och då tidigare åtgärder antingen inte kunnat ge-nomföras eller inte bedömts framgångsrika som elev i grundskolan får stängas av som en första åtgärd. Andra än i de författningarna angivna disciplinära åtgärder får inte användas. Elevs rätt till utbildning ska så långt möjligt säkerställas. Av samma skäl har lagstiftaren ställt höga krav på den förvaltningsrättsliga ordningen.

Att stänga av elever från utbildningen utan ordentlig utredning och kompensation för förlorad utbildning och innan andra mindre ingripande åtgärder har prövats är - utom i extrema undantagsfall – i strid mot författningarna. Likaså är de förutsättningar som anges i skolans studieavtal om dess upphörande i strid mot författningarna. Skolinspektionen ser mycket allvarligt att en skolhuvudman genom ett privaträttsligt avtal åsidosätter elevens lagstadgade rätt till utbildning.

Enligt Skolinspektionen har skolan utformat ett eget regelsystem såväl avseende förfa-randet och beslutanderätten som val av disciplinära åtgärder. I regelsystemet används straffrättsliga uttryck som brott och påföljder. Formuleringarna är inte bara olämpliga utan i allt väsentligt främmande för den värdegrund som skolan har till uppgift att förmedla. Såväl reglerna som förfarandet fråntar eleverna den rättssäkerhet som lagstiftaren värnar om och vill åstadkomma. Detta träffar elever som är särskilt utsatta på grund av sin beroendeställning inte bara genom skolgången utan för internateleverna även boendet. Det är särskilt allvarligt även med tanke på att elevs grundläggande rättighet till utbildning äventyras eller helt faller bort. Ifråga om drogtester förvissar sig inte skolan om elevs frivillighet och ett nekande kan få långtgående konsekvenser för eleven.

Nu redovisade förfaranden strider mot författningarna och huvudmannen föreläggs därför att avhjälpa bristerna.

Författning:
1 kap. 5 och 8 §§ skollagen
7 kap. 3 och 15 §§ skollagen
16 kap. 18 och 37 §§ skollagen
5 kap. 4 d § 1985 års skollag
5 kap. skollagen

Föreläggande

Bedömningsområde: Särskilt stöd och erbjudande av utbildning

Bedömning
Vid skolan utreds inte elevs stödbehov och utarbetas inte åtgärdsprogram för alla ele-ver som befaras inte nå de kunskapskrav som minst ska uppnås.

Elevhälsan omfattar inte specialpedagogiska resurser.

Motivering
Av dokumentstudier och intervjuer framkommer i huvudsak följande.

Grennaskolans elever når överlag goda resultat. Klasserna är små och eleverna upplever, med vissa undantag, att det finns stora möjligheter att få stöd inom ram för klassen. På skolan finns ett elevhälsoteam där ärenden gås igenom bland annat elever som inte når målen eller har hög frånvaro eller har frånvaroproblem. Elevhälsoteamet har även utredande uppgifter.

En kurator som tidigare arbetat på skolan har anställts på heltid från hösten 2011. Sam-tidigt har skolsköterskans tjänstgöringsgrad reducerats från heltid till halvtid. Mycket tid av skolsköterskans tid behövs för elevernas kroppsliga problem. Skolan har inte anställt någon psykolog eller specialpedagog. Skolan har uppgett att man inte har någon egen psykolog men kan avropa psykologhjälp vid behov. Avseende specialpedagog har skolan våren 2011 försökt rekrytera en sådan men utan framgång. En ny rekry-teringsprocess har därför inletts. Det framkommer att det finns elever som inte uppnått kunskapskraven och för vilka skolan inte har utarbetat åtgärdsprogram.

Skolinspektionens bedömning

En given utgångspunkt i författningarna är att elev ska få stöd för att ges möjlighet att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås. Rektorn har som skolans pedagogiska ledare tilldelats ett tydligt ansvar att med åtgärdsprogrammet som centralt verktyg utreda och åtgärda elevs stödbehov. Elevhälsans företrädare ska med sina kompetenser svara mot de behov som eleven har. Det kan röra sig såväl om utredningsmässiga insatser som hur de konkreta stödåtgärderna utformas och genomförs.

På skolan finns elever som saknar åtgärdsprogram och som inte har nått de kunskaps-mål som minst ska uppnås. Skolan kan inte erbjuda eleverna specialpedagogiska resurser.

Nu redovisade förfaranden strider mot författningarna och huvudmannen föreläggs därför att avhjälpa bristerna.

Författning:
2 kap. 25 § skollagen
3 kap. 8 § första och andra styckena skollagen
3 kap. 9 § skollagen

Föreläggande

Bedömningsområde: Ledningsstruktur och organisering av utbildning

Bedömning

Skolenhetens inre organisation och ledningsstruktur överensstämmer inte med författningarna.

Motivering

Av dokumentstudier och intervjuer framkommer i huvudsak följande.

Skolan har en ny rektor från hösten 2011. Han har genomgått rektorsutbildningen. Skolchefen tar hand om övergripande frågor medan rektorn frågor som rör enskild elev. Skolchefen har med anledning av den nya skollagen prioriterat fyra ansvarsområden/uppdrag till rektorn: utvärdering av skolverksamheten, utvärdering av kurser och ämnen, elevers inflytande och att lämna förslag på delegation för skolchef, rektor, biträdande rektor, kurator och arbetslagsledare. I det sistnämnda uppdraget ingår rektors utövande av sitt ledarskap och vad som rektorn ska eller bör delegera. I uppdraget ska också rollerna mellan skolchef och rektor tydliggöras. Uppdraget ska genomföras tillsammans med skolchefen. Den nyanställda kuratorn har fått ansvar att tillsammans med andra personalkategorier och elever att revidera likabehandlingsplanen.

I den pedagogiska verksamheten har elever framfört synpunkter på en lärare. Rektorn, tillsammans med skolchefen handlade detta ärende.

Skolinspektionens bedömning

I författningarna finns en klar ansvarsfördelning mellan huvudmannen och skolans rektor. Rektorn har ett utpekat ansvar att leda och samordna det pedagogiska arbetet. Detta ansvar kan inte överlåtas. Rektorn har också beslutanderätten enligt vad som framgår av skollagens och andra författningar. Rektor å sin sida kan uppdra åt annan att fullgöra vissa

uppgifter under förutsättning att lag eller andra författningar medger det. Först om rektorn inte fullgör sina skyldigheter enligt skolförfattningarna behöver således huvudmannen som ytterst ansvarig för utbildningen agera. Enligt Skolinspekt-ionen finns oklarheter i fördelningen av rektors respektive skolchefens arbetsuppgifter i förhållande till skolans författningar. Ett arbete har inletts och behöver intensifieras så att det inte finns några tveksamheter om rektors befogenheter enligt författningarna.

Nu redovisade förfarande strider mot författningarna och huvudmannen föreläggs därför att avhjälpa bristen.

Författning:
2 kap. 9-10 §§ skollagen

Bakgrund

Skolinspektionen har genomfört tillsyn vid Grennaskolan Riksinternat. Tillsynen om-fattar grundskola och gymnasieskola samt skolans tillhörande elevhem och är ett led i myndighetens tillsyn av riksinternatskolor. Fokus för tillsynen är att ta reda på förekomst av kränkningar och bedöma skolans värdegrundsarbete. Bakgrunden är anmäl-ningar om allvarliga systematiska kränkningar varav vissa med våld. En anmälan om påstådd misshandel och ”elevfostran” utreds av utreds Barn- och elevombudet (dnr 46-2011:5385). Vid tillsynen framkom signaler och uppgifter om brister på andra skoljuri-diska områden som har ett nära samband med värdegrundsarbetet, som hur beslut fattas och elevhälsans organisation. Skolinspektionen tar därför ställning även i dessa delar. Vidare bedöms på förekommen anledning skolans arbete med rätt till stöd för att nå kunskapsmål.

Skolinspektionen aviserade sitt besök måndagen den 7 november 2011 och besökte skolan den 9 och 10 november 2011. Vid besöket hölls intervjuer med skolchef, rektor, lärare, elevhemsföreståndare, förtroendeelever, kurator, skolsköterska och en grupp elever från grundskolan och en grupp från gymnasieskolan samt en enskild elev. All personal svarade på en enkät och elevenkäter genomfördes i fyra klasser samt begärdes dokumentation in och vid besöket granskades betygskatalogen. Under utredningen har uppgifter lämnats av en elev som slutat på skolan.

Vid tillsynsbesöket framkom signaler och uppgifter om brister inom andra skoljuri-diska områden som är förknippade med och har ett nära samband med skolans värdegrundsarbete. Det gäller skolans ledningsstruktur och inre organisation, elevhälsans resurser och rätten till stöd. Skolinspektionen tar därför ställning även i dessa delar i beslutet.

Beskrivning av Grennaskolan Riksinternat

Kursverksamheten vid Stockholms universitet startade Grennaskolan år 1963. Skolan ombildades 1970 till ett riksinternat med inriktning mot att vara ett skolalternativ för utlandssvenska barn. Efter att Jönköpings kommun 1978 tagit över huvudmannaskapet ombildades skolan 1996 till ett aktiebolag.

Grennaskolan är en riksinternatskola med internationell inriktning. Internatet har sex elevhem som är belägna tillsammans med skolan och kansliet i centrala Gränna. Skolan erbjuder grundskola i årskurserna 7–9 med internationell inriktning och gymnasieskola. Gymnasieskolan erbjuder IB Diploma Programme, Samhällsvetenskapsprogrammet på engelska, Samhällsvetenskapsprogrammet med inriktning samhällsveten-skap och Naturvetenskapsprogrammet.

Grennaskolan är belägen i Gränna nära Vättern. Skolan har cirka 260 elever varav 126 elever för närvarande har sitt boende på internatet. Övriga elever bor i Gränna tätort, i Jönköping eller andra närliggande kommuner. En stor del av internatelever har sina familjer utomlands närmare bestämt 60 procent. På skolan finns idag omkring 30 olika nationer representerade. Grennaskolan vill lägga grund för ett livslångt lärande och möjligheter för eleverna att utveckla sin kunskapsmässiga och sociala kompetens. Av skolans värdegrund framgår bland annat att mobbning, diskriminering och trakasserier inte accepteras på skolan. Utbudet av fritidsaktiviteter för

internateleverna är stort. Även externateleverna är välkomna att delta i dessa aktiviteter.
Huvudmannen, Grennaskolan Riksinternat AB, har beslut om ställning som riksinter-natskola på grundskolenivå och gymnasienivå, Grennaskolan Riksinternat, enligt 10 kap. 1 § 1985 års skollag. Enligt 28 § lagen (2010:801) om införande av skollagen ska ett beslut enligt 10 kap. 1 § 1985 års skollag, som gäller vid utgången av juni 2011, fortsätta att gälla som beslut enligt 29 kap. 15 § skollagen (2010:800). Av detta framgår att det är regeringen som fattar beslut om en skola ska ha ställning som riksinternat.

I ärendets slutliga handläggning har deltagit verksjurist Frank Nordberg, avdelningsju-rist, Staffan Opitz och enhetschef Viveca Serder.

På Skolinspektionens vägnar

Björn Persson Avdelningschef
Anne Terdén Undervisningsråd/Föredragande

Kopia till
Regeringen, Utbildningsdepartementet
Jönköpings kommun

31 maj 2012:

Barn- och elevombudet.

http://www.skolinspektionen.se/sv/BEO/

- Hem
- Frågor och svar
- För lärare
- Press
- Om BEO
- För föräldrar
- Skolinspektionen

Jag vill...

- ... veta mer om barnkonventionen
- ... veta mer om statistik och beslut
- ... veta mer om BEO
- ... göra en anmälan
- ... veta mer om kränkande behandling
- ... veta mer om lagen

Jag har blivit kränkt i skolan

Här kan du läsa om vad skolan är skyldig att göra och hur du gör en anmälan till Barn- och elevombudet.
Läs mer om att anmäla till BEO

Barn- och elevombudet

Ingegärd Hilborn är Barn- och elevombud. Det innebär att hon kan företräda barn och elever som varit utsatta för kränkningar i skolan.
Läs en intervju med BEO

Har du frågor om mobbning?

Är du elev, förälder eller arbetar inom skolan och vill få råd vad gäller kränkande behandling? Nu kan du chatta med oss.
Kontakta BEO

Nyheter

- Nytt Barn- och elevombud utsett
- Likabehandling - Hur vi gör det
- Ingegärd Hilborn tillförordnad BEO
- Sista chatten med Lars Arrhenius
- Ny hovrättsdom
- Den goda internetarmén
- Mobbning stoppar vi - tillsammans
- BEO ger råd med hjälp av en chatt
- Förskolebarnets mänskliga rättigheter
- BEO på kungligt barnrättsforum
- Barnkonventionen i fokus under november
- Ny chatt med Lars Arrhenius
- En kompass i mediedjungeln
- Öka kunskapen om planarbetet
- ”Inte rimligt förhålla sig ovetande om missförhållanden”
- Olika är bra
- Fulltecknad agenda på Almedalen
- Chatta med BEO
- Elev fick rätt mot Göteborgs kommun
- BEO vann skadeståndsmål mot Karlstad kommun
- BEO kräver skadestånd: Barn kränkt av pedagog i Kristinehamn kommun
- Manifestation mot mobbning
- Ökad medvetenhet resultat av dialog om kränkningar i skolan
- BEO kritiserar Växjö kommun
- BEO fem år
- Fler pojkar än flickor anmäler kränkningar
- BEO kräver skadestånd: Sju elever kränkta vid skola på Lidingö
- 100 skadestånd

- Jonnas modmetod mot mobbning
- BEO kräver skadestånd: Elev kränkt av andra elever vid skola i Jönköping
- Anmälningar om kränkningar ökade markant 2010
- BEO kräver skadestånd: Två elever kränkta av personal på skola i Mellansverige
- Statistik om anmälningar klar i februari
- BEO och LR bakom gemensam debattartikel
- Populär Plan för skolan
- Maia är kamratstödjare
- Barnrättsforum på slottet
- Mobbning - nej tack!
- Nytt webbverktyg för planer
- Håll fast vid traktorspåret
- Internationella barndagen
- BEO överklagar dom
- BEO i Ukraina
- 0K Skola - för en skola med 0 kränkningar
- BEO kräver skadestånd: Elev kränkt i Lidköpings kommun
- BEO kräver skadestånd: Elev kränkt av lärare vid skola i Älmhults kommun
- BEO i Almedalen
- BEO kritiserar Örebro kommun
- Konferens om kränkningar - filmad av UR
- Stora brister i planer mot kränkande behandling
- BEO kritiserar Vittra
- BEO kritiserar två huvudmän
- BEO kräver skadestånd: Pojke kränkt av personal i förskoleklass i Stockholm
- Tolv rekommendationer från tio kommuner
- BEO kräver skadestånd: Elev kränkt av lärare på gymnasium i Linköping
- BEO kräver skadestånd: Elev kränkt av elever vid två skolor i Torsby
- BEO kräver skadestånd: Elev kränkt av personal på fritidshem på Gotland
- BEO kräver skadestånd: Elev kränkt av personal vid skola i Haninge
- BEO kräver skadestånd: Elev kränkt av elev vid skola i Gällivare
- BEO kräver skadestånd: Barn kränkt av barnskötare vid förskola i Uppsala
- BEO kräver skadestånd: Elev kränkt av lärare vid skola i Staffanstorp
- Dialog om kränkningar i skolan betonade elevernas delaktighet
- BEO kritiserar Malmö kommun
- BEO kräver skadestånd: Elev kränkt av andra elever vid skola i Stockholm
- Skolan måste ta mobbning på allvar
- Kommuner kallas till dialog om arbetet mot kränkande behandling i skolan
- Fyra års arbete mot mobbning - BEO visar vägen
- Fördubbling av antal anmälda kränkningar sedan 2003
- BEO kräver skadestånd: Elev kränkt av elever vid skola i Stockholm
- Kränkning och diskriminering på agendan
- BEO kritiserar Simrishamns kommun
- BEO kräver skadestånd: Elev kränkt av elever vid skola i Göteborg
- BEO kräver skadestånd: Elev kränkt vid skola i Flen

- BEO kräver skadestånd: Elev kränkt i flera år vid skola i Bollnäs
- BEO kräver skadestånd: Elev kränkt vid skola i Skövde
- BEO kritiserar Avesta kommun
- BEO kräver skadestånd: Elev slagen och sparkad på skola i Öckerö
- BEO kräver skadestånd: Elev utfryst vid skola i Huddinge
- BEO och BO chattade med Skånska Dagbladets läsare
- BEO kräver skadestånd: Eslöv krävs på skadestånd för kränkt elev
- Presentationer från konferensen Stoppa kränkningar i skolan
- BEO kräver skadestånd: 295 200 kronor till kränkt elev
- BEO kräver skadestånd: Elev kränkt av andra elever och av lärare
- BEO kräver skadestånd: Elev retad och slagen i skolan
- BEO stämmer Höganäs kommun
- BEO kritiserar Mora kommun för brister i arbetet mot kränkningar

Aktuellt

24 maj Nytt Barn- och elevombud utsett
14 maj Likabehandling - Hur vi gör det
2 ap Ingegärd Hilborn tillförordnad BEO
26 mar BEO kräver skadestånd av Lundsbergs skola
16 marSista chatten med Lars Arrhenius
Fler nyheter

Barn- och elevombudet Ingegärd Hilborn är Barn- och elevombud. Det innebär att hon kan företräda barn och elever som varit utsatta för kränkningar i skolan.Läs en intervju med BEO

BEO kräver skadestånd av Lundsbergs skola

Publicerad: 26 mars 2012

En elev vid Lundsbergs skola har blivit kränkt och misshandlad av andra elever. Barn- och elevombudet anser att skolan inte agerat tillräckligt för att förhindra kränkningarna och kräver därför skolan på 178 400 kronor i skadestånd för elevens räkning.

En elev vid Lundsbergs skola i Storfors kommun har utsatts för kränkande behandling av andra elever, både fysiskt och psykiskt. Barn- och elevombudet (BEO) anser att det står klart att skolan har haft kännedom om kränkningarna, men ändå inte agerat tillräckligt för att förebygga och förhindra dem. BEO kräver därför 178 400 kronor i skadestånd av skolan för elevens räkning.

Lundsbergs skola ska senast 26 april redovisa hur man ställer sig till kravet.

Samtidigt med BEO skadeståndskrav har Skolinspektionen beslutat att fortsätta granskningen av tryggheten på Lundsbergs skola och bland annat besöka skolan under maj.

Det var i november 2011 som Skolinspektionen riktade kritik mot Lundsbergs skola för brister i arbetet med att säkra elevernas trygghet i skolan och på elevhemmen. Skolan har svarat på kritiken i ett yttrande. Av handlingarna framgår hur skolan har vidtagit och avser vidta åtgärder för att komma till rätta med de påtalade bristerna.

Skolinspektionen bedömer dock att skolans arbete behöver pågå en längre tid för att effekterna av arbetet ska kunna utvärderas.

Skolinspektionen har även granskat Sveriges två övriga riksinternat, Grennaskolan i Jönköping och Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket i Sigtuna. Skolinspektionen analyserar nu yttrandena som de båda skolorna lämnat till följd av den kritik som Skolinspektionen riktat. Skolinspektionens ställningstagande kommer under april.

Ladda ned
Skolinspektionens protokoll om Lundsbergs skola (PDF-fil, nytt fönster)

Beslut november 2011 om Lundsberg: Brister i trygghet och studiero, 2011-11-29

Riktad tillsyn av riksinternat, 2011-12-15 (Beslut för Grennaskolan och Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket)

Visste du att 7 av 10 skolor som Skolinspektionen granskat har brister i sina planer mot kränkande behandling.

Sven Wimnell 8 april 2011
Statliga myndigheter mm och några av deras webbkartor på Internet.
http://wimnell.com/omr40zg.pdf

Del 5. 1 juni 2012: Kort om Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen?

Sven Wimnells hemsida
Samhällsplaneringens problem.
Hur ska man kunna förbättra världen ?

På Sven Wimnells hemsida, http://wimnell.com , ges en relativt kort redovisning av ett forskningsarbete med titeln:
" Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen." Med ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter .

Redovisningen omfattar sju inledande dokument och 129 dokument med innehåll i verksamhetsområden som formar världens framtid. De 129 dokumenten är numrerade 10-99 (tvåsifferområden), i en del fall uppdelade på underområden med tre siffror eller fler.

Systemet har följande avdelningar på högsta nivån:

1. **Psykologiska och filosofiska verksamheter.**
2. **Religiösa verksamheter o d.**
3. **Politikvetenskaper och politiska verksamheter.**
4. **Sambandsforskningsverksamheter. Infostruktur.**
5. **Naturforsknings- och matematikverksamheter.**
6. **Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.**
7. **Formgivning av fysiska och sociala miljöer.**
8. **Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.**
9. **Blandade saklitterära verksamheter. Tidningar. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia.**

Utvecklingen mot framtiden beror huvudsakligen av människornas verksamheter.

De har sedan 14 år tillbaka på hemsidan grupperats i 129 verksamhetsområden i huvudområden numrerade 1-9.

Sidorna på hemsidan avser att i första hand belysa hur verksamheterna fördelas på de 129 områdena.De innehåller inte de senaste aktualiteterna. De kompletteras av särskilda utredningar, vanligen i pdf-format, som nås via länkar på sidorna, och som vartefter innehåller aktuella saker som gäller problem och konflikter som ska lösas på vägen mot framtiden.

Där finns myndigheter och privata företag och organisationer, arbetare, tjänstemän, filosofer, forskare, lärare, elever, författare, människor av alla slag med alla upptänkliga verksamheter, yrkesverksamheter, fritidsverksamheter, tankeverksamheter o s v.

De särskilda utredningarna finns förtecknade i följande pdf, som också innehåller innehållsförteckningar till de senaste årens utredningar.

Sven Wimnell 080203+++: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Ett forskningsarbete. Utredningar och deras innehåll. (http://wimnell.com/omr40zf.pdf)

De senaste utredningarna i pdf,

som var för sig ofta redovisar aktuella saker i alla de 129 delområdena. De förtecknas i kronologisk ordning med den senast allra överst:

Sven Wimnell 16 mars 2008: Något om sociala miljöer. Kompletterad 1 juni 2012 med våldet i världen, mänskliga rättigheter, mobbning, diskriminering o d.
http://wimnell.com/omr7952-7956d.pdf

Sven Wimnell 16 maj 2012: Politik i maj 2012 och socialdemokraternas möjligheter att vinna valet 2014. http://wimnell.com/omr36-39zq.pdf

Sven Wimnell 10 april 2012: Universitet och högskolor. Utbildning och forskning.
http://wimnell.com/omr40zh.pdf

Sven Wimnell 28 februari 2012: Yttrande till Plan- och byggnadsnämnden i Strängnäs kommun angående järnvägen i Strängnäs.
http://wimnell.com/omr71m.pdf

Sven Wimnell 10 februari 2012: Alliansregeringens verksamheter i februari 2012 och en socialdemokratisk skuggregering.
http://wimnell.com/omr36-39zp.pdf

Sven Wimnell 11 januari 2012: Kulturutredningar och kulturbudgetar.
http://wimnell.com/omr70c.pdf

Sven Wimnell 10 januari 2012: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Politik inför 2012. Det behövs ordentliga och hederliga planeringar för många delområden i nio huvudområden.
http://wimnell.com/omr36-39zo.pdf

Sven Wimnell 9 jan 2012:
http://Världsarvslistan http://whc.unesco.org/en/list/
http://wimnell.com/omr91b.pdf

Sven Wimnell 16 juni 2011:
Fysisk planering i Sverige. (Område 71)
http://wimnell.com/omr71l.pdf

Boverket maj 2011: Regelsamling för hushållning, planering och byggande. Lagar med förordningar och föreskrifter.
Plan- och bygglag (2010:900), Miljöbalken m m.
http://wimnell.com/omr71k.pdf

Sven Wimnell 26 maj 2011: Något om socialdemokrater och politik april-maj 2011.
http://wimnell.com/omr36-39zn.pdf

Sven Wimnell 10 maj 2011: Barnfattigdom och annan fattigdom.
http://wimnell.com/omr36-39zm.pdf

Sven Wimnell 4 maj 2011: Om mänskliga rättigheter 2007 i alla världens länder enligt Urikesdepartementets utredningar.
http://wimnell.com/omr103a.pdf

Sven Wimnell 29 april 2011: Brev till kommunstyrelsen i Strängnäs om järnvägen i Strängnäs. http://wimnell.com/omr71i.pdf

Sven Wimnell 20 april 2011: En samhällsbeskrivning. Hushållsekonomi. Politisk planering. Socialdemokraternas extrakongress och början på ny politik. Jobbskatteavdragen. Skolan. Järnvägen i Strängnäs. http://wimnell.com/omr36-39zl.pdf

Sven Wimnell 8 april 2011 Statliga myndigheter mm och några av deras webbkartor på Internet.
http://wimnell.com/omr40zg.pdf

Sven Wimnell 18 feb 2011+ 21 mars: Till socialdemokraternas valberedning. Om politik för en ny partiledare. + Till socialdemokrater om kongressmaterial och framtidsplanering.
http://wimnell.com/omr36-39zk.pdf

Sven Wimnell 30 december 2010 : Samhällskunskap, framtidsplanering och hjälpmedel för socialdemokraterna när de ska forma sin nya politik.
http://wimnell.com/omr36-39zj.pdf

Sven Wimnell 20 december 2010 : Klassifikationssystem för verksamheter. Förbättring av länkkataloger för Samhällskunskapen i skolan. Regeringens arbete.
http://wimnell.com/omr36-39zh.pdf

Sven Wimnell 30 november 2010 : En fortsättning på omr 36-39zf. Klassifikationssystemet, samhällskunskapen, partierna, skatterna, s-problemen, framtidsplaneringen, hälsa och jämlikhet mm.
http://wimnell.com/omr36-39zg.pdf

Sven Wimnell 25 oktober 2010 : En fortsättning på 36-39ze. Samhällsplaneringens problem, grundskolan och politik hösten 2010. http://wimnell.com/omr36-39zf.pdf

Sven Wimnell 25 juni 2010 : En fortsättning på 36-39zd. Samhällsplaneringens problem, gymnasiet och politik april-juni 2010. http://wimnell.com/omr36-39ze.pdf

Sven Wimnell 10 april 2010 :En fortsättning på 36-39zc. Politik mm. Grundskolan. Universitet och Högskolor. (http://wimnell.com/omr36-39zd.pdf)

Sven Wimnell 8 mars 2010 : Politik i början på 2010. Skolverkets förslag. Demonstration av klassifikationssystem för verksamheter. En fortsättning på 36-39za. (http://wimnell.com/omr36-39zc.pdf)

Sven Wimnell 30 januari 2010: Planering, klimat och välfärdsfördelning. (http://wimnell.com/omr36-39za.pdf)

Samhällsplaneringens problem.
Hur ska man kunna förbättra världen?

Det är människornas verksamheter som avgör världens framtid. För framtidsplaneringen har forskats fram en planeringsfilosofi och ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter som ska ge bättre underlag för kunskaper om verksamheterna och deras samband - för bättre demokrati och bättre framtid i en gemensam värld. (Se även Sven Wimnells hemsida http://wimnell.com)

När man ser ut över världen finner man lätt på både nära och långt håll kriser och elände som leder till olycka för många. Människorna försöker alltid lösa sina problem, med deras olika grader av komplexitet, olika rumsliga dimensioner (lokala - nationella- globala), olika tidsperspektiv (kortsiktiga -långsiktiga), mer eller mindre välinformerade om verkligheten som omger dem. Ofta med oförändrade förhållanden som resultat och inte sällan till det sämre.

Några frågor i samband med mänskliga verksamheter:

* Hur kan man undvika svåra konflikter mellan grupper av människor och mellan individer?
* Hur kan man göra det lättare för människor med olika bakgrund och olika yrken att kommunicera?
* Hur kan man lösa detaljerna utan att förlora de stora sammanhangen ?
* Hur kan man minska informationsstressen, en ny svensk folksjukdom?
* Hur kan man bli litet mer förutseende så att man undviker sorgligheterna?
* Kan man inte planera och styra utvecklingen på ett förnuftigt sätt så att man når lyckligare förhållanden?

För att få svar på sådant har forskningsarbetet gått efter fyra vägar :

1. Undersökningar och beskrivningar om världen och alla dess problem med tillstånd och förändringar.
2. Konstruktion och beskrivning av ett beskrivningssystem eller ett klassifikationssystem som på ett systematiskt sätt redovisar eller ger en bild av världen och dess problem. I systemet klassificeras problemen in så att de och deras samband kan förstås och så att systemet kan bli ett hjälpmedel för styrningar mot framtiden.
3. Undersökningar och beskrivningar om planeringar som medel att förbättra världen och om beskrivningssystemet - klassifikationssystemet som ett hjälpmedel för planeringar.
4. Förslag om slutsatser och åtgärder som kan förbättra utvecklingen. Några påpekanden och förslag som är särskilt viktiga och av grundläggande betydelse.

Det finns ett behov av att sortera upp all information så att den blir hanterlig och så att man får hjälp att forma framtiden på bra sätt.

En sådan sortering görs i det här redovisade klassifikationssystemet. Systemet är uppbyggt med utgångspunkt från världens största system för klassifikation av dokument, det mer än 100 år gamla amerikanska bibliotekssystemet DC, Dewey Classification, och det på det systemet senare byggda DK, eller som det också heter UDK, Universella Decimalklassifikationen.

Men det uppgjorda klassifikationssystemet är i första hand ett system för klassifikation av mänskliga verksamheter, och är uppgjort med tanke på att utvecklingen i världen huvudsakligen beror av dessa verksamheter. Till verksamheter räknas tankeverksamheter o d i människors inre.

Systemet har följande avdelningar på högsta nivån:

1. **Psykologiska och filosofiska verksamheter.**
2. **Religiösa verksamheter o d.**
3. **Politikvetenskaper och politiska verksamheter.**
4. **Sambandsforskningsverksamheter. Infostruktur.**
5. **Naturforsknings- och matematikverksamheter.**
6. **Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.**
7. **Formgivning av fysiska och sociala miljöer.**
8. **Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.**
9. **Blandade saklitterära verksamheter. Tidningar. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia.**

Människornas levnadsvillkor beror av fyra föränderbara faktorer :

Individens kroppsliga förhållanden, dvs individens kroppsliga status och personliga hjälpmedel för de kroppsliga behoven.
Individens psykiska förhållanden, dvs individens olika psykiska tillstånd och aktiviteter, individens inre verklighet.
Individens fysiska miljö - fysiska samhälle. De fysiska miljöerna gäller det fysiska i omgivningarna. De fysiska miljöerna kan gälla:
* De fysiska miljöerna som estetiska objekt med kulturella värden och funktioner.
* De fysiska miljöerna som materiella objekt med ekonomiska värden och teknologiska funktioner.
Individens sociala miljö - sociala samhälle, dvs människornas psykiska samspel, de sociala miljöerna.

Förändringsprocesserna i världen hålls i de mest väsentliga avseendena igång av människornas verksamheter :

Individernas viljor.
Kollektiva viljor. (Politik).
Handlingar för kroppen (ekonomiska- teknologiska handlingar).
Handlingar för psyket (informationshandlingar- kulturella handlingar).
Verksamheterna påverkar varandra i en påverkanskedja utan slut.

Människorna påverkar genom verksamheter i fyra olika roller i livet:
A.Huvudroll: allmän levnadsroll lekmannaroll-fritidsroll.
A1: att i största allmänhet leva med kropp och psyke i de fysiska och sociala miljöerna med de möjligheter och innanför de ramar som ges av de politiska styrningarna.
A2: att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas levnadsförhållanden, som beror av de fyra ovan nämnda faktorerna.
B. Biroll: förvärvslivsroll-expertroll-yrkesroll.
B1: att hitta lämplig plats i de gemensamma förvärvslivssystemen och göra arbetet med hänsyn till egna egoistiska krav.
B2: att sköta arbetsuppgifterna i förvärvsarbetet med hänsyn till vad de övriga samhällsmedlemmarna kan begära att få uträttat i den gemensamma arbetsfördelningen.

Individer och samhällen planerar framtiden.
Planeringar går ut på att finna vad man bör vilja och innehåller fyra planeringsmoment som kan redovisas på många olika sätt alltefter omständigheterna i varje planeringsfall :

Hur var det ? Kunskaper och erfarenheter från det förgångna.
Hur är det ? Riktiga kunskaper om rådande örhållanden.
Hur kan det bli ? Vilka alternativ är möjliga i framtiden ?
Hur bör det bli ? Vilket eller vilka alternativ bör man välja ?

Dessa frågor bör ställas ifråga om alla mänskliga verksamheter. Man bör utforma svaren på frågorna om hur det bör bli med hänsyn till effekterna, sedda i jämlikhetsperspektiv, på individernas levnadsvillkor, som ges av

psykiska och
kroppsliga förhållanden och av deras
fysiska och
sociala miljöer.

Vill man förbättra världen - göra världen till en bättre plats - måste man arbeta på alla de fyra områdena om psykiska och kroppsliga förhållanden och fysiska och sociala miljöer. De fyra områdena påverkar varandra och direkt eller indirekt slutmålet: tillfredsställelse för individen.

Ska man gemensamt kunna åstadkomma en bättre framtid i världen måste man ha gemensamma framtidsvisioner, det kräver gemensamma viljor och gemensamma planeringar. I en demokrati är alla medansvariga för utvecklingen och får försöka bilda sig uppfattningar och ta ställning och försöka påverka verksamheterna inklusive samverkansverksamheterna i lämplig riktning. I en demokrati är det viktigt att alla medborgare är så väl informerade att de kan delta i styrningarna mot framtiden. Det ställer stora krav på informationssystemen.

Resonemangen leder till att man bör göra allt som är möjligt för att till alla genom utbildning och information sprida ut kunskaper om världsförbättringsproblemen, dvs kunskaper om hur det var och är, kan bli och bör bli. För att ha något att sprida ut måste man hålla igång forskningar, utredningar och planeringar. För att hålla ihop allt detta måste man hålla igång även kontinuerliga planeringar om forskning, utredning, utbildning, information och planeringar.

Planeringar bör finnas dels för en mängd ämnesområden-verksamhetsområden, dels för geografiska områden av olika storlekar. För alla planeringar bör finnas flera framtida tidshorisonter. Både tillstånd och framför allt processer bör planeras. Man bör alltså ha planeringar för tillstånd i rummet vid olika tidpunkter och planeringar för processer som fördelar i rummet och förändrar med tiden.

Man bör noga skilja mellan planeringar och beslut. Planeringar är beslutsunderlag. När alla fått alla informationer i planeringsprocesserna ska allas åsikter slussas igenom i hierarkierna till dem som fått makt att besluta, och det är också informationsprocesser som ingår i samhällsplaneringens problem.

Till problemen hör också informationsprocesserna från beslut till det slutliga verkställandet. Samhällsplaneringsprocesserna bildar ett jättelikt informationssystem som rymmer alla informationsflöden. I själva verket är det så att de förekommande informationsprocesserna bildar eller utgör de förekommande planerings- och beslutsprocesserna.

Samhällsplaneringsprocessernas och beslutsprocessernas problem kan ses som en mängd informationsproblem med ca 7 miljarder

personers, dvs världsbefolkningens, inre informationsproblem i psykiska processer och ett yttre informationsproblem med informationsutbyten mellan alla dessa personer. Samhällsplanering innebär bl a konstruktion av förslag till framtider, då det konstruktiva arbetet utförs i de psykiska processerna med hjälp av kunskapsmaterial som tillkommer genom både inre och yttre informationsflöden.

Förändringsprocesserna hålls igång av informationsflöden i och mellan människorna, och därför övergår förändringsproblemen och samhällsplaneringens problem i ett stort problem om produktion och spridning av kunskaper och värderingar, som leder till handlingar som förändrar världen.

Vill man förbättra världen bör man i första hand förbättra individernas inre verkligheter och viljor och förbättra de politiska-demokratiska styrningsprocesserna. Det kan man göra genom åtgärder på planerings-, forsknings-, utrednings-, utbildnings- och informationsområdena.

Arbetet om samhällsplaneringens problem vänder sig till dem som har makten över förändrings- och fördelningsprocesserna på olika nivåer och i synnerhet på de politiska nivåerna. Eftersom Sverige är en demokrati har i princip folket makten. Arbetet vänder sig därför till folket, men då den s k representativa demokratin tillämpas har de förtroendevalda politikerna makten och arbetet vänder sig därför främst till dem.

Men det vänder sig också i hög grad till alla som på ledande sätt på opolitiska nivåer medverkar vid förändring av individernas kroppsliga och psykiska förhållanden och deras fysiska och sociala miljöer, och de finns inom alla delar av systemet. Arbetet vänder sig i hög grad till alla som sysslar med utbildning och information.

De nio verksamhetsområdena har delats upp så att det blir 129 verksamhetsområden:

1-4: 44 områden. 5-6: 41 och 7-9 45 områden. Varje sådant område är vanligen mycket innehållsrikt och kan delas upp i mindre områden, men för förståelsen av det hela är det lämpligt med just de 129 förtecknade områdena.

Verksamheterna är inte i alla områden av samma karaktär. Man kan säga att det i huvudområdena 1-4 i grunden är fråga om tankeverksamheter och registrering av tankeverksamheter o d. Område 5 gäller i grunden naturforskningsverksamheter och 6 teknologisk-ekonomisk användning av naturforskningens rön till kroppslig-materiell nytta. Områden 7-9 kan anses gälla kulturella verksamheter, där man visserligen använder materiella ting, men där huvudsyftet är nytta för psyket, verksamheterna kan beskrivas som informationsverksamheter med olika slags uttrycksmedel.

Den uppgjorda förteckningen över verksamheterna är grundad på mycket långa studier där verksamheterna hämtats från från etablerade system och klassifikationer för näringsgrenar, yrken, utbildningar, forskningar och bibliotekssystemens dokument mm. Utgångspunkten för huvudupplägget är det mer än 100 år gamla bibliotekssystemet DC, som dock i väsentliga avseenden reviderats med hänsyn till de under de många åren inträffade samhällsförändringarna. I några delar stämmer systemt mer med DK och det udda svenska bibliotekssystemet SAB .

I det följande två sidor med de 129 områdena.

Klassifikationssystem för verksamheter.

O....1 Psykologiska och filosofiska verksamheter

O....10 Övergripande samhällskunskap. Övergripande värderingar
O....101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.
O....102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning
O....103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar
O....104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband
O....105 Övergripande om forskning
O....106 Övergripande om ekonomiska verksamheter
O....107 Övergripande filosofier om utbildning o d.
O....108 Samhällskunskap.
O....109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.

O....11/19 Individernas inre verkligheter.
O....11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.
O....12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.
O....13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.
O....14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.
O....15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.
O....16 Individens logik. Vetenskpsteori o d.
O....17 Individens moral och uppfattningar om moral.
O....18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

O....2 Religiösa verksamheter o d
O....20 Övergripande religiösa verksamheter o d
O....21 Allmän religionsvetenskap
O....22/28 Kristna religioner
O....29 Icke kristna religioner o d

O....3 Politikvetenskaper.Politiska verksamheter.
O....31 Statistik och demografi
O....32 Statsvetenskap
O....33 Nationalekonomi, internationell ekonomi
O....34 Lagar o förordningar, traktat, juridik

O....35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
O....351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
O....352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots utomlands)
O....353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
O....354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d)

O....36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
O....36...om individernas kroppsliga förhållanden.
O....37...om utbildning o d.
O....38...om fysiska miljöer o ekonomiska verks.
O....39...om sociala miljöer, nöjen, sport o d

O....4 Sambandsforskningsverksamheter.
O....40. 41- 49. Systemvetenskap. Infostruktur.

O....5 Naturforskning. Matematikverksamheter.
O....50 Allmänt om naturforskning. Naturkunskap
O....51 Matematik
O....52 Astronomi, rymdforskning
O....53 Fysik o d
O....54 Kemi o d
O....55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d
O....56 Paleontologi, arkeologi o d
O....57 Biologi,ekologi. Naturgeografi. Utvecklingslära, ärftlighet
O....58 Botanik.
O....59 Zoologi

O....6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
O....60 Allmänt om teknologiska och ekonomiska verksamheter
O....61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverksamheter
O....62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)
O....63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske
O....64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.
O....641 Matlagning. 642 Måltider,servering, restauranger.
O....643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.
O....644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
O....645 Användning av inventarier o d.

O....646 Personlig hygien o d, klädvård (utom 648 tvätt o d).
O....647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster och utgifter
O....648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.
O....649 Personvård: barn, hemsjukvård o d .

O....65 Administration, distribution, kommunikation, organisation o d
O....651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning
O....6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.
O....6525-6529 Militära verksamheter
O....653 Handelsverksamheter.
O....654 Telekommunikationsverksamheter.
O....655 Förlagsverksamheter o d.
O....656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.
O....657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
O....658 Allmän företagsekonomi, Arbetsförmedling. Arbetsmarknad.
O....659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.

O....66/68 Tillverkning av varor
O....66 Tillverkning av kemivaror o d
O....67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
O....68 Tillverkning av komplexvaror

O....69 Tillverkning/ byggande av byggnader och anläggningar

O....7 Formgivning av fysiska o sociala miljöer.
O....70 Allmänt om konst och kultur.
O....71 Övergripande planering av fysiska miljöer. Klimat.
O....72 Formgivning av byggnader och anläggningar, arkitektur
O....73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning
O....74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning
O....75/77 Bildkonst.75 Måleri.76 Grafiskt, 77 Foto
O....78 Musik (konserter o d 792)

O....79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer och verksamheter. Sport
O....7911-7913 Seder och bruk .
O....7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.
O....792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.
O....793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.
O....794 Spel. Skicklighets- och turspel Lotteri. Lotto. Tips

O....795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.
O....7951 Socialvård o d.
O....7952/7956 Sociala miljöer o verksamheter i fysiska miljöer
O....7957 Undervisning o d.
O....7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet
O....7959 Sociala miljöer o verksamheter i allmänna grupper o d

O....796/799 Sport, idrott o d.

O....8 Språk. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
O....80 Språk.Språkliga verksamheter. 802/809 motsvarar 82/89.
O....81 Litteraturvetenskap - historia. 812/819 motsvarar 82/89.

O....82/89 Skönlitteratur på olika språk
O....82 Engelsk skönlitteratur o d.
O....83 Tysk, nederländsk, nordisk skönlitteratur
O....84 Fransk skönlitteratur o d
O....85 Italiensk skönlitteratur o d
O....86 Spansk och portuguisisk skönlitteratur o d
O....87 Grekisk och latinsk skönlitteratur o d
O....88 Slavisk och baltisk skönlitteratur o d
O....89 Skönlitteratur på orientaliska och övriga språk o d

O....9 Saklitterärt. Allmän geografi, allmän historia. Biografi.
O....90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen
O....91 Allm. geografi, reseskildringar 913/919 motsvarar 93/99.
O....92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d

O....93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.
O....93 Allmänt om allmän historia. Världs- och forntidshistoria
O....94 Medeltidens o nya tidens historia i allmänhet och i Europa
O....95 Medeltidens o nya tidens historia i Asien.
O....96 Medeltidens o nya tidens historia i Afrika.
O....97 Medeltidens o nya tidens historia i Nord- o Mellanamerika
O....98 Medeltidens o nya tidens historia i Sydamerika
O....99 Medeltiden o nya tiden: Australien. Oceanien. Rymden

Människorna har olika behov av information i de olika rollerna.

Var får man tag på den information man behöver?

Man kan gå till biblioteken och söka i böcker eller köpa böcker i bokhandeln. Man kan läsa i tidningar och tidskrifter, höra radio, se på TV, uppsöka forsknings- och utbildningsanstalter och organisationer osv. Men idag kan man sedan en tid söka på Internet som nu vuxit så att de flesta svenska betydande organisationer har hemsidor där. Ännu är dock dess hemsidor ofta ofullkomliga.

Med utländska hemsidor kan svenskarna nu på Internet finna miljontals sidor med objektiva fakta och subjektiva åsikter. Om man är skicklig och har tur kan man på Internet hitta svar på många frågor som rör detaljer. Men det är mycket svårt att hitta svar på frågor om hur allting hänger samman och svar på frågor om konsekvenserna av åtgärder som förespråkas på Internet.

Det finns på Internet hjäpmedel med vilka man kan söka sig fram. Det finns sökanordningar med fasta ämnesindelningar som man kan gå in i, men ämnena tycks vanligen tämligen godtyckligt valda och ordnade. Man kan också i en del fall söka ämnen på ord i bokstavsordning, ödlor klassas då ihop med öron, öglor, Öregrund och annat på Ö, vilket inte ger någon överblick över ämnenas sammanhang

Informationsfloden är enorm , vilket är ett skäl till uppbyggnaden av klassifikationssystemet för verksamheter. Genom att ha verksamheter som ingångar kan man avsevärt minska antalet ingångar och öka hanterbarheten jämfört med ett system som byggs upp efter ämnen. Vill man veta något frågar man sig vilka personer eller organisationer som kan veta något och går på det.

I rollen A1 behöver man information så att man klarar det dagliga livet. I den rollen kan man ställas inför problem var man ska köpa varor bäst, hur man lagar bra mat, hur man kan resa bäst, hur man gör för att bota krämpor, vart man vänder sig när man blir sjuk, hur man knypplar, vad aktierna står i, vad de ger på bio och teater, vem som vann fotbollsmatcherna etc etc. I den rollen vet man vad man vill efterfråga och det kan då vara bra med en söktjänst där man bara skriver in t ex ”fotbollsmatcher” eller ”magont”. I ett väl utvecklat nät ska man då få ”träffar” som beskriver det man är ute efter.

I rollen B1 gäller det att hitta ett bra jobb man trivs med och man får betalt för så mycket man vill ha. I den rollen måste man välja utbildning om man inte har någon man tycker räcker och då får man söka på utbildningar och lediga jobb.

I rollen B2 gäller det att göra jobbet bra, dvs man måste göra det på bästa sätt och på rätt tid. Vill man använda Internet för den här rollen får man söka på det yrke man valt och se om man kan få några tips om hur man bör göra. Arbetsgivarna bör tala om hur arbetet ska skötas och anställda och specialister och forskare kan komma med förslag till förbättring av arbetsrutinerna.

Rollen A2 är den verkligt svåra rollen : Att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas kroppsliga och psykiska förhållanden och fysiska och sociala miljöer. Klassifikationssystemet som redovisas här är uppbyggt i första hand med hänsyn till rollen A2, men tillfredsställer automatiskt informationsbehoven i de andra rollerna eftersom man i rollen A2 behöver veta bland annat allt som man behöver veta i de andra rollerna. Det som man ytterligare behöver veta i rollen A2 är hur alla verksamheter påverkar varandra och behöver veta vad man ska sträva mot, dvs veta vilka verksamheter som behövs och hur de bör vara fördelade.

Information för rollen A2 kan man inte få genom att söka på ett enda ord utan man måste orientera sig i hela informationsutbudet. För att inte drunkna i all information måste man ha hjälp att få ordning på frågorna, och den hjälpen får man med det uppgjorda klassifikationssystemet för verksamheter.

Den fundamentala påverkanskedjan

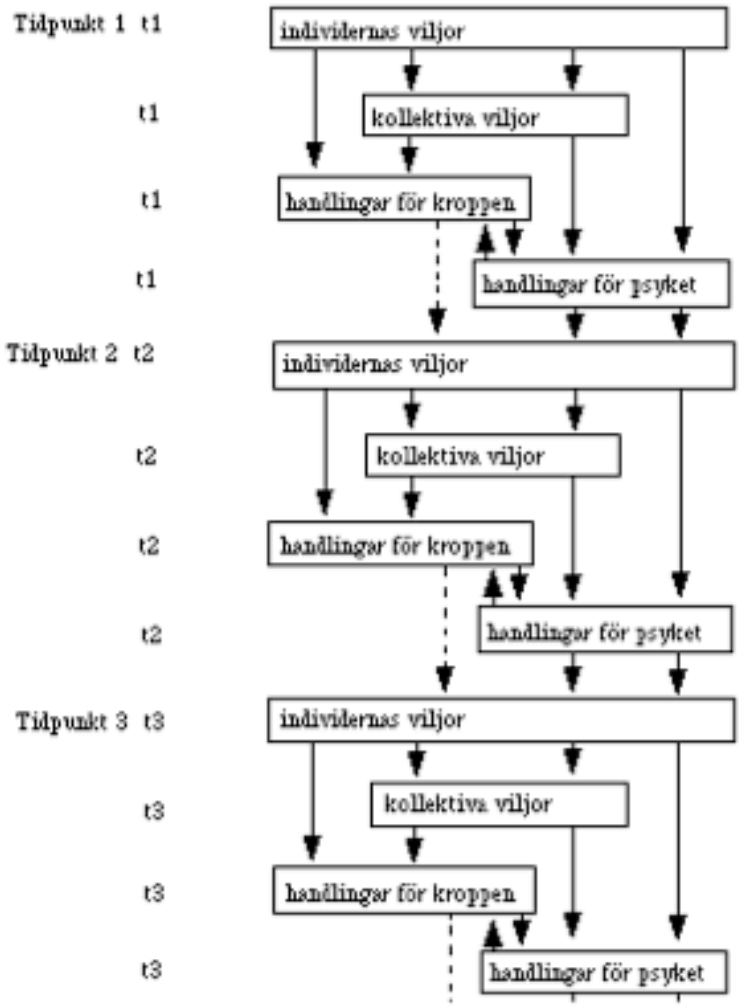

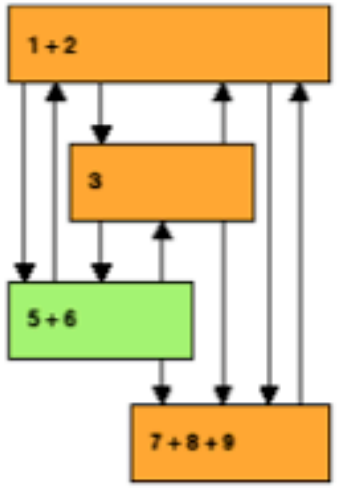

1-2 Filosofiska, psykologiska och religiösa verksamheter.
3 Politiska vetenskaper och politiska verksamheter.
5-6 Naturforskning och teknologiska/ ekonomiska verksamheter.
7-9 Kulturella verksamheter.

4 Bakgrundens med pilarna: Sambandsforskning på samhällsnivå.

Påverkan enligt pilarna sker direkt eller indirekt.

020130

Den fundamentala påverkanskedjan

Det är viktigt att observera den fundamentala påverkanskedjan, där individernas inre verkligheter ger viljor som styr världens utveckling. Viljorna styr de kollektiva politiska viljorna och individernas viljor och de politiska kollektiva viljorna styr tillsammans handlingarna i den yttre verkligheten.

Handlingarna styr dels ekonomiska/teknologiska verksamheter till kroppslig nytta (eller onytta), dels kulturella verksamheter som är informationsverksamheter med olika uttrycksmedel - till psykisk nytta (eller onytta).

De kulturella verksamheterna påverkar individernas inre verkligheter som i sin tur ger upphov till nya viljor, nya kollektiva viljor och och nya ekonomiska och kulturella handlingar.

Vill man förbättra världen måste man se till att individernas inre verkligheter blir lämpliga, vilket kan göras bara med hjälp av lämpliga kulturella verksamheter.

Man kan säga att individernas inre verkligheter och viljor idag på det hela taget är olämpliga, hur ska man då kunna åstadkomma lämpliga kulturella verksamheter? Bland de kulturella verksamheterna finns de offentliga utbildningssystemen (grundskola, gymnasium etc) som genom åratal av förändringar i teorin blivit tämligen bra, i Sverige. I världen för övrigt finns många dåliga utbildningssystem eller inga alls.

Men utbildningssystemen är bara en liten del av alla kulturella verksamheter. Verksamheter som påverkar individenas inre verkligheter och viljor finns också i alla andra kulturella verksamheter: i nöjesindustrin, i reklamindustrin, i tidningar, tidskrifter, radio, TV, video etc, i konst- och designvärlden, överallt. Dessa verksamheter översvämmas av informationer och program som visar livsstilar som inte befrämjar uppkomsten av lämpliga inre verkligheter och lämpliga viljor.

De ekonomiska/teknologiska verksamheterna är beroende av individernas inre verkligheter och viljor och av de kollektiva/politiska viljorna. Det innebär idag fördelning av produktion och konsumtion av varor och tjänster som är mer ojämlik än den behövde vara. Den nuvarande fördelningen är resultat av de bilder av livsstilar som de kulturella verksamheterna förmedlar.

Individernas inre verkligheter och deras viljor, politiken, de ekonomiska verksamheterna och de kulturella verksamheterna bildar alltså fyra stora problemkomplex, som påverkar varandra i ständigt pågående påverkanskedjor.

Komplexen innehåller många skevheter som borde rättas till.

Vill man rätta till skevheterna i de fyra komplexen bör man ha lämpliga värderingar som utgångspunkt. Eftersom hela jordklotet bildar ett enda stort system bör man ha värderingar som gäller överallt. Det som då finns att tillgå är bland annat FNs mänskliga rättigheter och mål med komplement som bl a FNs Millenniedeklaration.

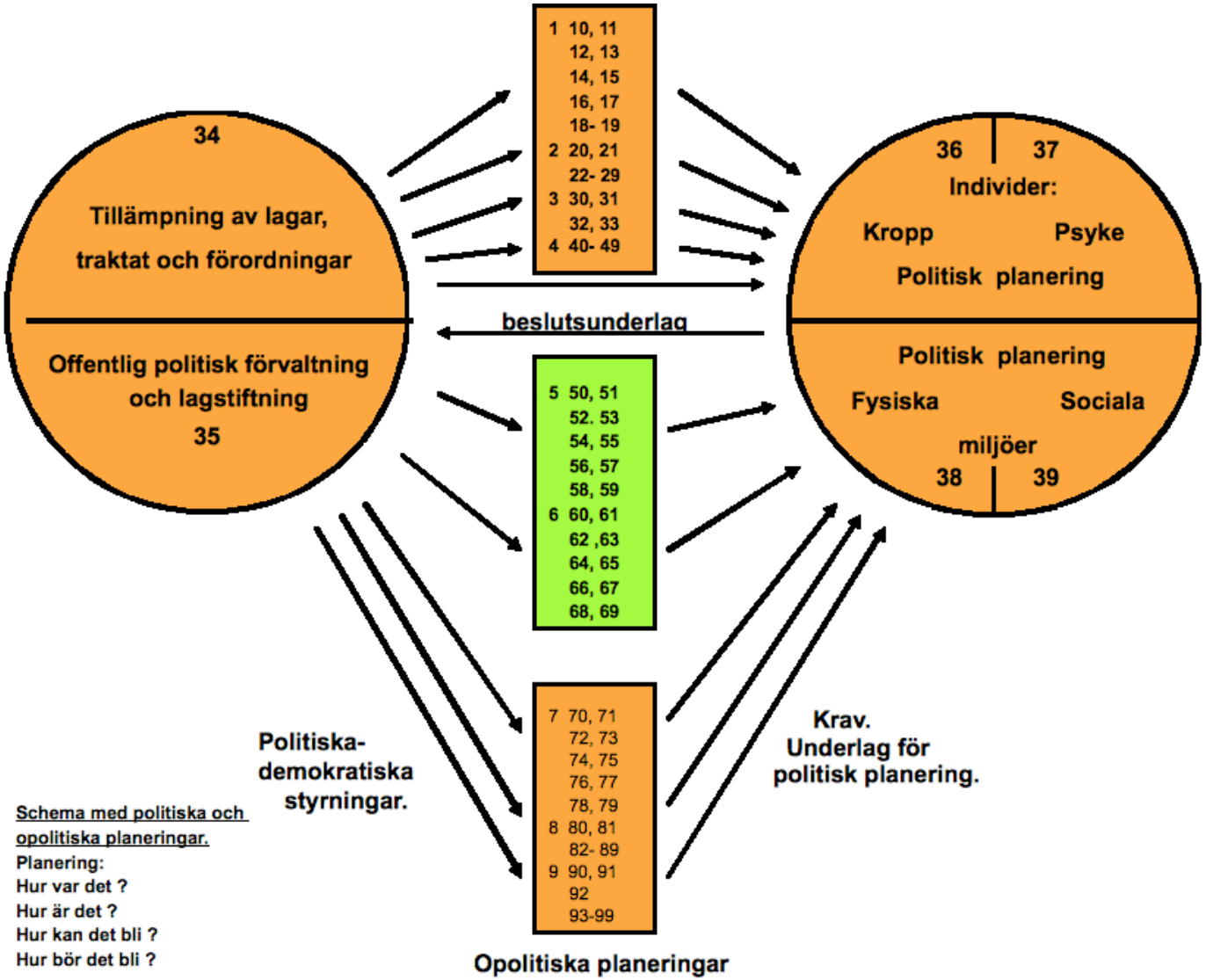

Schema med politiska och opolitiska planeringar.

Planering:
Hur var det ?
Hur är det ?
Hur kan det bli ?
Hur bör det bli ?

Schema över påverkans- och förändringsproblem.

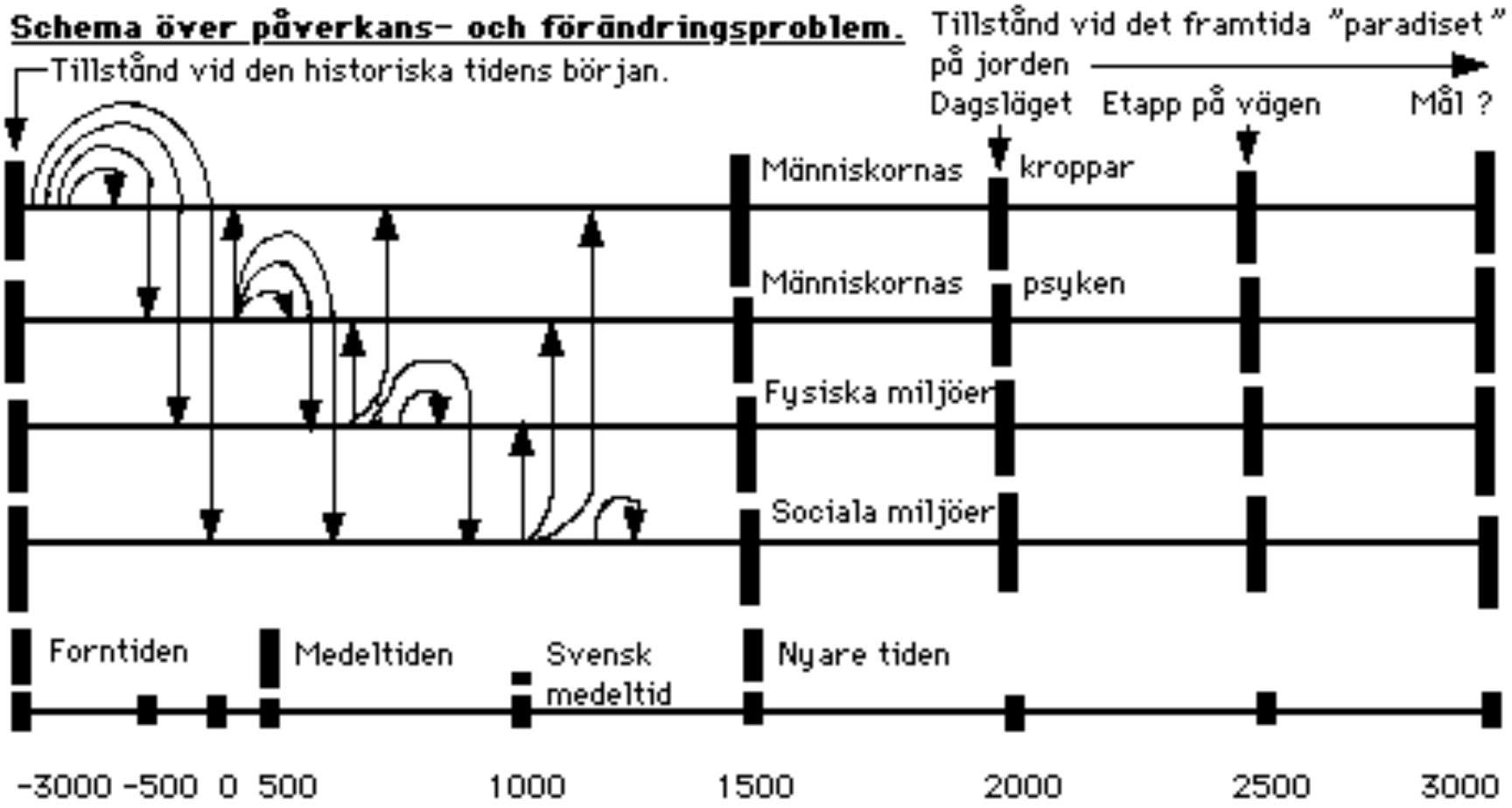

16 pilar med direkta och indirekta påverkansmöjligheter.
Hur kan och bör människorna påverka utvecklingen,

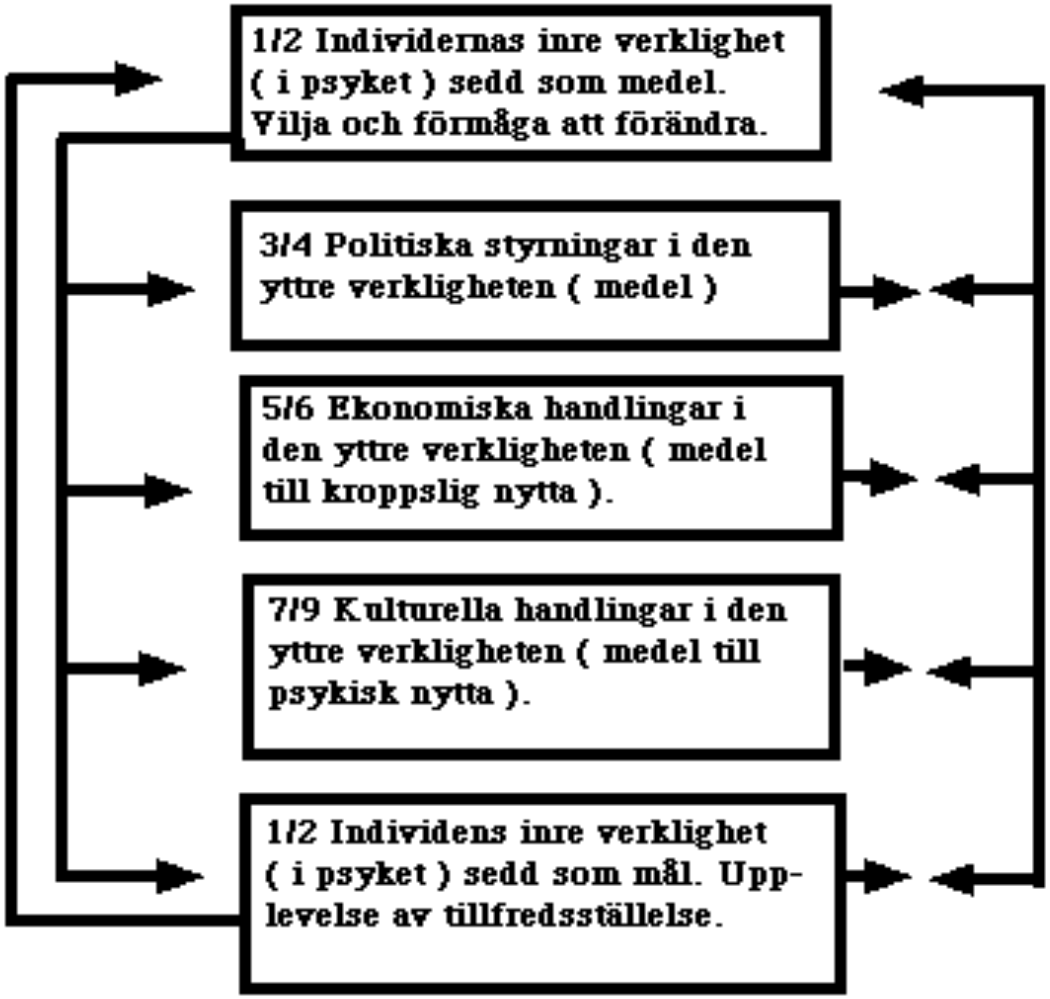
1/2 Individernas inre verklighet (i psyket) sedd som medel. Vilja och förmåga att förändra.
3/4 Politiska styrningar i den yttre verkligheten (medel)
5/6 Ekonomiska handlingar i den yttre verkligheten (medel till kroppslig nytta).
7/9 Kulturella handlingar i den yttre verkligheten (medel till psykisk nytta).
1/2 Individens inre verklighet (i psyket) sedd som mål. Upplevelse av tillfredsställelse.

Klassifikationssystemet för verksamheter och bibliotekssystemen

Det uppgjorda klassifikationssystemet är ett system för klassifikation av mänskliga verksamheter, och är uppgjort med tanke på att utvecklingen i världen huvudsakligen beror av dessa verksamheter.

Verksamheterna är infogade i ett system med 9 huvudområden betecknade 1-9. Varje sådant område delas upp i 10 delområden, i princip enligt en decimalprincip, så att man erhåller 90 områden betecknade 10-99. Vart och ett av dessa områden delas sedan in i 10 områden så att man får 900 områden 100-999. Därefter kan delas in i områden med 4 siffror 1000-9999, etc.

Fördelningen av verksamheterna på de 9 huvudområdena innebär en mycket grov sortering som bara ger en första överblick. Indelningen på nivån med tre sffror och 900 områden innebär fler områden än man kan hålla i huvudet.

Nivån med 90 områden 10-99 innebär en indelning som på någorlunda fattbart sätt ger en överblick över verksamheterna samtidigt som områdena på det hela taget motsvarar vanligen förekommande områdesindelningar och således inte blir för grov.

En del av områdena 10-99 är dock så omfattande att en längre gående uppdelning måste göras om man vill ha en klarare uppfattning om verksamheterna.

Systemet är uppbyggt med utgångspunkt från världens största system för klassifikation av dokument, det mer än 100 år gamla amerikanska bibliotekssystemet DC, Dewey Classification, och det på det systemet senare byggda DK, eller som det också heter UDK, Universiella Decimalklassifikationen.

DC- och DKsystemen har mycket stora likheter, men har också skillnader. De klassificerar med hjälp av siffror ungefär som systemet här. Systemen är uppgjorda för **klassifikation av dokument**, medan systemet här avser **klassifikation av verksamheter**. Det är en väsentlig skillnad, men klassifikationerna i systemet här överensstämmer i stor utsträckning med klassifikationerna i DC och DK. Vilka skillnaderna är förbigås nu.

I den svenska nationalbibliografin, den officiella förteckningen över svenska dokument, och i svenska forskningsbibliotek och folkbibliotek används i första hand för klassifikation av dokument ett svenskt system, som är mycket udda i jämförelse med system som används i andra länder, SAB:s klassifikationssystem, upprättat 1921 av Sveriges Allmänna Biblioteksförening, senare reviderat.

SAB-systemet klassificerar med hjälp av bokstäver och har huvudområden betecknade med ”stora” boksäver A-Ä (versaler). Som indelningsgrund därefter används ”små” bokstäver (gemena). Siffror används ibland som tilläggsbeteckningar.

DC, DK och SAB har samma dokument att klassificera och områdena i de olika systemen har ofta samma omfång, men med olika beteckningar. Som exempel kan nämnas, att område 2 i DC och DK gäller religion, medan i SAB religion betecknas C.

Allmänt kan sägas, att DC-och DK-systemen har fördelar framför SAB-systemet, men att en övergång till DC eller DK i svenska nationalbibliografin och i svenska bibliotek inte varit möjlig på grund av att så mycket sedan 1921 är klassificerat enligt SAB. På senare tid tycks man dock i svenska bibliotek inrikta sig på att övergå till DC,vilket är olyckligt eftersom DC inte är helt bra med hänsyn till samhällsplaneringens problem.

I systemet för verksamheter har klassifikationerna för dokument så att säga översatts till klassifikationer för verksamheter, tonvikten har lagts vid de verksamheter som dokumenten beskriver eller är resultat av.

Kort om skillnader mellan klassifikations-systemet för verksamheter och biblioteks-systemen DC, DK och SAB.

DC, DK och SAB konstruerades innan demokratin i praktiken slagit igenom ordentligt. Världen styrdes av, som de trodde, visa herrar, som styrde efter vad de trodde vetenskapliga principer. I deras schemor finns inte särskilda platser för politiska krav o d. I klassifikationssystemet för verksamheter har område 3 gjorts till ett område för politik. Opolitiska delar har flyttats till områdena 6 och 7. I områdena 36-39 finns plats för polititska krav. Opolitiska delar av DC-DK 36-39 har flyttats till områdena 6 och 7.

DC, DK och SAB skiljer inte väl mellan ingenjörsmässiga konstruktionsverksamheter o d och tillverkning av det konstruerade.

I klassifikationssystemet här görs sådan åtskillnad att allt tillverkningsarbete finns i avdelningarna 66-69. Exempelvis finns tillverkning av transportmedel i DC och DK i avdelningen 62 för ingenjörskonstruktioner, men finns i schemat här på 689, där DC inte har någonting och DK Tekniskt hobbyarbete.

Den stora maskin- och elindustrin har DC och DK på avdelningen 62 för ingenjörskonstruktioner. I schemat här finns tillverkningarna på 682 och 683. På 682 har DC och DK bara hovslageri och tillverkning av möbelbeslag o d, något som vittnar om att DC och DK i de här avseendena är gammalmodiga.

DK har flyttat en stor del av träindustriarbetena från 674 till 630, som avser lantbruk o d. I schemat här kvarligger skogsindustrin på 674. DK har också handel med skogsprodukter och skogspolitik på 630. I schemat här finns den handeln på 653 och skogspolitiken kommer på 38.

SAB är dåligt utvecklat när det gäller arkitektur och formgivning av fysiska miljöer. Formgivning av hus och anläggningar placerar SAB vanligen på avdelningarna för ingenjörer, byggmästare och byggnadsarbetare, vilket är tokigt. Stadsplanering od hör hemma inom avdelningen för översiktlig planering (Ict), men SAB har skapat en helt ny avdelning för detta , Odg.

Opolitiska delar av offentlig förvaltning, bl militära verksamheter, som inte kan hänföras till speciellt fack, har här placerats på 652, handel har placerats på 653, transporter på 656, penningverksamheter på 657, arbete på 658. Problem med sociala miljöer och beteenden finns på 79. Opolitiska delar av utbildning har placerats på 7957.

Språkliga verksamheter finns på område 80. I DK ligger de på 80, men i DC på 4. Område 80 stämmer bra med hänsyn till SABs områden. Område 4 har blivit ett område för sambandsforskning. DC-DK 0 har huvudsakligen lagts in i område1. Tidningar finns på 90.

Det nämnda är exempel på skillnader mellan klassifikationssystemet för verksamheter och bibliotekssystemen DC, DK, SAB. En detaljerad redogörelse om skillnaderna finns i en särskild bok:" Kapitel 8. Klassifikationssystemet för verksamheter . En jämförelse med DC (Dewey Decimal Classification),
DK (Universiella decimalklassifikationen) och
SAB (Sveriges allmänna biblioteksförenings system på svenska bibliotek)." Har delats upp på två pdf-filer (149+140=289 sidor):
Klassifikationssystemet. Bok 9 feb 1996, del 1 sid 1-402
(http://wimnell.com/omr025.pdf)
Klassifikationssystemet. Bok 9 feb 1996, del 2 sid 501-913
(http://wimnell.com/omr026.pdf)
Efter 1996 har klassifikationssystemet illustrerats många gånger. I sammanställningen nu finns med om Libris/SAB och senaste DC.

Klasssifikationssystemet för verksamheter är gjort med hänsyn till samhällsplaneringens problem, vilket inte gäller för DC, DK och SAB. Svenska biblioteks övergång till DC är inte någon bra utveckling.

Forskningen om samhällsplaneringens problem.

Ämnet om samhällsplaneringens problem har utretts i samband med forskarutbildningen i samhällsplanering vid Nordiska Institutet för Samhällsplanering, Nordplan. Intitutet bildades 1968 av de nordiska länderna med plats i Stockholm. Av någon anledning lades det ner efter ett par decennier.

Innan nedläggningen publicerade intitutet dock en rapport, Nordplan meddelande 1986:5, "Sven Wimnell : Samhällsplaneringens problem: ett klassifikationssystem som hjälpmedel." Systemet ordnar samhällsplaneringens problem på ett systematiskt sätt. Enligt Libris finns rapporten på bibliotek :

Umeå universitetsbibliotek,
Kungl. biblioteket,
Nordregio, Biblioteket,
Riksdagsbiblioteket,
Stockholms universitetsbibliotek, Geobiblioteket,
Lunds universitets bibliotek, Universitetsbiblioteket,
Malmö stadsbibliotek, Informations- och lånecentralen och
Sveriges lantbruksuniversitets bibliotek, Alnarpsbiblioteket.

När Internet kom till på 1990-talet belystes klassifikationssystemet och samhällsplaneringens problem med hjälp av det som fanns där och 1998 lades på Internet in Sven Wimnells hemsida: http://wimnell.com "Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Med ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter. "

Redovisningen omfattar sju inledande dokument och 129 dokument med innehåll i verksamhetsområden i huvudområden numrerade 1-9, som formar världens framtid. De 129 dokumenten är numrerade 10-99 (tvåsifferområden), i en del fall uppdelade på underområden med tre siffror eller fler. Utvecklingen mot framtiden beror huvudsakligen av människornas verksamheter.

På hemsidan finns myndigheter och privata företag och organisationer, arbetare, tjänstemän, filosofer, forskare, lärare, elever, författare, människor av alla slag med alla upptänkliga verksamheter, yrkesverksamheter, fritidsverksamheter, tankeverksamheter o s v.

De 129 sidorna på hemsidan avser att i första hand belysa hur verksamheterna fördelas på de 129 områdena. De innehåller inte de senaste aktualiteterna. De kompletteras av särskilda utredningar, vanligen i pdf-format, som nås via länkar på sidorna, och som vartefter innehåller aktuella saker som gäller problem och konflikter som ska lösas på vägen mot framtiden.

De särskilda utredningarna finns förtecknade i följande pdf, som också innehåller innehållsförteckningar till de senaste årens utredningar.

Sven Wimnell 080203+++: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Ett forskningsarbete. Utredningar och deras innehåll. (http://wimnell.com/omr40zf.pdf)